

OPERA OMNIA

SANCTI THOMAE AQUINATIS

-----oOo-----

Textum electronicum praeparavit et indexavit
Ricardo M. Rom n, S. R. E. Presbyterus
Bonis Auris, MCMXCVIII

|*CATENA_AUREA
|*IN_MATTHAEUM
CATENA AUREA IN MATTHAEUM

|+0_Prologus

|#1

Sanctissimo ac reverendissimo patri domino Urbano, divina providentia Papae quarto, frater Thomas de Aquino, ordinis fratrum praedicatorum, cum devota reverentia, pedum osculo beatorum.

Fons sapientiae unigenitum Dei verbum praesidens in excelsis, per quod pater sapienter fecerat et suaviter disposuerat universa, in fine temporum carnem sumere voluit, ut sub tegumento naturae corporeae, splendorem eius humanus intuitus posset inspicere, quem in celsitudine maiestatis divinae attingere non valebat. Diffuderat siquidem radios suos, sapientiae videlicet suae indicia, super omnia opera quae creavit; quodam vero ampliori privilegio imaginem propriam hominum animabus impresserat, quam tamen diligentius expresserat in cordibus ipsum amantium secundum sui muneris largitatem. Sed quid est hominis anima in tam immensa creatura, ut divinae sapientiae vestigia possit comprehendere ad perfectionem? quinimmo et sapientiae lux infusa hominibus per peccati tenebras et occupationum temporalium caligines fuerat obumbrata; et intantum est quorundam cor insipiens obscuratum, ut Dei gloriam in idola vana converterent, et quae non conveniunt facerent, in sensum reprobum incidentes. Divina vero sapientia, quae ad sui fruitionem hominem fecerat eum sui inexpertem esse non sinens, totum se in humanam naturam contulit, eam modo sibi assumendo mirabili, ut errantem hominem ad se totaliter revocaret. Huius igitur sapientiae claritatem nube mortalitatis velatam, primus apostolorum princeps fide conspicere meruit, et eam constanter absque errore et plenarie confiteri, dicens tu es Christus filius Dei vivi. O beata confessio, quam non caro et sanguis, sed pater caelestis revelat. Haec in terris fundat ecclesiam, aditum praebet in caelum, peccata meretur solvere, et contra eam portae non praevalent inferorum. Huius igitur fidei ac confessionis heres legitime, sanctissime pater, pio studio mens vestra invigilat, ut tantae sapientiae lux fidelium corda perfundat et haereticorum confutet insanias, quae portae inferorum merito designantur. Sane si, secundum Platonis sententiam, beata censetur respublica cuius rectores operam sapientiae dare contigerit, illi siquidem sapientiae quam imbecillitas intellectus humani erroribus plerumque commaculat, quanto magis sub vestro regimine beatus censerit potest populus christianus, ubi tanta diligentia excellentissimae illi sapientiae curam impenditis, quam Dei sapientia carnalibus membris induta et verbis docuit et operibus demonstravit? et huius siquidem diligentiae studio vestrae sanctitati complacuit mihi committere matthaei evangelium exponendum, quod iuxta propriam facultatem executus, sollicito ex diversis doctorum libris praedicti evangelii expositionem continuam compilavi, pauca quidem certorum auctorum verbis, ut plurimum ex Glossis adiiciens, quae, ut ab eorum dictis possent discerni, sub Glossae titulo praenotavi. Sed et in sanctorum doctorum dictis hoc adhibui studium, ut singulorum auctorum nomina, nec non in quibus habeantur libri assumpta testimonia describantur, hoc excepto quod libros et expositionem supra loca quae exponebantur, non oportebat specialiter designari: puta, sicubi nomen inveniatur Hieronymi, de libro mentione non facta, datur intelligi quod hoc dicat super matthaeum, et in aliis ratio similis observetur, nisi in in his quae de commentario chrysostomi super matthaeum sumuntur, oportuit inscribi in titulo super matthaeum, ut per hoc ab aliis quae sumuntur de ipsius homiliario distinguantur. In assumendis autem sanctorum testimoniis, plerumque oportuit aliqua rescindi de medio ad prolixitatem vitandam, nec non ad manifestiorem sensum vel, secundum congruentiam expositionis, litterae ordinem commutari; interdum etiam sensum posui, verba dimisi, praecipue in homiliario chrysostomi, propter hoc quod est translatio vitiosa.

Fuit autem mea intentio in hoc opere non solum sensum prosequi litteralem, sed etiam mysticum ponere; interdum etiam errores destruere, nec non confirmare catholicam veritatem. Quod quidem necessarium fuisse videtur, quia in evangelio praecipue forma fidei catholicae traditur et totius vitae regula christiana.

Prolixum igitur praesens opus non videatur alicui. Fieri enim non potuit ut haec omnia sine diminutione prosequeretur, et tot sanctorum sententias explicarem, omnimoda brevitate servata.

Suscipiat itaque vestra sanctitas praesens opus, vestro discutiendum corrigendumque iudicio, vestrae sollicitudinis et obedientiae meae fructum, ut dum a vobis emanavit praeceptum et vobis reservetur finale iudicium, ad locum unde exeunt flumina revertantur.

|#2

Super montem excelsum ascende, tu qui evangelizas sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas ierusalem; exalta, noli timere. Dic civitatibus Iudae: ecce Deus vester; ecce dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium eius dominabitur, ecce merces eius cum eo. (Is. 40, 9-10)p evangelii praeannuntiator apertus Isaias propheta, evangelicae doctrinae sublimitatem, nomen et materiam breviter comprehendens, evangelicum doctorem ex persona domini alloquitur, dicens super montem excelsum ascende tu, etc.. Ut autem ab ipso evangelii nomine sumamus exordium. Augustinus contra faustum.

Evangelii nomen Latine interpretatur bonum nuntium vel bona Annuntiatio; quod quidem cum aliquod bonum annuntietur, semper dici potest, proprie tamen hoc vocabulum obtinuit Annuntiatio salvatoris. Narratores quippe originis, factorum, dictorum, passionum domini Jesu Christi proprie dicti sunt evangelistae.

Chrysostomus super Matth.. Quid enim his bonis nuntiatis fiat aequale? Deus in terra, homo in caelo, amicitia Dei ad nostram facta naturam, prolixum solutum praelium, diabolus confusus, mors soluta, Paradisus apertus. Et haec omnia super dignitatem nostram, et cum facilitate nobis data sunt, non quia laboravimus, sed quia dilecti sumus a Deo. Augustinus de vera religione. Cum enim omnibus modis medeatur animis Deus, pro temporum opportunitatibus, quae mira sapientia eius ordinantur, nullo modo beneficentius consuluit generi humano, quam cum unicus filius consubstantialis patri et coaeternus, totum hominem suscipere dignatus est, et verbum caro factum est, et habitavit in nobis, ita enim demonstravit quam excelsum locum inter creaturas habeat humana natura, in hoc quod hominibus in vero homine apparuit. Augustinus in sermone 9 de nativitate. Demum factus est Deus homo, ut homo fieret Deus. Hoc igitur bonum evangelizandum praeannuntiat propheta dicens ecce Deus vester.

Leo ad flavianum. Exinanitio autem illa, qua se invisibilem praebuit, et creator ac dominus omnium rerum unus voluit esse mortalium, inclinatio fuit miserationis, non desertio potestatis.

Glossa. Ne ergo sic Deus adesse credatur ut fieret aliqua diminutio potestatis, subiungit propheta ecce dominus in fortitudine veniet. Augustinus de doctrina christiana. Non per locorum spatia veniendo, sed in carne mortali mortalibus apparendo. Leo in serm. 19 de passione domini. De ineffabili autem Dei potentia factum est ut dum Deus verus est in carne passibili, conferatur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem. Augustinus de peccatorum meritis. Fuso enim sanguine sine culpa, omnium culparum chirographa deleta sunt, quibus homines a diabolo antea tenebantur. Glossa. Quia ergo per virtutem Christi patientis homines a peccato liberati servi facti sunt Dei, sequitur et brachium eius dominabitur. Leo Papa in serm. 10 de passione.

Affuit autem nobis in Christo singulare praesidium, ut in natura passibili mortis conditio non maneret, quam impassibilis essentia recepisset; et per id quod non poterat mori, possit id quod mortuum fuerat, suscitari. Glossa. Et sic per Christum nobis immortalis gloriae aditus aperitur, unde sequitur ecce merces eius cum eo; de qua scilicet ipse dicit: merces vestra copiosa est in caelis. Augustinus contra faustum.

Aeternae enim vitae promissio, regnumque caelorum ad novum pertinet testamentum, temporalium vero promissiones testamento veteri continentur. Glossa. Sic ergo quatuor nobis de Christo evangelica doctrina tradit: divinitatem assumptam, humanitatem assumptam, mortem per quam a servitute eripimur, resurrectionem per quam nobis aditus gloriae vitae aperitur; et propter hoc in ezechiele sub figura quatuor animalium demonstratur. Gregorius super Ezech.. Ipse enim unigenitus Dei filius veraciter factus est homo; ipse in sacrificio nostrae redemptionis dignatus est mori, ut vitulus; ipse per virtutem suae fortitudinis surrexit, ut leo; ipse etiam ascendens ad caelos est elevatus, ut aquila. Glossa. In qua ascensione manifeste ostendit suam divinitatem. Matthaeus ergo in homine intelligitur, quia circa humanitatem Christi principaliter immoratur; marcus in leone, quia agit de resurrectione; Lucas in vitulo, quia agit de sacerdotio; iohannes in aquila, scribens sacramenta divinitatis.

Ambrosius super Lucam (in praefatione in Lucam, parum ante finem)p et bene accidit, ut quoniam evangelii huius librum secundum matthaeum dicimus esse morale, opinio huius praemitteretur: mores enim proprie dicuntur humani. Figura autem leonis ascribitur marco, quia a potentiae coepit expressione divinae, cum dixit: initium evangelii Jesu Christi filii Dei.

Ioanni autem figura aquilae, eo quod divinae miracula resurrectionis expressit. Gregorius super Ezech.. Haec autem ipsa uniuscuiusque libri evangelica exordia testantur: nam quia ab humana generatione coepit, iure per hominem matthaeus; quia per clamorem in deserto, recte per leonem marcus; quia a sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas; quia vero a divinitate verbi coepit, digne per aquilam significatur iohannes. Augustinus de cons. Evang.. Vel matthaeus, qui regiam Christi personam maxime commendavit, per leonem significatur; Lucas

autem per vitulum, propter victimam sacerdotis; marcus autem, qui neque stirpem regiam, neque sacerdotalem narrare voluit, et tamen in humanis versatus ostenditur, hominis figura significatur. Haec autem tria animalia: leo, homo, vitulus in terra gradiuntur, unde isti tres evangelistae in istis maxime occupati sunt quae Christus in carne operatus est. At vero iohannes velut aquila volat, et lucem incommutabilis veritatis acutissimis cordis oculis intuetur. Ex quo datur intelligi tres evangelistas circa activam vitam fuisse versatos, iohannem vero circa contemplativam. Doctores autem Graecorum per hominem intelligunt matthaeum, quia genealogiam domini secundum carnem descripsit; per leonem vero iohannem, quia sicut leo suo rugitu cunctis bestiis timorem incutit, sic et iohannes cunctis haereticis timorem incussit; per vitulum intellexerunt Lucam, quia vitulus sacerdotalis est hostia, et ipse semper circa templum et sacerdotium versatus est; et per aquilam marcum intellexerunt, quia aquila in Scripturis divinis solet significare spiritum sanctum, qui locutus fuit per ora prophetarum, et ipse a propheto testimonio exorsus est.

Hieronymus super Matth.. Circa numerum vero evangelistarum sciendum est plures fuisse qui evangelia scripserunt, sicut et Lucas evangelista testatur dicens: quoniam quidem multi conati sunt ordinare etc., et sicut perseverantia usque ad praesens tempus monimenta declarant, quae a diversis auctoribus edita, diversarum haeresium fuere principia, ut est illud iuxta Aegyptios, et thomam et matthiam et bartholomaeum, duodecim quoque apostolorum, et basilidis, atque apellis, et reliquorum, quos enumerare longissimum est. Ecclesia autem, quae supra petram domini voce fundata est, quatuor fluminum Paradisi instar eructans, quatuor annulos et angulos habet, per quos quasi arca testamenti et custos legis domini lignis mobilibus vehitur.

Augustinus de cons. Evang.. Vel quoniam quatuor sunt partes orbis terrae, per cuius universitatem Christi ecclesia dilatatur.

Alius autem fuit eis ordo cognoscendi atque praedicandi, alius autem scribendi. Ad cognoscendum quippe atque praedicandum primi fuerunt qui secuti sunt dominum in carne praesentem, docentem audierunt, facientemque viderunt, atque ex eius ore ad evangelizandum sunt missi; sed in conscribendo evangelio, quod divinitus ordinatum esse credendum est, ex numero eorum, quos ante passionem dominus elegit, primum ultimumque locum duo tenuerunt: primum matthaeus, ultimum iohannes, ut reliqui duo, qui ex illo numero non erant, sed tamen Christum in illis loquentem secuti erant tanquam filii amplectendi, ac per hoc in loco medio constituti, utroque ab eis latere munirentur. Remigius.

Matthaeus quidem scripsit in Iudaea sub tempore caii caligulae imperatoris; marcus in Italia, Romae, sub tempore Neronis vel Claudii, secundum Rabanum; Lucas vero in aethiopiae partibus, rogatus a theophilo; et iohannes ephesi in Asia minori sub tempore Nervae principis. Beda. Sed tamen cum sint quatuor evangelistae, non tam quatuor evangelia quam unum quatuor librorum veritati consonum ediderunt. Sicut enim duo versus eandem prorsus habentes materiam, pro diversitate metri et verborum duo sunt, et tamen non nisi unam continent sententiam, sic evangelistarum libri, cum sint quatuor, unum continent evangelium, quia unam doctrinam faciunt de fide catholica.

Chrysostomus super Matth.. Sufficiebat autem ut unus evangelista omnia diceret, sed cum quatuor ab uno ore omnia loquantur, non secundum eadem tempora, neque in eisdem locis convenientes, et ad invicem colloquentes, maxima fit demonstratio veritatis. Et hoc ipsum quod in aliquibus modicis dissonare videntur, maximum signum veritatis est; si enim omnia consonarent, crederent inimici, quod ex placito quodam humano convenientes scripserint quae scripserunt. In principalibus quidem, quae pertinent ad informationem vitae et praedicationem fidei, nequaquam dissonant nec in parvo. Si autem in miraculis hic quidem haec, ille vero illa dixit, hoc te non conturbet; si enim unus omnia dixisset, superfluum esset numerus reliquorum; si omnes diversa, nequaquam consonantiae demonstratio appareret; si autem aliquid de temporibus vel modis differenter annuntiant, hoc nihil impedit eorum quae dicta sunt veritatem, ut infra ostendetur. Augustinus de cons. Evang.. Quamvis autem singuli eorum suum quemdam narrandi ordinem tenuisse videantur, non tamen unusquisque eorum velut alterius praecedentis ignarus voluisse scribere reperitur, vel ignorata praetermississe, quae scripsisse alius invenitur; sed sicut unicuique inspiratum est, non superfluam cooperationem sui laboris adiunxit. Glossa.

Sublimitas autem evangelicae doctrinae consistit quidem primo in eius excellentissima auctoritate. Augustinus de cons.

Evang.. Inter omnes enim divinas auctoritates, quae sanctis litteris continentur, evangelium merito excellit, cuius primi praedicatores apostoli fuerunt, qui dominum Jesum salvatorem nostrum Christum etiam in carne praesentem viderunt; quorum quidam, hoc est matthaeus et iohannes, etiam scripta de illo, quae scribenda visa sunt, libris singulis ediderunt. Ac ne putaretur, quod attinet ad percipiendum ac praedicandum evangelium, interesse aliquid utrum illi annuntient qui eundem dominum hic in carne apparentem secuti sunt, an alii qui ex illis comperta fideliter crediderunt, divina providentia procuratum est per spiritum sanctum ut quibusdam etiam ex illis qui primos apostolos sequebantur non solum annunciandi, verum etiam scribendi evangelium tribueretur auctoritas. Glossa. Et sic patet quod sublimitas evangelicae auctoritatis a Christo dependet, et hoc designatur in verbis prophetae praemissis, cum dicitur super montem excelsum ascende tu. Mons enim excelsus Christus est, de quo idem Isaias dicit: erit in novissimis diebus praeparatus mons domus domini in vertice montium, idest super omnes sanctos, qui a monte Christo montes dicuntur, quia de plenitudine eius omnes accepimus. Recte

autem ad matthaeum dicitur supra montem excelsum ascende tu, quia, sicut praedictum est, ipse in propria persona facta Christi vidit et eius doctrinam audivit. Augustinus de quaest.

Evang.. Illud autem discutiendum est quod solet nonnullos movere, cur ipse dominus nihil scripserit ut aliis de ipso scribentibus necesse sit credere. Sed nequaquam dicendum est quod ipse non scripserit, quandoquidem membra eius id operata sunt quod dictante capite cognoverunt. Quicquid enim de suis factis et dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tamquam suis manibus imperavit. Glossa. Secundo etiam habet evangelica doctrina sublimitatem virtutis, unde apostolus dicit quod evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti. Et hoc ostendit propheta in praemissis verbis, cum dicit exalta in fortitudine vocem tuam, in quo etiam modum evangelicae doctrinae designat in exaltatione vocis, per quam doctrinae claritas datur. Augustinus ad volusianum. Modus enim ipse quo sancta Scriptura contextitur, est omnibus accessibilis, paucissimis penetrabilis; ea quae aperte continet quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum; ea vero quae in mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula et inerudita, quasi pauper ad divitem; sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifesta pascit, sed etiam secreta exerceat veritate, hoc tam in promptis quam in reconditis habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus aperta desiderantur, desiderata quodammodo renovantur, renovata suaviter intimantur. His salubriter et prava corriguntur et parva nutriuntur et magna oblectantur ingenia. Glossa. Sed quia vox exaltata longius auditur, potuit in exaltatione vocis, evangelicae doctrinae publicatio designari: quia non ad unam tantum gentem, sed ad universas nationes praedicanda mandatur. Praedicate, inquit dominus, evangelium omni creaturae. Gregorius in evang..

Potest enim omnis creaturae nomine natio gentium designari.

Glossa. Tertio autem habet evangelica doctrina altitudinem libertatis. Augustinus contra adversarium legis et proph.. In veteri enim testamento, propter temporalium bonorum promissionem, malorumque comminationem, servos parit temporalis ierusalem, in novo autem, ubi fides impetrat caritatem, qua lex possit impleri, non magis timore poenae quam dilectione iustitiae, liberos parit ierusalem aeterna. Glossa. Unde et hanc sublimitatem doctrinae evangelicae propheta designat dicens exalta, noli timere. Restat autem videre quibus et qua de causa hoc evangelium sit scriptum. Hieronymus super Matth..

Matthaeus enim evangelium in Iudaea Hebraeo sermone edidit, ob eorum maxime causam qui in ierusalem crediderant ex Iudaeis. Cum enim primo praedicasset evangelium in Iudaea, volens transire ad gentes, primus evangelium scripsit Hebraice, quod fratribus a quibus ibat, in memoria dereliquit. Sicut enim necesse fuit ad confirmationem fidei evangelium praedicari, sic et contra haereticos scribi. Chrysostomus super Matth.. Corpus autem suae narrationis ordinavit matthaeus: primum ergo nativitatem, Deinde baptismum, tertio tentationem, quarto doctrinam, quinto miracula, sexto passionem, septimo resurrectionem et ascensionem ipsius; non solum historiam de Christo exponere volens per hoc, verum etiam evangelicae vitae statum docere, quoniam nihil est quod ex parentibus nascimur, nisi iterum per aquam et spiritum renati fuerimus ex Deo. Post baptismum autem necesse est contra diabolum stare. Post hoc quasi omni superata tentatione factus idoneus ad docendum, si quidem sacerdos est, doceat, et doctrinam suam bonae vitae quasi miraculis factis commendet; si laicus est, operibus doceat fidem. Deinde necesse est exire nos de hoc stadio mundi et tunc restat ut tentationum victoriam resurrectionis merces sequatur, et gloria. Glossa. Patet igitur ex praemissis evangelii nomen, evangelicae doctrinae materia, scriptorum evangelii figura, numerus, tempus, lingua, differentia et ordo, evangelicae doctrinae sublimitas, et quibus hoc evangelium sit conscriptum et ordo processus ipsius.

|+1 Capitulus 1

|#1 Lectio 1

Hieronymus. Quia faciem hominis matthaeus significat, quasi de homine exorsus est scribere, dicens liber generationis.

Rabanus. Quo exordio satis ostendit generationem Christi secundum carnem suscepisse narrandam. Chrysostomus, super Matth.. Iudaeis enim evangelium scripsit, quibus superfluum erat exponere divinitatis naturam, quam cognoscebant; necessarium autem fuit eis mysterium incarnationis ostendere.

Ioannes autem cum gentibus evangelium scripsit, quae non cognoscebant si Deus filium habet; ideo necessarium fuit primum illis ostendere quia est filius Dei Deus, Deinde quia carnem suscepit. Rabanus.

Cum autem parvam libri particulam teneat generatio, dixit liber generationis.

Consuetudo enim Haebraeorum est ut voluminibus ex eorum principiis imponant nomina, ut est Genesis. Glossa. Planior autem sensus esset: hic est liber generationis, sed hic est mos in multis, ut visio Isaiae, subaudis: haec est: generationis autem singulariter dicitur, quamvis multae per ordinem replicentur, quia propter Christi generationem ceterae hic indicuntur. Chrysostomus in Matth..

Vel ideo librum hunc generationis nominat, quia haec est totius dispensationis summa, et radix bonorum omnium, Deum hominem factum esse: hoc enim facto alia secundum rationem sequebantur.

Remigius. Dicit autem liber generationis Jesu Christi quia noverat scriptum esse: liber generationis Adae; et ideo sic exorsus est, ut opponeret librum libro.

Adam novum Adae veteri, quia omnia per istum sunt restaurata quae per illum sunt corrupta. Hieronymus in Matth..

In Isaia autem legimus: generationem eius quis enarrabit? non ergo putemus evangelistam prophetae esse contrarium, ut quod ille impossibile dixit esse effatu, hic narrare incipiat, quia ibi de generatione divinitatis, hic de incarnatione dictum est. Chrysostomus in Matth..

Nec tamen parva aestimes te audire, hanc audiens generationem. Est enim valde auditu mirabile quod ineffabilis Deus ex muliere nasci dignatus est, et habere progenitores David et Abraham.

Remigius. Si autem aliquis dixerit quia propheta de nativitate humanitatis dixit, non est respondendum ad interrogationem prophetae. Nullus generationem domini narravit, sed perrarus, quia matthaeus et Lucas.

Rabanus. In hoc autem quod dicit Jesu Christi, regalem et sacerdotalem in eo exprimit dignitatem; nam Jesus, qui nominis huius praesagium praetulit, primus post Moysen in populo Israel ducatum tenuit; Aaron vero mystico consecratus unguento, primus in lege sacerdos fuit.

Augustinus de quaest. Novi et veteris testamenti. Quod autem per olei unctionem praestabat Deus illis qui in reges vel sacerdotes ungebantur, hoc praestitit spiritus sanctus homini Christo, addita expiatione: spiritus enim sanctus purificavit quod de maria virgine in corpus salvatoris profecit; et haec est unctio corporis salvatoris, quare Christus est appellatus.

Chrysostomus super Matth..

Quia vero impia prudentia Iudaeorum negabat Jesum de David semine esse natum, subdit filii David, filii Abraham.

Quare autem non sufficebat dicere illum filium Abrahae solius, aut David solius? quia ad ambos de Christo nascituro ex eis promissio fuerat facta: ad Abraham quidem sic: et in semine tuo benedicentur omnes gentes terrae; ad David autem ita: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Ideo ergo utriusque filium dixit, ut utriusque promissiones in Christo adimpletas ostenderet.

Deinde, quia Christus tres dignitates fuerat habiturus: rex, propheta, sacerdos. Abraham propheta fuit et sacerdos, sicut Deus ad illum dicit in Genesi: accipe mihi vaccam triennem; propheta autem, sicut ait dominus ad Abimelech de illo: propheta est, et orabit pro te.

David rex fuit et propheta; sacerdos autem non fuit. Ideo ergo amborum filius nominatus est, ut utriusque patris triplex dignitas originali iure recognosceretur in Christo. Ambrosius super Lucam.

Ideo etiam duos generis auctores elegit: unum qui de cognatione populorum promissum accepit, alterum qui de generatione Christi oraculum consecutus est. Et ideo, licet sit ordine successionis posterior, prior tamen describitur quia plus est, promissum accepisse de Christo, quam de ecclesia, quae est per Christum potior est enim qui salvat eo quod salvatur. Hieronymus in Matth..

Ordo etiam praeposterus, sed necessario commutatus. Si enim primum posuisset Abraham, et postea David, rursus ei repetendus fuisset Abraham, ut generationis series texeretur. Chrysostomus super Matth.. Altera autem ratio est, quia regni dignitas maior est quam naturae, nam etsi Abraham praecedat in tempore, David praecedebat in dignitate.

Glossa. Quia vero ex hoc titulo apparet totum hunc librum conscribi de Jesu Christo, necessarium est praecognoscere quid sit sentiendum de ipso, sic enim melius exponi poterunt quae in hoc libro de eo dicuntur. Augustinus de quaest. Evang.. Error autem haeticorum de Christo tribus generibus terminatur: aut de divinitate, aut de humanitate, aut de utroque falluntur. Augustinus de haeres.. Cerinthus ergo et ebion Jesum Christum hominem tantum fuisse dixerunt, quos secutus Paulus Samosatenus, Christum non semper fuisse, sed eius initium, ex quo de maria natus est, asseverat, nec enim aliquid amplius quam hominem putat; et haec haeresis postea a Photino confirmata est. Athanasius contra haeret. Ioannes autem apostolus istius insaniam longe ante spiritu sancto conspiciens, eum alto imperitiae sopore demersum suae vocis praeconio excitat, dicens: in principio erat verbum. Ei ergo quod in principio erat apud Deum non relinquitur in novissimo tempore ut originis suae ab homine principium sumpserit. Item inquit: pater, clarifica me illa gloria quam habui apud te priusquam mundus fieret. Audiatur Photinus eum gloriam ante principium possedissee.

Augustinus de haeres.. Nestorii autem perversitas fuit ut hominem tantummodo ex beata maria virgine genitum praedicaret, quem verbum Dei non in unitatem personae, et in societatem inseparabilem recepisset; quod catholicorum aures nequaquam ferre potuerunt.

Cyrillus alex. Ad monachos Aegypti.

Ait enim apostolus de unigenito quod cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo. Quis est ergo ille qui est in forma Dei? aut quomodo exinanitus est, et descendit ad humilitatem secundum hominis formam? et quidem si praedicti haeretici in duo dividentes Christum, idest in hominem et verbum, hominem dicunt sustinuisse exinanitionem, separantes ab eo Dei verbum, praeostendendum est quia in forma et in aequalitate intelligitur et fuit patris sui, ut exinanitionis sustineret modum. Sed nihil creaturarum est, si secundum propriam intelligatur naturam, in patris aequalitate quomodo ergo exinanitus dicitur, et ex qua eminentia ut esset homo descendit? aut quomodo intelligitur assumpsisse tamquam non habens in principio servi formam? sed aiunt quod verbum patri aequale existens habitavit in homine nato per mulierem: et haec exinanitio. Certe audio filium dicentem sanctis apostolis: si quis diligit me, verbum meum custodiet, et pater meus diliget

eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Audis quomodo in eis qui se diligunt, se et sibi cohabitare dixit Deum patrem? putas ergo, ipsum exinanitum et vacuatum dabimus et servi formam accepisse, quia in diligentium se animabus facit mansionem? quid autem spiritus habitans in nobis, putatis, et ipse humanationis dispensationem adimplet? abbas Isidorus ad atrium presbyterum.

Verum ne universa annumeremus, unum, ad quod universa intendunt, dicemus quia illum qui Deus erat, humilia loqui, et dispensativum simul et utile est, et nihil inviolabili naturae praeiudicat.

Eum vero qui homo est, divina et supernaturalia quaedam loqui summae praesumptionis est malum; nam regi quidem licet etiam et humiliter agere, militi vero non licet imperiales voces emittere.

Si igitur Deus erat humanatus, etiam humilia locum habent; si vero homo tantum erat, excelsa non habent locum. Augustinus de haeres.. Sabellium discipulum noeti quidam perhibent, qui dicebat Christum eundem et patrem et spiritum sanctum. Athanasius contra haeret.

Huius autem insanissimi furoris audaciam caelestium testimoniorum auctoritate frenabo ad demonstrandum propriae substantiae filii personam, non illa quae homini suscepto congruere cavillatur, assumens, sed illa in medium proferens testimonia, quae sine ullo ancipitis intelligentiae scrupulo divinitati eius competere omnes pariter confitentur. In Genesi enim Deum dixisse legimus: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Ecce pluraliter dicit faciamus, alium videlicet indicans ad quem loquentis factus est sermo. Si unus est, ad imaginem suam fecisse diceretur; nunc autem alius et alterius imaginem apertius fecisse describitur.

Glossa. Alii vero veram Christi humanitatem negaverunt.

Valentinus enim dixit Christum a patre missum spiritale vel caeleste corpus attulisse, nihilque assumpsisse de maria virgine, sed per illam tamquam per rivum aut fistulam sine assumpta carne transisse. Nos autem non ideo credimus natum ex maria virgine, quod aliter in vera carne existere atque hominibus apparere non posset, sed quia sic scriptum est in ea Scriptura, cui nisi crediderimus, nec christiani nec salvi esse poterimus. Si autem de caelesti, vel aerea, vel humida creatura corpus assumptum vellet commutare in humanae carnis verissimam qualitatem, hoc eum potuisse facere quis negaret? Augustinus de haeres.. Manichaei vero dixerunt, phantasma esse dominum Jesum Christum, nec femineo posse nasci ex utero. Augustinus, Lib. 83 quaest..

Sed si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus; et si fallit, veritas non est. Est autem veritas Christus; non ergo phantasma fuit corpus eius. Glossa.

Et quia principium huius evangelii, et etiam evangelii secundum Lucam, manifeste ostendit Christum natum ex femina, ex quo apparet vera Christi humanitas, ergo utriusque evangelii principia negant. Augustinus contra faustum.

Unde faustus dicit: evangelium quidem a praedicatione Christi et esse coepit et nominari, in quo ipse nusquam se natum ex hominibus dicit. At vero genealogia adeo non est evangelium, ut nec eius scriptor ausus fuerit eam evangelium nominare.

Quid enim scribit? liber generationis Jesu Christi filii David; non ergo liber evangelii Jesu Christi, sed liber generationis. At vero marcus, quia generationem scribere non curavit, sed tantum praedicationem filii Dei, quod est evangelium, vide quam competenter sit exorsus: evangelium, inquit, Jesu Christi filii Dei, ut hinc satis appareat genealogiam non esse evangelium; namque et in ipso matthaeo, post inclusum iohannem in carcere, tunc legitur Jesum coepisse praedicare evangelium regni. Ergo quicquid ante hoc narratur, genealogiam esse constat, non evangelium.

Ad iohannem ergo et marcum me contuli, quorum mihi principia non immerito placuerunt, quia nec David nec mariam inducunt, nec ioseph. Contra quem Augustinus: quid ergo respondebit apostolo dicenti: memor esto Jesum Christum resurrexisse a mortuis, ex semine David, secundum evangelium meum? quod autem erat apostoli Pauli evangelium, hoc etiam ceterorum apostolorum et omnium fidelium; hoc enim alibi dicit: sive ego, sive illi evangelium praedicaverunt.

Augustinus de haeres.. Ariani autem patrem et filium et spiritum sanctum nolunt esse unius eiusdemque substantiae, naturae, aut existentiae; sed esse filium creaturam patris, spiritum vero sanctum creaturam creaturae, hoc est, ab ipso filio creatum volunt. Christum etiam sine anima carnem suscepisse arbitrantur.

Augustinus de Trinit..

Sed iohannes in eo declarat filium non tantum Deum esse, sed etiam eiusdem cum patre substantiae, quia cum dixisset: et Deus erat verbum, addidit: omnia per ipsum facta sunt. Unde apparet ipsum factum non esse, per quem facta sunt omnia; et si factus non est, creatus non est; et sic eiusdem cum patre substantiae est; omnis enim substantia quae Deus non est, creatura est. Augustinus contra felicianum. Nescio enim quid nobis mediatoris persona contulerit, qui melius nostrum non redimens, carnem, quae sine anima nec beneficium possit sentire, suscepit. Si enim venit Christus salvum facere quod perierat, quia totus homo periit, totus beneficio salvatoris indiget; et ideo Christus veniendo, totum salvat, corpus et animam assumendo.

Augustinus Lib. 83 quaest..

Quomodo etiam ipsi respondent tam manifestis objectionibus ex evangelica Scriptura, in qua contra eos dominus tam multa commemorat? ut est illud: tristis est anima mea usque ad mortem; et: potestatem habeo ponendi animam meam; et multa huiusmodi. Qui si dicant in parabolis eum locutum esse, habemus evangelistarum rationes, qui res gestas narrantes, sicut eum corpus habuisse testantur, sic eum indicant habere animam per

affectiones quae non possunt esse nisi in anima. Eis enim narrantibus legimus: et miratus est Jesus, et iratus, et multa huiusmodi.

Augustinus de haeres.. Apollinaristae autem sicut Ariani, Christum dixerunt carnem solam sine anima suscepisse.

In qua quaestione testimoniis evangelicis victi, mentem, quae rationalis est anima hominis, defuisse animae Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. Augustinus Lib. 83 quaest.. Sed si ita est, belluam quamdam cum figura humani corporis Dei verbum suscepisse crederetur. Augustinus de haeres.. De ipsa vero eius carne sic a recta fide dissensisse perhibentur ut dicerent carnem illam et verbum unius eiusdemque substantiae esse, contentiosissime asseverantes verbum carnem factum, hoc est; verbi aliquid in carnem fuisse mutatum atque conversum, non autem carnem de mariae carne suscepisse. Cyrillus ad iohannem Antiochenum. Furere autem arbitramur eos qui suspicati sunt, quod mutationis obumbratio circa divinam verbi naturam potest contingere: manet enim quod est semper, et non mutatur, nec conversionis est capax. Leo ad Constantinopolitanos.

Nos autem non ita dicimus Christum hominem ut aliquid ei desit quod ad humanam certum est pertinere naturam, sive animam sive mentem rationabilem, sive carnem, quae non de femina sumpta sit, sed facta de verbo in carnem converso atque mutato. Quae ter falsa Apollinaristarum haeresis tres varias protulit partes.

Leo ad palaestinos. Eutyches quoque tertium Apollinaris dogma delegit, ut, negata humanae carnis atque animae veritate, totum dominum nostrum Jesum Christum unius assereret esse naturae, tamquam verbi divinitas ipsa se in carnem animamque verteret, et concipi, nasci aut nutriri, et cetera huiusmodi, eius tantum essentiae fuerit, scilicet divinae, quae nihil horum in se sine carnis recepit veritate, quoniam natura unigeniti, natura est patris, natura est spiritus sancti, simul impassibilis et sempiterna.

Verum si ab Apollinaris perversitate haereticus iste decesserit, ne convinceretur Deitatem passibilem sentire atque mortalem, et tamen verbi incarnati, id est verbi et carnis, unam audet pronuntiare naturam; non dubie in Manichaei et Marcionis transit insaniam, et dominum Jesum Christum simultorie omnia credit egisse, nec humanum ipsum corpus, sed phantasticam corporis speciem oculis apparuisse cernentium. Idem ad Iulianum. In eo vero quod eutyches in episcopali iudicio ausus est dicere ante incarnationem duas fuisse in Christo naturas, post incarnationem autem unam, necessarium fuit ut ad reddendam rationem professionis suae sollicitis interrogationibus urgeretur. Arbitror enim eum talia loquentem hoc habere persuasum quod anima quam salvator assumpsit, prius in caelis sit commorata quam de maria virgine nasceretur. Sed hoc catholicae mentes auresque non tolerant, quia nil secum dominus de caelo veniens nostrae conditionis exhibuit, nec animam eius, quae anterior extitisset, nec carnem, quae non materni corporis esset, accepit.

Unde quod in Origene merito damnatum est, qui animarum antequam corporibus insererentur non solum miras, sed et diversas fuisse asseruit actiones, necesse est quod in isto plectatur.

Remigius. Has igitur haereses in principio evangelii sui evangelistae destruunt, nam matthaeus cum narrat eum duxisse originem per reges Iudaeorum, verum hominem eum ostendit, et veram carnem habuisse. Similiter et Lucas, qui sacerdotalem stirpem et personam describit.

Marcus autem, cum ait: initium evangelii Jesu Christi filii Dei, et iohannes cum ait: in principio erat verbum manifestant eum ante omnia saecula semper fuisse Deum apud Deum patrem.

#2 Lectio 2

Augustinus de cons. Evang..

Matthaeus evangelista ostendit generationem Christi secundum carnem se suscepisse narrandam, quia genealogiam Christi exorsus est. Lucas autem tamquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans, non ab initio evangelii sui, sed a baptismo Christi generationes enarrat, ubi testimonium iohannes perhibuit dicens: ecce qui tollit peccata mundi. In generationibus etiam matthaei significatur nostrorum susceptio peccatorum a domino Christo. In generationibus autem Lucae significatur abolitio nostrorum peccatorum ab ipso, ideo generationes Christi matthaeus descendens enarrat, Lucas autem ascendens. Humanam autem Christi generationem matthaeus descendendo describens, ab Abraham generationes commemorat.

Ambrosius super Lucam.

Prior enim Abraham meruit fidei testimonium, quia credidit Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. Ideo etiam auctor generis debuit significari, quia instaurandae ecclesiae sponsionem primus emeruit, cum dicitur: benedicentur in te omnes tribus terrae. Et iterum David delatum est quod Jesus filius eius diceretur, unde huic praerogativa servatur ut ab eo generationis dominicae manaret exordium.

Chrysostomus in Matth..

Evangelista igitur matthaeus generationem dominicae carnis per seriem parentum volens commendare memoriae, ordiens a patre Abraham, dicit Abraham genuit Isaac. Cur non dixit: Ismael, quem primitus genuit? sequitur Isaac autem genuit Iacob.

Cur non dixit: esau, qui eius primogenitus fuit? quia scilicet per illos ad David pervenire non posset. Glossa. Omnes tamen fratres Iudae, cum ipso in generatione computat, quod etiam ideo factum est, quia Ismael et esau

non remanserunt in cultu unius Dei; fratres vero Iudae in populo sunt computati. Chrysostomus in Matth.. Vel propterea duodecim patriarcharum meminit, ut eam quae ex progenitorum nobilitate est, elationem auferret.

Etenim multi horum ex ancillis nati fuerunt, sed omnes similiter erant patriarchae et tribuum principes. Glossa.

Ideo autem Iudam nominatim posuit, quia de illo tantum dominus descendit.

In singulis autem patribus non solum debet notari historia, sed allegoria et moralitas: allegoria quidem in quo unusquisque patrum Christum praefigurat; moralitas in hoc notatur quod ex singulis patribus in nobis aliqua virtus per significationem nominis vel exemplum aedificatur.

Abraham ergo in multis locis figuram Christi portat, et praeterea in nomine: Abraham enim pater multarum gentium interpretatur, et Christus est pater multorum fidelium. Abraham etiam de cognatione sua exiit, et in terra aliena demoratus est, et Christus, derelicto Iudaico populo, ad gentes per praedicatores suos exiit. Chrysostomus super Matth..

Isaac autem interpretatur risus. Risus autem sanctorum est, non stulta cachinnatio laborum, sed rationale gaudium cordis, quod fuit mysterium Christi. Sicut enim ille parentibus in ultima senectute donatus est laetitia suis, ut cognoscatur quia non erat filius naturae, sed gratiae, sic et Christus in novissimo fine productus est a matre Iudaea gaudium cunctis; sed iste per virginem, ille de anu, ambo contra spem naturae. Remigius. Iacob supplantator interpretatur, et de Christo dicitur: supplantasti insurgentes in me subtus me. Iacob genuit Iudas et fratres eius. Chrysostomus super Matth.. Et noster Iacob genuit duodecim apostolos in spiritu, non in carne; verbo, non in sanguine.

Iudas autem interpretatur confessor, quoniam Christi erat imago, qui confessor patris erat futurus, dicens: confiteor tibi, pater, domine caeli et terrae.

Glossa. Moraliter autem Abraham nobis virtutem fidei per exempla Christi significat, cum de eo legatur: Abraham credidit Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. Isaac significat spem, quia interpretatur risus, fuit enim gaudium parentum; spes vero similiter est gaudium nostrum, dum aeterna bona sperare facit et de eis gaudere. Abraham ergo genuit Isaac quia fides generat spem. Iacob autem significat caritatem. Caritas enim amplectitur duas vitas: activam per dilectionem proximi, contemplativam per dilectionem Dei; activa per Liam, contemplativa per Rachel significatur. Lia enim laborans interpretatur, quia activa in labore est; Rachel visum principium, quia per contemplativam principium, id est Deus, videtur. Nascitur ergo Iacob de duobus parentibus, quia caritas nascitur de fide et spe; quod enim credimus et speramus, diligimus.

#3 Lectio 3

Glossa. Praetermissis aliis filiis Iacob, evangelista Iudae prosequitur generationem dicens Iudas autem genuit Phares et zaram de thamar. Augustinus de Civit. Dei. Nec Iudas primogenitus, nec istorum geminorum aliquis fuit primogenitus Iudae; sed ante illos iam tres genuerat. Eos itaque tenuit in ordine generationum per quos ad David, atque inde quo intenderet, perveniret. Hieronymus.

Notandum autem in genealogia salvatoris nullam sanctorum assumi mulierum, sed eas quas Scriptura reprehendit, ut qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret, unde et in sequentibus Ruth Moabitibus ponitur. Ambrosius super Lucam. Lucas autem has declinavit, ut immaculatam sacerdotalis generis seriem declararet. Sed sancti matthaei consilium a rationis iustitia non abhorret, nam cum evangelizaret secundum carnem generatum esse qui omnium peccata susciperet, subiectum iniuriis, subditum passioni. Nec hoc quidem putavit exortem asserendum esse pietatis, ut maculatae quoque originis non recusaret iniuriam; simul ne puderet ecclesiam de peccatoribus congregari, cum dominus de peccatoribus nasceretur; postremo ut beneficium redemptionis etiam a suis maioribus inchoaret, ne quis putaret originis maculam impedimento posse esse virtuti, nec se insolens de sui nobilitate iactaret.

Chrysostomus in Matth.. Post hoc monstratur omnes obnoxios fuisse peccatis: instat enim thamar fornicatio Iudam accusans, et David a fornicaria muliere genuit Salomonem. Si autem a magnis lex non est impleta, nec a minoribus; et sic omnes peccaverunt, et necessaria facta est Christi praesentia. Ambrosius super Lucam.

Vide autem quia non otiose matthaeus utrumque significavit, cum Phares tantummodo commemorationem causa deposceret, quia hic in utroque mysterium est. Per geminos enim gemina describitur vita populorum: una secundum legem, altera secundum fidem. Chrysostomus super Matth.. Per zaram enim significatur Iudaicus populus, qui primus apparuit in luce fidei, quasi de vulva tenebrosa mundi procedens. Et ideo significatus est cocco circumcisionis, putantibus omnibus, quia ipse populus Dei erat futurus, sed posita est ante faciem eius lex, quasi sepes vel maceria. Sic ergo impeditus est populus Iudaicus per legem, sed temporibus Christi rupta est sepes legis, quae erat inter Iudaeos et gentes, sicut ait apostolus: medium parietem maceriae solvens. Sic factum est ut gentilis per Phares significatus, postquam rupta est lex per Christi mandata, primus ad fidem procedat; et postea sequitur Iudaicus populus.

Sequitur Phares autem genuit esron.

Glossa. Iudas genuit Phares et zaram antequam intraret Aegyptum, in quam ambo postea cum patre transierunt. In Aegypto vero Phares genuit esron. Esron autem genuit aram. Aram autem genuit Aminadab, Aminadab autem genuit Naasson; et tunc Moyses eduxit eos de Aegypto. Naasson autem fuit dux sub Moysse in tribu Iuda per desertum, in quo genuit Salmon.

Iste Salmon fuit princeps de tribu Iuda, qui cum iosue terram promissionis intravit.

Chrysostomus super Matth..

Quoniam autem ex aliqua causa, secundum providentiam Dei, posita horum patrum nomina credimus.

Sequitur Naasson autem genuit Salmon.

Iste Salmon mortuo patre fuit princeps in tribu Iuda, qui cum iosue terram promissionis intravit. Chrysostomus super Matth.. Accepit autem uxorem nomine Rahab. Haec autem Rahab dicitur fuisse Rahab meretrix de iericho, quae suscepit exploratores filiorum Israel, abscondit eos, et servavit incolumes. Cum autem Salmon nobilis esset inter filios Israel, quia de tribu erat Iuda et quia filius principis erat, vidit Rahab sic fidelem quasi magnam aliquam constitutam, meruit accipere in uxorem.

Forsitan autem et ideo interpretatur Salmon, quasi per ipsum nomen invitaretur a providentia Dei ut acciperet vas electionis Rahab. Interpretatur enim Salmon accipe vas.

Sequitur Salmon autem genuit booz de Rahab. Glossa. Iste Salmon in terra promissionis genuit de illa Rahab booz. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Chrysostomus super Matth..

Quomodo autem booz accepit uxorem Moabitidem nomine Ruth, exponere aestimavi superfluum, cum de his Scriptura sit omnibus manifesta. Hoc autem dicimus solum, quoniam Ruth, pro merito fidei suae nupsit booz, quia Deos patrum suorum repulit et Deum viventem elegit. Et booz pro merito fidei suae illam accepit uxorem, ut ex coniugio tali sanctificato genus nasceretur regale. Ambrosius super Luc..

Quomodo autem Ruth, cum esset alienigena, Iudaeo nupsit, et qua ratione in Christi generatione eius putaverit evangelista copulae commemorationem esse faciendam, quae legis serie moechabatur? quia ergo non de legitima salvator generatione manavit, videtur esse deforme, nisi ad apostolicam sententiam revertatis, quia non est lex posita iustis, sed iniustis.

Haec enim cum esset alienigena et Moabitis, praesertim cum lex Moysi prohiberet has nuptias, Moabitasque excluderet ab ecclesia, quomodo introivit in ecclesiam nisi quia sancta et immaculata moribus supra legem facta est? destinationem ergo legis excessit et meruit inter maiores dominici generis computari, propter cognationem mentis electam, non corporis. Magnum autem nobis exemplum est quod in illa nostrum omnium, qui ex gentibus collecti sumus, ingrediendi in ecclesiam domini figura praecessit. Hieronymus in epistola ad Paulinum.

Ruth etiam Moabitis Isaiae explet vaticinium dicentis: emitte agnum, domine, dominatorem terrae, de petra deserti ad montem filiae sion.

Sequitur Obed autem genuit iesse. Glossa.

Iesse pater David binomius est, quia frequentius vocatus est Isai. Sed quia propheta vocat eum non Isai, sed iesse, dicens: egredietur virga de radice iesse ut ostenderet illam prophetiam completam in maria et in Christo, evangelista posuit iesse.

Sequitur iesse autem genuit David regem. Remigius. Sed quaerendum est quare sanctus evangelista solum David nominaverit regem, quod ideo dixit ut ostenderet eum primum fuisse regem in tribu Iuda. Ipse autem Christus est Phares divisor, ut est illud: dividet agnos ab haedis. Est et zaram oriens, ut est illud: ecce vir, oriens nomen eius. Est esron sagitta, ut est illud: posuit me sicut sagittam electam. Rabanus. Vel atrium, propter abundantiam gratiae et latitudinem caritatis. Aram electus, secundum illud: ecce puer meus electus: vel excelsus, secundum illud: excelsus super omnes gentes dominus. Ipse est Aminadab, idest voluntarius, qui dicit: voluntarie sacrificabo tibi.

Idem est et Naasson, idest augurium, qui novit praeterita, praesentia et futura. Vel serpentinus, secundum illud: Moyses exaltavit serpentem in deserto: est et Salmon, id est sensibilis, qui dicit: ego sensi de me virtutem exisse.

Glossa. Ipse accipit Rahab, id est ecclesiam de gentibus. Rahab enim fames, vel latitudo, vel impetus, quia ecclesia gentium esurit et sitit iustitiam et impetu doctrinae philosophos et reges convertit.

Ruth etiam interpretatur videns vel festinans, et significat ecclesiam, quae puro corde videt Deum et festinat ad bravium supernae vocationis. Remigius. Est et booz in quo robur, ut est illud: cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me.

Est et Obed serviens, ut est illud.

Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Est et iesse incensum, secundum illud: ignem veni mittere in terram. Ipse est David manu fortis, secundum illud: dominus fortis et potens; desiderabilis, secundum illud: veniet desideratus cunctis gentibus; pulcher aspectu, secundum illud: speciosus forma prae filiis hominum.

Glossa. Interim videamus quas virtutes isti patres in nobis aedificent, quia fides, spes et caritas omnium virtutum sunt fundamentum.

Sequentes virtutes sunt quasi superadditiones. Iudas interpretatur confessio.

Duplex est autem confessio: est altera fidei, altera peccatorum. Si ergo post tres supradictas virtutes peccatur, necessaria est non solum fidei, sed peccatorum confessio. Post Iudam sequitur Phares et zaram. Phares divisio, zaram oriens interpretatur, et thamar amaritudo. Confessio enim generat divisionem a vitiis, et ortum virtutum, et amaritudinem poenitentiae. Post Phares sequitur esron, qui sagitta interpretatur, postquam enim aliquis divisus est a vitiis et saecularibus debet fieri sagitta, ut in aliis vitia praedicando perimat. Sequitur aram, qui interpretatur electus, vel excelsus, quia postquam aliquis a mundo remotus est, et aliis proficit, necesse est ut Deo electus, hominibus celebris, excelsus in virtutibus habeatur. Naasson interpretatur augurium, hoc autem augurium non est

saeculare, sed caeleste. De hoc gloriabatur ioseph, fratribus mandans: vos detulistis scyphum domini mei, in quo augurari solebat. Scyphus est divina Scriptura, ubi est potus sapientiae, in hac auguratur sapiens, quia ibi videt futura, id est caelestia. Sequitur Salmon, idest sensibilis.

Postquam enim aliquis studet in divina Scriptura, fit sensibilis, idest discernens gustu rationis, quid bonum, quid malum, quid dulce, quid amarum. Sequitur booz, idest fortis. Instructus enim in Scripturis, fit ad omnia adversa toleranda fortis.

Chrysostomus super Matth..

Iste autem fortis est filius Rahab, id est ecclesiae. Rahab enim interpretatur latitudo vel dilatata, quia enim ex omnibus finibus terrae vocata est ecclesia gentium, latitudo appellatur. Rabanus. Sequitur Obed, id est servitus. Non enim idoneus est ad servitutem nisi qui fortis est; quae servitus generatur ex Ruth, idest festinantia.

Oportet enim promptum esse servum, non pigrum. Chrysostomus super Matth.. Nunc autem qui divitias et non mores, pulchritudinem et non fidem, et quod in meretricibus quaeri solet, hoc in coniugibus optant, non generant subditos filios vel sibi vel Deo, sed contumaces et contra se et contra Deum, ut filii eorum sint poena irreligiositatis eorum.

Iste Obed genuit iesse, id est refrigerium, nam quicumque est subditus Deo et parentibus suis, tales filios generat, Deo praestante, a quibus refrigeratur. Glossa.

Vel iesse, id est incensum. Si enim servimus ex amore et timore, erit devotio in corde, quae ex igne et desiderio cordis suavissimum incensum offert Deo. Postquam autem aliquis idoneus est servus et sacrificium Deo factus, sequitur ut sit David, id est manu fortis qui contra hostes fortiter dimicavit et idumaeos tributarios fecit. Similiter ipse debet carnales, id est homines, verbo et exemplo Deo subiugare.

#4 Lectio 4

Glossa. Secundi quaterdenarii generationis seriem evangelista decurrit, quae a regibus continetur; et ideo a David incipit qui primus in tribu Iudae regnavit, dicens David rex genuit Salomonem ex ea quae fuit uriae. Augustinus de cons. Evang..

Quia enim in generationibus matthaei significatur nostrorum susceptio peccatorum, ideo ipse a David per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccavit.

Lucas vero ad David per Nathan ascendit, per quem prophetam Deus peccatum illius expiavit, quia in generationibus Lucae significatur abolitio peccatorum. Augustinus in libro retract.. Dicendum tamen fuit per cuius nominis prophetam, ne putaretur idem fuisse homo, cum alter fuerit, quamvis et ipse hoc nomine vocaretur.

Remigius. Quaerendum est autem quare evangelista bersabee proprio nomine non nominavit sicut ceteras mulieres. Quod ideo est quia ceterae mulieres quamvis reprehensibiles fuissent, tamen laudabiles erant virtutibus. Bersabee vero non solum fuit conscia adulterii, sed etiam homicidii mariti sui, et ideo proprio nomine eam non nominavit in genealogia domini. Glossa.

Tacet etiam nomen bersabee, ut nominando uriam, reducat ad memoriam illud maximum scelus quod in eum fecit. Ambrosius super Lucam. At vero sanctus David in eo est praecellentior quod hominem se ipse cognovit, et commissum super arrepta uriae uxore peccatum poenitentiae curavit lacrymis abluendum, ostendens nobis neminem propriae virtuti debere confidere; habemus enim adversarium magnum, qui vinci a nobis sine Dei adiutorio non possit.

Et plerumque in illustribus viris gravia peccata reperies, ut quasi homines tentationi potuisse succumbere cognoscas, ne virtutibus egregiis plusquam homines crederentur.

Chrysostomus super Matth..

Salomon autem interpretatur pacificus, quoniam omnibus in circuitu gentibus pacificatis et tributa reddentibus pacificum habuit regnum. Salomon autem genuit Roboam. Roboam interpretatur a multitudine populi. Multitudo enim mater est seditionis, quia quod a pluribus peccatur, plerumque manet invindicabile. Paucitas autem magistra est disciplinae.

#5 Lectio 5

Hieronymus. In quarto autem regum volumine legimus de ioram Ochoziam fuisse generatum. Quo mortuo, iosabeth filia ioram regis, soror Ochoziae, tulit ioas filium fratris sui, et eum interneconi, quae exercebatur ab Athalia, subtraxit. Cui successit in regnum filius eius Amasias. Post quem regnavit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit ioatham filius eius. Cernis ergo quod, secundum fidem historiae, tres reges in medio fuerunt, quos evangelista praetermisit.

Ioram quoque non genuit Oziam, sed Ochoziam et reliquos quos numeravimus.

Verum quia evangelistae propositum erat tessaradecades in diverso temporis statu ponere, et quia ioram generi se miscuerat impiissimae iezabelis, idcirco usque ad tertiam generationem eius memoria tollitur, ne in sanctae nativitatis ordine poneretur. Hilarius in Matth.. Purgata vero labe familiae gentilis, iam regalis in quarta generationum consequentium origo numeratur. Chrysostomus super Matth..

Quod spiritus sanctus per prophetam contestatus est, dicens ut dispergeret omnem masculum de domo Achab et iezabel, implevit iehu filius nansi, et accepit promissionem, ut usque ad quartam generationem sedeant filii eius in sede regni supra Israel. Quanta ergo benedictio facta est super domum Achab, tanta maledictio facta est super domum ioram propter filiam iniqui Achab et iezabel, ut usque ad quartam generationem praecidantur filii eius de regum numero, et sic peccatum eius descendit in filios eius, sicut fuerat scriptum: reddam peccata patrum in filios, usque ad tertiam et quartam generationem. Videte ergo quam periculosum est inire coniugia ex genere impiorum. Augustinus de quaest.

Novi et vet. Testamenti. Vel non immerito sublatis sunt de numero ceterorum Ochozias, ioas et Amasias. Sic enim eorum continuavit impietas, ut nullum intervallum haberet. Salomon autem merito patris dimissus in regno est; Roboam autem merito filii; illi autem tres maligne agentes erasi sunt. Ad perditionem enim generis exemplum est quando iugiter malignitas panditur.

Sequitur Ozias autem genuit ioatham.

Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit ezechiam. Glossa. Cui, cum esset sine liberis, dictum est: dispone domui tuae, quia morieris. Ideo flevit non propter longiorem vitam, cum sciret inde Salomonem placuisse Deo, quod non petiisset ampliores annos, sed quia dubitabat ne promissio Dei impleretur, cum se sciret esse de David, per quem oportebat venire Christum, et ipse erat sine liberis.

Sequitur ezechias autem genuit Manassen.

Manasses autem genuit Amon.

Amon autem genuit iosiam. Iosias autem genuit iechoniam et fratres eius in transmigracione Babylonis. Chrysostomus super Matth.. Sed non sic positum est in libro regum, ubi talis est ordo: iosias genuit eliacim, postea vocatum ioakim; ioakim autem genuit ieconiam. Sed ioakim sublatus est de numero regum, quia non populus Dei constituerat eum in regnum, sed Pharaon per potentatum. Si enim iustum fuit ut propter solam commixtionem generis Achab tollerentur tres reges de numero regum, quare non erat iustum ut similiter tolleretur ioakim, quem Pharaon VI hostili fecerat regem? et sic iechonias, qui est filius ioakim, nepos autem iosiae, sublato patre de numero regum, ipse est positus pro eo, quasi filius iosiae. Hieronymus.

Vel aliter. Sciamus iechoniam priorem ipsum esse qui ioakim, secundum autem filium, non patrem: quorum primus per k et m, secundus per ch et n scribitur. Quod scriptorum vitio et longitudine temporum apud Graecos Latinosque confusum est.

Ambrosius super Lucam. Duos enim fuisse ioakim regnum libri indicant, sic enim scriptum est: dormivit ioakim cum patribus eius, et regnavit iochin filius eius pro eo. Filius autem est cui ieremias nomen imposuit iechoniam. Et bene s. Mattheus a propheta voluit discrepare, ut non iochin et iechoniam vocaret simul, quia maiorem fructum dominicae pietatis astruxit. Generis enim nobilitatem dominus in hominibus non requisivit, sed de captivis et peccatoribus congrue nasci voluit qui remissionem veniebat praedicare captivis.

Non igitur suppressit alterum evangelista, sed utrumque significavit quod uterque iechonias dictus sit.

Remigius. Sed quaeri potest quare dicat evangelista eos natos in transmigracione, cum nati fuissent antequam transmigratio fuerit facta. Ideo autem dicit hoc quia ad hoc nati sunt ut de regno totius populi pro suis et aliorum peccatis captivi ducerentur.

Et quia praescius erat Deus eos esse ducendos captivos, idcirco dixit eos natos in transmigracione. De his autem quos sanctus evangelista in genealogia domini simul ponit, sciendum quia aut similes fuerunt fama aut infamia: Iudas et fratres eius laudabiles fuerunt fama; similiter Phares et zara, iechonias et fratres eius notabiles fuerunt infamia.

Glossa. Mystice autem David est Christus, qui Goliam, id est diabolus, superavit.

Urias autem, id est lux mea Deus, est diabolus, qui dicit. Similis ero altissimo; cui ecclesiam coniugatam Christus de solario paternae maiestatis adamavit, et pulchram factam sibi matrimonio copulavit. Vel urias, id est Iudaicus populus, qui per legem de luce gloriatur.

Sed huic Christus legem abstulit, quam de se loqui docuit. Bersabee autem est puteus satietatis, id est abundantia gratiae spiritualis. Remigius. Vel bersabee interpretatur puteus septimus, sive puteus iuramenti, per quod significatur fons baptismatis, in quo datur donum spiritus septiformis et fit ibi adiuratio contra diabolus.

Est et Christus Salomon pacificus, secundum illud apostoli: ipse est pax nostra. Est Roboam latitudo populi, secundum illud: multi venient ab oriente et ab occidente.

Rabanus. Vel impetus populi, quia velociter populus convertit ad fidem. Remigius.

Ipse est Abias, id est pater dominus, secundum illud: unus est pater vester qui in caelis est; et iterum: vos vocatis me magister et domine.

Est et Asa, id est attollens, secundum illud: qui tollit peccata mundi. Est et iosaphat, id est iudicans, secundum illud: pater omne iudicium dedit filio. Est et ioram, id est excelsus, secundum illud: nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit. Est et Ozias, id est robustus domini, secundum illud: fortitudo mea et laus mea dominus. Est et ioatham consummatus vel perfectus, secundum illud apostoli: finis legis, Christus. Est et Achaz convertens, secundum illud: convertimini ad me. Rabanus. Vel comprehendens, quia nemo novit patrem nisi filius.

Remigius. Est et ezechias fortis dominus vel dominus confortavit, secundum illud: confidite, ego vici mundum. Ipse est Manasses obliviosus sive oblitus, secundum illud: peccatorum vestrorum non recordabor amplius. Est et Amon fidelis, secundum illud: fidelis dominus in omnibus verbis suis. Est et iosias, ubi est incensum domini, secundum illud: factus in agonia, prolixius orabat.

Rabanus. Quod vero incensum orationem significat, Psalmista testatur dicens: dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Vel domini salus, secundum illud: salus autem mea in sempiternum erit. Remigius. Ipse iechonias praeparans, vel domini praeparatio, secundum illud: si abiero, et praeparavero locum.

Glossa. Moraliter autem post David sequitur Salomon, qui interpretatur pacificus.

Tunc enim aliquis fit pacificus, motibus sedatis illicitis, et quasi iam in aeterna tranquillitate positus, cum Deo servit et alios ad eum convertit. Sequitur Roboam, id est populi latitudo: postquam enim non habet quod in se vincat, amplecti alios debet et late populum Dei ad superna trahere secum. Sequitur Abias, id est pater dominus: his enim praemissis potest se profiteri filium Dei, et tunc esse Asa, id est attollens, ut de virtute in virtutem ad patrem suum ascendat; et tunc erit iosaphat, id est iudicans, ut alios iudicet et a nemine iudicetur. Ita fit ioram, id est excelsus, quasi in caelestibus habitans; unde efficitur Ozias, id est robustus domini, quasi robor suum Deo attribuens et in suo proposito perseverans. Et sequitur ioathan, id est perfectus, quia quotidie in maius proficit. Et sic fit Achaz, id est comprehendens: ex operatione enim augmentatur agnitio, secundum illud: annuntiaverunt opera Dei, et facta eius intellexerunt. Sequitur ezechias, id est fortis dominus, quia Deum fortem esse intelligit; et ideo in amorem eius conversus fit Manasses, id est obliviosus, temporalia tradens oblivioni; et ex hoc fit Amon, id est fidelis: qui enim temporalia contemnit, neminem in re sua defraudat. Et fit iosias, id est salutem domini secure expectans: iosias enim salus domini interpretatur.

#6 Lectio 6

Chrysostomus super Matth..

Post transmigrationem inter privatas personas primo ponit iechoniam quasi privatum et ipsum. Ambrosius super Lucam. De quo ieremias dicit: scribe virum istum abdicatum: quia non exsurget ex semine eius sedens in throno David. Quomodo autem ex semine iechoniae nullus regnaturus dicitur per prophetam? si enim Christus regnavit, ex semine autem iechoniae Christus est, propheta mentitus est. Sed illic futuros ex semine iechoniae non negatur; et ideo de semine eius Christus est; et quod regnaverit Christus, non contra prophetam est: non enim saeculari honore regnavit; ipse enim dixit: regnum meum non est de hoc mundo.

Iechonias autem genuit Salathiel. Chrysostomus super Matth.. De Salathiel quidem nihil legimus vel boni vel mali; tamen putamus sanctum eum fuisse, et in captivitate assidue Deum petiisse pro ipsa calamitate quae contigerat Israel: ideo petitionem Dei eum appellatum fuisse; interpretatur enim petitio Dei. Salathiel autem genuit zorobabel, qui interpretatur fluitio postposita, vel ex commixtione, vel hic doctor Babyloniae. Legi (si verum est nescio) quia sacerdotale et regale genus mixtum est in zorobabel. Propter istum autem reversi sunt filii Israel in terram propriam quia cum contenderent tres pro sua sententia, vicit zorobabel, et pronuntiata est omnibus fortior veritas esse; propter quod Darius concessit ei filios Israel redire in sua; et ideo recte secundum providentiam Dei nominatus est zorobabel, id est doctor Babyloniae.

Quae enim maior doctrina quam ostendere veritatem dominatricem esse omnium rerum? Glossa. Sed hoc videtur esse contrarium generationi quae legitur in Paralipomenon. Dicitur enim ibi iechonias genuisse Salathiel et Phadaia, et Phadaia zorobabel, et zorobabel Mosollam, Ananiam et Salamith sororem eorum.

Sed scimus multa in Paralipomenon vitio scriptorum depravata. Unde multae et indeterminatae genealogiarum veniunt quaestiones, quas iubet apostolus evitari. Vel potest dici Salathiel et Phadaia eundem esse, quasi binomium. Vel Salathiel et Phadaia fratres esse, et filios eiusdem nominis habuisse; et historiographum secutum fuisse generationem zorobabel filii Salathiel. De Abiud usque ad ioseph nulla historia invenitur in Paralipomenon; sed alii multi annales leguntur fuisse apud Hebraeos, qui dicebantur verba dierum, de quibus Herodes rex alienigena dicitur multos combussisse ut ordo regiae stirpis confunderetur. Et forsitan ioseph nomina parentum ibi legerat, vel alio quoquo modo retinuerat. Unde evangelista seriem istius generationis poterat scire. Notandum tamen, quod prior iechonias domini resurrectio, sequens domini praeparatio dicitur. Utrumque autem convenit domino Christo, qui dicit: ego sum resurrectio et vita; et: vado parare vobis locum. Salathiel, id est petitio mea Deus, illi convenit qui dicit: pater sancte, serva illos quos dedisti mihi. Remigius. Est etiam zorobabel, id est magister confusionis, secundum illud: magister vester cum publicanis et peccatoribus manducat.

Ipse est Abiud, id est pater meus iste, secundum illud: ego et pater unum sumus. Est et eliacim, id est Deus resuscitans, secundum illud: resuscitabo eum in novissimo die. Est et azor, id est adiutus, secundum illud: qui me misit, mecum est. Ipse est et Sadoch iustus, sive iustificatus, secundum illud: traditus iustus pro iniustus. Est et Achim, id est frater meus iste, secundum illud: qui fecerit voluntatem patris mei, hic meus frater est. Est etiam eliid, id est Deus meus iste, secundum illud: Deus meus et dominus meus. Glossa.

Est et eleazar, id est Deus meus adiutor, secundum illud: Deus meus adiutor meus. Est et mathan, id est donans vel donatus, secundum illud: dedit dona hominibus et: sic Deus dilexit mundum ut filium suum daret unigenitum. Remigius. Est et Iacob supplantans, quia non solum ipse supplantavit diabolum, sed et huius

potestatem suis fidelibus dedit, secundum illud: ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes. Est et ioseph, idest apponens, secundum illud: ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Rabanus. Sed videamus quid moraliter isti patres significant: quia post iechoniam, qui dicitur praeparatio domini, sequitur Salathiel, idest petitio mea Deus; qui enim praeparatus est non petit nisi solum Deum. Sed iterum fit zorobabel, idest magister Babylonis, scilicet terrenorum hominum, quos facit cognoscere de Deo quod pater est, quod sonat Abiud; et tunc ille populus resurgit a vitiis: unde sequitur eliacim, qui resurrectio interpretatur.

Et idem ad bene operandum adiutus, quod sonat azor, fit Sadoch, idest iustus; et tunc dicit fidelis dilectionem proximi. Ipse est frater meus, quod sonat Achim; et per dilectionem Dei dicit Deus meus, quod sonat eliud. Et sequitur eleazar, idest Deus meus adiutor, quia recognoscit Deum suum adiutorem. Ad quid autem tendit, ostendit mathan, qui dicitur donum vel donans: expectat enim Deum datorem; et sicut luctatus est in principio et vitia supplantavit, sic et in fine vitae, quod ad Iacob pertinet; et sic pervenitur ad ioseph, idest ad augmentum virtutum.

#7 Lectio 7

Glossa. Post omnes generationes patrum ponit ultimo generationem ioseph viri mariae, propter quam omnes aliae introduuntur, dicens Iacob autem genuit ioseph.

Hieronymus. Hunc locum obiicit nobis Iulianus augustus de dissonantia evangelistarum: cur matthaeus ioseph filium dixit Iacob, et Lucas filium eum appellaverit Heli; non intelligens consuetudinem Scripturarum, quod alter secundum naturam, alter secundum legem ei pater sit. Scimus enim hoc per Moysen Deo iubente praeceptum, ut si frater aut propinquus absque liberis mortuus fuerit, alius eius accipiat uxorem ad suscitandum semen fratris vel propinqui sui. Super hoc Africanus, temporum scriptor, et eusebius caesariensis plenius disputaverunt. Ex historia autem ecclesiastica.

Mathan enim et melchi diversis temporibus ex una eademque uxore iescha nomine singulos filios procreant. Quia mathan per Salomonem descendit, uxorem eam primum ceperat, et relicto filio uno Iacob nomine, defunctus est. Post cuius obitum, quoniam lex viduam alii viro non vetat nubere, melchi, qui per mathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam mathan accepit uxorem, ex qua ipse suscepit filium nomine Heli, per quos ex diverso patrum genere efficiuntur Iacob et Heli uterini fratres; quorum alter, idest Iacob, fratris Heli sine liberis defuncti uxorem ex mandato legis accipiens, genuit ioseph, natura quidem generis suum filium; propter quod et scribitur Iacob autem genuit ioseph.

Secundum legis vero praeceptum, Heli efficitur filius Iacob quia frater erat et ad suscitandum fratris semen acceperat uxorem eius. Et per hoc recta invenitur atque integra generatio et ea quam matthaeus enumerat et ea quam Lucas, qui legalem successionem, quae velut adoptione quadam erga defunctos constat, competenti satis per hoc designavit indicio, observans ne in huiusmodi successionibus genuisse aliquem nominaret.

Augustinus de cons. Evang.. Commodius enim filius eius dictus est a quo fuerat adoptatus, quam si diceretur ab illo genitus cuius carne non erat natus.

Matthaeus autem dicens Abraham genuit Isaac, et in hoc perseverans donec diceret Iacob genuit ioseph, satis expressit eum patrem produxisse secundum ordinem generationum a quo ioseph non adoptatus, sed genitus erat. Quamquam si etiam Lucas genitum diceret ioseph ab Heli, nec sic nos hoc verbum perturbare deberet; neque enim absurde quisquam dicitur non carne sed caritate genuisse quem sibi filium adoptaverit.

Ex historia eccles..

Haec autem non nobis ad lubitum reperta aut absque ullis auctoribus commentata sunt, sed ipsi salvatoris nostri secundum carnem propinqui, seu studio tanti seminis demonstrandi, seu edocendi quae secundum veritatem gesta sunt, haec tradiderunt. Augustinus de cons. Evang..

Merito autem Lucas, qui non ab initio evangelii sui sed a baptismo Christi generationes enarrat tamquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans, adoptionis originem ipse suscepit, quia per adoptionem efficiuntur filii Dei credendo in filium Dei. Per carnalem vero generationem, quam matthaeus prosequitur, filius Dei potius propter nos homo factus est. Satis autem ostendit Lucas se dixisse ioseph filium Heli, quod illi fuerit adoptatus, cum Adam filium dixerit Dei per gratiam, quam postea peccando amisit, tamquam filius in Paradiso constitutus sit.

Chrysostomus in Matth..

Positis igitur progenitoribus universis et finiens in ioseph, addit virum mariae, monstrans quod propter illam et hunc in genealogia posuit. Hieronymus. Cum autem virum audieris, tibi suspicio non subeat nuptiarum; sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsae uxores, et sponsi viri vocantur. Gennadius de ecclesiasticis dogmatibus. Natus est autem Dei filius ex homine, idest ex maria, et non per hominem, idest ex viri coitu, sicut ebion dicit; unde signanter subdit de qua natus est Jesus. Augustinus de haeres.. Quod est contra valentinum, qui dixit Christum nihil assumpsisse de virgine, sed per illam tamquam per rivum aut fistulam pertransisse. Augustinus contra faustum. Cur autem carnem ex utero feminae assumere voluerit, summa consilii penes ipsum est: sive quod utrumque sexum hoc modo honorandum iudicavit assumendo formam viri et nascendo de femina, sive aliqua alia causa quam non temere dixerim.

Augustinus de quaest. Novi et vet.

Testam.. Quod autem per olei unctionem praestabat Deus his qui in reges ungebantur, hoc praestitit spiritus sanctus homini Christo addita expiatione; quare natus, Christus est appellatus; et hoc est quod dicitur qui vocatur Christus. Augustinus de cons. Evang.. Non tamen erat fas ut eum ob hoc a coniugio mariae separandum putaret quod non ex eius concubitu, sed virgo peperit Christum; hoc enim exemplo magnifice insinuat fidelibus coniugatis et servata pari consensu continentia, posse permanere coniugium non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu; praesertim quia nasci eis filius potuit sine ullo complexu carnali. Augustinus de nupt. Et conc..

Omne autem nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi: fides, proles et sacramentum; prolem cognoscimus ipsum dominum, fidem quia nullum adulterium, sacramentum quia nullum divortium. Hieronymus. Quaerat autem diligens lector, et dicat: cum ioseph non sit pater domini salvatoris, quid pertinet ad dominum generationis ordo deductus usque ad ioseph? cui respondebimus primo, non esse consuetudinis Scripturarum ut mulierum in generationibus ordo texatur, Deinde ex una tribu fuisse ioseph et mariam unde ex lege eam accipere cogebatur ut propinquam et quod simul censetur in bethlehem, ut de una videlicet stirpe generati. Augustinus de nupt. Et conc.. Fuit et series generationis usque ad ioseph producenda ne in illo coniugio virili sexui, utique potiori, fieret iniuria, cum veritati nihil deperiret quia ex semine David erat maria. Augustinus contra faustum. Nos ergo credimus etiam mariam fuisse in cognatione David quia eis Scripturis credimus quae utrumque dicunt: et Christum ex semine David secundum carnem, et eius matrem mariam, non cum viro concumbendo, sed virginem. Concilium ephesinum.

Cavendus autem est hic Nestorii error qui sic dicit: cum divina Scriptura dictura est aut nativitatem Christi, quae ex maria virgine est, aut mortem, nusquam videtur ponens Deus, sed aut Christus aut filius aut dominus, quoniam haec tria naturarum significativa duarum: aliquando quidem huius, aliquando vero illius, aliquando autem et illius et istius. Accipe autem ad hoc testimonium: Iacob genuit ioseph virum mariae, de qua natus est Jesus qui dicitur Christus. Deus enim verbum secunda ex muliere non eguit nativitate.

Augustinus contra felicianum.

Sed non alius Dei et alius hominis, sed idem Christus Dei et hominis filius fuit.

Et sicut in uno homine aliud animus et aliud corpus, sic in mediatore Dei et hominum aliud Dei filius, aliud hominis filius fuit, unus tamen ex utroque Christus dominus fuit. Aliud, inquam, pro discretione substantiae, non alius pro unitate personae. Sed obiicit haereticus: nescio quomodo natum doceatis ex tempore quem coaeternum patri dicitis iam fuisse.

Nasci enim est velut quidam motus rei non extantis antequam nascatur, id agens beneficio nativitatis ut sit. Quo colligitur, eum qui erat nasci non potuisse, et si nasci potuit, non fuisse. Ad quod respondetur ab Augustino. Fingamus, sicut plerique volunt, esse in mundo animam generalem quae sic ineffabili motu semina cuncta vivificet ut non sit concreta cum genitis; nempe cum haec in uterum passibilem materiam ad usus suos formatura pervenerit, unam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam; et fit, operante anima et patiente materia, ex duabus substantiis unus homo, cum anima aliud doceatur esse, aliud caro. Sicque animam nasci fatemur ex utero, quam ad uterum venientem vitam dicimus contulisse concepto. Nasci, inquam, ex matre dicitur qui ex hac sibi corpus aptavit in quo nasci posset, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attinet, ipsa penitus non fuisset. Sic ergo, immo multo incomprehensibilis atque sublimius, natus est susceptione perfecti hominis de matre filius Dei, qui per omnipotentiam singularem omnibus genitis est causa nascendi.

#8 Lectio 8

Chrysostomus super Matth..

Positis generationibus ab Abraham usque ad Christum, eas in tres partes divisit per generationes quatuordecim quia ter completis quatuordecim generationibus mutatus est in Iudaeis status hominum. Ab Abraham enim usque ad David fuerunt sub iudicibus, a David usque ad transmigrationem Babylonis sub regibus, a transmigatione usque ad Christum sub pontificibus. Hoc ergo vult demonstrare: sicut semper completis quatuordecim generationibus mutatus est hominum status, sic completis quatuordecim generationibus a transmigatione ad Christum necesse est a Christo mutari similiter hominum statum; quod et factum est.

Post Christum enim omnes gentes sub uno Christo iudice, rege et pontifice factae sunt; unde quando iudices, reges et pontifices Christi dignitatem praefigurabant, semper principia eorum in figura fuerunt Christi: primus iudicum Jesus Nave, primus regum David, primus pontificum Jesus filius iosedech. Hoc in figura Christi fuisse, dubitat nemo. Chrysostomus in Matth.. Vel ideo in tres partes divisit omnes generationes demonstrans quod neque regimine transmutato facti sunt meliores, sed sub iudicibus, regibus, pontificibus et sacerdotibus in eisdem permanserunt malis; propter quod et captivitatem Babylonis commemorat manifestans quod neque ex hoc sunt correcti. Descensus autem in Aegyptum non meminit quia Aegyptios non timebant sicut Babylonios vel Assyrios, et quia illud erat antiquum, hoc autem recens et quia illuc non propter peccata deducti fuerant sicut in Babylonem.

Ambrosius super Lucam. Illud autem non praetermittendum putamus quod a David temporibus usque ad iechoniam, cum septemdecim fuerint reges Iudaeae, quatuordecim generationes matthaeus posuit. Oportet autem

cognoscere, posse plures esse successiones, pauciores generationes; possunt enim diutius vivere aliqui et serius generare, aut certe penitus exortes generationis existere; itaque non quae regum, eadem generationum tempora.

Glossa. Vel potest dici tres reges esse praetermissos, ut superius dictum est.

Ambrosius super Lucam. Rursus ergo cum a iechonia usque ad ioseph generationes duodecim computentur, postea quatuordecim generationes descriptas esse commemoravit. Sed si diligenter advertas, hic quoque quatuordecim generationum poteris invenire rationem. Duodecim enim a ioseph numerantur, tertiadecima est Christus; duos autem ioakim, idest duos iechonias fuisse historia indicat, patrem et filium. Non igitur suppressit alterum evangelista, sed utrumque significat.

Ita, addito minori iechonia, generationes quatuordecim computantur. Chrysostomus super Matth..

Vel unus iechonias bis numeratur in evangelio, semel ante transmigracionem, iterum autem post transmigracionem. Hic enim iechonias, cum esset unus, duas habuit condiciones: fuit enim et rex ante transmigracionem, quasi rex factus a populo Dei; factus est et privatus post transmigracionem.

Ideo ante transmigracionem numeratur inter reges quasi rex, post transmigracionem autem inter privatos. Augustinus de cons. Evang.. Vel ideo unus in illis progenitoribus bis numeratur, idest iechonias, a quo facta est quaedam in extraneas gentes deflexio quoniam in Babyloniam transmigratus est. Ubi autem ordo a rectitudine flectitur ut eat in diversum, tamquam angulum facit; illud autem quod in angulo est bis numeratur. Et hic iam Christum praefigurat a circumcissione ad praepitium migraturum, et lapidem angularem futurum.

Remigius. Ideo autem quatuordecim posuit generationes quia denarius significat Decalogum, quaternarius vero quatuor libros evangelii; unde in hoc ostendit concordiam legis et evangelii. Ideo etiam quaterdenarium numerum triplicavit, ut ostenderet quia perfectio legis, prophetiae et gratiae, in fide sanctae trinitatis consistit.

Glossa.

Vel in hoc numero septiformis gratia spiritus sancti significatur; hic enim numerus ex septem conficitur; quod autem geminatur significat gratiam spiritus sancti corpori et animae esse necessariam ad salutem.

Sic ergo haec generatio dividitur in tres tessaradecades: prima est ab Abraham usque ad David, ita quod David ibi includitur; sed secunda a David usque ad transmigracionem, ita quod David ibi non includitur, sed transmigratio sub eo continetur; tertia est a transmigracione usque ad Christum, in qua si dicamus iechoniam bis numeratum, transmigratio inclusa est.

In prima significantur homines ante legem, in qua quosdam homines naturalis legis invenies, scilicet Abraham, Isaac et Iacob, usque ad Salomonem; in secunda significantur homines sub lege: omnes enim qui in ea inveniuntur sub lege fuerunt; in tertia homines gratiae quia terminatur ad Christum qui gratiae dator fuit, in qua etiam liberatio a captivitate Babyloniae facta est significans liberationem a captivitate per Christum factam.

Augustinus de cons. Evang.. Cum autem quaterdenas generationes tribus distinxisset articulis, non tamen eas dixit in summa, ut diceret: fiunt omnes quadraginta et duae. Unus enim in illis progenitoribus bis numeratur, scilicet iechonias; sic ergo non quadraginta et duae, quod faciunt ter quatuordecim, sed propter unam bis numeratam quadraginta et una generationes fiunt. Matthaeus igitur, qui regiam in Christo constituerat insinuare personam, excepto Christo quadraginta homines in generationum serie numeravit.

Numerus enim iste illud tempus significat quo in hoc saeculo regi nos oportet a Christo, secundum disciplinam laboriosam, quam significat illa virga ferrea de qua in Psalmis legitur: reges eos in virga ferrea. Quod autem numerus iste hanc temporalem vitam aeternamque significet, illa interim causa de proximo occurrit, quod et tempora annorum quadripartitis vicibus currunt, et mundus ipse quatuor partibus terminatur, ab oriente et occidente, Aquilone et meridie. Quadraginta autem quatuor habent decem. Porro ipsa decem ab uno usque ad quatuor progrediente numero consummantur. Glossa.

Vel denarius ad Decalogum refertur, quaternarius ad praesentem vitam quae per quatuor tempora transit; vel per decem vetus testamentum, per quatuor novum.

Remigius. Si quis autem voluerit dicere quod sunt quadraginta et duae generationes, quia non est unus iechonias, sed duo, dicendum est quod et iste numerus congruit sanctae ecclesiae; nascitur enim a septenario et senario: nam sexies septem quadraginta et duo faciunt. Senarius refertur ad laborem, septenarius vero ad requiem.

#9 Lectio 9

Chrysostomus super Matth..

Quoniam superius dixerat Iacob autem genuit ioseph cui desponsata maria genuit Jesum, ne aliquis audientium sic aestimaret esse nativitatem quomodo praecedentium patrum, ipse ordinem narrationis suae praecedens dicit Christi autem generatio sic erat, ac si dicat: generatio quidem eorum quos exposuimus patrum sic fuit quemadmodum retuli; Christi autem generatio non sic, sed ita erat: cum esset desponsata mater.

Chrysostomus in Matth.. Quasi enim aliquid novum dicturus praemittit modum generationis dicere, ne audiens virum mariae aestimes natum esse lege naturae.

Remigius. Potest autem ad superiora referri hoc modo: sic erat Christi generatio sicut dixi; idest: Abraham genuit Isaac. Hieronymus. Sed quare non de simplici virgine, sed de desponsata concipitur? primum, ut per generationem ioseph origo mariae monstraretur; secundo, ne lapidaretur a Iudaeis ut adultera; tertio, ut in

Aegyptum fugiens haberet solatium mariti. Martyr etiam ignatius quartam addit causam: ut partus, inquiens, eius celaretur diabolo, dum eum putat non de virgine, sed de uxore generatum. Chrysostomus super Matth..

Ideo autem et desponsata et domi habitata: nam quemadmodum in ea quae in domo viri concipitur, intelligitur conceptio naturalis, ita in ea quae extra domum concipitur, est suspecta coniunctio. Hieronymus contra Helvidium. Sciendum autem quod Helvidius, quidam homo turbulentus, accepta materia disputandi, blasphemare contra Dei matrem incepit; cuius prima propositio fuit: matthaeus loquitur sic: cum esset desponsata.

Ecce, inquit, habes desponsatam, non commendatam, ut dicitis; et utique non ob aliud desponsatam nisi quoniam nupturam.

Origenes.

Desponsata fuit quidem ioseph, non tamen in concupiscentia iuncta. Mater eius, inquit, mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta. Mater eius; cuius eius? mater est Dei, unigeniti, domini, regis, omnium plasmatoris et redemptoris cunctorum. Cyrillus ad iohannem antioch..

Quid enim videbit aliquis in sancta virgine praeter alias? si Dei mater non sit, sed Christi vel domini, ut Nestorius dicit, nihil enim absurdum est etiam si voluerit quis matrem uniuscuiusque unctorum Christi nominare genitricem. Sola vero praeter illas sancta virgo et Christi genitrix intelligitur ac dicitur. Genuit enim non purum hominem, secundum vos, sed incarnatum potius, et hominem factum ex Deo patre verbum. Sed forsitan illud ais: dic mihi, putasne divinitatis mater facta est virgo? et ad hoc quoque dicimus quia natum est ex ipsa Dei substantia eius verbum et sine principio temporis semper coexistens genitori; in novissimis autem temporibus, quoniam caro factum est, hoc est unitum carni animam habenti rationalem, natum etiam dicitur carnaliter per mulierem. Assimilatur autem quodammodo nativitati quae est secundum nos, hoc sacramentum; matres etenim terrenorum ministrant naturae coagulatam paulatim carnem perficiendam in specie humana.

Immittit autem animali spiritum Deus. Sed licet sint istae solummodo terrenorum corporum matres, attamen parientes, totum animal et non partem peperisse dicuntur. Tale autem aliquid gestum percipimus in generatione emmanuel; natum enim est ex patris substantia Dei verbum; quia vero carnem assumpsit propriam eam faciens, necessarium est confiteri quia natus est secundum carnem per mulierem. Quia igitur et Deus vere est, quomodo dubitabit quispiam sanctam virginem Dei dicere genitricem? leo Papa in sermone de nativ.. Non autem te Dei conceptus turbet, partus te non confundat auditus, quando virginitas quicquid est humani pudoris excusat. Aut quae hic verecundiae laesio, ubi iniit Deitas cum amica sibi semper integritate consortium, ubi est interpret Angelus, fides pronuba, dispensatio castitas, donatio virtus, iudex conscientia, causa Deus, conceptio integritas, virginitas partus, virgo mater? Cyrillus ad iohannem antioch.. Sed si de caelo et non ex ipsa sanctum corpus Christi factum esse diceremus, ut valentinus, quomodo intelligeretur Dei genitrix maria? nomen autem matris ostendit cum subdit maria. Beda super Lucam.

Interpretatur autem maria stella maris Hebraice, domina syriace, quia et lucem salutis et dominum mundo edidit. Cui autem desponsata fuerit ostendit subdens ioseph. Chrysostomus super Matth.. Ideoque fabro lignario maria desponsata erat, quoniam Christus ecclesiae sponsus omnium salutem hominum operaturus erat per lignum crucis.

Chrysostomus in Matth..

Quod autem sequitur antequam convenirent, non dicitur: antequam duceretur in domum sponsi; etenim iam intus erat.

Consuetudo enim multoties veteribus erat in domo desponsatas habere, quod et nunc quoque fieri videtur, et generi Lot intus cum ipso erant. Glossa. Sed dicitur antequam convenirent ad carnis commixtionem. Chrysostomus super Matth..

Ut non ex compassione carnis et sanguinis nasceretur, qui ideo natus est ut carnis et sanguinis solveret passionem. Augustinus de nupt. Et concup.. Nuptialis etiam concubitus ibi non fuit quia in carne peccati fieri non poterat sine ulla carnis concupiscentia quae accidit ex peccato, sine qua concipi voluit qui futurus erat sine peccato, ut hinc etiam doceret omnem quae de concubitu nascitur, carnem esse peccati; quandoquidem sola, quae non inde nata est, non fuit caro peccati.

Augustinus in sermone 6 de nativ..

Nascitur etiam ab intacta femina Christus quia fas non erat ut virtus per voluptatem, castitas per luxuriam, per corruptionem incorruptio nasceretur. Nec poterat nisi novo ordine adventare de caelo qui vetustum mortis destruere veniebat imperium. Regnum igitur tenuit virginitatis quae regem genuit castitatis. Ideo etiam dominus noster virgineum sibi requisivit hospitium habitandi, ut nobis ostenderet Deum in casto corpore portari debere. Ergo qui scripsit lapideas tabulas sine stylo ferreo, ipse gravidavit mariam spiritu sancto; unde dicitur inventa est in utero habens de spiritu sancto. Hieronymus. Non ab alio inventa est nisi a ioseph, qui pene licentia maritali omnia noverat. Chrysostomus super Matth.. Nam, sicut historia non incredibilis docet, quando gesta sunt quae refert Lucas, ioseph absens erat; nec enim conveniens est putare praesente ioseph introisse Angelum ad mariam et dixisse quae dixit, et mariam respondisse quaecumque respondit. Et si credamus Angelum potuisse intrare ad eam et loqui, plane tamen mariam abiisse in montana et mansisse cum elisabeth mensibus tribus possibile non fuit praesente ioseph, quia necesse erat ut absentationis eius et mansionis diutinae requireret causas. Postquam autem rediit peregre post tot menses, invenit eam gravidam manifeste. Chrysostomus in Matth.. Proprie autem

dicit inventa est, quod de non excogitatis dici consuetum est. Ne autem molestes evangelistam interrogando qualiter sit natus ex virgine, breviter expedivit se dicens de spiritu sancto; quasi dicat: spiritus sanctus est qui est hoc miraculum operatus. Neque enim gabriel neque matthaeus amplius dicere potuerunt. Glossa.

Hoc ergo quod dicitur est ex spiritu sancto, evangelista ex parte sua adduxit, ut cum diceretur habere in utero, omnis mala removeretur suspicio a mentibus audientium. Augustinus in sermone de Trin.. Non autem, sicut quidam sceleratissime opinantur, spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris dicimus operatum.

Ambrosius de spiritu sancto.

Quod enim ex aliquo est, aut ex substantia est aut ex potestate eius est: ex substantia, sicut filius qui a patre; ex potestate, sicut ex Deo omnia, quomodo et in utero habuit maria ex spiritu sancto. Augustinus ench.

Ad Laurentium. Profecto autem iste modus quo natus est Christus de spiritu sancto insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis praecedentibus meritis, in ipso exordio naturae suae quo esse coepit, verbo Dei copularetur in tantam personae unitatem ut idem ipse esset filius Dei.

Sed cum illam creaturam quam virgo concepit et peperit, quamvis ad solam personam filii pertinentem tota trinitas fecerit (neque enim separabilia sunt opera trinitatis), cur in ea facienda solus spiritus sanctus nominatus est? an et quando unus trium in aliquo opere nominatur, universa operari trinitas intelligitur? Hieronymus contra Helvidium. Sed inquit Helvidius: neque de non conventuris evangelista dixisset priusquam convenirent, quia nemo de non pransuro dicit: antequam pranderet; quasi si quis diceret: antequam in portu pranderem ad Africam navigavi, non posset stare sententia nisi ei in portu prandendum sit quandoque; aut non potius sit intelligendum sic quod ante, licet saepe et sequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum quae prius cogitabantur ostendit; nec necesse sit ut cogitata fiant cum ideo aliud intervenerit ne ea quae cogitata sunt fierent. Hieronymus.

Non ergo sequitur ut postea convenerint, sed Scriptura quod factum non sit ostendit.

Remigius. Vel hoc verbum conveniendi, non ipsum concubitus, sed tempus significat nuptiarum, idest quando ea quae fuerat sponsa incipit esse uxor. Est enim sensus antequam convenirent, idest antequam rite solemniter nuptiarum celebrarent.

Augustinus de cons. Evang..

Hoc quemadmodum factum sit, quod hic praetermisit, Lucas exponit post commemoratum conceptum iohannis ita enarrans: in mense autem sexto missus est Angelus; et infra: spiritus sanctus superveniet in te. Hoc ergo est quod matthaeus commemoravit dicens inventa est in utero habens de spiritu sancto. Nec contrarium est, quia Lucas exposuit quod matthaeus praetermisit; sicut non est contrarium, quia matthaeus Deinceps continet quod Lucas praetermisit. Sequitur enim ioseph autem vir eius cum esset iustus, usque ad eum locum ubi scriptum est de magis quod per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Si quis autem velit unam narrationem ex omnibus quae de Christi nativitate dicuntur ab alterutro, si haec praetermittuntur, ordinare sic potest: Christi generatio sic erat: fuit in diebus Herodis usque ibi: mansit autem maria cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam.

Et tunc addendum est quod hic dicitur: et inventa est in utero habens de spiritu sancto.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Cum dixisset evangelista quod ex spiritu sancto et sine concubitu inventa est in utero habens, ne suspectum habeas Christi discipulum quasi grandia de suo magistro fingentem, introducit ioseph per ea quae passus est, ad fidem quae dicta sunt conferentem; unde dicit ioseph autem vir eius cum esset iustus. Augustinus in serm. 14 de nativ.. Intelligens enim ioseph mariae uterum gravidari, turbatur quod mariam quam de templo domini acceperat et nondum cognoverat gravidam sentiebat; secumque aestuabat disputans et dicens: quid faciam? prodo aut taceo? si prodidero, adulterio non consentio, sed vitium crudelitatis incurro quia secundum Moysi sententiam lapidandam eam esse cognosco. Si tacuero, malo consentio et cum adulteris portionem meam pono. Quoniam ergo tacere malum est, adulterium prodere peius est, dimittam eam a coniugio. Ambrosius super Lucam.

Pulchre autem docuit sanctus matthaeus quid facere debeat iustus qui opprobrium coniugis deprehenderit, ut incruentum ab homicidio, castum ab adulterio praestare se debeat. Et ideo dicit cum esset iustus.

Ubique ergo in ioseph iusti gratia et persona servatur ut testis ornentur; lingua enim iusti loquitur iudicium veritatis.

Hieronymus. Sed quomodo ioseph, cum crimen celet uxoris, iustus describitur? in lege enim praeceptum est non solum reos, sed conscios criminis obnoxios esse peccato. Chrysostomus in Matth..

Sed sciendum quod iustum hic virtuosum in omnibus dicit. Est enim iustitia specialis quaedam, ut avaritiam non habere, et altera universalis virtus; et sic nomine iustitiae maxime utitur Scriptura. Iustus igitur existens, idest benignus et mitis, voluit occulte dimittere eam, quae non solum traductioni, sed etiam poenae secundum legem obnoxia videbatur. Sed ioseph utrumque remisit quasi supra legem vivens. Sicut enim sol antequam radios monstret mundum clarificat, sic et Christus antequam nasceretur multa signa perfectae virtutis apparere fecit. Augustinus de verb. Dom.. Vel aliter: si solus nosti quia aliquis peccaverit in te, eum vis coram hominibus

arguere, non es corrector sed proditor. Unde vir iustus ioseph tanto flagitio quod de uxore fuerat suspicatus, magna benignitate pepercit.

Aestuabat utique certa adulterii suspicio; et tamen, quia ipse solus sciebat, noluit eam divulgare sed occulte dimittere, volens prodesse peccanti, non punire peccantem.

Hieronymus. Vel hoc testimonium mariae est quod ioseph sciens illius castitatem et admirans quod evenerat, celat silentio cuius mysterium nesciebat.

Remigius. Videbat enim gravidam quam noverat castam; et quia legerat: egredietur virga de radice iesse, unde novit mariam duxisse originem et legerat etiam: ecce virgo concipiet, non diffidebat hanc prophetiam in ea esse implendam. Origenes.

Sed si suspicionem in ea non habebat, quomodo iustus erat ut immaculatam dimitteret? ideo ergo dimittere volebat quoniam magnum sacramentum in ea esse cognoscebat cui approximare se indignum aestimabat. Glossa. Vel cum vellet eam dimittere iustus erat; cum occulte, pius notatur, eam ab infamia defendens. Et hoc est: cum esset iustus voluit dimittere eam; cum nollet eam traducere in publicum, idest diffamare, voluit hoc facere occulte. Ambrosius super Lucam. Nemo autem quam non accepit, dimittit; et ideo quam volebat dimittere, fatebatur acceptam. Glossa. Vel cum nollet eam traducere in domum suam ad cohabitationem assiduam voluit occulte dimittere eam, idest tempus nuptiarum mutare; vera enim virtus est cum nec pietas sine iustitia nec sine pietate servatur iustitia, quae separatae ab invicem dilabuntur.

Vel iustus erat per fidem, qua credebat Christum de virgine nasciturum; unde voluit se humiliare ante tantam gratiam.

#11 Lectio 11

Remigius. Quia, sicut dictum est, cogitabat ioseph occulte mariam dimittere, hoc autem si fecisset perpauci essent qui non magis suspicarentur eam esse meretricem quam virginem, idcirco repente consilium ioseph divino mutatum est consilio; unde dicitur: haec autem eo cogitante.

Glossa. In quo notatur animus sapientis, qui nihil temere vult incipere. Chrysostomus in Matth.. Notatur etiam mansuetudo ioseph quia nulli enarravit suam suspicionem, neque ei quae suspecta erat; sed in se cogitabat. Augustinus in serm. 14 de nativ.. Sed ioseph ista cogitante, non timeat maria David filia, quoniam sicut David veniam contulit sermo propheticus, sic mariam liberat Angelus salvatoris.

Ecce enim iterum virginis ille paranymphus gabriel advenit; unde sequitur ecce Angelus domini apparuit ioseph. Glossa. Hoc igitur verbo apparuit significatur potestas apparentis, qui quando vult et quomodo, exhibet se videndum.

Rabanus. Quomodo autem Angelus ioseph apparuerit, demonstratur cum dicitur in somnis, idest quomodo Iacob scalam vidit per imaginationem quamdam oculis cordis ostensam. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem non apparuit manifeste ioseph sicut pastoribus quia valde fidelis erat; pastores autem indigebant quasi rudes. Virgo autem indignuit quasi primo de maximis instruenda. Similiter etiam zacharias indignuit ante conceptionem prolis mirabili visione. Glossa.

Apparens Angelus nomen exprimit, genus commemorat et timorem excludit dicens: ioseph fili David. Ioseph, eum ex nomine quasi notum et familiarem sibi ostendit.

Chrysostomus super Matth..

Filius David eum nominans, voluit eum adducere in memoriam promissionis Dei ad David, ut de semine eius Christus nasceretur. Chrysostomus in Matth.. Dicens autem noli timere, monstrat eum iam timere ne offenderet Deum quasi adulteram habens; alias neque cogitasset eam expellere. Severianus.

Sponsus etiam ne timeat admonetur quia pius animus, dum compatitur, plus pavescit, ac si dicat: hic non est mortis causa, sed vitae, quia quae vitam parturit non meretur occidi. Chrysostomus super Matth..

Dicens etiam ne timeas, cognitionem se cordis eius ostendere voluit, ut per hoc futurorum bonorum, quae de Christo erat dicturus, faceret fidem. Ambrosius super Lucam. Non autem te moveat quod eam coniugem vocat; non enim virginitatis ereptio, sed coniugii testificatio, nuptiarum celebratio declaratur. Hieronymus contra Helvidium. Non tamen est putandum quod ex eo quod uxor est appellata, sponsa esse desierit, cum hanc esse consuetudinem Scripturae noverimus, quod sponso viros, et sponsas appellet uxores sicut deuteronomii testimonio approbatur: si quis (inquit) invenerit virginem desponsatam viro in campo, et vim faciens dormierit cum ea, moriatur, quia humiliavit uxorem proximi sui. Chrysostomus in Matth..

Dicit autem noli timere accipere, idest domi retinere; iam enim mente dimissa erat. Rabanus. Vel noli timere accipere eam nuptiali conventu et assidua cohabitatione. Chrysostomus super Matth..

Propter tres autem causas apparuit Angelus ioseph hoc dicens ei. Primo, ne iustus homo ignorans faceret rem iniustam ex proposito iusto. Deinde propter honorem ipsius matris; nam si dimissa fuisset, apud infideles turpi suspicione carere non poterat. Tertio, ut intelligens ioseph sanctam conceptionem, diligentius se custodiret ab illa quam prius.

Ideo tamen non ante conceptionem virginis venit ad ioseph, ut nec cogitaret haec quae cogitavit nec pateretur quae passus est zacharias culpam infidelitatis incurrens de conceptione coniugis iam longaevae; incredibilior enim erat res virginem posse concipere quam anum. Chrysostomus in Matth..

Vel ideo turbato iam ioseph Angelus venit ut appareat ioseph sapientia, et ut hoc ipsum fieret ei eorum quae dicebantur demonstratio.

Dum enim audit ab Angelo quae intra se cogitaverat, indubitabile signum erat quod a Deo mitteretur, cuius solius est scire cordis secreta. Sermo etiam evangelistae insuspicabilis fit, demonstrans ioseph passum quod probabile est virum pati. Virgo etiam omnem malam suspicionem effugit, ex hoc quod vir qui zelotypiam passus est, eam suscepit et post conceptionem servavit. Ideo autem virgo ioseph haec quae Angelus nuntiavit, non dixit, quia non aestimabat sibi credi a sponso et maxime iam in suspicionem adducto.

Virgini autem ante conceptionem annuntiat Angelus, ne si post conceptionem differret, in angustia esset. Oportebat autem extra turbationem esse illam matrem quae omnium conditorem recepit. Non solum autem Angelus ab iniqua commixtione virginem excusat, sed et supra naturam concepisse demonstrat, non solum timorem auferens, sed et laetitiam addens; unde subdit quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Glossa. Aliud est nasci in ea, et aliud ab ea: nasci ab ea, est prodire in lucem; nasci in ea est idem quod concipi.

Vel secundum praesentiam Angeli quam habet ex Deo, cui futurum quasi praeteritum est, natum dicitur. Augustinus de quaest. Nov. Et vet. Testam..

Sed si de spiritu sancto natus est Christus, cur dictum est: sapientia aedificavit sibi domum? domus ista gemina ratione debet intelligi. Primum enim domus Christi ecclesia est, quam aedificavit sibi sanguine suo; Deinde potest et corpus eius dici domus eius, sicut dicitur templum eius.

Factum autem spiritus sancti, factum filii Dei est, propter naturae et voluntatis unitatem; sive enim pater faciat sive filius sive spiritus sanctus, trinitas est quae operatur; et quicquid tres fecerint, Dei unius est. Augustinus Enchir..

Numquid tamen ideo dicturi sumus patrem hominis Christi esse spiritum sanctum, ut Deus pater verbum genuerit, spiritus sanctus hominem? quod ita absurdum est, ut nullae fideles aures id valeant sustinere. Quomodo ergo dicimus Christum natum de spiritu sancto, si non eum genuit spiritus sanctus? an quia fecit eum? in quantum enim homo est, factus est, sicut apostolus dicit: factus ex semine David, secundum carnem. Neque enim quia mundum istum fecit Deus, dici eum fas est Dei filium aut natum ex Deo, sed factum vel creatum vel conditum. Hic autem, cum confiteamur eum natum de spiritu sancto et maria virgine, quomodo non sit filius spiritus sancti, et sit filius mariae virginis? non ergo concedendum est quicquid de aliqua re nascitur, continuo eiusdem rei filium nuncupandum.

Ut enim omittam aliter de homine nasci filium, aliter capillum, pediculum et lumbricum, quorum nihil est filius, certe homines qui nascuntur ex aqua et spiritu, non aquae filios recte eos dixerit quispiam, sed Dei patris, et matris ecclesiae. Sic ergo de spiritu sancto natus est et filius Dei patris est, non spiritus sancti.

#12 Lectio 12

Chrysostomus in Matth..

Quia hoc quod Angelus ad ioseph dixerat supra humanam cogitationem et legem naturae erat, non solum ex praeteritorum revelatione confirmat quae dixerat, sed etiam ex futuris, dicens pariet autem filium. Glossa. Ut enim non videretur ioseph amplius coniugio non esse necessarius cum conceptio esset facta sine eius auxilio, ostendit quod quamvis non sit necessarius conceptui, tamen utilis est procuratori quia ipsa pariet filium, et tunc matri et filio erit necessarius: matri, ut ab infamia defendat, filio, ut eum nutriat et circumcidat; quae circumcisio notatur ubi dicit et vocabis nomen eius Jesum. In circumcissione enim solet dari nomen. Chrysostomus super Matth..

Non autem dixit: pariet tibi filium sicut ad zachariam: ecce elisabeth uxor tua pariet tibi filium; quia mulier quae ex viro concipit, marito suo filium parit, quia magis ex illo est quam de ipsa; haec autem quae non de viro conceperat, non viro filium peperit, sed sibi tantummodo. Chrysostomus in Matth..

Vel indeterminate hoc posuit ut ostendat quod eum peperit orbi terrarum universo. Rabanus. Dicit autem vocabis nomen, et non imponens, quia ab aeterno impositum est. Chrysostomus in Matth.. Hinc autem ostendit admirabilem esse partum, quia Deus est qui nomen desuper per Angelum mittit, nec nomen quodcumque, sed quod est infinitorum bonorum thesaurus. Ideoque interpretatur illud Angelus, bonam substituens spem, et ex hoc ad credendum quod dicebatur inducit. Facilius namque sollicitamur ad prospera et promptius fidem accommodamus secundis. Hieronymus.

Iesus enim Hebraeo sermone salvator dicitur.

Etymologiam ergo nominis significat dicens ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Remigius. Ostendit enim eundem totius mundi salvatorem, et nostrae salutis auctorem. Salvat quidem non incredulos, sed populum suum, hoc est in se credentes salvat non tam a visibilibus hostibus quam potius invisibilibus; hoc est, a peccatis salvat non armis pugnando sed peccata relaxando. Severianus.

Veniant et audiant qui requirunt: quis est quem maria genuit? ipse enim salvum faciet populum suum, non alterius salvum faciet populum. Unde? a peccatis eorum.

Esse Deum qui peccata donat si christianis non credis, crede infidelibus, vel Iudaeis dicentibus: nemo potest peccata dimittere nisi solus Deus.

#13 Lectio 13

Remigius. Mos fuit evangelistae, ea quae dicit, de veteri testamento confirmare propter Iudaeos qui in Christum crediderant, ut agnoscerent ea esse completa in gratia evangelii quae praedicta fuerant in veteri testamento; et subdit hoc autem totum factum est. Quaerendum autem est in hoc loco quare dixerit hoc totum factum esse, cum superius solam conceptionem narraverit. Sed sciendum quod hoc ideo dixerit, ut demonstraret quod ante in praesentia Dei factum fuit quam fieret apud homines. Sive quia praeteritarum rerum erat narrator, totum factum esse dixerit, quia quando hoc scripsit, iam totum factum erat. Rabanus. Vel hoc totum factum esse dicit, quod virgo desponsaretur, quod casta servaretur, quod gravida inveniretur, quod per Angelum revelaretur ut adimpleretur quod dictum est. Non enim hoc impleretur quod virgo conciperet et pareret, nisi desponsata esset, ne lapidaretur, et nisi ab Angelo secretum detegeretur, et ita eam ioseph acciperet, ne dimissa per infamiam efflueret et lapidatione periret.

Si ergo ante partum periret, cessaretur prophetia quae ait: pariet filium.

Glossa.

Vel potest dici quod ut non ponitur causaliter: non enim ideo impletum est quia implendum erat; ponitur autem consecutive sicut et in Genesi: suspendit alterum in patibulo, ut coniectoris veritas probaretur, quia uno suspensio, coniectoris veritas est probata; sic et in hoc loco intelligendum est, quod hoc facto quod praedictum est, prophetia impleta est.

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Quia vidit Angelus abyssum divinae misericordiae, naturae leges solutas, et eum qui erat omnibus superior, ad hominem, qui erat omnibus inferior, descendisse, haec et huiusmodi uno verbo ostendit dicens hoc autem totum factum est, quasi dicat: ne putes quod haec nunc tantum Deo placeant, olim praeordinata sunt; decenter enim Angelus non virgini, sed ioseph prophetiam inducit, quasi in prophetis meditantibus et expertis. Et primo quidem virginem coniugem appellaverat, nunc autem virginem propheta inducit, ut hoc etiam a propheta audiret quasi diu praemeditatum. Unde ad fidem eorum quae dicebantur inducit Isaiam, vel magis Deum; non enim dicit: ut impleretur quod dictum est ab Isaia, sed quod dictum est a domino per Isaiam. Hieronymus super Isaiam.

Quoniam autem praemittitur in propheta: dabit dominus ipse vobis signum, novum debet esse atque mirabile. Si autem iuvenula vel puella, ut Iudaei volunt, et non virgo pariat, quale signum poterat appellari, cum hoc nomen aetatis sit, non integritatis? et revera virgo Hebraice bethula appellatur, quae in praesenti loco non scribitur in propheta; sed pro hoc verbo positum est halma, quod praeter LXX omnes adolescentulam transtulerunt.

Porro halma apud eos ambiguum est; dicitur enim et adolescentula et abscondita; ergo halma non solum puella vel virgo, sed virgo abscondita dicitur, et secreta, quae nunquam virorum patuerit aspectibus, sed magna parentum diligentia custodita sit. Lingua quoque punica, quae de Hebraeorum fontibus manare dicitur, proprie virgo halma appellatur. In nostro quoque sermone halma dicitur sancta; omniumque pene linguarum verbis utuntur Hebraei; et quantum cum mea pugna memoria, numquam me arbitror halma de muliere nupta legisse, sed de ea quae est virgo, ut non virgo solummodo sit, sed in annis adolescentiae; potest enim fieri ut virgo sit vetula. Ista autem virgo erat in annis puellaribus, vel certe virgo, non puella quae adhuc virum nosse non posset.

Hieronymus. Pro eo autem quod evangelista matthaeus dicit in utero habebit, in propheta, quia futurum praedicit, significat quod futurum sit: et scripsit accipiet; evangelista autem, quia non de futuro, sed de praeterito narrat historiam, mutavit accipiet et posuit habebit; qui autem habet, nequaquam accepturus est. Dicit autem ecce virgo in utero habebit, et pariet filium. Leo ad flavianum.

Conceptus quippe est de spiritu sancto intra uterum virginis matris, quae ita illum salva virginitate edidit, quemadmodum salva virginitate concepit. Augustinus in serm. 11 de nativ..

Qui enim dirupta corporum membra in aliis poterat reintegrare tangendo, quanto magis in sua matre quod invenit integrum non violavit nascendo? crevit enim in eius partu corporis integritas potius quam decrevit, et virginitas ampliata est potius quam fugata. Theodotus in serm. Ephesini Concilii. Quia vero Photinus purum hominem dicit qui natus est, Dei non dicens partum, et qui ex vulva processit hominem proponit a Deo divisum, dicat nunc quomodo natura humana per vulvam virginalem nata, virginitatem vulvae servavit incorruptam? nullius enim hominis mater virgo permansit. Sed quia natus est carne Deus verbum, custodit virginitatem, seipsum verbum esse ostendens; neque enim nostrum verbum cum paritur corrumpit mentem, neque Deus verbum partum eligens peremit virginitatem.

Sequitur et vocabunt nomen eius emmanuel.

Chrysostomus in Matth..

Consuetudo quidem est Scripturae res quae contingunt pro nominibus ponere.

Nihil ergo est aliud quod dicit vocabunt nomen eius emmanuel, quam videbunt Deum cum hominibus; unde non dicit vocabis sed vocabunt. Rabanus. Primo quidem Angeli psallentes, secundo apostoli praedicantes, adhuc et sancti martyres, Deinde cuncti credentes. Hieronymus super Isaiam. Septuaginta autem et tres reliqui transtulerunt similiter vocabis, pro quo hic scriptum est vocabunt; quod in Hebraeo non habetur; verbum enim charatim, quod omnes interpretati sunt vocabis, potest intelligi et vocabit, quod ipsa scilicet virgo quae concipiet et pariet Christum, emmanuel appellatura sit nomine, quod interpretatur nobiscum Deus.

Remigius. Quaerendum autem est quis est interpretatus hoc nomen: propheta aut evangelista aut aliquis translator? sed sciendum quod propheta non est interpretatus, sancto autem evangelistae quid necesse fuerat interpretari, cum scriberet Hebraeo sermone? fortassis quia hoc nomen obscurum erat apud Hebraeos, idcirco dignum erat interpretatione. Sed magis credendum est quod aliquis translator sit interpretatus ne haberetur hoc nomen obscurum apud Latinos. Hoc denique nomine duae substantiae, divinitatis scilicet et humanitatis, in una persona domini Jesu Christi designantur, quia qui ante omnia saecula ineffabiliter genitus est a Deo patre, idem ipse in fine temporum factus est emmanuel, idest nobiscum Deus, ex virgine matre. Quod autem dicitur nobiscum Deus, potest intelligi hoc modo: nobiscum factus est, idest passibilis mortalis et per omnia nostri similis absque peccato, sive quia substantiam nostrae fragilitatis quam assumpsit, substantiae suae divinitatis in unitate personae coniunxit.

Hieronymus super Isaiam.

Sed sciendum quod Hebraei hoc de ezechia filio Achaz prophetari arbitrantur, quod ipso regnante capta sit Samaria; quod omnino probari non potest. Siquidem Achaz filius ioathan regnavit super Iudaeam et ierusalem annis sexdecim, cui successit in regnum filius eius ezechias annos natus viginti tres, et regnavit super Iudaeam et ierosolymam annis viginti novem; quomodo ergo quam vidit primo anno Achaz prophetiam, de ezechiae conceptu dicitur et nativitate, cum eo tempore cum regnare coeperat Achaz, iam novem esset ezechias annorum? nisi forte sextum ezechiae regni annum quo capta est Samaria, infantiam eius appellari dicant, non aetatis, sed imperii; quod coactum esse ac violentum etiam stultis patet. Quidam de nostris Isaiam prophetam duos filios habuisse contendit, Iasub et emmanuel, et emmanuel de prophetissa uxore sua esse generatum in typum domini salvatoris. Hoc autem fabulosum est. Petrus Alphonsus.

Non enim scitur quod aliquis homo illius temporis emmanuel sit vocatus. Sed obiicit Hebraeus: quomodo stare poterit quod hoc propter Christum dictum sit et mariam, cum ab Achaz usque ad mariam multa centena annorum transierunt? sed licet ad Achaz loqueretur propheta, non solum tamen ad eum vel de suo tempore dicta est prophetia. Propter hoc enim dictum est: audite domus David, non: audite Achaz. Iterum: dabit dominus ipse vobis signum; addit ipse, ac si diceret: non alius; ex quo potest intelligi ipsum dominum signum esse futurum. Quod etiam pluraliter ait vobis et non tibi, innuit non propter Achaz vel ad ipsum solum hoc dictum fuisse. Hieronymus super Isaiam.

Est ergo sic intelligendum quod dicitur ad Achaz: iste puer qui nascetur ex virgine, domus David, nunc appelletur emmanuel, idest nobiscum Deus, quia a rebus ipsis (probabiliter, a duobus regibus inimicis liberata) patebit Deum te habere praesentem. Postea autem vocabitur Jesus, idest salvator, eo quod universum genus homini sit salvaturus.

Non mireris ergo, o domus David, ad rei novitatem, si virgo Deum pariat quae tantam habeat potestatem ut multo post tempore nasciturus te nunc liberet invocatus.

Augustinus contra faustum.

Quis autem dementissimus diceret cum Manichaeo, enervis esse fidei de Christo sine teste non credere, cum apostolus dicat: quomodo credent ei quem non audierunt? aut quomodo audient sine praedicante? ut autem non contemnerentur neque fabulosa ducerentur quae apostoli nuntiabant, demonstrantur haec a prophetis fuisse praedicta, quia etsi attestabantur miracula, non defuissent qui magicae potentiae cuncta illi tribuerent, nisi talis eorum cogitatio contestatione prophetica vinceretur. Magicis enim artibus longe antequam nasceretur, prophetas sibi constituere a quibus praenuntiaretur, nemo utique diceret: si etiam dixerimus homini gentili crede Christo quia Deus est et responderit: unde credo? prolataque auctoritate prophetarum, eis se nolle credere dixerit, ostendimus fidem prophetarum ex his quae ventura cecinerunt et venisse cernuntur. Credo enim quod eum non lateret quantas a regibus huius saeculi persecutiones prius pertulerit christiana religio; videat nunc ipsos reges terrae Christi imperio subiugatos omnesque gentes eidem servientes, quae omnia per prophetas fuerunt praedicta. Hoc ergo audiens de Scriptura prophetica et cernens in universa terra completa, moveretur ad fidem. Glossa.

Horum ergo errorem evangelista excludit dicens ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam. Prophetia autem alia est ex praedestinatione Dei, quam necessarium est evenire omnibus modis ut sine nostro impleatur arbitrio, ut illa de qua modo agimus: unde dicit ecce, ad demonstrandum certitudinem prophetiae; alia est ex praescientia Dei, cui nostrum admiscetur arbitrium et cooperante gratia consequimur praemium, vel ab ea iuste relictum tormentum; alia non ex praescientia, sed est quaedam comminatio more humano facta, sicut illud: adhuc quadraginta dies et Ninive subvertetur, intelligendo nisi Ninivite corrigantur.

#14 Lectio 14

Remigius. Eo audito rediit vita quo ingressa est mors. Per inobedientiam enim Adae omnes perdit sumus, per obedientiam ioseph omnes ad pristinum statum incipimus revocari; nam his verbis magna nobis virtus obedientiae commendatur, quibus dicitur exurgens autem ioseph fecit sicut praeceperat ei Angelus domini.

Glossa. Non tantum quod praecepit Angelus fecit, sed etiam sicut praecepit.

Quisquis etiam a Deo monetur, solvat moras, surgat a somno, faciat quod iubetur.

Et accepit mariam coniugem suam.

Chrysostomus super Matth..

Non in domum accepit eam, nec enim adhuc dimiserat eam de domo, sed de animo suo deposuerat eam, et iterum in animum suum eam recepit. Remigius.

Vel accepit celebratis nuptiis ut coniux vocaretur, non tamen ut concumberet, quia sequitur et non cognoscebat eam.

Hieronymus contra Helvidium. Sed Helvidius superfluo labore desudat, cognoscendi verbum ad coitum magis quam ad scientiam esse referendum, quasi hoc quisquam negaverit et eas ineptias quas redarguit aliquando prudens quispiam suspicari potuerit. Deinde vult dicere quod donec sive usque adverbium certum tempus significet, quo completo fiat aliud quod usque ad illud tempus non fiebat, ut hic: non cognoscebat eam donec peperit filium.

Apparet, inquit, cognitam esse post partum, cuius cognitionem filii tantum generatio differebat. Et ad hoc approbandum congerit de Scripturis exempla quam plurima.

Ad quod respondemus: et non cognoscebat, et usque, vel donec in Scripturis dupliciter intelligenda. Et de eo quidem scriptum est, non cognoscebat, ad coitum esse referendum ipse disseruit, nullo dubitante quin ad scientiam saepe referatur, ut ibi: remansit puer Jesus in ierusalem et non cognoverunt parentes eius. Sic etiam donec in Scriptura saepe certum tempus, sicut ipse disseruit, significat, saepe infinitum, ut est illud: donec consensescatis, ego sum. Numquid postquam illi senuerint, Deus desistit? et salvator in evangelio: ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Ergo post consummationem saeculi a discipulis abscedet? et apostolus: oportet illum regnare donec ponat inimicos sub pedibus eius. Numquid postquam illi sub pedibus erunt, regnare desistet? intelligat ergo ea de quibus posset ambigi, si non fuissent scripta, significari, cetera vero nostrae intelligentiae derelinqui; iuxta quod evangelista illud indicat de quo scandalum poterat moveri, non eam cognitam esse a viro usque ad partum, ut multo magis intelligeremus cognitam non fuisse post partum. Chrysostomus super Matth..

Ut si quis dicat: donec ille vixit, non est hoc locutus, numquid per hoc significavit quia post mortem ille locutus est? quod fieri non potest. Sic et ioseph ante partum credibile fuit ut non cognosceret eam quia nondum cognoscebat mysterii dignitatem; postquam vero cognovit quia est facta unigeniti Dei templum, quomodo poterat hoc usurpare? sed sequentes eunomium putant, quia illi ausi sunt hoc dicere, quod ioseph hoc ausus fuit, sicut insanus neminem reputat esse sanum. Hieronymus contra Helvidium.

Ad summum illud requiro, cur se abstinerit ioseph usque ad partus diem.

Respondebit utique: quia Angelum audierat dicentem quod in ea natum est.

Qui ergo somnio tantum credidit ut uxorem non auderet tangere, hic postquam pastores audierat, magos viderat, miracula tanta cognoverat, templum Dei, spiritus sancti sedem, domini sui matrem audebat attingere? chrysostomus super Matth..

Potest etiam dici quod verbum cognoscendi hic accipitur pro agnitione; vere enim non agnovit eam ante, cuius fuerat dignitatis; et postquam peperit, tunc cognovit eam, qua speciosior et dignior facta fuerat quam totus mundus, quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo uteri sui sola suscepit. Hilarius. Vel aliter.

Propter sanctissimae mariae glorificationem a ioseph cognosci non potuit donec peperit; dominum enim gloriae habens in utero quomodo cognosceretur? si Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies ut non possent intendere in eum filii Israel, quanto magis maria agnoscere vel intueri non poterat, quae dominum potentiae in utero habebat? post partum autem a ioseph agnita invenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hieronymus in matthaeum.

Ex hoc autem quod dicitur filium suum primogenitum, quidam perversissime suspicantur et alios filios habuisse mariam dicentes primogenitum non dici nisi qui habeat et fratres, cum hic mos Scripturarum sit ut primogenitum non eum vocent quem fratres sequuntur, sed eum qui primus natus sit. Hieronymus contra Helvidium. Alioquin si non est primogenitus nisi quem sequuntur et fratres, tamdiu sacerdotibus primogenita non debentur quamdiu et alia fuerint procreata.

Glossa. Vel primogenitus dicitur inter omnes electos per gratiam; proprie autem unigenitus Dei patris vel mariae dicitur.

Sequitur et vocavit nomen eius Jesum, die octavo quo fiebat circumcisio et nomen imponebatur. Remigius. Liqueat autem hoc nomen fuisse notissimum sanctis patribus et Dei prophetis, maxime illi qui dicebat: defecit in salutari tuo anima mea; et: exultavit cor meum in salutari tuo; et illi qui dicebat: exultabo in Deo Jesu meo.

|+2 Capitulus 2

|#1 Lectio 1

Augustinus in serm. 5 de epiph.. Post miraculum virginei partus quo uterus divino numine plenus, salvo pudoris signo, Deum hominem profudit, inter obscuras cubiculi latebras et praesepis angustias, in quibus infinita maiestas membris contractioribus stabulabat, dum pendet ad ubera et vilium patitur Deus involumenta pannorum, repente novum de caelo sidus terris effulsit, et, totius mundi dissipata caligine, noctem convertit in diem ne dies celaretur in nocte; unde evangelista dicit cum ergo natus esset Jesus in bethlehem etc.. Remigius. In

principio autem huius evangelicae lectionis tria ponit: personam, cum dicitur cum natus esset Jesus; locum, cum ait in bethlehem Iudae; tempus, cum addit in diebus Herodis regis. Et haec tria ad confirmationem narrandae rei ponuntur. Hieronymus in Matth.. Putamus autem ab evangelista primum editum, sicut in Hebraico legimus, Iudae, non Iudaeae. Quae est enim aliarum gentium bethlehem, ut ad distinctionem eius hic Iudaeae poneretur? Iudae autem idcirco scribitur, quia et aliam bethlehem in Iudaea legimus in libro Jesu filii Nave. Glossa. Duae enim bethlehem sunt: alia quae est in terra zabulon, altera quae in terra Iuda, quae prius vocata est ephrata. Augustinus de cons. Evang..

De civitate autem bethlehem matthaeus Lucasque consentiunt. Sed quomodo et qua causa ad eam venerint ioseph et maria, Lucas exponit, matthaeus praetermittit.

E contra de magis ab oriente venientibus Lucas tacet, matthaeus dicit.

Chrysostomus super matthaeum.

Sed videamus quid ad utilitatem respiciat quod evangelista tempus designat quo Christus nascitur, dicens in diebus Herodis regis, quod dicit ut prophetiam Danielis impletam demonstraret, quae post LXX septimanas annorum Christum nasciturum esse praedicat. Nam ex illo tempore usque ad regnum Herodis LXX septimanarum anni sunt consummati; vel ideo quia quamdiu Iudaica gens sub Iudaicis regibus, quamvis peccatoribus, tenebatur, prophetae mittebantur ad remedium eius; nunc autem quando lex Dei sub potestate regis iniqui tenebatur et iustitia Dei sub dominatione Romana premebatur, nascitur Christus, quia magna et desperabilis infirmitas medicum artificiosorem quaerebat. Rabanus. Vel ideo regis alienigenae mentionem fecit, ut impleretur prophetia quae dixit: non auferetur sceptrum de Iuda nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Ambrosius super Lucam.

Fertur autem quod idumaei latrones Ascalonem ingressi, Antipatrum inter alios adduxerunt captivum. Is igitur imbutus mysteriis Iudaeorum, hircano Iudaeae regi amicitia copulatur, quem pro se ad Pompeium hircanus direxit; et quia legationis fructu potitus est, per eam gratiam partem regni affectavit. Occiso autem Antipatro, filius eius Herodes sub Antonio senatus consulto Iudaeis regnare praeceptus est; in quo claret Herodem nulla affinitate gentis Iudaeorum regnum quaesisse. Chrysostomus in Matth.. Dicitur autem Herodis regis, dignitatem addens, quia et alius fuit Herodes qui iohannem interfecit.

Chrysostomus super Matth..

Dum ergo hoc tempore natus esset, ecce magi veniunt, hoc est confestim ut natus est, magnum Deum ostendentes in parvulo homine. Rabanus.

Magi vero sunt qui de singulis rebus philosophantur; sed sermo communis magos pro maleficis accepit; qui aliter tamen habentur apud gentem suam, eo quod sint philosophi chaldaeorum, et ab huius artis scientia reges quoque et principes eiusdem gentis omnia sapiunt, et ipsi primum ortum domini intellexerunt. Augustinus in serm. 4 de epiph..

Isti autem magi quid fuerunt nisi primitiae gentium? Israelitae pastores, magi gentiles; illi prope, isti longe, utrique tamen ad angularum lapidem currerunt.

Manifestatus est ergo Jesus non doctis nec iustis; praevalet namque imperitia in rusticitate pastorum, et impietas in sacrilegiis magorum. Utrosque sibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venerit stulta eligere ut confunderet sapientes, et non vocare iustos, sed peccatores, ut nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Glossa. Hi autem magi reges fuerunt, qui etsi tria munera obtulisse dicuntur, non ideo non plures quam tres fuisse probantur, sed ut per eos gentes, quae ex tribus filiis Noe natae sunt, venturae ad fidem praefigurarentur.

Vel tot fuerunt principes, qui plures duxerunt in comitatu suo. Venerunt autem non post annum, quia tunc inveniretur in Aegypto, non in praesepio, sed tertiadecima die. Ad ostendendum autem unde venirent, dicitur ab oriente. Remigius.

Sciendum est autem quia varia est de magis opinio. Quidam enim dicunt eos fuisse chaldaeos; chaldaei enim stellam pro Deo colebant, et idcirco dixerunt quod nuncupativus eorum Deus ostenderit Deum verum natum. Alii vero dicunt Persas eos fuisse. Nonnulli dicunt illos de ultimis finibus terrae fuisse. Alii vero dicunt illos fuisse nepotes Balaam, quod magis est credendum; Balaam enim inter cetera quae prophetavit dixit: orietur stella ex Iacob. Illi vero habentes hanc prophetiam, mox ut viderunt stellam novam, intellexerunt regem natum, et venerunt.

Hieronymus in Matth..

Et sic hanc stellam futuram vaticinio Balaam noverant, cuius erant successores.

Sed quaerendum est: si chaldaei vel Persae aut de ultimis finibus terrae fuerunt, quomodo in tam brevi spatio hierosolymam venire potuerunt? Remigius.

Sed sciendum est quod aliqui solent dicere quod puer qui tunc natus est, in tam brevi spatio temporis de ultimis finibus terrae ad se perducere potuit. Glossa. Vel non mirandum est eos in tredecim diebus venisse in bethlehem, cum equos arabicos et dromedarios haberent, qui scilicet sunt veloces ad iter. Chrysostomus super Matth.. Vel per biennium ante Christi nativitatem profecti sunt, et stella eos praecedebat, et neque esca neque potus defecit in peris eorum. Remigius. Vel si fuerunt successores Balaam, reges isti non longe distant a terra promissionis; idcirco in tam brevi spatio temporis ierusalem venire potuerunt.

Sed tunc quaerendum est quare evangelista dicat eos ab oriente venisse. Quod ideo est, quia ab illa regione venerunt quae in Orientali parte Iudaeis posita est. Pulchre autem ipsi ab oriente venisse dicuntur, quia omnes qui ad dominum veniunt, ab ipso et per ipsum veniunt; ipse est oriens, secundum illud: ecce vir, oriens nomen eius. Chrysostomus super Matth.. Vel ab oriente venerunt. Unde dies nascitur, inde initium fidei processit, quia fides lumen est animarum. Ab oriente ergo venerunt, sed hierosolymam. Remigius. Quamvis dominus ibi natus non esset quia licet agnoscerent nativitatis tempus, locum tamen non cognoverunt. Ierusalem enim regia civitas est, et crediderunt quod talis puer non nisi in urbe regia nasci debuisset.

Sive ideo venerunt ut adimpleretur quod scriptum est: de sion exhibit lex, et verbum domini de ierusalem, quia ibi primo annuntiatus est Christus; sive ut studio magorum damnaretur pigritia Iudaeorum. Venerunt ergo hierosolymam, dicentes: ubi est qui natus est rex Iudaeorum? Augustinus in serm. 2 de epiph.. Cum autem multi nati atque defuncti essent reges Iudaeorum, numquid quemquam eorum adorandum magi quaesierunt? non, quia nec quemquam eorum de caelo loquentem didicerunt. Non itaque regi Iudaeorum, quales esse illic solebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenae ab eodem regno prorsus extranei a se debere arbitrantur. Sed talem natum esse didicerant, in quo adorando se salutem, quae secundum Deum est, consecuturos minime dubitarent; neque enim aetas erat saltem cui adulatio humana serviret, non de membris purpura, non in capite diadema fulgebat, non pompa famulantium, non terror exercitus, non gloriosa fama praeliorum hos ad eum viros ex remotis terris cum tanto voto supplicationis attraxerunt.

Iacebat in praesepio puer, ortu recens, exiguus corpore, contemptibilis paupertate.

Sed magnum aliquid latebat in parvo, quod illi homines primitiae gentium, non terra portante, sed caelo narrante didicerant; unde sequitur vidimus enim stellam eius in oriente. Annuntiant et interrogant, credunt et quaerunt, tamquam significantes eos qui ambulant per fidem et desiderant speciem. Chrysostomus in Matth.. Sciendum autem, quod Priscillianistae haeretici, qui nasci unumquemque hominem sub constitutionibus stellarum putant, hoc in adiutorium sui erroris assumunt, quod nova stella exiit, cum dominus in carne apparuit, cuius fuisse fatum eamdem quae apparuit stellam putant.

Augustinus contra faustum. Et secundum faustum hic stella inducitur, quae confirmat Genesim, ut recte genesidium hoc magis nuncupari possit quam evangelium. Gregorius in evang..

Sed absit a fidelium cordibus ut esse quid fatum dicant. Augustinus de CIV.

Dei. Nam homines quando fatum audiunt, usitata loquendi consuetudine non intelligunt nisi vim positionis siderum, qualis est quando quis nascitur sive concipitur; quod aliqui alienant a Dei voluntate.

Et hi ab auribus omnium repellendi sunt, qui qualiumcumque Deorum volunt esse cultores. Aliqui vero stellas hanc putant habere potestatem traditam sibi a summa Dei potestate: qui magnam caelo faciunt iniuriam, in cuius velut splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni; qualia si aliqua terrena civitas decrevisset, genere humano decernente fuerat evertenda. Chrysostomus super Matth.. Si ergo aliquis adulter et homicida fiat per stellam, magna est iniquitas illarum stellarum, magis illius qui creavit stellas; nam cum sit praescius futurorum Deus, ex quo tanta iniquitas futura per stellas, si voluit ei dare, non est bonus; si noluit ei dare, et non potuit, impotens est. Si etiam stellae est quod aut mali sumus aut boni, ergo nec bonum nostrum laudandum est, nec malum vituperandum, quia in nobis est voluntarius actus; ut quid enim mali mei poenam suscipiam, quod non voluntate, sed necessitate commisi? ipsa denique mandata Dei ne peccent homines, aut hortamenta ut faciant bonum, hanc insipientiam destruunt. Quis enim iubet aliquem ne faciat malum quod non potest declinare, aut faciat bonum ad quod non potest pervenire? Gregorius Nyssenus philos.. Insipientes vero sunt orationes omnibus secundum fatum existentibus; exultat autem et providentia Dei cum pietate, cum his et homo organum solum invenitur superni circularis motus; ab hoc enim moveri ad operationes aiunt non solum partes corporis, sed animae excogitationes; et universaliter qui hoc dicunt, quae in nobis sunt, et contingentis naturam destruunt; et ita nihil aliud est hoc quam omnia evertere. Ubi etiam de reliquo erit liberum arbitrium? liberum enim oportet esse quod est in nobis.

Augustinus de Civ. Dei. Non usquequaque autem absurde dici potest, ad solas corporum differentias afflatus quosdam valere sidereos, sicut solaribus accessibus et decessibus videmus anni tempora variari, et lunaribus incrementis atque decrementis augeri et minui quaedam genera rerum, sicut conchas et mirabiles aestus Oceani; non autem animi voluntates positionibus siderum subdi.

Quod si dicantur stellae significare ista potius quam facere, quid est quod nunquam dicere potuerunt cur in vita geminorum, in actionibus, in eventibus, professionibus, actibus, honoribus, ceterisque rebus ad humanam vitam pertinentibus, atque in ipsa morte plerumque sit tanta diversitas, ut similiores sint multi extranei quam ipsi inter se gemini, per exiguum temporis intervallum in nascendo separati, in conceptu autem per concubitu uno etiam momento seminati? quod ergo conantur efficere de intervallo exigui temporis quod ipsi inter se gemini dum nascerentur habuerunt, non tantum valet quanta invenitur in geminorum voluntatibus, actibus, moribus casibusque diversitas.

Quidam vero non astrorum constitutionem, sed omnium connexionem seriemque causarum, quam Dei summi tribuunt voluntati et potestati, fati nomine appellant.

Si quis ergo res humanas fato tribuit quia ipsam Dei voluntatem vel potestatem fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat, quoniam fati nomen solet a loquentibus poni in siderum constitutione.

Unde voluntatem Dei fati vocabulo non nuncupamus, nisi forte ut fatum a fando, idest a loquendo, dictum intelligamus. Scriptum est enim: semel locutus est Deus: duo haec audiui.

Unde non est multum cum eis de verbi controversia laborandum atque certandum.

Augustinus contra faustum. Si autem sub fato stellarum nullius hominis Genesim ponimus ut liberum arbitrium voluntatis ab omni necessitatis vinculo vindicemus, quanto minus illius temporalem generationem sub astrorum conditionem credimus factam, qui est universorum aeternus creator et dominus? itaque illa stella quam viderunt magi, Christo secundum carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur. Proinde non ex illis erat stellis quae ab initio creaturae iterum suorum ordinem sub creatoris lege custodiunt, sed novo virginis partu novum sidus apparuit, quod ministerium officii sui etiam ipsis magis quaerentibus Christum, cum ante faciem praeiret, exhibuit, donec eos usque ad ipsum locum ubi Deus verbum infans erat, praeundo perduceret.

Quidam autem astrologi ita constituerunt nascentium hominum fata sub stellis, ut aliquam stellarum, homine aliquo nato, circuitus sui ordinem reliquisset, et ad eum qui natus est, perrexisset asseverent. Sortem quippe nascentis astrorum ordini colligari arbitrantur, non astrorum ordinem ad hominis nati diem posse mutari. Quapropter si stella illa ex his erat quae in caelo peragunt ordines suos quomodo poterat discernere quid Christus acturus erat, quae nato Christo iussa est relinquere quod agebat? si autem, ut probabilius creditur, ad demonstrandum Christum, quae non erat, exorta est; non ideo Christus natus quia illa extitit, sed illa extitit quia Christus natus est; unde si dici oporteret, non stellam Christo, sed Christum stellae, fatum fuisse diceremus: ipse quippe illi, non illa huic nascendi attulit causam. Chrysostomus super Matth..

Non est hoc etiam astronomiae opus a stellis scire eos qui nascuntur, sed ab hora nativitatis futura praedicere; hi autem tempus nativitatis non cognoverunt, ut hinc sumentes initium a stellarum motu futura cognoscerent, sed e converso.

Dicunt ergo vidimus stellam eius. Glossa.

Idest propriam, quia hanc creavit ad ostensionem sui.

Augustinus in serm. 2 de epiph.. Pastoribus Angeli, magis stella Christum demonstrat: utrisque loquitur lingua caelorum, quia lingua cessaverat prophetarum. Caelos Angeli habitant, et sidera exornant: utrisque ergo caeli enarrant gloriam Dei.

Gregorius in evang.. Et rationabiliter Iudaeis, tamquam ratione utentibus, rationale animal, idest Angelus, praedicare debuit. Gentiles vero, quia ratione uti nesciebant, ad cognoscendum dominum non per vocem, sed per signa perducuntur, quia et illis prophetiae tamquam fidelibus, et istis signa tamquam infidelibus data sunt. Eisdem autem gentibus Christum, cum perfectae esset aetatis, apostoli praedicant, eumque parvulum et necdum per humanitatis officium loquentem stella gentibus denuntiat: quia nimirum rationis ordo poscebat ut loquentem iam dominum loquentes nobis praedicatores, et necdum loquentem elementa muta praedicarent. Leo Papa in serm. 3 de epiph.. Ipse etiam Christus expectatio gentium, de quibus quondam beatissimo patri Abrahae innumerabilis fuit promissa successio, non carnis semine, sed fidei fecunditate generanda; et ideo stellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, sed caelestis progenies speraretur. Ad credendum ergo promissae posteritatis heredes in sideribus designati, ortu novi sideris excitantur, ut in quo caelum est adhibitum in testimonium, caeli famuletur obsequium. Chrysostomus in Matth.. Quoniam autem non caelestium una stellarum haec fuit, manifestum est; nulla enim alia stellarum hac via procedit; haec enim ab oriente in meridiem ferebatur, ita enim palaestina ad persidem iacet. Secundo autem a tempore quo videbatur: non enim in nocte apparuit tantum, sed in media die; quod non est virtutis stellae, sed nec etiam lunae. Tertio, ab eo quod apparebat et occultabatur rursus: cum enim intraverunt hierosolimam, occultavit seipsam; Deinde ubi Herodem reliquerunt, seipsam monstravit. Neque etiam proprium quemdam gressum habebat, sed cum oportebat ire magos, ibat: quando autem stare oportebat, stabat, sicut et de columna nubis erat in deserto. Quarto, quia non sursum manens partum virginis ostendebat, sed Deorsum descendens hoc faciebat; quod non est stellae motus, sed virtutis cuiusdam rationalis; unde videtur haec stella virtutis invisibilis fuisse in talem apparentiam formata. Remigius. Nonnulli dicunt hanc stellam fuisse spiritum sanctum, ut ipse qui postea super baptizatum dominum descendit in specie columbae, in specie stellae apparuerit magis. Alii dicunt fuisse Angelum ut ipse qui apparuit pastoribus, apparuerit etiam magis.

Glossa.

Sequitur etiam in oriente. Utrum stella in oriente orta sit, an ipsi ibi positi natam et occidentem viderint, ambiguum est: potuit enim nasci in oriente et eos in ierusalem perducere. Augustinus in serm.

De epiph.. Sed dicturus es: a quibus audierunt quod talis, scilicet stella, Christum natum significaret? profecto ab Angelis aliqua monitione revelationis. Quaeris fortassis: ab Angelis bonis an malis? Christum quidem et Angeli mali, hoc est Daemones, filium Dei esse confessi sunt. Sed cur non et a bonis hoc audierunt quando in Christo adorando salus eorum iam quaerebatur, non iniquitas damnabatur? potuerunt ergo illis et Angeli dicere: stella quam vidistis, Christus est. Ite, adorate illum ubi natus est, et simul iudicate qualis quantusque natus sit. Leo Papa in serm. 4 de epiph..

Vel praeter illam stellae speciem quae corporeum incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit; et hoc quidem ad illuminationem fidei pertinebat. Augustinus de quaest. Nov.

Et vet. Testam.. Vel Iudaeorum natum regem intellexerunt, cum stella indice temporalis rex soleat designari. Hi enim magi chaldaei non malevolentia astrorum cursum, sed rerum curiositate speculabantur. Sicut enim datur intelligi, traditionem Balaam sequebantur, qui dixit: orietur stella ex Iacob.

Unde videntes stellam extra ordinem mundi hanc intellexerunt quam Balaam futuram indicem regis Iudaeorum prophetaverat.

Leo Papa in serm. 4 de epiph.. Potuerunt autem illis credita et intellecta sufficere, ut corporali intuitu non inquirerent quod plenissimo visu mentis inspexerant; sed diligentia sagacis officii ad videndum usque puerum perseverans nostri temporis hominibus serviebat, ut sicut omnibus nobis profuit quod post resurrectionem domini vestigia vulnerum eius thomae apostoli exploravit manus, ita ad nostram utilitatem proficeret quod infantiam ipsius magorum probavit aspectus; unde dicunt venimus adorare eum. Chrysostomus super Matth..

Sed numquid nesciebant quia in ierusalem regnabat Herodes? numquid non intelligebant quia quicumque, rege vivente, alterum regem pronuntiat aut adorat, punitur in sanguine? sed dum considerabant regem futurum non timebant praesentem; adhuc non viderant Christum, et iam parati erant mori pro eo. O beati magi, qui ante conspectum crudelissimi regis, priusquam Christum cognoscerent, Christi facti sunt confessores.

#2 Lectio 2

Augustinus in serm. De epiph.. Sicut magi desiderant redemptorem, ita Herodes timet successorem; unde sequitur audiens autem Herodes rex, turbatus est. Glossa.

Rex dicitur ut ex collatione eius qui quaeritur, hic intelligatur extraneus. Chrysostomus super Matth..

Et ideo turbatur audiens regem natum Iudaeis ex genere Iudaeorum, cum esset ipse genere idumaeus, ne regno revoluto iterum ad Iudaeos, ipse a Iudaeis expelleretur, et semen eius post ipsum praecideretur a regno: semper enim grandis potestas maiori timori subiecta est; sicut enim rami arborum in excelso positae, etiam si levis aura flaverit, moventur, sic et sublimes homines etiam levis nuntii fama conturbat; humiles autem, sicut in convalle, plerumque in tranquillitate consistunt.

Augustinus in serm. 2 de epiph..

Quid autem erit tribunal iudicantis, quando superbos reges timere faciebat nativitas infantis? pertimeant reges ad patris dexteram iam sedentem, quem rex impius timuit adhuc matris ubera lambentem. Leo Papa in serm. 4 de epiph.. Superfluo tamen, Herodes, timore turbaris: non capit Christum regio tua, nec mundi dominus potestatis tuae coepit esse contentus angustiis.

Quem in Iudaea regnare non vis, ubique regnat. Glossa. Vel non solum propter se timuit, sed propter iram Romanorum; decreverant enim Romani ne quis rex vel Deus sine eorum consilio diceretur. Gregorius in evang.. Caeli autem rege nato, rex terrae turbatus est, quia nimirum terrena altitudo confunditur cum celsitudo caelestis aperitur. Leo Papa in serm. 6 de epiph.. Herodes etiam diaboli personam gerit, cuius sicut tunc fuit inceptor, ita nunc quoque est indefessus imitator. Cruciatu enim vocatione gentium, et quotidiana potestatis suae destructione torquetur. Chrysostomus super Matth.. Uterque ergo zelo proprio turbatur, et sui regni successorem timebat: Herodes terrenum, diabolus autem caelestem. Ecce autem et Iudaicus populus turbatur, qui magis de auditu isto gaudere debuerat quia rex Iudaeus surgere dicebatur. Sed turbabantur quia de adventu iusti non poterant gaudere iniqui. Aut certe turbantur ne forte iratus Iudaico regi genus eius vexaret; unde sequitur et omnis hierosolyma cum illo.

Glossa. Volens illi favere quem timebat; populus enim plus iusto eis favet quos crudeles sustinet.

Sequitur et congregans omnes principes sacerdotum et Scribas populi. Ubi nota diligentiam inquirentis, ut si invenerit, faciat quod postea se velle ostendit; sin autem, excusatus sit Romanis. Remigius.

Scribae autem dicti sunt, non tantum ab officio scribendi, sed potius ab interpretatione Scripturarum; erant enim legis doctores.

Sequitur sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. Hic attendendum est, quia non dixit: ubi Christus natus est, sed ubi nasceretur. Callide enim interrogavit eos, ut posset agnoscere si de rege nato laetarentur. Christum autem vocat, quia noverat inungi regem Iudaeorum. Chrysostomus super Matth..

Ut quid autem interrogat Herodes, qui non credebat Scripturis? aut si credebat, quomodo sperabat posse interficere illum quem regem futurum esse dicebant? sed diabolus instigabat, qui credebat quod Scripturae non mentiuntur. Sic sunt omnes peccatores, qui hoc ipsum quod credunt, perfecte credere non permittuntur; quod enim credunt, veritatis est virtus, quae non potest esse occulta; quod autem non credunt, excaecatio est inimici. Si enim perfecte crederent, sic viverent quasi post modicum transituri de hoc mundo, non quasi in aeternum mansuri.

Sequitur at illi dixerunt: in bethlehem Iudae. Leo Papa in serm. 1 de epiph..

Magi quidem humano sensu significatum sibi regis ortum existimaverunt in civitate regia esse quaerendum. Sed qui servi susceperat formam, et non iudicare venerat, sed iudicari, bethlehem praelegit nativitati, hierosolymam passioni. Theodorus in serm. Conc. Ephes.. Si enim maximam Romam elegisset civitatem, potentia civium mutationem orbis terrarum factam putarent; si filius fuisset imperatoris, potestati utilitatem adscriberent. Sed quid fecit? omnia egena et vilia elegit, ut divinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum. Propterea pauperulam elegit matrem, pauperiorem patriam, egenus fit pecuniis, et hoc tibi exponit praesepe.

Gregorius in evang..

Bene etiam in bethlehem nascitur: bethlehem quippe domus panis interpretatur: ipse namque est qui ait: ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Chrysostomus super Matth..

Cum autem debuissent celare mysterium regis praefiniti a Deo, maxime in conspectu alienigenae regis, facti sunt non praedicatores operum Dei, sed proditores mysteriorum eius; et non solum manifestant mysterium, sed etiam propheticum protulerunt exemplum; unde subiungunt sic enim scriptum est per prophetam, scilicet michaeam: et tu bethlehem terra Iuda. Glossa. Hoc sic ponit ut ab eis dictum est, qui etsi non verba, veritatem sensus quodammodo ponunt. Hieronymus de optimo interpretandi genere. Unde hic reprehenduntur Iudaei de ignorantia, quoniam prophetia dicit: tu bethlehem ephrata, illi dixerunt tu bethlehem terra Iuda. Chrysostomus super Matth..

Sed adhuc ipsam prophetiam praecedentes, interficiendorum parvulorum facti sunt causa: sic enim scriptum erat: ex te exiet rex, qui pascet populum meum Israel, et dies eius a diebus saeculi. Si ergo integram prophetiam protulissent, considerans Herodes quia non erat rex terrenus cuius dies a diebus saeculi erant, in tantum furorem non exarsisset. Hieronymus super matthaeum, et super michaeam.

Est autem sensus prophetiae talis: tu bethlehem terra Iuda vel ephrata (quod ideo dicitur, quia est alia bethlehem in Galgalis sita), quamvis parvus vicus sis inter millia civitatum Iuda, tamen ex te nascetur Christus, qui erit dominator Israel, qui secundum carnem de David est, de me tamen natus est ante saecula; et ideo dicitur: egressus eius ab initio a diebus aeternitatis quia in principio verbum erat apud Deum. Sed hoc ultimum, ut dictum est, Iudaei tacuerunt, alia vero mutaverunt, vel propter ignorantiam, ut dictum est, vel ad maiorem manifestationem, ut Herodi alienigenae intellectum prophetiae aperirent; unde pro eo quod propheta dixit ephrata, quod erat nomen antiquum et forte Herodi ignotum, dixerunt terra Iuda; pro eo autem quod propheta dixerat: minima es in milibus Iuda, volens ostendere parvitatem eius quantum ad populi multitudinem, dixerunt nequaquam minima es in principibus Iuda, volentes ostendere magnitudinem dignitatis provenientem ex dignitate principis nascituri quasi dicerent: magna es inter civitates ex quibus principes prodierunt.

Remigius. Vel talis est sensus: quamvis minima videaris inter urbes principatum habentes, tamen non es minima, quia ex te exiet dux qui regat populum meum Israel. Dux autem iste Christus est, qui populum fidelem regit et gubernat. Chrysostomus in Matth..

Intende autem certitudinem prophetiae; non enim dixit quod in bethlehem erit, sed quod de bethlehem exiet, ostendens quod ibi solum nasceretur. Quomodo autem habet rationem de zorobabel haec dicta esse ut quidam dicunt? non enim exitus eius fuit a principio ex diebus saeculi, neque etiam ex bethlehem exivit, cum non in Iudaea, sed in Babylonia natus sit. Est etiam ad hoc, testimonium quod dicit: nequaquam minima es, quia ex te exiet: nullus enim alius illustrem fecit villam in qua nasceretur quam Christus. Post nativitatem enim a finibus orbis terrarum veniunt visuri praesepe et tugurii locum.

Non autem dixit: ex te exiet filius Dei, sed dux qui pascet populum meum Israel: oportebat enim in principio condescendere ut non scandalizarentur, et quae ad salutem hominum pertinebant praedicare, ut magis inducerentur. Mystice autem dicit qui regat populum meum Israel. Israel enim hic dicit eos qui crediderunt ex Iudaeis; si autem non omnes Christus rexit, eorum est accusatio. De gentibus autem interim tacuit ne scandalizaret Iudaeos.

Vide autem mirabilem dispensationem: Iudaei enim et magi simul se invicem docent: Iudaei a magis audiunt quod Christum in orientis regione stella praedicabat, et magi a Iudaeis quod prophetae antiquitus eum nuntiaverunt; ut geminato testimonio confirmati, ardentiori fide expeterent quem et stellae claritas et prophetiae manifestabat auctoritas. Augustinus in serm. De epiph..

Poterat enim stella quae magos perduxit ad locum ubi erat cum matre virgine Deus infans, ad ipsam eos perducere civitatem; sed tamen subtraxit se, nec eis prorsus apparuit, donec de civitate in qua Christus nasceretur et ipsi Iudaei dicerent in bethlehem Iuda: similes facti fabris arcae Noe, qui aliis ubi evaderent, praestiterunt, et ipsi diluvio perierunt; similes lapidibus milliariis viam ostenderunt, nec ipsi ambulare potuerunt. Audierunt et abierunt inquisitores, dixerunt et remanserunt doctores. Nunc quoque Iudaei simile aliquid nobis exhibere non desinunt: nonnulli enim Paganorum, quando eis de Scripturis testimonia clare proferimus, ut noverunt Christum ante prophetatum, suspecti ne forte a christianis ista conficta sint, malunt credere codicibus Iudaeorum; et sicut tunc magi fecerunt, Iudaeos dimittunt inaniter lectitare, ipsi pergunt fideliter adorare.

#3 Lectio 3

Chrysostomus super Matth..

Postquam audivit Herodes responsum duplici modo credibile: primum quia a sacerdotibus fuerat dictum, Deinde quia exemplo prophetico fuerat comprobatum, non tamen ad devotionem flectitur nascituri regis, sed ad malitiam interfectionis eius per dolum. Vidit enim quia non poterat magos nec blandimentis flectere nec minis terrere nec auro corrumpere, ut consentirent in interfectionem regis futuri; ideo illos decipere cogitavit; unde dicitur tunc Herodes clam vocatis magis. Occulte autem vocavit eos ut non viderent Iudaei quos habebat suspectos, ne forte quasi regem suae gentis amantes proderent consilium eius.

Diligenter didicit ab eis tempus stellae.

Remigius. Idcirco diligenter, quia callidus erat et timebat ne non reverterentur ad eum, ut tunc sciret quid ageret de puero occidendo. Augustinus in serm. 7 de epiph.. Ferme autem biennio ante visa est stella mirantibus quid esset. Sed tunc intelligitur indicatum eis cuius esset stella quae iamdiu videbatur, quando natus est qui per illam significabatur. Sed postquam Christo nato revelatum est magis, venerunt ab oriente, et tertiadecima die adoraverunt eum, quem ante paucos dies natum fuisse didicerunt. Chrysostomus in Matth.. Vel ante multum tempus haec stella apparuit, quoniam multum tempus in itinere erant magi consumpturi, ut confestim cum natus esset, Christo assisterent, eum in fasciis adorantes, ut mirabilior appareret. Glossa. Secundum alios vero a die nativitatis Christi creditur stella tantum apparuisse, et peracto officio, cum nova esset, desiit esse. Ait enim fulgentius: puer natus novam stellam fabricavit.

Cognito autem loco et tempore, personam pueri vult non ignorare; unde dicit ite, et interrogate diligenter de puero.

Illud praeceperat quod absque praecepto erant facturi. Chrysostomus in Matth..

Non autem dicit interrogate de rege, sed de puero: ei enim etiam nomen potestatis inviderat. Chrysostomus super Matth.. Ergo ut ad hoc eos induceret, devotionem promittebat, et per eam gladium acuebat et malitiam cordis sui humilitatis colore depingebat.

Talis est consuetudo omnium malignorum: quando aliquem in occulto gravius laedere volunt, humilitatem illi et amicitias fingunt. Unde dicit et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. Gregorius in evang..

Adorare eum se velle simulat, ut quasi hunc, si invenire possit, extinguat.

Sequitur qui cum audissent regem, abierunt. Remigius. Audierunt magi Herodem ut quaererent dominum, sed non ut ad eum reverterentur. Significabant enim bonos auditores, qui bona quae audiunt a malis praedicatoribus faciunt; sed tamen opera illorum non imitantur.

#4 Lectio 4

Chrysostomus super Matth..

Ex hoc loco ostenditur, quia cum stella deduxisset magos prope ierusalem, abscondita est ab eis, ut relictis a stella cogerentur in ierusalem interrogare de Christo simul et manifestare propter duo: primo ad confusionem Iudaeorum, quia gentiles stellae tantummodo visione confirmati, Christum per alienas provincias requirebant, et Iudaei ab infantia prophetias legentes de Christo, et in suis finibus natum non susceperunt; demum ut interrogati sacerdotes unde nascitur Christus, ad praeiudicium suum responderent de bethlehem, quia qui Herodem docuerant de Christo, ipsi ignorabant de illo; et ideo post interrogationem et responsionem habitam subditur et ecce stella quam viderant in oriente, antecedebat eos, ut considerantes obsequium stellae, regis intelligerent dignitatem. Augustinus in serm. De epiph.. Et ut Christo plenum redderet obsequium, temperavit gradum, donec magos perduceret ad puerum. Obsequium praebuit, non imperium adduxit: supplices ostendit, hospitium radiavit amplissimo lumine, et tecta nati perfudit, sicque discessit; unde sequitur usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Chrysostomus super Matth..

Quid autem mirum si soli iustitiae orituro stella ministrabat divina? stetit enim supra caput pueri, quasi dicens: hic est; ut quia loquendo monstrare non poterat, stando demonstraret.

Glossa. Hic autem apparet quod stella in aere posita erat, et domui in qua puer erat multum vicina; aliter enim domum non discrevisset. Ambrosius super Luc..

Haec autem stella via est, et via Christus est, quia secundum incarnationis mysterium Christus est stella: ipse enim est stella splendida et matutina; unde ubi Herodes est, non videtur; ubi autem Christus, rursus videtur, et viam monstrat. Remigius. Vel stella significat gratiam Dei, Herodes diabolum. Qui autem per peccatum se diabolo subdit, mox gratiam perdit; quod si per poenitentiam recesserit, mox gratiam invenit, quae non dimittit donec perducatur ad domum pueri, idest ecclesiam. Glossa. Vel stella est illuminatio fidei, quae ad proximum ducit, quam dum divertunt ad Iudaeos, magi amittunt: quia dum a malis consilium quaerunt, veram illuminationem perdunt.

#5 Lectio 5

Glossa. Postquam praemisit stellae obsequium, subiungit evangelista magorum gaudium dicens videntes autem stellam, gavisus sunt gaudio magno valde. Remigius.

Et sciendum quod non satis fuit dicere evangelistae gavisus sunt, sed addidit gaudio magno et valde. Chrysostomus super Matth.. Gavisus sunt quia spes eorum non erat decepta, sed amplius confirmata, quod tanti itineris non sine causa susceperunt laborem. Glossa.

Gaudio gaudet qui propter Deum gaudet, qui est verum gaudium. Addidit autem et magno, quia de magno gaudebant.

Chrysostomus super Matth..

Per mysterium enim stellae intelligebant quoniam dignitas tunc nati regis excedebat mensuram omnium mundalium regum. Addidit etiam valde. Remigius.

Quia voluit ostendere quod magis gaudent homines de rebus perditis quam semper possessis.

Subditur autem et intrantes domum, invenerunt. Leo Papa in serm. 4 de epiph..

Quantitate parvum, alienae opis indigum, fandi impotentem, et in nullo ab humanae infantiae generalitate discretum; quia sicut fidelia erant testimonia quae in eo maiestatem invisibilis divinitatis ostenderent, ita probatissimum debebat esse, sempiternam illam essentiam filii Dei veram suscepisse hominis naturam.

Cum maria matre eius. Chrysostomus super Matth.. Non diademate coronata aut in lecto aureo recumbente, sed vix tunicam habente unam, non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentum nuditatis, qualem habere potuit carpentarii uxor peregre constituta.

Si ergo regem terrenum quaerentes venissent, magis fuissent confusi quam gavis, quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent. Nunc autem quia caelestem regem quaerebant, etsi nihil regale videbant, in eo tamen solius stellae testimonio contenti, gaudebant oculi eorum contemptibilem puerum aspicere, quia spiritus in corde eorum terribilem eum monstrabat; unde procidentibus adoraverunt eum; vident enim hominem et agnoscunt Deum. Rabanus.

Divino autem nutu factum est quod abierat ioseph, ne aliqua malae suspicionis occasio daretur gentibus. Glossa.

Qui licet morem suae gentis in donis offerendis sequantur Arabes enim auro, thure et diversis generibus aromatum abundant tamen aliquid mysterii muneribus demonstrare volebant; unde sequitur apertis thesauris, obtulerunt ei munera: aurum, thus et myrrham. Gregorius in evang.. Aurum quippe regi congruit, thus vero in Dei sacrificium ponebatur, myrrha autem mortuorum corpora condiuntur. Augustinus in serm. De epiph.. Aurum igitur solvitur quasi regi magno, thus immolatur ut Deo, myrrha praebetur quasi pro salute omnium morituro.

Chrysostomus super Matth..

Haec autem etsi tunc non intelligebantur secundum quale mysterium ista gerebant, vel quid significaret unumquodque munus, eorum nihil contrarium est: gratia enim quae illos haec omnia facere hortabatur, ipsa ordinaverat universa. Remigius. Et sciendum quod isti non singula obtulerunt, sed singuli tria; et singuli cum suis muneribus regem, Deum et hominem praedicaverunt. Chrysostomus super Matth.. Erubescant ergo Marcion et Paulus Samosatenus, qui nolunt videre quae magi viderunt, qui ecclesiae sunt progenitores, Deum in carne adorantes. Nam quod in carne vera sit, panni monstrant et praesepe; quoniam autem non ut purum hominem adorant, sed ut Deum, demonstrant dona quae Deo offerre decens erat. Confundantur et Iudaei videntes se praeventos a magis, et neque post illos venire studentes.

Gregorius in evang.. Potest et in his aliud intelligi. Auro namque sapientia designatur, Salomone teste, qui ait: thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis; thure, quod Deo incenditur, virtus orationis exprimitur, secundum illud: dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo; per myrrham vero carnis mortificatio figuratur. Nato ergo regi aurum offerimus, si in conspectu eius sapientiae lumine splendemus; thus offerimus, si per orationum studia Deo redolere valeamus; myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus. Glossa.

Tres autem viri qui offerunt, significant gentes de tribus partibus mundi venientes. Thesaurus aperitur dum fidem cordis per confessionem ostendunt.

Bene autem in domo docentes ne thesaurum bonae conscientiae iactando propalemus. Offerunt tria munera, hoc est fidem sanctae trinitatis; vel apertis thesauris Scripturarum, historicum, moralem, et allegoricum sensum offerunt, vel logicam, physicam et ethicam, dum illa fidei servire faciunt.

#6 Lectio 6

Augustinus in serm. De epiph.. Herodes impius factus ex timore crudelis voluit desaevire. Sed quomodo poterat capere eum qui ipsas fraudes venerat amputare? ut ergo eius fraus elideretur, sequitur et responso accepto. Hieronymus. Qui enim munera obtulerunt domino, consequenter responsum accipiunt. Responsum, quod Graece krematisthentes dicitur, non per Angelum fit, sed per ipsum dominum, ut meritorum ioseph privilegium demonstraretur. Glossa. Fit autem haec responsio per ipsum dominum quia nullus alius viam reversionis instituit nisi ille qui dicit: ego sum via. Non tamen loquitur puer ad eos ne divinitas ante tempus reveletur, et ut vera humanitas habeatur. Dicit autem et responso accepto; sicut enim Moyses tacitus clamat, sic isti pie affectu interrogabant quid divina iuberet voluntas.

Dicit autem per aliam viam reversi sunt in regionem suam, quia infidelitati miscendi non erant Iudaeorum. Chrysostomus in Matth.. Intuere autem magorum fidem, qualiter non scandalizati sunt in seipsis dicentes: si magnus est puer hic, quae necessitas fugae est et occultae recessionis? hoc enim est verae fidei non quaerere causas eorum quae fieri praecipiantur, sed suaderi solum ab eis. Chrysostomus super Matth..

Si autem magi Christum quasi terrenum regem quaesissent, invenientes eum, apud ipsum mansissent; tunc autem adoraverunt et reversi sunt. Cum autem reversi fuissent, manserunt colentes Deum magis quam ante, et praedicantes multos erudierunt. Et denique cum thomas ivisset ad provinciam illam, adiuncti sunt ei; et baptizati, facti sunt executores praedicationis ipsius. Gregorius in evang.. Magnum vero nobis aliquid magi innuunt, quod in regionem suam per aliam viam revertuntur.

Regio quippe nostra Paradisus est, ad quem Jesu cognito redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando discessimus; sed ad eam necesse est ut flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus.

Chrysostomus super Matth..

Nec etiam erat possibile ut qui ab Herode ad Christum venissent, redirent ad Herodem: qui enim relicto Christo ad diabolum transeunt per peccatum, frequenter per poenitentiam revertuntur ad Christum. Qui enim fuit in innocentia, dum nescit quid sit malum, facile decipitur; sed cum expertus fuerit malum quod invenit et recordatus bonum quod perdidit, compunctus redit ad Deum. Qui autem relicto diabolo venit ad Christum, difficile redit ad diabolum, quia dum gaudet in bonis quae invenit et recordatur mala quae evasis, difficile redit ad malum.

|#7 Lectio 7

Rabanus. Hic praetermittit matthaeus diem purificationis, in qua oportebat primogenitum offerri in templo, et agnum vel par turturum aut columbarum. Et quamvis timerent Herodem, tamen non sunt ausi transgredi legem, quin ad templum puerum deferrent. Cum itaque rumor de puero iam inciperet dilatari, mittitur Angelus qui in Aegyptum faciat puerum transportari; unde dicit Angelus domini apparuit in somnis ioseph. Remigius.

Per hoc quod semper Angelus ioseph in somnis apparuisse dicitur, mystice designatur quia illi qui a curis terrenis et saecularibus negotiis quiescunt, perfrui angelica visione merentur. Dicit ergo ei: surge et accipe puerum et matrem eius. Hilarius in Matth.. Cum desponsatam eam iusto significabat, coniugem nuncupavit; sed post partum mater tantum Jesu ostenditur, ut quemadmodum iusto ioseph deputaretur mariae in virginitate coniugium, ita venerabilis esse ostenderetur in Jesu matre virginitas.

Chrysostomus super Matth..

Non autem dicit: accipe matrem et puerum eius: sed e converso, quia non propter matrem puer natus est, sed propter puerum mater praeparata est.

Sequitur et fuge in Aegyptum. Quomodo autem filius Dei ante hominem fugit, aut quis liberet de inimicis, si et ipse inimicos suos timet? et primum quidem oportet ut regulam humanae naturae quam suscepit conservet et in hac parte, quia humanae naturae et puerilitati convenit fugere potestatem minantem; Deinde ut ceteri christiani, cum necessitas persecutionis advenerit, fugere non erubescant. Sed quare in Aegyptum? recordatus est enim dominus, qui non in finem irascitur, quanta mala fecerit super Aegyptum; ideo mittit filium suum in eam et dat illi magnae reconciliationis signum, ut decem plagas Aegypti una medicina sanaret; ut populus qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, custos fieret filii unigeniti; ut quia illi violenter dominati sunt, isti cum devotione servirent; ut iam non irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquas baptismatis vivificandi. Augustinus in serm. De epiph.. Audi etiam magni mysterii sacramentum. Moyses aliquando in Aegypto perfidis clauserat diem; illuc Christus adveniens sedentibus in tenebris reddidit lucem; fugit ut illuminaret, non fugit ut lateret.

Sequitur et esto ibi usque dum dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum.

Putabat enim infelix tyrannus salvatoris adventu regali se solio detrudendum, sed non ita est: non ad hoc venerat Christus ut alienam gloriam invaderet, sed ut suam donaret.

Sequitur qui consurgens, accepit puerum et matrem eius nocte et secessit in Aegyptum. Hilarius in Matth..

Scilicet idolis plenam: iam enim post Iudaeorum insecutionem Iudaeam relinquens, Christus ad gentes inanissimis religionibus deditas, colendus infertur. Hieronymus in Matth..

Quando igitur tollit puerum et matrem eius ut in Aegyptum transeat, nocte tollit et in tenebris; quando vero revertitur in Iudaeam, nec nox nec tenebrae ponuntur in evangelio. Chrysostomus super Matth..

Omnis enim perfectionis angustia nox est, refrigerium autem dies. Rabanus. Vel quia luce vera recedente, lucis ipsius osiores in tenebris remanserunt, ipsa vero redeunte illuminantur.

Chrysostomus in Matth..

Vide autem statim ipso nato tyrannum insanire, et quod mater cum puero ad extraneam effugatur regionem, ut si tu incipiens alicui spirituali rei deservire, videaris tribulari, non turberis, sed omnia viriliter feras, hoc habens exemplum. Beda. Quod enim dominus a parentibus sublatus est in Aegyptum, significat electos saepius malorum improbitate suis effugandos ex sedibus, vel etiam exilio damnandos.

Si quidem ipse qui suis erat praecepturus: cum vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam, primus fecit quod praecepit, fugiendo hominem quasi homo in terra, quem stella magis Paulo ante adorandum monstravit ex caelo.

Remigius. Quod autem dominus in Aegyptum iturus esset praedixerat Isaias cum ait: ecce dominus ascendet super nubem levem et ingredietur Aegyptum et disperdet simulacra Aegypti.

Consuetudo autem fuit istius evangelistae omnia quae dixit confirmare, et hoc ideo, quia Iudaeis scribebat; ideoque subiungit ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem: ex Aegypto vocavi filium meum. Hieronymus de optimo genere interpretandi. Hoc LXX interpretes non habent; sed in Osee propheta iuxta Hebraicam scribitur veritatem: quia puer Israel est, et dilexi eum et ex Aegypto vocavi filium meum, pro quo LXX transtulerunt: quia parvulus est Israel, et dilexi eum, ex Aegypto vocavi filium meum. Hieronymus super Osee.

Hoc autem testimonio utitur evangelista, quia haec typice referuntur ad Christum. Notandum enim, quod in hoc propheta et in aliis ita de adventu Christi et de vocatione gentium praenuntiatur, ut radix historiae non penitus deseratur. Chrysostomus in Matth..

Est etiam prophetiae lex multa multoties dici de aliis, compleri autem in aliis; sicut de simeone et levi dictum est: dividam eos in Iacob et dispergam in Israel; quod non in eis, sed in nepotibus completum est, quod et hic apparet. Christus enim natura Dei filius est, et sic in eo vere prophetia completur.

Hieronymus. Possumus autem et hunc locum conciliare, et inducimus testimonium ex numeris: Deus ex Aegypto vocavit eum; gloria eius sicut unicornis. Remigius. Per ioseph autem designatur ordo praedicatorum, per mariam sacra Scriptura, per puerum notitia salvatoris, per persecutionem Herodis persecutio quam passa est ecclesia in hierosolymis, per fugam ioseph in Aegyptum transitus praedicatorum ad gentes infideles: Aegyptus enim tenebrae interpretatur; per tempus quo fuit in Aegypto spatium temporis ab ascensione domini usque ad adventum Antichristi; per obitum Herodis extinctio invidiae in cordibus Iudaeorum.

#8 Lectio 8

Chrysostomus super Matth..

Postquam parvulus Jesus magos suo imperio subiugavit, non potestate corporis, sed gratia spiritus, irascebatur Herodes, quia quos ipse sedens in throno regni suadere non potuit, his Jesus parvulus placuit in praesepio iacens. Deinde contemnentes eum, magi addiderunt causas doloris; unde dicitur tunc Herodes videns quoniam illusus esset a magis, iratus est valde. Illa enim regum ira magna et inextinguibilis est quam regni zelus accendit. Sed quid fecit? mittens occidit omnes pueros. Sicut enim bestia vulnerata, quicquid oculis eius occurrit, quasi auctorem sui vulneris dilaniat, sic et ille delusus a magis iram suam super parvulos diffundebat. Dicebat enim cogitans in furore: certe magi puerum invenerunt, quem regnaturum dicebant: nam rex regni zelo repletus, de his omnia timet, omnia suspicatur. Ideo ergo misit, et interfecit omnes parvulos, ut unum inveniret in omnibus. Augustinus in serm. De epiph..

Et dum insequitur Christum, regi nostro coevum procuravit exercitum stolis victricibus candidatum. Augustinus in serm. 3 de innocent.. Ecce profanus hostis beatis parvulis nunquam tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio: nam quantum contra eos iniquitas abundavit, tantum gratia benedictionis effulsit.

Idem. O parvuli beati. Ille de vestra corona dubitabit in passione pro Christo qui etiam parvulis baptismum prodesse non existimat Christi: nam qui natus habere potuit praedicatores Angelos, narratores caelos, adoratores magos, potuit et illis, ne pro eo sic morentur, praestare, si sciret illa morte perituros, et non potius maiore felicitate victuros. Absit ut ad liberandos homines Christus veniens, de illorum praemio qui pro illo interficerentur, nihil egerit, qui pendens in ligno pro eis a quibus interficiebatur, oravit. Rabanus. Non est autem contentus vastatione bethlehem, sed et adiacentia loca vastavit; nec ullam misericordiam aetatis habuit, a filio unius noctis usque ad filium duorum annorum, qui omnes occideret; unde subdit in bethlehem et in omnibus finibus eius a bimatu et infra. Augustinus.

In caelo enim viderant magi ignotissimam stellam non ante paucos dies, sed ante finem biennii, sicut inquirenti Herodi patefecerunt; unde a bimatu et infra occidit infantes; propter quod sequitur secundum tempus quod exquisierat a magis. Augustinus.

Vel quia timebat ne puer cui sidera famulantur, speciem suam Paulo super aetatem vel infra transformaret, vel aetatem sui temporis occultaret; ideo videtur pueros a bimatu usque ad pueros unius diei interfecisse. Augustinus de cons. Evang.. Vel aliquorum magis propinquantium periculis terroribus agitatus, Herodes ab illa cura, scilicet interficiendi pueros, mente abrepta, in aliis potius occupatur; vel potuit credere, magos fallaci stellae visione deceptos, posteaquam non invenerunt quem natum putaverant, erubuisse ad se redire; atque ita timore depulso, a persequendo puero quievit, et sic completis diebus purgationis, tute cum illo ascendere in templum potuerunt. Quis enim non videat unum illum diem regem multis occupatum latere potuisse? Deinde vulgatis rebus quae in templo dictae factaeque fuerant, Herodes sensit se a magis illum; ac Deinde, sicut hic dicitur, multos infantes occidit. Beda in Hom. In festo innocent.. In hac autem morte puerorum, omnium Christi martyrum pretiosa est mors designata: quod parvuli occisi sunt, significat per humilitatis meritum ad martyrii perveniendum gloriam; quod in bethlehem et in omnibus finibus eius occisi sunt, ostendit in Iudaea, unde ecclesiae coepit origo, et ubique per orbem persecutionem saevituram; quod bimi occisi sunt, doctrina et operatione perfectos indicat; qui vero infra, simplices; quod illi quidem occisi sunt, et Christus evasit, insinuat corpora martyrum ab impiis posse periri, sed Christum ab eis non posse auferri.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in Matth..

Quia evangelista horrore implevit auditorem, crudelem occisionem narrans, rursus mitigationem apponit ostendens quod haec non facta sunt Deo nequeunte prohibere atque ignorante, sed per prophetam praedicente; unde dicit tunc impletum est.

Hieronymus super Ierem..

Hoc ieremiae testimonium matthaeus, non secundum Hebraicam veritatem nec iuxta LXX protulit. Ex quo perspicuum est evangelistas et apostolos non interpretationem alicuius secutos, sed tamquam Hebraeos, quod legebant Hebraice, suis sermonibus expressisse. Hieronymus in Matth.. Quod autem dicitur in Rama, non putamus loci nomen esse, quod est iuxta gabaam, sed Rama excelsum interpretatur; ut sit sensus: vox in excelso audita est, idest longe lateque dispersa.

Chrysostomus super Matth..

Vel quoniam de morte innocentium mittebatur, ideo in excelso audiebatur, secundum illud: vox pauperis penetrat nubes. Quod autem dicit ploratus, fletum parvulorum ostendit; quod autem dicit ululatus, matrum significat lamentum. In parvulis autem mors faciebat finem doloris, in matribus autem semper per memoriam reparatur; et ideo dicit: ululatus multus; Rachel plorans filios suos. Hieronymus.

De Rachel natus est beniamin, in cuius tribu non est bethlehem. Quaeritur ergo quomodo Rachel filios Iudae, idest filios bethlehem, quasi suos ploret. Respondebimus breviter, quia sepulta sit iuxta bethlehem in ephrata, et ex corpusculi hospitio matris nomen accepit. Sive quoniam Iuda et beniamin duae tribus iunctae erant, et Herodes praeceperat, non solum in bethlehem interfici pueros, sed et in omnibus finibus eius; per occisionem bethlehem intelligimus multos etiam de beniamin fuisse caesos. Augustinus de quaest. Nov. Et vet. Testam.. Vel quia filii beniamin, qui ad Rachel pertinent, olim a reliquis tribubus extincti sunt, et in praesenti et in futuro erasi. Tunc ergo Rachel coepit filios suos plangere quando filios sororis suae in tali causa vidit occisos, ut aeternae vitae heredes existerent: cui enim aliquid adversum evenit, ex felicitate alterius infausta sua miserius luget. Remigius.

Assumpsit autem sanctus evangelista ad exaggerandam magnitudinem luctus, ut diceret etiam Rachelem mortuam plorasse filios suos et noluit consolari, quia non sunt. Hieronymus.

Et hoc secundum duplicem intelligentiam: sive quod eos in aeternum mortuos existimaret, sive quod se consolari nollet de his quos scivit esse victuros; ut sit sensus: noluit consolari, de hoc quod non essent.

Hilarius in Matth.. Non enim non erant hi qui mortui putabantur: in aeternitatis enim profectum per martyrii gloriam efferebantur; consolatio autem rei amissae erat praestanda, non auctae. Rachel ecclesiae typum praetulit diu sterilis, nunc fecundae. Huius ploratus ex filiis, non idcirco quia preemptos dolebat, auditur, sed quia ab his perimebatur quos primum genitos filios retinere voluisset. Rabanus.

Vel significat ecclesiam quidem plorare sanctorum de hoc saeculo ablationem, sed non ita velle se consolari, ut qui saeculum morte vicerunt, rursus ad saeculi certamina secum redeant toleranda, quia non sunt ultra revocandi in mundum.

Glossa. Vel non vult consolari in praesenti, quia non sunt, sed omnem spem et consolationem ad aeternam transmittit vitam. Rabanus. Bene autem Rachel, quia ovis vel videns dicitur, ecclesiam figurat, cuius tota intentio ut Deum contempletur, invigilat; et ipsa est ovis centesima quam pastor in humeris reportat.

#10 Lectio 10

Ex historia eccles..

Cum pro sacrilegio, quod Herodes in salvatorem commiserat et scelere quod in aequaevo eius peregerat, ultio eum divina perurgeret in mortem, corpus eius, ut iosephus refert, morbus invasit diversus, ita ut diceretur a vatibus, non morbi corporis haec, sed divinae ultionis esse supplicia. Ipse autem furore iam plenus nobiliores et primarios ex omni Iudaea ad se colligi, et recludi iubet in carcere, mandans, statim ut spiritum exhalasset, omnes interfici ut eius obitum omnis Iudaea defleret invita. Paulo autem antequam novissimum spiritum redderet, Antipatrum filium suum iugulavit, post duos pueros ante necaverat, scilicet Alexandrum et Aristobulum. Talis igitur Herodis finis, qui digna supplicia scelere quod in bethlehem erga parvulos gesserat, et pro insidiis salvatoris exactus est: ab evangelista designatur cum dicit defuncto autem Herode. Hieronymus. Multi propter ignorantiam historiae labuntur in errorem, putantes eundem esse Herodem a quo in passione dominus irridetur, et qui nunc mortuus esse refertur. Ergo Herodes ille, qui cum Pilato postea amicitias fecit, huius Herodis filius est, frater Archelai, quem tiberius caesar Lugdunum relegavit, fratremque eius Herodem successorem regni fecit. Primo ergo Herode defuncto, ecce apparuit Angelus domini in somnis ioseph in Aegypto dicens: surge, et accipe puerum et matrem eius.

Dionysius de caelesti hierarchia.

Vide quoniam et ipse Jesus super caelestibus essentiis superexistens, ad id quod secundum nos est immutabiliter veniens, non refugit ad se ordinatam et assumptam humanam ordinationem, sed obediens subditur Dei patris per Angelos dispositionibus et per Angelos ipsos annuntiatur ioseph a patre disposita filii ad Aegyptum recessio, et iterum ad Iudaeam ex Aegypto transductio.

Chrysostomus super Matth..

Vides enim quia ioseph ad ministerium mariae erat electus: eunte enim illa in Aegyptum et redeunte, quis ministerium ei tantae necessitatis impleret nisi desponsata fuisset? nam prima quidem facie maria puerum nutrebat et ioseph conservabat; revera autem puer et matrem nutrebat et ioseph tuebatur. Sequitur et vade in terram Israel: quasi medicus enim descendit in Aegyptum, ut visitaret eam languentem erroribus, non ut

remaneret in ea. Ratio autem reversionis assignatur cum subditur defuncti sunt enim qui quaerebant animam pueri. Hieronymus.

Ex hoc loco intelligimus non solum Herodem, sed etiam sacerdotes et Scribas eo tempore necem domini fuisse meditados.

Remigius. Sed si multi fuerunt, quomodo in tam brevi spatio extincti sunt? quia, ut dictum est, Herode mortuo, occisi sunt omnes maiores qui in custodia tenebantur.

Chrysostomus super Matth..

Quod dicitur consilio factum esse, quia consenserunt Herodi, ut inquireret puerum et occideret, quia scriptum est: turbatus est Herodes, et omnis hierosolyma cum illo. Remigius. Aut certe locutus est evangelista per speciem tropi, quando multi ponuntur pro uno. In hoc autem quod dicit animam pueri, destruuntur haeretici qui dixerunt Christum non sumpsisse animam, sed loco animae habuisse divinitatem. Beda in Hom. De innocent..

Quod autem occisis pro domino pueris, Herodes non longe post obiit, et ioseph dominum cum matre ad terram Israel reduxit, significat omnes persecutiones quae contra ecclesiam erant movendae, persecutorum morte vindicandas, et pacem ecclesiae denuo reddendam, et sanctos qui latuerant ad sua loca reversuros. Vel quod defuncto Herode, redit ad terram Israel Jesus, denuntiat quod enoch et elia praedicantibus, Iudaei, sopita moderna invidiae flamma, fidem veritatis accipient.

#11 Lectio 11

Glossa. Angelicae admonitioni ioseph non inobediens fuit; unde sequitur qui consurgens, accepit puerum et matrem eius et venit in terram Israel. Non enim determinaverat Angelus in quo loco terrae Israel; ut dubitante ioseph, iterum revertatur, et frequentiori visitatione Angeli certior redderetur; unde sequitur audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudaea pro Herode patre suo, timuit illo ire.

Iosephus antiq. Iud. Et de bello Iud.. Habuit siquidem Herodes uxores novem, ex quarum septem numerosam suscepit sobolem: primogenitus eius Antipater ex Iosida, Alexander et Aristobulus ex mariamne, Archelaus ex mathaca samaritide, Herodes Antipas, qui postea tetrarcha fuit, et Philippus, ex Cleopatra hierosolymitide. Tribus igitur primis ab Herode interfectis, et post mortem eius occasione testamenti patris, Archelao gubernationem regni usurpante, et causa de successione regni ad caesarem augustum delata, tandem de consilio senatus omnem Herodis monarchiam distribuit: mediam partem, scilicet idumaeam et Iudaeam, tradens Archelao sub nomine tetrarchiae, pollicitus se facturum eum regem, si se dignum praebuisset; mediam vero partem in duas secuit tetrarchias: cessitque Galilaea in partem Herodis tetrarchae, ituraeae vero et trachonitidis regio Philippo. Factus est ergo post Herodem defunctum Archelaus quasi diarchus, quod domini genus hic regnum appellat. Augustinus de cons.

Evang.. Sed hic aliquis quaeret: quomodo, sicut Lucas narrat, ibant parentes eius per omnes annos pueritiae Christi in ierusalem, si Archelai timore ibi prohibebantur accedere? hoc dissolvere non est difficile: fieri enim poterat ut per diem festum, inter tam ingentem turbam latenter ascenderent mox reversuri, cum tamen aliis diebus habitare metuerent: ut nec solemnitate praetermissa essent irreligiosi, nec continua mansione perspicui.

Iste quoque intellectus patet; ut quod Lucas dicit per omnes annos eos ascendere solitos in ierusalem, tunc accipiamus factum cum iam non metueretur Archelaus, qui, secundum historiam ioseph, solum novem annis regnavit.

Sequitur et admonitus in somnis secessit in partes Galilaeae. Sed forte hic quispiam moveatur: cum matthaeus dixerit, ideo timuisse ioseph cum puero redeuntem ire in Iudaeam quia pro patre suo Herode Archelaus filius eius regnabat, quomodo potuit ire in Galilaeam, ubi alius filius eius Herodes tetrarcha erat, ut Lucas testatur? quasi vero ipsa sint tempora quibus puero timebatur, quae Lucas commemoravit, quae usque adeo mutata erant ut in ipsa Iudaea non rex esset Archelaus, sed praeses Pilatus. Glossa.

Sed tunc quaeritur: quare non timuit ioseph in Galilaeam ire, cum et ibi Archelaus regnaret? sed melius potuit latere cum puero in Nazareth, quam in ierusalem, ubi erat caput regni et assiduus Archelaus. Chrysostomus in Matth.. Immo quia regionem ortus sui mutavit, res in posterum caligine obducta est. Omnis quippe impetus persequentis in bethlehem eiusque fines desaevierat.

Venit igitur ioseph in Nazareth et periculum fugiens et in patriam rediens; unde sequitur et veniens habitavit in civitate quae vocatur Nazareth. Augustinus de cons. Evang.. Forte et hoc movet, quomodo dicat matthaeus, propterea cum puero Jesu parentes eius isse in Galilaeam, quia metu Archelai in ierusalem ire noluerint; cum propterea magis esse in Galilaea videantur, quia civitas eorum erat Nazareth Galilaeae, sicut Lucas non tacuit.

Sed intelligendum est, quia ubi Angelus in somnis in Aegypto dixit ad ioseph: vade in terram Israel, sic intellectum primo esse a ioseph, ut putaret rectius esse pergere in Iudaeam: ipsa enim primitus intelligi potuit terra Israel. Postquam vero comperit ibi regnare Archelaum, noluit obiicere se periculo, cum posset terra Israel etiam Galilaea intelligi, quia et ipsam populus Israel incolebat. Quamquam possit et aliter solvi: quia potuit videri parentibus Christi non esse habitandum ibi cum puero, nisi in ierusalem ubi erat templum domini; et illuc ivissent, nisi Archelai praesentia terrerentur. Non autem divinitus iubebantur in Iudaea vel in ierusalem habitare, ut de Archelao quod timebant deberent contemnere; sed in terra Israel, in qua etiam, ut dictum est, poterat intelligi Galilaea. Hilarius in Matth..

Verum typica ratio conservata est: ioseph enim apostolorum tenet speciem, quibus Christus circumferendus est creditus.

Hi tamquam Herode mortuo, idest populo eius in passione domini deperdito, Iudaeis praedicare sunt iussi (missi enim erant ad oves perditas domus Israel); sed manente hereditariae infidelitatis dominatu, metuunt et recedunt; admoniti per visum, spiritus sancti donum in gentibus contemplant, ad eas conferunt Christum.

Rabanus. Vel hoc ultima tempora ecclesiae designat, quando plurimis Iudaeorum ad praedicationem enoch et eliae conversis, ceteri ad instinctum Antichristi contra fidem pugnabunt. Pars igitur Iudaeae in qua regnabat Archelaus, Antichristi sequaces ostendit; Nazareth autem Galilaeae, quo transfertur Christus, partem eiusdem gentis quae fidem est susceptura designat: unde Galilaea transmigratio, Nazareth autem flos virtutum interpretatur, quia ecclesia quo ardentius a terrenis ad caelestia transmigrat, eo magis virtutum flore et germine abundat.

Glossa. Huic autem prophetae testimonium adiungit dicens ut impleretur quod dictum est per prophetas, quoniam Nazaraeus vocabitur. Hieronymus. Si fixum de Scripturis posuisset exemplum, nunquam diceret quod dictum est per prophetas; sed simpliciter: quod dictum est per prophetam. Nunc autem pluraliter prophetas vocans, ostendit se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum.

Nazaraeus interpretatur sanctus; sanctum autem dominum futurum omnis Scriptura commemorat. Possumus et aliter dicere: quod etiam eisdem verbis iuxta Hebraicam veritatem in Isaia scriptum sit: exiet virga de radice iesse, et Nazaraeus de radice eius consurget. Chrysostomus super Matth..

Aut forte legerunt et aliquos prophetas ita dicentes, qui non sunt nobis canonizati, sicut Nathan et esdra. Et quoniam hoc prophetatum erat, manifestat Philippus dicens ad Nathanaelem: quem scripsit Moyses in lege, invenimus Jesum a Nazareth. Unde etiam prius christiani Nazaraei vocabantur; sed apud Antiochiam mutatum est hoc nomen, et dicti sunt christiani. Augustinus de cons. Evang..

Haec autem omnia quae sunt a narratione magorum et Deinceps, Lucas tacet. Hoc proinde cognoscendum, quod Deinceps ad cetera valeat: sic unumquemque evangelistarum contexere narrationem suam, ut tanquam nihil praetermittentis series digesta videatur; tacitis enim quae non vult dicere, sic ea quae vult dicere illis quae dicebat adiungit ut ipsa continuo sequi videantur; sed cum alter dicit ea quae alter tacuit, diligenter ordo consideratus indicat locum ubi ea quae potuerint a quo praetermissa sunt, transiliri.

|+3 Capitulus 3

|#1 Lectio 1

Chrysostomus super Matth..

Sol appropians, antequam appareat, mittit radios suos et facit albescere orientem, ut praecedens aurora adventum diei demonstret; sic dominus natus in mundo, antequam appareat, per doctrinam spiritus sui fulgore transmissio illuminavit iohannem, ut praecedens ille adventum annuntiet salvatoris: et ideo post ortum Christi enarratum, doctrinam eius enarraturus evangelista et baptismum, in quo testimonium habuit, de praecursore et baptista praemittit, dicens in diebus autem illis venit iohannes baptista praedicans in deserto. Remigius. His autem verbis, beati iohannis non solum tempus et locum et personam, sed etiam officium et studium demonstrat. Tempus generale demonstrat cum dicit in diebus autem illis. Augustinus de cons. Evang..

Hoc autem tempus Lucas per terrenas potestates expressit cum dicit: anno quintodecimo. Sed intelligere debemus matthaeum cum diceret in diebus illis, in multo longiori spatio accipi voluisse.

Mox enim ut narravit regressum de Aegypto Christum, quod utique tempore pueritiae vel infantiae factum est, ut possit stare quod Lucas de illo cum duodecim esset annorum narravit, continuo intulit in diebus autem illis: non utique pueritiae tantum illius dies insinuans, sed omnes dies ab eius nativitate usque quo praedicare coepit iohannes. Remigius. Personam ostendit cum dicit venit iohannes; idest, manifestavit se, qui tamdiu prius latuerat. Chrysostomus.

Sed quare necessarium fuit ut iohannes Christum praeveniret operum testimonio Christum praedicante? primo quidem ut hinc Christi dignitatem discas, quod sicut pater, ita et ipse prophetas habet, secundum illud zachariae: et tu, puer, propheta altissimi vocaberis. Deinde ut nullam causam inverecundiae Iudaeis relinquat: quod et ipse demonstrat dicens: venit iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: Daemonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: ecce homo edax. Sed et aliter necessarium erat ab alio prius dici quae de Christo erant, et non ab ipso; alias Iudaei quid dixissent, qui post testimonium iohannis dixerunt: tu testimonium perhibes de teipso? testimonium tuum non est verum. Remigius. Officium subiungit cum dicit baptista: in quo domini viam praeparavit: nisi enim baptizari homines consuescerent, baptismum Christi abhorrerent. Studium ostendit cum ait praedicans. Rabanus. Quia etiam Christus praedicaturus erat: postquam enim visum fuit idoneum tempus, scilicet circa triginta annos, incipiens praedicationem suam, viam domini praeparavit. Remigius. Locum subiungit dicens in deserto Iudaeae.

Maximus. Ubi ad praedicationem eius nec insolens turba perstreperet nec infidelis auditor rediret, sed hi tantum audire possent qui praedicationem cura divini cultus expeterent. Hieronymus super Isaiam.

#2 Lectio 2

Chrysostomus super Matth..

Postquam ostendit quia ipse est vox clamantis in deserto, prudenter evangelista subiunxit ipse autem iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, in quo ostenditur quae sit vita ipsius: nam ipse quidem testificabatur de Christo, vita autem eius de ipso. Nemo autem potest esse alterius testis idoneus, nisi prius fuerit suus. Hilarius in Matth..

Fuerant enim praedicanti iohanni et locus opportunior et vestitus utilior et cibus aptior. Hieronymus. De pilis enim camelorum habebat vestimentum, non de lana. Aliud austeriae vestis indicium est, aliud luxuriae mollioris. Chrysostomus super Matth..

Servis autem Dei non convenit habere vestimentum ad speciem visionis vel ad carnis delectamentum, sed tantum ad tegumentum nuditatis. Habebat enim iohannes vestem non mollem neque delicatam, sed cilicinam, gravem et asperam, et conterentem corpus potius quam foventem, ut de virtute animae eius ipse habitus corporis loqueretur. Sequitur et zonam pelliceam circa lumbos suos. Consuetudo enim erat apud Iudaeos ut zonis laneis uterentur: ideo iste, quasi durius aliquid facere volens, zona pellicea cingebatur. Hieronymus. Porro quod sequitur, esca eius erat locustae et mel silvestre, habitatori solitudinis congruum est, ut non delicias ciborum, sed necessitates humanae carnis expleret. Rabanus.

Tenui victu contentus, et ex minutis volatilibus et melle invento in truncis arborum. In dictis autem arnulphi Galliarum episcopi reperimus minimum genus locustarum fuisse in deserto Iudaeae, quae corpusculis in modum digiti manus exilibus et brevibus in herbis facile capiuntur, coctaeque in oleo pauperem praebent gustum. Similiter narrat, in eodem deserto esse arbores habentes lata folia et rotunda, lactei coloris, et melliti saporis, quae natura fragilia manibus fricantur et eduntur, et hoc est quod mel silvestre dicitur. Remigius. Sub hoc autem habitu vestimentorum et vilitate ciborum ostendit se peccata totius generis humani deflere.

Rabanus. Potest et habitus et gustus eius, qualitatem internae conversationis exprimere: nam austerioribus utebatur indumentis quia vitam peccantium increpavit.

Hieronymus. Zona quidem pellicea, qua cinctus fuit et elias, mortificationis est indicium. Rabanus. Locustas et mel silvestre edebat quia dulcius sapiebat turbis praedicatio eius; sed citius finem sortita est: in melle enim dulcedo, in locustis est alacer volatus, sed cito deciduus.

Remigius. Per iohannem autem, qui Dei gratia interpretatur, significatur Christus, qui mundo gratiam attulit; per vestimentum illius designatur ecclesia gentium.

Hilarius in Matth.. Cum exuviis immundarum pecudum, quibus gentiles pares existimantur, Christi praedicator induitur, fitque sanctificatum habitu prophetali quidquid in eis vel inutile fuerat vel sordidum. Zona autem praecinctio, efficax in omne opus bonum est apparatus, ut ad omne ministerium Christi simus accincti. In esum etiam eliguntur locustae fugaces hominum, et ad omnem adventum nostri sensus evolantes: nos scilicet, qui ab omni sermone et congressu ipsis quibusdam corporis saltibus efferebamur voluntate vagi, in operibus inutiles, in verbis queruli, sede peregrini; nunc sumus sanctorum alimonia et satiety prophetarum electi, simul cum melle silvestri, dulcissimum ex nobis cibum non ex alveariis legis, sed ex truncis silvestrium arborum praebituri.

#3 Lectio 3

Chrysostomus super Matth..

Conversatione iohannis exposita, convenienter subiungit tunc exhibat ad eum; amplius enim resonabat conversatio vitae eius in eremo, quam vox clamoris ipsius. Chrysostomus in Matth..

Erat enim mirabile in humano corpore tantam patientiam videre: quod denique et Iudaeos magis attrahebat, magnum eliam in eo videntes.

Conferebat autem ad stuporem quod dereliquerat eos gratia prophetarum, et post longum tempus reversa videbatur ad eos. Praedicationis etiam modus immutatus ad id proderat: nihil enim assuetorum apud alios prophetas audiebant, puta praelia et victorias Babylonicas et persicas, sed caelos, et quidem illic regnum, et supplicium Gehennae. Dicit autem tunc exhibat ad eum ierosolyma et omnis Iudaea et omnis regio circa iordanem, et baptizabantur ab eo in iordane.

Glossa. Baptismo praecurrente, non peccata dimittente. Remigius.

Baptismus enim iohannis figuram gerebat catechumenorum: nam sicut modo catechizantur pueri, ut digni fiant sacramento baptismatis, ita iohannes baptizabat, ut baptizati ab eo, postea devote vivendo digni fierent accedere ad Christi baptismum.

In iordane autem baptizabat, ut ibi aperiretur ianua regni caelestis ubi datus est aditus filiis Israel terram promissionis intrandi.

Sequitur confitentes peccata sua. Chrysostomus super Matth..

Ad comparisonem enim sanctitatis iohannis quis poterat arbitrari se iustum? sicut enim vestis candida si fuerit posita iuxta nivem, ad comparisonem nivis sordida invenietur, sic ad comparisonem iohannis omnis homo videbatur immundus; et ideo peccata sua confitebantur.

Confessio autem peccatorum testimonium est conscientiae timentis Deum. Perfectus enim timor solvit omnem pudorem. Illic autem turpitudine confessionis aspicitur ubi futuri iudicii poena non creditur. Et quia ipsum erubescere poena est gravis, ideo iubet nos Deus confiteri peccata nostra ut verecundiam patiamur pro poena: nam et hoc ipsum pars iudicii est. Rabanus.

Bene autem qui baptizandi erant, exire ad prophetam dicuntur, quia nisi quis ab infirmitate recedat, pompae diaboli ac mundi illecebris abrenuntiet, baptismum salubre consequi non poterit. Bene autem in iordane, qui descensio eorum dicitur, baptizantur: quia de superbia vitae ad humilitatem verae confessionis descenderant. Exemplum autem iam tunc confitendi peccata ac meliorem vitam promittendi baptizandis dabatur.

#4 Lectio 4

Gregorius regula pastor.. Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, ut ad sua singulis congruat, et tamen a communis aedificationis arce nunquam recedat. Glossa. Unde necesse fuit ut post doctrinam quam iohannes turbis tradiderat, evangelista etiam illius doctrinae faceret mentionem qua instruxit eos qui provectiones videbantur; et ideo dicit videns autem multos Pharisaeorum et sadducaeorum venientes ad baptismum suum.

Isidorus in Lib. Etymol.. Pharisaei et sadducaei inter se contrarii sunt: nam Pharisaei ex Hebraeo in Latinum interpretantur divisi, eo quod traditionum et observationum iustitiam praeferunt: unde divisi vocantur a populo quasi per iustitiam.

Sadducaei interpretantur iusti: vindicant enim sibi quod non sunt, corporum resurrectionem negant, et animam cum corpore interire praedicant. Hi tantum quinque libros legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuunt. Glossa. Hos ergo qui inter Iudaeos maiores videbantur, videns iohannes ad baptismum suum venire, dixit eis: progenies viperarum, quis vobis demonstrabit fugere a ventura ira? Remigius. Consuetudo Scripturarum est ab imitatione operum nomina imponere, secundum illud Ezech.: pater tuus Amorrhaeus; sic et isti ab imitatione viperarum, progenies viperarum dicuntur.

Chrysostomus super Matth..

Sicut enim artificiosus medicus si viderit aegrotantis colorem, intelligit speciem passionis, sic iohannes venientium ad se Pharisaeorum pravas cogitationes intellexit; forsitan enim apud se cogitaverunt: imus, et confitemur peccata nostra; nullum laborem nobis imponit; baptizemur, et consequamur indulgentiam peccatorum.

Inspicientes, numquid facta digestionem impuritatis, non est necessaria sumptio medicinae? sic multa diligentia necessaria est homini post confessionem et baptismum, ut vulnus peccatorum perfecte sanetur; ideo dicit progenies viperarum. Natura enim viperarum est, quod statim cum momorderit hominem, currit ad aquam, quam si non invenerit, moritur; ideo istos dicebat progeniem viperarum, quia peccata mortifera committentes currebant ad baptismum, ut sicut viperarum per aquam tantum pericula mortis evaderent. Item viperarum natura est rumpere viscera matrum suarum, et sic nasci. Quoniam ergo Iudaei assidue persequentes prophetas corruerunt matrem suam synagogam, ideo progenies viperarum nuncupantur. Item viperarum a foris speciosae sunt et quasi pictae, intus autem veneno repletae; ita et isti pulchritudinem sanctitatis ostendebant in vultu. Remigius. Cum ergo dicitur quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira? subauditur: nisi Deus. Chrysostomus super Matth.. Vel quis vobis demonstrabit? num Isaias propheta? absit: si enim ipse vos docuisset, non spem in aqua poneretis tantum, sed etiam in operibus bonis: ille enim dicit: lavamini et mundi estote; auferte nequitiam ab animabus vestris, discite bene facere.

Numquid etiam David dicens: lavabis me, et super nivem dealabor? absit: ille enim sic dicit postea: sacrificium Deo spiritus contribulatus. Si ergo essetis discipuli David, cum gemitu ad baptismum veniretis. Remigius. Si vero quis demonstrabit sub futuro legatur tempore, hic est sensus: quis doctor, quis praedicator dabit vobis consilium ut possitis evadere iram aeternae damnationis? Augustinus de Civ. Dei. Deus autem propter quamdam operum similitudinem, non propter affectionum infirmitatem, secundum Scripturas, irascitur, nec tamen ulla passione turbatur: hoc enim verbum vindictae usurpavit effectus, non ille turbulentus affectus. Si ergo vultis effugere, facite dignum fructum poenitentiae.

Gregorius in evang..

In quibus verbis notandum est, quod non solum fructus poenitentiae, sed dignos poenitentiae admonet esse faciendos. Sciendum enim est, quia quisquis illicita nulla commisit, huic iure conceditur ut licitis utatur; at si quis in culpam lapsus est, tanto a se debet licita abscindere quanto se meminit et illicita perpetrasse. Uniuscuiusque ergo conscientia convenitur, ut tanto maiora quaerat bonorum operum lucra per poenitentiam, quanto graviora sibi intulerit damna per culpam. Sed Iudaei de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores nolebant quia de Abrahae stirpe descenderant; et ideo recte dicitur et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abraham. Chrysostomus in Matth..

Haec autem dixit, non prohibens illos dicere ex illo se esse, sed prohibet in hoc confidere, virtuti animae non insistentes. Chrysostomus super Matth.. Quid enim prodest ei quem sordidant mores, generatio clara? aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? melius est enim alicui ut in eo glorietur parentes quia talem filium habent, quam ut ipse in parentibus gloriatur. Sic et vos nolite gloriari dicentes quia patrem habemus Abraham; sed magis erubescite, quia filii estis eius, et sanctitatis eius non estis heredes.

De adulterio enim natus videtur qui non assimilat patrem. Parentum igitur gloriam excludit dicens et ne velitis dicere. Rabanus. Quia ergo praeco veritatis ad dignum poenitentiae fructum faciendum eos incitare volebat, ad humilitatem provocabat, sine qua nullus poenitere potest, subdens dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. Remigius.

Fertur, quod in eo loco praedicavit iohannes circa iordanem, ubi iubente Deo duodecim lapides de medio alveo iordanis sublatis positi sunt. Potuit ergo fieri ut hos demonstrando diceret de lapidibus istis.

Hieronymus. In quo Dei indicat potentiam, quod qui de nihilo cuncta fecerat, posset et de saxis durissimis populum procreare.

Glossa. Prima enim sunt rudimenta fidei credere Deum posse quicquid voluerit.

Chrysostomus. Ex lapidibus autem generari homines, simile est ei quod ex Sara processit Isaac; unde et propheta dicit: aspiciate ad petram de qua excisi estis. Huius igitur prophetiae eos memores faciens, monstrat quod possibile est nunc etiam simile fieri. Rabanus.

Vel aliter. Lapidum nomine gentes significatae sunt, quae lapides coluerunt. Chrysostomus, super Matth..

Item lapis durus est ad opus; sed cum factum fuerit opus ex eo, deficere nescit; sic et gentes cum difficultate crediderunt quidem, tamen credentes permanent in aeternum in fide. Hieronymus.

Lege ezechielem: auferam, inquit, a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum. In lapide duritia, in carne mollitudo monstratur. Rabanus. De lapidibus ergo filii Abrahae suscitati sunt, quia dum gentiles in Abrahae semine, idest in Christo, crediderunt, eius filii facti sunt cuius semini sunt uniti.

Sequitur iam enim securis ad radicem arboris posita est. Chrysostomus super Matth.. Securis est acutissima ira consummationis, quae totum praecisura est mundum. Sed si posita est, quare non praecidit? quia rationales sunt arbores et in potestate habent facere bonum aut non facere; ut videntes ad radices suas positam esse securim, timeant et faciant fructum. Ergo denuntiatio irae, quod est securis positio, etsi in malis nihil agat, tamen a malis segregat bonos.

Hieronymus. Vel securis est praedicatio evangelii, iuxta ieremiam qui verbum domini comparat securi caedenti petram. Gregorius in evang..

Vel securis est redemptor noster, qui velut ex manubrio et ferro, ex divinitate constans et humanitate, tenetur ex humanitate, sed incidit ex divinitate; quae videlicet securis ad radicem arboris posita est, quia etsi per patientiam expectat, videtur tamen quid factura est. Omnis enim arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur: quia unusquisque perversus paratam citius Gehennae concremationem invenit qui hic fructum boni operis facere contemnit. Securim autem non iuxta ramos positam, sed ad radicem dicit: cum enim malorum filii tolluntur, rami infructuosae arboris abscinduntur; cum vero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscissa est, ne remaneat unde prava iterum soboles succrescat. Chrysostomus in Matth..

Cum autem dicit omnis, excludit primatum, quod est a nobilitate; quasi dicat: etsi nepos fueris Abrahae, sustinebis poenam sine fructu manens. Rabanus.

Quatuor autem sunt species arborum: quarum una tota est arida, cui assimilantur Pagani; altera viridis, sed sine fructu, cui assimilantur hypocritae; tertia viridis et fructuosa, sed venenosa, cui assimilantur haeretici; quarta viridis est, et fructum bonum gignit, cui assimilantur viri catholici. Gregorius in evang..

Igitur omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur: quia paratam Gehennae concremationem invenit qui hic boni operis fructum facere contemnit.

#5 Lectio 5

Glossa. Quia in praecedentibus verbis iohannes explicaverat quod supra summarie de agenda poenitentia praedicavit, restabat ut etiam distinctius praedicaret quod de regni caelorum appropinquatione iam dixerat; ideo dixit ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam. Gregorius in evang.. Iohannes non in spiritu, sed in aqua baptizat, quia peccata solvere non valebat: corpora quidem per aquam lavat, sed tamen animas per veniam non lavat. Chrysostomus in Matth..

Cum enim nondum esset oblata hostia neque peccatum solutum esset nec spiritus descendisset in aquam, qualiter fieret remissio peccatorum? sed quia Iudaei nequaquam propria sentiebant peccata, et hoc erat eis causa malorum, advenit iohannes, in cognitionem eos ducens priorum peccatorum, poenitentiam memorando.

Gregorius in evang..

Cur ergo baptizat qui peccata non relaxat, nisi ut praecursionis suae ordinem servans, qui nasciturum nascendo praevenerat, baptizaturum quoque dominum baptizando praeveniret? chrysostomus super Matth.. Vel missus erat iohannes ad baptizandum, ut ad baptismum venientibus praesentiam filii Dei in corpore praedicaret, sicut ipse testatur alibi dicens: ut manifestetur in Israel, ideo ego veni in aqua baptizare. Augustinus super iohannem.

Vel ideo baptizat quia oportebat baptizari Christum. Sed quare non solus ipse baptizatus est a iohanne, si ad hoc missus erat iohannes per quem baptizaretur Christus? quia si solus dominus baptizatus esset baptizate iohannis, non deessent qui putarent baptismum iohannis maiorem esse quam baptismum Christi, usque adeo ut solus Christus eo baptizari meruisset. Rabanus. Vel ideo baptizat ut poenitentes hoc signaculo ab impenitentibus discernendo, ad baptismum dirigat Christi.

Chrysostomus super Matth..

Quia ergo propter Christum baptizabat, ideo ad ipsum venientibus Christum praedicat apparitum et eminentiam potestatis eius annuntiat, dicens qui autem post me venturus est, fortior me est.

Remigius. Sciendum est autem, quod quinque modis venit Christus post iohannem: nascendo, praedicando, baptizando, moriendo et ad inferos descendendo. Et pulchre dominus dicitur fortior iohanne, quia ille purus homo, hic vero Deus et homo. Rabanus. Ac si iohannes dicat: ego quidem fortis sum ad poenitentiam invitando, ille peccata remittendo; ego regnum caelorum praedicando, ille donando; ego in aqua baptizando, ille in spiritu.

Chrysostomus in Matth..

Cum autem audieris: quia fortior me est, ne aestimes secundum comparationem me hoc dicere; neque enim inter servos illius ordinari sum dignus, ut vilissimam ministerii suscipere partem; unde subdit cuius non sum dignus calceamenta portare. Hilarius in Matth..

Apostolis utique circumferendae praedicationis gloriam derelinquens, quibus speciosis pedibus pacem Dei erat debitum nuntiare. Chrysostomus super Matth..

Vel per pedes Christi intelligere possumus christianos, praecipue apostolos, ceterosque praedicatores, inter quos erat iohannes baptista; calceamenta autem sunt infirmitates quibus operit praedicatores. Haec ergo calceamenta Christi omnes praedicatores portant; et iohannes etiam portabat; sed se dignum non esse portare pronuntiat, ut maiorem ostenderet gratiam Christi meritis suis. Hieronymus. In alio evangelio ait: cuius non sum dignus solvere corrigiam calceamenti. Hic humilitas, ibi ministerium demonstratur, quia Christus cum sponsus sit, et iohannes non mereatur sponsi corrigiam solvere, ne vocetur domus eius, iuxta legem Moysi, et exemplum Ruth, domus discalceati.

Chrysostomus super Matth..

Quia vero nemo potest dare dignius beneficium quam ipse est nec facere alterum quod ipse non est, recte subdit ille vos baptizabit in spiritu sancto et igni. Iohannes quidem cum sit corporalis, spirituale baptismum dare non potest, sed baptizat in aqua, quae corpus est; et ideo corpus cum corpore baptizat. Christus autem spiritus est, quia Deus est. Spiritus etiam sanctus, spiritus est; anima quoque spiritus est: ideo spiritus cum spiritu spiritum nostrum baptizat.

Baptismus autem spiritus proficit, quia ingrediens spiritus circumplectitur animam, et quasi muro quodam inexpugnabili circuit eam, et non permittit ut carnales concupiscentiae praevalent contra eam. Non quidem facit ut caro non concupiscat, sed tenet animam ut ei non consentiat.

Et quoniam Christus iudex est, baptizat in igne, id est in tentationibus; in igne autem baptizare non potest homo purus. Ille enim tentandi habet licentiam qui remunerandi habet potestatem. Hic autem baptismus tribulationis, id est ignis, comburit carnem ut non germinet concupiscentias: nam caro spirituales quidem poenas non timet, sed carnales. Ideo ergo dominus super servos suos carnales tribulationes mittit, ut timens angustias suas caro non concupiscat malum. Vides ergo quia spiritus repellit concupiscentias, et praevalere non sinit; ignis autem ipsas concupiscentiarum radices comburit. Hieronymus.

Vel in spiritu sancto et igni: quia ignis est spiritus sanctus, quo descendente, sedit quasi ignis super linguas credentium. Et impletus est sermo domini dicens: ignem veni mittere in terram, sive quia, in praesenti, spiritu baptizamur, et in futuro, igni, secundum illud apostoli: uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Chrysostomus in Matth.. Non autem dicit: dabit vobis spiritum sanctum, sed baptizabit vos in spiritu sancto, copiam gratiae metaphorice ostendens. Per hoc etiam monstratur quod sola voluntate etiam in fide indiget ad iustificandum, non laboribus et sudoribus; et sicut facile est baptizari, ita facile est per eum transmutari et fieri meliores. In igne vero vehementiam gratiae, quae vinci non possit, demonstrat; et ut intelligatur quod similes antiquis et magnis prophetis repente suos faciat: propter hoc enim ignis meminit, quia plures visionum prophetalium per ignem apparuerunt. Chrysostomus super Matth.. Patet ergo quod baptismus Christi non solvit iohannis baptismum, sed in se inclusit: qui enim baptizatur in nomine Christi, utrumque baptismum habet, et aquae et spiritus: quia Christus et spiritus erat, et corpus suscepit, ut et corporale et spirituale baptismum daret. Iohannis autem baptismus non includit in se baptismum Christi, quia quod minus est, maius in se includere non potest. Ideo apostolus cum invenisset quosdam ephesios iohannis baptismo baptizatos, iterum baptizavit eos in nomine Christi, quia in spiritu non erant baptizati, quoniam et Christus iterum baptizavit eos qui a iohanne fuerant baptizati, sicut sermo iohannis demonstrat, dicens ego vos baptizo in aqua, ille vos baptizabit in spiritu. Nec videbatur iterum baptizare, sed semel: quia enim amplius erat baptismum Christi quam iohannis, novum dabatur, et non iteratum. Hilarius in Matth.. Salutis igitur nostrae et iudicii tempus designat in domino, dicens baptizabit vos in spiritu sancto et igni, quia baptizatis in spiritu sancto reliquum sit consummari igne iudicii; unde subditur cuius ventilabrum in manu sua. Rabanus.

Per ventilabrum, id est palam, discretio iusti examinis designatur, quod habet dominus in manu, id est in potestate, quia pater omne iudicium dedit filio.

Sequitur et permundabit aream suam.

Chrysostomus super Matth..

Area id est ecclesia, horreum vero regnum caeleste, ager autem hic mundus.

Mittens ergo dominus apostolos ceterosque doctores quasi messorum, praecidit omnes gentes de mundo et in aream ecclesiae congregavit. Hic ergo triturandi sumus, hic ventilandi: omnes enim homines in rebus carnalibus

delectantur, sicut grana in palea. Sed qui fidelis est et boni cordis habet medullam, mox ut leviter tribulatus fuerit, negligens carnalia, currit ad dominum; si autem modicae fidei fuerit, vix cum grandi tribulatione; qui autem omnino infidelis est et vacuus, quantumcumque tribulatus fuerit, non transit ad Deum. Triticum autem cum primum triturratum fuerit, iacet cum paleis in uno loco confusum, postea autem ventilatur ut separetur; sic et in una ecclesia fideles cum infidelibus habentur commixti; ideo movetur persecutio quasi ventus, ut ventilabro Christi iactati, qui iam disiuncti fuerant actibus, separentur et locis. Et vide quia non dixit: mundabit aream suam: sed permundabit: necesse est enim ut diversis modis tentetur ecclesia donec permundetur. Et primum quidem ventilaverunt illam Iudaei, Deinde gentiles, modo haeretici, postmodum perventilabit Antichristus. Sicut enim quando modica est aura, non permundatur tota tritici massa, sed leviores paleae iactantur, graviores autem remanent, sic et modo modico flatu tentationis sufflante pessimi homines recedunt. Si autem surrexerit maior tempestas, etiam illi qui videntur esse stabiles, sunt exituri. Ideo necessaria est tentatio maior, ut permundetur ecclesia. Remigius.

Hanc etiam aream, scilicet ecclesiam, dominus mundat in hac vita, cum vel per iudicium sacerdotum mali de ecclesia tolluntur, vel per mortem de hac vita abscinduntur.

Rabanus. Universaliter autem areae purgatio in fine perficietur, quando mittet Angelos suos filius hominis et colliget de regno suo omnia scandala.

Gregorius Moraliu.

Nam post trituram vitae praesentis, in qua nunc triticum sub paleis gemit, ita illo extremi iudicii ventilabro triticum paleaque discernitur, ut nec in tritici horreum paleae transeant, nec in palearum ignem horrei grana dilabantur; et hoc est quod sequitur et congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Hilarius in Matth.. Triticum suum, perfectos scilicet credentium fructus, dicit caelestibus horreis recondendum; paleas vero infructuosorum hominum inanitatem. Rabanus.

Verum hoc inter paleas et zizania distat, quod paleae non alio quam triticorum semine prodeunt, zizania vero diverso. Paleae ergo sunt qui fidei sacramentis imbuuntur, sed solidi non sunt; zizania vero qui et opere et professione secernuntur a bonorum sorte. Remigius. Ignis autem inextinguibilis dicitur poena aeternae damnationis: sive quia quos semel suscepit, nunquam extinguit, sed semper cruciat; sive ad differentiam ignis Purgatorii, qui ad tempus accenditur et extinguitur.

Augustinus de cons. Evang..

Si autem quaeritur quae verba potius iohannes baptista dixerit, utrum quae matthaeus an quae Lucas an quae marcus eum dixisse commemorat, nullo modo hic laborandum esse iudicat qui prudenter intelligit ipsas sententias esse necessarias cognoscendae veritati, quibuslibet verbis fuerint explicatae. Et in hoc apparet non debere nos arbitrari mentiri quemquam, si pluribus reminiscitibus rem quam audierunt vel viderunt, non eodem modo atque eisdem verbis eadem res fuerit indicata. Quisquis autem dicit evangelistis per spiritus sancti potentiam hoc potuisse concedi ut nec in genere verborum nec in ordine nec in numero discrepant, non intelligit quanto amplius evangelistarum excellit auctoritas, tanto magis per eos fuisse firmandam ceterorum hominum vera loquentium securitatem.

Quod autem alius dixit cuius non sum dignus calceamenta portare, alius vero: calceamenti corrigiam solvere, non verbis tantum, sed et re ipsa videtur aliud esse. Merito ergo quaeri potest quid horum iohannes dixerit. Verum enim videtur narrasse qui hoc potuit narrare quod ille dixit; qui autem aliud, etsi non est mentitus certe vel oblitus, aliquid pro alio dixisse putabitur. Omnem autem falsitatem abesse ab evangelistis decet, non solum eam quae mentiendo promitur, sed etiam eam quae obliviscendo. Ita si ad rem pertinet aliquid aliud intelligere ex utroque dictorum, recte existimandum est iohannem utrumque dixisse, sive aliud alio tempore, sive confestim. Si autem nihil intendit iohannes cum de calceamentis domini diceret, nisi excellentiam eius et suam humilitatem, quodlibet dictorum dixerit, eandem tamen sententiam tenuit, quisquis etiam verbis suis per calceamentorum commemorationem eandem significationem humilitatis expressit; unde ab eadem voluntate non aberravit. Utilis ergo modus, et memoriae commendandus, non esse mendacium cum quis voluntatem eius explicat de quo aliquid narrat, etiam dicens aliquid aliud quod ille non dixit; voluntatem tamen suam explicavit eandem quam et ille cuius verba commemorat.

Ita enim salubriter dicimus nihil aliud esse quaerendum quam quid velit ille qui loquitur.

#6 Lectio 6

Glossa. Postquam praedicatione sui praecursoris Christus mundo praenuntiatus est, tandem qui diu latuerat, hominibus se manifestare voluit; unde dicitur tunc venit Jesus a Galilaea in iordanem ad iohannem, ut baptizaretur ab eo. Remigius.

Est sciendum quod in his verbis describuntur personae, loca, tempus et officium. Tempus, cum dicit tunc. Rabanus.

Quando scilicet tricenarius erat: in quo ostendit nullum vel sacerdotem vel praedicatorem debere institui, nisi sit perfectae aetatis. Ioseph tricenarius regimen Aegypti suscepit; David ea aetate regnum inchoavit; ezechiël sub eodem tempore prophetiam promeruit. Chrysostomus in Matth.. Quia etiam post baptismum hanc legem cessare

oportebat, hac aetate ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, ut lege servata, nullus dicat quia ideo eam solvit quia implere non potuit. Chrysostomus super Matth..

Tunc etiam, scilicet quando iohannes praedicaverat: poenitentiam agite, ut confirmaret praedicationem ipsius et ut testimonium acciperet a iohanne. Sicut autem cum processerit Lucifer, lux solis non expectat occasum Luciferi, sed eo procedente, egreditur, et suo lumine obscurat illius candorem, sic et Christus non expectavit ut cursum suum iohannes impleret, sed adhuc eo docente apparuit.

Remigius. Personae ponuntur cum dicit venit Jesus ad iohannem, idest Deus ad hominem, dominus ad servum, rex ad militem, lux ad lucernam. Loca designantur cum dicit a Galilaea in iordanem. Galilaea enim transmigratio interpretatur.

Quicumque ergo vult baptizari, transmigret de vitiis ad virtutes, et veniendo ad baptismum se humiliet: iordanis enim interpretatur descensus. Augustinus in serm.

De epiph.. Multa autem mirabilia in hoc flumine saepius facta esse Scriptura sancta commemorat, inter cetera dicens: iordanis conversus est retrorsum.

Ante quidem retrorsum aquae conversae fuerant, modo retrorsum peccata conversa sunt; sicut etiam elias in iordane divisionem fecit aquarum, et Christus dominus in eodem iordane separationem operatus est peccatorum.

Remigius. Officium designatur cum sequitur ut baptizaretur ab eo. Chrysostomus super Matth..

Non ut ipse remissionem peccatorum acciperet per baptismum, sed ut sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis. Augustinus.

Salvator enim ideo baptizari voluit, non ut sibi munditiam acquireret, sed ut nobis fluentia mundaret. Ex quo ipse in aquam demergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Nec mirum quod aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus pervenire: pervenit plane, et penetrat conscientiae universa latibula. Quamvis enim ipsa sit subtilis et tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultas vitae causas ac secreta mentis subtiliore rore pertransit.

Subtilior enim est benedictionum cursus quam aquarum meatus. Unde quae de salvatoris baptismo benedictio fluxit, tamquam fluvius spiritalis, omnium gurgitum tractus, universorum fontium venas implevit.

Chrysostomus super Matth..

Ad hoc autem ad baptismum venit, ut qui humanam suscepit naturam, totum humanae naturae invenitur implese mysterium: nam quamvis ipse non erat peccator, tamen naturam suscepit peccatricem. Propterea etsi pro se baptismo non egebat, tamen aliis carnalis natura opus habebat. Augustinus in serm. De epiph.. Item ideo baptizari voluit, quia voluit facere quod faciendum omnibus imperabat; ut bonus magister doctrinam suam non tam verbis insinaret, quam actibus exerceret. Augustinus super iohannem. Hinc ergo dignatus est a iohanne baptizari, ut cognoscerent servi quanta alacritate debeant currere ad baptisma domini, quando ipse non dedignatus est accipere baptisma servi.

Hieronymus. Item baptizari voluit, ut baptismo suo iohannis baptisma comprobaret.

Chrysostomus in Matth..

Quia vero baptismus poenitentiae erat, et in demonstrationem delictorum inducebatur, ne aliquis aestimaret quod hac ratione Christus ad iordanem venit, ideo venienti dixit ego a te debeo baptizari et tu venis ad me? quasi dicat: chrysostomus super Matth.: ut tu me baptizes, est idonea ratio, ut iustus efficiar, et dignus caelo; ut autem ego te baptizem, quae est ratio? omne bonum de caelo descendit in terram, non de terra ascendit in caelum. Hilarius in Matth.. Denique a iohanne baptizari prohibetur ut Deus, et ita in se fieri oportere ut homo docet; unde sequitur respondens autem Jesus dixit ei: sine modo. Hieronymus. Pulchre dixit modo, ut ostenderet Christum in aqua a iohanne, iohannem a Christo in spiritu baptizandum.

Sive aliter sine modo, ut qui formam servi assumpsi, expleam et humilitatem eius; alioquin scito te in die iudicii meo esse baptismo baptizandum. Vel sine modo, ut dicat dominus: habeo et aliud baptisma, quo et baptizandus sum.

Tu me baptizas in aqua, ut ego te baptizem pro me in sanguine tuo. Chrysostomus super Matth..

In quo etiam ostendit quia postea Christus baptizavit iohannem, quamvis etiam in apocryphis libris hoc manifeste scriptum sit.

Sed sine modo ut iustitiam baptismatis non verbis sed factis adimpleam: prius suscipiam, postea praedicabo; unde sequitur sic enim decet nos omnem implere iustitiam; ubi non hoc significat, ut si fuerit baptizatus, adimpleat omnem iustitiam, sed sic: idest, quemadmodum baptismatis iustitiam prius factis implevit, postea praedicavit, sic et omnem aliam iustitiam, secundum illud: coepit Jesus facere et docere. Aut ita: sic oportet nos implere omnem iustitiam baptismi, idest secundum dispensationem humanae naturae; sic enim implevit iustitiam nascendi, crescendi et similibus. Hilarius in Matth..

Erat et per eum omnis implenda iustitia, per quem solum lex poterat impleri. Hieronymus. Non autem addit iustitiam legis, sive naturae, ut utrumque intelligamus. Remigius. Vel sic: decet nos implere omnem iustitiam, idest, ostendere exemplum omnis implendae iustitiae in baptismo, sine quo non aperitur aditus regni caelestis. Vel etiam discant superbi exemplum humilitatis, ut non dedignentur baptizari ab humilibus membris meis, dum viderint me baptizatum a te iohanne servo meo. Illa autem est vera humilitas quam comes obedientia sequitur; unde subditur tunc dimisit eum, idest, ad ultimum assensum praebuit ut baptizaret eum.

#7 Lectio 7

Augustinus in serm. De epiph.. Quia, ut dictum est, cum salvator noster abluitur, iam tunc in nostrum baptismum tota aqua mundatur, ut secuturis postmodum populis lavacri gratia ministretur.

Oportuit etiam Christi baptismo ea designari quae per baptismum consequuntur fideles; unde dicitur baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua. Chrysostomus super Matth..

Factum Christi ad mysterium pertinet omnium qui postmodum fuerant baptizandi; et ideo dixit confestim, et non dixit simpliciter ascendit: quia omnes qui digne baptizantur in Christo, confestim de aqua ascendunt; idest, proficiunt ad virtutes et ad dignitatem sublevantur caelestem; qui enim in aquam ingressi fuerant carnales et filii Adae peccatores, confestim de aqua ascendunt spirituales filii Dei facti. Si autem quidam ex sua culpa nihil proficiunt baptizati, quid ad baptismum? Rabanus. Quia ergo nobis dominus sui corporis intinctu baptismi lavacrum dedicavit, nobis quoque post acceptum baptismum caeli aditum patere et spiritum sanctum dari demonstravit; unde sequitur et aperti sunt ei caeli. Hieronymus in Matth.. Non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, sicut et ezechiel in principio voluminis sui apertos esse commemorat. Chrysostomus super Matth.. Si enim ipsa creatura caelorum rupta fuisset, non dixisset aperti sunt ei, quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Sed dicit aliquis: quid enim? ante oculos filii Dei clausi fuerant caeli, qui etiam in terra constitutus erat in caelo? sed sciendum quod sicut secundum dispensationem humanam baptizatus est, sic secundum humanam dispensationem aperti sunt ei caeli; secundum autem naturam divinam erat in caelis. Augustinus. Sed numquid tunc primo aperti ei caeli etiam secundum humanam naturam? fides enim ecclesiae et credit et tenet quod non minus aperti sunt ei caeli ante quam post. Ideo ergo dicitur quod aperti sunt ei caeli, quia omnibus renatis aperitur ianua regni caelestis. Chrysostomus super Matth.. Forte enim erant invisibilia quaedam obstacula prius, quibus obsistentibus animae defunctorum non poterant introire caelos. Nullam enim animam ante Christum arbitror ascendisse in caelum ex quo peccavit Adam et clausi sunt caeli. Sed ecce baptizato Christo aperti sunt tantum; postquam vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariae portae caelo nunquam claudendo, non dicunt Angeli: aperite portas: iam enim erant apertae; sed: tollite portas. Vel baptizatis aperiuntur caeli, et vident ea quae sunt in caelo, non carnalibus oculis videndo, sed spiritualibus fidei credendo. Aut ita: caeli sunt Scripturae divinae, quas omnes legunt, non tamen omnes intelligunt, nisi qui fuerint sic baptizati ut accipiant spiritum sanctum. Unde et apostolis primitus erant clausae Scripturae prophetarum; sed accepto spiritu sancto, reseratae sunt eis omnes Scripturae. Tamen quocumque modo intelligatur, caeli aperti sunt ei, idest omnibus propter eum; sicut si imperator alicui pro alio petenti dicat: hoc beneficium non illi do, sed tibi: idest, propter te illi. Glossa. Vel tantus splendor circumfulsit Christum in baptismo, ut empyreum videretur caelum reseratum esse.

Chrysostomus in Matth.. Si autem tu non vides, non incredulus sis; etenim in principiis spiritualium rerum semper sensibiles apparent visiones, propter illos qui nullam intelligentiam incorporalis naturae suscipere possunt; ut si postea non fiat, ex his quae semel facta sunt, recipiant fidem.

Remigius. Sicut autem omnibus per baptismum renatis aperitur ianua regni caelestis, ita omnes in baptismo accipiunt dona spiritus sancti; ideo subditur et vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, et venientem super se. Augustinus in serm. 1 in dom. Infra oct. Epiph.. Christus enim postquam natus est hominibus renascitur sacramentis; ut quemadmodum tunc eum miramur incorrupta matre progenitum, ita et nunc suscipiamus illum pura unda submersum. Filium enim genuit mater, et casta est; Christum lavit unda, et sancta est. Denique spiritus sanctus, qui tunc illi in utero affuit, modo eum in gurgite circumfulsit; qui tunc mariam castificavit, nunc fluenta sanctificat. Unde dicit et vidit spiritum Dei descendentem.

Chrysostomus super Matth..

Ideo autem spiritus sanctus speciem columbae suscepit, quoniam prae omnibus animalibus haec cultrix est caritatis.

Omnem autem iustitiae speciem quas habent servi Dei in veritate, possunt habere servi diaboli in simulatione; solam autem caritatem sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Ideo ergo hanc privatam speciem caritatis tibi servavit spiritus sanctus, quia per nullius testimonium sic cognoscitur ubi est spiritus sanctus, sicut per gratiam caritatis. Rabanus.

Significantur etiam quatuor virtutes in baptizatis per columbam. Columba enim secus fluenta habitat, ut, viso accipitre, mergat se et evadat; meliora grana eligit, alienos pullos nutrit, non lacerat rostro, felle caret, in cavernis petrae nidificat, gemitum pro cantu habet; ita et sancti secus divinae Scripturae fluenta resident, ut incursum diaboli evadant; sanas sententias quibus pascantur eligunt, non haereticas; homines qui diaboli fuerunt pulli, idest imitatores, doctrina nutriunt et exemplo; bonas sententias lacerando non pervertunt haereticorum more; ira irreconciliabili carent; in plagis mortis Christi, qui petra firma est, nidum ponunt, idest suum refugium et spem; sicut etiam alii delectantur in cantu, ita ipsi in gemitu pro peccatis.

Chrysostomus in Matth.. Veteris etiam recordatur historiae: in diluvio enim apparuit hoc animal, ramum ferens olivae et communem orbis tranquillitatem annuntians; quae omnia typus erant futurorum.

Etenim nunc columba apparet liberatorem nobis demonstrans, et pro ramo olivae adoptionem generi humano affert.

Augustinus de Trin.. Est autem in promptu intelligere cur spiritus sanctus missus dicatur, cum in ipsum dominum corporali specie velut columba descendit: facta est enim quaedam creaturae species ex tempore, in qua visibiliter ostenderetur spiritus sanctus. Haec autem operatio visibiliter expressa, et oculis oblata mortalibus missio spiritus sancti dicta est; non ut appareret invisibilis eius substantia, sed ut corda hominum exterioribus visis commota, ad occultam aeternitatem converterentur.

Non autem sic assumpta est creatura, in qua spiritus sanctus apparuit, in unitatem scilicet personae, sicut assumpta est humana illa forma ex virgine. Neque enim columbam beatificavit spiritus aut sibi in personae suae unitatem in aeternum coniunxit. Proinde, quamquam illa columba spiritus dicta sit, ut ostenderetur per columbam spiritum demonstratum, non tamen ita possumus dicere spiritum sanctum et Deum et columbam, sicut dicimus filium et Deum et hominem; nec sicut dicimus filium agnum Dei, non solum iohanne baptista dicente, sed etiam iohanne evangelista vidente agnum occisum in Apocalypsi: illa quippe visio prophetica non est exhibita oculis corporeis per formas corporeas, sed in spiritu per spirituales imagines corporum. De illa vero columba nullus unquam dubitavit quin oculis visa sit; nec sicut dicimus filium petram (scriptum est enim 1 Cor. 10, 4: petra erat Christus), ita possumus dicere spiritum columbam. Illa enim petra iam erat in creatura, et per actionis modum nuncupata est nomine Christi quem significabat; non autem sic illa columba, quae ad haec tantummodo significanda repente extitit. Magis autem simile hoc mihi videtur flammae illi quae in rubo apparuit Moysi, et illi quam populus in eremo fiebant dum lex daretur in monte. Ad hoc sequebatur, et fulguribus ac tonitruis quae enim rerum illarum corporalis extitit species, ut aliquid significaret atque praeteriret.

Propter has ergo corporales formas missus dicitur spiritus sanctus; illae vero species corporales ad demonstrandum quod opus fuit, ad tempus apparuerunt, et postea destiterunt. Hieronymus in Matth..

Sedit autem super caput iesu, ne quis putaret vocem patris ad iohannem factam, non ad dominum; unde sequitur et venientem super se.

#8 Lectio 8

Augustinus in serm. De epiph.. Non enim ut ante per Moysen aut per prophetas, nec per typos aut figuras, venturum in carne pater filium docuit, sed palam venisse monstravit, dicens hic est filius meus. Hilarius in Matth.. Vel ut ex his quae consummabantur in Christo, cognosceremus post aquae lavacrum et de caelestibus portis sanctum in nos spiritum involare et caelestis nos gloriae unctione perfundi et paternae vocis adoptione filios Dei fieri. Hieronymus in Matth..

Mysterium autem trinitatis in baptisate demonstratur. Dominus baptizatur, spiritus descendit in habitu columbae, patris vox filio testimonium perhibentis auditur.

Augustinus in serm. De epiph.. Nec mirum si in dominico lavacro mysterium non defuit trinitatis, cum nostrum lavacrum trinitatis compleat sacramentum.

Voluit enim dominus primo circa se exhibere quod erat postea humano generi praecepturus. Augustinus de fide ad Petrum. Quamvis autem pater et filius et spiritus sanctus sint una natura, firmissime tamen tene tres esse personas; patremque solum esse qui dixit hic est filius meus dilectus, et filium solum esse super quem illa vox patris insonuit, et spiritum sanctum solum esse qui in specie columbae super Christum baptizatum descendit.

Augustinus de Trin..

Haec autem opera sunt totius trinitatis.

In sua quippe substantia pater et filius et spiritus sanctus unum sunt, sine ullis intervallis temporum vel locorum; in meis autem vocibus separati sunt pater, filius et spiritus sanctus, nec simul dici poterunt; et in litteris visibilibus sua separatim locorum spatia tenuerunt: quia similitudine utcumque cognoscitur, inseparabilem in seipsa trinitatem per visibilis creaturae speciem separabiliter demonstrari. Quod autem solius patris vox sit, ostenditur ex hoc quod dicit hic est filius meus. Hilarius in libro de Trin.. Non solum nomine contestatus est eum esse filium, sed proprietate.

Multi enim nos filii Dei sumus, sed non talis est hic filius; hic enim et proprius et verus est filius: origine, non adoptione; veritate, non nuncupatione; nativitate, non creatione.

Augustinus super iohannem.

Pater autem diligit filium, sed quomodo pater filium, non quomodo dominus servum; sed quomodo unicum, non quomodo adoptatum. Et ideo subditur in quo mihi complacui. Remigius. Vel si ad humanitatem Christi referatur, si legatur in quo mihi complacui, quia istum solum reperi sine peccato. Si vero legatur in quo mihi complacuit, subauditur placitum meum constituere, ut per eum agerem quae agenda sunt, idest genus humanum redimerem. Augustinus de cons. Evang..

Haec autem verba et alii duo, marcus et Lucas, similiter narrant; sed de verbis vocis quae de caelo facta est, variant locutionem, salva tamen sententia. Quod enim matthaeus ait dictum hic est filius meus dilectus, et alii duo dicunt: tu es filius meus dilectus, ad eandem sententiam explicandam valet; vox enim caelestis unum horum dixit; sed evangelista ostendere voluit ad id valere quod dictum est hic est filius meus, ut illis potius qui audiebant indicaretur quod ipse esset filius Dei; atque ita dictum referre voluit: tu es filius meus, ac si illi diceretur hic est filius meus. Non enim Christo indicabatur quod sciebat; sed audiebant qui aderant, propter quos vox facta est. Iam vero quod alius dicit in quo mihi complacui, alius: in te complacuit mihi, si quaeris quid

horum illa voce sonuerit, quodlibet accipe, dum intelligas eos qui non eamdem locutionem retulerunt, eamdem retulisse sententiam; quod enim Deus in filio sibi complacuit, admonetur aliquis ex eo quod dictum est: in te complacuit; quod autem in filio pater placuerit hominibus, admonetur ex eo quod dictum est: in te complacuit mihi, seu intelligatur hoc dictum esse ab omnibus evangelistis, tamquam diceretur: in te complacitum meum constitui; hoc est, implere quod mihi placet.

|+4 Capitulus 4

|#1 Lectio 1

Chrysostomus super Matth..

Postquam baptizatus est dominus a iohanne in aqua, ducitur a spiritu in desertum ut baptizaretur igne tentationis; unde dicitur tunc Jesus ductus est in desertum a spiritu. Tunc, scilicet quando pater clamavit de caelo: hic est filius meus dilectus. Chrysostomus in Matth.. Quisquis ergo post baptismum maiores sustinet tentationes, non turberis; etenim propter hoc accepisti arma ut non cadas, sed ut praelieris. Ideo autem tentationem a te Deus non prohibet, primum quidem, ut discas quoniam multo factus es fortior; Deinde ut magnitudine donorum non extollaris; tertio ut diabolus experientia cognoscat quod perfecte ab eo abscessisti; quarto ut per hoc fortior reddaris; quinto ut crediti tibi thesauri signum accipias: neque enim diabolus superveniret tibi ad tentandum, nisi te in maiori honore effectum videret. Hilarius in Matth.. In sanctificatis enim maxime diaboli tentamenta grassantur quia victoria ei est magis optata de sanctis.

Gregorius in evang.. Dubitari autem a quibusdam solet a quo spiritu sit ductus Jesus in desertum, propter hoc quod subditur assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem. Sed vere et absque ulla quaestione convenienter accipitur ut a spiritu sancto ductus esse credatur, ut illuc eum suus spiritus duceret ubi hunc ad tentandum spiritus malignus invenit.

Augustinus de Trin.. Cur seipsum quoque tentandum praebuit? ut ad superandas tentationes mediator esset, non solum per adiutorium, verum etiam per exemplum. Chrysostomus super Matth..

Est autem ductus a spiritu sancto, non quasi minor maioris praecepto: non enim solum ductus dicitur qui alicuius potestate ducitur, sed etiam ille qui alicuius rationabili exhortatione placatur, sicut scriptum est de Andrea, quod invenit simonem fratrem suum et adduxit eum ad Jesum. Hieronymus.

Ducitur autem non invitus aut captus, sed voluntate pugnandi. Chrysostomus super Matth..

Ad homines enim diabolus vadit ut tentet eos; quoniam autem adversus Christum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Christus processit; unde dicitur ut tentaretur a diabolo. Gregorius in evang.. Sed sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur: suggestione, delectatione et consensu; et nos cum tentamur, plerumque in delectationem aut in consensum labimur, quia de carnis peccato propagati in nobisipsis etiam gerimus unde certamina toleramus; Deus vero, qui in utero virginis incarnatus, in mundum sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergo per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit; atque ideo omnis diabolica illa tentatio, foris, non intus fuit.

Chrysostomus in Matth.. Tunc autem maxime instat diabolus ad tentandum cum viderit solitarios; unde etiam in principio mulierem tentavit sine viro eam inveniens; unde et sic per hoc etiam diabolo datur occasio tentandi quod ducitur in desertum. Glossa. Hoc desertum est in ierusalem et iericho ubi morabantur latrones, qui locus vocatur dammin, idest sanguinis, propter effusionem sanguinis quam ibi latrones faciebant; unde et homo cum descendisset a ierusalem in iericho incidisse dicitur in latrones, gerens figuram Adae, qui a Daemonibus victus est.

Conveniens ergo fuit ut ibi Christus diabolum superaret ubi diabolus hominem sub figura superasse dictum est.

Chrysostomus super Matth..

Non solum autem Christus ductus est in desertum a spiritu, sed et omnes filii Dei habentes spiritum sanctum: non enim sunt contenti sedere otiosi, sed spiritus sanctus urget eos aliquid magnum apprehendere opus, quod est ire in desertum quantum ad diabolum, quia non est ibi iniustitia, qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum est extra carnem et mundum, quia non est secundum voluntatem carnis et mundi. Ad tale ergo desertum omnes filii Dei exeunt ut tententur: ut puta si non proposuisti ducere uxorem, duxit te spiritus sanctus in desertum, idest extra fines carnis et mundi, ut tenteris concupiscentia carnis: quomodo enim tentatur libidine qui tota die est cum uxore? scire debemus, quod filii Dei non tentantur a diabolo nisi in desertum exierint; filii autem diaboli in carne et mundo constituti confringuntur et parent; sicut bonus homo, si uxorem habuerit, non fornicatur, sed sufficit ei uxor sua; malus autem etiam habens uxorem, fornicatur, et non est uxore contentus; et sic in omnibus invenies.

Filii ergo diaboli non exeunt ad diabolum ut tententur. Quid enim opus habet ad certamen exire qui non desiderat vincere? qui autem gloriosiores sunt filii Dei, extra fines carnis exeunt contra illum quia victoriae gloriam concupiscunt.

Propterea et in hoc Christus exiit ad diabolum ut tentaretur ab eo.

Chrysostomus in Matth..

Ut autem discas quam magnum bonum est ieiunium, et qualiter scutum est adversum diabolum, et quoniam post baptismum non lasciviae, sed ieiunio intendere oportet, ipse ieiunavit, non eo indigens, sed nos instruens. Chrysostomus super Matth..

Et ut quadragiesimi nostri ieiunii poneret mensuram, quadraginta diebus et quadraginta noctibus ieiunavit; unde sequitur et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus. Chrysostomus in Matth.. Non autem ultra processit ieiunando quam Moyses et elias ne incredibilis videretur carnis assumptio.

Gregorius in evang.. Ipse autem auctor omnium in quadraginta diebus nullum omnino cibum sumpsit. Nos quoque quantum possumus, Quadragesimae tempore carnem nostram per abstinentiam affligamus. Quadragenarius autem numerus custoditur, quia virtus Decalogi per libros quatuor sancti evangelii impletur; denarius etenim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, per cuius voluptatem praeceptis dominicis contraimus, quae per Decalogum sunt accepta. Qui ergo per carnis desideria Decalogi mandata contempsimus, dignum est ut eandem carnem quaterdecies affligamus. Vel sicut in lege offerre debemus decimas rerum, ita ei offerre contendimus decimas dierum. A prima enim dominica Quadragesimae usque ad paschalis solemnitatis gaudia sex hebdomadae veniunt, quarum dies quadraginta et duo sunt, ex quibus dum sex dies dominici ab abstinentia subtrahuntur, remanent triginta sex. Dum vero per tercentum sexaginta quinque dies annus ducitur, nos autem per trigintasex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus. Augustinus in Lib. 83 quaest.. Vel aliter. Omnis sapientiae disciplina est creatorem creaturamque cognoscere.

Creator est trinitas: pater et filius et spiritus sanctus; creatura vero partim est invisibilis, sicut anima, cui ternarius numerus tribuitur (diligere enim Deum tripliciter iubemur: ex toto corde, ex tota anima et ex tota mente), partim visibilis, sicut corpus, cui quaternarius debetur propter calidum et frigidum, humidum et siccum. Denarius ergo numerus, qui totam insinuat disciplinam, quater ductus, id est numero qui corpori debetur, multiplicatus, quia per corpus administratio geritur, quadragiesimum numerum conficit, cuius partes aequales ad quinquaginta perveniunt; unum enim et duo et quatuor et quinque et octo et decem et viginti, quae sunt partes quadragenarii, simul iuncta, efficiunt quinquaginta. Et ideo tempus quo ingemiscimus et dolemus quadragenario numero celebratur. Status autem beatitudinis, in quo erit gaudium, quinquagesimae celebratione praefiguratur, id est a Pascha usque ad Pentecosten. Augustinus in serm. De Quadragesima. Non autem quia Christus post acceptum baptismum continuo ieiunavit, regulam observationis dedisse credendum est, ut post Christi baptismum continuo ieiunare necesse sit.

Sed quando acriori certamine cum tentatore confligitur, ieiunandum est, ut corpus impleat de castigatione militiam et animus impetret de humiliatione victoriam.

Chrysostomus super Matth..

Sciebat autem dominus cogitationem diaboli, quia volebat eum tentare: audierat enim quia Christus natus est in hoc mundo Angelis praedicantibus, pastoribus referentibus, magis quaerentibus et iohanne ostendente. Unde dominus processit contra eum, non quasi Deus, sed quasi homo; magis autem quasi Deus et homo. Nam per quadraginta dies non esurire non erat hominis; aliquando autem esurire non erat Dei. Unde esurivit, ne manifeste intelligatur Deus, et sic diaboli spem tentandi extingueret, suam autem victoriam impediret; unde sequitur postea esuriit. Hilarius in Matth..

Nam post quadraginta dies, non in quadraginta diebus esuriit. Igitur cum dominus esuriit, non inediae surrepsit operatio, sed naturae suae hominem dereliquit.

Non enim erat a Deo diabolus, sed a carne vincendus. Qua rerum ratione indicat, post quadraginta dierum consummationem, quibus post passionem in saeculo erat commoratus, esuritionem se humanae salutis habiturum; quo in tempore expectatum Deo patri munus, hominem quem assumpserat, reportavit.

#2 Lectio 2

Chrysostomus super Matth..

Quia diabolus videns per quadraginta dies Christum ieiunantem desperaverat, postquam esurientem sensit, iterum coepit sperare; unde sequitur et accedens tentator. Si ergo ieiunaveris et tenteris, ne dicas quia perdidisti fructum ieiunii mei; nam etsi non tibi profuit ieiunium tuum ut non tenteris, tamen proficiet ut a tentationibus non vincaris.

Gregorius in evang.. Sed si ipsum ordinem tentationis aspicimus, pensamus quanta magnitudine nos a tentatione liberamur. Antiquus enim hostis primum hominem ex gula tentavit cum cibum ligni vetitum ad comedendum suasit; ex vana gloria, cum diceret: eritis sicut dii; ex avaritia, cum diceret: scientes bonum et malum: avaritia enim non solum pecuniae est, sed etiam altitudinis, cum supra modum sublimitas ambitur. Quibus autem modis primum hominem stravit, istis modis secundo homini tentato succubuit. Per gulam tentat, cum dicit dic ut lapides isti panes fiant; per vanam gloriam cum dicit si filius Dei es, mitte te Deorsum; per sublimitatis avaritiam, cum regna mundi ostendit, dicens haec omnia tibi dabo.

Ambrosius super Lucam.

Inde autem coepit unde iam vicerat, scilicet a gula; unde dixit ei si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quid autem sibi vult talis sermonis exorsus, nisi quia cognoverat Dei filium esse venturum, sed venisse per

infirmiorem corporis non putabat? aliud explorantis, aliud tentantis est; et Deo se proficitur credere, et homini conatur illudere. Hilarius in Matth..

Eam ergo in tentando conditionem operis proposuit, per quam in Deo ex mutatione lapidum in panes virtutem potestatis agnosceret, et in homine oblectamento cibi potentiam esurientis illuderet.

Hieronymus. Sed duobus contrariis teneris, o diabole: si ad imperium eius possunt lapides panes fieri, ergo frustra tentas eum qui tantae potentiae est; si autem non potest facere, frustra Dei filium suspicaris.

Chrysostomus super Matth..

Sicut autem diabolus omnes excaecabat, sic modo invisibiliter a Christo est excaecatus. Post quadraginta enim dies esurientem sensit, et per quadraginta non esurientem non intellexit. Cum suspicatus est eum non esse filium Dei, non cogitavit quoniam fortis athleta ad ea quae infirma sunt descendere potest; infirmus autem ad ea quae fortia sunt ascendere non potest.

Magis ergo ex eo quod per tot dies non esuriit, intelligere debuit quia Deus est, quam ex eo quod post tot dies esuriit, quia homo est. Sed dicit: Moyses et elias quadraginta dies ieiunaverunt, et homines erant. Sed illi ieiunantes esuriebant et sustinebant, iste quadraginta diebus non esuriit, sed postea. Esurire enim et non manducare, patientiae est humanae; non esurire autem, divinae naturae. Hieronymus.

Proposuit autem Christi erat humilitate vincere; unde adversarium vicit testimoniis legis, non potestate virtutis, ut hoc ipso et hominem plus honoraret et adversarium plus puniret, cum hostis generis humani non quasi a Deo, sed quasi ab homine vinceretur; unde sequitur qui respondens, dixit ei: scriptum est: non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Gregorius in evang..

Sic ergo tentatus a diabolo dominus, sacri eloquii praecepta respondit; et qui tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suae potentiae non ostendit, quatenus nobis praeberet exemplum ut quoties a pravis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur potius quam ad vindictam. Chrysostomus super Matth.. Non autem dixit: non in solo pane vivo, ne videatur de se dictum esse; sed non in solo pane vivit homo, ut posset diabolus dicere si filius Dei es. Abscondit se ut non ostendatur; quod potest, si homo est; astute excusat se, ne ostendatur non posse. Rabanus.

Testimonium autem hoc de deuteronomio sumptum est. Ergo si quis non vescitur verbo Dei, iste non vivit, quia sicut corpus humanum non vivit sine terreno cibo, ita et anima vivere non potest sine Dei verbo. Procedere autem verbum de ore Dei dicitur cum voluntatem suam per Scripturarum testimonia revelat.

#3 Lectio 3

Chrysostomus super Matth..

Cum ex praemisso Christi responso nihil certum discere diabolus potuisset utrum Christus Deus esset an homo, assumpsit eum ad aliam tentationem, dicens apud se: iste qui fame non vincitur, etsi filius Dei non est, tamen sanctus est. Valent enim homines sancti fame non vinci; sed postquam omnem necessitatem carnis vicerunt, per vanam gloriam cadunt; ideo coepit eum tentare in gloria vana; propter quod sequitur tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem.

Hieronymus. Assumptio ista non ex imbecillitate domini venit, sed de inimici superbia, qui voluntatem salvatoris necessitatem putat. Rabanus. Sancta autem civitas ierusalem dicebatur, in qua templum Dei erat et sancta sanctorum et cultus unius Dei secundum legem Moysi.

Remigius. In quo ostenditur quia diabolus fidelibus Christi etiam in sanctis locis insidiatur. Gregorius in evang..

Sed ecce dum dicitur Deus homo in sanctam civitatem a diabolo assumptus, humanae aures audire expavescent; iniquorum tamen omnium diabolus caput est. Quid autem mirum si se ab illo permisit in montem duci, qui se permisit a membris illius crucifigi? Glossa.

Diabolus enim semper ad alta ducit elevando per iactantiam, ut praecipitare possit; ideo sequitur et statuit eum supra pinnaculum templi. Remigius. Pinnaculum sedes erat doctorum: templum enim non habebat culmen erectum sicut nostrae domus habent, sed et planum erat desuper more palaestinarum, et in ipso templo tria tabulata erant. Et sciendum, quia in pavimento pinnaculum erat, et in unoquoque tabulato pinnaculum erat. Sive ergo statuerit eum in illo pinnaculo quod erat in pavimento, sive in illis quae erant in primo, secundo vel tertio tabulato, intelligendum est quod in illo statuisset eum unde aliquod praecipitium esse potuit.

Glossa. Nota vero, haec omnia corporeis sensibus esse completa: si enim verba ad invicem conferuntur, in specie hominis diabolum apparuisse verisimile est. Chrysostomus Sup. Matth..

Sed forte dicis: quomodo in corpore constitutum videntibus omnibus statuit supra templum? sed forsitan diabolus sic eum assumebat ut ab omnibus videretur; ipse autem, nesciente diabolo, invisibiliter sic agebat ut a nemine videretur. Glossa.

Ideo autem duxit eum supra pinnaculum, cum vellet eum de vana gloria tentare, quia in cathedra doctorum multos deceperat inani gloria, et ideo putavit istum positum in sede magisterii inani gloria extolli posse; unde sequitur et dixit: si filius Dei es, mitte te Deorsum. Hieronymus. In omnibus enim tentationibus hoc agit diabolus ut intelligat si filius Dei sit. Dicit autem mitte te, quia vox diaboli, qua semper homines cadere Deorsum desiderat, persuadere potest, praecipitare non potest.

Chrysostomus super Matth..

Per hanc autem propositionem quomodo poterat cognoscere si est filius Dei, an non? volare enim per aerem non est proprie opus Dei, quia nulli utile est.

Si ergo aliquis volaverit provocatus, propter ostentationem solam hoc facit, et est potius ex diabolo quam ex Deo. Si ergo homini sapienti sufficit esse quod est et non est necessarium ei apparere quod non est, quanto magis filius Dei ostendere se necessarium non habet, de quo nemo potest tantum cognoscere quantum est apud se? Ambrosius super Lucam.

Sed quia Satanus transfiguratur se sicut Angelum lucis et de Scripturis ipsis divinis laqueum fidelibus parat, utitur testimoniis Scripturarum, non ut doceat, sed ut fallat; unde sequitur scriptum est enim: quia Angelis suis mandavit de te. Hieronymus. Hoc enim in Psalmo 90, 11 legimus; verum ibi non de Christo, sed de viro sancto prophetia est.

Male ergo diabolus interpretatur Scripturas.

Chrysostomus super Matth..

Vere enim filius Dei Angelorum manibus non portatur, sed ipse magis Angelos portat; et si portatur manibus Angelorum, non ut offendant ad lapidem pedem suum, quasi infirmus, sed propter honorem, quasi dominus. O diabole, quoniam filius Dei manibus portatur legisti, et quia super aspidem et basiliscum calcas, non legisti? sed illud quidem exemplum profert quasi superbus, hoc autem tacet quasi astutus. Chrysostomus in Matth.. Intuere etiam quia testimonia a domino allata sunt convenienter, a diabolo autem indecenter: non enim quod scriptum est Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te, suadet proiicere seipsum et praecipitare.

Glossa. Est ergo sic exponendum. Ait enim Scriptura de quolibet bono homine, quod Angelis suis, id est administratoribus spiritibus, praecepit de ipso quod in manibus suis, id est in auxiliis suis, tollant eum et custodiant ne offendant pedem, id est affectum mentis, ad lapidem id est ad veterem legem scriptam in lapideis tabulis. Vel per lapidem potest intelligi omnis peccati occasio et ruinae. Rabanus.

Notandum est autem, quod salvator noster licet permisisset se a diabolo supra pinnaculum templi poni, tamen renuit ad imperium eius descendere, nobis exemplum donans, ut quisquis imperaverit viam veritatis arctam nos ascendere, obtemperemus.

Si autem vult nos de altitudine veritatis et virtutum ad ima erroris et vitiorum praecipitare, non illum audiamus.

Hieronymus. Falsas autem de Scripturis diaboli sagittas veris Scripturarum frangit clypeis; unde sequitur ait illi rursus Jesus: scriptum est: non tentabis dominum Deum tuum. Hilarius in Matth..

Diaboli enim conatus contundens, et Deum se protestatur et dominum.

Chrysostomus super Matth..

Non autem dixit: non tentabis me dominum Deum tuum; sed ita: non tentabis dominum Deum tuum, quod poterat dicere omnis homo Dei tentatus a diabolo, quoniam et qui hominem Dei tentat, Deum tentat. Rabanus. Vel aliter. Suggerebatur ei quasi homini ut aliquo signo exploraret quantum Deus posset. Augustinus contra faustum. Pertinet autem ad sanam doctrinam, quando habet homo quid faciat, non tentare dominum Deum suum. Theodotus. Tentat enim Deum qui sine ratione obiciens se periculo, quidpiam agit. Hieronymus.

Et notandum, quod necessaria testimonia de deuteronomio tantum protulit, ut secundae legis sacramenta monstraret.

#4 Lectio 4

Chrysostomus super Matth..

Diabolus ex secundo responso incertus, transit ad tertiam tentationem: quia enim Christus retia ventris diruperat, retia vanae gloriae transiverat, ponit ei retia avaritiae; propter quod dicitur iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, quem scilicet diabolus circuiens omnem terram excelsiorem ceteris cognoscebat. Quanto enim excelsior fuerit mons, tanto ex eo spatiosior terra videtur; unde sequitur et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum.

Ostendit autem ita non ut ipse regna vel civitates eorum vel populos vel argentum vel aurum videret, sed partes terrae in quibus unumquodque regnum vel civitas posita erat: ut puta, si ascendens super excelsum locum digito extenso dicam tibi: ecce ibi est Roma aut Alexandria, non sic ostendo tibi ut ipsas videas civitates, sed partes terrae in quibus posita sunt; sic et diabolus poterat Christo singula loca demonstrare digito et uniuscuiusque regni honores et statum verbis exponere: nam ostensum dicitur etiam quod exponitur ad intelligendum. Origenes super Lucam.

Vel aliter. Non est arbitrandum quod regna ei mundi ostendens, Persarum verbi gratia regnum indorumque ostenderit; sed ostendit ei regnum suum, quomodo regnaret in mundo, id est quomodo alii regnentur a fornicatione, alii ab avaritia.

Remigius. Gloriam eorum appellat aurum, argentum et lapides pretiosos et temporalia bona. Rabanus. Ostendit autem haec diabolus domino, non quod ipse visum eius amplificare potuerit aut aliquid ignotum demonstrare, sed vanitatem pompae mundanae, quam ipse diligebat, quasi speciosam ac desiderabilem verbis ostendens, in amorem Christo suggerens venire volebat. Glossa. Qui non concupiscentiae oculo intuetur sicut nos, sed sicut medici vident morbos sine laesione.

Hieronymus. Sequitur et dixit illi: haec omnia tibi dabo. Arrogans et superbus de iactantia loquitur: non enim potest omnia regna dare, cum sciamus plerosque sanctos viros a Deo reges factos.

Chrysostomus super Matth..

Sed eas quae per iniquitatem fiunt in mundo, ut puta per furtum aut per periuria acquisitas divitias diabolus dat.

Non ergo diabolus quibus vult divitias dare potest, sed his qui volunt ab illo recipere.

Remigius. Miranda etiam est diaboli dementia. Illi promittebat dare regna terrena qui suis fidelibus dat regna caelestia, et gloriam mundi ei qui est caelestis gloriae dominus. Ambrosius super Lucam.

Habet autem ambitio domesticum periculum: ut enim dominetur aliis prius servit, curvatur obsequio ut honore dominetur, et dum vult esse sublimior fit remissior.

Unde aperte subditur si cadens adoraveris me. Glossa. Ecce antiqua diaboli superbia.

Sicut enim in principio voluit se similem Deo facere, ita nunc volebat divinum sibi usurpare cultum, dicens si cadens adoraveris me. Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corrui.

Sequitur tunc dicit ei Jesus: vade, Satana. Chrysostomus super Matth..

In quo finem tentandi diabolo ponit, ne progrediatur ulterius tentans. Hieronymus. Non autem, ut plerique putant, eadem Satanas et Petrus condemnantur sententia. Petro enim dicitur: vade retro me, Satana, idest sequere me qui contrarius es meae voluntati; huic autem dicitur vade, Satana; et non ei dicitur retro, ut subaudiatur: vade in ignem aeternum qui paratus est tibi et Angelis tuis. Remigius. Vel, secundum alia exempla: vade retro, idest, reminiscere, recordare in quanta gloria conditus fuisti et in quantam miseriam cecidisti. Chrysostomus super Matth..

Videndum autem quia Christus cum passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo si filius Dei es, mitte te Deorsum, non est turbatus neque diabolum increpavit. Nunc autem quando diabolus usurpavit sibi Dei honorem, exasperatus est, et repulit eum dicens vade, Satana, ut nos illius discamus exemplo nostras quidem iniurias magnanimiter sustinere, Dei autem iniurias nec usque ad auditum sufferre, quoniam in propriis iniuriis esse quempiam patientem laudabile est, iniurias autem Dei dissimulare nimis est impium. Hieronymus.

Dicens autem diabolus salvatori si cadens adoraveris me, e contrario audit, quod ipse magis adorare eum debeat dominum et Deum suum.

Augustinus contra sermonem Arianorum.

Unde sequitur scriptum est enim: dominum Deum tuum adorabis et illi soli servies. Unus dominus Deus noster est ipsa trinitas, cui soli servitatem pietatis iure debemus. Augustinus de Civ. Dei.

Nomine autem servitutis, cultus Deo debitus intelligitur: latrariam quippe nostri, ubicumque sanctarum Scripturarum positum est, interpretati sunt servitatem; sed ea servitus quae debetur hominibus, secundum quam praecepit apostolus servos dominis suis subditos esse debere, Graece nuncupari solet *dulia*; latraria vero aut semper, aut tam frequenter ut pene semper, ea servitus dicitur quae pertinet ad colendum Deum.

Chrysostomus super Matth..

Diabolus autem, sicut, rationabiliter intelligi potest, non quasi obediens praecepto recessit, sed divinitas Christi et spiritus sanctus qui erat in eo excussit inde diabolum; unde sequitur tunc reliquit eum diabolus. Quod ad nostram proficimur consolationem, quia non tamdiu homines Dei diabolus tentat quamdiu vult, sed quamdiu Christus permittit.

Etsi permittit eum paulisper tentare, tamen repellit propter infirmam naturam.

Augustinus de Civ. Dei. Post tentationem vero sancti Angeli spiritibus immundis metuendi domino ministrabant, et per hoc magis magisque innotescebat Daemonibus quantus esset; unde sequitur et ecce Angeli accesserunt et ministrabant ei. Chrysostomus super Matth..

Non autem dixit: descendentes Angeli, ut ostendat quia semper ad ministerium eius erant in terris, sed tunc praecipiente domino recesserunt ab eo, ut locus diabolo adversus Christum daretur, ne forte videns Angelos circa eum non appropinquaret ad eum. In quibus autem rebus illi ministrabant scire non possumus: utrum ad sanationes infirmitatum, an ad correctiones animarum, an ad effugationem Daemonum, quae omnia per Angelos facit, unde eis facientibus ipse facere videtur; tamen manifestum est quod non propter necessitatem impotentiae eius ei ministrabant, sed propter honorem potestatis ipsius: non enim dicitur quod adiuvent eum, sed quod ministrent. Gregorius in evang.. Ex his autem unius personae utraque natura ostenditur: quia et homo est quem diabolus tentat, et idem ipse Deus est cui ab Angelis ministratur.

Chrysostomus super Matth..

Nunc breviter perstringamus quid significant Christi tentationes.

Ieiunium est abstinentia rei malae, esuries est desiderium eius, usus eius est panis. Qui ergo peccatum sibi convertit ad usum, lapidem convertit in panem.

Respondeat ergo diabolo persuadenti, quia non in solo usu illius rei vivit homo, sed in observantia mandatorum Dei. Quando vero quis inflatus fuerit quasi sanctus, ductus est quasi super templum, et quando aestimaverit se consistere in sanctimoniae summitate, positus est supra pinnaculum templi.

Et haec tentatio sequitur primam, quia victoria tentationis gloriationem operatur et fit causa iactantiae. Sed vide quod Christus ieiunium ultro susceperit. Super templum autem diabolus eum duxit, ut tu ad abstinentiam laudabilem sponte procedas; extolli autem ad fastigium sanctitatis non acquiescas; fuge exaltationem cordis et

non patieris ruinam. Ascensio autem montis est processio ad altitudinem divitiarum et gloriae huius mundi quae de superbia cordis descendit. Cum ergo volueris dives fieri, quod est ascendere in montem, incipis cogitare de divitiis et honoribus acquirendis, et tunc princeps mundi gloriam regni sui tibi ostendit.

Tertio loco providet tibi causas, ut si volueris illa consequi, servias ei negligens iustitiam Dei. Hilarius in Matth.. Victo autem a nobis calcatoque diaboli capite, Angelorum ministeria et virtutum in nos caelestium officia non defutura ostenditur. Augustinus de cons. Evang..

Lucas has tentationes non eodem ordine persecutus est; unde incertum est quid prius factum sit: utrum regna terrae prius demonstrata sint et postea in pinnaculum templi levatus sit, an e converso; nihil tamen ad rem, dum omnia facta esse manifestum sit. Glossa. Sed quod dicit Lucas magis videtur secundum historiam esse, sed matthaeus has refert tentationes secundum hoc quod in Adam factae sunt.

#5 Lectio 5

Rabanus. Postquam matthaeus de quadraginta dierum ieiunio et de tentatione Christi et de Angelorum ministerio narravit, continuo subiecit dicens cum autem audisset Jesus quia iohannes traditus esset.

Chrysostomus super Matth..

Sine dubio a Deo, quia in virum sanctum nemo potest aliquid nisi tradiderit eum Deus. Sequitur secessit in Galilaeam, scilicet de Iudaea, ut passionem suam opportuno tempori reservaret, Deinde ut nobis fugiendi periculum daret exemplum. Chrysostomus in Matth.. Non enim accusabile est non proicere seipsum in periculum, sed incidentem non stare viriliter. Recedit etiam de Iudaea, Iudaicam invidiam mitigans, simul quidem prophetiam complens et magistros orbis terrarum piscari studens, qui in Galilaea morabantur.

Attende etiam qualiter ad gentes abiturus a Iudaeis accepit causam: etenim cum praecursorem in vincula misissent, impellunt Jesum transire ad Galilaeam gentium.

Glossa. Ut autem refert Lucas, venit Nazareth, ubi erat nutritus, et ibi intravit in synagogam, ubi legit et dixit multa, propter quae voluerunt eum praecipitare de monte; et tunc descendit capharnaum; unde modo ait matthaeus et relicta civitate Nazareth, venit et habitavit capharnaum.

Hieronymus.

Nazareth est in Galilaea vicus iuxta montem thabor; capharnaum est oppidum in Galilaea gentium iuxta stagnum Genesareth; et ideo dicit maritima. Glossa.

Addit etiam in finibus zabulon et Nephthalim, ubi prima captivitas Hebraeorum fuit ab Assiriis. Ubi ergo prima legis oblivio est, ibi prima evangelii praedicatio, ut de loco quasi medio diffunderet ad gentes et Iudaeos. Remigius. Reliquit autem unam, scilicet Nazareth, ut praedicando et miracula faciendo plures illuminaret; in quo facto reliquit praedicatoribus exemplum, ut eo tempore et illis in locis studeant praedicare, quando multis prodesse possunt. Sequitur ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam: terra zabulon et terra Nephthalim etc..

In prophetia ita habetur: primo tempore alleviata est terra zabulon et terra Nephthalim, et novissimo aggravata est via maris, trans iordanem, Galilaeae gentium.

Hieronymus super Isaiam.

Dicitur autem primo tempore alleviata esse ab onere peccatorum, quia in regionibus duarum tribuum, primum salvator evangelium praedicavit, novissimo vero tempore aggravata est fides eorum, plurimis Iudaeorum in errore permanentibus.

Mare autem hic lacum appellat Genesareth, qui iordane influente efficitur, in cuius litore capharnaum et tiberias et bethsaida et corozaim sitae sunt, in qua maxime regione Christus praedicavit. Vel, secundum Hebraeos in Christum credentes, hae duae tribus zabulon et Nephthalim ab Assiriis captae sunt, et Galilaea deserta est, quam propheta dicit esse alleviatam, eo quod peccata populi sustineret; sed postea reliquae tribus, quae habitabant trans iordanem et in Samaria, ductae sunt in captivitatem et hoc, inquiunt, Scriptura nunc dicit, quod regio, cuius populus primum captivatus est, ipsa primum lucem praedicantis viderit Christi.

Vel, secundum Nazaraeos, adveniente Christo, primo terra zabulon et Nephthalim est Pharisaeorum erroribus liberata, postea per evangelium apostoli Pauli ingravata est, idest multiplicata praedicatio in terminos gentium.

Glossa. Hic autem in evangelio diversi nominativi ad idem verbum reducuntur; ita et terra zabulon et terra Nephthalim, quae est via maris, quae est trans iordanem, scilicet populus Galilaeae gentium, qui ambulabat in tenebris. Hieronymus in Lib. De locis Hebr.. Nota autem, quod duae Galilaeae sunt: una quae dicitur Iudaeorum, et alia quae dicitur gentium. Divisa est enim tempore Salomonis, qui dedit viginti civitates in Galilaea Hiram regi tyri, quae pars dicta est postea Galilaea gentium; reliqua Iudaeorum. Vel legendum est trans iordanem Galilaeae gentium, ita, inquam, ut populus, qui vel sedebat vel ambulabat in tenebris, lucem viderit, nequaquam parvam, ut aliorum prophetarum, sed magnam, scilicet illius qui in evangelio loquitur: ego sum lux mundi. Et qui habitabant in regione umbrae mortis, lux orta est eis. Inter mortem et umbram mortis hoc interesse puto, quod mors eorum est qui cum operibus mortis ad inferos perrexerunt; umbra autem mortis eorum est qui dum peccant, nondum de hac vita egressi sunt: possunt enim, si voluerint, agere poenitentiam. Chrysostomus super Matth.. Vel in regione umbrae mortis sedebant gentiles, quia colebant idola et Daemones. Iudaei autem, qui legis opera faciebant, in tenebris erant quia Dei iustitia nondum erat eis manifesta. Chrysostomus in Matth..

Ut autem discas quod neque lumen neque tenebras sensibiles ait, de lumine dixit lumen magnum, quod alibi dicitur lumen verum; tenebras autem exponens nominavit umbram mortis. Deinde monstrans quod non ipsi quaerentes invenerunt, sed Deus ipsis apparuit, dixit quod lumen ortum est et effulsit: non enim prius ipsi ad lumen cucurrerunt, etenim in ultimis malis homines erant ante Christi praesentiam: neque enim ambulabant in tenebris, sed sedebant; quod signum erat quia non sperabant liberari; sicut enim nescientes quo oporteret progredi, ita comprehensi a tenebris sedebant, iam non potentes stare. Tenebras autem vocat hic errorem et impietatem.

Rabanus. Allegorice autem iohannes est vox praecedens verbum et alii prophetae.

Postquam autem propheta cessavit et ligatus est, accessit verbum complens quod praedicaverat vox, idest propheta. Et secessit in Galilaeam, idest de figuris ad veritatem. Vel in Galilaeam, idest in ecclesiam, ubi est transmigratio de vitiis ad virtutes. Nazareth interpretatur flos, capharnaum villa pulcherrima. Reliquit ergo florem figurarum, quo fructus evangelii significabatur et venit in ecclesiam, quae est Christi virtutibus pulchra. Et maritima est, quia iuxta fluctus saeculi posita, quotidie tunditur procellis persecutionum.

Inter zabulon et Nephthalim sita est, idest Iudaeis communis et gentibus.

Zabulon enim habitaculum fortitudinis dicitur: quia apostoli, qui de Iudaea electi sunt, fortes fuerunt. Nephthalim dilagatio, quia gentium ecclesia per orbem dilatata est.

Augustinus de cons. Evang..

Iohannes autem evangelista, priusquam iret Jesus in Galilaeam, dicit de Petro et Andrea et Nathanaele, et de miraculo in cana Galilaeae; quae omnia ceteri evangelistae praetermiserunt, id contextentes suis narrationibus quod Jesus reversus sit in Galilaeam; unde intelligitur fuisse interpositos aliquos dies, quibus illa de discipulis gesta sunt quae interponuntur a iohanne. Remigius. Sed illud solertius attendendum est, quare iohannes dicat dominum iisse in Galilaeam antequam iohannes missus fuisset in carcerem. Nam post vinum de aqua factum et descensum eius in capharnaum et post ascensum eius in ierusalem, dicitur in evangelio iohannis, quod rediit in Iudaeam et baptizabat, et nondum erat missus iohannes in carcerem. Hic autem dicitur, quod postquam traditus fuit iohannes, secessit in Galilaeam; et hoc quidem dicit marcus.

Non autem debet hoc contrarium videri: nam iohannes primum adventum domini in Galilaeam descripsit, qui scilicet fuit ante incarcerationem iohannis. Sed et de secundo adventu alibi facit mentionem, cum ait quod Jesus reliquit Iudaeam et abiit iterum in Galilaeam; et de hoc tantum secundo adventu in Galilaeam, qui scilicet fuit post incarcerationem iohannis, alii evangelistae dicunt. Eusebius hist. Eccl.. Iohannem enim tradunt usque ad ultimum pene vitae suae tempus absque ullius Scripturae indicis evangelium praedicasse; sed cum trium evangeliorum ad ipsum notitia pervenisset, probasse quidem veritatem dictorum, deesse tamen vidit aliqua, et maxime quae primo praedicationis suae tempore dominus gesserat. Certum est enim, quod in aliis tribus evangeliiis haec videntur sola contineri quae in eo gesta sunt anno quo iohannes baptista vel inclusus est in carcerem vel punitus. Matthaeus enim post tentationem Christi continuo subiecit audiens autem quia iohannes traditus esset; et marcus similiter.

Lucas vero priusquam aliquid de actibus Christi referret, dicit quod Herodes conclusit iohannem in carcerem. Rogatus est ergo iohannes apostolus, ut ea quae praeterierant priores ante traditionem iohannis, salvatoris gesta conscriberet: et ideo dicit in evangelio suo: hoc fecit initium signorum Jesus.

#6 Lectio 6

Chrysostomus super Matth..

Ille debet Christi iustitiam praedicare qui ventri suo contradicere potest, qui saeculi istius bona contemnit, qui vanam gloriam non desiderat. Et ideo dicitur exinde coepit Jesus praedicare, idest ex quo tentatus, famem vicit in deserto, avaritiam sprexit in monte, vanam gloriam percussit in templo. Vel exinde coepit praedicare, ex quo traditus est iohannes: nam si praedicante iohanne praedicare coepisset, vilem reddidisset iohannem, et inveniretur praedicatio iohannis esse superflua quantum ad istius doctrinam, sicut si uno tempore sol cum Lucifero oriatur, gratiam Luciferi celat. Chrysostomus in Matth.. Ideo etiam non praedicavit donec iohannes in carcerem mitteretur, ne ex hoc multitudo scinderetur; propter quod etiam iohannes nullum fecit signum, ut per miracula omnes traherentur ad Christum. Rabanus. In hoc etiam docet ne quis ab inferiori persona sermonem contemnat; unde apostolus: si cui sedenti revelatum fuerit, prior taceat. Chrysostomus super Matth..

Sapienter autem inde praedicationis suae sumpsit initium, non ut conculcet iohannis doctrinam, sed ut magis confirmet, et testem eum verum fuisse demonstret.

Hieronymus. In quo etiam ostendit se eiusdem esse Dei filium, cuius ille fuerat propheta, et ideo dicit poenitentiam agite.

Chrysostomus super Matth..

Non enim statim iustitiam praedicavit quam omnes cognoscebant, sed poenitentiam, qua omnes indigebant. Quis ergo ausus est dicere: volo bonus esse, et non possum? poenitentia enim correctio est voluntatis; et si vos mala non terrent, ut scilicet poenitentiam agatis, saltem bona delectent; unde sequitur appropinquavit enim regnum caelorum, idest beatitudo regni caelestis; ac si dicat: parate vos per poenitentiam, quia appropinquavit tempus mercedis aeternae. Remigius. Et notandum, quia non dicit: appropinquavit regnum chananaeorum aut

iebuzaeorum, sed regnum caelorum. Lex enim promittebat bona temporalia, sed dominus regna caelestia. Chrysostomus in Matth..

Considerandum etiam, quod in hac praedicatione nihil de seipso manifeste praedicabat, quod interim conveniens erat, quia nondum de eo decentem habebant opinionem. Incipiens etiam, nihil grave et onerosum dixit, sicut iohannes dixerat securim excindendae arbori imminens, et huiusmodi; sed in principio benigna proposuit, regnum caelorum evangelizans.

Hieronymus. Mystice autem: iohanne tradito, Christus incipit praedicare, quia desinente lege, consequenter oritur evangelium.

#7 Lectio 7

Chrysostomus super Matth..

Antequam Christus aliquid dicat vel faciat, vocat apostolos, ut nihil illos lateat nec verborum Christi nec operum, ut postmodum fiducialiter dicere possint: non possumus quae vidimus et audivimus non loqui. Hinc est quod dicitur ambulans Jesus iuxta mare Galilaeae. Rabanus. Mare Galilaeae idem est quod stagnum Genesareth, mare tiberiadis et lacus salinarum. Glossa.

Decenter autem per piscatoria vadit loca, piscatores piscaturus; unde sequitur vidit duos fratres, simonem, qui vocatur Petrus, et Andream fratrem eius.

Remigius. Vidit autem non tam corporaliter quam spiritualiter ad corda eorum respiciens. Chrysostomus in Matth..

In mediis autem operationibus existentes eos vocavit, monstrans quod omnibus occupationibus sequelam suam praeponere oportet; unde sequitur mittentes retia in mare, quod quidem eorum officio congruebat; propter quod sequitur erant enim piscatores. Augustinus de verb. Dom.. Non enim elegit reges aut senatores aut philosophos aut oratores, immo elegit plebeios, pauperes et indoctos piscatores. Augustinus super iohann.. Si enim doctus eligeretur, fortassis ideo se diceret electum, quia doctrina eius eligi meruit. Dominus autem noster Jesus Christus volens superbiorum frangere cervices, non quaesivit per oratorem piscatorem, sed de piscatore lucratus imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator. Chrysostomus super Matth..

Futurae etiam dignitatis gratiam artificii opera prophetabant: nam sicut qui retia iactat in aquam, nescit quos pisces comprehensurus est, sic doctor, quando divini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad Deum. Sed quoscumque Deus excitaverit, illi adhaerent eius doctrinae.

Remigius. De his autem piscatoribus loquitur dominus per ieremiam dicens: mittam in vos piscatores meos et piscabuntur vos. Unde et hic subditur venite post me. Glossa. Non tam pedibus, quam affectu et imitatione. Et faciam vos fieri piscatores hominum. Chrysostomus super Matth..

Id est doctores; ut cum rete verbi Dei comprehendatis homines de mundo tempestuoso et periculoso ubi homines non ambulant, sed feruntur, quia diabolus cum delectatione compellit eos in mala, ubi alterutrum homines se comedunt, sicut pisces fortiores devorant iuniores - ut translati vivant in terra, corporis Christi membra facti. Gregorius in evang.. Nulla autem Petrus et Andreas Christum miracula facere viderant, nihil ab eo de praemio aeternae retributionis audierant, et tamen ad unum domini praeceptum, hoc quod possidere videbantur, obliti sunt; unde sequitur at illi continuo, relictis retibus, secuti sunt eum. In quo affectum debemus potius pensare quam censum.

Multum enim reliquit qui sibi nihil retinuit, multum dimisit qui cum re possessa et concupiscentiis renuntiavit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt quanta a non sequentibus concupisci potuerunt. Exteriora enim nostra domino quantumlibet parva sufficiunt, nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur.

Aestimationem quippe pretii regnum Dei non habet, sed tantum valet quantum habes.

Chrysostomus super Matth..

Non autem praedicti discipuli secuti sunt Christum, doctoris cupientes honorem, sed operis lucrum: sciebant enim quam pretiosa est anima hominis, quam grata est apud Deum salus ipsius et quanta est merces. Chrysostomus in Matth.. Tanta igitur promissioni crediderunt, et per sermones quibus sunt capti, crediderunt se alios posse piscari. Chrysostomus super Matth..

Haec igitur cupientes, secuti sunt, omnibus relictis; in quo nos docuerunt quia nemo potest terrena possidere et perfecte ad caelestia pervenire.

Glossa. In his ergo datum est exemplum illis qui censum deserunt pro Christi amore. Subditur autem exemplum eorum qui etiam carnales affectus pro Deo postponunt; unde dicitur et procedens inde, vidit alios duos. Nota, quia vocat binos et binos, sicut alibi legitur quod misit eos binos et binos ad praedicandum.

Gregorius in evang.. Quatenus hic nobis tacitus innuat, quia qui caritatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet.

Duo enim sunt praecepta caritatis, et minus quam inter duos caritas haberi non potest. Chrysostomus super Matth..

Super caritatem etiam fraternitatis ecclesiae recte posuit fundamenta, ut ex radicibus caritatis exuberans quasi humor ascendat in ramos; et hoc super naturalem caritatem, ut non solum per gratiam, sed etiam per naturam ipsa caritas firmior habeatur; unde dicit fratres: sic enim fecit Deus et in veteri testamento, super Moysen et

Aaron fratres, ponens aedificationis initium. Quoniam autem abundantior est gratia novi testamenti quam veteris, ideo primum populum aedificavit super unam fraternitatem, hunc autem super duas. Iacobum, inquit, zebedaei, et iohannem fratrem eius in navi cum zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua, quod est maximae paupertatis indicium: vetera enim reficiebant qui nova unde emerent non habebant. Et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo succurrebant, ut secum eum baiularent, in navi, non ut ille istos adiuvaret in opere, sed ut isti illum consolarentur sua praesentia. Chrysostomus in Matth.. Non parva autem est hic demonstratio virtutis, inopiam facile ferre, ex iustis nutriri laboribus, colligari invicem amoris virtute, patrem inopem habere secum et in eius obsequio laborare. Chrysostomus super Matth..

Aestimare autem primos velociores ad praedicandum, quia retia mittebant, istos autem quasi pigriores quia adhuc retia componebant, non sumus ausi, quia differentiam eorum cognoscere solius est Christi. Forte ergo illi propter Petrum dicti sunt mittentes retia, qui praedicavit evangelium, sed non composuit; isti autem propter iohannem componentes, qui evangelium composuit.

Sequitur et vocavit eos: erant enim habitatione cives, dilectione concordēs, artificio pares, fraternitatis coniuncti pietate.

Ideo simul vocavit eos, ne tot bonis coniunctos dissimilis vocatio separaret.

Chrysostomus in Matth.. Vocando autem nihil eis promisit, sicut prioribus; obedientia enim eorum qui praeveniant, viam eis ad credendum praeparaverat.

Sed et multa de ipso audierant, scilicet tamquam familiares et consanguinitate coniuncti.

Sequitur illi autem, relictis retibus et patre, secuti sunt eum. Chrysostomus super Matth..

Tria enim sunt quae relinquere debet qui venit ad Christum: actus carnales, qui per retia piscationis significantur; substantiam mundialem, quae per navem; et parentes, qui per patrem. Reliquerunt ergo navem, ut fierent ecclesiasticae navis gubernatores; reliquerunt retia, ut non pisces afferrent ad civitatem terrenam, sed homines ad caelestem; reliquerunt unum patrem, ut spirituales patres omnium fierent.

Hilarius in Matth.. Eis igitur artem et patriam domum relinquentibus, docemur, Christum secuturi, et saecularis vitae sollicitudine et paternae domus consuetudine non teneri. Remigius.

Mystice autem per mare designatur iste mundus, propter amaritudinem et fluctuationem. Galilaea autem interpretatur volubilis, sive rota, et significat mundi volubilitatem. Ambulavit igitur Jesus iuxta mare dum ad nos per incarnationem venit: quia non carnem peccati, sed similitudinem carnis peccati suscepit ex virgine.

Per duos fratres duo populi designantur qui ab uno Deo patre creati sunt, quos vidit quando eos misericorditer respexit.

Per Petrum enim, qui interpretatur agnoscens, et dicitur simon, idest obediens, designatur Iudaicus populus, qui per legem Deum agnovit et praeceptis eius obedit; per Andream, qui interpretatur virilis sive decorus, intelligitur gentilis populus qui post agnitionem Dei viriliter in fide permansit. Nos populum vocavit quando praedicatores in mundum misit, dicens venite post me, idest relinquitte deceptorem et sequimini creatorem. De utroque etiam populo facti sunt hominum piscatores, idest praedicatores. Relictis autem navibus, idest carnalibus desideriis, et retibus, idest mundi cupiditatibus, secuti sunt Christum. Per Iacobum etiam intelligitur Iudaicus populus, qui per cognitionem Dei diabolum supplantavit; per iohannem gentilis populus, qui sola gratia salvatus est. Zebedaeus autem, quem relinquunt, et interpretatur fugitivus sive labens, significat mundum qui transit et diabolum qui de caelis lapsus est. Per Petrum etiam et Andream mittentes retia in mare, designantur illi qui in prima aetate, dum de navi corporis sui mittunt retia carnalis concupiscentiae in mare huius saeculi, vocantur a domino. Per Iacobum et iohannem reficientes retia designantur illi qui post peccata ante adversitates veniunt ad Christum recuperantes quae perdiderunt.

Rabanus. Duae naves duas ecclesias figurant: eam quae ex circumcissione, et eam quae ex praepudio vocata est. Quilibet etiam fidelis fit simon, Deo obediendo; Petrus, peccatum suum agnoscendo; Andreas, viriliter labores patiundo; Iacobus, vitia supplantando. Glossa. Et iohannes, ut totum gratiae Dei adscribat. Et ideo quarta tantum vocatio ponitur, per quos praedicatores Dei a quatuor mundi partibus vocatos signetur. Hilarius in Matth..

Vel in hoc futurorum evangelistarum numerus figuratur. Remigius. Per hoc etiam quatuor virtutes principales designantur: prudentia enim refertur ad Petrum, propter divinam cognitionem; iustitia ad Andream, propter operum virilitatem; fortitudo ad Iacobum, propter diaboli supplantationem; temperantia ad iohannem, propter divinae gratiae effectum.

Augustinus de cons. Evang..

Sane movere potest quomodo iohannes dicat non in Galilaea, sed iuxta iordanem Andream secutum esse dominum cum alio cuius nomen tacetur; Deinde Petrum ab illo nomen accepisse; ceteri autem tres evangelistae de piscatione vocatos eos dicunt, satis inter se convenienter, maxime matthaeus et marcus; nam Lucas Andream non nominat, qui tantum intelligitur in eadem navi fuisse. Hoc etiam videtur distare quod tantum Petro a domino dictum esse commemorat Lucas: ex hoc iam homines eris capiens quod matthaeus et marcus ambobus dixisse narrant. Sed potuit prius Petro dici secundum Lucam, et ambobus postea secundum alios duos. Sed quod de iohanne diximus, diligenter considerandum est, cum et locorum plurimum intersit et temporis et ipsius vocationis. Sed intelligendum est, Petrum et Andream non sic vidisse dominum iuxta iordanem ut ei iam inseparabiliter inhaerent, sed tantum cognovisse quis esset, et eum miratos ad propria remeasse. Forte autem quod

praetermiserat recapitulat, quia sine ulla consequentis temporis differentia dicit ambulans autem iuxta mare. Quaeri etiam potest quomodo binos et binos seorsum eos vocaverit, sicut narrat matthaeus et marcus, cum Lucas dicat Iacobum et ioannem tamquam socios Petri ad adiuvandum vocatos fuisse, et simul subductis ad terram navibus Christum secutos? unde intelligendum est hoc primo esse factum quod Lucas insinuat, et eos ad capturam piscium ex more remeasse: non enim erat dictum Petro quod pisces nunquam esset capturus, cum post resurrectionem hoc fecerit, sed quod homines esset capturus; postea hoc factum est quod matthaeus et marcus narrant: non enim subductis ad terram navibus, tamquam cura redeundi secuti sunt eum, sed tamquam iubentem ut sequerentur.

#8 Lectio 8

Chrysostomus super Matth..

Omnis rex pugnaturus contra adversarium, prius congregat exercitum, et sic vadit ad pugnam; sic et dominus contra diabolum pugnaturus, prius congregavit apostolos, et sic coepit evangelium praedicare; unde sequitur et circuibat Jesus. Remigius. In quo doctorum vita instruitur: ut enim non sint pigri, docentur per hoc quod dicitur circuibat Jesus. Chrysostomus super Matth..

Quia enim illi ut debiles ad medicum venire non poterant, ipse sicut studiosus medicus circuibat graviter aegrotantes.

Et dominus quidem circuibat singulas regiones; qui autem sunt unius regionis pastores considerando debent circuire populi singulas passiones, ut ad remedium passionis eorum aliquod medicamentum in ecclesia proferatur. Remigius (Rabanus in hoc loco id habet) ut autem non sint acceptores personarum docentur praedicatores per hoc quod subiungitur totam Galilaeam. Ut autem vacui non discurrant, docentur per hoc quod subditur docens. Ut autem non paucis, sed multis prodesse studeant, monentur per hoc quod sequitur in synagogis.

Chrysostomus in Matth..

Hinc quoque Iudaeos docebat, quod nec esset Dei adversarius nec animarum seductor, sed quod patri consentiens advenisset.

Remigius. Ut autem non errores neque fabulas, sed salutaria praedicent, docentur per hoc quod subditur praedicans evangelium regni. Distat autem inter docens et praedicans: docens enim refertur ad praesentia, praedicans ad futura: docebat enim de praesentibus mandatis, praedicabat de futuris promissis. Chrysostomus super Matth.. Vel docebat iustitias naturales, quas scilicet ratio naturalis docet: ut castitatem, humilitatem, et huiusmodi, quas per seipsos omnes bona esse intelligunt: de quibus necessaria est doctrina, non tantum propter manifestationem eorum, quantum propter excitationem cordis. Praevalidentibus enim delectationibus carnalibus, scientia iustitiae naturalis quasi in oblivionem deducta obdormit. Cum ergo coepit doctor reprehendere carnalia mala, eius doctrina non novam scientiam introducit, sed oblitam commonefacit. Praedicabat autem evangelium annuntiando bona, quae antiqui manifeste nec audierant, ut beatitudinem caelestem, mortuorum resurrectionem, et huiusmodi. Vel docebat interpretando prophetias de ipso: evangelium praedicabat denuntiando in se bona futura.

Remigius. Ut autem doctores doctrinam suam virtutibus commendare studeant, docentur per hoc quod subditur sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo. Infirmitas quidem est corporum, languor autem animarum. Chrysostomus super Matth.. Vel per languorem, animae aliquam passionem intelligimus, ut avaritiam, libidinem, et huiusmodi; per infirmitatem autem infidelitatem, per quam aliquis infirmatur in fide. Vel per languores intelliguntur graviore corporis passiones, per infirmitates autem leviores. Sicut autem passiones corporales divinitatis virtute sanabat, sic spirituales verbo pietatis. Primo autem docet et postea sanat; propter duo: primo, quia praemittitur quod magis necessarium est: verba enim pietatis aedificant animam, non miracula; Deinde quia verba per miracula commendantur, et non e converso. Chrysostomus in Matth.. Considerandum autem, quod quando novum fit aliquid, ac politicae cuiusdam introductio, signa Deus facere consuevit praestans suae potentiae pignora his qui legem eius accepturi sunt. Sic cum hominem facturus esset, prius mundum creavit, ac tum demum facto homini legem in Paradiso dedit; et cum sancto Noe legem positurus esset, magna utique mirabilia monstravit; sed et Iudaeis quidem, cum legem laturus esset prius prodigia magna ostendit, ac tum demum eis praecepta legis imposuit. Ita hic sublimem quamdam vivendi introductorum disciplinam, auctoritatem mandatis suis praestruxit claritate signorum: quia enim aeternum regnum, quod praedicabat, non apparebat, ex his quae videntur, etiam illud quod nondum apparebat, manifestum fecit.

Glossa. Sed quia praedicatores debent habere bonum testimonium ab his qui foris sunt, ne, si vita despicitur, praedicatio contemnatur, subditur et abiit opinio eius in totam syriam. Rabanus. Syria est omnis regio ab euphrate usque ad mare magnum, a cappadocia usque ad Aegyptum, in qua est provincia palaestina, in qua habitant Iudaei. Chrysostomus in Matth..

Intende autem moderationem evangelistae, quia non unumquemque nobis enarrat curatorum, sed brevibus verbis copiositatem transcurrit signorum; unde sequitur et obtulerunt ei omnes male habentes. Remigius. Per quos varias vult intelligi infirmitates, sed leviores. Cum vero dicit variis languoribus et tormentis comprehensos, illos vult intelligi de quibus subinfertur et qui Daemonia habebant.

Glossa. Languor diuturnus est; tormentum est morbus acutus, ut dolor lateris, et huiusmodi; qui autem Daemonia habebant, sunt qui a Daemonibus vexabantur. Remigius.

Lunatici enim dicti sunt a luna, quae dum menstruis temporibus crescit et decrescit, ipsi vexantur. Hieronymus. Daemones enim observantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in creatorem blasphemiae redundarent. Augustinus de Civ. Dei. Illiciuntur tamen Daemones ad inhabitandum per creaturas (quas non ipsi, sed Deus condidit) delectabilibus pro sua diversitate diversis, non ut animalia cibus, sed ut spiritus signis, quae cuiusque delectationi congruunt. Rabanus.

Paralytici autem sunt corpore dissoluti: paralysis enim Graece, Latine dicitur dissolutio.

Sequitur et curavit eos. Chrysostomus super Matth.. Cum in quibusdam locis dicatur: multos curavit, hic simpliciter dicitur et curavit eos, signans quod omnes curavit, sicut et novitius medicus intrans civitatem, omnes ad se venientes curat propter suam opinionem commendandam. Chrysostomus in Matth.. A nullo autem eorum fidem exquisivit, quoniam nondum virtutis suae demonstrationem dederat, et illi e longinquo venientes et aegros adducentes, non parvam ostenderant fidem.

Sequitur et secutae sunt eum turbae multae. Rabanus. Quae quadripartitae sunt alii propter caeleste magisterium, ut discipuli; alii ob curationem infirmitatum; alii sola fama et curiositate, volentes experiri an verum esset quod dicebatur; alii per invidiam, volentes eum in aliquo capere et accusare. Mystice autem syria interpretatur elata, Galilaea volubilis vel rota, idest diabolus et mundus, qui et superbus est et ad ima semper rotatur; in quo fama Christi per praedicationem innotuit: daemoniaci enim sunt idololatrae; lunatici, instabiles; paralytici, pigri et dissoluti. Glossa. Turbae autem quae sequuntur dominum, sunt de ecclesia, quae spiritualiter est Galilaea transmigrans ad virtutes; et Decapolis decem praecepta servans; et hierosolyma et Iudaea, quam visio pacis et confessio illustrat; et trans iordanem, quia baptismo transito, terram promissionis intrat. Remigius. Vel sequitur dominum de Galilaea, idest de volubilitate mundi, et Decapoli, quae est regio decem urbium, et significat Decalogi transgressores, et de hierosolyma, quia scilicet prius innoxia pace detinebatur, et de Iudaea, idest de confessione diabolica, et de trans iordanem, qui prius erant in paganismo constituti, sed transeuntes per aquam baptismi venerunt ad Christum.

|+5 Capitulus 5

#1 Lectio 1

Chrysostomus super Matth..

Omnis artifex secundum professionem suam, opportunitatem operis videns gaudet: carpentarius enim si viderit arborem bonam, concupiscit eam praecidere ad opus artificii sui; et sacerdos, cum viderit ecclesiam plenam, gaudet animus eius et delectatur ut doceat. Sic et dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum; unde dicit: videns autem turbas Jesus, ascendit in montem. Augustinus de cons.

Evang.. Vel hic potest videri multas turbas vitare voluisse, et ob hoc ascendisse in montem ut solis discipulis loqueretur.

Chrysostomus in Matth..

Per hoc autem quod non in civitate et foro, sed in monte et solitudine sedit, erudit nos nihil ad ostentationem facere, et a tumultibus ascendere, et praecipue cum philosophandum est ac de rebus seriis disserendum. Remigius. Hoc enim sciendum est, quod tria refugia legitur dominus habuisse: navim, montem et desertum; ad quorum alterum, quotiescumque a turbis opprimebatur, conscendebat.

Hieronymus in Matth..

Nonnulli autem simpliciorum fratrum putant dominum ea quae sequuntur in oliveti monte docuisse; quod nequaquam ita est: ex praecedentibus enim et sequentibus in Galilaea monstratur locus, quem putamus esse vel thabor, vel quemlibet alium montem excelsum. Chrysostomus super Matth..

Ascendit autem in montem: primo quidem ut impleret prophetiam Isaiae dicentis: super montem ascende tu; Deinde ut ostendat quoniam in altitudine spiritalium virtutum consistere debet qui docet Dei iustitiam, pariter et qui audit: nemo enim potest in valle stare et de monte loqui. Si in terra stas, de terra loquere; si autem de caelo loqueris, in caelo consiste.

Vel ascendit in montem, ut ostendat quod omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem ecclesiae debet ascendere; de quo propheta: mons Dei, mons pinguis. Hilarius in Matth.. Vel ascendit in montem, quia in paternae maiestatis celsitudine positus, caelestis vitae praecepta constituit.

Augustinus de serm. Dom..

Vel ascendit in montem, ut significet, quia minora erant praecepta iustitiae quae a Deo data sunt per prophetas populo Iudaeorum, quem timore adhuc alligari oportebat; per filium autem suum maiora populo quem caritate iam convenerat liberari.

Sequitur et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius. Hieronymus. Ideo autem non stans, sed sedens, loquitur, quia non poterant eum intelligere in sua maiestate fulgentem. Augustinus de serm.

Dom.. Vel quod sedens docebat, pertinet ad dignitatem magistri. Accesserunt autem ad eum discipuli eius, ut audiendis verbis illius hi essent etiam corpore viciniore qui praeceptis implendis animo appropinquabant.

Rabanus. Mystice autem sessio domini, incarnatio eius est: quia nisi dominus incarnatus esset, humanum genus ad eum accedere non potuisset. Augustinus de cons. Evang..

Movet autem quod matthaeus in monte dicit hunc habitum esse sermonem a domino sedente; Lucas autem in loco campestri a domino stante. Haec igitur diversitas facit videri alium fuisse illum, alium istum. Qui enim prohibet Christum quaedam alibi repetere quae ante iam dixerat, aut iterum facere quae ante iam fecerat? quamquam etiam possit illud occurrere: in aliqua excellentiori parte montis primo cum solis discipulis dominum fuisse, quando ex eis duodecim elegit; Deinde cum eis descendisse non de monte, sed de ipsa montis celsitudine in campestrum locum, idest, in aliquam aequalitatem quae in latere montis erat et multos capere poterat, atque ibi stetisse donec ad eum turbae congregarentur; ac postea cum sedisset, accessisse propinquius discipulos eius, atque ita illis ceterisque turbis praesentibus, unum habuisse sermonem, quem matthaeus Lucasque narrant diverso narrandi modo, sed eadem veritate rerum.

Gregorius Moraliu.

Sublimia autem praecepta domino in monte dicturo praemittitur aperiens os suum, docebat eos, qui dudum aperuerat ora prophetarum. Remigius. Ubicumque autem legitur dominus aperuisse os, inspiciendum est, quia magna sunt quae sequuntur. Augustinus de serm.

Dom.. Vel dicit aperiens os suum, ut ipsa mora commendet aliquanto longiorem futurum esse sermonem. Chrysostomus in Matth.. Vel hoc dicit, ut discas quoniam nunc quidem docebat os aperiens in loquendo, nunc autem vocem, quae est ab operibus, emittens. Augustinus. Si quis autem pie sobrieque consideravit, inveniet in hoc sermone, quantum ad mores opportunos pertinet, perfectum vitae christianae modum; unde sic ipse sermo concluditur: omnis qui audit verba mea haec et facit ea, similabo eum viro sapienti.

Augustinus de Civ. Dei. Nulla autem est causa philosophandi, nisi finis boni; quod autem beatum facit, ipse est finis boni. Et ideo a beatitudine incipit dicens beati pauperes spiritu. Augustinus de serm. Dom.. Praesumptio quidem spiritus, audaciam et superbiam significat.

Vulgo etiam magnum spiritum superbi habere dicuntur, et recte, nam spiritus ventus vocatur; qui vero nesciat superbos inflatos dici, quasi vento distentos? quapropter recte hic intelliguntur pauperes spiritu humiles et timentes Deum, idest non habentes inflantem spiritum. Chrysostomus in Matth.. Vel spiritum hic elationem et animum dicit: quia enim sunt multi humiles nolentes, rerum necessitate coacti, non est laus; unde illos beatificat qui se ex electione humiliant. Ideo autem hic incipit radicitus evellens superbiam, quia haec fuit radix et fons malitiae universae; contra quam ponit humilitatem, velut quoddam stabile fundamentum; qua subiecta, cum stabilitate alia superaedificantur; hac autem destructa, pereunt quaecumque congregaveris bona. Chrysostomus super Matth..

Ideo autem dixit manifeste beati humiles spiritu, ut sic humiles ostendat, ut semper adiutorium Dei sint mendicantes; unde in Graeco dicitur beati ptochi, mendici, vel egeni. Sunt enim multi naturaliter humiles, et non ex fide, qui non pulsant adiutorium Dei; sed solum qui secundum fidem sunt humiles. Chrysostomus in Matth..

Vel quia pauperes spiritu hic dicit formidantes et trementes Dei iussiones, quomodo dominus per Isaiam commendat.

Quid autem amplius quam simpliciter humiles? humilium enim hic quidem mediocriter est, hic autem superabundanter.

Augustinus de serm. Dom..

Superbi ergo appetant regna terrarum; sed humilium est regnum caelorum.

Chrysostomus super Matth..

Nam sicut cetera vitia deponunt ad inferos, maxime tamen superbia, sic et omnes virtutes inducunt in regnum caelorum, maxime tamen humilitas, quia proprium est ut qui se humiliat exaltetur.

Hieronymus. Vel beati pauperes spiritu, qui scilicet propter spiritum sanctum voluntarie sunt pauperes.

Ambrosius de offic.. Inde autem incipit beatitudo iudicio divino, ubi aerumna aestimatur humana. Glossa.

Pauperibus autem in praesenti convenienter promittuntur divitiae caeli.

#2 Lectio 2

Ambrosius super Lucam.

Cum simpliciter contentus fuero inops, superest ut mores meos temperem. Quid enim mihi prodest carere saecularibus, nisi fuero mitis? congrue igitur sequitur beati mites. Augustinus de serm. Dom..

Mites sunt qui cedunt improbitatibus et non resistunt malo, sed vincunt in bono malum. Ambrosius super Lucam.

Mitiga ergo affectum tuum, ut non irascaris, aut certe iratus ne peccaveris.

Praeclarum est enim motum temperare consilio; nec minoris virtutis dicitur prohibere iracundiam, quam omnino non irasci, cum plerumque illud lentius, hoc fortius aestimetur. Augustinus.

Rixentur igitur immites et dimicent pro terrenis et temporalibus rebus; sed beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram de qua evelli non possunt; illam, inquam, terram de qua dicitur: portio mea in terra viventium. Significat enim quamdam stabilitatem hereditatis perpetuae, ubi anima per bonum affectum tamquam loco suo requiescit, sicut corpus in terra, et inde cibo suo alitur, sicut corpus ex terra: ipsa est requies et vita sanctorum. Chrysostomus super Matth..

Vel terra hic, sicut quidam dicunt, quamdiu est in hoc statu, terra mortuorum est, quia vanitati subiecta est; cum autem liberata fuerit de corruptione, fit terra vivorum, ut mortales hereditent immortalem. Alterum exponentem legi, quasi caelum, in quo habitaturi sunt sancti, dicatur terra vivorum, quod quantum ad inferiorem regionem caelum est, quantum autem ad superius caelum dicitur terra. Alii dicunt, quia corpus nostrum terra est, et quamdiu subiacet morti, terra est mortuorum; cum autem fuerit conforme factum gloriae corporis Christi, erit terra vivorum. Hilarius in Matth.. Vel hereditatem terrae mitibus dominus pollicetur, idest eius corporis quod ipse assumpsit habitaculum: et quia per mansuetudinem mentis nostrae habitat Christus in nobis, nos quoque clarificati corporis eius gloria vestiemur.

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter, Christus hic spiritualibus sensibilia immiscuit: quoniam enim aestimatur qui mitis est omnia sua perdere, contrarium promittit, dicens quod cum stabilitate sua possidet qui non est protervus; qui autem aliter est, multoties animam et hereditatem paternam perdit. Quia vero propheta dixerat: mansueti hereditabunt terram, a consuetis verbis contextit sermonem.

Glossa. Mites etiam, qui seipsos possederunt, hereditatem patris in futuro possidebunt. Plus autem est possidere quam habere: multa enim habemus quae statim amittimus.

#3 Lectio 3

Ambrosius super Lucam.

Cum hoc feceris, ut scilicet sis pauper et mitis, memento quia peccator es, et lugeto peccata tua; unde sequitur beati qui lugent. Et bene tertia benedictio est peccata deflentis, quia trinitas est quae peccata condonat. Hilarius in Matth..

Lugentes enim hic dicuntur non orbitates aut contumelias aut damna moerentes, sed peccata vetera flentes. Chrysostomus super Matth..

Et qui sua quidem peccata lugent, beati sunt, sed mediocriter; beatiores autem sunt qui aliena lugent peccata: tales convenit esse omnes doctores. Hieronymus.

Luctus enim hic non mortuorum ponitur communi lege naturae, sed peccatis et vitiis mortuorum. Sic flevit Samuel Saulem, et Paulus eos qui post immunditiam poenitentiam egerunt. Chrysostomus super Matth..

Cum autem consolatio sit lugentium cessatio luctus, qui sua peccata lugent, consolabuntur indulgentiam consecuti.

Chrysostomus in Matth..

Et licet talibus sufficiat venia frui, non terminat retributionem in peccatorum remissione, sed et multarum facit participes consolationum et hic et in futuro. Semper enim maiores laboribus Deus dat retributiones.

Chrysostomus super Matth..

Qui vero aliena peccata lugent, consolabuntur: qui cum in saeculo illo providentiam cognoverint Dei et intellexerint quod qui perierunt non fuerunt Dei, de cuius manu nemo rapere potest, de eis, luctu derelicto, in sua beatitudine laetabuntur. Vel aliter.

Augustinus de serm. Dom.. Luctus est tristitia de amissione carorum. Conversi autem ad Deum ea quae in hoc mundo cara habebant amittunt: non enim gaudent his rebus quibus ante gaudebant; et donec fiant in illis amor aeternorum, nonnulla moestitia sauciantur. Consolabuntur ergo spiritu sancto, qui maxime propterea Paraclitus nominatur, idest consolator, ut temporalem amittentes, aeterna laetitia perfruantur, et ideo dicit quoniam ipsi consolabuntur. Glossa. Vel per luctum duo genera compunctionis intelliguntur: scilicet pro miseriis huius mundi, et pro desiderio caelestium; unde filia caleph petivit irriguum superius et inferius. Huiusmodi autem luctum non habet nisi pauper et mitis, qui cum mundum non diligit, quod miser est recognoscit, et ideo caelum concupiscit. Convenienter ergo lugentibus promittitur consolatio, ut qui tristatus est in praesenti, gaudeat in futuro. Maior est autem retributio lugentis quam pauperis et mitis: plus enim est gaudere in regno, quam habere et possidere: multa enim cum dolore possidemus. Chrysostomus in Matth.. Notandum autem, quod hanc beatitudinem non simpliciter, sed omnino cum intensione et cumulo posuit; ideoque non dixit: qui moerent, sed qui lugent. Siquidem praeceptum istud totius philosophiae magisterium est. Si enim qui filios vel proximos mortuos lugent, toto illo doloris sui tempore nec pecuniarum nec gloriae amore tenentur, non invidia consumuntur, non iniuriis permoventur nec aliis vitiis obsidentur, utpote solis luctibus mancipati; multo magis qui propria peccata lugent, sicut ea lugere dignum est, celsiorem hanc philosophiam debent ostendere.

#4 Lectio 4

Ambrosius super Lucam.

Postquam delicta deflevi, esurire incipio et sitire iustitiam. Aeger enim cum in gravi morbo est, non esurit; unde sequitur beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam. Hieronymus. Non nobis sufficit velle iustitiam, nisi iustitiae patiamur famem, ut sub hoc exemplo, nunquam nos satis iustos, sed semper esurire iustitiae opera intelligamus. Chrysostomus super Matth..

Quoniam omne bonum quod non ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante Deum. Esurit autem iustitiam qui secundum iustitiam Dei desiderat conversari; sitit autem iustitiam qui scientiam eius acquirere cupit. Chrysostomus in Matth.. Iustitiam autem dicit vel universalem, vel particularem avaritiae contrariam. Quia

enim de misericordia dicturus erat, praemonstrat qualiter misereri oporteat, quia non ex rapina neque ex avaritia; unde etiam quod est avaritiae proprium, scilicet esurire et sitire, iustitiae attribuit. Hilarius in Matth..

Sitientibus autem et esurientibus iustitiam, beatitudinem tribuit, significans extensam in Dei doctrinam sanctorum aviditatem perfecta in caelo satietate repleri; et hoc est quod dicitur quoniam ipsi saturabuntur.

Chrysostomus super Matth..

Scilicet largitatem remunerantis Dei: quoniam maiora erunt praemia Dei quam sanctorum desideria.

Augustinus de serm. Dom.. Vel illo cibo saturabuntur in praesenti, de quo dominus dicit: meus cibus est ut faciam voluntatem patris mei, quod est iustitia, et illa aqua de qua: quisque biberit, fiet ei fons aquae salientis in vitam aeternam. Chrysostomus in Matth..

Vel rursus sensibile praemium statuit: quia enim plurimos divites facere putatur avaritia, dicit hoc esse contrarium, magisque id praestare iustitiam: qui enim iustitiam diligit, tutissime omnia possidet.

#5 Lectio 5

Glossa. Iustitia et misericordia ita coniunctae sunt, ut altera ab altera debeat temperari: iustitia enim sine misericordia crudelitas est; misericordia sine iustitia, dissolutio; unde de misericordia post iustitiam subdit beati misericordes.

Remigius. Misericors dicitur, quasi miserum habens cor, quia alterius miseriam quasi suam reputat et de malo alterius quasi de suo dolet. Hieronymus.

Misericordia hic non solum in eleemosynis intelligitur, sed in omni peccato fratris, si alter alterius onera portemus.

Augustinus de serm. Dom.. Beatos autem dicit esse qui subveniunt miseris, quoniam eis ita rependitur ut de miseria liberentur; unde sequitur quoniam ipsi misericordiam consequentur. Hilarius in Matth.. Intantum enim Deus benevolentiae nostrae in omnes delectatur affectu, ut suam misericordiam sit solis misericordibus praestaturus. Chrysostomus in Matth.. Videtur autem esse aequalis retributio, sed est multo maior: non enim est aequalis humana misericordia et divina. Glossa. Merito ergo misericordibus misericordia impenditur, ut plus accipiant quam meruissent; et sicut plus recipit qui ultra saturitatem habet quam ille qui habet tantum ad saturitatem, sic maior est gloria misericordiae quam praecedentium.

#6 Lectio 6

Ambrosius super Lucam.

Qui misericordiam defert, misericordiam amittit, nisi mundo corde misereatur: nam si iactantiam quaerit, nullus est fructus; unde sequitur beati mundo corde. Glossa.

Convenienter autem sexto loco ponitur cordis munditia, quia sexto die homo conditus est ad imaginem Dei, quae quidem obtenebrata erat in homine per culpam, sed in mundis cordibus reformatur per gratiam. Merito autem post praedicta sequitur, quia, nisi illa praecedant, mundum cor in homine non creatur. Chrysostomus in Matth.. Mundos autem hic ait vel eos qui universalem virtutem possident et nullius sibi malitiae conscii sunt, vel eos qui in temperantia consistunt, quae maxime necessaria est ad videndum Deum, secundum illud Pauli: pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Quia enim multi miserentur quidem, sed impudica agunt, monstrans quod non sufficit primum, scilicet misereri, hoc de munditia opposuit. Hieronymus. Mundus autem Deus a mundo corde concupiscitur: templum enim Dei non potest esse pollutum; et hoc est quod dicitur quoniam ipsi Deum videbunt. Chrysostomus super Matth.. Qui enim omnem iustitiam facit et cogitat, mente sua Deum videt quoniam iustitia figura est Dei, Deus enim iustitia est. Secundum ergo quod aliquis eripuerit se a malis et fecerit bona, secundum hoc Deum videt, aut parum aut amplius aut interdum aut semper, secundum possibilitatem humanam.

In saeculo autem illo mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, non in speculo et in aenigmate, sicut hic. Augustinus de serm. Dom.. Stulti autem sunt qui Deum videre istis exterioribus oculis quaerunt, cum corde videatur, sicut alibi scriptum est: in simplicitate cordis quaerite illum; hoc enim est simplex cor quod mundum Cor. Augustinus de Civ. Dei. Si autem tantum poterunt in corpore spirituali oculi etiam ipsi spirituales quantum possunt isti quales nunc habemus, proculdubio per eos Deus videri non poterit. Augustinus de Trin.. Haec autem visio merces est fidei; cui mercedi per fidem corda mundantur, sicut scriptum est: mundans fide corda eorum.

Hoc autem probatur illa maxime sententia: beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Augustinus super Gen. Ad litt.. Nemo autem videns Deum vivit vita ista qua mortaliter vivitur et istis sensibus corporis. Sed nisi ab hac vita quisque funditus moriatur, sive omnino exiens de corpore, sive ita alienatus a carnalibus sensibus ut merito nesciat, sicut ait apostolus: utrum in corpore an extra corpus sit, non in illam subvehitur visionem. Glossa. Maiorem autem remunerationem isti habent quam primi, sicut qui in curia regis non solum prandet, sed etiam faciem regis videt.

#7 Lectio 7

Ambrosius super Lucam.

Cum interiora tua vacua feceris ab omni labe peccati, ne dissensiones contentionesque ex affectu tuo prodeant, a te pacem incipe, ut sic pacem aliis feras; unde sequitur beati pacifici. Augustinus de Civ. Dei. Est autem pax tranquillitas ordinis. Ordo autem est parium dispariumque sua cuique loca tribuens dispositio.

Sicut autem nemo est qui gaudere nolit, ita nemo est qui pacem habere nolit; quandoquidem ipsi qui bella volunt, nihil aliud quam ad gloriosam pacem cupiunt bellando pervenire. Hieronymus. Pacifici autem dicuntur beati, qui primum in corde suo, Deinde et inter fratres dissidentes faciunt pacem. Quid enim prodest alios per te pacari, cum in tua anima sint bella vitiorum? Augustinus de serm. Dom..

Pacifici autem in semetipsis sunt qui omnes animi sui motus componentes et subiicientes rationi, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei, in quo ita ordinata sunt omnia ut quod est in homine praecipuum et excellens imperet ceteris reluctantibus quae sunt nobis bestiisque communia; atque idipsum quod excellit in homine, idest mens et ratio, subiiciatur potiori quod est ipsa veritas, filius Dei. Neque enim imperare inferioribus potest nisi superioribus subiiciatur. Et haec est pax quae datur in terra hominibus bonae voluntatis.

Augustinus in Lib. Retract.. Non tamen cuiquam provenire potest in hac vita ut lex repugnans legi mentis omnino non sit in membris. Sed hoc nunc pacifici agunt domando concupiscentias carnis, ut ad pacem plenissimam quandoque veniatur.

Chrysostomus super Matth..

Pacifici autem ad alios sunt non solum qui inimicos in pace reconciliant, sed etiam illi qui immemores malorum, diligunt pacem. Pax enim illa beata est quae in corde posita est, non tantum in verbis. Qui autem pacem diligunt, filii sunt pacis. Hilarius in Matth..

Pacificorum autem beatitudo, adoptionis est merces; et ideo dicitur quoniam filii Dei vocabuntur. Parens enim omnium Deus noster est, neque aliter transire in nuncupationem familiae eius licebit, nisi fraternae invicem caritatis pace vivamus.

Chrysostomus in Matth.. Vel cum pacifici dicantur qui non adversum se mutuo dimicant, sed alios dissidentes in concordiam revocant, iure etiam filii Dei appellantur, quia unigeniti hoc praecipuum fuit opus: distantia copulare, conciliare pugnantia. Augustinus de serm.

Dom.. Vel quia in pace perfectio est, ubi nihil repugnat; pacifici filii Dei dicuntur, quoniam nihil resistit Deo, et utique filii Dei similitudinem patris debent habere.

Glossa. Maximam ergo dignitatem habent pacifici; sicut qui filius regis dicitur in domo regia summus est. Septimo autem loco beatitudo haec ponitur, quia in sabbato verae requiei dabitur pax, sed aetatibus transactis.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Posita pacificorum beatitudine, ne aliquis existimaret quod semper pacem sibi quaerere sit bonum, subdit beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, hoc est propter virtutem, propter defensionem aliorum, propter pietatem: iustitiam enim consuevit pro omni virtute animae ponere.

Augustinus de serm. Dom.. Pace enim intrinsecus constituta ac firmata, quascumque persecutiones ille qui foras missus est, forinsecus concitaverit aut gesserit, auget gloriam quae secundum Deum est. Hieronymus. Signanter autem addit propter iustitiam: multi enim propter sua peccata persecutionem patiuntur, et non sunt iusti. Simulque considera quod octava verae circumcisionis beatitudo martyrio terminetur. Chrysostomus super Matth.. Non autem dixit: beati qui a gentibus persecutionem patiuntur, ne putes illum solum beatum qui persecutionem patitur propter idola non colenda; ideo et ab haereticis persecutionem patiens propter veritatem non relinquendam, beatus est, quia propter iustitiam patitur. Sed et si quis ex potentibus, qui christiani videntur, forsitan propter sua peccata correctus a te, fuerit te persecutus, beatus es cum iohanne baptista.

Si enim verum est quod prophetae martyres sunt, qui a suis occisi sunt, sine dubio qui propter causam Dei aliquid patitur, etsi a suis patitur, mercedem martyrii habet. Et ideo non posuit Scriptura personas persequentium, sed solam causam persecutionis, ut non aspicias quis te persequitur, sed propter quod. Hilarius in Matth.. Sic ergo ad postremum eos in beatitudine numerat quibus omnia pro Christo pati, qui iustitia est, pronus affectus est. His igitur et regnum servatur, qui in contemptu saeculi sunt pauperes spiritu; unde dicit quoniam ipsorum est regnum caelorum. Augustinus de serm.

Dom.. Vel octava beatitudo tamquam ad caput redit, quia consummatum perfectumque ostendit et probat. Itaque in prima et in octava nominatum est regnum caelorum: septem enim sunt quae perficiunt; nam octava clarificat et perfectum demonstrat; ut per hos gradus perficiantur et ceteri, tamquam accipiatur rursus exordium.

Ambrosius super Lucam.

Vel aliter: primum regnum caelorum sanctis propositum est in absolute corpore, secundum post resurrectionem esse cum Christo. Post resurrectionem enim terram incipies tuam possidere absolutus a morte, et in ipsa possessione consolationem reperies. Consolationem sequitur delectatio, delectationem divina miseratio. Cui autem miseretur dominus, et vocat et sic vocatus videt vocantem. Qui autem viderit, in ius divinae generationis assumitur, et tunc demum quasi Dei filius caelestis regni divitiis delectatur.

Ille igitur incipit, hic repletur.

Chrysostomus in Matth.. Ne autem mireris si secundum unamquamque beatitudinem regnum non audis, quia cum dicit consolabuntur, misericordiam consequentur, et cetera huiusmodi, per haec universa nihil aliud quam regnum caelorum occulte insinuat, ut nihil sensibile expectes. Neque enim beatus est qui in his coronatur quae cum praesenti vita discedunt. Augustinus de serm. Dom..

Diligenter autem attendendus est numerus harum sententiarum: his enim septem gradibus congruit operatio spiritus sancti septiformis quam Isaias describit; sed ille a summo, hic ab imo: quia ibi docetur filius Dei ad ima descensurus, hic homo de imis ad similitudinem Dei ascensurus.

In his prius est timor, qui congruit hominibus humilibus, de quibus dicitur beati pauperes spiritu, id est non alta sapientes, sed timentes. Secunda est pietas, quae convenit mitibus: qui enim pie quaerit, honorat, non reprehendit, non resistit, quod est mitem fieri. Tertia est scientia, quae convenit lugentibus, qui didicerunt quibus malis nunc vincti sunt, quae quasi bona petierunt. Quarta, quae est fortitudo, congruit esurientibus et sitientibus, quia desiderantes gaudium de veris bonis, laborant, a terrenis cupientes averti. Quinta, consilium, convenit misericordibus, quia unicum remedium est de tantis malis erui, dimittere aliis et dare. Sexta est intellectus, et convenit mundis corde, qui purgato oculo possunt videre quod oculus non vidit. Septima est sapientia, quae convenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed obtemperant spiritui. Unum autem praemium, quod est regnum caelorum, varie nominatum est. In prima, sicut oportebat, positum est regnum caelorum, quod est perfectae sapientiae initium, ac si diceretur: initium sapientiae timor domini. Mitibus hereditas tamquam testamentum patris cum pietate quaerentibus; lugentibus consolatio, tamquam scientibus quid amiserunt et in quibus mersi sunt; esurientibus saturitas, tamquam refectio laborantibus ad salutem; misericordibus misericordia, tamquam optimo consilio utentibus, ut hoc eis exhibeatur quod exhibent; mundis corde facultas videndi Deum, tamquam purum oculum ad intelligenda aeterna gerentibus; pacificis Dei similitudo. Et ista quidem in hac vita possunt compleri, sicut completa esse in apostolis credimus: nam quod post hanc vitam promittitur, nullis verbis exponi potest.

#9 Lectio 9

Rabanus. Superiores sententias generaliter dirigebat; iam incipit loqui praesentes compellans, praedicans eis persecutiones quas pro nomine eius passuri erant, dicens beati estis cum maledixerint vobis homines et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos. Augustinus de serm. Dom.. Quaeri autem potest quid intersit quod ait cum vobis maledicent et dicent omne malum, cum maledicere hoc sit malum dicere.

Sed aliter est maledictum iactatum cum contumelia coram illo qui maledicetur, aliter cum absentis fama laeditur. Persequi autem est vim inferre, vel insidiis appetere.

Chrysostomus super Matth..

Si autem verum est, quoniam qui calicem aquae porrexerit, merces eius non perit, consequenter qui vel unius levissimi verbi iniuriam fuerit passus, vacuus non erit a mercede. Ut autem blasphematus sit beatus, duo convenire debent: ut et mendaciter blasphemetur, et propter Deum; alioquin si unum defuerit, non est beatitudinis merces. Et ideo dicit mentientes propter me. Augustinus de serm. Dom.. Quod propter illos dictum puto qui volunt de persecutionibus et de fama suae turpitudinis gloriari, et ideo dicere ad se pertinere Christum, quod multa de illis dicuntur mala, cum et vera dicantur, quando et de errore illorum dicuntur; et si aliquando falsa iactantur, non tamen propter Christum ista patiuntur. Gregorius super Ezech.. Quid autem poterit obesse si homines vobis derogent, et sola vos conscientia defendat? sed tamen linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatam debemus aequanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat; unde et hic dicitur gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Glossa. Gaudete mente quidem, et exultate corpore, quia merces vestra non tantum magna est, sicut aliorum, sed copiosa est in caelis.

Augustinus de serm. Dom.. Non hic caelos puto dici superiores partes huius visibilis mundi: non enim merces vestra in rebus visibilibus collocanda est; sed in caelis, dictum puto in spiritualibus firmamentis, ubi habitat sempiterna iustitia.

Sentiunt ergo istam mercedem qui gaudent spiritualibus, sed ex omni parte perficietur cum mortale hoc induerit immortalitatem.

Hieronymus. Gaudere et exultare debemus, ut merces nobis in caelestibus praeparetur. Hoc qui vanam sectatur gloriam, implere non potest.

Chrysostomus super Matth..

Quia quantum aliquid laetatur de laude hominum, tantum de vituperatione tristatur. Qui vero gloriam concupiscis in caelo, opprobria non times in terris. Gregorius super Ezech..

Aliquando tamen detractores debemus compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire a nobis bona poterant, corda innocentia corrumpant.

Glossa. Non solum autem praemio, sed etiam exemplo eos ad patientiam provocat, cum subdit sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt ante vos. Remigius.

Magnam enim consolationem accipit homo in tribulatione positus, dum recordatur passiones aliorum a quibus exemplum patientiae accipit; ac si diceret: mementote quia illius vos estis apostoli cuius illi fuerunt prophetae.

Chrysostomus in Matth.. Simul etiam insinuat coaequalitatem sui honoris ad patrem, ac si dicat: sicut illi propter patrem, ita et vos propter me patiemini. Cum etiam dixit prophetas qui fuerunt ante vos, monstrat et ipsos prophetas iam factos.

Augustinus de serm. Dom.. Persecutionem autem hic generaliter posuit et in maledictis et in laceratione famae.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Quoniam sublimia praecepta apostolis dederat et multo quam in lege veteri maiora, ne turbarentur, ac dicerent: quoniam modo haec implere poterimus? eos laudum admixtione permulcet, dicens vos estis sal terrae, per quod ostendit quam necessario ista praecipiat. Non enim pro vestra, inquit, salute tantummodo, aut pro una solum gente, sed pro universo prorsus orbe haec vobis doctrina committitur.

Proinde non oportet vos adulari atque palpare, sed e contrario salis instar mordicare.

Quod si homines mordendo ac perstringendo, male audieritis, gaudete: hoc enim salis est opus, laxa quaeque mordicare atque restringere. Sic itaque aliorum maledictio nihil vobis afferet incommodi; sed vestrae potius firmitatis testimonium est. Hilarius in Matth.. Est autem hic proprietatis quaerenda dictorum, quam et apostolorum officium et ipsius salis natura monstrabit. Hoc igitur in omnem usum humani generis effectum incorruptionem corporibus, quibus fuerit aspersum, impertit, et ad omnem sensum conditi saporis aptissimum est. Apostoli autem sunt rerum caelestium praedicatores et aeternitatis velut salitores, merito sal terrae nuncupati, quia per virtutem doctrinae quasi salientes, aeternitati corpora servant. Remigius. Sal etiam, per aquam et ardorem solis et flatum venti in naturam alteram commutatur; sic et apostolici viri per aquam baptismi et ardorem dilectionis et flatum spiritus sancti in spiritalem regenerationem commutati sunt. Sapientia etiam caelestis, per apostolos praedicata, exsiccatur humores carnalium operum, aufert foetorem et putredinem malae conversationis et vermum libidinosae cogitationis et illum de quo dicit propheta: vermis eorum non moritur. Remigius.

Sunt apostoli sal terrae, id est hominum terrenorum, qui amando terram, terra vocantur.

Hieronymus. Vel apostoli sal terrae appellantur, quia per illos universum hominum conditur genus.

Chrysostomus super Matth..

Doctor enim cum fuerit omnibus praedictis virtutibus ornatus, tunc est quasi optimum sal, et totus populus de illo conditur videndo eum et audiendo. Remigius.

Et sciendum, quia nullum sacrificium offerebatur Deo in veteri testamento nisi prius condiretur sale: quia nullus potest laudabile sacrificium Deo offerre absque sapore caelestis sapientiae. Hilarius.

Verum quia conversioni homo subiacet, ideo apostolos sal terrae nuncupatos monet in traditae sibi potestatis virtute persistere, cum subdit quod si sal evanuerit, in quo salietur? Hieronymus.

Id est si doctor erraverit, a quo alio doctore emendabitur? Augustinus de serm.

Dom.. Et si vos, per quos condiendi sunt populi, metu persecutionum temporalium, amiseritis regna caelorum, qui erunt homines per quos a vobis error auferatur? alia littera habet si sal infatuatum fuerit, ostendens fatuos esse iudicandos qui temporalium bonorum vel copiam sectantes vel inopiam metuentes amittunt aeterna, quae nec dari possunt ab hominibus nec auferri. Hilarius (ut supra) si autem doctores infatuati nil saliant, et ipsi sensu accepti saporis amisso vivificare non possunt corrupta, redduntur inutiles; unde sequitur ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. Hieronymus. Exemplum de agricultura sumptum est. Sal enim ut in condimentum ciborum et ad siccandas carnes necessarium est, ita alium usum non habet. Certe legimus in Scripturis urbes quasdam ira victorum sale seminatatas, ut germen nullum in ipsis oriretur. Glossa. Postquam ergo illi qui capita sunt aliorum, defecerint, nulli usui apti sunt, nisi ad hoc ut mittantur foras ab officio docendi. Hilarius (ut supra) vel etiam de ecclesiae promptuariis proiecti, pedibus incedentium conterantur.

Augustinus de serm. Dom.. Non autem calcatur ab hominibus qui patitur persecutionem, sed qui persecutionem timendo infatuatur. Calcari enim non potest nisi inferior; inferior autem non est qui quamvis corpore multa in terra sustineat, corde tamen in caelo fixus est.

#11 Lectio 11

Chrysostomus super Matth..

Sicut doctores propter bonam conversationem sunt sal quo populus conditur, ita propter verbum doctrinae sunt lux qua ignorantes illuminantur. Prius autem est bene vivere quam bene docere; et ideo postquam apostolos dixerat sal, consequenter vocat eos lucem, dicens vos estis lux mundi. Vel quia sal in eo statu tenet rem ne ad deterius mutetur, lux ad melius perducit illustrando. Propter quod apostoli dicti sunt prius sal propter Iudaeos et propter populum christianum, a quibus Deus cognoscitur, quos servant in Dei scientia; lux autem propter gentes quas ad scientiae lumen perducunt. Augustinus de serm. Dom.. Oportet autem hic mundum non caelum et terram, sed homines qui sunt in mundo, intelligi, vel qui diligunt mundum, quibus illuminandis apostoli missi sunt. Hilarius in Matth.. Natura enim luminis est ut lucem, quocumque circumferatur, emittat, illatumque aedibus tenebras interimat, luce dominante. Igitur mundus extra cognitionem Dei positus, obscuris tenebatur ignorantiae tenebris, cui per apostolos scientiae lumen invehitur, et cognitio Dei claret, et de parvis eorum corpusculis, quocumque incesserint, lux tenebris ministratur.

Remigius. Sicut autem sol dirigit radios suos, ita et dominus, qui est sol iustitiae, direxit apostolos suos ad effugandas humani generis tenebras. Chrysostomus in Matth.. Intellige autem quam magna eis promittit, ut qui in regione propria cogniti non erant, ad fines orbis terrarum eorum veniret fama. Nec persecutiones quas praedixerat, eos potuerunt occultare, sed propter hoc magis praecleari redduntur. Hieronymus.

Ne autem apostoli abscondantur ob metum, sed tota libertate se prodant, docet eos fiduciam praedicandi, cum consequenter dicit non potest civitas abscondi supra montem posita. Chrysostomus in Matth.. Per hoc etiam eos docet esse sollicitos de propria vita, quasi in oculis omnium positos, sicut civitas quae est supra montem posita, vel lucerna supra candelabrum lucens. Chrysostomus super Matth.. Haec autem civitas ecclesia sanctorum est, de qua dicitur: gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. Cives eius sunt omnes fideles, de quibus apostolus: vos estis cives sanctorum. Haec ergo civitas posita est supra montem Christum, de quo Daniel: lapis abscissus sine manibus factus est mons magnus. Augustinus de serm. Dom.. Vel posita est supra montem, idest supra magnam iustitiam, quam significat mons, in quo disputat dominus.

Chrysostomus super Matth..

Non potest ergo civitas abscondi posita supra montem, etiam si ipsa voluerit: mons enim qui eam portat, facit eam omnibus manifestam; sic et apostoli et sacerdotes, qui fundati sunt in Christo, non possunt esse absconditi etiam si voluerint, quia Christus eos manifestat. Hilarius in Matth.. Vel civitatem, carnem quam assumpserat nuncupat, quia in eo per naturam suscepti corporis, quaedam humani generis congregatio continetur, et nos per consortium carnis suae sumus habitatio civitatis. Abscondi ergo non potest, quia in altitudine positus celsitudinis Dei, admiratione operum suorum offertur omnibus contemplandus.

Chrysostomus super Matth..

Quare autem sanctos suos Christus manifestet et non sinat eos esse absconditos, per alteram comparisonem ostendit, cum subditur neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed supra candelabrum. Chrysostomus in Matth..

Vel per hoc quod dixit non potest civitas abscondi, demonstravit suam virtutem; in hoc autem quod subdit neque accendunt lucernam, eos inducit ad liberam praedicationem, ac si diceret: ego quidem lucernam accendi; ut vero perseveret ardens, vestri erit studii, non solum propter vos, sed propter alios qui illuminabuntur, sed et propter gloriam Dei. Chrysostomus super Matth..

Lucerna est verbum divinum, de quo dictum est: lucerna pedibus meis verbum tuum. Accendentes lucernam sunt pater et filius et spiritus sanctus. Augustinus de serm.

Dom.. Quid autem putamus dictum esse et ponunt eam sub modio? ut occultatio tantum lucernae accipienda sit (tanquam si diceret: nemo accendit lucernam et occultat eam), an aliquid etiam modius significat, ut hoc sit ponere lucernam sub modio, superiora facere corporis commoda quam praedicationem veritatis? sub modio ergo lucernam ponit quisquis lucem doctrinae bonae commodis temporalibus obscurat et tegit. Et bene modius dicitur res corporalis, sive propter retributionem mensurae, quia ea quisquis recipit quae gessit in corpore, sive quia temporalia bona, quae corpore peraguntur, circa dierum mensuram, quam significat modius, inchoantur, et transeunt; aeterna vero et spiritualia nullo tali fine coercentur.

Super candelabrum autem lucernam ponit qui corpus suum ministerio verbi subiicit, ut superior sit praedicationis veritatis et inferior servitus corporis: per ipsam enim corporis servitum excelsior lucet doctrina, dum per vocem et ceteros corporis motus in bonis operibus insinuat discentibus.

Chrysostomus super Matth..

Vel modii sunt homines mundiales: quoniam sicut modii desuper quidem vacui sunt, subtus autem pleni, sic omnes mundi amatores in rebus spiritualibus insensati sunt, in terrenis autem sapientes; et ideo quasi modius verbum Dei tenet absconditum, quando propter aliquam causam terrenam verbum Dei non est ausus palam proloqui, nec fidei veritatem. Candelabrum est ecclesia, quae baiulat verbum vitae, et omnis ecclesiasticus vir. Hilarius. Vel synagogam dominus modio comparavit, quae susceptos fructus intra se tantum receptans, certum modium dimensae observantiae continebat. Ambrosius super Lucam.

Et ideo nemo fidem suam intra mensuram legis includat, sed ad ecclesiam conferat, in qua septiformis spiritus relucet gratia. Beda.

Vel ipse Christus accendit lucernam, qui testam humanae naturae flamma suae divinitatis implevit, quam nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est sub mensura legis includere, vel intra unius gentis terminos noluit cohibere. Candelabrum ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit, quia nostris in frontibus fidem suae incarnationis affixit. Hilarius in Matth..

Vel lucerna Christi ponitur in candelabro, idest in ligno per passionem suspensa, quae lumen aeternum est in ecclesia habitantibus praebitura; et ideo dicit ut luceat omnibus qui in domo sunt.

Augustinus de serm. Dom.. Si quis enim domum vult accipere ecclesiam, non est absurdum. Vel domus est ipse mundus, propter id quod superius ait vos estis lux mundi. Hilarius (ut supra) p tali etiam lumine monet fulgere apostolos, ut ex admiratione operis eorum Deo laus impartiat; unde sequitur sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona. Chrysostomus super Matth.. Idem sic illuminate docentes ut non vestra tantum audiant verba, sed et opera videant; et quos illuminaveritis per verbum quasi lux, condicatis per exemplum quasi sal.

Per illos autem doctores qui docent et faciunt magnificatur Deus, nam disciplina domini ex moribus familiae demonstratur; et ideo sequitur et glorificent patrem vestrum qui in caelis est. Augustinus de serm. Dom.. Si tantummodo diceret ut videant opera vestra bona, finem constituisse videretur in laudibus hominum, quas quaerunt hypocritae; sed addidit et glorificent patrem vestrum qui in caelis est, ut hoc ipsum quod homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem constituat, sed referat ad laudem Dei, et propterea placeat hominibus ut in illo glorificetur Deus. Hilarius.

Non quod ab hominibus oporteat gloriam quaerere, sed ut dissimulantibus nobis, opus nostrum his inter quos vivimus, in honorem Dei eluceat.

#12 Lectio 12

Glossa. Postquam hortatus est audientes ut se praeparent ad omnia sustinenda pro iustitia, et non absconderent quod accepturi erant, sed ea benevolentia discerent, ut ceteros docerent, incipit eos informare qui doceant, tamquam si quaeretur: quid est hoc quod non vis abscondi, pro quo iubet omnia tolerari? numquid aliquid dicturus es extra ea quae in lege sunt scripta? ideo inquit nolite autem putare quoniam veni solvere legem aut prophetas. Chrysostomus super Matth.. Quod propter duas causas dicit: primum ut discipulos his verbis ad suum provocaret exemplum; ut sicut ipse omnem legem adimplebat, sic et illi studerent implere.

Denique futurum erat ut calumniarentur eum Iudaei, quasi legem solventem; unde priusquam incurrat calumniam, calumniae satisfacit, ne putaretur sic venisse ut simpliciter legem praedicaret, sicut prophetae fecerant. Remigius. Duo dixit: negat venisse se solvere, et affirmat venisse se implere: et ideo addit non enim veni legem solvere, sed implere. Augustinus de serm. Dom.. In hac autem sententia duplex est sensus: nam adimplere legem aut est addendo aliquid quod minus habet, aut faciendo quod habet. Chrysostomus in Matth..

Implevit igitur Christus prophetas complendo omnia quae per eos de ipso fuerant dicta; legem autem, primo quidem nihil transgrediendo legalium, secundo iustificando per fidem quod lex per litteram facere non valebat. Augustinus contra faustum. Demum etiam, quia sub gratia positus in hac mortali vita difficile erat implere quod in lege scriptum est: non concupisces, ille per carnis suae sacrificium sacerdos effectus impetrat nobis indulgentiam; etiam hinc adimplens legem, ut quod per nostram infirmitatem minus possumus, per illius perfectionem curetur, cuius capitis membra effecti sumus. Puto etiam sic esse accipiendum quod dicitur non veni legem solvere, sed adimplere; his videlicet additamentis, quae vel ad expositionem pertinent antiquarum sententiarum, vel ad conversationem in eis. Aperuit enim dominus, etiam iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidii genere deputari.

Maluit etiam nos dominus non iurantes non recedere a vero, quam verum iurantes appropinquare periurio.

Sed cur, o Manichaei, legem non accipitis et prophetas, cum Christus eos se non venisse solvere dixerit, sed adimplere? ad hoc respondet faustus haereticus: quis hoc testatur dixisse Jesum? matthaeus.

Quomodo ergo iohannes non id testatur, qui fuit in monte; matthaeus hoc scripsit, qui postquam Jesus descendit de monte, secutus est eum? ad hoc Augustinus respondet: si nemo de Christo vera dixit nisi qui vidit eum vel audivit, hodie de eo vera dicit nullus. Cur ergo ex ore iohannis non potuit vera matthaeus audire de Christo, si ex libro iohannis possumus vera loqui de eo nos tanto tempore post nati? hinc enim non solum matthaei, sed etiam Lucae ac marci evangelium, et non impari auctoritate, receptum est. Huc accedit, quia et ipse dominus potuit narrare matthaeo quod egerat, antequam eum vocasset. Aperte autem dicite non vos credere evangelio; nam qui in evangelio non nisi quod vultis creditis, vobis potius quam evangelio creditis.

Item faustus. Probemus et matthaeum hoc non scripsisse, sed alium, nescio quem, sub nomine eius. Quid enim dicit? cum transisset Jesus, vidit sedentem hominem ad telonium, matthaeum nomine. Et quis ergo scribens de seipso dicat: vidit hominem, et non vidit me? ad quod Augustinus: ita matthaeus de se, tamquam de alio scripsit, sicut et iohannes fecit dicens: conversus Petrus vidit alium discipulum quem diligebat Jesus manifestum est enim hunc morem fuisse scriptorum cum gesta narrarent.

Item faustus. Quid quod etiam ex ipso sermone quo praecepit non putare quia venerit legem solvere, magis intelligi datur quia solveret? neque enim nihil tale eo faciente Iudaei suspicari hoc possent.

Ad quod Augustinus. Hoc quidem valde infirmum est: non enim negamus Iudaeis non intelligentibus videri potuisse Christum destructorem esse legis et prophetarum.

Item faustus. Quid quod etiam lex et prophetae nec adimplitione gaudent, cum in deuteronomio dicatur: haec praecepta quae mando tibi observabis, nec addas quicquam eis nec minuas? ad quod Augustinus: non intelligit faustus quid sit legem implere, cum hoc de verborum adiectione putat accipiendum.

Plenitudo enim legis caritas est, quam dominus dedit mittendo fidelibus spiritum sanctum. Impletur ergo lex, vel cum fiunt quae ibi praecepta sunt, vel cum exhibentur quae ibi prophetata sunt.

Item faustus. Quod novum testamentum Jesum condidisse fatemur, quid aliud quam destructionem fatemur veteris testamenti? ad quod Augustinus: in veteri testamento figurae erant futurorum, quas rebus per Christum praesentatis auferri oportebat, ut eo ipso lex et prophetae implerentur, in quibus scriptum est daturum Deum novum testamentum.

Item faustus. Hoc igitur si dixit Christus, aut aliud significans dixit, aut (quod absit) mentiens dixit, aut omnino nec dixit. Sed Jesum quidem mentitum fuisse nullus dicat; ac per hoc aliter dictum est, aut nec omnino dictum

est. Me quidem iam adversus capituli huius necessitudinem Manichaea fides reddidit tutum, quae principio mihi non cunctis quae ex salvatoris nomine leguntur scripta, passim credere persuasit. Esse enim multa zizania, quae in contagium boni seminis Scripturis bene omnibus noctivagus quidam seminator insparsit. Ad quod Augustinus: Manichaeus docuit impiam perversitatem, ut ex evangelio quod haeresim tuam non impedit hoc accipias, quod autem impedit non accipias. Nos autem docuit apostolus piam provisionem: ut quisquis nobis annuntiaverit praeter id quod accepimus, anathema sit. Dominus autem exposuit quid sint zizania, non aliqua falsa veris Scripturis immissa, sicut tu interpretaris, sed homines filios maligni.

Item faustus. Cum te Iudaeus interpellabit, cur legis et prophetarum praecepta non serves, quae Christus dixit non se venisse solvere, sed adimplere, cogaris aut vanae superstitioni succumbere, aut capitulum profiteri falsum, aut te Christi negare discipulum. Ad quod Augustinus: nullas ex hoc capitulo catholici patiuntur angustias, quasi legis et prophetarum praecepta non servent, quia caritatem Dei et proximi habent, in quibus praeceptis pendet lex et prophetae.

Et quaecumque ibi rebus gestis vel sacramentorum celebrationibus vel locutionum modis figurate prophetata sunt, in Christo et ecclesia compleri cognoscunt. Unde nec vanae superstitioni succumbimus, nec istud evangelii capitulum falsum esse dicimus, nec Christi discipulos nos negamus.

Qui ergo dicit: si Christus legem et prophetas non solvisset, illa sacramenta legis et prophetarum in christianorum celebrationibus permanerent, potest dicere: si Christus legem et prophetas non solvisset, adhuc promitteretur nasciturus, passurus, resurrecturus; cum ideo magis hoc non solverit sed adimpleverit, quia iam non promittitur nasciturus, passurus, resurrecturus, quod illa sacramenta quodammodo personabant; sed annuntiat quod natus sit, passus sit, resurrexit, quod haec sacramenta, quae a christianis aguntur, iam personant. Patet ergo quanto errore delirent qui putant, signis sacramentisque mutatis, etiam res ipsas esse diversas, quas ritus propheticus pronuntiavit promissas, et evangelicus demonstrat impletas.

Item faustus. Quaerendum est si hoc Christus dixit, cur dixerit: utrum nec compalpandi Iudaeorum furoris causa, qui sancta sua ab eo conculcari videntes, nec audiendum quidem eum existimabant; aut ut nos, qui ei credebamus ex gentibus, instrueret legis subire iugum. Si autem haec non ei fuit causa dicendi, illa debet esse quam dixit; nec ipsum mentitus est. Sunt enim tria genera legum: unum Hebraeorum, quod peccati ac mortis Paulus appellat; aliud gentium, quod naturale vocat, dicens: gentes naturaliter, quae legis sunt, faciunt; tertium est veritatis, de qua dixit: lex spiritus vitae. Item prophetae: alii sunt Iudaeorum, de quibus notum est; alii gentium, de quibus Paulus dicit: dixit quidam proprius eorum propheta; alii veritatis, de quibus Jesus dicit: mitto ad vos sapientes et prophetas.

Et quidem si observationes Hebraicas adimpletionis gratia protulisset, dubium non erat quin de Iudaeorum lege et prophetis dixisset; ubi vero sola recenset antiquiora praecepta, id est non occides, non moechaberis, quae olim promulgata fuerant per Henoch et seth et ceteros iustos, cui non videatur hoc eum dixisse de veritatis lege et prophetis? ubi vero Iudaeorum quaedam visus est nominasse, penitus eradicavit, praecipiendo contraria: ut est illud: oculus pro oculo, dentem pro dente. Ad quod Augustinus: manifestum est quam legem et quos prophetas Christus non venerit solvere, sed implere. Ipsa enim est lex quae per Moysen data est. Non autem, sicut faustus opinatur, quaedam dominus adimplevit, quae ab antiquis iustis iam dicta erant ante legem Moysi, sicut non occides, quaedam vero solvit, quae propria videbantur legis Hebraeorum. Nos enim dicimus, et haec pro tempore bene fuisse tunc instituta, et nunc a Christo non soluta, sed adimpleta, ut patebit per singula.

Hoc etiam non intelligebant qui in ea perversitate manserunt ut gentes cogerent iudaizare, haeretici scilicet qui Nazaraei dicuntur.

Chrysostomus super Matth..

Quoniam vero omnia quae ab initio mundi usque ad finem erant futura, mystice erant prophetata in lege, ne videatur aliquid eorum quae fiunt non antea cognovisse, propterea dicit: non potest fieri ut transeat caelum et terra, donec omnia quae in lege prophetata sunt, rebus ipsis fuerint adimpleta; et hoc est quod dicit amen quippe dico vobis, donec transeat caelum et terra, iota unum aut unus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant. Remigius. Amen, Hebraeus sermo est, et Latine dicitur vere, fideliter, sive fiat. Duabus autem de causis hoc sermone utitur dominus: sive propter duritiam illorum qui tardi erant ad credendum, sive propter credentes, ut profundius attenderent ea quae sequuntur.

Hilarius in Matth.. Per hoc autem quod ait donec transeat caelum et terra, caelum quidem et terram maxima elementa non arbitramur esse solvenda.

Remigius. Permanebunt enim essentialiter, sed transibunt per renovationem. Augustinus de serm. Dom.. Per hoc autem quod ait iota unum, aut unus apex non transibit a lege, nihil potest aliud intelligi nisi vehemens expressio perfectionis, quae per litteras singulas demonstrata est; inter quas litteras iota minor est ceteris, quia uno ductu fit; apex etiam est ipsius aliqua in summo particula.

Quibus verbis ostendit in lege ad effectum et minima quaeque perducit. Rabanus.

Apte quoque Graecum iota, et non iud Hebraeum posuit, quia iota in numero, decem significat, et Decalogum legis enumerat, cuius quidem apex et perfectio est evangelium. Chrysostomus super Matth..

Si autem ingenuus homo vel in vili mendacio inventus fuerit, erubescit, et vir sapiens verbum quod dixit, non relinquit in vacuum, quomodo verba divina sine exitu vacua poterant permanere? unde concludit qui ergo

solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Puto autem quod ipse dominus manifeste hoc respondit, quae sunt minima mandata monstrans, dicendo si quis solverit unum de mandatis istis minimis, id est quae modo dicturus sum.

Chrysostomus in Matth..

Non enim pro veteribus legibus hoc dixit, sed pro his quae ipse erat praecepturus; quae quidem minima vocat, licet magna.

Sicut enim multoties de se humilia locutus est, ita et de suis praeceptis humiliter loquitur. Vel aliter. Chrysostomus super Matth..

Mandata Moysi in actu facilia sunt: non occides, non adulterabis; ipsa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit; et ideo in remuneratione modica sunt, in peccato autem magna. Mandata autem Christi, idest: non irascaris, non concupiscas, in actu difficilia sunt; et ideo in remuneratione magna, in peccato autem minima. Minima igitur dicit ista Christi mandata: non irascaris, non concupiscas; ergo illi qui levia peccata committunt, minimi sunt in regno Dei; idest qui iratus fuerit, et grande peccatum non fecerit, a poena quidem securus est, scilicet damnationis aeternae; non tamen est in gloria, scilicet quam consequuntur illi qui etiam haec minima implent. Augustinus de serm. Dom.. Vel e converso illa quae praecepta sunt in lege, dicuntur minima; quae autem Christus dicturus est, sunt maxima. Mandata autem minima significantur per unum iota et unum apicem.

Qui ergo solverit, et docuerit sic, idest secundum quod solvit, minimus vocabitur in regno caelorum. Et fortasse ideo non erit, quia ibi nisi magni esse non possunt. Glossa. Solvere autem est non agere quod recte quis intelligit, vel non intelligere quae depravavit, aut minuere integritatem superadditionis Christi. Chrysostomus in Matth..

Vel cum audieris minimum in regno caelorum, nihil suspicere quam supplicium et Gehennam. Regnum enim consuevit dicere non solum regni utilitatem, sed tempus resurrectionis, et adventum Christi terribilem. Gregorius in evang..

Vel per regnum caelorum ecclesia intelligenda est, in qua doctor qui solvit mandatum, minimus vocatur, quia cuius vita despicitur, restat ut eius praedicatio contemnatur.

Hilarius in Matth..

Vel minima dicit domini passionem et crucem: quae si quis tamquam erubescenda non confitebitur, erit minimus, idest novissimus, ac pene nullus; confitenti vero magnam in caelo vocationis gloriam pollicetur; unde sequitur qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum. Hieronymus. Suggillat in hoc Pharisaeos, qui contemptis mandatis Dei, statuebant proprias traditiones, quod non eis prosit doctrina in populo, si vel parvum quod in lege est destruant.

Possumus autem et aliter intelligere: quod magistri eruditio, etiam si parvo peccato obnoxia sit, deducat eum de gradu maximo; nec prosit docere iustitiam quam minima culpa destruit; beatitudoque perfecta sit, quae sermone docueris, opere complere. Augustinus de serm. Dom..

Vel aliter. Qui solverit illa minima, scilicet praecepta legis, et sic docuerit, minimus vocabitur; qui autem fecerit, illa minima, et sic docuerit non iam magnus habendus est, sed tamen, non tam minimus quam ille qui solvit. Ut autem sit magnus, facere debet et docere quae Christus docet.

#13 Lectio 13

Hilarius in Matth.. Pulcherrimo ingressu opus legis coepit excedere, aditum in caelum apostolis, nisi iustitiam Pharisaeorum anteissent, denuntians non futurum; et hoc est quod dicit dico enim vobis. Chrysostomus in Matth..

Iustitiam autem hic dicit universalem virtutem. Intende autem gratiae additamentum: discipulos enim suos adhuc rudes magistris qui in veteri testamento erant, vult esse meliores. Scribas autem ac Pharisaeos non dixit iniquos, quia non dixisset eos habere iustitiam. Vide etiam quoniam hic vetus testamentum confirmat, comparisonem faciens eius ad novum: plus enim et minus eiusdem generis est.

Scribarum autem et Pharisaeorum iustitiae sunt mandata Moysi; superimpletiones autem istorum mandatorum sunt mandata Christi. Hoc est ergo quod dicit: nisi quis supra legis mandata, etiam haec mea praecepta, quae apud illos minima existimabantur, impleverit, non intrabit in regnum caelorum: quoniam illa de poena liberant, quae scilicet transgressoribus legis debetur, non autem in regnum inducunt; haec autem et de poena liberant, et in regnum inducunt. Cum autem sit idem solvere minima mandata, et non custodire, quare supra de solvente dicit quod minimus vocabitur in regno Dei, hic autem de non conservante: non introibit in regnum caelorum? sed vide quia minimum esse in regno idem est quod non intrare in regnum. Esse autem aliquem in regno non est regnare cum Christo, sed esse tantum in populo Christi; tamquam si dicat de solvente, quod inter christianos quidem erit, tamen minimus christianus. Qui autem intrat in regnum, fit particeps regni cum Christo.

Consequenter et iste qui non intrat in regnum caelorum, gloriam quidem non habebit cum Christo, erit tamen in regno caelorum, idest in numero eorum super quos Christus caelorum rex regnat. Augustinus de Civ. Dei. Vel aliter.

Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam Scribarum et Pharisaeorum, idest super eos qui solvunt quod docent, quia de iis alibi dictum est: dicunt enim et non faciunt; ac si dicat: nisi ita abundaverit iustitia vestra, ut vos non solvatis, sed faciatis potius quod docetis, non intrabitis in regnum caelorum. Alio ergo modo intelligendum est

regnum caelorum ubi ambo sunt, et ille scilicet qui solvit quod docet, et ille qui facit, sed minimus ille, iste magnus: quod quidem regnum caelorum est ecclesia praesens. Alio autem modo regnum caelorum dicitur quo non intrat nisi ille qui facit, et hoc est ecclesia qualis in futuro erit. Augustinus contra faustum. Hoc autem nomen regnum caelorum, quod tam crebro nominat dominus, nescio utrum in libris veteris testamenti quisquam inveniatur; proprie enim pertinet ad revelationem novi testamenti quod ori eius etiam nominandum servabatur quem regem ad regendum servos suos vetus testamentum praefigurabat. Hic ergo finis, quo praecepta referenda sunt, occultus erat in veteri testamento, quamvis secundum eum etiam tunc viverent sancti, qui futuram eius revelationem videbant. Glossa. Vel hoc quod dicit nisi abundaverit, referendum est ad intellectum Pharisaeorum et Scribarum, non ad continentiam veteris testamenti.

Augustinus contra faustum.

Pene enim omnia quae monuit vel praecepit dominus, ubi adiungebat ego autem dico vobis, inveniuntur et in illis veteribus libris. Sed quia non intelligebant homicidium nisi peremptionem corporis humani, aperuit dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari; unde subdit audistis quia dictum est antiquis: non occides.

Chrysostomus super Matth..

Volens Christus ostendere quia ipse est Deus, qui aliquando locutus est in lege et qui nunc mandat in gratia, illud mandatum quod ponitur in lege, ante omnia, scilicet prohibitiva, quae sunt contra proximum, et nunc ponit in principio mandatorum suorum.

Augustinus de Civ. Dei. Non autem quod audivimus non occides, virgultum vellere nefas ducimus, secundum Manichaeorum errorem, nec de irrationabilibus animalibus dictum intelligimus, quia iustissima ordinatione creatoris, vita et mors eorum nostris usibus subditur.

Unde restat quod de homine intelligamus quod dictum est non occides: non alterum, ergo nec te; neque enim qui se occidit, aliud quam hominem occidit. Nequaquam autem contra hoc praeceptum fecerunt qui auctore Deo bella gesserunt, ac personam gerentes publicae potestatis iustissimae rationis imperio sceleratos morte punierunt. Et Abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est nomine pietatis, quod voluit filium obedienter occidere. Hi ergo excipiuntur quos Deus occidi iubet sive lege data, sive ad personam pro tempore expressa iussione: non autem ipse occidit qui ministerium dat iubenti, sicut adminiculum gladio utenti; nec Samson aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quod latenter spiritus hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat. Chrysostomus in Matth..

Per hoc autem quod dicit dictum est antiquis, ostendit multum tempus esse ex quo mandatum hoc acceperant.

Hoc ergo dicit, ut auditores ad sublimiora progredi praecepta cunctantes acrius incitet; ut si quispiam doctor dicat puero negligenti: nescis iam quantum temporis syllabarum meditatione consumpseris? et ideo subdit ego autem dico vobis, quoniam omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. In quo considera legislatoris potestatem: nullus enim antiquorum prophetarum ita locutus est, sed sic: haec dicit dominus, quia illi ut servi ea quae sunt domini annuntiabant, hic autem ut filius ea quae sunt patris, quae etiam sua sunt; et illi conservis praedicabant, hic autem suis servis legem ponebat.

Augustinus de Civ. Dei. Duae quidem sunt sententiae philosophorum de animi passionibus. Stoicis enim non placet huiusmodi passiones cadere in sapientem; Peripatetici vero has passiones in sapientem cadere dicunt, sed moderatas, rationique subiectas; sicut cum ita praebet misericordia ut iustitia conservetur. In disciplina autem christiana non tam quaeritur utrum prius animus irascatur aut tristetur, sed unde. Chrysostomus super Matth..

Qui enim sine causa irascitur, reus erit; qui vero cum causa, non erit reus: nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit nec iudicia stant nec crimina compescuntur. Itaque qui cum causa non irascitur, peccat; patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, et non solum malos, sed etiam bonos invitat ad malum. Hieronymus.

In quibusdam ergo codicibus additur sine causa; ceterum in veris definita sententia est: et ira penitus tollitur. Si enim iubemur orare pro persequentibus, omnis irae occasio tollitur. Radendum ergo est sine causa, quia ira viri iustitiam Dei non operatur. Chrysostomus super Matth.. Sed tamen iracundia quae cum causa est, non est iracundia, sed iudicium: iracundia enim proprie intelligitur commotio passionis; qui autem cum causa irascitur, ira illius non est ex passione; ideo iudicare dicitur, non irasci. Augustinus in Lib. Retract..

Illud etiam dicimus intuendum quid sit irasci fratri suo: quoniam non fratri irascitur qui peccato fratris irascitur.

Qui ergo fratri, non peccato irascitur, sine causa irascitur. Augustinus, de Civ. Dei.

Irasci autem fratri ut corrigatur, nullus sanae mentis reprehendit: huiusmodi enim motus de amore boni et de sancta caritate venientes, vitia dicenda non sunt, cum rectam rationem sequantur.

Chrysostomus super Matth..

Puto autem quod non de iracundia carnis loquitur Christus, sed de iracundia animae: caro enim non potest obedire, ut non conturbetur. Quando ergo homo irascitur et non vult facere quod ira compellit, caro eius irata est, animus autem eius non est iratus.

Augustinus de serm. Dom..

Sic ergo in hoc primo est unum, idest ira sola; in secundo autem sunt duo, scilicet ira et vox, quae iram signat; unde sequitur qui autem dixerit fratri suo: racha, reus erit Concilio. Nonnulli de Graeco trahere voluerunt interpretationem huius vocis, putantes pannosum dici racha, quoniam Graece dicitur pannus idest racos.

Probabilius autem est non esse vocem significantem aliquid, sed indignantis animi motum exprimentem. Has autem voces grammatici interiectiones vocant, velut cum dicitur a dolente: heu. Chrysostomus in Matth.. Vel racha est verbum contemptus et parvipensionis. Sicut enim nos vel famulis vel iunioribus iniungentes dicimus: vade tu, dic illi tu, ita et qui syrorum utuntur lingua, racha dicunt, pro tu. Dominus enim et quae parvissima sunt evellit, et cum honore nobis invicem uti iubet. Hieronymus. Vel racha Hebraeum verbum est, et dicitur chenos, idest inanis aut vacuus, quem nos possumus vulgata iniuria absque cerebro nuncupare.

Signanter autem addidit qui dixerit fratri suo: frater enim noster nullus est nisi qui eumdem nobiscum habet patrem.

Chrysostomus super Matth..

Indigna autem res est dicere hominem vacuum, qui habet in se spiritum. Augustinus. In tertio autem significantur tria: ira, et vox quae iram significat, et in voce vituperationis expressio; unde dicitur qui autem dixerit: fatue, reus erit Gehennae ignis. Gradus itaque sunt in istis peccatis: primo, ut quisquis irascitur, motum retineat corde conceptum. Iam si extorsit vocem non significantem aliquid, sed animi motum ipsa eruptione testantem, plus est quam si ira surgens silentio premeretur. Sed adhuc plus est, si etiam verbum proferatur, quod iam certam vituperationem designat. Chrysostomus super Matth..

Sicut autem nemo est vacuus qui habet spiritum sanctum, ita nemo est vacuus qui Christum cognoscit; sed si racha idem est quod vacuus, quantum ad sensum verbi, unum est dicere fatue et racha; sed differunt quantum ad dicentis propositum: racha enim verbum vulgare erat apud Iudaeos, quod non ex ira neque odio, sed ex aliquo motu vano dicebant, magis fiducia causa, quam iracundiae.

Sed forte dices: si racha iracundiae causa non dicitur, quare peccatum est? quia contentionis causa dicitur, non aedificationis; si enim nec bonum verbum dicere debemus nisi pro aedificatione, quanto magis illud quod in se naturaliter malum est? Augustinus. Vide etiam nunc tres reatus: iudicii, Concilii et Gehennae ignis; in quibus quosdam gradus factos admonet a levioribus ad graviora: nam in iudicio adhuc defensionis locus datur; ad Concilium autem pertinere videtur sententiae prolatio, quando inter se iudices conferunt quo supplicio damnari oporteat; in Gehenna vero ignis certa est damnatio et poena damnati. Unde patet quantum intersit inter iustitiam Pharisaeorum et Christi: ibi enim occisio reum facit iudicio, hic autem ira facit reum iudicio, quod horum trium est levissimum.

Rabanus.

Gehennam hic salvator inferni cruciatum nominat, quam nomen traxisse putant a valle idolis consecrata, quae est iuxta ierusalem, repleta olim cadaveribus quam et iosiam contaminasse in libro regum legimus. Chrysostomus in Matth..

Hic autem primum Gehennae nomen posuit, postquam de regno caelorum supra dixerat, ostendens quod illud dare, est ex suo amore, hoc autem ex nostra desidia. Multis autem hoc grave videtur, si pro solo verbo tantam patiemur poenam; propter quod quidam dicunt hoc hyperbolice dictum esse. Sed timeo ne verbis hic nosmetipsos decipientes, illic opere ultimum patiamur supplicium. Non ergo aestimes hoc esse onerosum: plures enim poenarum et peccatorum a verbis habent principium: etenim parva verba multoties homicidium pepererunt et civitates integras everterunt. Nec enim parvum aestimes fratrem stultum vocare, auferens ei prudentiam et intellectum, quo homines sumus et ab irrationabilibus distamus. Chrysostomus super Matth..

Vel reus erit Concilio: idest, ut sit unus ex Concilio eorum qui adversus Christum fuerunt, sicut apostoli in suis canonibus interpretantur. Hilarius in Matth.. Vel qui spiritu sancto plenum convicio vacuitatis insinuat, fit reus Concilio sanctorum contumeliam spiritus sancti sanctorum iudicio animadversione luiturus. Augustinus.

Quisquis autem dixerit: quo graviore supplicio punitur homicidium, si Gehenna ignis punitur convicium? cogit intelligi esse differentiam Gehennarum. Chrysostomus in Matth.. Vel iudicium et Concilium sunt poenae in praesenti: Gehenna autem poena futura. Ideo autem irae iudicium apposuit, ut ostendat quod non est possibile hominem omnino esse sine passionibus, sed refrenare eas possibile est; et propterea determinatam poenam non apposuit, ne videretur prorsus iram prohibere. Concilium autem posuit nunc pro iudicio Iudaeorum, ne videatur semper nova inducere ac peregrina docere.

Augustinus. In istis autem tribus sententiis subauditio verborum intuenda est. Habet enim prima sententia omnia verba necessaria, ut nihil subaudiatur.

Qui irascitur, inquit, fratri suo, sine causa, secundum quosdam; in secunda vero, cum ait qui autem dixerit fratri suo: racha, subauditur sine causa; nam in tertia, ubi ait qui autem dixerit: fatue, duo subaudiuntur: fratri suo et sine causa.

Et hoc est unde defenditur quod apostolus Galatas vocat stultos, quos etiam fratres nominat: non enim id facit sine causa.

#14 Lectio 14

Augustinus de serm. Dom..

Si irasci non est fas fratri, aut dicere racha, aut fatue, multo minus in animo tenere aliquid, ut in odium indignatio convertatur; et ideo subdit si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, etc..

Hieronymus. Non dixit: si tu habes aliquid adversus fratrem tuum, sed si frater tuus habet aliquid adversum te, ut durior tibi reconciliationis imponatur necessitas. Augustinus.

Tunc enim ipse habet adversus nos, si nos eum in aliquo laesimus: nam nos adversus illum habemus, si ille nos laeserit, ubi non est opus pergere ad reconciliationem: non enim veniam postulabis ab eo qui tibi fecit iniuriam; sed tantum dimittas, sicut tibi a domino dimitti cupis quod ipse commiseris. Chrysostomus super Matth.. Si autem ille te laeserit, et prius rogaveris, magnam habebis mercedem. Chrysostomus in Matth.. Sed si aliquis propter amorem proximi ei reconciliari non curat, ad hoc eum inducit ut saltem eius opus non remaneat imperfectum, et praecipue in loco sacro; unde subdit relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo. Chrysostomus super Matth..

Ecce a discordantibus accipere non vult sacrificium. Hinc ergo perpendite quantum sit malum discordiae, propter quod et illud abiicitur per quod culpa relaxatur. Vide autem misericordiam Dei, quomodo hominum utilitates amplius aspicit quam suos honores: plus enim diligit concordiam fidelium quam munera: quamdiu enim fideles homines aliquam dissensionem habuerint, munus eorum non suscipitur, oratio eorum non exauditur. Nemo enim inter duos inimicos potest esse fidelis amicus amborum; ideo et Deus non vult esse amicus fidelium, quamdiu inter se fuerint inimici.

Et nos ergo fidem Deo non servamus, si inimicos eius non diligimus et amicos eius odimus. Qualis autem praecessit offensio, talis debet sequi reconciliatio. Si cogitatu offendisti, cogitatu reconciliare; si verbis offendisti, verbis reconciliare; si operibus offendisti, operibus reconciliare.

Omne enim peccatum quo modo committitur, eo modo de ipso poenitentia agitur. Hilarius in Matth.. Reconciliata autem humana pace, reverti in divina iubet, in Dei caritatem de caritate hominum transituros. Et ideo sequitur et tunc veniens offeres munus tuum. Augustinus.

Si autem quod hic dicitur, accipiatur ad litteram, fortassis aliquis credit ita fieri oportere, si frater sit praesens: non enim diutius differri potest, cum munus tuum relinquere ante altare iubearis. Si vero de absente, et, quod fieri potest, etiam trans mare constituto aliquid tale veniat in mentem, absurdum est credere ante altare munus relinquendum, quod post terras et maria pererrata offeras Deo. Et ideo prorsus intro ad spiritualia refugere cogimus, ut quod dictum est, sine absurditate possit intelligi. Altare itaque spiritualiter fidem accipere possumus. Munus enim quod offerimus Deo sive doctrina, sive oratio, vel quicquid aliud, Deo acceptum esse non potest nisi fide fulciatur. Si ergo fratrem in aliquo laesimus, pergendum est ad reconciliationem, non pedibus corporis, sed motibus animi, ubi te humili affectu prosternas fratri in conspectu eius, cuius munus es oblaturus. Ita enim, ac si praesens sit, poteris eum non simulato animo lenire veniam postulando, atque inde veniens, idest intentionem revocans ad id quod agere coeperas, offeras munus tuum.

#15 Lectio 15

Hilarius in Matth.. Quia nullum tempus vacuum affectu placabilitatis dominus esse permittit, cito in vitae nostrae via reconciliari nos adversario praecepit, ne in mortis tempus non inita pace transeamus; et ideo dicit esto consentiens adversario tuo cito dum es cum eo in via, ne forte tradat te adversarius iudici. Hieronymus. Pro eo quod nos habemus in Latinis codicibus consentiens, in Graecis scriptum est eunoos, quod interpretatur benevolus, aut benignus. Augustinus de serm. Dom..

Sed videamus quis sit adversarius, cui iubemur esse benevoli. Aut enim diabolus est, aut homo, aut caro, aut Deus, aut praeceptum eius. Sed diabolo non video qualiter iubeamur esse benevoli aut consentientes: ubi enim benevolentia, ibi amicitia; nec quisquam dixerit amicitiam cum diabolo esse faciendam; neque concordare cum illo expedit cui semel renuntiando bellum indiximus; neque consentire illi oportet, cui si nunquam consensissemus, nunquam in istas incidissemus materias.

Hieronymus. Quidam tamen dicunt a salvatore praecipere ut simus benevoli erga diabolum, ne faciamus eum poenam sustinere pro nobis, quem dicunt pro nobis esse torquendum, si ei consenserimus vitia suggerenti. Quidam cautius disputant, in baptisate singulos pactum inire cum diabolo ei abrenuntiando. Si ergo servaverimus pactum, benevoli et consentientes sumus adversario, et nequaquam in carcere recludendi. Augustinus. Non autem video quomodo accipiam, ab homine nos iudici tradi, ubi Christum iudicem intelligo, ante cuius tribunal omnes exhiberi oportet. Quomodo ergo iudici traditurus est qui ante iudicem pariter exhibetur? et etiam si occidendo quis nocuerit homini, non erit iam tempus quo concordet cum eo in via, idest in hac vita; nec tamen ideo non sanabitur poenitendo. Carni vero multo minus video quomodo consentientes esse iubeamur; magis enim peccatores ei consentiunt: qui vero eam servituti subiiciunt, non ei consentiunt, sed eam sibi consentire cogunt. Hieronymus. Quomodo etiam caro mittenda erit in carcerem si animae non consenserit, cum et anima et caro pariter recludendae sint, nec quicquam possit caro facere nisi quod animus imperaverit? Augustinus. Fortassis ergo iubemur Deo consentire, quia ab eo peccando recessimus, ut adversarius noster dici possit dum nobis resistit: Deus enim superbis resistit. Quisquis ergo in hac vita non fuerit reconciliatus Deo per mortem filii eius, tradetur ab illo iudici, idest filio, cui pater iudicium dedit. Quomodo autem potest recte dici

homo esse in via cum Deo, nisi quia Deus ubique est? aut si non placet dici impios esse cum Deo, qui ubique praesto est, sicut non dicimus caecos esse cum luce quae eos circumfundit, unum reliquum est ut hic adversarium praeceptum Dei intelligamus, quod adversatur peccare volentibus, et datum est nobis ad hanc vitam ut sit nobiscum in via; cui oportet nos consentire cito, legendo, praeaudiendo, deferendo ei culmen auctoritatis, ut quod aliquis intelligit non oderit propter hoc quod adversatur peccatis suis, sed magis diligit propter correctionem; quod vero obscurum est, oret ut intelligat.

Hieronymus. Sed ex praecedentibus manifestus est sensus, quod dominus nos ad concordiam proximi cohortatur; nam supra dictum est vade reconciliari fratri tuo.

Chrysostomus super Matth..

Festinat enim dominus ut ad amicitiam festinemus inimicorum nostrorum quamdiu vivimus in hac vita, sciens quam periculosum est si unus ex inimicis pace non facta mortuus fuerit. Si enim inimicantes per mortem iveritis ante iudicem, tradet te Christo, convincens te reum iudicio eius. Tradet autem te iudici, etiam si te prius rogaverit: qui enim rogat prius inimicum, reum facit eum ante Deum. Hilarius in Matth.. Vel adversarius tradet vos iudici, quia manens in eum simultatis vestrae ira vos arguit.

Augustinus. Iudicem intelligo Christum: pater enim omne iudicium dedit filio; ministrum autem intelligo Angelum: et Angeli, inquit matthaeus, ministrabant ei; et cum Angelis suis venturum credimus ad iudicandum.

Unde sequitur et iudex tradat te ministro.

Chrysostomus super Matth..

Vel ministro, idest Angelo poenarum crudeli, et ille mittet te in carcerem Gehennae; unde sequitur et in carcerem mittaris. Augustinus. Carcerem autem intelligo poenas, videlicet tenebrarum.

Et ne quis istum carcerem contemneret, sequitur amen dico tibi: non exies inde donec reddas novissimum quadrantem.

Hieronymus. Quadrans genus nummi est quod habet duo minuta; hoc est ergo: non egredieris de carcere donec etiam minuta peccata persolvas. Augustinus.

Aut enim pro eo positum est quod nihil relinquitur impunitum; sicut cum volumus exprimere aliquid ita exactum ut nihil relinqueretur, dicimus usque ad fecem; vel significantur sub nomine quadrantis novissimi terrena peccata.

Quarta enim pars elementorum huius mundi, et ea novissima, terra invenitur.

In hoc autem quod dictum est solvas, significatur poena aeterna. Et sicut positum est donec, ubi dictum est: sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis (non enim cum fuerint inimici sub pedibus positi, desinit regnare), ita et hic accipi potest non exies donec solveris quadrantem; semper non exiturum, quia solvet semper novissimum quadrantem, dum sempiternas poenas peccatorum terrenorum luet. Chrysostomus super Matth..

Vel si quidem in hoc saeculo pacem feceris, etiam gravissimi operis poteris accipere indulgentiam; si autem semel condemnatus fueris, missus in carcerem, non solum de gravibus peccatis, sed etiam de verbo otioso, quod potest significari per quadrantem, exigentur a te supplicia. Hilarius in Matth..

Quia enim caritas plurimum peccatorum tegit, novissimum poenae quadrantem solvemus, nisi pretio ipsius culpa criminum redimatur. Chrysostomus super Matth..

Vel angustiae huius mundi appellantur carceres, in quas plerumque peccantes mittuntur a Deo.

Chrysostomus in Matth.. Vel loquitur hic de iudicibus qui sunt in mundo isto et de via quae est ad hoc iudicium et de carcere isto, ut non solum a futuris, sed et a praesentibus auditorem inducat, quae sunt ante oculos, et magis consueverunt movere; sicut et Paulus dicit: si male feceris, time potestatem: non enim sine causa gladium portat.

#16 Lectio 16

Chrysostomus in Matth..

Postquam dominus quid primum mandatum contineret edocuit, scilicet non occides, instituto pergens ordine provehitur ad secundum, dicens audistis quia dictum est antiquis: non moechaberis. Augustinus de decem chordis. Idest, non ibis ad aliquam aliam praeter uxorem tuam. Si enim hoc exigis ab uxore, non vis hoc reddere uxori, cum debeas in virtute praecedere uxorem. Turpe autem est ut vir dicat hoc non posse fieri. Quod femina facit, vir non potest? noli autem dicere: uxorem non habeo, ad meretricem pergo, nec hoc praeceptum violo, quod dicit non moechaberis; iam enim nosti pretium tuum, iam nosti quod manduces, quod bibas. Abstine ergo te a fornicationibus.

Cum enim imaginem Dei (quod es tu) corrumpis per fornicationes et defluentias libidinis, ipse etiam dominus, qui scit quid tibi utile sit, hoc praecipit, ne per illicitas voluptates corruat templum eius, quod esse coepisti. Augustinus contra faustum. Sed quoniam putabant Pharisei, tantummodo corporalem cum femina illicitam commixtionem vocari moechiam, demonstravit dominus talem concupiscentiam nihil aliud esse, dicens ego autem dico vobis quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Quod autem lex praecipit: non concupisces uxorem proximi tui, videbatur Iudaeis intelligendum esse de ablatione non de concubitu. Hieronymus. Inter pathos, et propathian, idest inter passionem et propassionem, hoc interest, quod passio reputatur in vitium, propassio, licet vitii culpam habeat, tamen non tenetur in crimine. Ergo

qui viderit mulierem, et anima eius fuerit titillata, hic propassione percussus est. Si ergo consenserit, de propassione transivit ad passionem, et huic non voluntas peccandi deest, sed occasio.

Quicumque igitur viderit ad concupiscendum, idest sic aspexerit ut concupiscat, et facere disponat, recte moechatus dicitur in corde suo. Augustinus de serm. Dom..

Nam tria sunt quibus impletur peccatum: scilicet suggestio quae per memoriam fit, sive per corporis sensus; quod si frui delectaverit, delectatio illicita refrenanda est; si autem consensus facta fuerit, plenum peccatum est. Verumtamen delectatio ante consensum vel nulla est, vel tenuis; cui consentire peccatum est. Si autem et in factum processerit, videtur satiari et extinguere cupiditas. Sed postea cum suggestio repetitur, maior accenditur delectatio, quae adhuc minor est quam illa quae in consuetudinem vertitur; quam vincere difficile est. Gregorius Moralium.

Quisquis vero incaute exterius respicit, plerumque in delectationem peccati cadit, atque obligatus desiderii, incipit velle quod noluit. Valde namque est quod caro Deorsum trahit, et semel species formae cordi per oculos alligata, vix magni luctaminis manu solvitur. Providendum ergo nobis est: quia intueri non debet quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur, a lascivia voluptatis suae deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam.

Chrysostomus in Matth.. Si ergo studeas venustis vultibus oculos frequenter infigere, profecto capieris, etiam si secundo et tertio possis fortasse animum continere.

Neque enim extra naturam aleamque humanam consistis. Qui enim in se flammam cupiditatis accenderit, etiam absente muliere quam vidit, iugiter apud se turpium rerum simulacra depingit, et nonnumquam ad flagitium ipsum etiam opere pervenit. Si qua vero ideo ornatur et comitur, ut in se oculos hominum irriter, etiam si nullum pulchritudine sua potuerit vulnerare, dabit tamen extrema supplicia: paravit quippe venenum, porrexit poculum, etiam si nullus qui biberet inventus sit. Quod autem ad solos viros videtur dirigere, etiam feminis competit: cum enim capiti loquitur, toti profecto corpori admonitio communis est.

#17 Lectio 17

Glossa. Quia non solum peccata vitanda sunt, sed et occasiones peccatorum tollendae, postquam docuit vitare moechiae peccatum, non solum in opere, sed etiam in corde, consequenter docet occasiones peccatorum abscindere, dicens quod si oculus tuus dexter scandalizat te. Chrysostomus super Matth.. Sed, si secundum prophetam, non est sanitas in carne nostra, quot membra quis habet, debet abscindere, ut secundum malitiam carnis, sufficiat poena membrorum.

Sed videamus si sic possibile est intelligere de oculo corporali vel manu.

Sicut totus homo, cum conversus fuerit ad Deum, mortuus est peccato, sic et oculus, cum desierit male aspicere, eiectus est peccato; sed neque sic convenit. Si enim dexter oculus scandalizat, sinister quid facit? numquid contradicit dextero, ut quasi innocens reservetur? Hieronymus.

In dextero ergo oculo et dextera manu, et fratrum et uxoris et liberorum atque affinium et propinquorum innitur affectus; quem si ad contemplandam veram lucem nobis impedimento cernimus, debemus truncare huiusmodi portiones. Augustinus de serm. Dom.. Quemadmodum autem in oculo contemplatio, sic in manu actio recte intelligitur. Per oculum autem intelligimus dilectissimum amicum: solet enim ab eis qui vehementer volunt exprimere dilectionem suam, ita dici: diligo eum ut oculum meum. Oportet autem intelligi per oculum amicum consiliarium, quia oculus iter demonstrat. Quod autem additum est, dexter, fortasse ad augendam vim dilectionis valet: dextrum enim oculum homines magis formidant amittere. Vel quia dexter est, intelligitur consiliarius in rebus divinis, sinister autem oculus est consiliarius in rebus terrenis; ut sic ille sit sensus: quicquid illud est quod ita diligis ut pro dextero oculo habeas, si scandalizat te, idest si impedimento est tibi ad veram beatitudinem, eiice eum, et proiice abs te. De sinistro autem scandalizante superfluum erat dicere, quando quidem nec dextero parcendum est. Dextera autem manus accipitur dilectus adiutor in divinis operibus; sinistra autem in operibus quae huic vitae et corpori sunt necessaria. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter vult Christus ut non solum de periculo nostri peccati curemus, sed etiam ne ad nos pertinentes turbae aliquid agant: ut puta si habes aliquem amicum qui res tuas bene aspicit, quasi proprius oculus, aut qui procurat res tuas quasi propria manus, si eum agnoveris aliquid turpiter agere, proiice eum longe abs te, quia scandalizat te: quia non solum pro nostro peccato, sed etiam proximorum, quos prohibere possumus, dabimus rationem.

Hilarius in Matth..

Fit ergo innocentiae gradus celsior: carere enim non solum propriis vitiis, sed etiam extrinsecus incidentibus admonemur. Hieronymus.

Vel aliter. Quia supra de concupiscentia mulieris dixerat, recte nunc cogitationem et sensum in diversa volitantem oculum nuncupavit. Per dexteram autem et ceteras corporis partes, voluntatis ad effectum initia demonstrantur.

Chrysostomus super Matth..

Oculus enim iste carnalis speculum est interioris oculi. Habet autem et corpus suum sensum, quod est oculus sinister, et appetitum, quod est manus sinistra.

Partes autem animae, dexteræ vocantur, quoniam in libero arbitrio anima est creata, et sub lege iustitiæ, ut recte videat et agat. Pars autem corporis, quæ non habet liberum arbitrium, et est sub lege peccati, sinistra dicitur. Non autem carnis sensum vel appetitum præcidere iubet: desideria enim carnis retinere possumus, ut non faciamus quod desiderat caro; præcidere autem non possumus, ut non desideret. Quando autem ex proposito volumus malum et cogitamus, tunc dexter sensus et dextera voluntas nos scandalizant, et ideo hic præcidere iubet. Possunt enim præcidi propter arbitrii libertatem. Vel aliter. Omne bonum generaliter quod nos vel alios scandalizat, præscindere debemus a nobis; sicut si visito aliquam mulierem causa religionis, bonus respectus est oculus dexter; sed si assidue visitans decidi in laqueum desiderii eius, vel etiam quidam videntes scandalizantur, dexter oculus scandalizat, quod bonum est scandalizat: oculus enim dexter est bonus respectus, idest intentio; manus dextera, bona voluntas. Glossa. Vel oculus dexter est vita contemplativa, quæ scandalizat in desidiam mittendo, vel arrogantiam, vel cum ex infirmitate contemplari ad purum non valemus. Dextera autem manus est bona operatio, vel vita activa, quæ scandalizat dum per sæculi frequentiam et occupationis taedio illaqueamur. Si quis ergo non potest frui contemplativa, non torpeat otio ab activa, vel ne, dum occupatur actibus, arescat ab interna dulcedine. Remigius. Sed quare eiiciendus sit dexter oculus et dextera manus abscindenda, manifestat cum subdit expedit enim, etc.. Chrysostomus super Matth.. Quoniam enim alter alterius membra sumus, melius est ut sine uno tali membro salvemur, quam ut volentes tales habere, et ipsi pereamus cum eis. Vel melius est ut sine uno respectu aut uno bono opere salvemur, quam dum omnia opera bona volumus facere, cum omnibus pereamus.

#18 Lectio 18

Glossa. Docuerat superius dominus alienam uxorem non esse concupiscendam; consequenter hic docet suam non esse dimittendam, dicens dictum est autem: quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. Hieronymus. In posteriori parte istum locum plenius dominus et salvator exponit, quod Moyses libellum repudii dari iusserit propter duritiam cordis maritorum, non dissidium concedens, sed auferens homicidium. Chrysostomus super Matth.. Quando enim Moyses filios Israel eduxit de Aegypto, genere quidem erant Israelitæ, moribus autem Aegyptii. Propter mores gentilium continebat ut vir odiret uxorem, et quia dimittere illam non permittebatur, paratus erat interficere eam aut assidue affligere. Ideo iussit dari libellum repudii, non quia bonum erat, sed quia remedium erat mali peioris. Hilarius in Matth..

Sed dominus aequitatem in omnes concilians, manere eam maxime in coniugiorum pace præcepit; unde subdit ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit uxorem suam, etc.. Augustinus contra faustum. Quod hic præcepit dominus de uxore non dimittenda, non est contrarium ei quod lex præcipit, ut Manichæus dicebat; neque enim ait lex: qui voluerit dimittat uxorem, cui esset contrarium non dimittere; sed utique nolebat dimitti uxorem a viro, qui hanc interposuit moram, ut in dissidium animus præceps libelli conscriptione refractus absisteret, præsertim quia, ut perhibetur apud Hebræos, scribere litteras Hebræas nulli fas erat nisi Scribis solis, qui excellentiorem profitebantur scientiam.

Ad hos igitur lex mittere voluit eum quem iussit libellum dare repudii, si dimisisset uxorem, qui inter ipsum et uxorem pacifice agendo, concordiam suaderent, et libellum non scriberent nisi in animo nimis perverso consilium concordiae non valeret. Sic ergo neque primorum hominum legem per verborum additamenta implevit, neque illam quæ per Moysen data est, quasi contrariorum oppositione destruxit, ut Manichæus dicebat; sed potius omnia ex Hebræorum lege commemorata ita commendavit ut quicquid ex persona sua insuper loqueretur, vel ad expositionem requirendam valeret, si quid illa obscure posuisset, vel ad tutius observandum quod illa voluisset. Augustinus de serm. Dom.. Qui ergo dimittendi moram quaesivit, significavit quantum potuit duris hominibus, se nolle dissidium. Dominus ergo ad illud confirmandum, ut non facile uxor dimittatur, solam causam fornicationis excepit, dicens excepta causa fornicationis; ceteras vero universas molestias, si quæ forte extiterint, iubet pro fide coniugali fortiter sustineri. Chrysostomus super Matth..

Si enim extraneorum vitia supportare debemus, dicente apostolo: invicem onera vestra portate, quanto magis uxorum? vir autem christianus non solum se inquinare non debet, sed nec aliis inquinandi occasionem præbere; alioquin illorum crimen ad istius redundat peccatum qui aliis committendi criminis factus est causa. Qui ergo dimittens uxorem occasionem dedit adulteriorum committendorum, ut et illa adulteretur in alterum et alter in illam, pro adulteriis huiusmodi condemnatur; et ideo dicit quod qui dimiserit uxorem suam, facit eam moechari.

Augustinus. Ulterius etiam moechum dicit virum qui eam duxerit quæ dimissa est a viro, scilicet per libellum repudii; et ideo subdit et qui dimissam duxerit, adulterat. Chrysostomus in Matth.. Non enim dicas quoniam vir suus eam dimisit, quia etiam postquam dimissa est, remanet dimittentis uxor.

Augustinus. Huius autem rei apostolus terminum ostendit, qui tamdiu observandum dicit quamdiu vir eius vivit. Illo autem mortuo dat nubendi licentiam.

Si autem non conceditur alteri nubere mulieri vivente viro a quo recessit, multo minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere; neque enim contra istud præceptum, quo dominus dimitti coniugem vetat, facit qui cum ea non carnaliter, sed spiritualiter vivit, cum non eam dimittat.

Beatiora namque sunt coniugia eorum qui inter se pari consensu continentiam servant. Oritur autem hic quaestio: cum dominus causa fornicationis permittat dimitti uxorem, qualiter hic intelligenda sit fornicatio: utrum ut eam

fornicationem credamus dictam quae stupris committitur, an quemadmodum Scripturae solent fornicationem vocare omnem illicitam corruptionem, sicut est idololatria, vel avaritia, et omnis iam transgressio legis per illicitam concupiscentiam. Sed si licet, secundum apostolum, ut dimittatur coniux infidelis, quamvis melius sit non dimittere, et tamen non licet secundum praeceptum domini ut dimittatur coniux, nisi causa fornicationis; fornicatio est etiam ipsa infidelitas. Porro si infidelitas fornicatio est, et idololatria infidelitas, et avaritia idololatria, non est dubitandum et avaritiam fornicationem esse. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest recte a fornicationis genere separare, si avaritia fornicatio est? Augustinus in lib.

Retract.. Nolo tamen putare lectorem in re tam difficili istam sibi disputationem nostram debere sufficere: non enim omne peccatum fornicatio est spiritualis: neque enim omnem peccantem Deus perdit, qui quotidie sanctos suos exaudit dicentes: dimitte nobis debita nostra, cum perdat omnem qui fornicatur ab eo. Utrum etiam propter hanc liceat dimittere uxorem, latebrosissima quaestio est; licere tamen propter istam quae in stupris committitur, nulla quaestio est. Augustinus in Lib. 83 quaest.. Si enim aliquis asserat solam illam fornicationem dominum admittere ad causam relinquendae coniugis, quae concubitu illicito perpetratur, potest dicere dominum de utroque fidei dixisse, ut neutri liceat alterum relinquere nisi causa fornicationis. Augustinus de serm.

Dom.. Non tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem dimittit a qua ipse cogitur fornicari, causa fornicationis utique dimittit, non tantum illius, sed et suae: illius, quia fornicatur; suae, ne fornicetur.

Augustinus de fide et operibus.

Eodem etiam modo eam rectissime dimittit, si viro suo dicat: non ero uxor tua nisi nihil de latrocinio divitias congreges, aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro monuerit. Tunc enim ille cui hoc uxor dicit, si veraciter poenitens est, membrum quod eum scandalizat amputabit.

Augustinus de serm. Dom..

Nihil autem est iniquius quam fornicationis causa uxorem dimittere, si et ipse convincitur fornicari; occurrit enim illud: in quo alterum iudicas, teipsum condemnas. De eo autem quod dicit et qui dimissam duxerit, adulterat, potest quaeri utrum sicut moechatur ille qui eam ducit, sic et illa quam ducit: iubetur enim ab apostolo et illa manere innupta, aut viro reconciliari. Sed tamen si discesserit a viro, multum interest utrum dimittat an dimittatur: si enim ipsa virum dimiserit et alteri nupserit, videtur cupiditate mutandi coniugii virum priorem reliquisse; quae adulterina cogitatio est; sed si dimittatur a viro, inveniri non potest quomodo, cum vir et mulier pari consensu misceatur, unus eorum moechatus sit, et non alter.

Huc accedit quia si moechatur ille ducendo eam quae dimissa est a viro, ipsa facit eum moechari; quod hic dominus vetat.

#19 Lectio 19

Glossa. Docuerat supra dominus non esse iniuriam proximo inferendam, prohibendo iram cum homicidio, concupiscentiam cum adulterio, et dimissionem uxoris cum libello repudii; nunc autem consequenter docet ab iniuria Dei abstinendum, cum prohibet non solum periurium tamquam malum, sed etiam iuramentum tamquam mali occasionem; unde dicit iterum audistis quia dictum est antiquis: non periurabis. Dicitur enim in levitico: non periurabis in nomine meo; et ne creaturas facerent sibi Deos, praecepit reddere Deo iuramenta, et non iurare per creaturas; unde subditur redde autem domino iuramenta tua; idest, si iurare contigerit, per creatorem iurabis, non per creaturam; unde dicitur in deuteronomio: dominum Deum tuum timebis, et per nomen eius iurabis. Hieronymus.

Hoc autem quasi parvulis fuerat lege concessum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic et iurare permetterentur in Deum non quod recte hoc facerent, sed quod melius esset Deo hoc exhibere quam Daemoniis.

Chrysostomus super Matth..

Nemo enim frequenter iurat qui non aliquando periuret; sicut qui fecit consuetudinem multa loqui, aliquando loquitur importuna. Augustinus contra faustum.

Quia vero periurare grave peccatum est, longius autem remotus est a periurio qui nec iurare consuevit quam qui verum iurare proclivis est, maluit nos dominus non iurantes non recedere a vero, quam verum iurantes, appropinquare periurio; unde subdit ego autem dico vobis: non iurare omnino. Augustinus de serm. Dom.. In quo Pharisaeorum iustitiam, quae est non peierare, confirmat: non enim potest periurare qui non iurat. Sed quoniam ille iurat qui adhibet Deum testem, considerandum est ne contra hoc praeceptum domini apostolus fecisse videatur, quia saepe hoc modo iuravit cum dixit: quae scribo vobis ecce coram Deo, quia non mentior. Et: testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo. Nisi forte quis dicat tunc cavendam esse iurationem cum aliquid dicitur per quod iuratur: ut non iuraverit, quia non dixit per Deum, sed dixit testis est mihi Deus. Ridiculum est hoc putare; sed tamen etiam sciat hoc modo iurasse apostolum dicentem: quotidie morior per gloriam vestram, fratres. Quod ne quis ita existimet dictum tamquam si diceretur: vestra gloria me fecit quotidie mori, Graeca exemplaria diiudicant, in quibus quod scriptum est, ni tin kauchisin himeteran, idest per gloriam vestram, non nisi a iurante dicitur. Augustinus contra mendacium. Sed pleraque in verbis intelligere non valentes, in factis

sanctorum colligimus quemadmodum oporteat accipi quod facile in aliam partem duceretur, nisi exemplis revocaretur.

Iuravit apostolus in epistolis suis, et sic ostendit quomodo accipiendum est quod dictum est dico autem vobis non iurare omnino, ne scilicet iurando, ad facilitatem iurandi veniatur, ex facilitate autem iurandi veniatur ad consuetudinem, a consuetudine in periurium decidatur. Et ideo non invenitur iurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam praecipitem. Et tamen dominus omnino ait non iurare: non enim concessit ut id liceret scribentibus. Sed quia praecepti violati reum Paulum praesertim in epistolis conscriptis nefas est dicere, est intelligendum illud quod positum est, omnino, ad hoc positum, ut quantum in te est non affectes, vel quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas iusiurandum. Augustinus contra faustum. In scriptis ergo ubi est consideratio maior, pluribus locis apostolus iurasse invenitur, ne quisquam putaret etiam verum iurando peccari, sed potius intelligeret humanae fragilitatis corda non iurando tutius a periurio conservari.

Hieronymus. Denique considera, quod hic salvator non per Deum iurare prohibuit, sed per caelum, per terram et per hierosolimam et per caput tuum: hanc enim per elementa iurandi pessimam consuetudinem semper habuere Iudaei. Qui iurat, aut veneratur aut diligit eum per quem iurat; Iudaei autem per Angelos et urbem ierusalem et templum et elementa iurantes, creaturas venerabantur Dei honore; cum in lege praeceptum sit ut non iuremus nisi per dominum Deum nostrum. Augustinus de serm. Dom.. Vel ideo additum est neque per caelum, quia Iudaei non putabant se teneri iuramento, si per ista iurassent; ac si dicat: cum iuras per caelum et terram, non te arbitris non debere domino iusiurandum tuum, quia per eum iurare convinceris cuius caelum thronus est et cuius terra scabellum est; quod non est sic dictum quasi habeat Deus collocata membra in caelo et in terra, ut nos cum sedemus: sed illa sedes Dei iudicium significat.

Et quoniam in hoc universo mundi corpore maximam speciem caelum habet, sedere in caelo dicitur tamquam praestantior sit excellenti pulchritudine vis divina; terramque dicitur calcare, quod minimam speciem ordinet in extremis. Spiritualiter autem sanctas animas caeli nomine significat, et terrae, peccatrices: quoniam: spiritualis omnia iudicat. Peccatori autem dictum est: terra es et in terram ibis. Et qui in lege manere voluit, sub lege ponitur; et ideo congruenter dicit scabellum pedum eius. Sequitur neque per hierosolimam, quia civitas est magni regis; quod melius dicitur quam si diceret mea, cum tamen hoc dixisse intelligatur. Et quia ipse utique est dominus. Domino iusiurandum debet qui per hierosolimam iurat. Sequitur neque per caput tuum iuraveris. Quid enim poterat quisquam magis ad se pertinere arbitrari quam caput suum? sed quomodo nostrum est ubi potestatem faciendi unum capillum album aut nigrum non habemus? propter quod dicitur quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Ergo Deo debet iusiurandum quisquis etiam per caput suum iurare voluerit.

Et hinc etiam cetera intelliguntur. Chrysostomus in Matth.. Attendite autem, quod elementa mundi extollit, non ex propria natura, sed ex habitudine quam habent ad Deum, ne idololatriae daretur occasio.

Rabanus. Qui autem iurare prohibuit, quomodo loqui oporteat docuit, subdens sit autem sermo vester: est, est, non, non; idest quod est, sufficiat dicere: est; quod non est, sufficiat dicere: non est.

Sive ideo dicitur bis, est, est, non, non, ut quod ore affirmas, operibus probes; et quod verbis negas, factis non confirmes.

Hilarius in Matth.. Vel aliter.

In fidei simplicitate viventibus iurare opus non est cum quibus semper quod est, est, quod non, non; et per hoc eorum et opus et sermo omnis in verbo est. Hieronymus.

Evangelica igitur veritas non recipit iuramentum, cum omnis sermo fideli pro iuramento sit. Augustinus de serm. Dom..

Quapropter qui intelligit non in bonis sed in necessariis iurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non ea utatur nisi in necessitate, cum videt pigros esse homines ad credendum quod utile est credere, nisi iuratione firmetur.

Hoc ergo est bonum et appetendum, quod hic dicitur sit sermo vester: est, est, non, non. Quod autem his abundantius est, a malo est, idest, si iurare cogaris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid suades; quae utique infirmitas malum est. Itaque non dixit: quod amplius est, malum est; tu enim non malum facis qui bene uteris iuratione, ut alteri persuadeas quod utiliter persuadeas; sed a malo est illius cuius infirmitate iurare cogaris. Chrysostomus in Matth..

Vel a malo est, idest ab infirmitate eorum quibus lex iurare permisit.

Ita enim Christus non monstrat veterem legem diaboli esse; sed a veteri imperfectione ducit ad abundantem novitatem.

#20 Lectio 20

Glossa. Quia superius docuerat dominus non esse proximo iniuriam inferendam, nec irreverentiam domino, consequenter hic docet qualiter se christianus habere debeat ad iniuriam sibi inferentes; unde dicit audistis quia dictum est: oculum pro oculo, et dentem pro dente. Augustinus contra faustum. Quod quidem ad reprimendas flammam odiorum in se invicem saevientium et immoderatos animos refrenandos ita praeceptum est.

Quis enim facile contentus est tantum rependere vindictae quantum accipit iniuriae? nonne videmus leviter laesos homines moliri caedem, sitire sanguinem vixque invenire in malis inimici unde satientur? huic igitur

immoderatae ac iniustae ultionis lex iustum modum figens, poenam talionis instituit; hoc est, ut qualem quisque intulit iniuriam, tale supplicium rependat; quod non fomes, sed limes furoris est; non ut id quod sopitum erat, hinc accenderetur, sed ne id quod ardebat, ultra extenderetur; imposita est enim iusta vindicta, quae iuste debetur ei qui passus fuerit iniuriam. Quod autem debetur, etsi benigne remittitur, non tamen inique repetitur. Itaque cum peccet qui immoderate vult vindicari, non peccet autem qui iuste vult vindicari, remotior est a peccato qui non vult omnino vindicari; et ideo subdit ego autem dico vobis non resistere malo. Poteram autem et ego sic ponere: dictum est antiquis: non iuste vindicabis; ego autem dico vobis: ne vindicetis, quod adimpletio est, si per haec verba, quod legi defuit, a Christo additum mihi videretur; ac non potius id quod lex volebat efficere, ne iniuste se quisquam vindicaret, conservari tutius, si omnino non vindicaret. Chrysostomus super Matth.. Sine hoc enim mandato, legis mandatum stare non potest, quia si secundum legis mandatum omnibus reddere mala pro malis coeperimus, omnes efficiemur mali, eo quod persequentes abundant. Si autem, secundum Christi praeceptum, non resistitur malo, et si mali non leniuntur, tamen boni permanebunt bonis. Hieronymus. Dominus ergo noster, vicissitudinem tollens, truncat initia peccatorum: in lege namque culpa emendatur, hic peccatorum auferuntur exordia. Glossa. Vel potest dici, quod dominus hoc dixit, iustitiae veteris legis aliquid addens. Augustinus de serm.

Dom.. Pharisaeorum enim iustitia minor est, non excedere vindictae modum: et hoc est pacis inchoatio; perfecta autem pax est talem penitus nolle vindictam. Intra illud ergo primum quod praeter legem est, ut maius malum pro minori malo reddatur, et hoc quod dominus perficiendis discipulis dicit, ne pro malo ullum malum reddatur, medium locum tenet ut tantum reddatur quantum et acceptum est; per quod a summa discordia ad summam concordiam transitus factus est. Quisquis enim malum prior infert, maxime a iustitia distat; quisquis autem nulli prior malefecit, sed tamen laesus rependit gravius, recessit aliquantum a summa iniquitate; qui vero tantum reddit quantum accepit, iam aliquid donat: iustum est enim eum qui laesit prior, gravius laedi. Hanc ergo inchoatam minimam iustitiam ille perficit qui legem venit implere. Duos autem gradus qui intersunt, intelligendos relinquit: nam est qui non reddat tantum, sed minus; et hinc ascendit, qui omnino nil rependerit; quod parum videtur domino, nisi et amplius sit paratus suscipere. Quapropter non ait non reddere malum pro malo, sed non resistere adversus malum; ut non solum non rependas quod tibi fuerat irrogatum, sed etiam non resistas quin aliud irrogetur.

Hoc enim est quod convenienter exponitur: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe ei et alteram: quod ad misericordiam pertinere maxime sentiunt qui eis quos multum diligunt, serviunt, vel pravis vel phreneticis, a quibus multa saepe patiuntur; et si eorum salus id exigat, praebent se etiam ut plura patiantur. Docet ergo dominus medicus animarum, ut discipuli sui, eorum quorum saluti consulere vellent, imbecillitates aequo animo tolerarent. Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit; quia nihil innocentius est eo qui in virtute perfectus est. Augustinus de mendacio.

Ea vero quae in novo testamento a sanctis facta sunt, valent ad exempla intelligendarum Scripturarum, quae in praeceptis digesta sunt, velut cum legimus in evangelio Lucae: accepisti alapam etc.. Exemplum autem patientiae nullum quam ipsius domini excellentius invenimus; et ipse cum alapa percussus esset, non ait: ecce alteram maxillam, sed ait: si male dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me caedis? ubi ostendit illam praeparationem alterius maxillae in corde faciendam. Augustinus de serm. Dom.. Paratus enim fuit dominus non solum in alteram maxillam caedi pro salute omnium, sed in toto corpore crucifigi. Quaeri autem potest quid sit dextera maxilla. Sed cum facies sit qua quisque cognoscitur, in faciem caedi, secundum apostolum est contemni ac despici. Sed quoniam facies non potest dici dextera et sinistra, et tamen nobilitas est secundum Deum et secundum saeculum, ita distribuitur tamquam in dexteram maxillam et sinistram, ut in quocumque discipulo Christi contemptum fuerit quod christianus est, multo magis in se contemni paratus sit, si quos huiusmodi saeculi honores habet. Omnia autem in quibus improbitatem aliquam patimur, in duo genera dividuntur: quorum unum est quod restitui non potest, alterum quod potest. Sed in illo quod restitui non potest, vindictae solatium quaeri solet. Quid enim prodest quod percussus repercutis? numquid propterea quod in corpore laesum est restituitur? sed tumidus animus talia fomenta desiderat. Chrysostomus super Matth.. Numquid autem si repercusseris eum, compescuisti eum, ut te non percutiat? sed magis excitasti eum ut adhuc percutiat. Nam iracundia per iracundiam non compescitur, sed amplius irritatur. Augustinus de serm.

Dom.. Unde dominus potius misericorditer perferendam alterius infirmitatem iudicat, quam alieno supplicio suam mitigandam; neque tamen hic ea vindicta prohibetur quae ad correctionem valet: ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit illud propositum quo quisquam paratus est ab eo quem correctum esse vult plura perferre. Requiritur tamen ut et ille vindicet cui ordine rerum potestas data est, et ea voluntate vindicet qua pater in filium parvulum, quem odisse non potest.

Sancti autem viri nonnulla peccata morte punierunt, quo et viventibus utilis metus incuteretur, et illis qui morte puniebantur non ipsa mors noceret, sed peccatum quod augeri posset si viverent. Inde est quod elias multos morte affecit; de quo cum exemplum cepissent discipuli, reprehendit in eis dominus non exemplum prophetae, sed ignorantiam vindicandi, animadvertens eos non amore correctionis, sed odio desiderare vindictam. Sed postquam eos docuit diligere proximum, infuso etiam spiritu sancto, non defuerunt tales vindictae: nam et verbis Petri Ananias et uxor eius exanimis ceciderunt; et Paulus apostolus tradidit quemdam Satanae in interitum

carnis; et ideo quidam adversus corporales vindictas quae sunt in veteri testamento, nescio qua caecitate saeviunt, quo animo facta sunt, nescientes. Augustinus ad bonifacium comitem.

Quis autem mente sobrius regibus dicat: non ad vos pertinet quis velit esse, sive religiosus sive sacrilegus? quibus dici non potest: non ad vos pertinet in regno vestro, quis velit pudicus esse aut impudicus.

Melius est quidem ad Deum colendum doctrina homines duci, quam poena compelli; multis autem profuit, quod experimentis probavimus, prius dolore vel timore cogi, ut postea possint doceri, aut quod iam verbis didicerant, opere sectari. Sicut enim meliores sunt quos dirigit amor, ita plures sunt quos corrigit timor. Agnoscant in apostolo Paulo prius cogentem Christum, et postea docentem. Augustinus de serm. Dom..

Tenebitur ergo in hoc iniuriarum genere quod per vindictam luitur, iste modus a christianis: ut accepta iniuria non surgat odium, sed paratus sit animus plura perpeti, nec correctionem negligat qui vel consilio vel auctoritate uti potest.

Hieronymus. Secundum autem mysticos intellectus percussa dextera nostra, non debemus sinistram praebere, sed alteram, hoc est alteram dexteram: iustus enim sinistram non habet. Si nos haereticus in disputatione percusserit, et dextrum dogma voluerit vulnerare, opponatur ei aliud de Scripturis testimonium.

Augustinus de serm. Dom..

Aliud autem iniuriarum genus et quod integrum restitui potest: cuius duae sunt species: una ad pecuniam, altera ad opera pertinet; unde de primo horum duorum subdit et ei qui vult tecum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. Sicut ergo quod positum est de percussa maxilla, omnia significat quae sic ingeruntur ab improbis ut restitui non possint nisi vindicta, ita quod positum est de vestimento, omnia significat quae possunt restitui sine vindicta; et hoc etiam ad praeparationem cordis, non ad ostensionem operis praeceptum recte intelligitur. Et quod de tunica et vestimento dictum est, in omnibus faciendum est quae aliquo iure temporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit? et hoc ipse signat cum dicit qui vult tecum in iudicio contendere; omnia ergo intelliguntur de quibus in iudicio nobiscum contendere potest. Sed utrum et de servis accipiendum sit, magna quaestio est: non enim christianum oportet sic possidere servum quomodo equum, quamvis fieri possit ut maiori pretio valeat equus quam servus. Sed si servus rectius a te regitur quam ab illo qui eum cupit auferre, nescio utrum quisquam audeat dicere eum ut vestimentum debere contemni. Chrysostomus super Matth..

Indigna autem res est ut homo fidelis stet in iudicio ante conspectum iudicis infidelis. Vel si fidelis, certe saecularis, et qui te venerari debuerat propter dignitatem fidei, iudicat te propter necessitatem causae, perdes dignitatem Christi propter negotium mundi. Deinde omne iudicium irritatio cordis est, et cogitationum malarum: nam si videris quod causa tua fraudibus aut pecuniis expugnetur, et similiter tu causae tuae adesse festinas, etsi ab initio hoc consilium non habuisti.

Augustinus Enchir.. Et ideo prohibuit hic dominus suos de saecularibus rebus cum aliis habere iudicium. Tamen cum apostolus sinit in ecclesia talia iudicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra ecclesiam vero terribiliter vetat; manifestum est quid secundum veniam concedatur infirmis. Gregorius Moralium. Sed tamen quidam dum temporalia nobis rapiunt, solummodo sunt tolerandi; quidam vero sunt servata caritate prohibendi, non sola cura ne nostra subtrahantur, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant. Plus enim ipsis raptoribus debemus metuere quam rebus irrationabilibus defendendis inihiare. Cum autem pro terrena re pax a corde cum proximo scinditur, apparet quod plus res quam proximus amatur.

Augustinus de serm. Dom..

Tertium vero iniuriarum genus quod ad operam pertinet, ex utroque confectum est et cum vindicta, et sine vindicta potest restitui: nam qui angariat hominem, et cogit se improbe adiuvari ab invito, et poenam improbitatis potest luere, et operam reddere. In hoc ergo genere iniuriarum, dominus docet animum christianum esse patientissimum, et ad plura preferenda paratum; unde subdit et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Et hoc utique monet non tam ut pedibus agas, quam ut animo sis paratus.

Chrysostomus in Matth.. Angariare enim est iniuste trahere et sine ratione vexare. Augustinus de serm.

Dom.. Sic ergo dictum putamus vade cum illo alia duo, scilicet millia, ut tria compleri voluerit, quo numero significatur perfectio, ut meminerit quisquis hoc facit, perfectam se implere iustitiam; propter quod et tribus exemplis hoc praeceptum insinuavit, et in hoc tertio exemplo, simplo duplum additur, ut triplum compleatur.

Vel per hoc accipitur quod in praeciando tamquam tolerabilius incipiens paulatim creverit; nam primo praebere voluit alteram maxillam, cum fuerit dextera percussa, ut minus perferre paratus sis quam pertulisti. Deinde illi qui tunicam vult tollere, iubet et pallium dimitti, vel vestimentum, secundum aliam litteram; quod aut tantumdem est, aut non multo amplius. Tertio de mille passibus, quibus addenda dicit duo millia, usque ad duplum perducit. Sed quoniam parum est non nocere, nisi et beneficium praestes, consequenter adiungit et dicit qui autem petit a te, da ei. Chrysostomus super Matth..

Quia divitiae nostrae non sunt, sed Dei: Deus enim dispensatores divitiarum suarum voluit nos esse, non dominos. Hieronymus. Sed si de eleemosynis tantum intelligamus, in pluribus pauperibus hoc stare non potest; sed et divites si semper dederint, semper dare non poterunt. Augustinus de serm.

Dom.. Dicit ergo: omni petenti da, non omnia petenti, ut id des quod dare honeste potes et iuste. Quid enim si pecuniam petat qua innocentem conetur opprimere? quid si stuprum petat? dandum est ergo quod nec tibi nec

alteri noceat, quantum ab homine credi potest; et cum negaveris quod petit, indicanda est iustitia, ut non eum inanem dimittas, et aliquando melius aliquid dabis, cum petentem iniuste correxeris. Augustinus ad Vincentium. Utilius enim esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quam esurienti panis frangitur, ut VI iniustitiae seductus acquiescat.

Hieronymus. Potest enim intelligi de pecunia doctrinae quae nunquam deficit, sed quanto plus datur, tanto amplius duplicatur.

Augustinus de serm. Dom..

Quod autem ait et volenti mutuari a te ne avertaris, ad animam referendum est; hilarem enim datorem diligit Deus.

Mutuatur autem omnis qui accipit, etsi ipse non soluturus sit, quia misericordibus Deus plura restituit. Aut si non placet accipere mutuantem nisi eum qui accipit redditurus, intelligendum est dominum ipsa duo genera praestandi esse complexum: nam aut donamus, aut reddituro commendamus. Recte ergo ad hoc beneficii genus hortando dicit ne avertaris, idest, ne propterea voluntatem alienes, quasi Deus non redditurus sit, cum homo reddiderit: cum enim ex praecepto Dei facis, infructuosum esse non potest.

Chrysostomus super Matth..

Ergo iubet nos Christus mutuum dare, non tamen sub usuris: quia qui sic dat, non sua dat, sed aliena tollit; de uno vinculo solvit, et multis alligat; et non propter Dei iustitiam dat, sed propter proprium lucrum. Similis est etiam pecunia usuraria aspidis morsui: nam sicut venenum aspidis latenter omnia membra corrumpit, sic usura omnes facultates convertit in debitum. Augustinus ad Marcellinum. Obiciunt autem quidam, quod haec Christi doctrina rei publicae moribus nulla ex parte conveniat: nam quis, inquiunt, tolli sibi ab hoste aliquid patiatur, vel Romanae provinciae depraedatoribus non mala velit belli iure rependere? sunt autem ista praecepta patientiae semper in cordis praeparatione retinenda, ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. Agenda sunt autem multa etiam cum invitis benigna quadam asperitate plectendis; ac per hoc si terrena res publica praecepta christiana custodiat, et ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut ad pietatis iustitiaeque pacatam societatem victis facilius consulatur; nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, qua poenalis nutritur impunitas, et mala voluntas velut hostis interior roboratur.

#21 Lectio 21

Glossa. Docuit dominus supra, iniuriam inferenti non esse resistendum, sed ad plura preferenda paratum esse; nunc autem ulterius docet iniuriam inferentibus impendendum esse caritatis affectum simul et effectum. Et cum praemissa ad complementum iustitiae legis pertineant, convenienter hoc ultimum rite pertinet ad impletionem caritatis, quae, secundum apostolum, est legis plenitudo. Dicit ergo audistis quia dictum est: diliges proximum tuum. Augustinus de doctr. Christ..

Quod autem nullum hominem excepit qui praecepit proximum diligere, dominus in parabola semivivi relictus ostendit, dicens proximum qui erga illum extitit misericors, ut eum intelligamus proximum cui exhibendum esset misericordiae officium, si indigeret: quod nulli negandum esse, quis non videat? domino dicente benefacite his qui oderunt vos.

Augustinus de serm. Dom..

Gradum autem esse in Pharisaeorum iustitia, quae ad legem veterem pertineret, hinc intelligitur quod multi etiam eos a quibus diliguntur oderunt. Ascendit ergo aliquem gradum qui proximum diligit, quamvis adhuc oderit inimicum; unde ad hoc designandum subditur et odio habebis inimicum tuum: quae vox non est accipienda ut iubentis iusto, sed permittentis infirmo. Augustinus contra faustum.

Quaero autem a Manichaeis, cur proprium velint esse legis Moysi quod dictum est antiquis oderis inimicum tuum.

An et Paulus non dixit homines quosdam Deo odibiles? quaerendum est ergo quomodo intelligatur exemplo Dei, cui dixit Paulus quosdam odibiles, odio habendos inimicos; et rursus exemplo Dei, qui facit solem suum oriri super bonos et malos, diligendos inimicos. Haec itaque regula est qua et oderimus inimicum propter id quod in eo malum est, idest iniquitatem, et diligamus inimicum propter id quod in eo bonum est, idest rationalem creaturam.

Audito igitur et non intellecto quod antiquis dictum erat oderis inimicum tuum, ferebantur homines in hominis odium, cum non deberent odire nisi vitium. Hos ergo corrigit dominus cum subdit ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros; ut qui iam dixerat: non veni solvere legem sed implere, praecipiendo utique ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere quomodo possemus unum eundemque hominem et odisse propter culpam, et diligere propter naturam.

Glossa. Sed sciendum est, in toto corpore legis non esse scriptum odio habebis inimicum tuum; sed hoc dicitur quantum ad traditionem Scribarum, quibus visum est hoc addendum, quia dominus praecepit filiis Israel persequi inimicos et delere Amalech de sub caelo.

Chrysostomus super Matth..

Sicut enim quod dictum est non concupisces, non dictum est ad carnem, sed ad animam, sic in hoc loco caro quidem inimicum suum diligere non potest, anima autem potest: quia dilectio vel odium carnis in sensu est, animae vero in intellectu. Quando ergo nocemur ab aliquo, etsi sentimus odium, non tamen exequi volumus; cognosce quia caro nostra odit inimicum, anima vero diligit. Gregorius Moralium. Inimici autem dilectio tunc veraciter custoditur cum non de profectu Dei iucimur, nec de ruina illius laetamur. Non enim amat aliquis quem non vult esse meliorem, eumque stantem voto persequitur quem cecidisse gratulatur. Evenire tamen plerumque solet ut, non amissa caritate, et inimici nos ruina laetificet, et rursus eius gloria sine invidiae culpa contristet; cum et redeunte eo quosdam bene erigi credimus, et proficiente illo plerosque iniuste opprimi timemus. Sed ad hoc servandum est discretionis examen, ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienae. Oportet etiam pensare quid debemus ruinae peccatoris, et quid iustitiae ferientis; nam cum perversum quemquam omnipotens percutit, et congaudendum est iustitiae iudicis, et condolendum miseriae pereuntis. Glossa. Qui autem sunt contra ecclesiam, tribus modis ei adversantur: odio, verbis, cruciatio corporis. Ecclesia contra diligit, unde dicit dilige inimicos vestros; benefacit, unde sequitur benefacite his qui oderunt vos; et orat, unde sequitur et orate pro persecutoribus et calumniatoribus vos.

Hieronymus. Multi praecepta Dei imbecillitate sua, non sanctorum viribus aestimantes, impossibilia putant esse quae praecepta sunt; et dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicos; ceterum diligere plus praecipere quam humana natura patitur. Sciendum est ergo Christum non impossibilia praecipere, sed perfecta; quae fecit David in Saul et Absalon; stephanus quoque martyr pro lapidantibus deprecatus est, et Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus suis. Hoc autem Jesus et docuit et fecit, dicens: pater, ignosce illis.

Augustinus Enchiridion. Sed perfectorum sunt ista filiorum Dei: quo quidem se debet omnis fidelis extendere, et humanum animum ad hunc affectum, orando Deum secumque luctando, perducere.

Tamen hoc tam magnum bonum, tantae multitudinis non est, quantam credimus exaudiri, cum in oratione dicitur: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Augustinus de sermone Domini. Oritur autem hic quaestio, quod huic praecepto domini in quo nos hortatur orare pro inimicis, multae aliae Scripturae partes videntur adversae: quia in prophetis inveniuntur multae imprecationes adversus inimicos, ut est illud Ps. 108, 9: fiant filii eius pupilli. Sed sciendum, quod prophetae solent figura imprecantis futura praedicere. Sed illud magis movet quod dicit iohannes: est autem peccatum ad mortem, non pro illo dico ut oret quis; aperte enim ostendit esse aliquos fratres pro quibus orare nobis non praecipitur, per hoc quod praemittit: si quis scit peccare fratrem suum etc., cum dominus etiam pro persecutoribus nos iubeat orare. Nec ista quaestio solvi potest, nisi fateamur aliqua peccata esse in fratribus, quae inimicorum persecutione sunt graviora.

Nam et stephanus orat pro eis a quibus lapidatur, quia nondum Christo crediderant; et apostolus Paulus non orat pro Alexandro, quia frater erat et, per invidiam, fraternitatem oppugnando peccaverat. Pro quo autem non oras, iam non contra illum oras. Sed quid agimus de his contra quos oratum a sanctis accipimus, non ut corrigerentur (nam hoc modo pro ipsis potius oratum est), sed illam ultimam damnationem, non sicut contra domini traditorem per prophetam (nam illa, praedictio futurorum, non optatio supplicii fuit), sed sicut in Apocalypsi legimus martyres orare ut vindicentur? sed hinc non oportet moveri.

Quis enim audeat affirmare utrum contra ipsos homines, an contra regnum peccati petierint? nam ipsa iustitiae et misericordiae vindicta martyrum, ut evertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpessi sunt. Destruitur autem partim correctione hominum, partim damnatione perseverantium in peccato. Nonne tibi videtur Paulus in seipso stephanum vindicasse cum dicit: castigo corpus meum et in servitum redigo? Augustinus de quaestione Novae Testamenti. Et veteris Testamenti.

Vel animae occisorum clamant, vindicari se postulant; sicut sanguis Abel clamavit de terra non voce, sed ratione. Nam et opus opificem laudare dicitur per hoc ipsum quod videntem se oblectet; non enim tam impatientes sunt sancti ut urgeant fieri quod sciunt tempore praefinito futurum.

Chrysostomus in Mattheum.

Vide autem quot gradus ascendit, et qualiter nos in ipsum virtutis verticem statuit. Primus gradus est non incipere iniuriam; secundus ut iniuriam ulciscens, aequali supplicio sis contentus; tertius non facere vexanti quae quis passus est; quartus exponere seipsum ad patiendum mala; quintus amplius se tribuere quam ille vult qui fecit mala; sextus non odio habere eum qui hoc operatur; septimus diligere; octavus benefacere; nonus pro ipso orare. Et quia magnum erat praeceptum, praeclarum praemium subdit, scilicet fieri similes Deo; unde dicit ut sitis filii patris vestri qui in caelis est. Hieronymus. Si quis enim praecepta Dei custodiat, filius Dei efficitur; ergo non in natura filius est, hic scilicet de quo loquitur, sed arbitrio suo. Augustinus de sermone Domini.

Ex illa autem regula intelligendum est quod hic dicitur, qua et iohannes dicit: dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Unus enim naturaliter filius est; nos autem potestate accepta efficimur filii, in quantum illa quae ab eo praecipuntur implemus. Itaque non ait: facite ista, quia estis filii; sed: facite ista, ut sitis filii. Cum autem ad hoc nos vocat, ad similitudinem suam vocat; unde sequitur qui solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos.

Potest autem per solem intelligi non iste visibilis, sed ille de quo dicitur: vobis qui timetis nomen domini, orietur sol iustitiae, et per pluviam irrigatio doctrinae veritatis, quia et bonis et malis apparuit et evangelizatus est Christus.

Hilarius in Matth.. Vel in baptismi et spiritus sacramento tribuit solem et pluviam. Augustinus de serm. Dom.. Vel potest accipi sol iste visibilis, et pluvia qua fructus gignuntur: quia iniqui in libro sapientiae plangunt: sol non ortus est nobis. Et de pluvia spirituali dicitur: mandabo nubibus meis ne pluant super eam. Sed sive hoc sive illud, magna Dei bonitate fit, quae nobis imitanda praecipitur. Non autem solum ait qui facit solem oriri, sed addidit suum, idest quem ipse fecit; ut hinc admoneremur quanta liberalitate ex praecepto eius praestare debemus quod non creamus, sed ex muneribus eius accipimus.

Augustinus ad vincentium.

Sed sicut ista dona eius laudamus, ita etiam flagella in eos quos diligit cogitemus.

Unde non omnis qui parit, amicus est, nec omnis qui verberat, inimicus; melius est enim cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere. Chrysostomus super Matth.. Cautè autem dixit super iustos et iniustos, non super iustos ut iniustos: quia omnia bona Deus non propter homines dat, sed propter sanctos, sicut et flagella propter peccatores; sed in nobis non separat peccatores a iustis, ne desperent; nec in malis iustos a peccatoribus, ne gloriantur; maxime cum malis bona non prosint quae male viventes ad praedudicium suum percipiunt; nec bonis mala noceant, sed magis prosint ad iustitiae lucrum. Augustinus de Civ. Dei. Nam bonus temporalibus bonis non extollitur, nec malis frangitur.

Malus autem ideo huiusmodi infelicitate punitur, quia felicitate corrumpitur.

Vel ideo ista temporalia bona et mala utrisque voluit esse communia, ut nec bona cupidius appetantur, quae mali habere cernuntur, nec mala turpiter evitentur, quibus et boni afficiuntur.

Glossa. Amare autem amantem, naturae est; inimicum vero amare est caritatis; et ideo sequitur si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, scilicet in caelo? nullam: de his enim dicitur: recepistis mercedem vestram. Sed tamen haec oportet facere, illa non omittere. Rabanus. Si ergo peccatores erga dilectores suos natura duce volunt esse benefici, multo magis vos maioris dilectionis signo amplecti debetis etiam non amantes; unde sequitur nonne et publicani hoc faciunt? idest qui publica vectigalia exigunt, vel qui publica negotia saeculi vel lucra sectantur. Glossa. Si vero pro his tantum oraveritis qui aliqua affinitate vobis coniuncti sunt, quid amplius habet beneficium vestrum quam infidelium? unde sequitur et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? salutatio enim est quaedam species orationis. Nonne et ethnici hoc faciunt? Rabanus. Idest gentiles: nam ethnos Graecæ, Latine gens dicitur, qui tales sunt ut fuerunt geniti, scilicet sub peccato. Remigius.

Quia vero perfectio dilectionis ultra dilectionem inimicorum non potest procedere, ideo postquam dominus praecepit diligere inimicos, subiunxit estote ergo et vos perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est. Ipse quidem perfectus est ut omnipotens, homo autem ut ab omnipotente adiutus: nam sicut quandoque in Scripturis pro veritate et aequalitate accipitur, ut ibi: sicut fui cum Moyse, ita ero et tecum; aliquando autem pro similitudine, ut hic. Chrysostomus super Matth..

Sicut enim filii carnales simulant patres in aliquo corporis signo, ita filii spirituales Deum in sanctitate.

#22 Lectio 22

Glossa. Postquam Christus legem quantum ad praecepta implevit, incipit nunc eam adimplere quantum ad promissa, ut pro caelesti mercede praecepta Dei faciamus, non pro terrenis quae lex promittebat.

Omnia autem terrena ad duo potissima reducuntur: scilicet ad humanam gloriam, et ad terrenorum affluentiam; quorum utrumque in lege promissum esse videtur. De gloria enim dicitur in deuteronomio: faciet te dominus excelsiorem cunctis gentibus quae versantur in terra. De affluentia vero temporalium ibidem subditur: abundare te faciet dominus in omnibus bonis. Et ideo dominus haec duo ab intentione fidelium excludit, scilicet gloriam et terrenorum affluentiam. Sed sciendum quod appetitus gloriae propinquus est virtuti. Chrysostomus super Matth.. Ubi enim res agitur gloriosa, ibi facilius invenit locum gloriationis occasio; et ideo intentionem gloriae primo dominus excludit: prae omnibus enim vitiis carnalibus periculosius hoc esse in hominibus intellexit: cum enim omnia mala servos diaboli vexent, concupiscentia vanae gloriae magis vexat servos Dei quam servos diaboli.

Prosper in libro sentent. August..

Quas etiam vires nocendi habeat humanae gloriae amor, non sentit nisi qui ei bellum indixerit: quia etsi cuiquam facile est laudem non cupere dum negatur, difficile tamen est ea non delectari cum offertur.

Chrysostomus super Matth..

Intuere autem qualiter inceptit velut de fera aliqua difficile cognita disputans, et apta furari eum qui non valde vigilat: occulte enim ingreditur, et omnia quae intus sunt, insensibiliter aufert.

Chrysostomus in Matth.. Et ideo hoc cautius cavendum mandat dicens attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Cor autem nostrum attendere debemus: invisibilis enim est serpens quem observare iubemur, et latenter ingreditur et seducit. Sed in corde mundo si surreptio inimici successerit, mox homo iustus discernit quia spiritu alieno pulsatur; si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli non facile intelligit; et ideo praemisit ne irascaris, ne concupiscas: quia qui malis istis subiectus est, cor suum non potest attendere.

Sed quomodo potest fieri ut non coram hominibus eleemosynam faciamus? aut si fiat, quomodo non sentiemus? si enim praesente aliquo occurrerit pauper, quomodo dabitur ei absconse? sed educendo eum in secreto, videtur quia datur. Sed considera, quia non dixit: ne tantum coram hominibus faciatis; sed addidit ut videamini ab eis.

Qui ergo non ideo facit ut ab hominibus videatur, etsi coram hominibus fecerit, non tamen coram hominibus fecisse videtur: qui enim aliquid facit propter Deum, neminem videt in corde suo nisi Deum propter quem facit; sicut artifex eum semper habet prae oculis qui sibi opus faciendum commisit. Gregorius Moralium.

Si ergo dantis gloriam quaerimus, et publicata nostra opera in conspectu illius occulta servamus; si vero per hoc nostram laudem concupiscimus, foras ab eius conspectu iam fusa sunt, etiam si a multis ignorentur. Sed valde perfectorum est, sic ostenso opere, auctoris gloriam quaerere, ut de illata laude, privata nesciant exultatione gaudere, quam infirmi quia perfecte contemnendo non superant, necesse est ut bonum quod operantur, abscondant. Augustinus de serm. Dom.. In hoc vero quod dicit ut videamini ab eis, nihil addens, apparet hoc eum prohibuisse ut ibi finem nostri propositi collocemus. Nam et apostolus qui dicit: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem, alio loco dicit: ego omnibus per omnia placeo. Quod non ideo facit ut placeret hominibus, sed Deo, ad cuius amorem corda hominum volebat convertere ex eo quod eis placebat; sicut non absurde loqueretur qui diceret: in hoc opere quo navem quaero, non navem quaero, sed patriam. Augustinus de serm. Dom..

Dicit autem ut videamini ab eis, quia sunt quidam qui sic faciunt iustitiam coram hominibus ut non videantur ab eis, sed ut ipsa opera videantur, et glorificetur pater qui in caelis est: non enim suam iustitiam deputant, sed eius cuius fide vivunt.

Augustinus de serm. Dom.. In hoc etiam quod addit alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in caelis est, nihil aliud demonstrat, nisi illud, nos cavere oportere ne humanam laudem pro nostrorum operum mercede quaeramus.

Chrysostomus super Matth..

Quid autem a Deo recipies qui Deo nihil dedisti? nam quod propter Deum fit, Deo datur, et ab eo recipitur; quod autem propter homines fit, in ventos effunditur. Quae est autem sapientia res dare, et verba vacua comparare, et mercedem Dei contemnere? vel illum aspice a quo laudem expectas, qui te propter Deum facere putat; alioquin vituperaret te magis. Ille autem qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur. Si autem per alicuius cor cogitatio vana ascendit, desiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradicit, ille non propter homines fecisse videtur: quia quod cogitavit, passio carnis est; quod elegit, iudicium animae.

#23 Lectio 23

Augustinus de serm. Dom..

Generaliter supra dominus iustitiam nominavit cum dixit: attendite ne iustitiam etc.; nunc autem per partes exequitur.

Chrysostomus super Matth..

Ponit autem tria fortia bona, scilicet eleemosynam, orationem et ieiunium, contra tria mala adversus quae dominus tentationis bellum suscepit: pugnavit enim pro nobis contra gulam in eremo, contra avaritiam supra montem, contra vanam gloriam supra templum. Est ergo eleemosyna quae dispergit, contra avaritiam quae congregat; ieiunium contra gulam, quia ei contrarium; oratio vero contra vanam gloriam, quia cum omne malum ex malo nascatur, sola vana gloria de bono procedit: ideo non destruitur per bonum, sed magis nutritur: nullum ergo remedium potest esse contra vanam gloriam nisi oratio sola. Ambrosius.

Omnis autem sententia disciplinae christianae in misericordia et pietate est; et ideo ab eleemosyna incipit, dicens cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te.

Chrysostomus super Matth..

Tuba autem est omnis actus vel sermo per quem operis iactantia demonstratur; puta, qui facit eleemosynam quando aliquem videt praesentem vel intercedente aliquo, aut honestiori personae quae potest retribuere; alias autem non facit. Sed et si in loco secreto fecerit eo proposito ut laudabilis videatur, tuba est. Augustinus de serm. Dom..

Sic ergo quod dicit noli tuba canere ante te, ad hoc respicit quod superius ait attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. Hieronymus in Matth.. Qui autem tuba canit eleemosynam faciens, hypocrita est; et ideo subdit sicut hypocritae faciunt. Isidorus etymolog.. Nomen hypocritae tractum est a specie eorum qui in spectaculis contacta facie incedunt, distinguentes vultum vario colore, ut ad personae, quam simulant, colorem perveniant, modo in specie viri, modo in feminae, ut fallant populum dum in ludis agunt. Augustinus de serm. Dom.. Sicut ergo hypocritae, idest simulatores, tamquam imitatores personarum aliarum, agunt partes illius quod non sunt - non enim qui agit partes Agamemnonis, vere ipse est, sed simulat eum -, sic et in ecclesiis in omni vita humana quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est: simulat enim se iustum et non exhibet, qui totum fructum in laude hominum ponit. Glossa. Et ideo subdit loca publica, cum dicit in synagogis et vicis; et finem intentum cum subdit ut honorificentur ab hominibus. Gregorius Moralium.

Sciendum vero est, quod sunt nonnulli qui et sanctitatis habitum tenent, et perfectionis meritum exequi non valent; quos nequaquam credendum est inter hypocritarum numerum currere: quia aliud est infirmitate, aliud callida simulatione peccare. Augustinus.

Tales autem qui simulatione peccant, ab inspectore cordis Deo mercedem non capiunt, nisi fallaciae supplicium; et ideo subditur amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Hieronymus. Non Dei mercedem, sed suam: laudati enim sunt ab hominibus, quorum causa exercere virtutes.

Augustinus de serm. Dom..

Hoc autem respicit ad illud quod supra posuit alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum. Sic ergo non quomodo illi eleemosynam facias, sed quomodo facienda sit, iubet convenienter, cum dicit te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem per superabundantiam dicitur, ac si dicat: si possibile est te ipsum ignorare, et ipsas manus latere possibile esset, studiosissimum est tibi. Chrysostomus super Matth.. Apostoli autem interpretantur in libro canonum sic: dextera est populus christianus, qui est ad dexteram Christi; sinistra autem est omnis populus, qui est ad sinistram. Hoc ergo dicit, ne christiano eleemosynam faciente, qui est dextera, infidelis aspiciat, qui est sinistra. Augustinus de serm.

Dom.. Sed secundum hoc videbitur nulla esse culpa velle placere fidelibus, cum tamen in quorumlibet hominum laude finem boni operis constituere prohibeamur.

Ut autem te imitentur quibus facta tua placuerint, non tantum fidelibus, sed etiam infidelibus exhibendum est. Si autem (ut alii dicunt) sinistram inimicum putaveris, ut nesciat inimicus tuus cum eleemosynam facis, cur ipse dominus inimicis Iudaeis circumstantibus misericorditer sanavit homines? Deinde quomodo cum ipso inimico faciemus, ut illud impleamus praeceptum: si esurierit inimicus tuus, ciba illum? tertia opinio est ridenda eorum qui dicunt, sinistrae nomine uxorem significari; ut quoniam in re familiari tenaciores pecuniarum solent esse feminae, lateat eas cum aliquid viri alienis impendunt, propter domesticas lites. Non autem solis viris hoc praeceptum datum est, sed etiam feminis; cui ergo sinistrae iubetur femina occultare opus misericordiae suae? an etiam vir sinistra erit feminae? quod si quispiam putat, cum praeceptum sit talibus, ut se invicem bonis moribus lucrifaciant, non sibi debent occultare bona opera sua: nec furta facienda sunt ut promereatur Deus. Quod si occultandum est aliquid quamdiu alterius infirmitas id aequo animo non potest sustinere, quamvis non illicite fiat, non tamen femina per sinistram significari facile apparet totius capituli significatione; et etiam quam sinistram vocet. Quod enim in hypocritis culpatum est, quod scilicet laudes hominum quaerunt, hoc tu facere vetaris; quapropter sinistra videtur significare delectationem laudis, dextera autem significat intentionem implendi praecepta divina.

Cum ergo conscientiae facienti eleemosynam miscet se appetitio laudis humanae, fit sinistra conscientia dexterae. Nesciat ergo sinistra, id est, non se misceat conscientiae tuae laudis humanae appetitio.

Dominus autem noster multo magis prohibet solam sinistram in nobis operari, quam eam miscere operibus dexterae.

Quo autem fine hoc dixerit, ostendit cum subdit ut sit eleemosyna vestra in abscondito, id est in ipsa bona conscientia, quae humanis oculis demonstrari non potest, nec verbis aperiri, quandoquidem multi multa mentiuntur. Sufficit autem tibi ad promerendum praemium ipsa conscientia, si ab eo expectas praemium qui solus conscientiae inspector est. Et hoc est quod subditur et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Multa Latina exemplaria habent reddet tibi palam. Chrysostomus super Matth..

Impossibile est enim ut opus bonum hominis in abscondito dimittat Deus; sed in hoc saeculo manifestat, et in illo glorificat, quia gloria Dei est; sicut et diabolus manifestat malum, in quo malitiae eius virtus ostenditur. Proprie autem publicat Deus omne bonum in saeculo illo cuius bona non sunt communia bonis et malis; ideo cuicumque illic bene fecerit Deus, manifestum est quia pro mercede iustitiae suae meruit illud. Merces autem iustitiae in hoc saeculo manifesta non est; quia hic non solum boni, sed etiam mali sunt divites. Augustinus de serm. Dom..

Sed in Graecis exemplaribus, quae propria sunt, non invenimus palam.

Chrysostomus in Matth.. Si ergo vis habere inspectores eorum quae facis, ecce habes non solum Angelos aut Archangelos, sed Deum universorum.

|+6 Capitulus 6

#1 Lectio 1

Chrysostomus super Matth..

Salomon dicit: ante orationem praepara animam tuam. Quod quidem facit qui faciens eleemosynam venit ad orationem: bona enim opera excitant fidem cordis et dant confidentiam animae apud Deum orandi.

Ergo eleemosyna praeparatio est orationis, et idem dominus post eleemosynam convenienter de oratione nos instruit. Augustinus de serm. Dom.. Non autem hoc monet nunc ut oremus, sed quomodo oremus; sic nec superius ut faciamus eleemosynam, sed quo animo faciamus.

Chrysostomus super Matth..

Est autem oratio quasi quoddam spiritale tributum, quod anima offert Deo de visceribus suis. Quanto ergo gloriosior est, tanto cautius est servanda, ne propter homines facta vilescat; et ideo dicit cum oratis, non eritis sicut hypocritae.

Chrysostomus in Matth..

Hypocritas vocat, qui Deum se fingentes orare, homines circumspiciunt; et ideo subdit qui amant in synagogis orare.

Chrysostomus super Matth..

Puto autem quod non ad locum hoc refert dominus, sed ad propositum orantis: in conventu enim fidelium orare laudabile est, sicut dictum est: in ecclesiis benedicite Deum. Qui ergo sic orat ut ab hominibus videatur, non Deum aspicit, sed homines; et ideo quantum ad propositum suum in synagoga orat. Cuius autem orantis mens solum aspicit Deum, quamvis in synagoga oret, tamen apud se in secreto videtur orare.

Sequitur et in angulis platearum, ut videantur absconse orare; et sic dupliciter laudantur: et quia orant, et quia absconse orant. Glossa. Vel anguli platearum sunt ubi via per transversum viae ducitur et quadrivium reddit. Chrysostomus super Matth.. Eo ergo proposito in conventu vetat orare, ut a conventu videatur; unde subditur ut videantur ab hominibus. Orans ergo nihil novum faciat quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus extendendo. Augustinus.

Non autem videri ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere ut ab hominibus videaris. Chrysostomus in Matth..

A vana enim gloria ubique erui bonum est, maxime autem in oratione; si enim in hoc cogitationibus circumferimur, si ad orandum ingressi fuerimus hanc habentes aegritudinem, qualiter intelligemus ea quae a nobis dicuntur? Augustinus.

Sic etiam fugienda est hominum scientia, si hoc animo aliquid fiat ut fructus expectetur placendi hominibus; unde subditur amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Chrysostomus super Matth.. Unusquisque enim ubi seminat, ibi metit: unde qui propter homines orant, non propter Deum, ab hominibus, non a Deo laudantur.

Chrysostomus in Matth.. Dicit autem receperunt, quia Deus retributionem quae est ab ipso, tribuere vellet; illi autem eam quae est ab hominibus, usurpant.

Quomodo autem orandum sit, subiungit dicens tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso Ostio, ora patrem tuum in abscondito. Hieronymus. Hoc simpliciter intellectum erudit auditorem, ut vanam orandi gloriam fugiat. Chrysostomus super Matth..

Ut nemo sit ibi nisi ille qui orat: testis enim orantem gravat, non adiuvat.

Cyprianus de orat. Domin..

In abditis etiam locis orare magis convenit fidei, ut sciamus dominum ubique esse praesentem et maiestatis suae plenitudine occulta penetrare. Possumus etiam intelligere per Ostium domus, os corporis, ut non clamosa voce oremus Deum, sed tacito corde, propter tria: primo, quia Deus non voce clamosa pulsandus est, sed conscientia recta placandus, quia est cordis auditor; secundo, quia secretas orationes tuas non oportet alterum scire, nisi te et Deum; tertio, quia clamose orans, alterum iuxta te non permittis orare. Cassianus collat..

Cum summo etiam est orandum silentio, ut ipsos quoque inimicos nostros, qui orantibus nobis maxime insidiantur, lateat nostrae petitionis intentio. Augustinus.

Vel per cubacula nostra sunt intelligenda corda nostra, de quibus dicitur: quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

Ostium est carnalis sensus; foris sunt omnia temporalia, quae per sensum cogitationes nostras penetrant, et turba vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt. Cyprianus.

Quae autem segnitia est alienari et capi ineptis cogitationibus et profanis, cum dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare quam quod cum Deo loquaris? quomodo te audiri a Deo postulas, cum teipsum non audias? hoc est ab hoste non cavere, hoc est Deum negligentia orationis offendere.

Augustinus. Claudendum est ergo Ostium, idest carnali sensui resistendum, ut oratio spiritualis dirigatur ad patrem, quae fit in intimis cordis, ubi oratur pater in abscondito; unde sequitur et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Remigius. Et est sensus: sufficiat tibi ut ille solus noverit tuam orationem qui omnium corda novit occulta, quia ipse qui est inspector, erit exauditor. Chrysostomus in Matth.. Non autem dixit: gratis dabit, sed reddet tibi; etenim debitorem seipsum tibi constituit.

#2 Lectio 2

Augustinus de serm. Dom.. Sicut hypocritarum est praebere se spectandos in oratione, quorum fructus est placere hominibus, ita est ethnicorum, idest gentilium, in multiloquio se putare exaudiri; et ideo subditur orantes autem nolite multum loqui.

Cassianus collat.. Frequenter enim, sed breviter est orandum, ne immorantibus nobis, inferre aliquid nostro cordi insidiator possit inimicus. Augustinus ad probam. Non tamen, ut quidam putant, hoc est orare in multiloquio, si diutius oretur. Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam et de ipso domino scriptum est, quod pernoctaverit in orando et prolixius oraverit, ut nobis praerberet exemplum. Dicuntur fratres in Aegypto crebras quidem habere orationes, sed eas tamen brevissimas, et raptim quodammodo iaculatas, ne illa violenter erepta, quae oranti plurimum est necessaria, per productiores moras hebetetur intentio; ac per hoc ipsi satis ostendunt hanc intentionem sicut non est obtundenda si perdurare non potest, ita si perduraverit, non cito esse rumpendam. Absit autem ab oratione multa locutio; sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio: nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis agere verbis.

Multum autem precari, est eum quem precamur diuturna cordis excitatione pulsare: nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam sermonibus agitur, plus fletu quam affatu. Chrysostomus in Matth..

Dissuadet igitur per hoc inanem locutionem in orando; puta cum non petimus decentia a Deo, sed potentatus et glorias, inimicos superare, et pecuniarum abundantiam. Iubet ergo hic non longas orationes facere. Longas autem dico non tempore, sed multitudine eorum quae dicuntur. Perseverare tamen oportet eos qui petunt. Orationi enim ait apostolus, instantes; non tamen iubet decem millium versuum orationem componere, et corde tenus enuntiare; quod occulte insinuat, cum dixit nolite multum loqui. Glossa. Damnat autem multiloquium orationis veniens de infidelitate; unde sequitur sicut ethnici faciunt.

Gentilibus enim erat necessaria verborum multiplicitas, propter Daemones, qui nesciebant quid illi peterent, nisi illorum verbis instructi; unde sequitur putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur.

Augustinus de serm. Dom.. Et revera omne multiloquium a gentilibus venit, qui exercendae linguae potius quam mundando animo dant operam, et hoc studii genus, etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur. Gregorius, *Moralium*.

Sed veraciter orare est amarus in compunctione gemitus, et non composita verba resonare; et ideo subditur nolite ergo assimilari eis. Augustinus.

Si enim verba multa ad id proferuntur ut instruat ignarus, quid eis opus est ad rerum omnium conditorem? unde sequitur scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Hieronymus.

Consurgit autem in hoc loco quaedam haeresis philosophorum quorundam, dogma perversum dicentium: si novit Deus quid oremus, et antequam petamus scit quo indigemus, frustra scienti loquimur. Quibus respondendum est, non narratores esse, sed rogatores. Aliud est enim narrare ignoranti, aliud scientem petere. Chrysostomus in Matth..

Non ergo oras ut doceas, sed flectas; ut familiaris efficiaris continuitate interpellationis; ut humiliaris; ut rememoreris peccatorum tuorum. Augustinus.

Nec etiam verbis nos agere debemus apud Deum, ut impetremus quod volumus, sed rebus quas animo gerimus, et intentione cogitationis, cum dilectione pura et supplici affectu. Augustinus ad probam.

Sed ideo per certa intervalla temporum etiam verbis rogamus Deum, ut illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus nobisipsis innotescamus, et ad hoc augendum nos ipsos acrius excitemus, ne variis curis quod tepescere coeperat, omnino frigescat, et penitus extinguatur nisi crebrius inflammetur. Nobis ergo necessaria sunt verba quibus commoveamur et inspiciamus quid petemus, non quibus dominum seu docendum seu flectendum esse credamus. Augustinus de serm. Dom..

Sed rursus quaeri potest, sive rebus sive verbis orandum sit, quid opus sit ipsa oratione, si Deus iam novit quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat et purgat, capaciusque efficit ad excipienda divina munera, quae spiritualiter nobis infunduntur.

Non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem; sed nos non semper parati sumus accipere, cum inclinamur in alia.

Fit ergo in oratione conversio corporis ad Deum et purgatio interioris oculi, cum ea quae cupiebantur, temporaliter excluduntur, ut acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem, et in ea manere cum gaudio, quo beata vita perficitur.

#3 Lectio 3

Glossa. Inter salutaria monita et divina quibus consuluit credentibus, formam orandi proposuit, et orationes composuit brevibus verbis, ut sit fiducia cito annuendi, quod breviter vult rogari; unde dicit pater noster qui es in caelis. Cyprianus de orat. Domin.. Qui fecit vivere, docuit et orare: ut dum oratione quam filius docuit, apud patrem loquimur, facilius audiamur. Amica et familiaris oratio est dominum de suo rogare. Agnoscat pater filii sui verba, cum precem facimus; et cum ipsum habeamus advocatum apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus, advocati nostri verba promamus. Glossa.

Non tamen his solis verbis oratur, sed et aliis sub eodem sensu conceptis, quibus cor nostrum accenditur. Augustinus de serm. Dom.. Cum autem in omni deprecatione benevolentia concilianda sit eius quem deprecamur, Deinde dicendum quid deprecemur. Per laudem illius ad quem oratio dirigitur, solet benevolentia conciliari; et hoc in orationis principio poni solet: in quo dominus noster nihil aliud nos dicere iussit, nisi pater noster qui es in caelis. Multa quidem dicta sunt in laudem Dei; nusquam tamen invenitur praeceptum populo Israel, ut dicerent pater noster; sed est eis insinuat ut dominus tamquam servus. Sed de populo christiano apostolus dicit quod spiritum adoptionis accepit, in quo clamamus abba pater, quod non est meritum nostrorum, sed gratiae, quam in oratione ponimus, cum dicimus pater. Quo nomine et caritas excitatur: quid enim carius debet esse filiis quam pater? et supplex affectus, cum homines dicunt Deo pater noster; et quaedam impetrandi praesumptio: quid enim non det filiis petentibus, cum hoc ipsum ante dederit ut filii essent? postremo quanta cura animum tangit, ut qui dicit pater noster, tanto patre non sit indignus? admonentur etiam hinc divites, vel genere nobiles, cum facti fuerint christiani, non superbire adversus pauperes vel ignobiles, quoniam simul dicunt Deo pater noster; quod non possunt pie ac vere dicere, nisi se fratres esse cognoscant.

Chrysostomus in Matth.. Quod enim nocumentum est ex inferiori cognatione, cum secundum superiorem omnes simus copulati? qui etiam patrem dixit, et peccatorum remissionem et adoptionem et hereditatem et fraternitatem, quae est ad unigenitum, et spiritus largitionem per unam hanc confessus est nuncupationem.

Non enim possibile est vocare Deum patrem, nisi eum qui est omnibus istis bonis potitus. Dupliciter orantium igitur erigit sensum: et dignitate eius qui invocatur, et magnitudine beneficiorum, quibus orans potitus est. Cyprianus de orat. Domin..

Non autem dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis et unitatis magister noluit sigillatim et privatim precem fieri, ut qui eum precatur, pro se tantum precetur. Publica enim est nobis et communis oratio; et quando oramus, non pro uno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus unum sumus.

Sic enim unum orare pro omnibus voluit, quomodo in uno omnes ipse portavit.

Chrysostomus super Matth..

Pro se enim orare necessitas cogit, pro altero autem caritas fraternitatis hortatur. Dulcior autem est ante Deum oratio non quam necessitas transmittit, sed quam caritas fraternitatis commendat.

Glossa. Dicitur etiam pater noster, quod commune est omnibus: non pater meus quod soli Christo convenit, qui est filius per naturam.

Chrysostomus super Matth..

Addit autem qui es in caelis, ut sciamus nos habere patrem caelestem, et erubescant se terrenis rebus substernere qui patrem habent in caelis.

Cassianus collat.. Et ut ad illam regionem in qua patrem nostrum commorari fatemur, summo desiderio properemus.

Chrysostomus in Matth.. In caelis ergo cum dicit, non illic Deum concludens, hoc ait, sed a terra abducens orantem et excelsis regionibus affigens. Augustinus de serm. Dom.. Vel dicitur esse in caelis, idest in sanctis et iustis; non enim spatio locorum continetur Deus.

Sunt quidem caeli excellentia mundi corpora; et si in eis locus Dei esse credatur, melioris meriti sunt aves, quarum vita est Deo vicinior. Non autem est scriptum: prope est dominus excelsis hominibus, aut eis qui in montibus habitant; sed contritis corde. Sed sicut terra appellatur peccator, cui dictum est: terra es, et in terram ibis, sic caelum iustus e contrario dici potest. Recte ergo dicitur qui es in caelis: tantum enim spiritualiter interesse videtur inter iustos et peccatores, quantum corporaliter inter caelum et terram. Cuius rei significandae gratia orantes ad orientem convertimur, unde caelum surgit; non tamquam Deus ibi sit, ceteras mundi deserens partes, sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Deum, cum corpus eius, quod terrenum est, ad corpus excellentius, idest ad corpus caeleste, convertatur. Convenit etiam ut omnium sensibus et parvulorum et magnorum bene sentiatur de Deo; et ideo qui nondum possunt incorporeum cogitare, tolerabilior est illorum opinio, si Deum in caelo potius esse credant quam in terra.

|#4 Lectio 4

Augustinus de serm. Dom..

Dictum est quis sit qui petitur et ubi habitat; iam videamus quae sint petenda.

Primum autem omnium quae petuntur hoc est: sanctificetur nomen tuum: quod non sic petitur quasi non sit sanctum Dei nomen, sed ut sanctum habeatur ab hominibus; idest, ita innotescat Deus ut non aestimetur aliquid sanctius. Chrysostomus in Matth.. Vel rogare iubet orantem, Deum per nostram glorificari vitam; ac si dicat: ita fac nos vivere ut per nos universa te glorificent.

Sanctificetur enim idem est quod glorificetur.

Digna est autem Deum deprecantis oratio, nihil petere ante patris gloriam, sed omnia eius laudi postponere.

Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Non optamus Deo ut sanctificetur orationibus nostris, sed ut nomen eius sanctificetur in nobis. Quia enim ipse dixit: sancti estote, quia ego sanctus sum, id petimus et rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse coeperimus perseveremus. Augustinus de bono persev..

Cur autem perseverantia ista poscitur a Deo, si, ut pelagiani dicunt, non datur a Deo? an et ista irrisoria petitio est, cum id ab eo petitur quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante esse in hominis potestate praestare? Cyprianus de orat. Domin.. Et hoc etiam ut sanctificemur, quotidie deprecamur: opus enim est nobis continua sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua purgemus.

|#5 Lectio 5

Glossa. Congrue sequitur ut post adoptionem filiorum, regnum petamus, quod filiis debetur; unde sequitur adveniat regnum tuum. Augustinus de serm.

Dom.. Quod non ita dictum est, quasi nunc non regnet etiam in terra, semperque in ea regnaverit. Adveniat ergo accipiendum est ut manifestetur hominibus.

Nulli autem licebit ignorare regnum Dei, cum eius unigenitus non solum intelligibiliter, sed etiam visibiliter venerit iudicare vivos et mortuos. Tunc autem esse futurum iudicii diem dominus docet, cum evangelium praedicatum fuerit in omnibus gentibus; quae res pertinet ad sanctificationem nominis Dei. Hieronymus. Vel

generaliter pro totius mundi petit regno, ut diabolus in mundo regnare desistat; vel ut in unoquoque regnet Deus, et non regnet peccatum in mortali hominum corpore.

Chrysostomus super Matth..

Vel nostrum regnum petimus advenire a Deo nobis repromissum et Christi sanguine acquisitum; ut qui in saeculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus. Augustinus ad probam.

Regnum namque Dei veniet, sive velimus sive nolimus. Sed desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis veniat, atque in eo regnemus.

Cassianus collat.. Vel quia novit sanctus testimonio conscientiae suae, cum apparuerit regnum Dei, eius se futurum esse consortem. Hieronymus attendendum autem quod grandis audaciae sit et purae conscientiae postulare regnum Dei, et iudicium non timere.

Cyprianus de orat. Domin.. Potest etiam et ipse Christus esse regnum Dei, quem venire quotidie cupimus, cuius adventus ut cito nobis repraesentetur optamus; nam cum resurrectio ipse sit, quia in ipso resurgimus, sic et regnum Dei potest intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Bene autem regnum Dei petimus, idest caeleste, quia est et terrestre regnum. Sed qui renuntiavit iam saeculo, maior est etiam honoribus eius et regno; et ideo qui se Deo et Christo dedicat, non terrena, sed caelestia regna desiderat. Augustinus de bono persev..

Cum autem petitur adveniat regnum, quid orant qui iam sancti sunt, nisi ut in ea sanctitate quae iam illis data est perseverent? neque enim aliter veniet Dei regnum, quod his qui perseverant usque in finem, certum est esse venturum.

#6 Lectio 6

Augustinus de serm. Dom..

In illo beatitudinis regno vita beata perficietur in sanctis, sicut nunc in caelestibus Angelis. Et ideo post illam petitionem qua dicimus adveniat regnum tuum, sequitur fiat voluntas tua, sicut in caelo et in terra; idest, sicut in Angelis, qui sunt in caelo, voluntas tua fit, ut te perfruantur, nullo errore obnubilante eorum sapientiam, nulla miseria impediens eorum beatitudinem, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, et de terra, quantum ad corpus attinet, facti sunt. Item fiat voluntas tua, recte intelligitur, obediatur praeceptis tuis: sicut in caelo, et in terra; idest, sicut ab Angelis, ita ab hominibus: non quod ipsi faciant ut velit Deus, sed quia faciunt quod ille vult; idest, faciunt secundum voluntatem eius. Chrysostomus in Matth..

Vide autem consequentiam optimam: quia enim concupiscere docuit caelestia per hoc quod dictum est adveniat regnum tuum, antequam ad caelum perveniat, ipsam terram iussit fieri caelum, per hoc quod dicit fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Hieronymus. Erubescant autem ex hac sententia qui quotidie ruinas in caelo fieri mentiuntur. Augustinus de serm.

Dom.. Vel sicut in caelo et in terra, idest, sicut in iustis, ita in peccatoribus; tamquam si diceret: sicut faciunt voluntatem tuam iusti, etiam peccatores, ut ad te convertantur, sive, ita ut sua cuique tribuantur, quod fiet in extremo iudicio. Vel per caelum et terram, accipiamus spiritum et carnem. Et quod dicit apostolus: mente servio legi Dei; videamus factam Dei voluntatem in spiritu. In illa autem immutatione qua promittitur iustis, fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra, idest, sicut spiritus non resistit Deo, ita et corpus non resistat spiritui. Vel sicut in caelo et in terra, idest, sicut in ipso Jesu Christo, ita et in ecclesia; tamquam in viro, qui patris voluntatem implevit, ita et in femina, quae illi desponsata est. Caelum enim et terra convenienter intelligitur quasi vir et femina, quoniam terra caelo fecundante fructifera est. Cyprianus de orat. Domin.. Non ergo petimus ut Deus faciat quod vult, sed ut nos facere possimus quod Deus vult: quod ut fiat in nobis, opus est Dei voluntate, idest opera eius et protectione, quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei misericordia tutus. Chrysostomus in Matth.. Virtus enim non est nostri studii solum, sed superioris gratiae. Rursum autem hic orationem pro orbe terrarum cuilibet nostrorum iniunxit: neque enim dixit: fiat voluntas tua in me vel in nobis, sed ubique terrarum, ut solvatur error et plantetur veritas et expellatur malitia et revertatur virtus, et sic iam non differat caelum a terra. Augustinus de bono persev.. Ex hoc autem evidenter ostenditur contra pelagianos initium fidei esse donum Dei, quando pro infidelibus, ut habere fidem incipiant, sancta orat ecclesia. Cum etiam in sanctis iam sit facta Dei voluntas, cur ut fiat adhuc petunt, nisi ut perseverent in eo quod esse coeperunt? chrysostomus super Matth.. Communiter autem accipi debet quod ait sicut in caelo et in terra; idest: sanctificetur nomen tuum sicut in caelo et in terra; adveniat regnum tuum sicut in caelo, et in terra; fiat voluntas tua sicut in caelo, et in terra. Et vide quod caute locutus est; non dixit: pater, sanctifica nomen tuum in nobis; adveniat regnum tuum super nos; fac voluntatem tuam in nobis. Nec iterum dicit: sanctificemus nomen tuum; suscipiamus regnum tuum; faciamus voluntatem tuam; ne hoc aut Dei tantum, aut hominis tantum esse videatur. Sed medie dixit et impersonaliter: nam sicut homo non potest facere bonum nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus bonum operatur in homine nisi homo voluerit.

#7 Lectio 7

Augustinus Enchir.. Haec ergo tria quae in praemissis petitionibus petuntur, hic inchoantur, et quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecte vero, quod in alia vita sperandum est, semper possidebuntur. Reliquis vero quatuor quae sequuntur, petuntur temporalia, quae propter aeterna consequenda sunt necessaria; panis enim

qui convenienter petitur hic, est necessarius: sequitur enim panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Hieronymus. Quod nos supersubstantialem exprimimus, in Graeco habetur bis epiouision, quod verbum LXX interpretes periousion, frequentissime transferunt. Consideravimus ergo in Hebraeo: et ubicumque illi periousion, expresserunt, nos invenimus segola, quod symmachus exeretion, idest praecipuum vel egregium transtulit, licet in quodam loco peculiarem interpretatus sit. Quando ergo petimus ut peculiarem vel praecipuum nobis dominus tribuat panem, illum petimus qui dicit in evangelio: ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Cyprianus de orat. Domin.. Nam panis vitae Christus est; et panis hic omnium non est, sed noster est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus et eucharistiam quotidie accipimus, intercedente aliquo graviore delicto a caelesti pane prohibeamur et a Christi corpore separemur. Petimus ergo ut qui in Christo manemus, a sanctificatione eius et corpore non recedamus.

Augustinus de bono persev..

Perseverantiam ergo a domino sancti poscunt, quando petunt ne a Christi corpore separentur, sed in ea sanctitate permaneant, ut nullum crimen admittant.

Chrysostomus super Matth..

Vel panem supersubstantialem posuit, hoc est quotidianum. Cassianus collat.. Cum enim dicit hodie, ostendit eum quotidie esse sumendum, omnique tempore haec oratio debet profundi, quia non est dies qua non opus sit nobis huius panis perceptione cor interioris hominis confirmare. Augustinus de serm. Dom.. Sed contra hoc illi movent quaestionem qui in Orientalibus partibus non quotidie coenae domini communicant: qui de hac re suam sententiam defendunt, vel ipsa auctoritate ecclesiastica, quod sine scandalo ista faciunt, neque ab eis qui ecclesiis praesunt, facere prohibentur. Sed ut de istis nil in aliquam partem disseramus, illud certe debet occurrere cogitantibus, regulam nos orandi a domino accepisse, quam transgredi non oportet. Quis ergo audeat dicere semel tantum nos orare debere orationem dominicam, aut si iterum et tertio, usque ad eam tantum horam qua corpori domini communicamus? non enim postea dicere poterimus da nobis hodie quod iam accepimus. Aut poterit quisque cogere ut ultima parte diei sacramentum illud celebremus? cassianus.

Licet istud quod dicitur hodie, ad praesentem vitam possit intelligi; idest dum in saeculo commoramur, praesta nobis hunc panem. Hieronymus. Possumus supersubstantialem panem et aliter intelligere, qui super omnes substantias sit, et universas superet creaturas, scilicet domini.

Augustinus de serm. Dom.. Vel quotidianum panem accipiamus spiritualem, praecepta scilicet divina, quae quotidie oportet meditari et operari. Gregorius Moralium. Nostrum autem hunc panem dicimus, et tamen ut detur oramus: quia Dei est ex munere, et noster fit per acceptionem. Hieronymus. Alii simpliciter putant, secundum apostoli sermonem dicentis: habentes victum et vestitum, his contenti simus, de praesenti tantum cibo sanctos curam gerere; unde in posterioribus praeceptum est: nolite cogitare de crastino. Augustinus ad probam.

Sic ergo hic sufficientiam petimus a parte quae excellit, idest nomine panis totum significantes.

Chrysostomus super Matth..

Non solum autem oramus ideo, panem nostrum da nobis hodie, ut habeamus quid manducemus, quod commune est inter iustos et peccatores, sed ut quod manducamus, de manu Dei accipiamus, quod est tantum sanctorum. Nam illi Deus dat panem qui cum iustitia praeparat, diabolus autem ei qui praeparat cum peccato. Vel ita ut dum a Deo datur, sanctificatus accipiatur; et ideo addidit nostrum, idest quem nos habemus paratum, illum da nobis, ut a te sanctificetur: sicut sacerdos panem accipiens a laico, sanctificat, et porrigit ei: panis enim offerentis est; sed quod sanctificatum est beneficium est sacerdotis. Dicit autem nostrum propter duo. Primo, quia omnia quae nobis Deus dat, per nos aliis dat, ut de eo quod accipimus, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis, indigentibus praestat, non tantum panem suum manducat, sed etiam alienum.

Deinde qui de iustitia acquisitum panem manducat, suum panem manducat; quod autem cum peccato alienum. Augustinus de serm. Dom.. Forte autem aliquis moveatur cur oremus pro his adipiscendis quae huic vitae sunt necessaria, sicut est victus et tegumentum, cum dominus dicat: nolite solliciti esse quid edatis aut quid induamini; non potest autem quisque de ea re, pro qua adipiscenda orat, non esse sollicitus. Augustinus ad probam. Sed sufficientiam vitae non indecenter vult quisquis vult, et non amplius; haec autem sufficientia non appetitur propter seipsam, sed propter salutem corporis, et congruentem habitum personae hominis, quo habito non sit inconveniens eis cum quibus honeste vivendum est. Ista ergo cum habentur, ut teneantur; cum non habentur, ut habeantur orandum est. Chrysostomus in Matth.. Considerandum est autem quod postquam dixit fiat voluntas tua sicut in caelo, et in terra, quia hominibus loquebatur in terra carne indutis, et non potentibus habere eandem impassibilitatem cum Angelis, condescendit iam infirmitati nostrae, quae necessario indiget cibo; et ideo pro pane iussit orationem facere, non pro pecuniis neque pro lascivia, sed solum pro pane quotidiano; et neque hoc sufficit, sed apposuit da nobis hodie, ut non conteramus nos ipsos sollicitudine supervenientis diei.

Chrysostomus super Matth..

Et sic prima facie videntur haec verba sonare, ut qui hoc dicunt, non habeant in crastinum aut post crastinum praeparatum. Quod si ita est, oratio ista aut paucis potest convenire, sicut apostolis, qui docendi gratia omni tempore vagabantur, aut forsitan nulli. Doctrinam autem Christi ita debemus aptare, ut omnes in ea proficiant. Cyprianus de orat. Domin..

Divinum ergo cibum discipulus Christi debet petere, ne in longum desiderium petitionis extendat: quia contrarium sibi fit et repugnans ut quaeramus in saeculo diu manere, qui petimus regnum caelorum velociter advenire. Vel addit quotidianum ut tantum quis manducet quantum ratio naturalis exigit non quantum lascivia carnis impellit. Si enim in uno convivio tantum expendas quantum sufficere tibi potest centum diebus, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum.

Hieronymus. In evangelio autem quod appellatur secundum Hebraeos, pro supersubstantiali pane mozar reperitur, quod dicitur crastinum; ut sit sensus: panem nostrum crastinum, idest futurum, da nobis hodie.

#8 Lectio 8

Cyprianus de orat. Domin.. Post subsidium cibi petitur et venia delicti, ut qui a Deo pascitur, in Deo vivat; nec tantum praesenti vitae, sed aeternae consulatur, ad quam venire potest, si peccata donentur, quae debita dominus appellavit, sicut alibi dicit: dimisi tibi omne debitum, quia rogasti me. Unde sequitur dimitte nobis debita nostra. Quare necessarie et salubriter admonemur, qui peccatores sumus, quia pro peccatis rogare compellimur; et ne quis sibi quasi innocens placeat, et se extollendo plus pereat, instruitur se peccare quotidie dum pro peccatis quotidie iubetur orare. Augustinus de bono persev.. Hoc autem telo pelagiani confodiuntur haeretici, qui audent dicere hominem iustum in hac vita habere nullum omnino peccatum, et in talibus hominibus esse iam in praesenti tempore ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. Chrysostomus in Matth.. Quoniam vero fidelibus haec oratio convenit, et leges ecclesiae docent, et orationis principium, quod docet Deum patrem vocare. Qui ergo fidelibus iubet remissionem peccatorum petere, demonstrat quod post baptismum contingit peccata dimitti, contra Novatianos. Cyprianus de orat. Domin.. Qui ergo pro peccatis nos orare docuit, paternam misericordiam promisit; sed plane addidit legem, certa conditione nos constringens, ut sic nobis debitum dimitti postulemus, secundum quod et ipsi debitoribus nostris dimittimus; et hoc est quod dicit sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Gregorius Moralium.

Ut profecto bonum, quod a Deo compuncti petimus, hoc primum proximo conversi faciamus.

Augustinus de serm. Dom..

Hoc non de pecunia dicitur, sed de omnibus quae in nos quisque peccat ac per hoc etiam de pecunia: peccat namque in te qui pecuniam tibi debitam, cum habeat unde reddere, non reddit; quod peccatum si non dimiseris, non poteris dicere dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Chrysostomus super Matth..

Cum qua ergo spe orat qui inimicitiam servat adversus alterum, a quo forsitan laesus est? sicut enim ipse orans mentitur, dicit enim: remitto, et non remittit, sic a Deo petit indulgentiam, et non illi indulgetur.

Sed multi nolentes dare veniam peccantibus in se, fugiunt istam orationem orare. Stulti.

Primo, quia qui non sic orat ut docuit Christus, non est Christi discipulus; secundo, quia nec pater libenter exaudit orationem quam filius non dictaverit: cognoscit enim pater filii sui sensus et verba, neque suscipit quae usurpatio humana excogitavit, sed quae sapientia Christi exposuit.

Augustinus Enchir.. Tamen quia hoc tam magnum bonum, scilicet dimittere debita et diligere inimicos, tantae multitudinis non est quantam credimus exaudiri cum in oratione dicitur dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; procul dubio verba sponsonis huius implentur, si homo nondum ita proficit ut diligat inimicum; tamen quando rogatur ab homine qui peccavit in eum ut ei dimittat, dimittit ex corde, qui etiam sibi roganti utique vult dimitti.

Iam vero qui eum in quem peccavit, rogat, si peccato suo movetur ut roget, non adhuc reputandus inimicus, ut eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat.

#9 Lectio 9

Chrysostomus super Matth..

Quia multa magna supra mandavit hominibus, ut Deum patrem suum dicant, ut regnum Dei petant venire, ideo nunc additur humilitatis doctrina, cum dicitur et ne nos inducas in tentationem. Augustinus de serm. Dom..

Nonnulli codices habent et ne nos inferas in tentationem, quod tantumdem valere arbitror: nam ex uno Graeco verbo isenenkis, utrumque est translatum. Multi autem interpretando ita dicunt: ne nos patiaris induci in tentationem, exponentes quomodo dictum sit inducas. Nec enim per seipsum inducit Deus, sed induci patitur eum quem suo auxilio deseruerit. Cyprianus de orat. Domin..

Qua in parte ostenditur, contra nos nihil adversarium posse, nisi Deus ante permiserit: ut omnis timor noster et devotio convertatur ad Deum Augustinus.

Aliud est autem induci in tentationem, aliud tentari: nam sine tentatione probatus esse nemo potest, sive sibi ipsi, sive alii; Deo autem ante omnes tentationes quisque notissimus est. Non ergo hic oratur ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem; tamquam si quispiam cui necesse est igne examinari, non orat ut igne non contingatur, sed ut non exuratur.

Inducimur enim, si tales inciderint quas ferre non possumus. Augustinus ad probam.

Cum ergo dicimus ne nos inducas in tentationem, nos admonemur hoc petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tentationi vel consentiamus decepti vel cedamus afflictis. Cyprianus de orat.

Domin.. In quo admonemur infirmitatis et imbecillitatis nostrae, ne quis se insolenter extollat: ut dum procedit humilis et submissa confessio, et datur totum Deo quicquid suppliciter petitur, ipsius pietate praestetur. Augustinus de bono persev..

Cum autem sancti petunt ne nos inferas in tentationem, quid aliud quam ut in sanctitate perseverent orant? hoc autem sibi concesso (quod esse de Dei dono, cum ab illo poscitur, demonstratur), nemo sanctorum non tenet usque in finem perseverantiam sanctitatis; neque enim quisquam in proposito christiano perseverare desistit, nisi in tentationem primitus inferatur. Ideo ergo petimus ne inferamur in tentationem, ut hoc non fiat; et si non fit, Deus non permittit ut fiat: nihil enim fit, nisi quod aut ipse facit, aut fieri permittit. Potens est ergo a malo in bonum flectere voluntates, et lapsus convertere, ac dirigere in sibi placitum gressum, cui non frustra dicitur ne nos inferas in tentationem: nam qui in tentationem suae malae voluntatis non infertur, in nullam prorsus infertur: unusquisque enim tentatur a concupiscentia sua. Voluit ergo Deus a se posci ne inferamur in tentationem, quod poterat nobis et non orantibus dari, quia voluit nos admoneri, a quo beneficia accipiamus.

Attendat ergo ecclesia quotidianas orationes suas: orat ut increduli credant; Deus ergo convertit ad fidem; orat ut credentes perseverent; Deus ergo dat perseverantiam usque in finem.

#10 Lectio 10

Augustinus de serm. Dom..

Orandum est, non solum ut non inducamur in malum quo caremus, sed ab illo etiam liberemur in quo iam inducti sumus; et ideo sequitur sed libera nos a malo.

Chrysostomus in Matth.. Vel malum hic diabolus vocat, propter excellentiam malitiae, non quae ex natura est, sed quae ex electione. Et quia ad nos implacabile bellum habet, propter hoc dixit libera nos a malo. Cyprianus de orat. Domin..

Post omnia quidem supradicta, in consummatione orationis venit clausula universas preces nostras collecta brevitate concludens: nihil enim remanet quod ultra adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei adversus malum petamus, qua impetrata, contra omnia quae diabolus et mundus operatur, securi sumus. Quis enim de saeculo metus est, cuius in saeculo Deus tutor est? Augustinus ad probam.

Et hoc ultimum quod in oratione dominica positum est, tam late patet, ut homo christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus edat, et in hoc lacrymas fundat, hinc exordiat, in hoc terminet orationem; unde sequitur amen, quo desiderium orantis exprimitur.

Hieronymus. Amen enim, quod in fine constat scriptum, signaculum est dominicae orationis; quod aquila interpretatus est fideliter, quod nos vere possumus dicere. Cyprianus de orat. Domin..

Quid mirum, si talis oratio est quam Deus docuit, qui magisterio suo omnem precem nostram salutari sermone breviavit? hinc per Isaiam fuerat ante praedictum: sermonem brevium faciet Deus super terram. Nam cum dominus Jesus Christus omnibus venerit, ut colligeret doctos pariter atque indoctos, omni sexui atque aetati praecepta salutis ediderit, praeceptorum suorum fecit grande compendium, ut in disciplina caelesti discentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessarium, velociter discerent. Augustinus ad probam.

Quaelibet autem alia verba dicimus, quae affectus orantis vel praecedendo format ut clareat, vel consequendo accendit ut crescat, nil aliud dicimus quam quod in ista oratione dominica positum est, si recte et congruenter oramus. Qui enim dicit: clarificare in omnibus gentibus sicut clarificatus es in nobis.

Quid aliud dicit quam sanctificetur nomen tuum? qui dicit: ostende faciem tuam, et salvi erimus, quid aliud dicit quam adveniat regnum tuum? qui dicit: gressus meos dirige secundum eloquium tuum, quid aliud dicit quam fiat voluntas tua? qui dicit: paupertatem et divitias ne dederis mihi, quid aliud dicit quam panem nostrum quotidianum da nobis hodie? qui dicit: memento, domine, David, et omnis mansuetudinis eius, et: si reddidi retribuendis mihi mala, quid aliud dicit quam dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris? qui dicit: aufer a me concupiscentias ventris, quid aliud dicit quam ne nos inducas in tentationem? qui dicit: erue me ab inimicis meis, Deus meus, quid aliud dicit quam libera nos a malo? et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, nihil invenies quod in ista oratione dominica non contineatur. Quisquis autem id dicit quod ad evangelicam istam precem pertinere non possit, carnaliter orat; quod nescio quomodo non dicatur illicite quando renatos dominus, non nisi spiritualiter docet orare. Qui autem dicit in oratione: domine, multiplica divitias meas, et honores meos auge, et hoc dicit eorum habens concupiscentiam, non id attendens ut ex his secundum Deum prosit hominibus, puto eum non invenire in oratione dominica quo possit haec vota aptare. Quamobrem pudeat saltem petere quod non pudet cupere. Aut si et hoc pudet, et cupiditas vicit, melius hoc petetur ut etiam ab isto cupiditatis malo liberet cui dicimus libera nos a malo.

Augustinus de serm. Dom.. Videtur etiam iste numerus petitionum septenario beatitudinum congruere. Si enim timor Dei est quo beati fiunt pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, petamus ut sanctificetur in hominibus nomen Dei, timore casto permanente in saecula saeculorum. Si pietas est qua beati sunt mites, petamus ut veniat regnum eius, ut mitescamus, nec ei resistamus. Si scientia est qua beati sunt qui lugent, oremus ut fiat voluntas eius sicut in caelo et in terra: quia si corpus tamquam terra cum spiritu tamquam caelo consenserit, non lugebimus.

Si fortitudo est qua beati sunt qui esuriunt, oremus ut panis noster quotidianus detur nobis hodie, quo ad plenissimam saturitatem venire possimus. Si consilium est quo beati sunt misericordes, quoniam ipsorum miserebitur, dimittamus debita, ut nobis nostra debita dimittantur. Si intellectus est quo beati sunt mundo corde, oremus non induci in tentationem, ne habeamus duplex cor, temporalia et terrena sectando, de quibus tentationes fiunt in nobis. Si sapientia est qua beati sunt pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, oremus ut liberemur a malo: ipsa enim liberatio liberos nos faciet filios Dei. Chrysostomus in Matth.. Quia vero sollicitos nos fecerat inimici memoria in hoc quod dixerat libera nos a malo, rursus audaciam praebet per hoc quod in quibusdam libris subditur quoniam tuum est regnum et virtus et gloria: quia si eius est regnum, nullum formidare oportet, cum et qui praeliatur contra nos, sit ei subiectus. Cum autem virtus eius et gloria sint infinita, non solum a malis eruere potest, sed etiam facere gloriosum.

Chrysostomus super Matth..

Haec etiam ad praecedentia pertinent: quod enim dicit tuum est regnum, respondet ad illud quod dixerat adveniat regnum tuum, ne aliquis dicat: ergo Deus non habet regnum in terra. Quod autem dicit et virtus, respondet ad id quod dixerat fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra; ne aliquis dicat, quod Deus non potest facere quod vult. Quod vero dicit et gloria, respondet ad omnia quae sequuntur, in quibus gloria Dei apparet.

#11 Lectio 11

Rabanus. Per hoc quod dominus dixerat amen significat indubitanter illis a domino conferri omnia quae rite postulant, qui conditionis additae servare pactum non negligunt; unde subditur si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis pater vester caelestis delicta vestra. Augustinus de serm. Dom..

Ubi non est praetereundum, quod ex omnibus his sententiis, quibus nos dominus orare praecepit, eam potissimum commendandam esse iudicavit quae pertinet ad remissionem peccatorum, in qua nos misericordes esse voluit; quod est unum consilium miserias evadendi. Chrysostomus super Matth..

Non autem dixit, ut prius nobis Deus dimittat, et postea nos debitoribus nostris, scit enim dominus homines esse mendaces, quoniam etsi acceperint remissionem peccati sui, ipsi suis debitoribus non dimittunt: ideo sic dicitur, ut prius dimittamus, postea petamus dimissionem.

Augustinus Enchir.. Quisquis autem roganti et peccati sui poenitenti ex corde non dimittit, nullo modo aestimet a domino sua peccata dimitti: et ideo subdit si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Cyprianus de orat. Domin..

Excusatio enim tibi nulla est in die iudicii, cum secundum tuam sententiam iudicaris, et quod feceris, hoc patiaris. Hieronymus.

Si autem hoc quod scriptum est: ego dixi: dii estis; vos autem sicut homines moriemini, ad eos dicitur qui propter peccata homines ex diis esse meruerunt, recte ergo et hi quibus peccata dimittuntur, homines appellati sunt. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem caelorum et patris meminit, ut ex hoc provocet auditorem: nihil enim ita te Deo assimilat, sicut iniuriam tibi facientibus ignoscere.

Inconveniens est autem, si talis patris filius existens, servilis efficitur; et ad caelum vocatus, terrenum quemdam et vitae huius proprium habet sensum.

#12 Lectio 12

Chrysostomus super Matth..

Quia oratio illa iam fortis est, quae fit in spiritu humili et corde contrito; qui autem deliciis fruitur, spiritum humilem et cor contritum habere non potest; manifestum est quoniam oratio sine ieiunio gracilis est et infirma: et ideo quicumque pro aliqua necessitate voluerunt orare, ieiunium adiutorium est orationis.

Unde consequenter dominus, post doctrinam de oratione, subiungit doctrinam de ieiunio dicens cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes.

Sciebat enim dominus gloriam vanam ex omni bono procedere; ideo spinam vanae gloriae, quae nascitur in terra bona, iubet praecedere, ne suffocet ieiunii fructum.

Non autem potest fieri ut non sentiat qui ieiunat; sed melius est ut ieiunium te ostendat, quam tu ieiunium. Non autem potest fieri ut sit hilaris qui ieiunat; ideo non dixit: nolite esse tristes; sed nolite fieri tristes: qui enim per imposturas aliquas pallentes apparent, illi non sunt tristes, sed fiunt; qui autem naturaliter propter assiduum ieiunium tristis est, non fit tristis, sed vere est; unde subdit exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Hieronymus. Verbum exterminant, quod in ecclesiasticis Scripturis vitio interpretum tritum est, aliud multo significat quam vulgo intelligitur.

Exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo sermone, demoliuntur semper accipere debemus, quod Graece dicitur aphanizousi. Demolitur autem hypocrita faciem suam, ut tristitiam simulet, et animo forte laetante luctum gestat in vultu. Gregorius Moralium. Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis urgetur, nihilque tanto labore aliud nisi aestimatio humana cogitatur. Leo Papa in serm. 3 de epiph.. Non sunt autem casta ieiunia quae non de ratione veniunt continentiae, sed de arte fallaciae. Chrysostomus super Matth.. Si ergo qui ieiunat et tristem se facit, hypocrita est, quanto magis iniquior est qui

non ieiunat, sed argumentis quibusdam in facie sua pingit venalem pallorem, quasi ieiunii signum? Augustinus de serm. Dom..

In hoc autem capitulo maxime advertendum est, non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse iactantiam, et eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitus vel ceterarum rerum nitore fulget, facile vincitur rebus ipsis pomparum saeculi esse sectator, nec quemquam fallit dolosa imagine sanctitatis; qui autem in professione christianitatis inusitato squalore ac sordibus intentos in se hominum oculos facit, cum id voluntate faciat, non necessitate patiat, ex ceteris eius operibus potest cognosci utrum hoc contemptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat.

Remigius. Fructus autem ieiunii hypocritarum manifestatur cum subinfertur ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, idest quam desideraverunt.

#13 Lectio 13

Glossa. Docuit dominus quid non est faciendum; modo docet quid est faciendum, dicens tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava.

Augustinus de serm. Dom.. Quaeri autem solet quid sit quod hic dicitur: non enim quisquam recte praeceperit (quamvis faciem quotidiana consuetudine lavemus), unctis quoque capitibus, cum ieiunamus, nos esse debere; quod turpissimum omnes fatentur. Chrysostomus super Matth..

Item si ideo iubet nos non fieri tristes, ne per tristitiam appareamus hominibus ieiunare; si unctio capitis et lavatio faciei a ieiunantibus semper servantur; nihilominus erunt signa ieiunii.

Hieronymus. Sed loquitur iuxta ritum provinciae palaestinae, ubi diebus festis solent ungere capita. Praecipit ergo ut quando ieiunamus, laetos et festivos nos esse monstremus. Chrysostomus super Matth.. Simplex ergo interpretatio huius est, quoniam per aggregationem intelligenda sunt ista sicut cetera ante dicta, tamquam si dicat: sic longe te facere debes ab ostentatione ieiunii tui, ut, si posset fieri (quod tamen non docet), ea etiam facias quae ex diverso luxuriae et epulationis videntur esse indicia; unde sequitur ne videaris hominibus ieiunans. Chrysostomus in Matth..

In eleemosyna quidem non simpliciter hoc posuit; sed dixit eleemosynam non esse faciendam coram hominibus apponens ut videremur ab eis; in ieiunio autem et oratione nihil tale addidit: quoniam eleemosynam quidem impossibile est omnino latere, orationem autem et ieiunium possibile est. Non parvus autem fructus est humanam gloriam contemnere: per hoc enim aliquis a gravi hominum servitute liberatur, et proprie virtutis operator efficitur, eam amans non propter alios, sed propter seipsam. Sicut enim nos contumeliam aestimamus, cum non propter nos, sed propter alios diligimur, ita nec virtutem oportet propter alios sequi, nec Deo propter homines obedire, sed propter seipsum. Ideo sequitur sed patri tuo, qui est in abscondito. Glossa.

Idest, patri tuo caelesti qui est invisibilis, vel qui habitat in corde per fidem; Deo autem ieiunat qui pro eius amore se macerat, et quod sibi subtrahit, alteri largitur.

Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Remigius. Sufficit enim tibi ut qui est inspector conscientiae, sit et remunerator.

Chrysostomus super Matth..

Spiritualiter autem facies animae conscientia intelligitur. Sicut enim in conspectu hominum gratiosa est facies pulchra, sic in oculis Dei speciosa est munda conscientia. Has facies hypocritae, qui propter homines ieiunant, exterminant, fallere volentes Deum et homines: nam semper vulnerata est conscientia eius qui peccat. Si ergo abstuleris nequitiam ab anima tua, lavasti conscientiam tuam, et bene ieiunas. Leo Papa in serm. 6 de quadrag.. Impleri enim debet ieiunium, non ciborum tantummodo parcitate, sed maxime privatione vitiorum. Nam cum ob hoc castigatio ista sumatur, ut carnalium desideriorum fomites subtrahantur, nullum magis sectandum est conscientiae genus quam ut semper simus ab iniusta voluntate sobrii, et ab inhonesta actione ieiuni; quae devotio non secernit invalidos, quia etiam in languido corpore potest animae integritas reperiri. Chrysostomus super Matth.. Spiritualiter autem caput tuum Christus est.

Sitientem pota, esurientem ciba; et sic oleo misericordiae unxisti caput tuum, idest Christum, qui clamat in evangelio: quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Gregorius in evang..

Illud enim ieiunium Deus approbat quod ante oculos eius manus eleemosynarum lavat. Hoc ergo quod tibi subtrahis, alteri largire; ut unde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparatur. Augustinus de serm. Dom.. Vel caput recte accipimus rationem, quia in anima praeeminet, et cetera hominis membra regit. Ungere ergo caput ad laetitiam pertinet. Interius ergo gaudeat de ieiunio suo qui ieiunando se avertit a voluntate saeculi, ut sit subditus Christo. Glossa.

Ecce non omnino in novo testamento ad litteram accipiuntur. Ridiculum enim est in ieiunio oleo delibari; sed spiritu amoris eius, cuius passionibus debemus participare, nos macerando, mens debet inungi.

Chrysostomus super Matth..

Proprie autem debet faciem quidem lavare; caput autem non lavare, sed ungere. Quamdiu enim sumus in corpore, conscientia nostra sordida est in peccatis.

Caput autem nostrum, Christus, peccatum non fecit.

#14 Lectio 14

Chrysostomus in Matth..

Postquam vanae gloriae expulit aegritudinem, optime iam sermonem de contemptu divitiarum inducit. Nihil enim ita pecunias concupiscere facit ut gloriae cupido: propter hoc namque famulorum greges et auro opertos equos et argenteas mensas expetunt homines, non ut utilitatem aut voluptatem impleant, sed ut multis ostendantur; et hoc est quod dicit nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Augustinus de serm. Dom..

Si enim eo corde quisque operetur aliquid ut terrenum commodum adipiscatur, quomodo erit cor mundum quod in terra volutatur? sordescit enim aliquid cum inferiori miscetur naturae, quamvis in suo genere non sordidetur, quia etiam de puro argento sordidatur aurum si misceatur: ita et animus noster terrenorum cupiditate sordescit, quamvis terra in suo ordine munda sit. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Quia supra dominus nihil de eleemosyna, vel oratione, vel ieiunio docuerat, sed simulationem eorum compeccuit tantum, nunc secundum tria praedicta, tres consequentias introducit doctrinae: quarum prima pertinet ad eleemosynam, quae est haec: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi primo dat consilium ut eleemosyna fiat; ut sit ordo narrationis talis: cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te; et postea subsequitur: nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; secundo ostendit quae sit utilitas in eleemosyna facienda; tertio ut neque timor inopiae accidentis impediatur voluntatem eleemosynae faciendae. Chrysostomus in Matth..

Dicens autem nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, subdit ubi aerugo et tineae demolitur: ut demonstret thesauri qui est hic, nocentem, et eius qui est in caelo, utilitatem, et a loco, et ab his quae nocent; quasi dicat: quid formidas ne pecuniae consumantur, si eleemosynam dederis? itaque da eleemosynam, et additionem accipient: etenim quae in caelis sunt apponentur; quod si non dederis, pereunt. Et non dixit: aliis derelinquis, quoniam hoc delectabile est hominibus. Rabanus. Tria autem ponit, secundum tres diversitates divitiarum. Metalla aerugine, vestes tineae demoliuntur; sunt autem alia quae neque aeruginem neque tineam timent, sicut lapides pretiosi; et ideo ponit generale detrimentum, scilicet fures, qui omnes divitias rapere possunt. Chrysostomus super Matth..

Alia littera habet: ubi tineae et commestura exterminant. Omnia enim bona mundi triplex tollit interitus.

Aut enim a semetipsis veterascunt et tineant, sicut vestimenta; aut ab ipsis dominis luxuriose viventibus comeduntur; aut ab extraneis vel dolo, vel VI, vel calumniis, vel alio iniquo modo diripiuntur: qui omnes fures dicuntur, quia per iniquitatem festinant aliena facere sua. Sed dices: numquid omnes haec qui habent, perdunt ea? interim quidem dicam, quia etsi non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Vere autem et male servatas divitias, etsi non corporaliter, spiritualiter tamen perdidisti: quia non proficiunt tibi ad usum salutis. Rabanus. Allegorice autem aerugo significat superbiam, quae decorem virtutum obscurat. Tinea, quae vestes latenter rodit, invidia est, quae bonum studium lacerat, et per hoc compactionem unitatis dissipat. Fures sunt haeretici et Daemones, qui semper ad hoc sunt intenti ut spiritualibus spoliarent. Hilarius in Matth.. Ceterum laus caelestis aeterna est, nec furto surreptenti subtrahenda, nec tineae et rubigine invidiae excidenda; et ideo sequitur thesaurizate autem vobis thesauros in caelis, ubi neque aerugo neque tineae demolitur, et ubi fures non effodiunt neque furantur. Augustinus de serm. Dom.. Caelum autem hoc loco non corporeum acceperim, quia omne corpus pro terra habendum est. Totum enim mundum debet contemnere qui sibi thesaurizat in illo caelo de quo dictum est: caelum caeli domino idest in firmamento spirituali. Caelum enim et terra transibunt; non autem in eo quod transit collocare debemus thesaurum nostrum, sed in eo quod semper manet. Chrysostomus super Matth.. Quid ergo melius est, an in terra reponere, ubi incertus est conservationis eventus, an in caelo, ubi est certa custodia? quae autem stultitia est illic relinquere unde exiturus es, et illuc non praemittere quo iturus es? illic ergo substantiam tuam colloca ubi patriam habes. Chrysostomus in Matth.. Quia tamen non omnis terrenus thesaurus aerugine aut tineae destruitur, aut per fures aufertur, ideo aliud inducit dicens ubi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum; ac si dicat: etsi nihil priorum veniat, non parvam sustinebis iacturam inferioribus affixus, et eorum servus factus, et a caelestibus cadens, et nihil excelsorum cogitare potens.

Hieronymus. Hoc autem non solum de pecunia, sed de cunctis possessionibus sentiendum est. Gulosi enim Deus venter est; lascivi thesaurus sunt lubrica; amatoris libido. Hinc fuerit unusquisque a quo vincitur. Ibi ergo habet cor, ubi et thesaurum.

Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Ponit nunc quae sit utilitas in eleemosyna facienda.

Qui enim collocat thesauros in terra, non habet quid speret in caelo. Ut quid ergo aspiciat in caelum, ubi nihil repositum habet? unde dupliciter peccat: primo, quia mala congregat; secundo, quia cor habet in terra; et ex contrariis causis dupliciter bene facit qui thesaurizat in caelo.

#15 Lectio 15

Chrysostomus in Matth..

Postquam fecit mentionem de intellectu in servitutem redacto et captivato, quia hoc non multis facile cognoscibile erat, ad exteriorem doctrinam transponit dicens lucerna corporis tui est oculus tuus; ac si dicat: si

non nosti quid est iactura intellectus, a corporalibus hoc disce: quod enim est oculus corpori, hoc est intellectus animae. Sicut ergo oculis orbatis multum operationis reliquorum membrorum amittitur, lumine eis extincto, ita et mente corrupta, multis malis vita tua impletur.

Hieronymus.

Hoc ergo totum transfert ad sensum: quomodo enim corpus totum est in tenebris, si oculus non fuerit simplex, ita si anima principalem fulgorem suum perdidit, universus sensus, vel sensualis pars animae in caligine commorabitur: unde dicitur si ergo lumen quod in te est, tenebrae sint, ipsae tenebrae quantaerunt? idest, si sensus, qui lumen est animae, vitio caligatur, ipsa putas caligo quibus tenebris obvolvitur? chrysostomus super Matth..

Videtur autem quod non de corporali oculo hic loquatur, nec de hoc corpore quod videtur deforis; alioquin dixisset: si oculus tuus sanus fuerit aut infirmus; nunc autem dicit simplex et nequam. Si autem benignum oculum habet et infirmum, numquid corpus eius in lumine est? aut si malignum et sanum, numquid corpus eius in tenebris est? Hieronymus. Sed solent lippientes lucernas videre numerosas; simplex autem oculus et purus simplicitate intuetur et pura. Chrysostomus super Matth.. Vel dicitur oculus non a foris sed ab intus.

Lucerna enim est mens, per quam anima videt Deum. Qui ergo cor habet ad Deum, illius oculus lucidus est; idest illius mens munda est, non terrenis concupiscentiis sordidata. Tenebrae autem in nobis sunt sensus carnales, qui semper desiderant quae sunt tenebrarum. Qui ergo habet oculum mundum, idest mentem spiritualem, corpus suum servat lucidum, idest sine peccato: etsi enim caro desiderat mala, virtute tamen divini timoris repercutit eam. Qui autem habet oculum, idest mentem, aut malignitate tenebrosam, aut concupiscentia turbulentam, tenebrosus possidet corpus: non enim resistit carni quando concupiscit perversa, quia non habet spem in caelo, quae praestat nobis virtutem ut concupiscentiis resistamus.

Hilarius in Matth.. Vel aliter. De officio luminis oculi, lumen cordis expressit: quod si simplex et lucidum manebit, claritatem aeterni luminis corpori tribuet, et splendorem originis suae corruptioni carnis infundet, scilicet in resurrectione; si autem obscurum peccatis et voluntate erit nequam, vitiis mentis natura corporis subiacebit. Augustinus de serm. Dom.. Vel aliter.

Oculum hic accipere debemus intentionem nostram; quae si munda fuerit et recta, omnia opera nostra, quae secundum eam operamur, bona sunt: quae quidem omnia totum corpus appellavit, quia et apostolus membra nostra dicit quaedam opera, ubi ait: mortificate membra vestra, fornicationem et immunditiam. Non ergo quid quisque faciat, sed quo animo faciat considerandum est. Hoc est enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifestum est bono animo nos facere quod facimus.

Omne enim quod manifestatur, lumen est.

Ipsa vero facta, quae ad hominum societatem procedunt, incertum nobis habent exitum; et ideo tenebras eas vocavit: non enim novi cum pecuniam porrigo indigenti, quid sit inde facturus.

Si ergo ipsa cordis intentio, quae tibi nota est, sordidatur appetitu temporalium rerum, magis ipsum factum, cuius incertus est exitus, sordidum erit; quia etsi bene alicui proveniat quod tu non recta intentione facis, quomodo tu feceris imputabitur tibi, non quomodo illi provenerit.

Si autem simplici intentione, idest fine caritatis, opera nostra fiant, tunc munda sunt, et placent in conspectu Dei. Augustinus contra mendacium. Sed ea quae constat esse peccata, nulla velut bona intentione facienda sunt: ea quippe opera hominum si causas habuerint bonas vel malas, nunc sunt bona nunc mala, quae non sunt per seipsa peccata; sicut victum praebere pauperibus bonum est, si fiat misericordiae causa; malum autem si fiat causa iactantiae. Cum vero opera ipsa peccata sunt, ut furta, stupra et huiusmodi, quis dicat causis bonis esse facienda, vel peccata non esse? quis dicat: furemur divitibus, ut habeamus quid demus pauperibus? Gregorius Moralium. Vel aliter. Si lumen quod in te est, idest, si hoc quod nos bene agere coepimus, ex mala intentione offuscamus, ipsa quae mala esse non ignoramus, etiam cum facimus, quantaerunt tenebrae sunt? Remigius.

Vel aliter. Fides lucernae assimilatur, quia per eam egressus interioris hominis, idest actio, illuminatur ne offendant: secundum illud Ps. 118, 105: lucerna pedibus meis verbum tuum; quae si fuerit munda et simplex, totum corpus lucidum erit; si vero sordida, totum corpus erit tenebrosus.

Vel aliter. Per lucernam intelligitur rector ecclesiae, qui bene oculus dicitur, quia salutaria plebi subiectae providere debet, quae per corpus intelligitur. Si ergo rector ecclesiae erraverit, quanto magis errabit populus ei subiectus?

#16 Lectio 16

Chrysostomus super Matth..

Superius dixerat dominus, quod qui habet mentem spiritualem, ille potest corpus suum servare sine peccato; qui autem non habet, non potest; cuius rationem subiungit, dicens nemo potest duobus dominis servire.

Glossa. Vel aliter. Quia dictum est supra quod propter intentionem temporalium, bona mala fiunt; unde posset aliquis dicere: ego faciam bona et propter temporalia et propter caelestia. Contra quod dominus ait nemo potest duobus dominis servire.

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. In anterioribus, avaritiae compressit tyrannidem per multa et magna; sed adhuc alia apponit ampliora. Non enim in hoc solum nobis nocent divitiae quod latrones adversus nos armant, et

quod intellectum obtenebrant; sed etiam a servitute Dei nos expellunt. Et hoc probat a communibus conceptionibus, dicens nemo potest duobus dominis servire; duos autem dicit qui contraria iniungunt: concordia enim multos unum facit: quod ostenditur per hoc quod subdit aut enim unum odio habebit. Ideo autem duo ponit, ut monstret facilem esse transmutationem ad melius.

Si enim dicas: servus factus sum pecuniarum, amando scilicet eas, monstrat quod possibile est aliud venire; scilicet non sustinendo servitatem, sed contemnendo.

Glossa. Vel duo tangere videtur servientium genera. Quidam enim serviunt liberaliter ex amore, quidam serviliter ex timore. Si ergo aliquis ex amore serviat uni contrariorum dominorum, necesse est ut alterum odio habeat; si vero ex timore serviat, necesse est ut dum unum sustinet, alterum contemnat.

Res autem terrena, vel Deus, si in corde hominis dominetur, ad contraria ex utroque trahitur homo: nam Deus trahit ad superiora sibi servientem, res vero terrena ad inferiora; et ideo quasi concludens subdit non potestis Deo servire et mammonae.

Hieronymus. Mammona sermone syriaco divitiae nuncupantur. Audiat ergo hoc avarus, qui censetur vocabulo christiano, non posse se simul divitiis Christoque servire. Et tamen non dixit: qui habet divitias; sed: qui servit divitiis.

Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit ut servus; qui autem servitutis excussit iugum, distribuit eas ut dominus.

Glossa. Per mammonam etiam intelligitur diabolus, qui praeest divitiis; non quod possit eas dare, nisi quando Deus permittit; sed quia per eas homines fallit.

Augustinus de serm. Dom.. Qui enim servit mammonae, idest divitiis, illi utique servit qui rebus istis terrenis merito suae perversitatis praepositus, princeps huius saeculi a domino dicitur. Vel aliter.

Qui sint duo domini, ostendit cum dicitur non potestis Deo servire et mammonae, scilicet Deo et diabolo. Aut ergo hunc odio habebit homo, et alterum diligit, idest Deum; aut alterum patietur, et alterum contemnet. Patitur enim durum dominum quisquis servit mammonae: sua enim cupiditate implicatus subditur diabolo, et non eum diligit. Sicut qui ancillae alienae coniunctus est propter concupiscentiam, duram patitur servitatem, etsi non diligit eum cuius ancillam diligit.

Dixit autem alterum contemnet, non: odio habebit; nullus enim vera conscientia Deum potest odisse. Contemnit autem, idest non timet eum, cum quasi de eius bonitate securus est.

#17 Lectio 17

Augustinus de serm. Dom..

Quia superius docuerat dominus, quod quisquis vult diligere Deum, et cavere ne offendant, non se arbitretur duobus dominis posse servire, ne forte quamvis iam superflua non quaerantur propter ipsa tamen necessaria cor duplicetur, et ad ea deflectenda torqueatur intentio, subiungit dicens ideo dico vobis: ne solliciti sitis animae vestrae quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Chrysostomus in Matth..

Non hoc dicit, quod anima cibo indigeat, incorporea est enim; sed secundum communem locutus est consuetudinem: aliter enim non potest morari in corpore, nisi eo cibato. Augustinus.

Vel animam in hoc loco pro animali vita positam noverimus. Hieronymus.

In nonnullis codicibus additum est neque quid bibatis. Ergo quod omnibus natura tribuit, et iumentis et bestiis hominibusque commune est, huius cura non penitus liberamur; sed praecipitur nobis ne solliciti simus quid manducemus: quia in sudore vultus praeparamus nobis panem: labor exercendus est, sollicitudo tollenda.

Quod autem hic dicitur, ne solliciti sitis, de carnali cibo et vestimento accipiamus; ceterum de spiritualibus cibis et vestimentis spiritus debemus esse solliciti. Augustinus de haeres.. Dicuntur autem euchtiae quidam haeretici, opinantes monacho non licere, sustentandae vitae suae causa, aliquid operari, atque ita seipsos profiteri ut omnino ab operibus vacent. Augustinus de opere monach.. Inquiunt enim: non de hoc opere corporali, in quo vel agricolae vel opifices laborant, praecipit apostolus cum dixit: qui non vult operari, non manducet. Neque enim evangelio potuit esse contrarius, ubi ait dominus: ideo dico vobis: ne solliciti sitis. In verbo ergo apostoli praedicto spiritualia opera debemus accipere, de quibus alibi dicitur: ego plantavi, Apollo rigavit. Et ita se arbitrantur apostolicae obtemperare sententiae, cum evangelium credunt de non curanda corporali vitae huius indigentia praecipisse, et apostolum de opere et cibo spiritali dixisse: qui non vult operari, non manducet. Prius ergo demonstramus apostolum opera corporalia servos Dei operari voluisse. Praemiserat enim dicens: ipsi scitis quomodo oporteat nos imitari; quia non inquieti fuimus inter vos neque panem ab aliquo gratis manducavimus; sed in labore et fatigatione die ac nocte laborantes, ne quem vestrum gravaremus; non quia non habuimus potestatem, sed ut nosipsos formam daremus vobis, qua nos imitaremini.

Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, non manducet. Quid ad hoc dici potest, quando exemplo suo docuit quid praeeperit, scilicet corporaliter operando? nam quod corporaliter operaretur, ostenditur in actibus, ubi dicitur quod mansit cum aquila et uxore eius Priscilla, opus faciens apud illos: erant enim tabernaculorum artifices. Et tamen apostolo, tamquam praedicatori evangelii, militi Christi, plantatori vineae, pastori gregis, constituerat dominus ut de evangelio viveret; qui tamen stipendium sibi debitum non exegit, ut se formam daret eis qui exigere indebita cupiebant.

Audiant ergo qui non habent hanc potestatem quam ille habebat, ut tantummodo spiritualiter operantes manducant panem a corporali labore gratuitum. Si autem evangelistae sunt, si ministri altaris, si dispensatores sacramentorum, habent hanc potestatem, si saltem habebant aliquid in saeculo, quo facile sine opificio sustentarent hanc vitam, quod conversi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, et credenda est eorum infirmitas et ferenda. Nec attendendum in quo loco hoc quod habebant impenderint, cum omnium christianorum sit una respublica. Sed qui veniunt ad professionem servitutis Dei ex vita rusticana, et ex opificum exercitio et plebeio labore, si quo minus operentur, excusari non possunt. Nullo enim modo decet ut in ea vita ubi senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices otiosi; et quo veniunt relictis deliciis suis qui fuerunt praediorum domini, ibi sint rustici delicati.

At cum dominus ait nolite solliciti esse, non hoc dicit ut ista non procurent, quantum necessitatis est, unde honeste poterunt; sed ut ista non intueantur, et propter ista faciant quicquid in evangelii praedicatione facere iubentur: eam namque intentionem Paulo superius oculum vocaverat.

Chrysostomus in Matth..

Vel potest aliter continuari: cum enim docuisset dominus pecuniam despiciere, ne aliqui dicerent: qualiter poterimus vivere, si omnia proiecerimus? subiungit dicens ideoque dico vobis: ne solliciti sitis animae vestrae. Glossa.

Idest, cura temporali ne retrahamini ab aeternis. Hieronymus. Praecipitur ergo nobis ne solliciti simus quid comedamus, quia in sudore vultus praeparamus nobis panem: ergo labor exercendus est, sollicitudo tollenda. Chrysostomus super Matth.. Non enim sollicitationibus spiritualibus, sed laboribus corporalibus acquirendus est panis, qui laborantibus pro praemio diligentiae, Deo praestante, abundat, et negligentibus pro poena, Deo faciente, subducitur. Confirmat autem spem nostram dominus; et primo de maiori ad minus descendit dicens nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? Hieronymus. Qui maiora praestitit, utique et minora praestabit.

Chrysostomus super Matth..

Nisi enim voluisset conservari quod erat, non creasset; quod autem sic creavit ut per escam servetur, necesse est ut det ei escam quamdiu vult esse quod fecit. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Quia corruptus circa futurorum curam infidelium sensus est, calumniantium quae in resurrectione corporum species sit futura, quae in substantia aeternitatis alimonia, ideo subsequenter dicitur nonne anima plus est quam esca? non enim patitur spem nostram futuri in resurrectione cibi et potus et vestitus sollicitudine demorari; ne tanto pretiosiora reddenti, corpus scilicet atque animam, contumelia in non efficiendis levioribus inferatur.

#18 Lectio 18

Chrysostomus super Matth..

Postquam confirmavit spem nostram de maiore ad minus descendes, Deinde confirmat de minori ad maius ascendens, cum dicit respicitur volatilia caeli, quia non serunt neque metunt.

Augustinus de opere monach..

Quidam se dicunt propterea operari non debere, quia nec volucres caeli seminant neque metunt. Cur ergo non attendunt quod sequitur neque congregant in horrea? cur ergo isti manus otiosas et plena repositoria volunt habere? cur denique molunt et coquant? haec enim aves non faciunt. Aut si reperiunt quibus hoc persuadeant, ut eis per singulos dies escas afferant praeparatas, saltem sibi de fontibus aquam afferunt et reponunt, quod volatilia non faciunt. Sed si nec aqua sibi vasa coguntur implere, et iam illos qui tunc erant hierosolymae novo gradu iustitiae supergressi sunt, qui de misso sibi ex gratia frumento panem fecerunt, aut facere curaverunt; quod aves non faciunt.

Non possunt autem ista servare, ut scilicet nihil in crastinum reponant, qui se per multos dies a conspectu hominum separatos, et nulli ad se praebentes accessum, includunt seipsos, viventes in magna intentione orationum. An forte quo sunt sanctiores, eo sunt volucris dissimiliores? quod ergo dicit de volatilibus caeli, ad hoc dicit, ne quisquam putet Deum servorum suorum necessaria non curare, cum eius providentia usque ad ista gubernanda perveniat. Neque enim non ipse pascit eos qui manibus operantur; neque etiam quia Deus dixit: invoca me in die tribulationis, et eruum te, non debuit fugere apostolus, sed expectare ut comprehenderetur, et eum Deus sicut tres pueros, de mediis ignibus liberaret.

Sicut enim qui fugientibus sanctis huiusmodi quaestionem obiiceret, responderunt non se oportuisse tentare Deum, sed tunc talia Deum, si vellet, esse facturum, ut eos liberaret, sicut Daniele a leonibus et Petrum a vinculis, cum ipsi quid facerent non haberent; cum vero eis fugam in potestatem dedisset, etiam si liberarentur per illam, non nisi ab ipso liberari: sic servis Dei valentibus manibus suis victum transigere, si ex evangelio moverit quaestionem de volatilibus caeli, quae non seminant, neque metunt, facile respondebunt: si nos per aliquam infirmitatem vel occupationem non possumus operari, ille nos pascet sicut aves, quae nihil operantur. Cum autem possumus, non debemus tentare Deum, quia haec quae possumus, eius munere possumus; et cum hic vivimus, illo largiente vivimus qui largitus est ut possimus; et ille nos pascit a quo aves pascuntur, sicut dicitur et pater vester caelestis pascit illa.

Nonne vos magis pluris estis illis? Augustinus de serm. Dom.. Idest carius vos valetis; quia rationale animal, sicut est homo, sublimius ordinatur in rerum natura quam irrationalia, sicut sunt aves.

Augustinus de Civ. Dei. Plerumque tamen carius comparatur equus quam servus, et gemma quam famula, non ratione considerantis, sed necessitate indigentis, seu voluptate cupientis. Chrysostomus super Matth..

Omnia enim animalia Deus propter hominem fecit, hominem autem propter se; quanto ergo pretiosior est hominis creatio, tanto maior est Dei sollicitudo de ipso. Si ergo aves non laborantes inveniunt escas, homo non inueniet, cui Deus dedit et operandi scientiam et fructificandi spem? Hieronymus. Sunt autem quidam qui dum volunt terminos patrum excedere et ad alta volitare, in ima merguntur.

Volatilia caeli Angelos esse volunt, ceterasque in Dei ministerio fortitudines, quae absque sui cura, Dei aluntur providentia.

Si hoc itaque est, ut intelligi volunt, quomodo sequitur dictum ad homines nonne vos magis pluris estis illis? simpliciter ergo accipiendum, quod si volatilia absque cura et aerumnis, Dei aluntur providentia, quae hodie sunt et cras non erunt, quanto magis homines, quibus aeternitas repromittitur? Hilarius in Matth..

Potest autem dici, quod sub nomine volucrum, exemplo nos immundorum spirituum hortatur, quibus sine aliquo negotio quaerendi et congregandi, vivendi tamen tribuitur de aeterni consilii potestate substantia; atque ut ad immundos istud spiritus referatur, opportune adiecit nonne vos pluris estis illis? de comparationis praestantia differentiam nequitiae et sanctitatis ostendens. Glossa. Non solum autem exemplo avium, sed experimento docet, quod ad hoc quod sumus et vivimus, nostra cura non sufficit, sed divina providentia operatur, dicens quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? chrysostomus super Matth.. Deus enim est qui per singulos dies incrementa corporis tui facit, te non intelligente.

Si ergo in teipso quotidie Dei providentia operatur, quomodo in necessariis tuis cessabit? si autem vos cogitando modicam partem corpori vestro addere non potestis, quomodo cogitando salvandi estis in toto? Augustinus de serm. Dom..

Vel potest referri ad sequentia; ac si diceret: non esse cura nostra factum ut ad hanc staturam veniret corpus nostrum; ex hoc intelligi potest quod si velletis adicere unum cubitum, non possetis.

Illi ergo tegendi corporis curam relinquit, cuius curam factum est ut esset tantae staturae. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Sicut fidem vitalis substantiae nostrae de documento spirituum firmavit, ita opinionem futuri habitus iudicio communis intelligentiae dereliquit. Cum enim universorum corporum quae vitam hauserunt, diversitatem in unum perfectum virum sit excitaturus, solusque potens sit ad uniuscuiusque proceritatem cubitum unum et alterum tertiumve praestare; de vestitu, idest de specie corporum, cum eius contumelia ambigimus, qui ut aequalem omnem hominem efficiat, tantum mensurae est humanis corporibus additurus.

Augustinus de Civit. Dei. Sed si Christus in ea mensura corporis in qua mortuus est, resurrexit, nefas est dicere, cum resurrectionis omnium tempus venerit, accessuram corpori eius eam magnitudinem quam non habuit, quando in ea discipulis, in qua notus erat, apparuit, ut longissimis fieri possit aequalis. Si autem dixerimus ad dominici corporis modum, etiam minorum maiorumque corpora redigenda, peribit de multorum corporibus per plurimum, cum ipse nec capillum periturum esse promiserit. Restat ergo ut quisque recipiat suam mensuram, quam vel habuit in iuventute, si senes est mortuus, vel fuerat habiturus, si est ante defunctus.

Et ideo non est dictum ab apostolo: in mensuram staturae, sed: in mensuram aetatis plenitudinis Christi; quia resurgent corpora mortuorum in iuvenili aetate et robore, ad quam Christum pervenisse cognovimus.

#19 Lectio 19

Chrysostomus in Matth..

Postquam monstravit quod non oportet nos pro cibo esse sollicitos, ad id quod levius est pertransit: neque enim ita necessarium est indumentum sicut cibum: unde dicit et de vestimentis quid solliciti estis? non autem hic utitur exemplo volucrum, ut induceret pavonem et cygnum, a quibus erat similia exempla accipere; sed utitur exemplo liliorum, dicens considerate lilia agri. Vult ex duobus monstrare superabundantiam: scilicet a munificentia pulchritudinis, et a vilitate participantium tali decore. Augustinus de serm. Dom..

Ipsa autem documenta non sic allegorice discutienda sunt ut quaeramus quid significant aves caeli aut lilia agri: posita sunt enim ut de rebus minoribus maiora persuadeantur. Chrysostomus super Matth.. Lilia enim statuto tempore formantur in frondibus, vestiuntur candore, implentur odoribus; et quod terra radici non dederat.

Deus invisibili operatione largitur. In omnibus autem eadem plenitudo servatur, ut non ab eventu facta putentur, sed Deo providentia intelligantur esse disposita. Dicendo autem non laborant, viros confortat; dicendo vero neque nent, mulieres. Chrysostomus in Matth.. Haec autem dicens, non opus prohibuit, sed sollicitudinem, sicut et supra cum de seminatione loqueretur. Et ut magis Dei providentiam in ipsis commendat quae omnem superat humanam industriam, subdit dico autem vobis, quoniam neque Salomon in gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Hieronymus. Revera enim quod sericum, quae regum purpura, quae pictura textricum potest floribus comparari? quid ita rubet ut rosa? quid ita candet ut lilium? violae vero purpuram nullo superari murice, oculorum magis quam sermonis iudicium est. Chrysostomus.

Quantum enim veritatis ad mendacium, tantum vestimentorum et florum differentia est. Si ergo Salomon a floribus superatus est, qui omnibus regibus fuit praeclarior, quando tu vestimentis poteris vincere florum

decorem? est autem Salomon superatus a florum decore non semel tantum neque bis, sed per totum tempus sui regni: et hoc est quod dicit in omni gloria sua: quia nec in uno die ita decoratus est ut flores. Chrysostomus super Matth..

Vel hoc dicit, quia Salomon etsi non laborabat quod vestiretur, tamen iubebat. Ubi autem iussio, illic et ministrantium offensa et iubentis ira frequenter invenitur. Haec autem quando nesciunt, sic ornantur. Hilarius in Matth.. Vel lilia intelligenda sunt Angelorum caelestium claritates, quibus a Deo gloriae candor indultus est. Non laborant autem, neque nent, quia virtutes Angelorum ex ea quam adeptae sunt originis suae sorte, ut sint semper accipiunt; et cum in resurrectione similes homines Angelis erunt, sperare caelestis gloriae voluit operimentum, exemplo angelicae claritatis. Chrysostomus super Matth.. Si autem floribus terrenis sic occurrit Deus, qui nati sunt ut tantummodo videantur et pereant, homines negliget, quos sic creavit ut non pro tempore videantur, sed ut perpetuo sint? et hoc est quod dicit si autem foenum agri, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicae fidei? Hieronymus.

Cras autem in Scripturis futurum tempus intelligitur, dicente Iacob: exaudiet me cras iustitia mea. Glossa.

Alii libri habent in ignem, vel in acervum, qui habet speciem clibani. Chrysostomus in Matth.. Non autem lilia iam ea vocat, sed foenum agri, ut eorum vilitatem ostendat. Sed et aliam vilitatem apponit dicens quae hodie sunt; et non dixit: cras non erunt, sed, quod est multo deficientius, quod in clibanum mittitur.

Quod autem dicit quanto magis vos, occulte insinuat humani generis honor; ac si diceret: vos quibus animam dedit, corpus plasmavit, prophetas misit, et unigenitum filium tradidit. Glossa. Dicit autem modicae fidei, quia modica fides est quae nec de minimis certa est. Hilarius.

Vel sub foeni nomine gentes nuncupantur. Si igitur gentibus idcirco tantum indulgetur aeternitas corporalis ut mox igni iudicii destinentur, quam profanum est sanctos de gloria aeternitatis ambigere, cum iniquis aeternitatis opus praestetur ad poenam? Remigius. Spiritualiter autem per volatilia sancti viri designantur, qui ex aqua sacri baptismatis renascuntur, et devotione terrena despiciunt et caelestia petunt, quibus plures dicuntur esse apostoli, qui principes sunt omnium sanctorum. Per lilia sancti viri intelliguntur, qui absque labore legalium caeremoniarum, sola fide Deo placuerunt; de quibus dicitur: dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Sancta etiam ecclesia per liliam intelligitur, propter candorem fidei et odorem bonae conversationis; de qua dicitur: sicut liliam inter spinas. Per foenum designantur infideles; de quibus dicitur: aruit foenum et flos eius cecidit.

Per clibanum aeterna damnatio; ut sit sensus: si Deus infidelibus tribuit bona temporalia, quanto magis tribuet nobis aeterna?

#20 Lectio 20

Glossa. Postquam sigillatim de victu et vestitu sollicitudinem excluserat, argumento ab inferioribus sumpto, hic consequenter utrumque excludit, dicens nolite ergo solliciti esse dicentes: quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur? Remigius. Ideo autem hoc dominus repetivit, ut ostenderet hanc rem esse pernecessariam, et ut arctius eam in cordibus nostris inculcaret. Rabanus.

Notandum vero, quod non ait: nolite quaerere, aut solliciti esse de cibo aut potu aut indumento, sed quid manducetis aut quid bibatis, aut quid vestiamini; ubi mihi videntur argui qui spreto victu vel vestimento communi, lautiora sibi vel austeriora his cum quibus vitam ducunt alimenta vel indumenta requirunt. Glossa.

Est etiam alia sollicitudo superflua ex vitio hominum, quando fructus et pecuniam plusquam necesse est reservant, et dimissis spiritualibus, illis intenti sunt, quasi de bonitate Dei desperantes; et hoc prohibetur; unde subditur haec omnia gentes requirunt. Chrysostomus super Matth..

Quia in rebus humanis fortunam credunt esse, non providentiam; neque iudicio Dei vitas suas gubernari existimant, sed incerto duci eventu; ideo merito timent et desperant, quasi qui neminem habent gubernantem.

Qui autem credit se Dei iudicio gubernari, escam quidem suam in manu Dei committit; unde sequitur scit enim pater vester quia his omnibus indigetis. Chrysostomus in Matth.. Non autem dicit: scit Deus; sed scit pater vester, ut eos in maiorem spem ducat: si enim pater est, non poterit despiciere filios, cum nec homines patres hoc sustineant. Dicit autem quoniam his omnibus indigetis, ut magis sollicitudinem abiiciatis, quia necessaria sunt. Qualiter enim est pater qui sustinet etiam necessaria filiis non dare? si autem essent superflua, non ita oporteret confidere. Augustinus de Trin..

Non autem ista ex aliquo tempore cognovit Deus, sed futura omnia temporalia; atque in eis etiam quid et quando ab illo petiri eramus, sine initio ante praescivit.

Augustinus de Civ. Dei.

Quod autem dicunt quidam, haec Dei scientia non posse comprehendere, quia infinita sunt, restat eis dicere, quod non omnes numeros Deus noverit, quos infinitos esse certissimum est. Infinitas autem numeri non est incomprehensibilis ei cuius intelligentiae non est numerus. Quapropter, si quicquid scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur, profecto omnis infinitas quodam ineffabili modo Deo finita est, quia eius scientiae incomprehensibilis non est. Gregorius Nyssenus de Hom.. Quoniam autem est providentia, per huiusmodi signa demonstratur: permanentia enim universorum, et maxime eorum quae sunt in generatione et corruptione, et positio et ordo eorum quae sunt, semper custoditur secundum eundem modum; qualiter utique perficeretur nullo providente? sed quidam dicunt: Deo curam esse existentium permanentiae in universali, et

huius solius providentiam habere; singularia vero fieri ut contingit. Tres autem causas solas utique quis dicet non fieri providentiam singularium: aut enim hoc quod est ignorare Deum quoniam bonum est particularium diligentiam habere; aut non velle; aut non posse. Sed ignorantia omnino aliena est a beata substantia: qualiter enim latebit Deum quod nec homo sapiens ignorabit, quod singularibus destructis, universalia destruentur? nihil autem prohibet omnia individua perire, nulla procurante potentia.

Si autem non vult, propter duas fit causas: aut propter pigritiam, aut propter indecentiam. Pigritia autem a duobus generatur: aut enim voluptate aliqua attracti pigritamur, aut propter timorem desistimus: quorum neutrum fas est cogitare de Deo. Si autem dicant non decere Deum, indignum enim esse tantae beatitudinis parvis condescendere, qualiter non inconveniens est artificem quidem procurantem universalia, nihil particularium neque parvissimum derelinquere sine procuratore, scientem quod ad totum proficit pars; conditorem vero Deum artificibus enuntiare indoctiorem? si autem non potest, imbecillis est Deus, et impotens benefacere.

Si vero incomprehensibilis nobis est singularium providentiae ratio, non propterea oportet dicere quia non est providentia; ita enim dicerent, quia numerum hominum ignoramus, neque homines esse. Chrysostomus super Matth..

Sic ergo qui credit se Dei iudicio gubernari, escam suam in manu Dei committat: cogitet autem de bono et malo; de quo nisi sollicitus fuerit, neque malum fugiet, neque bonum apprehendet.

Et ideo subditur quaerite autem primum regnum Dei et iustitiam eius. Regnum Dei est retributio bonorum operum; iustitia autem eius, via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo cogites qualis erit gloria sanctorum, necesse est ut aut propter timorem poenae recedas a malo, aut propter desiderium gloriae festines ad bonum. Et si cogitaveris quae sit Dei iustitia, quid scilicet odit Deus et quid amat, iustitia ipsa ostendit tibi vias suas, quae amantes se sequitur. Non autem daturi sumus rationem, si pauperes sumus aut divites; sed si bene vel male egerimus, quod est in nostro arbitrio. Glossa.

Vel dicit iustitiam eius, quasi dicat: ut per eum, non per vos iusti sitis. Chrysostomus super Matth.. Terra autem etiam propter peccata hominum maledicitur ut non germinet, secundum illud: maledicta terra in opere tuo; benedicitur autem cum bona fecerimus.

Quaere ergo iustitiam, et non deerit tibi panis; unde sequitur et haec omnia adicientur vobis. Augustinus de serm. Dom.. Scilicet temporalia; quae manifeste hic ostendit non esse talia bona nostra propter quae bene facere debeamus; sed tamen necessaria esse. Regnum vero Dei et iustitia eius bonum nostrum est, ubi finis constituendus est. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quae vita sine his necessariis agi non potest, apponentur, inquit haec vobis. Cum autem dixit illud primum, significavit quia hoc posterius quaerendum est non tempore, sed dignitate; illud tamquam bonum nostrum, hoc tamquam necessarium est. Neque enim (verbi gratia) debemus evangelizare ut manducemus, quia sic vilius haberemus evangelium quam cibum, sed ideo manducare ut evangelizemus.

Quaerentibus autem primum regnum Dei et iustitiam eius, idest hoc praeponentibus ceteris rebus, ut hoc propter cetera quaeramus, non debet subesse sollicitudo, ne necessaria desint; et ideo ait haec omnia adicientur vobis, idest consequenter sine ullo vestro impedimento: ne cum ista quaeritis, illinc avertamini, aut duos fines constituatis. Chrysostomus in Matth..

Et non dixit: dabuntur, sed apponentur, ut discas quia praesentia nihil sunt ad magnitudinem futurorum. Augustinus de serm. Dom.. Cum autem legimus in fame et siti apostolum laborasse, non existimemus hic domini promissa titubasse; quandoquidem ista sunt adiutoria.

Medicus iste, cui nos totos commisimus, novit quando apponat et quando detrahat, sicut nobis iudicat expedire. Si enim nobis aliquando defuerint (quod plerumque propter nostram exercitationem Deus sinit), non debilitat propositum nostrum, sed examinatum confirmat.

#21 Lectio 21

Glossa. Prohibuerat sollicitudinem praesentium rerum; modo prohibet sollicitudinem futurorum vanam ex vitio hominum provenientem, cum dicit nolite ergo solliciti esse in crastinum. Hieronymus. Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur, dicente Iacob: exaudiet me cras iustitia mea, et in Samuelis phantasmate pythonissa loquitur ad Saulem: cras eris mecum. De praesentibus ergo concessit debere esse sollicitos qui futura prohibet cogitare. Sufficit enim nobis praesentis temporis cogitatio; futura, quae incerta sunt, Deo relinquamus.

Et hoc est quod dicitur crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi, idest ipse affert sollicitudinem suam secum. Sufficit enim diei malitia sua. Hic malitiam non contrariam virtuti posuit, sed laborem et afflictionem et angustiam saeculi. Chrysostomus in Matth.. Nihil enim ita dolorem infert animae ut sollicitudo et cura. Cum autem dicat quod crastina dies erit sollicita de seipsa, volens manifestius facere quod dicitur, prosopopoeiam facit temporis, secundum multorum consuetudinem, loquens ad plebem imperfectam: ut enim eos magis moveat, ipsos dies conquerentes inducit pro superflua cura. Numquid enim dies non sufficiens habet onus, idest curam suam? quid igitur eam aggravas magis, curam quae pertinet ad alium diem apponendo? chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Per hodie haec solum significantur quae habemus in vita praesenti necessaria.

Quia autem dicit cras, quod superfluum est ostendit; dicit ergo nolite solliciti esse in crastinum, idest, nihil curetis super id habere quod necessarium est vobis ad vitam quotidianam: quod enim superfluum fuerit, quod est

cras, curabit se. Et hoc est quod dicit: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi; ac si dicat: superflua cum congregaveris, ipsa se curabunt; te quidem eis non fruente, invenient dominos multos, qui ea procurent. Quid ergo curas de illis, quorum potestatem aliis es dimissurus? sufficit enim diei malitia sua; quasi dicat: sufficit tibi labor quem pateris propter necessaria; noli de superfluis laborare. Vel aliter. Augustinus de serm. Dom.. Non dicitur crastinus dies nisi in tempore, ubi praeterito succedit futurum. Ergo cum aliquid boni operamur, non terrena, sed aeterna cogitemus.

Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi, idest, cum oportuerit, sumamus cibum et huiusmodi, scilicet cum necessitas urgere coeperit. Sufficit enim diei malitia sua; idest, sufficit quod ista sumere urgebit necessitas; quam malitiam nominat, quia poenalis est nobis: pertinet enim ad mortalitatem, quam peccando meruimus. Huic ergo poenae temporalis necessitati noli addere aliquod gravius: ut non solum eam patiaris, sed etiam propter hanc explendam milites Deo.

Hic est cavendum, ne cum viderimus aliquem servum Dei providere ne ista necessaria desint vel sibi vel eis quorum cura sibi commissa est, iudicemus eum contra domini praecepta facere, et de crastino esse sollicitum: nam et ipse dominus (cui ministrabant Angeli) propter exemplum loculos habere dignatus est.

Et in actibus apostolorum scriptum est, quae ad victum sunt necessaria, procurata esse in futurum propter imminentem famem. Non ergo hoc dominus increpat, si quis humano more ista procuret; sed si quis propter ista non militet Deo. Hilarius in Matth.. Hoc etiam totum sub dicti caelestis significantia continetur.

Iubemur igitur non ambigere de futuris.

Satis enim vitae nostrae malitia dierum quibus vivimus, scilicet peccata, sufficiunt, ut circa haec purganda omnis vitae nostrae meditatio laborque versetur. Cessante autem cura nostra, ipsa futura sollicita sunt, dum nobis aeternae caritatis profectus Deo procurante proponitur.

|*IN_MATTHAEUM

|+7 Capitulus 7

#1 Lectio 1

Augustinus de serm. Dom..

Quia cum ista temporalia procurantur in futurum, incertum est quo animo fiat, cum possit simplici corde fieri, et duplici, opportune hoc loco subiecit nolite iudicare.

Vel aliter. Chrysostomus super Matth..

Hucusque exposuit consequentiam ad eleemosynam pertinentem; nunc autem incipit exponere consequentiam ad orationem respicientem.

Et est doctrina haec quodammodo pars orationis, ut sit ordo narrationis talis: dimitte nobis debita nostra; et sequitur nolite iudicare, ut non iudicemini. Chrysostomus super Matth.. Sed si iudicare prohibet, qua consequentia Paulus Corinthium iudicat fornicantem, et Petrus Ananiam et Saphiram mendacii arguit? sed quidam hunc locum secundum huiusmodi sensum exponunt, quia dominus hoc mandato non prohibet christianos ex benevolentia alios corripere; sed ne per iactantiam iustitiae suae christiani christianos despiciant, ex solis plerumque suspicionibus odientes ceteros et contemnentes, et sub specie pietatis proprium odium exequentes. Chrysostomus in Matth.. Unde non dixit: ne quiescere facias peccantem; sed: ne iudicaveris; hoc est: ne amarus fias iudex: corripe quippe non ut hostis expetens vindictam, sed ut medicus instituens medicinam.

Chrysostomus super Matth..

Sed ut non sic quidam corripere christiani christianos, convenit sermo qui dicit nolite iudicare.

Sed si non sic corripuerint, numquid propter hoc consequentur indulgentiam peccatorum, quia dictum est non iudicabimini? quis enim consequitur indulgentiam mali prioris, quia non addidit alterum malum? hoc autem diximus volentes ostendere, quia hic sermo non est positus de proximis non iudicandis qui peccant in Deum, sed qui in nos peccant.

Qui enim non iudicat proximum propter peccatum in se commissum, illum nec Deus iudicat propter peccatum; sed dimittit ei debitum, sicut et ipse dimisit.

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Non simpliciter universa peccata iubet non iudicare; sed his qui multis malis sunt pleni, et alios pro minimis iudicant, hanc prohibitionem facit. Sicut et Paulus non simpliciter prohibet iudicare eos qui peccant, sed discipulos iudicantes de magistris redarguit, docens ut eos qui supra nos sunt non iudicemus. Hilarius in Matth.. Vel aliter. Iudicari de sponsonibus suis Deum vetat: quia ut iudicia ex incertis rebus inter homines sumuntur, ita et hoc iudicium adversus Deum ex ambiguitate suscipitur: quod penitus repellit a nobis, ut constans potius fides retineatur: quia non sicut in ceteris rebus peccatum fit perperam iudicasse; sed si in rebus tantummodo dederit iudicium, initium fit criminis. Augustinus.

Vel aliter. Hoc loco nihil aliud praecipere existimo, nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. De his autem quae non possunt bono animo fieri, sicut sunt stupra, blasphemiae et huiusmodi, nobis iudicare permittit; de factis autem mediis, quae possunt bono et malo animo fieri, temerarium est iudicare, maxime ut condemnemus.

Duo autem sunt in quibus temerarium iudicium cavere debemus, cum incertum est quo animo quicquam factum sit, vel cum incertum est qualis quisque futurus est, qui nunc vel bonus vel malus apparet. Non ergo reprehendamus ea quae nescimus quo animo fiant; neque ita reprehendamus quae manifesta sunt ut desperemus sanitatem. Potest autem movere quod ait in quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini. Numquid si nos temerario iudicio iudicaverimus, temere etiam de nobis Deus iudicabit? aut numquid si mensura iniqua mensi fuerimus, et apud Deum est iniqua mensura, unde nobis remetatur? nam mensurae nomine ipsum iudicium significatum arbitrator. Sed hoc dictum est, quoniam temeritas qua punis alium, ipsa te puniat necesse est.

Iniquitas enim saepe nihil nocet ei qui patitur iniuriam, ei vero qui facit necesse est ut noceat. Augustinus de Civ. Dei.

Dicunt aliqui: quomodo verum est quod ait Christus et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, si temporale peccatum supplicio puniatur aeterno? nec attendunt non propter aequale temporis spatium, sed propter vicissitudinem mali (idest ut qui mala fecerit, mala patiatur) eandem dictam mensuram fuisse: quamvis in ea re hoc proprie possit accipi de qua dominus cum hoc diceret loquebatur, idest de iudiciis et condemnationibus.

Proinde qui iudicat et condemnat iniuste, si iudicatur et condemnatur iuste in eadem mensura recipit, quamvis non hoc quod dedit: iudicio enim fecit quod iniquum est, iudicio patitur quod iustum est.

#2 Lectio 2

Augustinus de serm. Dom..

Quia de temerario et iniquo iudicio dominus admonuerat, maxime autem hi temere iudicant, qui de incertis et facile reprehendunt, qui magis amant vituperare et damnare, quam emendare atque corrigere, quod vitium vel superbia est vel invidentia, consequenter subiicit et dicit quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? Hieronymus. De his loquitur qui cum mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt, ut si forte ira ille peccaverit, ut odio reprehendas.

Quantum autem inter festucam et trabem, tantum inter iram distat et odium: odium enim ira inveterata est.

Fieri autem potest ut si irascaris homini, velis eum corrigi; non autem si eum oderis.

Chrysostomus in Matth.. Multi etiam hoc faciunt, qui si viderint monachum superfluum vestimentum habentem, aut copiosiori cibo potitum, amari fiunt accusatores, quotidie ipsi rapientes et crapulam patientes. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter.

Hoc quod hic dicitur, doctoribus convenit.

Omne enim peccatum diiudicatur modicum aut magnum, secundum peccantis personam.

Laici enim peccatum modicum est et festuca quantum ad peccatum sacerdotis, quod trabi comparatur. Hilarius in Matth.. Vel aliter. Peccatum in spiritum sanctum est divinae virtutis potestatem negare, et Christo substantiam adimere aeternitatis; per quem, quia in hominem venit Deus, homo rursus veniet in Deum. Ergo quantum inter festucam et trabem discriminis est, tantum ostendit peccatum in spiritum sanctum cetera crimina excedere: ut cum infideles delicta corporis aliis exprobrant, onus peccati, quod de promissis Dei ambigunt, in se ante non videant, in oculo trabe, tamquam in mentis acie, incidente.

Sequitur aut quomodo dices fratri tuo: sine, eiciam festucam de oculo tuo, et ecce in oculo tuo trabs est? chrysostomus super Matth.. Idest, cum qua facie arguis peccatum fratris tui, ipse aut in eodem peccato vel in maiori existens? Augustinus. Primum ergo cogitemus cum aliquem reprehendere nos necessitas coegerit, utrum tale sit vitium quod numquam habuimus; et tunc cogitemus, et nos homines esse, et habere potuisse; vel tale quod habuimus, et iam non habemus; et tunc tangat memoriam communis fragilitas, ut illam correctionem non odium sed misericordia praecedat.

Si autem invenerimus nos in eodem vitio esse, non obiurgemus, sed congemiscamus, et ad pariter conandum invitemus. Raro autem et ex magna necessitate obiurgationes adhibendae sunt; in quibus non ut nobis, sed ut domino serviatur instemus.

Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Quomodo dicit fratri tuo? idest, quo proposito putas? ex caritate, ut salves proximum tuum? non, quia teipsum ante salvares. Vis ergo non alios sanare, sed per bonam doctrinam malos actus celare, et scientiae laudem ab hominibus quaerere, non aedificationem mercedis a Deo; et es hypocrita; unde sequitur hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo. Augustinus. Accusare enim vitia officium est bonorum; quod cum mali faciunt, alienas partes agunt; sicut hypocritae, qui tegunt sub persona quod sunt, et ostendunt in persona quod non sunt. Chrysostomus in Matth..

Et notandum, quod ubicumque vult monstrare magnum aliquod peccatum, a contumelia incipit; sicut ibi: serve nequam, omne debitum dimisi tibi; et ideo hic dicit hypocrita, eice primum.

Etenim quae sui ipsius sunt, magis aliquis novit quam quae sunt aliorum; et quae maiora sunt, magis videt quam quae minora, et seipsum magis diligit quam proximum.

Et ideo iubet eum qui obnoxius est multis peccatis, non amarum esse iudicem delictorum alterius, et maxime cum fuerunt parva: non quidem ab arguendo aut a corrigendo avertens, sed prohibet propria contemnere, et alienis insistere. Oportet enim ut primo cum diligentia investiges quae tua sunt, et tunc quae proximi sunt discuties; et ideo sequitur et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui.

Augustinus. Auferentes enim de oculo nostro trabem invidentiae vel malitiae vel simulationis, videbimus eicere festucam de oculo fratris.

#3 Lectio 3

Augustinus de serm. Dom..

Quia potest aliquos nomen simplicitatis, ad quam per superiora induxerat, decipere, ut sic putetur vitiosum esse aliquando verum occultare, quomodo vitiosum est falsum dicere, recte subiungit nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Iusserat superius dominus diligere inimicos et benefacere his qui peccant in nos. Ne ergo cogitarent sacerdotes etiam quae Dei sunt eis communicare, talem cogitationem compescuit, dicens nolite sanctum dare canibus; ac si diceret: mandavi vobis diligere inimicos, et benefacere eis de vestris corporalibus bonis, non tamen de meis spiritalibus passim, quoniam in natura vobiscum communes sunt, non in fide; et Deus carnalia beneficia dignis et indignis similiter praestat, non autem gratias spiritalis.

Augustinus. Quaerendum autem est quid sit sanctum, quid canes, quid margaritae, quid porci. Sanctum est quod corrumpere nefas est; cuius sceleris voluntas rea tenetur, quamvis illud incorruptibile maneat. Margaritae autem sunt quaecumque spiritalia magni aestimanda sunt. Licet itaque una eademque res et sanctum et margarita dici possit; sed sanctum dicitur ex eo quod non debet corrumpi; margarita vero ex eo quod non debet contemni. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Sanctum est sicut baptismus, gratia corporis Christi et huiusmodi; mysteria autem veritatis margaritae sunt: quia sicut margaritae inclusae cochleis, positae sunt in profundo maris, sic mysteria divina verbis inclusa, posita sunt in altitudine sensus sacrae Scripturae. Chrysostomus in Matth..

Quae quidem his qui bonae mentis sunt et intellectum habent, revelata, honesta apparent; his autem qui insensibiles sunt, magis videntur reverenda cum ignorantur. Augustinus.

Canes autem pro impugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongrue accipimus. Quapropter, quia canes exiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt, dixit nolite sanctum dare canibus: quia, quantum in ipsis est, si fieri posset, conantur perimere veritatem. Porci autem quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando inquinant: et ideo dicit neque mittatis margaritas vestras ante porcos. Rabanus. Vel canes sunt ad vomitum reversi; porci nondum conversi, sed in luto vitiorum versati. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Canis et porcus immunda animalia sunt; sed canis ex omni parte, quia nec ruminat, nec ungulam findit; porcus autem ex parte; nam ungulam habet fissam, sed non ruminat. Propter quod canes puto intelligendos gentiles omnino immundos, et propter actus et propter fidem; porcos autem haereticos, quia nomen domini invocare videntur. Nolite ergo sanctum dare canibus: quia baptismum et alia sacramenta non sunt danda nisi fidem habentibus. Item mysteria veritatis, idest margaritae non sunt dandae nisi desiderantibus veritatem, et cum ratione humana viventibus. Si enim porcis eas miseris, idest coenosae vitae delectatione gravatis, non intelligunt pretiositatem earum; sed aestimant eas similes ceteris fabulis mundialibus, et eas actibus suis carnalibus conculcant.

Augustinus. Calcarum enim dicitur quicquid contemnitur: et ideo dicitur ne forte conculcent eas pedibus suis. Glossa. Dicit autem ne forte, quia respiscere possunt ab immunditia.

Augustinus. Quod autem sequitur, et conversi dirumpant vos, non ait ipsas margaritas: illas enim conculcant, et cum convertuntur ut adhuc aliquid audiant, dirumpunt eum a quo Missas margaritas conculcant: non enim facile inveneris quod ei gratum esse possit, a quo magno labore inventa contemnantur. Qui ergo tales docent, quomodo non dirumpantur indignando et stomachando non video.

Chrysostomus super Matth..

Vel porci non solum carnalibus actibus margaritas conculcant, sed etiam post modicum conversi, per inobedientiam rumpunt praebitores earum. Frequenter autem et scandalizati calumniantur eos quasi dogmatum novorum seminatores. Canes etiam conculcantes sancta sordidis actibus, disputationibus suis rumpunt praedicatorem veritatis.

Chrysostomus in Matth..

Et bene dixit conversi: fingunt enim mansuetudinem, ut addiscant; Deinde cum didicerint, detrahunt. Chrysostomus super Matth.. Rationabiliter autem margaritas dari porcis prohibuit: quia si porcis minus immundis mitti vetantur, quanto magis canibus plus immundis? de sancto autem dando idem aestimare non possumus; quia frequenter etiam benedictionem damus pecorum more viventibus christianis, non quia merentur accipere, sed ne forte plenius scandalizati dispereant.

Augustinus de serm. Dom..

Cavendum est ergo ne quid aperiatur ei qui non capit; melius enim quaerit id quod clausum est quam id quod apertum est: aut infestat per odium, ut canis, aut negligit per contemptum, ut porcus. Non est autem consequens ut si verum occultatur, etiam falsum dicatur: quia dominus quamvis nihil mentitus sit, vera tamen aliqua occultavit, secundum illud iohannis: adhuc habeo vobis multa dicere, quae non potestis portare modo. Sed si aliquis non capit propter sordes, mundandus est vel verbo vel opere quantum fieri potest a nobis.

Quia autem dominus quaedam dixisse invenitur quae multi qui aderant, vel resistendo vel contemnendo non receperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas ante porcos misisse. Dedit enim eis qui capere poterant, et simul aderant, quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat; et quamvis tentantes eum in ipsis quae eis respondebat, contabescerent, alii tamen qui poterant capere, ex illorum occasione multa utiliter audiebant.

Qui ergo novit quid respondeat, debet respondere, saltem propter illos quibus desperatio suboritur, si propositam quaestionem solvi non posse crediderint: et hoc de rebus ad instructionem salutis pertinentibus. De supervacuis autem et noxiis nihil dicendum est; sed hoc ipsum explicandum est, cur inquirenti talia non oporteat respondere.

#4 Lectio 4

Hieronymus. Quia carnalia supra vetuerat postulari, quid petere debeamus ostendit dicens petite, et dabitur vobis. Augustinus de serm. Dom..

Vel aliter. Cum praeceptum esset ne sanctum daretur canibus, et ne margaritae ante porcos mitterentur, potuit auditor suae ignorantiae conscius dicere: quid sanctum me dare canibus vetas, cum adhuc me habere non videam? et ideo opportune subiecit dicens petite et accipietis. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Quoniam ad sanctificandam orationem quaedam dederat eis mandata, dicens nolite iudicare, competenter adiungit petite, et dabitur vobis; quasi dicat: si hanc clementiam servaveritis ad inimicos, quicquid clausum vobis videtur, pulsate, et aperietur vobis. Petite ergo precibus, die ac nocte orantes; quaerite studio et labore: nec enim laborantes circa Scripturam acquirimus scientiam sine gratia Dei, nec gratiam acquirimus nisi studuerimus, ne donum Dei negligentibus detur. Pulsate autem oratione et ieiuniis et elemosynis. Sicut enim qui pulsat Ostium, non tantum voce clamat, sed manu, sic et qui bona opera facit, pulsat operibus bonis. Sed dices: hoc ipsum peto ut sciam et faciam; quomodo ergo possumus facere priusquam accipiam? sed quod potest fac, ut amplius possis; et quod scis serva, ut amplius scias. Vel aliter. Cum dixisset supra omnibus ut indulgerent inimicis, et postea prohibuerit ne sub obtentu dilectionis sancta canibus darent, nunc dat eis bonum consilium, ut petant Deum pro illis, et dabitur eis; quaerant eos qui perierant in peccatis, et invenient; pulsant eos qui in erroribus sunt conclusi, et aperiet eos Deus, ut habeat sermo eorum ad animas eorum ingressum.

Vel aliter. Quoniam maiora erant mandata superius posita quam virtus humana, transmittit eos ad Deum, cuius gratiae nihil impossibile est, dicens petite, et dabitur vobis, ut quod ex hominibus consummari non potest, per gratiam Dei adimpleatur. Cum enim alia animalia Deus muniverit veloci pedum cursu, aut velocibus pennis, aut unguibus, aut dentibus, aut cornibus, hominem solum sic disposuit ut virtus illius sit ipse, ut infirmitatis suae necessitate coactus, semper necessarium habeat dominum suum. Glossa.

Petimus autem fide, quaerimus spe, pulsamus caritate. Primum petere debes, ut habeas; post quaerere, ut invenias; inventa observare, ut introeas. Remigius.

Vel aliter. Petimus orando, quaerimus recte vivendo, pulsamus perseverando.

Augustinus. Petitio autem pertinet ad impetrandam sanitatem animae, ut ea quae praecipuntur, implere possimus; inquisitio autem ad inveniendam veritatem. Sed cum quisque veram viam invenerit, perveniet ad ipsam possessionem; quae tantum pulsanti aperietur.

Augustinus in Lib. Retract..

Operose quidem ista tria quid inter se differant, sic exponendum putavi; sed longe melius ad instantissimam petitionem omnia referuntur: unde postea concludit dicens dabit bona petentibus se. Chrysostomus in Matth.. Per hoc ergo quod addidit quaerite et pulsate, cum instantia multa et robore peti iussit.

Qui enim quaerit, omnia alia proicit a mente, et ad illud solum afficitur quod quaerit; qui autem pulsat, cum vehementia et fervida mente venit. Chrysostomus super Matth.. Quia vero dixerat petite, et accipietis, ne forte peccatores audientes dicerent: ad hoc dominus dignos hortatur, nos autem indigni sumus; ideo repetit, ut tam iustis quam peccatoribus misericordiam Dei commendet; et ideo dicit omnis qui petit, accipit; idest, sive iustus sive peccator, tamen petere non dubitet: ut constet neminem sperni, nisi qui petere dubitavit a Deo. Non enim credibile est ut opus pietatis quod exhibetur benefaciendo inimicis, Deus iniungat hominibus, ipse autem non faciat, cum sit bonus.

Augustinus super ioann..

Unde peccatores exaudit Deus. Si enim peccatores non audiret, frustra publicanus dixisset: domine, propitius esto mihi peccatori, et ex ista confessione meruit iustificationem. Prosper in lib.

Sentent. August.. Fideliter autem supplicans Deo pro necessitatibus huius vitae, et misericorditer auditur, et misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit utile, magis novit medicus quam aegrotus. Si autem id postulat quod Deus et promittit et praecipit, fiet omnino quod poscit: quia accipiet caritas quod petit veritas. Augustinus ad Paulinum et hierasiam.

Bonus autem dominus, qui non tribuit saepe quod volumus, ut quod mallems attribuat. Augustinus de serm.

Dom.. Perseverantia etiam opus est ut accipiamus quod petimus. Augustinus de verb. Dom.. Cum enim Deus aliquando tardius dat, commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur; cito autem data vilescunt. Pete ergo et quaere iusta. Petendo enim et quaerendo, crescit appetitus ut capias: servat tibi Deus quod non vult cito dare, ut tu discas magna magne desiderare; ideo oportet semper orare et non deficere.

|#5 Lectio 5

Augustinus de serm. Dom..

Sicut in superioribus egit de volatilibus caeli et de liliis agri, ut spes de minoribus ad maiora consurgeret, ita et in hoc loco, cum dicit aut quis ex vobis homo? chrysostomus super Matth..

Ne forte aliquis considerans quanta est differentia inter Deum et hominem, et ponderans peccata sua, dum desperat impetrare, nec incipiat petere, patrum et filiorum similitudinem introduxit; ut si propter peccata nostra desperamus, propter bonitatem Dei speremus. Chrysostomus in Matth.. Duo autem oportet adesse oranti: et petere vehementer, et quae oportet petere. Haec autem sunt spiritualia: etenim Salomon, quia petiit quod petere oportebat, velociter accepit. Chrysostomus super Matth.. Quae autem petere oportet, sub similitudine panis et piscis ostendit. Panis enim est verbum de notitia Dei patris. Lapis est omne mendacium quod habet scandalum offensionis ad animam. Remigius. Piscem autem possumus intelligere verbum de Christo, serpentem autem, ipsum diabolium.

Vel per panem intelligitur doctrina spiritualis; per lapidem ignorantia; per piscem unda baptismatis sacri, per serpentem astutia diaboli, sive infidelitas.

Rabanus. Vel panis, qui est communis cibus, caritatem significat, sine qua aliae virtutes nihil valent. Piscis significat fidem, quae ex aqua baptismatis orta est, et in mediis fluctibus huius vitae pulsatur, et tamen vivit. Lucas autem addidit tertium, scilicet ovum, quod est spes animalis, unde spem significat. Contra caritatem ponit lapidem, idest odii duritiam; contra fidem, serpentem, idest perfidiae venenum; contra spem, scorpionem, idest desperationem, quae retro pungit, sicut scorpio.

Remigius. Est ergo sensus: non est timendum quod si petamus a Deo patre panem, idest doctrinam vel caritatem, quod porrigat lapidem; idest quod permittat cor nostrum constringi aut frigore odiorum, aut duritia mentis; vel quod si petierimus fidem, ipse nos permittat perire veneno infidelitatis.

Unde sequitur si ergo vos cum sitis mali. Chrysostomus in Matth..

Haec autem dixit, non detrahens humanae naturae, neque malum confitens omne genus humanum, sed ad differentiam bonitatis suae, dilectionem paternam malitiam vocans: tanta est superabundantia amoris ipsius ad homines. Quia quantum ad comparationem Dei, qui solus singulariter bonus est, omnes mali videntur; sicut ad comparationem solis omne lucidum videtur obscurum. Hieronymus. Vel forte apostolos malos dixit, quia sub apostolorum persona omne hominum genus damnatur, cuius ab infantia cor ad malum appositum est, ut in Genesi legitur.

Nec mirum huius saeculi homines dici malos, cum et apostolus memoret quoniam dies mali sunt. Augustinus.

Vel malos appellavit huius saeculi dilectores, unde et bona quae dant, secundum eorum sensum bona dicenda sunt, quia haec pro bonis habent; quamquam et in rerum natura, ista bona sint, scilicet temporalia, et ad istam vitam infirmam pertinentia. Augustinus de verb.

Dom.. Bonum enim quod facit bonos, Deus est. Aurum autem et argentum bonum est, non quod te faciat bonum, sed unde facias bonum. Mali ergo cum simus, et bonum patrem habeamus, non semper mali remaneamus. Augustinus de serm. Dom.. Si ergo cum simus mali, novimus id dare quod petimus, quanto magis sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus? chrysostomus super Matth..

Quoniam autem non omnia petentibus praestat, sed bona tantummodo, ideo convenienter addidit bona. Glossa.

A Deo enim non nisi bona percipimus, qualiacumque nobis videantur: omnia enim dilectis in bonum cooperantur. Remigius.

Et sciendum, quod ubi matthaeus sic dicit dabit bona, Lucas dicit: dabit spiritum bonum. Sed non debet videri contrarium: quia cuncta bona quae homo a Deo accipit, per gratiam spiritus sancti dantur.

|#6 Lectio 6

Augustinus de serm. Dom.. Firmitas quaedam et valentia ambulandi per sapientiae viam in bonis moribus constituta est, quibus perducuntur homines usque ad mundationem et simplicitatem cordis; de qua iam diu loquens, ita concludit omnia quaecumque vultis, etc.. Nemo enim est qui velit quemquam duplici corde secum agere. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter.

Supra propter sanctificandam orationem mandavit ut non iudicent homines eos qui peccant in ipsos. Et quia ab ordine narrationis suae recedens, introduxit alia quaedam, nunc ad mandatum quod coeperat rediens, ait omnia quaecumque vultis; idest, non solum mando: nolite iudicare, sed et omnia quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et facite eis: et tunc impetrabiliter poteritis orare. Glossa.

Vel aliter. Omnium bonorum spiritualium distributor est spiritus sanctus, ut opera caritatis impleantur; unde subdit omnia ergo, etc.. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Vult dominus demonstrare quoniam oportet homines et superius inquirere auxilium, et quae a seipsis sunt simul inferre; unde cum dixisset petite, quaerite, et pulsate docet aperte ipsos homines studiosos esse; et ideo subdit omnia quaecumque vultis, etc.. Augustinus de verb. Dom..

Vel aliter. Promiserat se dominus petentibus bona largiturum. Ut autem ille agnoscat mendicos suos, agnoscamus et nos nostros. Excepta enim substantia facultatum, tales sunt qui petunt, quales a quibus petunt.

Quam frontem habes petendi ad Deum tuum, qui non agnoscis parem tuum? hinc est quod in proverbii dicitur: qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipse clamabit, et non exaudietur.

Quid autem petenti proximo debeamus impendere ut et ipsi audiamur a Deo, ex hoc considerare possumus quod ab aliis volumus nobis impendi. Et ideo dixit omnia ergo quaecumque vultis. Chrysostomus in Matth.. Non simpliciter dicit omnia, sed addidit ergo; quasi dicat: si vultis audiri, cum illis quae dixi et haec facite. Non autem dixit: quaecumque vis effici tibi a Deo, haec fac ad proximum; ut non dicas: qualiter hoc est possibile? sed ait: quaecumque volueris effici tibi a conservo, haec et circa proximum ostende. Augustinus de serm.

Dom.. Quidam Latini codices habent additum bona; quod additum puto ad manifestationem sententiae. Occurrebat enim quod si quisquam flagitiose aliquid erga se fieri velit, et ad hoc referat istam sententiam, ut hoc prior illi faciat a quo sibi fieri cupit; ridiculum est hunc putare istam implese sententiam. Intelligendum est autem perfectam esse sententiam, etiamsi hoc non addatur. Quod enim dictum est omnia quaecumque vultis, non usitate ac passim, sed proprie dictum accipi oportet. Voluntas namque non est nisi in bonis: nam in malis cupiditas proprie dicitur, non voluntas: non quia sic semper loquantur Scripturae, sed ubi oportet, ibi omnino proprium verbum tenent, ut non aliud intelligatur. Cyprianus de orat. Domin..

Cum autem Dei verbum dominus Jesus Christus omnibus venerit, praeceptorum suorum fecit grande compendium, cum dixit quaecumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite eis; unde subdit haec est lex et prophetae.

Chrysostomus super Matth..

Nam quaecumque lex et prophetae sparsim in omnibus praeceperunt Scripturis, in hoc compendioso continentur mandato, quasi innumerabiles arborum rami in una radice.

Gregorius Moralium.

Qui enim cogitat ut ea alteri faciat quae ipse sibi ab altero fieri expectat, pensat nimirum ut malis bona et bonis meliora reddat. Chrysostomus in Matth..

Unde manifestum est quoniam ex nobis quae deceant omnes scimus, et non est possibile ad ignorantiam refugere.

Augustinus de serm. Dom..

Videtur autem hoc praeceptum ad dilectionem proximi pertinere, non autem ad Dei; cum in alio loco duo esse praecepta dicat, in quibus lex pendet et prophetae.

Cum autem hic non addit: tota lex, quod ibi addidit, servavit locum alteri praecepto, quod est de dilectione Dei.

Augustinus de Trin.. Vel aliter.

Ideo Scriptura tantum dilectionem proximi commemorat, cum dicit omnia quaecumque vultis; quia qui proximum diligit, consequens est ut et ipsam praecipue dilectionem diligit; Deus autem dilectio est; consequens est ergo ut praecipue diligit Deum.

#7 Lectio 7

Augustinus de serm. Dom..

Admonuerat superius dominus ad habendum cor simplex et mundum, in quo quaeritur Deus; sed quia hoc paucorum est, iam incipit de investiganda sapientia loqui, cui investigandae et contemplandae talis oculus per omnia superiora perductus est, quo videri iam possit arcta via et angusta porta; unde subdit intrate per angustam portam. Glossa. Vel aliter.

Etsi difficile sit ut alii facias quod tibi vis fieri, tamen sic faciendum est, ut intremus per angustam portam. Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Tertia haec convenientia ad iustitiam ieiunii pertinet, ut sit ordo narrationis talis: tu autem cum ieiunas, unge caput tuum; et postea sequitur intrate per angustam portam. Praecipue enim tres sunt naturales passiones et intimae carnis: primo esca et potus, Deinde amor viri ad mulierem, tertio loco somnus; et ideo gravius est eas a natura carnali praecedere quam ceteras passiones. Et ideo nullius passionis abstinentia sic sanctificat corpus, sicut quod homo sit castus, ieiunus, et in vigiliis perseverans. Ergo propter omnes has iustitias, et praecipue propter laboriosissimum ieiunium, dicit intrate per angustam portam. Porta perditionis est diabolus, per quem introitur in Gehennam; porta vitae est Christus, per quem introitur in regna caelestia. Lata autem porta dicitur esse diabolus, non magnitudine potestatis extensus, sed effrenatae superbiae licentia dilatatus. Porta autem angusta dicitur Christus, non parvitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratione collectus: quia quem totus non capit mundus, seipsum intra angustias uteri virginalis inclusit. Via autem perditionis est omnis iniquitas. Dicitur autem spatiosa, quia non est intra regulam disciplinae inclusa; et ambulantes in ea, quicquid eos delectaverit, hoc sequuntur. Via autem vitae dicitur esse omnis iustitia, et propter contrarias causas esse arcta. Considerandum autem, quia nisi quis ambulaverit per viam, non potest pervenire ad portam: qui enim non ambulat per viam iustitiae, impossibile est ut vere Christum cognoscant.

Similiter nec incurrit in manus diaboli nisi qui in via ambulat peccatorum. Gregorius super Ezech.. Quamvis autem caritas sit lata, tamen per angusta et ardua homines ducit a terra. Satis angustum est omnia praetermittere, unum solum diligere, prospera non ambire, adversa non timere.

Chrysostomus in Matth.. Sed cum postea dicat: iugum meum suave est, et onus meum leve, qualiter hic angustam esse viam ait et arctam? sed et hic monstrat eam levem esse et suavem: quoniam via est et porta est; sicut et altera, quae lata et spatiosa dicitur, ipsa via et porta est. Horum autem nihil mansurum est, sed omnia pertranseunt.

Transire autem labores et sudores, et in bonum finem devenire, scilicet in vitam, sufficiens est mitigare eos qui agones patiuntur.

Si enim tempestates nautis et vulnera militibus levia sunt propter spem praemiorum pereuntium, multo magis cum caelum praeiacens fuerit, et immortalia praemia, nullum aliquis sentiet imminentium periculorum. Sed et hoc ipsum quod illam arctam vocavit, maxime ad faciendam illam facilem conferebat: per hoc siquidem ut semper vigilarent admonuit: hoc enim dominus dicit erigens nostrum desiderium.

Qui enim in agone certat, cum viderit principem admirantem labores agonum, animosior fit. Ne igitur moestus cum multa nobis hic contigerint tristitia, quia arcta est via, sed non civitas; ideo neque hic quietem oportet expectare, neque ibi triste aliquid praestolari. Dicens autem quam pauci sunt qui inveniunt eam, rursus hic multorum desidiā significavit, et audientes erudit non multorum prosperitatibus attendere, sed paucorum laboribus.

Hieronymus. Significanter igitur de utraque via locutus dixit, quod per latam multi ambulant, angustam pauci inveniunt: latam enim non quaerimus, nec inventionē opus est, quia sponte se offert, et errantium via est; angustam vero nec omnes inveniunt, nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam. Siquidem multi, inventa veritatis via, capti voluptatibus saeculi, de medio itinere revertuntur.

#8 Lectio 8

Chrysostomus super Matth..

Supra mandaverat apostolis dominus, ne eleemosynas, orationes et ieiunia coram hominibus, sicut hypocritae, faciant; et ideo ad cognoscendum quia haec omnia in hypocrisi fieri possunt, loquitur dicens attendite a falsis prophetis.

Augustinus de serm. Dom.. Vel aliter. Cum dixisset dominus, paucos esse qui inveniunt angustam portam et arctam viam, ne haeretici, qui plerumque se sub nomine paucitatis commendant, se nobis supponant, statim subicit dicens attendite a falsis prophetis. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Quia dictum est, angusta est porta; sed et multi sunt, qui pervertunt eam quae illuc fert viam; ideoque induxit attendite a falsis prophetis; in quo ut maiorem sollicitudinem habeant, meminit eorum quae in patribus eorum facta sunt, falsos prophetas vocans, etenim tunc talia contigerunt. Chrysostomus super Matth.. Quod autem scriptum est, quia lex et prophetae usque ad iohannem, dicitur quia prophetia de Christo non erat futura post eum. Prophetiae autem et fuerunt et sunt: sed non qui prophetarent de Christo, sed interpretarentur ea quae de Christo ab antiquis fuerant prophetata, id est doctores ecclesiarum: nec enim potest quis propheticos interpretari sensus nisi per spiritum prophetiae. Sciens ergo dominus futuros esse falsos doctores haeresum diversarum, admonet dicens attendite a falsis prophetis. Quia enim non erant futuri manifesti gentiles, sed absconditi sub nomine christiano, non dixit: aspice, sed attendite: ubi enim res certa est, aspicitur, id est simpliciter videtur; ubi autem incerta, attenditur, id est caute consideratur.

Idem dicit attendite, quia firma tutela salutis est scire quem fugias. Non autem sic admonet attendite, quasi invito Deo diabolus haereses introducat, sed eo permittente: quia enim non sine iudicio vult servos habere, ideo misit tentationem; quia vero non vult eos per ignorantiam perire, ideo praemonet. Ne autem aliquis haereticus doctor dicat quia non dixit eos falsos prophetas, sed gentilium et Iudaeorum doctores, ideo addidit dicens qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.

Oves enim christiani dicuntur; vestimentum autem ovile est species christianitatis et simulatae religionis. Nulla autem res sic exterminat bonum, sicut simulatio: nam malum sub specie boni celatum, dum non cognoscitur, non cavetur. Et ne adhuc dicat haereticus quia de viris doctoribus loquitur, qui tamen peccatores sunt, ideo addit intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Catholici autem doctores, etsi fuerint peccatores, servi quidem carnis dicuntur, non tamen lupi rapaces, quia non habent propositum perdere christianos. Manifeste ergo de haereticis doctoribus dicit: quia eo proposito speciem christianorum suscipiunt, ut christianos iniquo seductionis morsu dilanent; de quibus dixit apostolus: scio quia post discessum meum intrabunt in vos lupi rapaces, non parcentes gregi. Chrysostomus in Matth..

Sed tamen videtur falsos prophetas hic non haeticos insinuare, sed eos quidem qui vitae sunt corruptae, sed facie tamen virtutis induuntur; unde dixit a fructibus eorum cognoscetis eos. Apud haeticos enim est multoties et vitam invenire; apud hos autem quos dixi, nequaquam. Augustinus de serm. Dom.. Unde rectissime quaeritur, quos fructus nos attendere voluerit. Multi enim quaedam in fructibus deputant quae ad vestitum ovium pertinent, et hoc modo de lupis decipiuntur: secuti enim sunt vel ieiunia vel eleemosynas vel orationes, quae praetendunt hominibus, placere cupientes eis quibus ista difficilia videntur. Hi ergo non sunt fructus, de quibus cognosci istos monet. Ista enim quae cum bono animo fiunt, sunt proprie ovibus vestes; cum autem malo, in errore, non aliud quam lupos tegunt; sed non ideo debent oves odisse vestimentum suum, quod plerumque illo se occultant lupi. Qui sunt ergo fructus quibus cognoscamus arborem malam? dicit apostolus: manifesta sunt opera carnis, quae

sunt fornicatio, immunditia, etc.. Qui vero sunt fructus quibus cognoscamus arborem bonam? idem apostolus ostendit, dicens: fructus autem spiritus sunt caritas, gaudium, pax. Chrysostomus super Matth.. Fructus etiam eius ovis est confessio eius fidei: qui enim secundum Deum vocem humilitatis et verae confessionis emittit, ovis est; qui autem contra veritatem blasphemis ululat contra Deum, lupus est. Hieronymus.

Etsi ergo potest de omnibus intelligi quod hic de falsis prophetis dicitur, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant, specialiter de haeticis intelligendum videtur, qui videntur continentia ac ieiunio quasi quadam pietatis veste se circumdare; intrinsecus autem habentes animum venenatum, simpliciorum fratrum corda decipiunt. Augustinus de serm. Dom.. Sed ex operibus conici potest utrum exteriorem cultum ambitione aliqua faciant. Cum enim coeperint aliquibus tentationibus ea ipsa vel subtrahi vel negari, quae isto velamine vel consecuti sunt vel consequi cupierunt, tunc necesse est ut appareat utrum lupus in ovina pelle sit, an ovis in sua. Gregorius Moralium. Hypocrita etiam sanctae ecclesiae pace premitur; idcirco ante oculos nostros religione vestitur.

Si qua vero fidei tentatio erumpat, statim lupi mens rabida habitu se ovinae pellis expoliat, quantumque contra bonos saeviat, persequens demonstrat. Chrysostomus in Matth.. Facile etiam hypocritae capiuntur: via enim quam iussi sunt ambulare, laboriosa est: hypocrita autem laborare non utique eliget.

Deinde ut non dicas quoniam impossibile est cognoscere tales, rursum rationem ab humano exemplo ponit, dicens numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? chrysostomus super Matth..

Uva in se mysterium Christi habet: sicut enim botrus multa in se grana ligno mediante suspendit, sic et Christus multos sibi fideles per lignum crucis tenet adiunctos. Ficus autem est ecclesia, quae multos fideles tenet dulci quodam caritatis amplexu, sicut ficus multa grana uno tegmine tenet inclusa.

Sunt ergo ficus signa haec, caritatis quidem in dulcedine, unitatis autem in coniunctione granorum. In uva autem patientiae quidem signum est, quia in torcular mittitur; gaudii autem, quia vinum laetificat cor hominis; sinceritatis, quia non est aqua permixtum; suavitatis autem in delectatione.

Spinae autem et tribuli sunt haeretici.

Sicut ergo spina vel tribulus ex quacumque parte habet aculeos, sic servos diaboli ex quacumque parte consideraveris, iniquitatis pleni sunt. Non possunt ergo huiusmodi spinae et tribuli ecclesiasticos fructus proferre. Quod autem particulariter sub similitudine ficus et vitis, spinae et tribuli dixerat, ostendit consequenter universaliter esse verum cum dicit sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit.

Augustinus de serm. Dom..

In hoc autem loco illorum error cavendus est, qui de duabus arboribus duas naturas opinantur esse; quarum una sit Dei, altera vero non. Non autem eos adiuvere duas istas arbores dicendum est: quia de hominibus eum dicere planum est, si quis praecedentia et consequentia legerit. Augustinus de Civ. Dei. Hominibus autem praedictis ipsae naturae displicent, non eas considerantibus secundum utilitatem suam; non autem ex commodo vel incommodo nostro, sed per seipsam considerata natura dat artifici suo gloriam.

Naturae igitur omnes quoniam sunt, et ideo habent modum suum, speciem suam et quamdam secum pacem suam, profecto bonae sunt. Chrysostomus in Matth..

Ut autem nullus dicat quoniam mala arbor fert quidem fructus malos, fert autem et bonos, et sic difficilis sit cognitio, duplici prolatione existente, ideo subiungit non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Augustinus de serm. Dom..

Ex hoc verbo putant Manichaei, neque animam malam fieri posse ut in melius commutetur, neque bona in deterius; quasi dictum sit: non potest arbor bona mala fieri, neque mala fieri bona; sed ita dictum est non potest arbor bona fructus malos facere, nec e converso.

Arbor quippe est ipsa anima, idest ipse homo; fructus vero opera hominis. Non ergo potest malus homo bona operari, neque bonus mala. Ergo si vult malus bona operari, prius bonus fiat. Quamdiu autem quisque malus est, non potest facere fructus bonos. Sicut enim potest fieri ut quod fuit nix, non sit, non autem ut nix sit calida, sic potest fieri ut qui malus fuit, non sit malus; non tamen fieri potest ut malus bene faciat: quia etsi aliquando utilis est, non hoc ipse facit, sed fit de illo divina providentia procurante. Rabanus. Homo autem ipse arbor bona vel mala dicitur, propter voluntatem bonam vel malam. Fructus autem sunt opera, quae nec bona malae voluntatis esse possunt, nec mala bonae voluntatis.

Augustinus contra Iulianum. Sicut autem manifestum est ex voluntate mala, tamquam ex arbore mala fructus eius, fieri omnia opera mala, sic ipsam voluntatem malam unde dices esse exortam, nisi quia voluntas mala Angeli ex Angelo, ex homine hominis orta est? quid autem erant haec duo antequam in eis ista mala orirentur, nisi bonum opus Dei, et bona atque laudanda natura? ecce ergo ex bono oritur malum; nec fuit omnino unde oriri posset, nisi ex bono; ipsam dico voluntatem malam, quoniam nullum malum praecessit, non opera mala, quae non sunt nisi ex voluntate mala tamquam ex arbore mala: nec ideo tamquam ex bono potuit oriri voluntas mala, quia bonum factum est a bono Deo: sed quia de nihilo factum est, non de Deo.

Hieronymus. Quaeramus autem ab haeticis, qui duas in se contrarias dicunt esse naturas, si iuxta intelligentiam eorum, arbor bona malos fructus facere non potest, quomodo Moyses arbor bona peccaverit ad aquam contradictionis, Petrus quoque in passione dominum negaverit, dicens: nescio hominem.

Aut qua consequentia socer Moysi arbor mala, qui in Deum Israel non credebat, dedit consilium bonum? chrysostomus in Matth.. Quia vero punire non iusserat falsos prophetas, ideo terret eos secundum poenam quae est a Deo, dicens omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur: quibus verbis et Iudaeos insinuare videtur; ideoque verbum ioannis baptistae meminit, per eadem verba poenam eis subscribens. Etenim et ille hoc dixit ad Iudaeos, instantem securim, et arborem excidendam, et ignem inextinguibilem commemorans. Si quis autem diligenter investigabit, duae poenae sunt: et excidi, et comburi; qui enim comburitur, et a regno exciditur omnino; quae poena difficilior est. Multi autem Gehennam solum abhorrent; ego autem casum illius gloriae multo amariorem poenam, quam ipsius Gehennae supplicium esse dico. Quod enim parvum vel magnum malum non susciperet pater, ut videat, et potiatur dulcissimo filio? hoc itaque in gloria illa putemus: non enim aliquis filius ita suavis est patri ut illorum bonorum requies, et dissolvi et esse cum Christo. Intolerabilis quidem poena est Gehenna; sed si quis decem mille ponat Gehennas, nihil tale dicit quale est a beata gloria illa excidere, et odio haberi a Christo.

Glossa ex praemissa autem similitudine concludit quod supra iam dixerat, quasi manifestum, dicens igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

#9 Lectio 9

Hieronymus. Sicut supra dixerat, eos qui habent vestem bonae vitae, non recipiendos propter dogmatum nequitiam, ita nunc e contrario asserit nec his quidem accommodandam fidem qui, cum polleant integritate doctrinae, malis operibus destruunt: utrumque enim Dei servis necessarium est, ut et opus sermone, et sermo operibus comprobetur; et ideo dicit non omnis qui dicit mihi: domine, domine, intrabit in regnum caelorum. Chrysostomus in Matth.. Ubi Iudaeos maxime tangere videtur, in dogmatibus omnia ponentes: unde et Paulus eos incusat dicens: si autem tu Iudaeus cognominaris, et requiescis in lege.

Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Quoniam falsos prophetas et veros ex fructibus eorum docuit discernendos, hic iam manifestius docet qui sunt fructus quibus discernuntur probi doctores et reprobis. Augustinus de serm. Dom.. Cavendum enim est in ipso Christi nomine ab haereticis vel quibuslibet male intelligentibus et saeculi huius amatoribus ne decipiamur; et ideo dicit non omnis qui dicit mihi: domine, domine. Sed merito potest movere quomodo huic sententiae conveniat illud apostoli: nemo potest dicere dominum Jesum, nisi in spiritu sancto.

Non enim possumus dicere, illos qui non intrant in regnum caelorum, habere spiritum sanctum. Sed apostolus proprie posuit hoc verbum dicit, ut significet voluntatem atque intellectum dicentis. Ille enim proprie dicit qui voluntatem ac mentem suam sono vocis enuntiat. Dominus autem generaliter hic posuit verbum dicendi: videtur enim etiam ille dicere qui nec vult nec intelligit quod dicit. Hieronymus. Moris est enim Scripturarum dicta pro factis accipere, secundum quem sensum dicit apostolus: confitentur scire Deum, factis autem negant. Ambrosius. Omne etiam verum a quocumque dicatur, a spiritu sancto est. Augustinus. Non ergo putemus ad illos fructus de quibus supra dixerat, pertinere si quis domino nostro dicat domine, domine, et ex eo nobis arbor bona videatur; sed illi sunt fructus facere voluntatem Dei; unde sequitur sed qui facit voluntatem patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. Hilarius in Matth..

Caelestis enim regni iter, obedientia voluntatis Dei, non nuncupatio repertura est.

Chrysostomus super Matth..

Quae autem est voluntas Dei, ipse dominus docet: haec est, inquit, voluntas eius qui misit me, ut omnis qui videt filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam. Credulitatis autem verbum et ad confessionem respicit et ad actum.

Qui ergo non confitetur, aut non conversatur secundum verbum Christi, non intrabit in regnum caelorum. Chrysostomus in Matth.. Non autem dixit qui facit voluntatem meam, sed patris: quoniam interim conveniens erat prius hoc suscipi ad imbecillitatem eorum; sed et per hoc illud occulte insinuavit; non est enim alia voluntas filii quam quae est patris. Augustinus de serm. Dom..

Illud autem ad rem pertinet, ne decipiamur non solum nomine Christi per eos qui nomen habent, et facta non agunt, sed etiam quibusdam factis atque miraculis, qualia propter infideles cum fecerit dominus, monuit tamen ne talibus decipiamur, arbitrantes ibi esse invisibilem sapientiam ubi miraculum visibile videmus; unde adiungit; et dicit multi dicent mihi in illa die. Chrysostomus in Matth..

Vides qualiter latenter iam seipsum introducit. Quia enim omnem complevit sermonem, monstrat seipsum iudicem esse. Quae enim poena expectat eos qui peccant, iam ante monstravit.

Quia autem est qui punit, hoc iam revelat, dicens multi dicent mihi in illa die. Chrysostomus super Matth.. Quando scilicet venerit in maiestate patris sui, quando iam nemo ausurus est garrula contentione sermonum aut mendacium defendere aut contradicere veritati; quando opera singulorum loquentur, et ora tacebunt; nec alter pro altero interveniet, sed singuli sibi timebunt. In illo enim iudicio non erunt testes adulatorum homines, sed Angeli veraces; iudex autem dominus iustus: unde proprie timentium hominum et angustias patientium vocem expressit, dicens domine, domine. Non enim semel sufficit illi dicere domine, quem necessitas timoris astringit. Hilarius in Matth..

Gloriam autem sibi ex verbi intentione praesumunt in doctrinae prophetia et Daemoniorum fuga et operum virtutibus: atque hinc sibi regnum caelorum pollicentur, dicentes nonne in nomine tuo prophetavimus? chrysostomus in Matth..

Sed sunt quidam qui dicunt: quoniam mentientes hi hoc dixerunt, et ideo salvati non sunt; sed non audent iudice praesente ad ipsum hoc dicere. Sed et ipsa responsio et interrogatio ostendit eos talia fecisse. Qui enim hic mirabiles erant apud omnes, miracula facientes, illic autem vident seipsos punitos, admirantes dicunt domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? quidam autem dicunt, quoniam non in tempore in quo haec miracula faciebant, iniqua agebant, sed postea.

Sed si hoc erit, rursus quod dominus volebat monstrare, non constat: quod scilicet neque fides neque miracula valent, bona vita non existente; quod et Paulus dicit: si habuero fidem ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. Chrysostomus super Matth..

Sed considera, quia in nomine dicunt, non: in spiritu; prophetant enim in nomine Christi, sed in spiritu diaboli; quales sunt divinatores. Sed sic discernuntur: quoniam diabolus interdum falsa dicit, spiritus sanctus numquam. Concessum est autem et diabolo interdum vera dicere, ut mendacium suum rara veritate commendet.

Daemonia autem eiiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici; magi autem non eiiciunt, sed eicere videntur, colludentibus sibi Daemonibus. Faciunt et virtutes, idest miracula, non utilia et necessaria, sed inutilia et vacua. Augustinus de serm.

Dom.. Legant enim quanta fecerint resistentes Moysi magi Aegyptiorum.

Hieronymus. Vel aliter. Prophetare, virtutes facere et Daemonia eicere, etiam divina virtute, interdum non est eius meriti qui operatur; sed vel invocatio nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum qui invocant, aut utilitatem eorum qui vident et audiunt conceditur: ut licet homines despiciant facientes, tamen Deum honorent, ad cuius invocationem fiunt tanta miracula: nam et Saul et Balaam et caiphas prophetaverunt, et in actibus apostolorum filii scevae videbantur eicere Daemonia, et Iudas apostolus cum animo proditoris multa signa inter ceteros apostolos fecisse narratur. Chrysostomus in Matth..

Quia enim non omnes ad omnia apte se habebant, sed hi quidem erant vitae purae, fidem autem non tantam habebant, hi autem contrarium, ideo Deus illos per hos convertebat, ut multam ostenderent fidem; hos autem per hoc ineffabile signorum donum, ut fierent meliores evocabat: unde et cum multa copia hanc gratiam eis dabat.

Dicent enim virtutes multas fecimus.

Sed quia circa eum qui eos ita honoravit, ingrati facti sunt, recte sequitur tunc confitebor illis: quia nunquam novi vos.

Hieronymus. Signanter dicit tunc confitebor, quia multo tempore ante dicere dissimulaverat. Chrysostomus super Matth.. Grandem enim iram grandis dilatio praecedere debet, quae iustius facit Dei esse iudicium, et digniorem interitum peccatorum. Sciendum autem quod peccatores nescit Deus, quia non digni sunt ut cognoscantur a Deo: non quia omnino ipsos non cognoscat, sed quia suos esse illos non cognoscit. Deus enim naturaliter omnes cognoscit; sed videtur eos non cognoscere, quia non eos diligit; sicut etiam non videntur Deum cognoscere qui non colunt eum digne. Chrysostomus in Matth.. Dicit autem eis nunquam novi vos; quasi, non solum in tempore iudicii, sed neque tunc cum miracula faciebatis: multos enim et hic iam odio habet, et ante punitionem avertit. Hieronymus. Observa etiam hoc quod dicit nunquam novi vos, esse contra quosdam dicentes, quod omnes homines semper conversati sunt inter rationabiles creaturas. Gregorius Moralium.

Hac autem sententia datur intelligi, quod in hominibus caritas, humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari; unde nunc sancta ecclesia etiam si qua sunt haereticorum miracula, despicit, quia haec sanctitatis speciem non esse cognoscit.

Probatio quidem sanctitatis non est signa facere, sed proximum ut se diligere, de Deo vera, de proximo meliora quam de seipso sentire. Augustinus contra advers.

Legis et prophet.. Absit autem ut secundum Manichaeos ista de prophetis sanctis dominus dixerit; sed dictum est de his qui post eius evangelium praedicatum in eius nomine sibi loqui videntur, nescientes quid loquantur. Hilarius in Matth.. Sic autem hypocritae gloriati sunt, quasi aliquid proprium sit quod loquuntur aut faciunt, et non omnia virtus Dei invocata perficiat; cuius doctrinae scientiam lectio afferat, Daemoniorum fugam Christi nomen exagitet. De nostro igitur est beata illa aeternitas promerenda; praestandumque est aliquid ex proprio, ut bonum velimus, malum omne vitemus, agamusque potius quod vult quam quod potest gloriemur. Repudians igitur eos ac expellens propter opera iniquitatis, dicit discedite a me, qui operamini iniquitatem.

Hieronymus. Non dixit: qui operati estis iniquitatem, ne videretur tollere poenitentiam; sed: qui operamini; idest, qui usque in praesentem horam cum iudicii tempus advenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum. Chrysostomus super Matth..

Nam mors quidem animam a carne separat; animae autem propositum non immutat.

#10 Lectio 10
Chrysostomus in Matth..

Quoniam quidam futuri erant quae dicta sunt a domino admirantes; ostensionem autem quae est per opera non tribuentes, praeveniens eos terret dicens omnis ergo qui audit verba mea haec, et facit ea, assimilabitur viro sapienti. Chrysostomus super Matth..

Non autem dixit: aestimabo eum qui audit et facit, virum sapientem; sed: assimilabitur viro sapienti; ergo qui similatur homo est; cui autem assimilatur? Christo; Christus autem est sapiens vir, qui aedificavit domum suam, idest ecclesiam, supra petram, idest supra fortitudinem fidei. Vir autem stultus est diabolus, qui aedificavit domum suam, idest omnes impios, super arenam, idest inconstantiam infidelitatis, aut super carnales homines: qui dicuntur arena propter sterilitatem, et quia non cohaerent sibi, sed sunt per diversas opiniones dispersi, et quia sunt innumerabiles. Pluvia autem est doctrina quae irrigat hominem; nubes autem sunt a quibus pluvia fluit. Quidam a spiritu sancto excitantur, sicut apostoli et prophetae, et quidam a spiritu diaboli, sicut haeretici. Venti autem boni sunt spiritus diversarum virtutum, vel Angeli, qui invisibiliter in sensibus hominum operantur, et adducunt ad bona; venti autem mali sunt spiritus immundi. Flumina autem bona sunt evangelistae et doctores populi; flumina mala sunt homines immundo spiritu pleni, et verbositate instructi, sicut philosophi, et ceteri saecularis scientiae professores, de quorum ventre exeunt flumina aquae mortuae. Ecclesiam ergo quam Christus fundavit non pluvia mendacis doctrinae corrumpit, neque diabolicus flatus impellit, neque violentorum fluminum impetus movet. Nec est contrarium quod quidam de ecclesia cadunt: non enim omnes qui christiani dicuntur, Christi sunt; sed novit dominus qui sunt eius. Sed contra domum quam aedificavit diabolus, descendit pluvia verae doctrinae; venti, idest spirituales gratiae, aut Angeli; flumina, quatuor evangelistae, et ceteri sapientes; et sic cecidit domus, idest gentilitas, ut surgeret Christus; et facta est eius ruina magna, solutis erroribus, convictis mendaciis, et idolis in toto mundo destructis. Christo ergo similis est qui audit verba Christi et facit ea: ipse enim aedificat supra petram, idest Christum, qui est omne bonum: ut in quacumque specie boni aliquis aedificaverit, supra Christum aedificasse videatur.

Sicut autem ecclesia aedificata a Christo dirui non potest, sic talem christianum, qui se aedificavit super Christum, nulla adversitas Deicere potest: secundum illud ad Rom.: quis nos separabit a caritate Christi? diabolo autem est similis qui audit verba Christi et non facit. Verba enim quae audiuntur et non fiunt, separata sunt, et dispersa; et ideo assimilantur arenae. Arena etiam est omnis malitia, vel etiam mundialia bona. Sicut autem domus diaboli destructa est, ita tales supra arenam fundati destruuntur et cadunt.

Et est ruina magna, si de fundamento fidei aliquid ruinae fuerit passus; non autem si fornicatus fuerit aut homicidium fecerit; quia habet unde per poenitentiam surgat, sicut et David.

Rabanus.

Vel ruina magna intelligenda est, qua dicturus est dominus audientibus et non facientibus: ite in ignem aeternum. Hieronymus. Vel aliter. Super arenam, quae fluida est, et in unam copulam non potest redigi, omnis haereticorum sermo aedificatur ut corruat.

Hilarius in Matth.. Vel aliter.

In pluviis blandarum et sensim illabentium voluptatum illecebras significat, quibus primum fides rivis patentibus immadescit; post quas fluviorum procurus, idest graviorum cupiditatum motus, incurrit, ut exinde tota ventorum vis circumstantium desaeviat, idest universus diabolicae potestatis spiritus inferatur. Augustinus de serm. Dom.. Vel aliter. Pluvia cum in mali alicuius significatione ponitur, caliginosa superstitio intelligitur; rumores autem hominum ventis comparantur; fluvius autem carnalibus concupiscentiis, tamquam fluentibus super terram; et qui prosperitatibus inducitur, adversitatibus frangitur: quorum nihil metuit qui fundatam habet domum supra petram, idest qui non solum audit praeceptum domini, sed etiam facit. Et in his omnibus periculo se subicit qui audit et non facit; non enim quisque firmat in se quae dominus praecipit vel ipse audit, nisi faciendo.

Considerandum autem est, quia cum dixit qui audit verba mea haec, satis significat istum sermonem omnibus praeceptis, quibus christiana vita formatur, esse perfectum; ut merito qui secundum ea vivere voluerint, comparentur aedificanti supra petram.

#11 Lectio 11

Glossa. Posita doctrina Christi, effectum doctrinae ipsius in turbis ostendit, dicens et factum est, cum consummasset Jesus verba haec, admirabantur turbae super doctrina eius. Rabanus in Matth..

Consummatio haec ad perfectionem verborum et integritatem dogmatis pertinet.

Quod autem dicitur turbas admirari, aut infideles in turba significat (qui ob hoc stupebant, quia non credebant verbis salvatoris); aut omnes generaliter demonstrat, qui excellentiam tantae sapientiae in eo venerabantur. Chrysostomus super Matth.. Placatus rationabiliter hominis intellectus laudem generat, victus autem admirationem. Quicquid enim digne laudare non possumus, admiramur. Admiratio tamen eorum magis ad gloriam Christi pertinebat quam ad fidem ipsorum: si enim crederent in Christum, non mirarentur. Illud enim movet admirationem quod superat facientis aut dicentis personam; et ideo quod a Deo factum aut dictum est, non admiramur, quia omnia minora sunt quam Dei potentia. Turbae autem erant quae mirabantur, id est populus vulgaris, non principes populi, qui non discendi studio audire solebant; populus autem simplex simpliciter audiebat; sed eorum silentium, si illi interfuisent, suis contradictionibus conturbasset: ubi enim est maior scientia, illic fortior malitia: qui enim festinat esse prior, non est contentus esse secundus.

Augustinus de cons. Evang.. Ex eo autem quod hic dicitur potest videri discipulorum turbam deseruisse, ex quibus illos duodecim elegerat in monte ex pluribus quos apostolos nominavit, quod matthaeus hic praetermisit. Solis enim discipulis in monte videtur Jesus hunc habuisse sermonem, quem matthaeus interposuit et Lucas tacet. Et Deinde, cum descendisset in loco campestri, habuisse alterum similem, de quo matthaeus tacet, Lucas non tacet. Quamquam etiam illud possit occurrere quod, sicut supra dictum est, apostolis ceterisque turbis praesentibus unum habuisse sermonem quem matthaeus Lucasque narrarunt diverso narrandi modo, sed eadem veritate sententiarum; et sic planum est quod hic dicitur de admiratione turbae.

Chrysostomus in Matth..

Causam autem admirationis subdit, dicens erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut Scribae eorum et Pharisei. Si autem hanc potestatem videntes per opera, Scribae eum a se abigebant, ubi sola verba erant potestatem manifestantia, qualiter scandalizati non fuissent? sed turbae hoc non passae sunt: cum enim anima benevola fuerit, facile persuadetur a sermonibus veritatis. Erat autem potestas docentis, ut multos eorum caperet, et in admirationem mitteret; ita quod propter delectationem eorum quae dicta erant, neque tacentem dimittebant: unde et secutae sunt eum descendentem de monte. Stupebant autem eius maxime potestatem, quia non ad alium referens, ut prophetae et Moyses dixerunt, quae dixit, sed ubique ostendit se eum esse qui habet dominium: etenim legem ferens, continue apponebat: ego autem dico vobis. Hieronymus. Quia quasi Deus et dominus ipsius Moysi pro libertate voluntatis suae, vel ea quae minus videbantur addebat in lege, vel commutans praedicabat in populo, ut supra legimus: dictum est antiquis; ego autem dico vobis. Scribae autem ea tantum docebant quae scripta sunt in Moysae et prophetis.

Gregorius Moralium.

Vel singulariter Christus ex bona potestate locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit; nos autem quia infirmi sumus, ex propria infirmitate pensemus quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Hilarius in Matth..

Vel in verborum virtutibus effectum potestatis metiebantur. Augustinus de serm. Dom.. Hoc est enim quod in Psalmo II significatur: fiducialiter agam in eo. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, terrae probatum, purgatum septuplum, propter quem numerum admonitus sum omnia ista praecepta ad septem illas referre sententias quas in principio sermonis huius posuit, scilicet de beatitudinibus.

Quod enim aliquis fratri irascatur sine causa, vel racha dicat, vel fatuum eum appellet, superbissime admittitur; contra quod est unum remedium, ut supplici animo veniam deprecetur, qui non iactantiae spiritu infletur. Beati ergo pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Consentit autem adversario, idest verbo Dei reverentiam exhibendo, quisquis ad testamentum patris aperiendum non litibus acerbus, sed pietate mitis accesserit: beati ergo mites, quoniam ipsi hereditate possidebunt terram. Quisquis etiam carnalem delectationem contra rectam voluntatem quam rebellare sentit, exclamet: infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? et ita lugendo impleret consolatoris auxilium: unde beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quid autem laboriosius cogitari potest quam ut in vitiosa consuetudine superanda praecidat intra se membra impediencia regnum caelorum, nec dolore frangatur, toleret in coniugali fide omnia quae, quamvis sint molestissima, crimen tamen fornicationis non habent; verum loquatur, quod non iurationibus crebris, sed morum probitate commendat? sed quis tantos labores inire audeat, nisi flagret amore iustitiae, quasi fame ac siti vehementi accensus? beati ergo qui esuriunt et sitiunt, quoniam ipsi saturabuntur.

Quis autem potest paratus esse ab infirmis iniurias sustinere, petentia se tribuere, diligere inimicos, benefacere his qui se oderunt, orare pro persequentibus, nisi perfecte misericors? beati ergo misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Mundum autem cordis oculum habet qui finem bonorum operum suorum non in eo constituit ut hominibus placeat, neque ut comparet ea quae huic vitae sunt necessaria, neque temere animum hominis contemnat; et quicquid exhibet homini, hac intentione exhibet qua sibi vult exhiberi. Beati ergo mundo corde quoniam Deum videbunt. Oportet etiam ut per mundum cor inveniatur arcta via sapientiae, cui perversorum hominum deceptiones obstrepunt; quas evadere est venire ad pacem sapientiae.

Beati ergo pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

Sed sive iste ordo considerandus sit, sive alius, facienda sunt quae audivimus a domino, si volumus aedificare supra petram.

|+8 Capitulus 8

#1 Lectio 1

Hieronymus. Post praedicationem atque doctrinam, signorum offertur occasio, ut per virtutum miracula praeteritus apud audientes sermo firmetur. Chrysostomus super Matth..

Quia enim quasi potestatem habens docebat, ut non aestimaretur ostentatio esse hic doctrinae modus, operibus hoc idem facit, quasi potestatem habens curare; et ideo dicit cum autem descendisset Jesus de monte secutae sunt eum turbae multae. Origenes.

Docente enim domino in monte, discipuli erant cum ipso, quibus erat datum caelestis doctrinae nosse secreta; nunc autem descendente eo de monte, turbae secutae sunt eum, quia in monte ascendere nequaquam poterant; quia quos delictorum sarcina deprimit, ad mysteriorum sublimia scandere non valent. Descendente autem domino, hoc est inclinante se ad infirmitatem et impotentiam ceterorum, quando misertus est imperfectioni eorum, vel infirmitati, secutae sunt eum turbae multae: quidam propter claritatem, plerique propter doctrinam, nonnulli propter curationem et administrationem. Haymo. Vel aliter. Per montem in quo dominus sedet, caelum intelligitur, de quo scriptum est: caelum mihi sedes est. Sed cum dominus in monte sedet, soli discipuli ad eum accedunt: quia antequam fragilitatis nostrae humanitatem assumeret, notus erat tantum in Iudaea Deus; at vero postquam de monte suae divinitatis descendit, et humanitatis nostrae fragilitatem assumpsit, magna turba nationum secuta est eum.

Demonstratur autem doctoribus ut in praedicatione sua sermonem habeant temperatum, et sicut viderint unumquemque capere posse, ita et verbum Dei annuntient.

Ascendunt enim in montem doctores, cum perfectioribus excellentia praecepta ostendunt; descendunt vero, cum infirmioribus leviora demonstrant.

Chrysostomus super Matth..

Inter ceteros autem qui montem non ascenderant, et leprosus sursum ascendere non valebat, quasi peccatorum baiulans pondus: lepra enim est peccatum animarum nostrarum. Ideo ergo dominus de altitudine caeli, quasi de excelso monte, descendit, ut lepram peccatorum nostrorum mundaret: et ideo quasi iam praeparatus descendenti occurrit: propter quod dicitur et ecce leprosus veniens. Origenes. Deorsum curat, et in monte nihil facit: quia tempus est omni rei sub caelo: tempus doctrinae, et tempus curationis. In monte docuit, animas curavit, corda sanavit; quibus completis, sicut de caelestibus montibus ad salvandos carnales descendente, venit ad eum leprosus, et adorabat eum.

Antequam peteret, adorare coepit, cultum ostendens. Chrysostomus super Matth..

Non enim illum petebat quasi hominem artificem, sed adorabat eum quasi Deum. Oratio autem perfecta est fides et confessio: unde leprosus fidei opus adorans implevit; sed opus confessionis implevit in verbis: unde adorabat eum dicens. Origenes. Domine, per te omnia facta sunt: tu ergo, si vis, potes me mundare. Voluntas tua opus est, et opera tua voluntati obediunt. Tu prius Naaman syrum per eliseum a lepra mundasti; et modo, si vis, potes me mundare.

Chrysostomus in Matth..

Non dixit: si rogaveris Deum, neque: si adoraveris; sed si volueris, potes me mundare. Neque dixit: domine, munda; sed ei totum concedit; et dominum eum facit, et potestatem universorum ei attribuit.

Chrysostomus super Matth..

Et ita spirituali medico spiritualem offerebat mercedem: nam sicut medici pecuniis, iste oratione placatur. Nihil enim dignius offerimus Deo quam orationem fidelem. In hoc autem quod dicit si vis, non dubitat Christi voluntatem ad omne opus bonum paratam. Sed quia non omnibus expedit corporalis integritas, nesciebat utrum ei expediret curatio illa.

Dicit ergo si vis; ac si diceret: credo quia quod bonum est vis; ignoro autem si est mihi, quod desidero, bonum. Chrysostomus in Matth.. Cum autem voluntate ac sermone purgare posset, manus apposuit tactum, unde sequitur et extendens manum, tetigit eum: ut ostendat quoniam non subiacet legi, et quoniam mundo iam nihil est immundum. Eliseus autem observans legis diligentiam, non exivit, et tetigit Naaman; sed mittit eum ad iordanem lavandum. Dominus autem monstrat quoniam non ut servus, sed ut dominus, curat et tangit: non enim manus a lepra facta est immunda, sed corpus leprosum a manu sancta constitutum est mundum. Non enim corpora solum curaturus advenit, sed et animam in veram sapientiam ducturus. Sicut igitur manibus non lotis iam manducare non prohibebat, ita et hic erudit quoniam oportet animae lepram formidare solam, quod est peccatum: lepram autem corporis nullum impedimentum esse ad virtutem. Chrysostomus super Matth.. Quamvis autem litteram legis solverit, propositum tamen eius non solvit. Ideo enim lex iussit non tangere lepram, quia non poterat facere ut lepra non sordidaret tangentem; ergo vetuit tangere lepram, non ut leprosi non sanarentur, sed ut tangentes non inquinarentur. Iste autem tangens non inquinatus est a lepra, sed ipsam lepram mundavit tangendo. Damascenus de fide orth.. Non enim Deus solum erat, sed homo: unde per tactum et per sermonem divina signa operabatur: ut enim per organum, ita per corpus divinae perficiebantur actiones. Chrysostomus in Matth..

Cum autem leprosum tangit, nullus eum incusat, quia nondum invidia detenti erant auditores. Chrysostomus super Matth..

Si autem tacite eum curasset, quis scire poterat cuius virtute sanatus esset? igitur voluntas mundandi facta est propter leprosum, verbum autem propter spectantes; ideo dixit volo, mundare.

Hieronymus. Non autem ut plerique Latinorum putant, iunctim legendum est volo mundare; sed separatim, ut prius dicatur volo, Deinde ut imperans dicat mundare. Ille enim dixerat si vis; dominus respondit volo; ille praemiserat potes me mundare; dominus dixit mundare.

Chrysostomus in Matth..

Nusquam autem videtur dicere hoc verbum, quamvis magna signa faciens; sed hic propterea apposuit volo, ut opinionem plebis et leprosi de eius potestate confirmaret.

Chrysostomus. Cessit autem mandanti natura cum decenti velocitate; et ideo sequitur et confestim mundata est lepra eius. Sed hoc quod dicit confestim, multum est tardius velocitate quae secundum opus est facta. Origenes. Quia enim non dubitavit credere, non tardatur sanatio; quia non distulit confessionem, non differtur mundatio.

Augustinus de cons. Evang.. Huius autem leprosi mundati etiam Lucas meminit, non sane hoc ordine, sed ut solent praetermissa recordari, posterius facta praecoccupari, sicut divinitus suggererentur, ut antea cognita, postea recordando rescriberent. Chrysostomus in Matth..

Curans autem Jesus corpus, iubet nulli dicere; unde sequitur et ait illi Jesus: vide nemini dixeris. Quidam igitur aiunt quoniam ideo iussit hoc, ut non malignentur circa eius purgationem; quod insipienter dicitur: non enim ita mundavit ut dubitabilis esset mundatio; sed nulli dicere iubet, docens non diligere ostentationem et honorem. Qualiter igitur alii sanato iubet dicere? sed in hoc erudit nos bonae mentis esse; non enim illic divulgari se iussit, sed dari gloriam Deo. Per leprosum ergo hunc instruit nos non esse vane gloriosos: per illum autem non esse ingratos, sed omnia ad laudem Dei referre. Hieronymus. Et revera quid erat necesse quod sermone iactaret quod corpore praeferebat? Hilarius in Matth.. Vel ut salus haec non offerretur potius quam quaereretur, silentium imperatur.

Sequitur sed vade, ostende te sacerdoti. Hieronymus. Mittit autem eum ad sacerdotes, primum propter humilitatem, ut sacerdotibus deferre videatur; Deinde ut videntes leprosum mundatum, si crederent salvatori, salvarentur; si vero non crederent, inexcusabiles fierent; et simul ne quod in eo saepissime criminabantur, legem infringere videretur. Chrysostomus.

In Matth.. Neque enim ubique eam dissolvebat, neque ubique custodiebat; sed quandoque quidem hoc, quandoque illud faciebat: in uno quidem futurae sapientiae praeparans vitam, in altero autem inverecundam Iudaeorum cohibens linguam, et condescendens imbecillitati eorum. Unde apostoli apparent quandoque quidem observantes legem, quandoque autem eam praetermittentes.

Origenes. Vel mittit ad sacerdotes, ut cognoscant quia non per legis consuetudinem mundatus est, sed per gratiae operationem. Hieronymus.

Erat autem in lege praecceptum ut qui mundati fuerant a lepra, offerrent munera sacerdotibus; unde sequitur et offer munus tuum, quod praecipit Moyses, in testimonium illis. Chrysostomus super Matth..

Non sic intellige, quia hoc Moyses praecipit in testimonium illis: sed vade tu, offer in testimonium illis. Chrysostomus in Matth..

Praeviciens enim Christus eos ex hoc nihil profecturos, non dixit: in emendationem eorum, sed in testimonium, id est in accusationem, et attestationem quoniam quae a me erant fienda, omnia facta sunt. Et licet eos praeviderit non emendari, non tamen dimisit quae facere oportebat: illi autem in propria manserunt malitia. Non autem dixit: munus quod ego iubeo, sed quod Moyses iussit, ut interim transmittat ad legem, et iniquorum obstruat ora: ut enim non dicant quoniam sacerdotum gloriam rapuit, opus quidem ipse implevit, probationem autem illis concessit. Origenes. Vel offer munus tuum, ut omnes qui vident te portare, miraculo credant. Chrysostomus super Matth.. Vel ideo iubet offerri munera, ut si postmodum eum expellere vellent, dicere eis: munera quasi a mundato accepistis; et quomodo me quasi leprosum expellit? Hilarius in Matth.. Vel legendum est quod Moyses praecipit in testimonium illis: quia quod Moyses in lege praecipit, testimonium est, non effectus. Beda in hom.

Dom. 3 post epiph.. Si quem autem moveat quomodo dominus cum videatur Moysi sacrificium approbare, quare id ecclesia non recipiat, meminerit quod nondum Christus corpus suum obtulerat per passionem in holocaustum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia prius quam illud quod significabatur, confirmatum esset testimonio apostolorum praedicantium, et fide credentium populorum.

Vir autem iste genus humanum designat, qui non solum leprosus, verum etiam, iuxta evangelium Lucae, plenus lepra fuisse describitur. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, illa scilicet ut extenta manu salvatoris, hoc est incarnato Dei verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisci vanitate mundentur; et qui diutius abominabiles, et castris populi Dei eiecti, iam aliquando templo redditi et sacerdoti, queant offerre corpora sua hostiam viventem; illi scilicet cui dicitur: tu es sacerdos in aeternum. Remigius. Moraliter autem per leprosum designatur peccator: nam peccatum immundam et variam animam facit; qui ante Christum procidit, quando de pristinis peccatis confunditur: et tamen debet confiteri, et remedium poenitentiae postulare: nam leprosus vulnus ostendit, et remedium postulavit.

Extendit autem dominus manum, quando auxilium divinae miserationis impendit: et statim consequitur remissionem delictorum; nec debet ecclesia eidem reconciliari, nisi iudicio sacerdotis.

#2 Lectio 2

Chrysostomus super Matth..

Postquam dominus discipulos docuit in monte, leprosum autem sanavit sub monte, venit capharnaum in mysterio, quia post Iudaeorum mundationem venit ad gentes. Haymo. Capharnaum enim, quae villa pinguedinis interpretatur, sive ager consolationis, ecclesiam quae ex gentibus est collecta, significat, quae spirituali pinguedine est repleta, secundum illud Ps. 62, 6: sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. Et inter pressuras saeculi de caelestibus consolatur, secundum illud Ps. 93, 18: consolationes tuae laetificaverunt animam

meam. Unde dicitur cum autem introisset capharnaum, accessit ad eum centurio. Augustinus de verb. Dom.. Iste centurio de gentibus erat: iam enim Iudaea gens habebat militem Romani imperii. Chrysostomus super Matth.. Centurio autem iste primus fructus ex gentibus ad cuius fidei comparationem omnium Iudaeorum fides infidelitas est inventa: qui neque Christum audivit docentem, neque leprosum, cum mundaretur, aspexit, sed audita tantummodo sanitate leprosi, plus credit quam audivit: erat enim in mysterio gentium futurarum, quae neque legem aut prophetas legerant de Christo, neque ipsum Christum mirabilia facientem viderant. Accessit ergo rogans, et dicens domine, puer meus iacet in domo paralyticus, et male torquetur. Vide autem bonitatem centurionis, qui pro salute servi sic sollicite festinabat, quasi non damnum pecuniae sed salutis passurus in morte illius. Nullam enim differentiam aestimabat inter servum et dominum: quia etsi dignitas in hoc saeculo diversa est inter illos, una tamen est illis natura. Fidem autem centurionis vide: quia non dixit: veni et salva eum; quia ille constitutus in omni loco erat praesens; sapientiam autem, quia non dixit: hic constitutus salva eum: sciebat enim quia potens est ad faciendum, sapiens ad intelligendum, misericors ad exaudiendum: ideo infirmitatem tantum exposuit, remedium autem sanitatis in potestate misericordiae eius dimisit, dicens et male torquetur: in quo apparet quia diligebat eum: nam unusquisque quem diligit, etsi modice fuerit taediatus, gravius eum putat habere quam habet. Rabanus. Omnia ista cum dolore cognominavit: et iacentem, et paralyticum, et male detentum: ideo ut animae suae angustias demonstraret, et dominum commoveret; sic debent omnes condolere servis, et eorum curam habere. Chrysostomus in Matth.. Quidam autem dicunt, quoniam excusans se, hanc causam dixit propter quam non ipsum adduxit.

Neque enim possibile erat dissolutum, cum torqueretur, et ad ultimas esset expirationes, portari. Ego autem signum hoc esse magnae fidei dico: quia enim sciebat quod sola iniunctio sufficeret ad restaurationem iacentis, superfluum aestimabat eum ducere.

Hilarius in Matth.. Iacentes autem in saeculo et peccatorum morbis dissolutae spiritualiter gentes aestimandae sunt, omnibus undique membris fluidis, et ad consistendi officium gradiendique corruptis; quarum salutis sacramentum in puero centurionis expletur, quem satis dictum sit principem esse gentium crediturarum. Quis autem sit hic princeps, canticum Moysi docet, ubi scilicet dicitur: constituit terminos gentium iuxta numerum Angelorum.

Remigius. Vel per centurionem designantur qui primi ex gentibus crediderunt, et perfecti in virtute fuerunt: centurio enim dicitur qui centum militibus praeest; centenarius autem numerus perfectus est. Recte ergo centurio pro puero suo rogat, quia primitiae gentium pro salute totius gentilitatis Deum rogaverunt.

Hieronymus. Videns autem dominus centurionis fidem, humilitatem et providentiam, statim se iturum et sanaturum esse promittit; unde sequitur et ait illi Jesus: ego veniam, et curabo eum. Chrysostomus in Matth.. Quod numquam fecit, hic facit Jesus: ubique enim sequitur voluntatem supplicantium, hic autem praesilit, et non solum curare promittit, sed ire ad domum. Facit hoc, ut discamus centurionis virtutes. Chrysostomus super Matth..

Nisi enim ille dixisset veniam, et curabo eum, numquam iste responderet non sum dignus. Deinde quoniam pro servo petebat, ideo ire promisit, ut nos doceat non colere magnos et contemnere modicos; sed pauperes et divites similiter honorare. Hieronymus. Sicut autem in centurione commendamus fidem, eo quod credidit paralyticum a salvatore posse sanari, ita patet humilitatis in hoc quod se iudicavit indignum cuius tectum dominus intraret; unde sequitur et respondens centurio, ait illi: domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum.

Rabanus. Propter conscientiam enim vitae gentilis, gravari se magis dignatione putavit, quam iuvari, cuius etsi fide praeditus, nondum erat tamen sacramentis inunctus.

Augustinus de verb. Dom..

Dicendo autem se indignum, praestitit dignum, non in cuius parietes, sed in cuius cor verbum Dei Christus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide et humilitate, nisi illum quem timebat intrare domum suam, corde gestaret: nam non erat magna felicitas, si Jesus intraret in parietes eius, et non esset in pectore eius. Severianus.

Mystice autem hoc tectum, corpus est quod tegit animam: quod libertatem mentis caelesti visione in se concludit. Sed Deus neque habitare carnem, neque tectum nostri corporis designatur intrare. Origenes.

Nunc etiam quando sancti a Deo acceptabiles ecclesiarum antistites sub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos dominus ingreditur; et tu sic aestimes quasi dominum suscipiens. Et quando corpus et sanguinem domini manducas et bibis, tunc dominus sub tectum tuum ingreditur; et tu ergo humilians teipsum dicas domine, non sum dignus. Ubi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.

Hieronymus. Prudentia autem centurionis apparet in hoc quod ultra corporis tegumen latentem vidit divinitatem, unde subiungit sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Chrysostomus super Matth.. Sciebat enim quoniam astabant illi invisibiliter Angeli ministrantes, qui omne verbum eius vertunt in opus; et quod si Angeli cessant, tamen infirmitates praeceptis eius vivacibus expelluntur. Hilarius in Matth..

Dicit etiam centurio puerum verbo posse sanari, quia salus gentium omnis ex fide est, et in praeceptis domini vita est universorum: et ideo subiungit dicens nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites; et dico huic: vade, et vadit; et alii: veni, et venit; et servo meo: fac hoc, et facit.

Chrysostomus super Matth..

Patris et filii mysterium spiritu sancto suggerente depinxit, ac si diceret: etsi ego sum sub potestate alterius, tamen habeo potestatem iubendi eis qui sub me sunt; sic et tu, quamvis sis sub potestate patris, scilicet in quantum homo, habes tamen potestatem iubendi Angelis. Sed forte dicit Sabellius volens ostendere eundem esse patrem qui et filius est, sic hoc esse intelligendum: si ego sub potestate constitutus possum iubere, quanto magis tu, qui sub nullius es potestate? sed hanc expositionem non recipit textus. Non enim dixit: si ergo homo sub potestate; sed dixit nam et ego homo sum sub potestate: in quo patet quod inter se et Christum non comparationis differentiam fecit; sed rationem similitudinis introduxit.

Augustinus de verb. Dom..

Si ego, qui sum sub potestate, iubendi habeo potestatem, quid tu potes, cui omnium serviunt potestates? Glossa. Potes per Angelorum ministeria sine corporis praesentia dicere infirmitati ut recedat, et recedet; et sanitati ut veniat, et veniet. Haymo. Possunt autem per subiectos centurionis, virtutes naturales intelligi, in quibus plurimi gentilium pollebant; vel etiam cogitationes bonae aut malae. Malis autem dicamus ut recedant, et recedent; sed bonas vocemus, et venient; servo quoque nostro, hoc est corpori, ut subiciatur voluntati divinae.

Augustinus de cons. Evang..

Huic autem quod hic dicitur, videtur repugnare quod ait Lucas: cum audisset centurio de iesu, misit ad eum seniores Iudaeorum, rogans eum ut veniret, et salvaret servum eius; et iterum quod: cum non longe esset a domo misit ad eum centurio amicos dicens: domine, noli vexari, non enim sum dignus ut sub tectum meum intres. Chrysostomus in Matth..

Quidam autem dicunt, quoniam non est idem ille et hic; quod multas coniecturas habet. De illo enim ait Lucas quoniam synagogam nostram construxit, et gentem diligit; de isto autem ipse Iesus ait neque in Israel tantam fidem inveni; unde videtur Iudaeum illum esse.

Mihi autem videtur idem hic et ille. Sed quando Lucas dicit quod misit ut veniat, blanditias Iudaeorum insinuavit. Conveniens enim est credere centurionem volentem abire, prohibitum esse a Iudaeis blandientibus, et dicentibus quoniam nos abimus et conducimus eum. Sed quando ab eorum imminentia erutus est, tunc misit, dicens: ne aestimes quod propter desidiā non veni, sed quia me indignum aestimavi ut te in domum meam susciperem.

Quod autem matthaeus ait non per amicos, sed per seipsum hoc eum dixisse, nihil contrarium est: uterque enim desiderium viri repraesentavit, et quoniam de Christo decentem opinionem habebat.

Conveniens autem est opinari et ipsum, postquam misit amicos, ad venientem per se haec dicere. Si autem non hoc dixit Lucas, neque illud matthaeus, non sibi contradicunt, sed complent quae ab invicem derelinquebantur. Augustinus de cons. Evang.. Matthaeus ergo accessum centurionis ad dominum per alios factum compendio dicere voluit, quia fidem eius qua vere ad Deum acceditur laudavit, ut diceret non inveni tantam fidem in Israel. Lucas autem ideo totum ut gestum est aperuit, ut ex hoc intelligere cogere qualiter eum accepisse dixerit matthaeus, qui mentiri non potuit. Chrysostomus in Matth.. Neque enim est contrarium quod fabricavit synagogam, secundum Lucam, et quod hic ostenditur non esse Israelita: possibile enim est Iudaeum non existentem, et synagogam fabricasse, et gentem diligere.

#3 Lectio 3

Chrysostomus in Matth..

Sicut quod leprosus dixerat de Christi potestate, si vis, potes me mundare, Christi voce confirmatur, dicentis volo, mundare, ita et hic centurionem de Christi potestate testantem non solum non accusavit, sed etiam commendavit. Sed et amplius aliquid fecit: intensionem enim laudis evangelista significans, dicit audiens autem Iesus miratus est. Origenes.

Attende quantum sit aut quale quod Deus unigenitus miratur.

Aurum, divitiae, regna, principatus in conspectu eius sunt tamquam umbra vel flos decidens: nihil ergo horum in conspectu Dei mirabile est, quasi magnum vel pretiosum, sed tantum fides: hanc miratur honorificans, hanc acceptabilem sibi aestimat. Augustinus super Genesim contra Manichaeos. Quis autem in illo fecerat illam fidem, nisi ipse qui admirabatur? quod si et alius eam fecisset, ut quid miraretur qui praescius erat? quod ergo miratur dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est sic moveri: omnes enim tales motus eius non perturbati animi signa sunt, sed docentis magisterium. Chrysostomus in Matth..

Unde plebe omni praesente admiratus esse dicitur, et aliis exemplum dedit, ut eum mirentur; sequitur enim et sequentibus se dixit: amen dico vobis: non inveni tantam fidem in Israel. Augustinus contra faustum. Fidem laudat illius; non autem desertionem militiae imperavit. Hieronymus. Hoc autem de praesentibus loquitur, non de omnibus retro patriarchis et prophetis. Chrysostomus super Matth..

Credidit enim Andreas, sed iohanne dicente: ecce agnus Dei; credidit Petrus, sed evangelizante sibi Andrea; credidit Philippus, sed legendo Scripturas; et Nathanael prius signum divinitatis accepit, et sic fidei confessionem obtulit.

Origenes. Iairus Israelis princeps pro filia sua petens, non dixit dic verbo, sed: veni velociter.

Nicodemus de fidei sacramento audiens ait: quomodo potest hoc fieri? maria et martha dicunt: domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus, quasi dubitantes quod ubique posset adesse Dei potentia. Chrysostomus

super Matth.. Aut si volumus fideliozem putare istum quam apostolos, ita testimonium Christi intelligendum est quod unumquodque bonum hominis secundum quantitatem personae illius laudatur: rusticum enim dicere aliquid sapienter, magnum est; quod de philosopho non est mirum: sic de centurione dictum est in nullo tantam fidem inveni in Israel. Chrysostomus in Matth.. Non enim erit aequale Iudaeum credere et gentilem.

Hieronymus. Vel forte in centurione fides gentium praepositur Israeli; unde subdit dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient. Augustinus de verb. Dom.. Non omnes ait, sed multi; tamen ipsi ab oriente et occidente: istis duabus partibus totus orbis designatur.

Haymo. Vel ab oriente veniunt qui statim illuminati transeunt; ab occidente hi qui persecutionem usque ad mortem toleraverunt pro fide; vel ab oriente quis venit, cum ab infantia Deo servire incipit; ab occidente, dum in ipsa decrepita aetate ad Deum convertitur. Origenes.

Sed quomodo alibi dicit, quod pauci sunt electi? per diversas enim generationes pauci electi sunt, simul vero congregati in tempore visitationis multi inveniuntur. Sequitur et recumbent, non carnaliter iacentes, sed spiritualiter requiescentes; non temporaliter potantes, sed aeternaliter epulantes cum Abraham, Isaac et Iacob in regno caelorum, ubi lux, exultatio, gloria, et longaeuitas vitae aeternae.

Hieronymus. Quia autem Deus Abraham caeli conditor, pater Christi est, idcirco in regno caelorum est et Abraham, cum quo accubiturae sunt nationes quae crediderunt in Christum filium creatoris.

Augustinus de verb. Dom..

Sicut autem videmus christianos vocatos ad caeleste convivium, ubi est panis iustitiae, potus sapientiae, ita videmus et Iudaeos reprobatos; unde sequitur filii autem regni eicientur in tenebras exteriores: Iudaei scilicet, qui legem acceperunt, qui celebrant figuras omnium futurorum, qui tamen praesentia non agnoverunt. Hieronymus.

Vel filios regni dicit Iudaeos, quia in eis Deus ante regnavit. Chrysostomus in Matth.. Vel filios regni eos dicit quibus regnum erat praeparatum; quod et magis eos mordebat. Augustinus contra faustum. Si ergo non commendavit Moyses populo Israel Deum, nisi Deum Abraham, Isaac et Iacob, eumque ipsum Christus commendat; non est conatus illum populum avertere a Deo suo; sed ideo minatus est eos ituros in tenebras exteriores, quod aversos videret eos a Deo suo, in cuius regno gentes vocatas ex toto orbe terrarum recubituras dicit cum Abraham, Isaac et Iacob: non ob aliud quam quod fidem tenuissent Dei Abraham, Isaac et Iacob: quibus non quasi in morte correctis, vel post passionem suam iustificatis testimonium dominus perhibeat. Hieronymus. Tenebrae autem exteriores dicuntur, quoniam qui a domino expellitur foras, relinquit lumen.

Haymo. Quid autem ibi passuri sint, manifestat cum subdit ibi erit fletus et stridor dentium. Per metaphoram enim membrorum poenas describit tormentorum: solent enim oculi fumo tacti lacrymas producere, dentes vero a nimio frigore stridere.

Ostenditur ergo quod reprobi in inferno et calorem intolerabilem et frigus sustinebunt, secundum illud iob: transient ab aquis nivium ad calorem nimium. Hieronymus.

Si autem fletus oculorum est, et stridor dentium ossa demonstrat, vera est corporum et eorumdem membrorum quae ceciderant resurrectio. Rabanus. Vel stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero unumquemque poeniteat, sero sibi irascatur, quod tam pertinaci improbitate deliquit. Remigius. Vel aliter. Tenebras exteriores appellat exterarum nationes: quantum enim ad historiam attinet, praedicat dominus his verbis interitum Iudaeorum, quoniam propter infidelitatem ducendi erant captivi, et dispergendi per diversa regna terrarum: fletus enim ab igne solet fieri, stridor dentium a frigore. Illis ergo adscribitur fletus qui in calidioribus locis habitant, sicut in india et Aethiopia; stridor vero dentium illis adscribitur qui in frigidioribus locis commorantur, sicut est hircania et Scythia. Chrysostomus in Matth.. Ne quis autem existimet blanditiarum esse haec verba quae dicta erant, credere facit signo; unde sequitur et dixit Iesus centurioni: vade, et sicut credidisti fiat tibi. Rabanus.

Quasi dicat: secundum mensuram fidei fiat tibi et ista gratia. Potest autem meritum domini etiam famulis suffragari, non solum merito fidei, sed etiam studio disciplinae; unde sequitur et sanatus est.

Chrysostomus in Matth..

Ubi velocitatem admirare: neque enim solum curare, sed inopinate et in momento temporis hoc facere, virtutem Christi ostendebat.

Augustinus de verb. Dom..

Sicut enim dominus domum centurionis corpore non intravit, sed absens corpore, praesens maiestate, puerum sanavit, sic et in solo Iudaico populo corpore fuit; apud alias autem gentes, nec de virgine natus est, nec passus est, nec humana pertulit, nec divina mirabilia fecit; et tamen impletum est quod dictum erat: populus quem non cognovi, servivit mihi; in auditu auris obedivit mihi. Iudaea enim gens cognovit, et crucifixit; orbis terrarum audivit, et credidit.

|#4 Lectio 4

Rabanus. Postquam ostendit matthaeus per leprosum totum genus humanum sanatum, et in servo centurionis gentilis populi sanationem, consequenter per socrum Petri designat curationem synagogae, cum dicit et cum venisset Iesus in domum Petri. Prius autem narrat de servo, quia maius miraculum fuit, et maior gratia in gentili converso; vel quia in fine saeculi synagoga est plenarie convertenda, cum plenitudo gentium subintraverit.

Domus autem Petri in bethsaida erat. Chrysostomus in Matth.. Sed cur intravit in domum Petri? mihi videtur cibum assumpturus; unde sequitur et surrexit, et ministrabat eis. Apud discipulos enim diverteat honorans eos, et avidiores ex hoc faciens. Attende autem Petri ad Christum reverentiam: habens enim socrum domi febricitantem, non traxit eum in domum, sed expectavit doctrinam compleri, et alios curari. Ab exordio enim erudiebatur quae aliorum erant sibi ipsi praeponere. Quocirca neque ipse eum inducit, sed Christus sponte adivit, postquam dixit centurio: non sum dignus ut intres sub tectum meum, monstrans quantum largiebatur discipulo. Non est autem dedignatus sub vilia tuguria piscatorum intrare, erudiens per omnia humanum conculcare tumorem. Et quandoque solum verbis curat, quandoque autem etiam manum extendit: unde et hic dicitur et tetigit manum eius, et dimisit eam febris.

Non enim volebat semper cum superabundantia miracula facere: oportebat enim interim latere. Tangens autem corpus, non febrem extinxit solum, sed et puram tribuit sanitatem. Quia enim aegritudo curabilis erat, modo curationis suam virtutem ostendebat, faciendo quod ars medicinalis non operatur, ut scilicet simul perfectam restituat sanitatem; unde evangelista hoc innuens dicit, quod surrexit, et ministrabat eis. Hieronymus. Natura enim hominum istiusmodi est ut post febrem magis lassescant corpora; et incipiente sanitate, aegrotationis mala sentiant.

Verum sanitas quae confertur a domino, tota simul redit; nec sufficit esse sanatum, sed ut epistasis fortitudinis indicetur, additum est surrexit, et ministrabat eis.

Chrysostomus in Matth.. In hoc ergo quod dicitur, quod surrexit, et ministrabat eis, et Christi virtutis signum est, et affectus quem mulier erga Christum ostendebat.

Beda. Mystice autem domus Petri, lex vel circumcisio est: socrus est synagoga, quae quodammodo est mater ecclesiae Petro commissae. Haec febricitat, quia invidiae aestibus laborabat, persequens ecclesiam: cuius manum dominus tangit, quando carnalia eius opera in spiritualem usum convertit. Remigius. Vel per socrum Petri potest intelligi lex, quae secundum apostolum infirmabatur per carnem, idest carnalem intelligentiam. Sed cum dominus per mysterium incarnationis visibilis in synagoga apparuit, et opere legem implevit, et spiritualiter intelligendam docuit, mox ipsa sociata gratiae evangelii, tantum robor accepit, ut quae fuerat ministra mortis et poenae, postmodum fieret vitae et gloriae. Rabanus. Vel unaquaqueque anima, quae carnis concupiscentiis militat, quasi febribus aestuat; sed manu misericordiae divinae tacta convalescit, et per continentiae frena carnis lasciviam constringit, et membris quibus servierat immunditiae, servit iustitiae. Hilarius in Matth..

Vel in socru Petri vitiosa infidelitatis aestimatur affectio, cui adiacet libertas voluntatis, quae nos sibi quadam coniugii societate coniungit. Ergo ingressu domini in Petri domum, idest in corpus, curatur infidelitas peccatorum calore aestuans, et salvata officii famulatu ministrat.

Augustinus de cons. Evang.. Hoc autem quando factum sit, idest post quid vel ante quid, non expressit matthaeus: non enim post quod narratur, post hoc etiam factum necesse est intelligatur: nimirum tamen iste hic recoluisse intelligitur quod prius omiserat. Nam id marcus hic narrat antequam illud de mundato leproso commemoret, quod post sermonem in monte habitum, de quo ipse tacuit, videtur interposuisse. Itaque et Lucas hoc post factum narrat, de socru Petri, post quod et marcus: ante sermonem etiam quem prolixum interposuit, qui potest idem videri quem dicit habitum in monte matthaeus. Quid autem interest, quis quo loco ponat, sive quod ex ordine inerit, sive quod omissum recolit, sive quod postea factum ante praeoccupat, dum tamen non adversetur eadem alia narranti, nec sibi nec alteri? quia enim nullius in potestate est res opportune cognitae quo quisquam ordine recordetur, satis probabile est quod unusquisque evangelistarum eo se ordine credidit debuisse narrare, quo voluisset Deus ea quae narrabat, eius recordationi suggerere. Quapropter ubi ordo temporum non apparet, nihil nostra interesse debet quem narrandi ordinem quilibet eorum tenuerit.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Quia multitudo credentium erat iam aucta, neque tempore impellente a Christo abscedere patiebantur, vespere ei infirmos adducunt; unde dicitur vespere autem facto obtulerunt ei Daemones habentes. Augustinus de cons. Evang.. Per hoc autem quod dicit vespere autem facto, ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis indicatur, quamvis necesse non sit, ubi dicitur vespere facto, eiusdem diei vesperum accipere.

Remigius. Christus autem Dei filius auctor humanae salutis, fons et origo totius pietatis, caelestem medicinam tribuebat; unde sequitur et eiciebat spiritus verbo, et omnes male habentes curavit. Daemones enim et morbos solo verbo repellebat, ut his signis et virtutibus ostenderet se ad salutem generis humani venisse. Chrysostomus in Matth.. Intende autem quantam multitudinem curatam transcurrunt evangelistae; non unumquemque curatum enarrantes, sed uno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes.

Ne autem magnitudo miraculi incredulitatem immittat, si tantam plebem et varias aegritudines uno temporis momento curavit, inducit prophetam attestantem his quae fiebant; unde sequitur ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: ipse infirmitates nostras accepit. Rabanus. Non ut sibi haberet, sed ut nobis auferret; et aegrotationes nostras portavit, ut quod pro imbecillitate virium ferre non poteramus, ille pro nobis portaret. Remigius. Quia humanae naturae infirmitatem ad hoc suscepit ut nos infirmos faceret fortes atque robustos.

Hilarius in Matth.. Et passione corporis sui, secundum prophetarum dicta, infirmitates humanae imbecillitatis absorbit.

Chrysostomus in Matth..

Hoc autem de peccatis magis a propheta dictum esse videtur. Qualiter igitur evangelista de aegritudinibus hoc exponit? sed sciendum, quod vel historiae hic testimonium adaptavit, vel ostendit quoniam plures aegritudines ex peccatis sunt animarum: nam et ipsa mors a peccatis habet radicem.

Hieronymus.

Attendendum autem, quod omnes non mane, non meridie, sed ad vesperam curantur, quando sol occubiturus est, et quando granum tritici in terram moritur, ut multos afferat fructus. Rabanus.

Solis enim occubitus passionem et mortem designat illius qui dixit: quamdiu sum in mundo, lux sum mundi; qui temporaliter vivens in carne, paucos Iudaeorum docuit; calcato autem regno mortis, omnibus per orbem gentilibus fidei dona promisit.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Quia Christus non solum corpora curabat, sed animam emendabat, et veram sapientiam monstrare voluit, non solum aegritudines solvendo, sed etiam nihil ad ostentationem faciendo; et ideo dicitur videns autem Jesus turbas multas circum se, iussit discipulos ire trans fretum. Faciebat autem hoc et simul moderata nos cupere docens, et invidiam Iudaicam mitigans, et docens nos nihil ad ostentationem facere.

Remigius. Vel hoc facit quasi homo volens turbarum importunitatem declinare.

Erant autem ei affixi admirantes eum, et videre ipsum volentes. Quis enim discederet a talia miracula operante? quis non in faciem eius simplicem vellet videre, et os talia loquens? si enim Moyses glorificatam faciem habebat, et stephanus sicut Angeli, intellige communem dominatorem qualem decens est tunc apparuisse; unde propheta dicit: speciosus forma prae filiis hominum. Hilarius in Matth..

Discipulorum autem nomen non duodecim tantum apostolis convenire aestimandum est: nam praeter apostolos plures fuisse discipulos legimus. Augustinus de cons. Evang.. Manifestum est autem alium esse diem quo iussit ire trans fretum, non eum qui sequitur illum in quo socrus Petri sanata est, quo die marcus Lucasque eum in desertum exisse affirmant.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem qualiter turbas non simpliciter abicit, ut non offendant. Non enim dixit: recedite, sed ultro discipulos iussit abire, spem dans turbae eundi etiam illuc.

Remigius. Sed quid inter iussionem Dei et transfretationem gestum sit, evangelista studuit manifestare, cum ait et accedens unus Scriba ait illi: magister, sequar te quocumque ieris. Hieronymus. Iste Scriba, qui tantum litteram noverat occidentem, si dixisset: domine, sequar te quocumque ieris, non fuisset repulsus a domino; sed quia magistrum unum de pluribus aestimat, et litterator erat (quod significantius Graece dicitur grammateus), et non spiritalis auditor, ideo non habet locum in quo possit Jesus reclinare caput suum. Ostenditur autem nobis, et ob hoc Scribam repudiatum, quod signorum videns magnitudinem sequi voluerit salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quaereret; hoc idem desiderans quod et simon magus a Petro emere voluerat.

Chrysostomus in Matth.. Vide etiam quantus est tumor: ita enim advenit et locutus est sicut dedignans cum turba annumerari, sed ostendens quoniam super multos est ipse. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Iste Scriba qui est unus ex doctoribus legis, an sit secuturus interrogat, quasi lege non contineretur hunc esse quem utiliter sequatur. Igitur infidelitatis affectum sub diffidentia interrogationis expressit: quia fidei assumptio non interroganda est, sed sequenda. Chrysostomus in Matth.. Respondet autem ei Christus, non ad interrogationem verborum, sed ad consilium obvians mentis; unde sequitur et dicit ei Jesus: vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos; filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet; ac si dicat: Hieronymus.

Quid me propter divitias et saeculi lucra cupis sequi, cum tantae sim paupertatis, ut nec hospitium quidem habeam, et tecto utar non meo? chrysostomus in Matth.. Hoc autem non erat avertentis, sed arguentis quidem malum consilium, concedentis autem si vellet cum paupertatis expectatione sequi Christum.

Et ut discas eius malitiam, audiens hoc et correctus non dixit: paratus sum sequi.

Augustinus de verb. Dom..

Vel aliter. Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet, scilicet in fide tua.

Vulpes enim habent foveas, in corde tuo, quia dolosus es; volatilia caeli habent nidos, in corde tuo, quia elatus es. Dolosus et elatus non me sequeris: quomodo enim dolosus sequitur simplicitatem? Gregorius Moralium. Vel aliter. Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quae in fossis vel specubus absconduntur; cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus sed tortuosis anfractibus currunt; volucres vero alto volatu se sublevant. Nomine ergo vulpium dolosa atque fraudulenta, nomine autem volucrum haec eadem superba Daemonia designantur; ac si dicat: fraudulenta et elata Daemonia in corde tuo inveniunt habitationem suam; humilitas autem mea requiem in superba mente non invenit. Augustinus de quaest. Evang..

Intelligitur enim miraculis motus, propter inanem iactantiam eum sequi voluisse, quam significant aves; finxisse autem discipuli obsequium, quae fictio vulpium nomine significata est. Rabanus.

Haeretici autem in sua versutia confidentes significantur per vulpes, et maligni spiritus per volucres caeli, qui in corde Iudaici populi foveas et nidos, idest domicilia habebant.

Sequitur alius autem de discipulis illius ait illi: domine, permitte me ire primum, et sepelire patrem meum. Hieronymus.

Quid simile est inter Scribam et discipulum? ille magistrum vocat, hic dominum confitetur.

Hilarius in Matth.. Iste pietatis occasione ad sepeliendum patrem ire desiderat, ille secuturum se quolibet ierit, promittit, non magistrum quaerens, sed ex magistro lucrum. Ille etiam discipulus non interrogat an sequatur; iam enim sequi se oportere credit; sed permitti sibi orat sepelire patrem. Augustinus de verb. Dom.. Dominus autem quando parat homines evangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis huius temporalisque pietatis; et ideo sequitur Jesus autem dixit ei: sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem dixit non iubens contemnere amorem qui est ad parentes, sed monstrans quoniam nihil caelestibus negotiis nobis magis necessarium esse oportet; quoniam cum toto studio his iungi debemus, et neque parum tardare, etiam si valde inevitabilia et incitantia fuerint quae attrahunt. Quid enim magis necessarium erat quam sepelire patrem? quid etiam facilius? neque enim tempus multum consumendum erat. Per hoc etiam eum dominus a multis malis eripuit: puta luctibus et moeroribus, et ab his quae hic expectantur. Post sepulturam enim necesse iam erat et testamenta scrutari, et haereditatis divisionem, et alia huiusmodi: et ita fluctuationes ex fluctuationibus ei succedentes, longe eum a veritatis abducere portu potuerunt. Si autem adhuc tumultuaris, excogita quoniam multi infirmos non permittunt scire, nec ad momentum sequi; etiamsi pater aut mater aut filius sit qui defunctus est; nec ex hoc incusantur crudelitatis; sed contrarium crudelitatis esse. Et multo maius malum est abducere hominem a spiritualibus sermonibus, et maxime cum fuerint qui hoc compleant: erant enim qui completuri erant huius funeris sepulturam; unde dicit dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

Augustinus de verb. Dom..

Quasi dicat: pater tuus mortuus est. Sunt autem alii mortui, qui sepeliant mortuos suos, quia infideles sunt. Chrysostomus in Matth.. In quo monstrat quoniam hic mortuus non erat eius: etenim qui defunctus erat, sicut aestimo, de numero infidelium erat. Si autem admiraris iuvenem, quoniam pro negotio ita necessario interrogavit Jesum, et non spontanee abiit, multo magis admirare quoniam et prohibitus permansit: quod non erat ingratitude, cum non propter desidiā fecerit, sed ut non intercideret negotium magis necessarium. Hilarius in Matth..

Item quia accepimus in dominicae orationis exordio ita primum precandum: pater noster, qui es in caelis, et in discipulo credentis populi persona est, admonetur quod pater sibi vivus in caelis est; Deinde inter fidelem filium patremque infidelem ius paterni nominis non relinqui. Admonuit etiam non admisceri memoriis sanctorum mortuos infideles, et etiam eos esse mortuos qui extra Deum vivunt: ut idcirco mortui sepeliantur a mortuis: quia per Dei fidem vivos vivo oporteat adhaerere. Si autem mortuum sepelit mortuus, non debemus curam habere mortuorum, sed viventium; ne dum solliciti sumus de mortuis, nos quoque mortui appellemur. Gregorius Moralium. Mortui etiam mortuum sepeliunt, cum peccatores peccatoribus favent. Qui enim peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggre pondant. Rabanus.

Notandum est etiam in hac sententia, quia aliquando minora bona praetermittenda sunt pro utilitate maiorum. Augustinus de cons. Evang.. Quod autem matthaeus dicit, tunc istud gestum esse quando iussit ut irent trans fretum, Lucas vero ambulantis illis in via, non est contrarium; quia viam utique ambulabant, ut venirent ad fretum.

#7 Lectio 7

Origenes.

Cum multa magna et miranda ostendisset Christus in terra, transit ad mare, ut ibidem excellentia opera demonstraret, quatenus terrae marisque dominum se esse cunctis ostenderet; unde dicitur et ascendente eo in naviculam, secuti sunt discipuli eius: non imbecilles, sed firmi et stabiles in fide. Hi ergo secuti sunt eum, non tantum gressus eius sequentes, sed magis sanctitatem comitantes.

Chrysostomus in Matth.. Accepit autem discipulos secum et in navi, ut ad utraque eos erigeret: et ad hoc quod in periculis non stupescerent, et ad hoc quod in honoribus moderata de se autumarent.

Ut enim non magna de se saperent, propter hoc quod aliis dimissis eos retinuerat, permittit eos fluctuari. Ubi enim miraculorum ostensio erat, plebem permittit adesse; ubi autem tentationum et timorum arreptio, athletas orbis terrarum, quos exercitaturus erat, hos solos assumit. Origenes. Ingressus ergo naviculam fecit turbare mare; unde sequitur et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus.

Haec tempestas non ex se orta est, sed potestati paruit imperantis, qui educit ventos de thesauris suis. Facta est autem tempestas magna ut magnum opus ostenderetur: quia quanto magis fluctus naviculae irruebant, tanto magis discipulos timor conturbabat, ut plus desiderarent se liberari per mirabilia salvatoris. Chrysostomus in Matth.. Quia enim viderant alios Christi beneficia accepisse; non autem similiter aliquis aestimat quae in alienis corporibus fiunt et quae in seipso; oportuit per familiarem sensum eos potiri beneficiis Christi. Et ideo voluit hanc fieri tempestatem, ut per liberationem manifestiorem accipiant beneficii sensum. Erat autem haec turbatio typus futurarum tentationum, de quibus Paulus dicit: nolo vos ignorare, fratres, quoniam gravati sumus supra

virtutem. Ut ergo daret tempus formidini, sequitur ipse vero dormiebat. Si enim vigilante eo facta fuisset tempestas, vel non rogassent, vel neque posse ipsum tale aliquid facere crederent. Origenes. Est autem res mirabilis et stupenda: is qui numquam dormit neque dormitat, dormire dicitur.

Dormiebat quidem corpore, sed vigilabat Deitate; demonstrans quia verum humanum portabat corpus, quod corruptibile induerat.

Corpore itaque dormiebat, ut apostolos faceret vigilare, et ne omnes nos unquam animo dormiamus. Tanto autem metu discipuli fuerant conterriti, et pene animo alienati, ut irruerent in eum; et non modeste ac leviter suggererent, sed turbulenter suscitarent eum; unde sequitur et accesserunt ad eum discipuli eius, et suscitaverunt eum dicentes: domine, salva nos, perimus.

Hieronymus. Huius signi typum in iona legimus, quando ceteris periclitantibus ipse securus est, et dormit et suscitatur.

Origenes. O veraces discipuli, salvatorem vobiscum habetis, et periculum timetis? vita vobiscum est, et de morte solliciti estis? sed respondeant: parvuli sumus, et adhuc infirmi, ideoque timemus; unde sequitur et dicit eis Jesus: quid timidi estis, modicae fidei? quasi diceret: si potentem me super terram cognovistis, quare non creditis quia et in mari potens sim? et si mors irrueret, nonne debuistis eam constantissime sustinere? qui modicum credit, arguetur; qui nihil credit, contemnetur. Chrysostomus in Matth..

Si autem aliquis dixerit, quoniam non fuit modicae fidei, accedentes excitare Jesum; hoc signum fuit quod non decentem de ipso opinionem habebant. Noverant enim quod excitatus poterat mare increpare; nondum autem quod dormiens. Propter hoc etiam neque praesentibus turbis hoc signum fecit, ut non accusentur modicae fidei; sed discipulos solum accipiens corrigit; et prius solvit turbationem aquarum; unde sequitur tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Hieronymus. Ex hoc autem loco intelligimus quod omnes creaturae sentiant creatorem: quibus enim imperatur, sentiunt imperantem: non errore haeticorum, qui omnia putant animantia sensibilia esse; sed maiestate conditoris, quae apud nos insensibilia sunt, illi sensibilia sunt. Origenes. Imperavit ergo ventis et mari; et de magno vento facta est tranquillitas magna: decet enim magnum magna facere; et ideo qui prius magnifice conturbavit profundum maris, nunc iterum tranquillitatem magnam fieri iussit, ut discipuli nimium conturbati magnifice laetarentur.

Chrysostomus in Matth.. In hoc etiam ostenditur quia omnis confestim soluta est tempestas, et neque semita turbationis remansit; quod quidem extraneum erat: cum enim naturaliter fluctuatio terminatur, usque ad multum tempus aquae concutiuntur; sed hic simul omnia solvebantur; ut quod de patre dictum est: dixit, et stetit spiritus procellae, hoc Christus opere implevit: solo enim verbo et praecepto mare sedavit et refrenavit.

A visu autem et a somno, et ex utendo navigio, qui aderant, eum hominem aestimabant: propter hoc in admirationem ceciderunt; unde sequitur porro homines mirati sunt, dicentes: qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei? Glossa, chrysostomus ponit hanc litteram qualis est hic homo? somnus enim, et quod apparebat, hominem demonstrabat; sed mare et tranquillitas Deum ostendebat. Origenes.

Sed qui homines mirati sunt? non putes hic apostolos significatos: nusquam enim invenimus praeter honorem cognominari domini discipulos; sed semper aut apostoli aut discipuli nominantur.

Mirabantur ergo hi homines qui cum eo navigabant, quorum erat navicula. Hieronymus.

Si autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus, recte homines appellatos, quia necdum noverant potentiam salvatoris.

Origenes. Non autem interrogantes dicunt qualis est iste? sed asserentes, quia iste talis est, cui venti et mare obediunt. Qualis ergo est iste? idest, quantus, quam fortis, quam magnus? iubet omni creaturae, et non supergreditur iussionem eius; soli homines resistunt, et ideo in iudicio damnabuntur.

Mystice autem omnes in sanctae ecclesiae navicula cum domino per hunc undosum supernatamus mundum. Ipse autem dominus pio obdormit somno, patientiam nostram et impiorum poenitentiam expectans.

Hilarius in Matth.. Vel dormit, eo quod somno nostro consopiat in nobis.

Maxime autem id accidit ut a Deo auxilium in periculi metu speremus: atque utinam vel spes sera confidat se periculum posse evadere, Christi intra se vigilantis virtute. Origenes. Alacriter ergo accedamus ad eum, cum propheta dicentes: exurge, quare obdormis, domine? et ipse imperabit ventis, idest Daemonibus, qui concitant fluctus, idest principes huius mundi, ad persecutiones sanctis immittendas, facietque tranquillitatem magnam circa corpus et spiritum, pacem ecclesiae, et serenitatem mundo.

Rabanus. Vel aliter. Mare est aestus saeculi; navicula quam Christus ascendit, intelligitur arbor crucis, cuius auxilio fideles, transactis mundi fluctibus, perveniunt ad caelestem patriam, quasi ad littus securum, in qua Christus una cum suis ascendit; unde post ait: qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Cum ergo Christus in cruce positus fuisset, motus magnus factus est: quia commotae sunt mentes discipulorum de eius passione, et navicula aperta est fluctibus: quia tota vis persecutionis circa crucem Christi fuit, ubi scilicet morte occubuit; unde dictum est ipse vero dormiebat. Suum dormire, mori est. Excitant autem discipuli dominum, dum turbati morte, maximis votis resurrectionem quaerunt dicentes salva, resurgendo, quia perimus, turbatione tuae mortis. Ipse vero resurgens increpat duritiam cordis eorum, ut alibi legitur. Imperavit autem ventis, quia diaboli superbiam stravit; imperavit mari, quia vesaniam Iudaeorum disiecit; et facta est tranquillitas magna, quia sedatae sunt mentes discipulorum visa resurrectione.

Glossa. Vel navicula est ecclesia praesens, in qua Christus cum suis mare saeculi transit, aquas persecutorum compescit.

Unde miremur, et gratias agamus.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Quidam homines Christum hominem esse dicebant: venerunt Daemones divinitatem eius divulgantes, ut qui mare procellosum et rursus quietum non audierunt, Daemones audirent clamantes; unde dicitur et cum venisset trans fretum in regionem gerasenorum, occurrerunt ei duo homines habentes Daemonia. Rabanus. Gerasa urbs est Arabiae trans iordanem, iuncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse, non longe a stagno tiberiadis, in quo porci praecipitati sunt. Augustinus de cons.

Evang.. Quod autem matthaeus duos dicit fuisse qui Daemonia patiebantur, marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personae alicuius clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro cuius salute plurimum satagebat, de quo facti huius fama praeclarius fragavit.

Chrysostomus in Matth..

Vel Lucas et marcus unum eorum saeviolem elegerunt: unde et eius calamitatem exprimunt. Lucas enim dicit, quod ruptis vinculis agebatur in deserto; marcus autem quia et lapidibus seipsum intercidebat; nec tamen dicunt quoniam unus solus erat, ne matthaeo contraria dicere viderentur. Per hoc autem quod subditur, de monumentis exeuntes, perniciosum dogma imponere volebant, scilicet quod animae morientium Daemones fiant; unde multi aruspicum occidunt pueros, ut animam eorum cooperantem habeant; propter quod et daemoniaci clamant, quoniam anima illius ego sum. Non est autem anima defuncti quae clamat; sed Daemon hoc fingit, ut decipiat audientes. Si enim in alterius corpus animam mortui possibile esset intrare, multo magis in corpus suum.

Sed neque habet rationem, iniqua passam animam cooperari iniqua sibi facienti, vel hominem posse virtutem incorpoream in aliam transmutare substantiam, scilicet animam in substantiam Daemonis. Neque enim in corporibus hoc machinari quis potest, ut in hominis corpus transmutet asini corpus: neque enim rationabile est animam a corpore separatam hic iam oberrare. Iustorum enim animae in manu Dei sunt; unde et quae puerorum; neque enim malae sunt. Sed et quae peccatorum sunt, confestim hinc abducuntur: et hoc manifestum est ex Lazaro et divite.

Quia vero nullus eos afferre audebat ad Christum propter saevitiam horum daemoniacorum, Christus ad eos vadit. Quae quidem eorum saevitia designatur, cum subditur saevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. Sed quia alios prohibebant pertransire, obstruentem sibi viam invenerunt. Etenim flagellabantur invisibiliter, intolerabilia patientes ex Christi praesentia; unde sequitur et ecce clamaverunt dicentes: quid nobis et tibi, Jesu fili Dei? Hieronymus. Non est autem voluntatis ista confessio, quam praemium sequitur confitentium: sed necessitatis extorsio, quae cogit invitos. Velut si servi fugitivi post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur; sic et Daemones cernentes dominum in terris repente versari, ad eos iudicandos se venisse credebant.

Ridiculum autem putant quidam Daemonia scire filium Dei, et diabolum ignorare, eo quod minoris malitiae sint isti quam ille cuius satellites sunt, cum omnis scientia discipulorum ad magistrum referenda sit.

Augustinus de Civ. Dei. Tantum autem innotuit eis Deus, quantum voluit; tantum autem voluit, quantum oportuit.

Innotuit ergo eis non per id quod vita aeterna est, et lumen quod illuminat pios; sed per quaedam temporalia suae virtutis effecta, et occultissimae praesentiae signa, quae angelicis spiritibus etiam malignis potius quam infirmitati hominum possunt esse perspicua. Hieronymus. Sed tamen tam Daemones quam diabolus suspicari magis filium Dei quam nosse intelligendi sunt. Augustinus de quaest. Nov. Et vet. Testam.. Quod autem Daemones clamant quid nobis et tibi, Jesu fili Dei? magis ex suspitione quam ex cognitione dixisse credendi sunt. Si enim cognovissent, numquam dominum gloriae crucifigi permisissent. Remigius.

Sed quotiescumque eius virtute torquebantur, et signa et miracula facientem videbant, aestimabant eum esse filium Dei: postquam videbant eum esurire, sitire et his similia pati, dubitabant, et credebant hominem purum. Considerandum est, quod etiam Iudaei increduli dicentes Christum in beelzebub eiecisse Daemonia, et Ariani dicentes eum esse creaturam, non solum iudicio Dei, sed etiam Daemonum confessione damnari merentur, qui Christum filium Dei dicunt.

Recte autem dicunt quid nobis et tibi, Jesu fili Dei? hoc est, nihil commune est nostrae malitiae et tuae gratiae: quia, secundum apostolum nulla societas est lucis ad tenebras. Chrysostomus in Matth.. Ut autem non videretur adulationis hoc esse, ab experientia clamabant, dicentes venisti ante tempus torquere nos. Augustinus de Civ. Dei. Sive quia subitum illis fuit quod futurum quidem, sed tardius opinabantur; sive quia perditionem suam hanc ipsam dicebant, quia fiebat ut eorum cognitio sperneretur; et hoc erat ante tempus iudicii, quo aeterna damnatione puniendi sunt. Hieronymus. Praesentia etiam salvatoris tormenta sunt Daemonum.

Chrysostomus in Matth.. Non autem poterant dicere se non peccasse, quia eos Christus invenerat mala operantes, et facturam Dei punientes; unde aestimabant propter superabundantiam malorum quae fecerant, quod non expectaretur in eis tempus extremae punitionis, quae erit in die iudicii. Augustinus de cons. Evang.. Quod autem

verba Daemonum diversimode ab evangelistis sunt dicta, non habet aliquid scrupuli: cum vel in unam redigi sententiam, vel omnia dicta possint intelligi: nec quia pluraliter apud matthaeum, apud alios autem singulariter loquitur; cum et ipsi narrent, quod interrogatus quid vocaretur, legionem se esse respondit, eo quod multa essent Daemonia.

Sequitur erat autem non longe ab eis grex porcorum multorum pascens. Daemones autem rogabant eum, dicentes: si eicis nos hinc, mitte nos in porcos.

Gregorius Moralium.

Scit enim diabolus, quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit; quia nec per semetipsum in eo quod est spiritus existit. Remigius. Sed ideo non petierunt ut in homines mitterentur, quia illum cuius virtute torquebantur, humanam speciem gestare videbant. Nec etiam petierunt ut in pecora mitterentur, quia pecora, Dei praecepto, munda sunt animalia, et tunc in templo Dei offerebantur. Prae aliis autem immundis in porcos mitti petierunt, quia nullum animal est immundius porco: unde et porcus dicitur quasi spurcus, eo quod in spurcitiis delectetur: sic et Daemones spurcitiis peccatorum delectantur.

Non autem petierunt ut in aerem mitterentur propter nimiam cupiditatem nocendi hominibus.

Sequitur et ait illis: ite. Chrysostomus in Matth.. Non autem hoc fecit Jesus quasi a Daemonibus persuasus, sed multa hinc dispensans: unum quidem ut instruat magnitudinem nocenti Daemonum, qui illis hominibus insidiabantur; aliud, ut discant omnes quoniam neque adversus porcos audent, nisi ipse concesserit; tertium, ut ostendat quod graviora in illos homines operati essent quam in porcos, nisi essent homines illi inter calamitates divina providentia adiuti: magis enim odio habent homines quam irrationalia.

Per hoc autem manifestum est, quoniam nullus est qui non potiat divina providentia. Si autem non omnes similiter neque secundum unum modum, et haec etiam providentiae maxima species est; ad id enim quod unicuique expedit, providentia ostenditur. Cum praedictis autem et aliud ex hoc discimus: quoniam non communiter omni providet solum, sed singulariter unicuique: quod in daemonicis his aliquis aspiciet manifeste: qui olim suffocati essent, nisi divina procuracione potiti essent. Propterea etiam concessit abire in gregem porcorum, ut qui regiones habitabant illas, discant eius virtutem. Ubi enim nullus eum cognoverat, fulgere faciebat miracula, ut eos in suae divinitatis cognitionem trahat. Hieronymus.

Non ergo ut concederet salvator Daemonibus quod petebant, dixit ite, sed ut per interfectionem porcorum, hominibus salutis occasio praeberetur.

Sequitur at illi exeuntes, scilicet ab hominibus, abierunt in porcos; et ecce magno impetu abiit totus grex praeceps in mare, et mortui sunt in aquis. Erubescat Manichaeus. Si de eadem substantia et ex eadem origine hominum bestiarumque sunt animae, quomodo ob unius hominis vel duorum salutem, duo millia porcorum suffocantur? chrysostomus in Matth..

Ideo autem porcos Daemones occiderunt, quia ubique homines in moestitiam mittere student, et de perditione laetantur. Damni etiam magnitudo augebat eius quod factum erat famam: a multis enim divulgabatur: scilicet ab his qui curati erant, a porcorum dominis, et a pastoribus; unde sequitur pastores autem fugerunt, et venientes in civitate nuntiaverunt omnia, et de his qui Daemonia habuerant; et ecce tota civitas exiit obviam Jesus. Sed cum deceret eos adorare et admirari virtutem, mittebant eum a se; unde sequitur et viso eo rogabant eum ut transiret a finibus eorum. Intuere autem et Christi mansuetudinem post virtutem: quia enim beneficia adepti abigebant eum, non restitit, sed recessit; et eos qui indignos se nuntiaverunt eius doctrina, dereliquit, dans eis doctores liberatos a Daemonibus, et porcorum pastores.

Hieronymus. Vel quod rogant ut transeat fines eorum, non de superbia hoc faciunt, sed de humilitate, qua se indignos domini praesentia iudicabant; sicut et Petrus ait. Exi a me, domine, quia vir peccator sum. Rabanus. Interpretatur autem Gerasa colonum eiciens, vel advena propinquans, hoc est gentilitas, quae diabolium a se eiecit: et quae prius longe, modo facta est prope, post resurrectionem visitata a Christo per praedicatores.

Ambrosius super Lucam.

Duo quoque daemonicis figuram populi gentilis accipiunt: quoniam cum tres filios Noe generavit, cham, Sem et Iaphet, Sem tantummodo familia in possessionem accita est Dei, ex duobus autem aliis nationum populi pullularunt. Hilarius in Matth..

Unde extra urbem, idest extra legis et prophetarum synagogam, duos homines in monumentis Daemones detinebant; duarum scilicet gentium origines, intra defunctorum sedes et mortuorum reliquias obsederant, efficientes praetereuntibus viam vitae praesentis infestam.

Rabanus. Vel non immerito in monumentis illos habitasse significavit: quid enim aliud sunt corpora perfidorum nisi quaedam defunctorum sepulchra, quibus non Dei sermo, sed anima peccantis morte recluditur? dicit autem ita ut nemo posset transire per viam illam, quia ante adventum salvatoris in via gentilitas fuit. Vel per duos, Iudaeos et gentes accipe, qui non habitabant in domo; idest, conscientia sua non requiescebant. In monumentis manebant, idest in operibus mortuis delectabantur; nec sinunt per viam fidei, quam viam Iudaei impugnabant, aliquem transire. Hilarius. Occursu autem eorum, concurrentium ad salutem voluntas indicatur. Videntes autem Daemones non sibi iam locum in gentibus derelinqui, ut patiat habitare se in haereticis deprecantur; quibus occupati, in mare, idest in cupiditatem saecularem, Daemonum praecipitantur instinctu; et cum reliquarum gentium infidelitate moriuntur.

Vel porci sunt qui lutulentis delectantur actibus: nam nisi quis porci more vixerit, non in eum diaboli accipiunt potestatem: aut ad probandum tantum, non ad perdendum accipiunt. Quod autem in stagnum praecipitati sunt porci, significat quod, etiam liberato populo gentium a damnatione Daemonum, in abditis agunt sacrilegos ritus suos qui Christo credere noluerunt, caeca et profunda curiositate submersi. Quod autem pastores porcorum fugientes ista nuntiant, significat quosdam etiam primates impiorum, qui quamquam christianam legem fugiant, potentiam tamen Christi stupendo praedicare non cessant.

Quod autem magno timore percussi, rogant ut ab eis discedat, significat multitudinem vetusta sua vita delectatam, honorare quidem se nolle christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possunt.

Hilarius. Vel urbs illa Iudaici populi habuit speciem, quae, Christi operibus auditis, domino suo obviam pergit, prohibens ne fines suos urbemque contingeret: neque enim evangelia recepit.

|+9 Capitulus 9

#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

Monstravit superius Christus suam virtutem per doctrinam, quando docuit eos ut potestatem habens; per leprosum, quando dixit: volo, mundare; per centurionem, qui dixit: dic verbo, et sanabitur puer meus; per mare, quod verbo refrenavit; per Daemones, qui eum confitebantur; hic autem rursus alio maiori modo inimicos eius cogit confiteri aequalitatem honoris ad patrem: unde ad hoc ostendendum subditur et ascendens Jesus in naviculam, transfretavit, et venit in civitatem suam.

Navigium autem intrans pertransit qui pede mare poterat pertransire: non enim semper mirabilia volebat facere, ne incarnationis noceat rationi. Ioannes episcopus.

Creator autem rerum, orbis terrae dominus, posteaquam se propter nos nostra angustavit in carne, coepit habere humanam patriam, coepit civitatis Iudaicae esse civis, parentes habere coepit, parentum omnium ipse parens, ut attraheret caritas quos disperserat metus. Chrysostomus in Matth..

Civitatem autem suam hic capharnaum dicit: alia enim eum susceperat nascentem, scilicet bethlehem; alia eum nutrit, scilicet Nazareth; alia autem habuit continue habitantem, scilicet capharnaum.

Augustinus de cons. Evang..

Vel aliter. Quod matthaeus hic scribit de civitate domini, marcus autem de capharnaum, difficilium solveretur, si matthaeus Nazareth nominaret; nunc vero cum potuerit ipsa Galilaea dici civitas Christi, quia in Galilaea erat Nazareth, sicut universum regnum Romanum in tot civitatibus constitutum, dicitur modo Romana civitas; quis dubitaverit ut veniens in Galilaeam dominus recte diceretur venisse in civitatem suam, in quocumque esset oppido Galilaeae, praesertim quia et ipsa capharnaum extollebatur in Galilaea, ut tamquam metropolis haberetur? Hieronymus. Vel civitatem eius non aliam intelligamus quam Nazareth: unde et Nazarenus appellatus est. Augustinus de cons. Evang.. Et secundum hoc, dicimus matthaeum praetermisisse quae gesta sunt postea quam Jesus venit in civitatem suam donec veniret capharnaum, et hic adiunxisset de sanato paralytico; sicut in multis faciunt praetermittentes media; tamquam hoc continuo sequatur, quod sine ulla praetermissionis significatione subiungunt: et hoc modo hic subditur et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Chrysostomus in Matth.. Paralyticus autem hic alter est praeter eum qui in iohanne patitur. Ille quidem in natatoriis iacebat, hic autem in capharnaum; ille famulis carebat, hic autem habebat eos qui sui curam habebant, qui et portantes eum attulerunt. Hieronymus. Obtulerunt autem ei iacentem in lecto, quia ipse ingredi non valebat. Chrysostomus in Matth.. Non autem ubique ab aegris solum quaerit fidem, puta cum insaniunt, vel aliter ab aegritudine in excessu fuerint mentis; unde subditur videns autem Jesus fidem illorum. Hieronymus.

Non eius qui offerebatur, sed eorum qui offerebant. Chrysostomus in Matth.. Quia igitur tantam ostendunt fidem, monstrat et ipse suam virtutem, cum omni potestate solvens peccata; unde sequitur dixit paralytico: confide, fili, remittuntur tibi peccata.

Ioannes episcopus. Quantum valet apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, ut intus et extra sanaret hominem? audit veniam, et tacet paralyticus; nec ullam respondet gratiam, quia plus corporis quam animae tendebat ad curam. Merito ergo Christus offerentium recipit fidem, non vecordiam iacentis.

Chrysostomus in Matth..

Vel erat magna fides etiam huius infirmi: non enim permisisset se submitti, ut alius evangelista dicit, per tectum, non credens. Hieronymus. O mira humilitas.

Despectum et debilem, totis membrorum compagibus dissolutum, filium vocat, quem sacerdotes non dignabantur attingere; aut certe ideo filium, quia dimittuntur ei peccata sua: ubi datur nobis intelligentia, propter peccata plerasque evenire corporum debilitates. Et idcirco forsitan prius dimittuntur peccata; ut causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur.

Chrysostomus in Matth..

Scribae autem diffamare volentes, etiam nolentes fecerunt clarere quod factum est; eorum enim aemulatione ad signi ostensionem usus est Christus: hoc enim est superabundantia eius sapientiae quod sua per inimicos manifestat; unde sequitur ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: hic blasphemat. Hieronymus. Legimus in

propheta: ego sum qui deleo omnes iniquitates tuas. Consequenter ergo Scribae, quia hominem putabant, et verba Dei non intelligebant, arguunt eum vitio blasphemiae. Videns autem cogitationes eorum, ostendit se Deum, qui potest cordis occulta cognoscere, et quodammodo tacens loquitur: eadem potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. Unde sequitur et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Chrysostomus in Matth..

Non quidem eorum destruxit suspicionem, qua scilicet cogitabant eum praedicta dixisse ut Deum. Si enim non esset aequalis Deo patri, oportebat eum dicere: longe sum ab hac potestate, scilicet dimittendi peccata. Nunc autem contrarium firmavit sua voce, et miraculi ostensione; unde subdit quid est facilius dicere: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere: surge et ambula? quanto quidem anima corpore potior est, tanto peccatum dimittere maius est quam corpus sanare.

Sed quia illud quidem non manifestum, hoc autem manifestum, facit minus, quod est manifestius, ut demonstret maius, et non manifestum. Hieronymus. Utrum enim sint paralytico peccata dimissa, solus noverat qui dimittebat; surge autem et ambula, tam ille qui surgebat quam hi qui surgentem videbant, poterant approbare; quamquam eiusdem virtutis sit et corporis et animae vitia dimittere. Inter dicere autem et facere, multa distantia est.

Sit ergo carnale signum, ut probetur spirituale; unde sequitur ut autem sciatis quoniam filius hominis habet potestatem in terra peccata dimittendi. Chrysostomus in Matth.. Supra quidem paralytico non dixit: dimitto tibi peccata, sed: dimittuntur tibi peccata; quia vero Scribae resistebant, altiore suam potentiam demonstrat, dicens: quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata.

Et ut ostendat se patri aequalem, non dixit: filius hominis indiget aliquo ad dimittendum peccata, sed: quoniam habet. Glossa. Haec autem verba, ut sciatis, possunt esse Christi, vel evangelistae; quasi evangelista diceret: ipsi dubitabant eum peccata dimittere; sed ut sciatis quoniam filius hominis habet potestatem, ait paralytico. Si autem Christus dicatur pronuntiasse haec verba, sic intelligentur: vos dubitatis me posse peccata dimittere; sed ut sciatis quoniam filius hominis habet potestatem dimittendi peccata: quae quidem oratio imperfecta est; sed subditur actus loco consequentis; unde dicitur ait paralytico: surge et tolle lectum tuum. Ioannes episcopus.

Ut quod fuit probatio infirmitatis, sit testimonium sanitatis. Et vade in domum tuam; ne christiana fide curatus moriaris in perfidia Iudaeorum. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem praecepit, ut non aestimetur phantasia esse quod factum est; unde ad veritatem facti ostendendam subditur et surrexit, et abiit in domum suam. Sed tamen astantes homines adhuc Deorsum trahuntur; unde sequitur videntes autem turbae, timuerunt et glorificaverunt Deum qui dedit talem potestatem hominibus. Si enim bene cogitassent apud se, agnovissent quia filius Dei erat. Interim autem non parum erat aestimare omnibus hominibus maiorem, et a Deo venire.

Hilarius in Matth.. Mystice autem a Iudaea repudiatus in civitatem suam revertitur. Dei civitas fidelium plebs est: in hanc ergo introivit per navim, id est ecclesiam, vectus. Ioannes episcopus.

Non autem Christus indiget navi, sed navis, Christo: quia sine caelesti gubernatione navis ecclesiae per mundanum pelagus ad caelestem portum non valet pervenire.

Hilarius. In paralytico autem gentium universitas offertur medenda.

Hic itaque Angelis ministrandus offertur; hic filius nuncupatur, quia Dei opus est; huic remittuntur animae peccata, quae lex laxare non poterat: fides enim sola iustificat. Deinde virtutem resurrectionis ostendit, cum sublatione lectuli, infirmitatem corporibus docuit defuturam.

Hieronymus. Iuxta tropologiam autem, interdum anima iacens in corpore suo virtutibus dissolutis, a perfecto doctore domino offertur curanda: unusquisque enim aeger petendae salutis precatores debet adhibere, per quos actuum nostrorum clauda vestigia verbi caelestis remedio reformatur. Sunt igitur monitores mentis qui animum auditoris ad superiora erigunt, quamvis exterioris corporis debilitate torpentem. Ioannes episcopus. Dominus autem in hoc saeculo insipientium voluntates non quaerit; sed respicit ad alterius fidem; nec medicus languentium respicit voluntatem, cum contraria requirat infirmus. Rabanus. Surgere autem est animam a carnalibus desideriis abstrahere; lectum tollere est carnem a terrenis desideriis ad voluptatem spiritus attollere; domum ire est ad Paradisum redire, vel ad internam sui custodiam, ne iterum peccet. Gregorius Moralium.

Vel per lectum voluptas corporis designatur. Iubetur itaque ut hoc sanus portet ubi infirmus iacuerat: quia omnis qui adhuc vitiis delectatur, infirmus iacet in voluptatibus carnis; sed sanatus hoc portat, quia eiusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cuius intus prius desideriis requiescebat. Hilarius in Matth..

Videntes autem turbae timuerunt.

Magni enim timoris res est, non dimissis a Christo peccatis, in mortem resolvi: quia nullus est in domum aeternam reditus, si cui indulta non fuerit venia delictorum.

Cessante autem timore, honor Deo redditur, quod potestas hominibus hac via data sit per verbum eius, et peccatorum remissionis, et corporum resurrectionis, et reversionis in caelum.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Cum Christus fecisset miraculum, non permansit in eodem loco, ne Iudaeorum zelum accenderet ampliorem. Hoc et nos faciamus, non obstinate obsistentes eis qui insidiantur; unde dicitur et cum transiret inde Jesus, scilicet a loco ubi miraculum fecerat, vidit hominem sedentem in telonio matthaeum nomine. Hieronymus.

Ceteri evangelistae propter verecundiam et honorem matthaei, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt levi: duplici enim vocabulo fuit.

Ipse autem matthaeus (secundum illud Salomonis Prov. 18, 17: iustus accusator est sui) matthaeum se et publicanum nominat, ut ostendat legentibus nullum debere salutem desperare, si ad meliora conversus sit, cum ipse de publicano in apostolum sit repente mutatus. Glossa. Dicit autem sedentem in telonio, idest in domo ubi vectigalia congregantur. Erat enim telonearius dictus a telon Graece, quod est vectigal. Chrysostomus in Matth..

Per hoc ergo monstrat vocantis virtutem: quoniam non desistentem a periculoso officio ex mediis ipsum evulsit malis, sicut et Paulum adhuc insanientem; et ideo sequitur et ait illi: sequere me.

Sicut vidisti vocantis virtutem, ita addisce vocati obedientiam. Neque enim resistit, neque domum abire rogavit, et suis hoc communicare. Remigius. Humana etiam pericula, quae ei a principibus accidere poterant, parvipendit, dum officii sui rationes imperfectas reliquit; unde sequitur et surgens secutus est eum. Et quia terrena luca deseruit ideo iure factus est dominicorum talentorum dispensator. Hieronymus.

Arguit autem in hoc loco Porphyrius et Iulianus augustus vel imperitiam historici mentientis, vel stultitiam eorum qui statim secuti sunt salvatorem; quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sunt secuti, cum tantae virtutes tantaque signa praecesserint, quae apostolos, antequam crederent, vidisse non dubium est. Certe fulgor ipse, et maiestas divinitatis occultae, quae etiam in facie refulgebat humana, ad se videntes trahere poterat in primo aspectu. Si enim in magnete lapide haec esse vis dicitur ut ferrum trahat, quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat quos volebat? chrysostomus in Matth..

Sed cur non cum Petro et iohanne et aliis eum vocavit? quoniam durius adhuc dispositus erat; sed post multa miracula et multam Christi famam, quando aptiorem eum ad obedientiam scivit qui intima cordis novit. Augustinus de cons.

Evang.. Vel probabilius videtur quod haec praetermissa recordando matthaeus commemorat: quia ante sermonem habitum in monte credendum est vocatum esse matthaeum: in eo quippe monte tunc Lucas commemorat omnes duodecim electos, quos apostolos nominat.

Matthaeus enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit quod publicanus factus est apostolus.

Chrysostomus in Matth..

Quid est autem quod de aliis apostolis non dicitur qualiter et quando sunt vocati, nisi de Petro et Andrea et Iacobo et iohanne et matthaeo? hi enim maxime erant in inconvenientibus, et humilibus studiis: neque enim telonii officio est aliquid deterius, neque piscatione vilius.

Glossa. Congruam autem caelestis beneficii vicem impendens matthaeus, Christo magnum convivium in domo sua paravit, ut illi commodaret sua temporalia a quo expectabat perpetua bona; unde sequitur et factum est discumbente eo in domo.

Augustinus de cons. Evang..

Hic matthaeus non expressit in cuius domo discumbebat Jesus; unde posset videri non hoc ex ordine subiunxisse, sed quod alio tempore factum est recordatus interposuisse; nisi marcus et Lucas, qui hoc omnino similiter narrant, manifestarent, in domo levi, hoc est matthaei, discubuisse Jesum. Chrysostomus in Matth..

Honoratus autem matthaeus ingressu Christi in domum eius, omnes publicanos, qui erant eiusdem artis, convocavit; unde sequitur ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Jesu et discipulis eius.

Glossa.

Publicani enim vocantur qui publicis negotiis implicantur, quae sine peccato aut vix aut nunquam possunt tractari. Et pulchrum fuit praesagium: quia qui apostolus et doctor gentium erat futurus, in prima sua conversione peccantium gregem post se trahit ad salutem; ut iam perficeret exemplo quod perficere debebat et verbo. Hieronymus. Tertullianus hos dicit fuisse ethnicos, dicente Scriptura: non erit vectigal pendens ex Israel; quasi matthaeus non fuerit Iudaeus. Dominus autem non convivatur cum ethnicis, cum id maxime caveret, ne legem solvere videretur, qui et discipulis praecepit: in viam gentium ne abieritis. Viderant autem publicanum a peccatis ad meliora conversum, locum invenisse poenitentiae, et ob id etiam ipsi non desperant salutem.

Chrysostomus in Matth.. Unde accesserunt ad redemptorem nostrum, et non solum ad colloquendum, sed etiam ad convescendum recepti sunt: non enim solum disputans aut curans aut arguens inimicos, sed etiam convescens emendabat multoties eos qui male dispositi erant, per hoc docens nos quoniam omne tempus et omne opus potest nobis tribuere utilitatem.

Hoc autem videntes Pharisei indignati sunt: de quibus subditur et videntes Pharisei dicebant discipulis eius: quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? notandum, quod cum discipuli visi sunt peccare, Christum alloquuntur dicentes: ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere in sabbato; hic apud discipulos Christo detrahunt; quae omnia malignantium erant, et volentium separare a doctore corda discipulorum. Rabanus. Duplici autem errore tenebantur, quia et se iustos arbitrabantur, qui superbiae fastu a iustitia longe

discesserant, et eos criminabantur iniustos qui resipiscendo a peccatis, iustitiae appropinquabant. Augustinus de cons.

Evang.. Lucas autem aliquando differentius hoc videtur commemorasse, secundum quem Pharisei dicunt discipulis: quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? Christo et discipulis eius hoc obiectum insinuantes.

Sed cum discipulis dicebatur, magis magistro obiciebatur, quem sectando imitabantur. Una est ergo sententia: et tanto melius insinuata, quanto quibusdam verbis, manente veritate, mutata. Hieronymus.

Neque vero in pristinis permanentes veniunt ad Jesum, ut Pharisei et Scribae murmurant, sed poenitentiam agentes; quod et praesens sermo domini significat; unde sequitur at Jesus audiens ait: non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Rabanus. Seipsum medicum dicit, qui miro medicandi genere propter iniquitates nostras vulneratus est, ut vulnus peccatorum nostrorum sanaret.

Sanos quidem eos appellat, qui suam volentes statuere iustitiam, verae Dei iustitiae subiecti non sunt. Male habentes eos vocat, qui suae fragilitatis conscientia devicti, nec per legem videntes se iustificari, poenitendo se submittunt gratiae Dei. Chrysostomus in Matth.. Postquam a communibus opinionibus eos allocutus est, alloquitur eos ex Scripturis, cum dicit euntes autem discite quid est: misericordiam volo, et non sacrificium. Hieronymus.

De propheta, scilicet Osee, sumens testimonium, sugillat Scribas et Phariseos, qui se iustos aestimantes, peccatorum et publicanorum consortia declinabant. Chrysostomus in Matth.. Ac si dicat: cur accusatis me, quoniam peccatores corripo? ergo et Deum patrem ex hoc incusate. Sicut enim ille vult peccatorum emendationem, ita et ego. Et sic ostendit non solum non esse prohibitum quod incusabant, sed et secundum legem maius esse sacrificio: non enim dixit: misericordiam volo et sacrificium; sed hoc iniunxit, illud autem eiecit. Glossa. Non tamen despicit Deus sacrificium, sed sacrificium sine misericordia. Faciebant autem Pharisei saepe sacrificia in templo, ut iusti apparerent coram populo; sed non exercebant misericordiae opera, in quibus probatur vera iustitia. Rabanus. Admonet itaque eos, ut per opera misericordiae sibimetipsis supernae misericordiae praemia requirant; et non, contemptis pauperum necessitatibus, per oblationem sacrificiorum se Deo placere confidant; unde dicit euntes, scilicet a temeritate stultae vituperationis ad diligentiorum Scripturae sanctae meditationem, quae misericordiam maxime commendat; unde et suum de misericordia exemplum eis proponit, dicens non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Augustinus de cons. Evang..

Lucas addidit: in poenitentiam; quod ad explanandam sententiam valet, ne quisquam peccatores ob hoc ipsum quod peccatores sunt, diligi arbitretur a Christo: cum et illa similitudo de aegrotis bene intimet quid velit Deus vocando peccatores. Tamquam medicus aegros, utique ut ab iniquitate, tamquam ab aegritudine, salvi fiant; quod fit per poenitentiam.

Hilarius in Matth..

Omnibus autem Christus venerat: quomodo ergo non se iustis venisse dicit? erant ergo quibus necesse non erat ut veniret? sed nemo iustus ex lege est.

Ostendit ergo inanem iustitiae iactantiam, quia sacrificia infirmis ad salutem, misericordia erat universis in lege positus necessaria. Chrysostomus in Matth..

Unde ironice videtur ad eos loquens, sicut cum dicitur: ecce iam Adam factus est quasi unus ex nobis. Quoniam enim nullus iustus erat in terra, Paulus significat dicens: omnes peccaverunt, et egent gloria Dei.

In hoc autem et illos mitigavit qui vocati erant; quasi dicat: tantum renuo abominari peccatores, quin propter eos solos adveni. Rabanus. Vel quia qui iusti erant, sicut Nathanael et iohannes baptista, non erant ad poenitentiam invitandi. Vel non veni vocari iustos falsos, qui de iustitia sua gloriantur, ut Phariseos, sed illos qui se peccatores cognoscunt. Per matthaei autem et publicanorum vocationem fides gentium exprimitur, qui prius mundi lucris inhiabant, et nunc spiritualiter cum domino reficiuntur; per superbiam Phariseorum, invidia Iudaeorum de salute gentium. Vel matthaeus significat hominem terrenis lucris inhiantem, quem videt Jesus, dum oculo misericordiae respicit. Matthaeus enim interpretatur donatus, levi assumptus: poenitens autem a massa perditorum assumitur, et gratia Dei ecclesiae donatur.

Et ait illi Jesus: sequere me, vel per praedicationem, vel per Scripturae admonitionem, vel per internam inspirationem.

#3 Lectio 3

Glossa. Cum de convivio peccatorum et de participatione respondisset eis, de comestione eum aggrediuntur; unde dicitur tunc accesserunt ad eum discipuli iohannis dicentes: quare nos et Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Hieronymus. Superba interrogatio, et ieiunii reprehendenda iactantia.

Nec poterant discipuli iohannis non esse sub vitio, qui iungebantur Phariseis, quos a iohanne noverant condemnatos; et calumniabantur eum quem sciebant magistri vocibus praedicatum. Chrysostomus in Matth.. Quod autem dicunt, tale est: esto tu ut medicus haec facis; sed cur discipuli tui dimittentes ieiunium, talibus mensis accedunt? Deinde incusationem ex comparatione augere volentes, primo seipsos ponunt, et Deinde Phariseos.

Ieiunabant illi quidem a lege discentes, sicut et Phariseus dixit: ieiuno bis in sabbato; ipsi autem a iohanne.

Rabanus. Ioannes enim vinum et siceram non bibit: quod abstinentiae meritum in eo auget, cui nulla est potentia naturae.

Dominus autem qui peccata potest condonare, cur a peccatoribus manducantibus declinaret, quos abstinentibus poterat facere iustiores? ieiunat autem Christus, ne praeceptum declinet; manducat autem cum peccatoribus, ut gratiam et potestatem intelligas. Augustinus de cons. Evang..

Sed cum matthaeus tantum discipulos ioannis hoc dixisse perhibeat, verba quae apud marcum leguntur, magis indicant alios hoc dixisse de aliis, idest convivas de discipulis ioannis et Pharisaeis: quod Lucas evidentiis expressit, qui alios de aliis dixisse narravit. Unde ergo matthaeus dicit tunc accesserunt ad eum discipuli ioannis, nisi quia et ipsi aderant, et omnes certatim, ut quisque poterat, hoc obiecerunt? chrysostomus in Matth..

Vel Lucas dicit, quod Pharisaei hoc dixerunt; hic autem dicit, quod discipuli ioannis: quia Pharisaei illos secum acceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis fecerunt. Sed considerandum, quod quando pro extraneis, sicut pro publicanis, sermo erat, ut eorum turbatam mitiget animam, vehementius exprobrantes incursum; ubi autem discipulos convitiabantur, cum mansuetudine respondet; unde sequitur et ait illis Jesus: numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? primo quidem seipsum medicum vocaverat, hic autem sponsum, in memoriam reducens verba ioannis qui dixit: qui habet sponsam sponsus est. Hieronymus. Sponsus Christus est, sponsa autem ecclesia. De hoc spirituali connubio apostoli sunt creati, qui lugere non possunt quamdiu sponsum in thalamo vident, et sciunt sponsum esse cum sponsa. Quando vero transierint nuptiae, et passionis ac resurrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii ieiunabunt.

Et hoc est quod subditur venient autem dies quando auferetur ab eis sponsus; et tunc ieiunabunt. Chrysostomus in Matth.. Quod autem dicit, tale est: gaudii est praesens tempus et laetitiae; non ergo introducenda sunt tristitia: etenim ieiunium triste est non naturaliter, sed istis qui imbecillius adhuc dispositi sunt: his enim qui sapientiam contemplari desiderant, delectabile est; unde secundum opinionem illorum hoc dixit. Per hoc autem monstrat quod non gulae erat quod fiebat, sed dispensationis cuiusdam. Hieronymus.

Nonnulli autem putant idcirco dies quadraginta passionis ieiunia debere committi, licet statim dies Pentecostes et spiritus sanctus veniens inducat nobis festivitatem.

Ex huiusmodi occasione testimonii montanus, prisca et maximilla, etiam post Pentecosten faciunt Quadragesimam, quia ablato sponso, filii sponsi debeant ieiunare.

Ecclesiae autem consuetudo ad passionem domini et resurrectionem per humilitatem carnis venit, ut spirituali saginae ieiunio corporis praeparemus.

Chrysostomus in Matth..

Rursus autem a communibus exemplis confirmat hunc sermonem, cum subdit nemo autem mittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius a vestimento, et peior scissura fit; quasi diceret: nondum effecti sunt fortes mei discipuli, sed adhuc multa indigent condensatione: nondum sunt per spiritum renovati. Sic autem dispositis non oportet gravedinem imponere praeceptorum.

Hoc autem dixit regulam dans suis discipulis, ut discipulos ex universo orbe terrarum cum mansuetudine suscipiant.

Remigius. Vestimentum vetus discipulos vult intelligi, quia nondum erant per omnia innovati. Pannum rudem, idest novum, appellat novam gratiam, idest evangelicam doctrinam, cuius quaedam particula est ieiunium; et ideo non conveniebat ut saeviora praecepta ieiunii illis committerentur, ne forte austeritate ieiunii frangerentur, et fidem perderent quam habebant; ideo subdit tollit enim plenitudinem eius a vestimento, et peior scissura fit.

Glossa. Quasi dicat: ideo rudis pannus, idest novus, non debet poni in vestimento veteri, qui tollit saepe a vestimento plenitudinem eius, idest perfectionem; et tunc fit peior scissura. Grave enim onus rudi iniunctum, illud boni quod prius inerat, saepe destruit. Remigius. Duabus autem similitudinibus positus, scilicet nuptiarum, et de panno rudi et de vestimento veteri, nunc tertiam addit similitudinem de utribus et de vino: neque mittunt vinum novum in utres veteres. Utres veteres appellat suos discipulos, qui nondum perfecte erant innovati. Vinum novum appellat plenitudinem spiritus sancti, et profunda caelestium mysteriorum, quae tunc discipuli ferre non poterant; sed post resurrectionem utres novi facti fuerunt, et vinum novum receperunt quando spiritus sanctus replevit corda eorum.

Unde quidam dixerunt: omnes isti musto pleni sunt. Chrysostomus in Matth.. Hinc et nos causam docuit humilium verborum quae continuo ad eos dicebat propter imbecillitatem ipsorum.

Hieronymus. Vel aliter. Per vestimentum vetus et utres veteres debemus intelligere Scribas et Pharisaeos; particula vestimenti novi et vinum novum praecepta evangelica sentienda: quae non possunt sustinere Iudaei, ne maior scissura fiat.

Tale quid et Galatae facere cupiebant, ut cum evangelio legis praecepta miscerent, et in utribus veteribus mitterent vinum novum. Sermo igitur evangelicus apostolis potius quam Scribis et Pharisaeis est infundendus, qui maiorum traditionibus depravati, sinceritatem praeceptorum Christi non poterant custodire.

Glossa. Per hoc ergo significat quod apostoli non erant in veteribus observantiis detinendi, quos oportebat gratiae novitate perfundi. Augustinus in serm. De quadrag.

Vel aliter. Omnis qui recte ieiunat, aut animam suam in gemitu orationis et castigatione corporis humiliat, aut illecebras carnales spiritualis sapientiae delectatione suspendit. De utroque autem ieiunii genere dominus hic

respondet: nam de primo, quod habet animae humiliationem, dicit non possunt filii sponsi lugere; de illo quod epulum mentis, consequenter locutus est, dicens nemo mittit commissuram panni rudis. Deinde quia sponsus ablatus utique nobis est, lugendum est. Et recte lugemus, si flagramus desiderio eius. Beati quibus licuit eum ante passionem tunc habere praesentem, interrogare sicut vellent, audire sicut deberent. Illos dies concupierunt videre patres ante adventum eius, neque viderunt, quia in alia dispensatione sunt ordinati, per quos venturus annuntiaretur, non a quibus veniens audiretur; in nobis autem illud impletum est quod ipse dicit: venient dies quando desiderabitis videre unum de diebus istis, et non poteritis. Quis ergo hic non lugebit? quis non dicat: factae sunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: ubi est Deus tuus? merito ergo apostolus cupiebat dissolvi, et esse cum Christo. Augustinus de cons. Evang..

Quod ergo dixit matthaeus lugere, ubi marcus et Lucas dicunt ieiunare, significat de tali ieiunio dominum locutum quod pertinet ad humilitatem tribulationis, ut illud alterum quod pertinet ad gaudium mentis in spiritualia suspensae, et ob hoc alienatae a corporalibus cibis, posterioribus similitudinibus significasse intelligatur; ostendens, quod circa corpus occupatis et ob hoc veterem sensum habentibus, hoc genus ieiunii non congruat.

Hilarius in Matth.. Mystice vero, quod praesente sponso ieiunandi necessitatem discipulis non esse respondet, praesentiae suae gaudium, et sacramentum sancti cibi edocet, quo nemo se praesente (idest, in conspectu mentis Christum continens) indigebat; ablato autem se, ieiunaturos esse dicit; quia omnes non credentes resurrexisse Christum, habituri non essent cibum vitae. In fide enim resurrectionis sacramentum panis caelestis accipitur.

Hieronymus. Vel cum propter peccata a nobis recesserit, tunc indicendum est ieiunium, tunc luctus est recipiendus.

Hilarius (ut supra) ponit etiam exempla, quibus ostendit, infirmitas vetustate peccatorum et animas et corpora novae gratiae sacramenta non capere. Rabanus.

Cum autem datae sint diversae similitudines ad idem, differunt tamen: vestis enim qua foris tegimur, opera bona significat, quae foris agimus; vinum quo intus reficimur, fervor est fidei et caritatis, quo intus reformamur.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Post sermones opus adiunxit, in quo amplius Pharisei obstruerentur eo quod qui advenit ad miraculum petendum, archisynagogus erat, et luctus magnus, quia puella unigenita erat, et duodecim annorum, quando incipit esse flos aetatis; et ideo dicitur haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit. Augustinus de cons. Evang.. Dicunt autem hoc et marcus et Lucas, sed ab isto ordine iam recedunt: eo enim loco hoc inserunt ubi post expulsa Daemonia, et in porcos Missa, transfretando redit a regione gerasenorum.

Et per hoc quod marcus dicit, intelligendum est hoc factum esse postquam venit rursus trans fretum; sed quantum post, non apparet. Nisi autem fuisset aliquod intervallum, non esset quando fieret quod narrat matthaeus in convivio domus suae. Post hoc factum continuo sequitur de archisynagogi filia.

Si enim loquente eo de panno novo, accessit princeps, nihil aliud factorum dictorumque eius interpositum est; in narratione autem marci patet locus ubi alia interponi potuerunt.

Similiter autem et Lucas non renititur matthaeo: quod enim adiunxit: et ecce vir cui nomen erat Iairus, non continuo accipiendum est factum, sed post illud de convivio publicanorum, ut narrat matthaeus dicens haec illo loquente ad eos, ecce princeps unus, scilicet Iairus archisynagogus, accessit et adorabat eum dicens: domine, filia mea modo defuncta est. Considerandum est autem, ne repugnare videatur, quod alii duo evangelistae morti iam proximam, non tamen mortuam eam dicant, usque adeo ut dicant venisse postea qui mortuam enuntiarent: et ob hoc non debere vexari magistrum: intelligendum est enim brevitatis causa matthaeum hoc potius dicere voluisse, rogatum dominum esse ut faceret, quod ipsum fecisse manifestum est, ut scilicet et mortuam suscitare. Attendit enim non verba patris de filia sua, sed, quod potissimum est, voluntatem. Ita enim desperaverat ut potius eam vellet reviviscere, non credens vivam posse inveniri, quam morientem reliquerat. Duo itaque posuerunt quid dixerit Iairus; matthaeus autem quid voluerit atque cogitaverit. Sane si quisquam illorum duorum patrem ipsum commemorasset dixisse, ut non vexaretur Jesus, quod puella mortua fuisset, repugnarent eius cogitationi verba quae posuit matthaeus. Nunc vero non legitur quod suis nuntiantibus ille consenserit. Hinc autem rem pernecessariam discimus: nihil in cuiusque verbis debere inspicere nisi voluntatem, cui debent verba servire; nec mentiri quemquam, si aliis verbis dixerit quod ille voluerit cuius verba non dicit.

Chrysostomus in Matth.. Vel hoc quod princeps dixit de morte puellae est augere calamitatem. Etenim consuetudo est rogantibus extollere sermone propria mala, et amplius aliquid eo quod est dicere, ut magis attrahant eos quibus supplicant; unde subiungit sed veni, impone manum super eam, et vivet. Vide autem eius crassitiam. Duo enim expetit a Christo: et accedere ipsum, et manum imponere.

Hoc etiam syrus ille Naaman a propheta expetebat. Etenim et visu indigent et sensibilibus rebus qui crassius dispositi erant. Remigius. Miranda est autem pariter atque imitanda domini humilitas et mansuetudo: nam mox ut rogatus est, rogantem coepit sequi; unde subdit et surgens Jesus sequebatur eum. Hic subditos et praelatos pariter instruxit: subditus exemplum obedientiae reliquit, praelatis vero instantiam et sollicitudinem docendi demonstravit: ut quotiescumque audierint aliquem mortuum in anima statim adesse studeant.

Et cum eo ibant discipuli eius. Chrysostomus in Matth.. Et marcus quidem et Lucas dicunt, quoniam tres accepit discipulos, scilicet Petrum, Iacobum et iohannem: matthaeum autem non assumpsit, amplioem ei concupiscentiam immittens, et quia imperfectius adhuc dispositus erat; propter hoc enim illos honorat, ut alii similes illis efficiantur. Sufficiebat enim interim matthaeo videre ea quae facta sunt circa sanguinis fluxum patientem, de qua subditur et ecce mulier quae sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti eius. Hieronymus. Haec autem mulier sanguine fluens, non in domo, non in urbe accedit ad dominum quia iuxta legem urbibus excludebatur; sed in itinere ambulante domino; ut dum pergit ad aliam, alia curaretur. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem non libera propalatione ad Christum venit, quia verecundabatur propter passionem, immundam se existimans: etenim apud legem multa immunditia aestimabatur esse haec passio; propter hoc latet et occultatur. Remigius.

In quo laudanda est eius humilitas; quia non ad faciem accessit, sed retro, et indignam se iudicavit pedes domini tangere; et non plenitudinem vestimenti tetigit, sed tantummodo fimbriam: habuit enim dominus fimbriam iuxta legis praeceptum.

Pharisaei etiam fimbrias habebant, quas magnificabant, in quibus etiam spinas appendebant. Sed fimbriae domini non habebant vulnerare, sed potius sanare; et ideo sequitur dicebat enim intra se: quia si tetigero tantum vestimentum eius, salva ero: in quo fides eius admiranda est, quia desperans de salute medicorum in quos sua erogaverat, ut marcus dicit, intellexit caelestem adesse medicum, et in eo totam suam intentionem collocavit, et ideo salvari promeruit; unde sequitur at Jesus conversus et videns eam, dixit: confide, filia: fides tua te salvam fecit. Rabanus. Quid est quod eam confidere iussit, quae si fidem non haberet, salutem ab eo non quaereret? sed robur et perseverantiam fidei ab ea exostulavit, ut ad certam et veram perveniat salutem. Chrysostomus in Matth..

Vel quia formidolosa erat haec mulier, propter hoc ait confide. Et filiam eam vocat, quia fides eam filiam fecerat. Hieronymus.

Non autem dixit: quia fides tua te salvam factura est; sed salvam fecit: in eo enim quod credidisti, iam salva facta es. Chrysostomus in Matth..

Nondum tamen perfectam de Christo opinionem habebat, quia nequaquam aestimasset eum latere; sed Christus non dimisit eam latere, non quasi gloriam concupiscens, sed multorum causa. Primo enim solvit timorem mulieris, ne a conscientia pungatur, quasi donum furatura; secundo eam emendat de hoc quod aestimat se latere; tertio omnibus fidem eius ostendit, ut eam aemulentur; quarto dedit in hoc signum, quod monstravit se nosse omnia, non minus eo quod fontem sanguinis siccavit, de quo sequitur et salva facta est mulier ex illa hora. Glossa. Intelligendum est ex illa hora ex qua tetigit fimbriam; non ex illa hora ex qua Jesus conversus est ad eam: iam enim salva facta erat, ut alii evangelistae manifeste ostendunt et ex verbis domini perpendi potest. Hilarius. In Matth..

In quo magna virtutis dominicae admiratio est; cum potestas intra corpus manens, rebus caducis efficientiam adderet sanitatis, et usque in vestium fimbrias operatio divina procederet: non enim comprehensibilis erat Deus, ut corpore clauderetur.

Assumptio namque corporis non naturam virtutis inclusit, sed ad redemptionem nostram fragilitatem corporis virtus assumpsit.

Mystice autem princeps hic lex esse intelligitur, quae dominum orat ut plebi, quam ipsa Christo, eius adventus expectatione praedicata, nutrierat, vitam mortuae reddat.

Rabanus.

Vel archisynagogus signat Moysen, et dicitur Iairus, idest illuminans, sive illuminaturus, quia accepit verba vitae dare nobis, et per hoc cunctos illuminat ipse a spiritu sancto illuminatus. Filia igitur archisynagogi, idest ipsa synagoga, velut duodecimo aetatis anno, idest tempore pubertatis, postquam spiritualem sobolem Deo generare debebat, errorum languore consternata est. Ad hanc ergo principis filiam dum properat Dei verbum, ut salvos faceret filios Israel, sancta ecclesia ex gentibus congregata, quae interiorum lapsu criminum deperibat, paratam aliis fide percepit sanitatem. Notandum autem, quod dum archisynagogi filia sit duodennis, et mulier haec ab annis duodecim sanguine fluxit, eo tempore quo haec nata est, illa coepit infirmari: una enim pene saeculi aetate et synagoga ex patriarchis coepit nasci, et gentium exterarum natio idololatriae sanie foedari. Nam fluxus sanguinis bifariam potest intelligi: hoc est super idololatriae pollutione, et super his quae carnis et sanguinis delectatione geruntur: et sic quamdiu synagoga vigit, laboravit ecclesia; sed illorum delicto salus gentibus facta est. Accedit autem et tangit dominum ecclesia, cum ei per fidem appropinquat.

Glossa. Credidit, dixit, tetigit, quia his tribus fide, verbo et opere omnis salus acquiritur. Rabanus.

Accedit autem retro, sive iuxta hoc quod ipse ait: si quis mihi ministrat, me sequatur, sive quia praesentem dominum in carne non videns, peractis iam sacramentis incarnationis illius, ad agnitionis eius gratiam pervenit. Unde et fimbriam vestimenti tangit; quia cum Christum in carne gentilis populus non vidisset, verba incarnationis recepit. Vestimentum enim Christi dicitur mysterium incarnationis eius, quo divinitas induta est; fimbriae vestimenti, verba de incarnatione eius dependentia.

Non autem vestem, sed fimbriam tangit; quia non vidit in carne dominum, sed suscepit per apostolos incarnationis verbum. Beatus qui extremam partem verbi fide tangit. Non autem in urbe, sed in itinere pergente

domino sanatur; unde apostoli: quia indignos vos iudicatis vita aeterna, ecce convertimur ad gentes. Gentilitas autem ex hora dominici adventus coepit habere salutem.

#5 Lectio 5

Glossa. Post mulieris haemorrhoeae curationem, sequitur de mortuae suscitatione, cum dicitur et cum venisset Jesus in domum principis, etc.. Chrysostomus in Matth.. Considerandum est autem, quod propter hoc tardius vadit, et plura loquitur mulieri curatae, ut permittat mori puellam, et sic manifesta fiat resurrectionis demonstratio.

Et similiter in Lazaro usque ad tertiam diem mansit.

Sequitur et cum vidisset tibicines et turbam tumultuantem: quod est mortis demonstratio.

Ambrosius super Lucam.

More enim veteri tibicines ad excitandos luctus in mortuis ferebantur adhiberi. Chrysostomus in Matth..

Sed Christus tibias universas proiecit; parentes autem puellae introduxit, ne posset dici, quod aliter curavit; sed et ante suscitationem puellae sermone spem erigit: unde sequitur dicebat: recedite, non est enim mortua puella, sed dormit.

Rabanus. Quasi dicat: vobis mortua est; Deo autem, qui suscitare potest, dormit tam in anima quam in corpore. Chrysostomus in Matth.. Per hoc autem et tumultum mentis removet eorum qui aderant, et ostendit quoniam facile est ei mortuos suscitare: quod utique in Lazaro fecit dicens: Lazarus amicus noster dormit. Et simul docuit non formidare mortem: quia enim et ipse erat moriturus, in aliorum corporibus instruxit discipulos confidere, et viriliter ferre mortem.

Etenim eo accedente, iam mors somnus erat. Hoc autem domino dicente, deridebant; unde sequitur et deridebant eum. Non autem increpavit derisionem, ut et ipsa derisio et tibiae, et alia universa demonstratio fiant mortis: quia enim multoties, postquam facta sunt miracula, non credunt homines, antea eos convincit propriis responsionibus: quod et in Lazaro fecit cum dixit: ubi posuistis eum? ut qui dixerunt: veni et vide, et quoniam foetet, quatruiduanus enim est, non amplius possint non credere quoniam mortuum suscitavit. Hieronymus.

Non autem erant digni ut viderent mysterium resurgentis qui resuscitantem indignis contumeliis irridebant; et ideo sequitur et cum eiecta esset turba, intravit, et tenuit manum eius, et surrexit puella.

Chrysostomus in Matth.. Non quidem aliam superinducens animam, eam suscitavit, sed eam quae exierat reinducens, et velut ex somno erigens, ut ante viam faciat per visum fidei resurrectionis; et non solum puellam resuscitat, sed et cibum ei iubet dari, ut alii evangelistae dicunt, ut non videatur phantasma esse quod factum est. Sequitur et exiit fama haec in universam terram illam. Glossa. Quod ad magnitudinem et novitatem miraculi pertinet, et ad manifestam veritatem ipsius, ne confictum putetur.

Hilarius. Mystice autem dominus domum principis, scilicet synagogam, ingreditur, cui in canticis legis hymnus luctum personabat. Hieronymus.

Usque enim hodie iacet in domo principis mortua; et qui videntur magistri, tibicines sunt, carmen lugubre canentes; turba quoque Iudaeorum non est turba credentium, sed tumultuantium. Sed cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet. Hilarius in Matth..

Ut autem rarus ex lege credentium electionis numerus posset intelligi, turba omnis expulsa est; quam utique salvari dominus optasset; sed irridendo dicta, gestaque eius, resurrectionis non fuit digna consortio. Hieronymus. Tenuit autem manum eius, et surrexit puella: quia nisi prius mundatae fuerint manus Iudaeorum, quae sanguine plenae sunt, synagoga eorum mortua non consurget. Hilarius in Matth..

Exeunte autem fama in universam terram illam, electionis salus, donum Christi, atque opera praedicantur. Rabanus.

Moraliter autem puella in domo mortua, est anima mortua in cogitatione. Dicit autem quod puella dormit, quia qui peccant in praesenti, adhuc per poenitentiam resuscitari possunt. Tibicines sunt adultores, qui fovent mortuam. Gregorius Moralium.

Foras autem turba eicitur, ut puella suscitetur: quia nisi prius a secretioribus cordis expellatur saecularium multitudo curarum, anima quae intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Rabanus. In domo autem puella paucis arbitris surgit, iuvenis extra portam, et Lazarus coram multis; quia publica noxa publico eget remedio; levis, leviori et secreta potest deleri poenitentia.

#6 Lectio 6

Hieronymus. Priori signo de principis filia et morbosa muliere, consequenter signum de duobus caecis adiungitur, ut quod ibi mors et debilitas, hic caecitas demonstraret; et ideo dicitur et transeunte inde iesu, scilicet a domo principis, secuti sunt eum duo caeci, clamantes, et dicentes: miserere nostri, fili David. Chrysostomus in Matth.. Non autem parva hic Iudaeorum accusatio est: cum hi quidem oculis carentes, ex auditu solo fidem suscipiant; illi autem habentes visum non attestantur miraculis quae fiebant.

Vide autem et eorum desiderium: neque enim simpliciter recesserunt, sed cum clamore, et nihil aliud quam misericordiam postulantes. Filium autem David vocabant quia nomen honoris esse videbatur. Remigius. Recte ergo filium David vocant, quia virgo maria de stirpe David originem duxit. Hieronymus. Audiant Marcion et

Manichaeus, et ceteri haeretici, qui vetus laniant testamentum: et discant salvatorem appellari filium David: si enim non est natus in carne, quomodo vocatur filius David? chrysostomus in Matth.. Considerandum autem quod multoties dominus noluit rogatus sanare, ut non aliquis aestimet eum propter captandam honoris magnificentiam ad miracula insilire. Hieronymus. Et tamen rogantes non curantur in itinere; non transitorie, ut putabant; sed postquam venit in domum illam, accedunt ad eum, ut introeant; et primum eorum discutitur fides; ut sic verae fidei lumen accipiant; unde sequitur cum autem venisset dominus, accesserunt ad eum caeci; et dixit eis Jesus: creditis quia hoc possum facere vobis? chrysostomus in Matth..

Rursum autem hic erudit nos gloriam multitudinis expellere: quia enim prope erat domus, ducit eos illuc singulariter curaturus.

Remigius. Qui autem caecis reddere poterat visum, non ignorabat si crederent; sed ideo interrogavit, ut fides eorum, quae gestabatur corde, dum confiterentur ore, digna fieret ampliori mercede, secundum illud apostoli: ore confessio fit ad salutem. Chrysostomus in Matth.. Et non propter hoc solum: sed ut ostenderet quoniam digni erant curatione; et ut non aliquis dicat, quoniam si misericordia solum salvabat, omnes salvari oportebat. Ideo etiam fidem ab eis expetit, ut ex hoc ad excelsius eos reducat: quia enim dixerant eum filium David, erudit quod oportet de eo maiora sentire: unde non dixit: creditis quoniam possum rogare patrem? sed creditis quoniam possum hoc facere? de quorum responsione sequitur dicunt ei: utique, domine.

Non ultra filium David eum vocant, sed altius elevantur, et dominationem confitentur.

Ex tunc iam ipse imponit eis manum; unde sequitur tunc tetigit oculos eorum, dicens: secundum fidem vestram fiat vobis. Dicit autem hoc fidem eorum affirmans, et contestans quoniam non adulationis erant verba quae dixerant. Postea curationem subiungit, dicens et aperti sunt oculi eorum. Deinde post sanationem iubet nulli dicere; et non simpliciter iubet, sed cum multa vehementia; unde sequitur et comminatus est eis dicens: videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra. Hieronymus.

Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiae gloriam, hoc praeceperat; et illi propter memoriam gratiae non possunt tacere beneficium. Chrysostomus in Matth.. Quod autem alteri dixit: vade, et annuntia gloriam Dei, non est contrarium: erudit enim nos prohibere eos qui volunt nos propter nos laudare. Si autem ad domini gloriam refertur, non debemus prohibere, sed magis iniungere ut hoc fiat. Hilarius in Matth.. Vel silentium caecis dominus imperat, quia apostolorum proprium erat praedicare. Gregorius Moralium.

Quaerendum autem nobis est quid sit hoc quod ipse omnipotens, cui hoc est velle quod posse, et taceri virtutes suas voluit, et tamen ab eis qui illuminati sunt quasi invitus indicatur: nisi quod servis suis se sequentibus exemplum dedit, ut ipsi quidem virtutes suas occultari desiderarent; et tamen ut aliis eorum exemplo proficiant, prodantur inviti. Occulentur ergo studio, necessitate publicentur; et eorum occultatio sit custodia propria, eorum publicatio sit utilitas aliena. Remigius. Allegorice autem per hos duos caecos duo populi designantur, idest Iudaicus et gentilis vel duo populi Iudaicae gentis: nam tempore Roboam, regnum eius divisum est in duas partes. De utroque autem populo in se credentes Christus illuminavit in domo, per quam intelligitur ecclesia, quia absque unitate ecclesiae nullus salvari potest. Illi autem qui ex Iudaeis crediderunt adventum domini, per universum orbem diffamaverunt.

Rabanus. Domus autem principis synagoga est subdita Moysi; domus Jesus caelestis est ierusalem. Domino ergo per hoc saeculum transeunte, et domum suam revertente, duo caeci secuti sunt eum: quia praedicato evangelio per apostolos, multi ex Iudaeis et gentibus coeperunt eum sequi. Sed postquam in caelum conscenderat, intravit in domum, idest in ecclesiam, et ibi illuminati sunt.

#7 Lectio 7

Remigius. Pulchre, illuminatis caecis, muto loquelam reddidit, et obsessum a Daemone curavit: in quo facto ostendit se dominum virtutis, et caelestis medicinae auctorem: nam per Isaiam dictum est: tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt, et aperta erit lingua mutorum. Unde dicitur egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, Daemonium habentem. Hieronymus.

Quod autem dicitur Graece cophos, magis tritum est sermone communi, ut tam surdus quam mutus intelligatur; sed moris est Scripturarum cophon, indifferenter vel surdum vel mutum dicere. Chrysostomus in Matth..

Non autem naturae erat haec passio, sed ex Daemonis insidiis: ideoque et aliis indignum qui eum adducerent; neque enim per seipsum rogare poterat sine voce existens, neque aliis supplicare, Daemone animam cum lingua colligente: propter hoc neque expetit fidem ab eo; sed confestim aegritudinem sanat; unde sequitur et eiecto Daemonio, locutus est mutus. Hilarius in Matth..

In quo rerum ordo servatus est: nam Daemon prius eicitur, et tunc reliqua corporis officia succedunt. Sequitur et miratae sunt turbae dicentes: nunquam apparuit sic in Israel. Chrysostomus in Matth.. Praeponebant quidem ceteris eum, non quia curabat solum, sed quoniam facile et velociter infinitas aegritudines et insanabiles sanabat. Hoc autem maxime Pharisaeos contristabat: quoniam omnibus eum praeponebant, non solum his qui tunc erant, sed et his qui antea geniti fuerunt in Israel: unde Pharisei concitati e contrario detrahebant: propter quod sequitur Pharisei autem dicebant: in principe Daemoniorum eicit Daemones.

Remigius. Scribae namque et Pharisei facta domini negabant quae poterant; et quae non poterant negare, in sinistram partem interpretabantur, secundum illud Psalmi 65, 3: in multitudine virtutis tuae mentientur tibi

inimici tui. Chrysostomus in Matth.. Eorum autem dicto quid est dementius? non enim confingi potest, proicere Daemonem alterum Daemonem: suis enim applaudere consuevit, non dissolvere sua. Christus autem non solum Daemones eiciebat, sed et leprosos mundabat, et mortuos suscitabat, et peccata solvebat, et regnum Dei praedicabat, et ad patrem homines adducebat, quae Daemon neque posset facere neque vellet.

Rabanus. Mystice autem, sicut in duobus caecis signatus est uterque populus, Iudaeorum et gentium, ita in homine muto et daemoniaco generaliter signatum est omne genus humanum. Hilarius in Matth..

Vel in muto surdo et daemoniaco gentium plebs indigna totius salutis infertur: omnibus enim undique malis circumsessata, totius corporis vitiis implicabatur.

Remigius. Gentilis enim populus mutus erat: quia in confessione verae fidei et in laude sui creatoris os aperire non poterat; sive quia mutis idolis cultum impendebat, similis illis factus. Daemoniacus erat quia per mortem infidelitatis diaboli imperiis subditus erat. Hilarius.

Dei autem cognitione, superstitionum omnium vesania effugata, et visus et auditus et sermo salutis invehitur.

Hieronymus.

Sicut enim caeci lumen recipiunt, sic et muti ad loquendum lingua laxatur, ut confiteatur eum quem antea denegabat.

In turba autem admirante confessio nationum est. Pharisei autem per suam calumniam usque hodie Iudaeorum infidelitatem demonstrant. Hilarius.

Admirationem autem turbae talis confessio subsecuta est: nunquam apparuit sic in Israel: quia is cui per legem nihil opis afferri potuit, verbi virtute salvatur.

Remigius. Illi vero qui mutum sanandum domino obtulerunt, intelliguntur apostoli et praedicatores, qui aspectibus divinae pietatis gentilem populum salvandum obtulerunt.

Augustinus de cons. Evang..

Quod autem hic dicitur de duobus caecis et Daemonio muto, solus matthaeus posuit. Illi duo caeci de quibus alii narrant, non sunt isti; sed tamen simile factum est; ita ut si ipse matthaeus non etiam illius facti meminisset, posset putari hoc quod nunc narrat, dictum fuisse etiam ab aliis duobus. Quod commendare memoriae diligenter debemus, esse quaedam facta similia, quod probatur non esse idem, cum ipse evangelista utrumque commemorat; ut, si quando talia singula apud singulos invenerimus, atque in eis contrarium quod solvi non possit, occurrat nobis, non esse factum idem, sed aliud simile, vel similiter factum.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Voluit dominus ipso facto redarguere accusationem Phariseorum dicentium in principe Daemoniorum eicit Daemonia: Daemon enim convicium passus non benefacit, sed nocet eis qui eum inhonorant.

Dominus autem contrarium facit, qui post convicia et contumelias non solum non punit, sed etiam nec increpavit, quinimmo beneficia praestitit; unde sequitur et circuibat Jesus omnes civitates et castella. In quo erudit nos accusatoribus nostris retribuere non accusationes, sed beneficia. Qui enim post accusationem desistit a beneficio, monstrat quoniam propter hominum laudem benefacit. Si vero propter Deum benefacis conservis, quicquid illi fecerint, non desistis benefaciens, ut maior sit merces. Hieronymus.

Vides autem quod aequaliter et vicis et urbibus et castellis, idest et magnis et parvis, evangelium praedicaverit, ut non consideraret nobilium potentiam, sed salutem credentium.

Sequitur docens in synagogis eorum: hoc scilicet habens operis quod mandaverat pater, et hanc esuriam ut doctrina salvos faceret infideles. Docebat autem in synagogis evangelium regni; unde sequitur et praedicans evangelium regni. Remigius.

Intelligendum est Dei. Quamvis enim annuntientur bona temporalia, tamen non dicitur evangelium. Hinc est quod lex non nominatur evangelium: quia suis observatoribus non promittebat bona caelestia, sed terrena. Hieronymus. Post praedicationem autem et doctrinam curabat omnem languorem et omnem infirmitatem, ut.

Quibus sermo non suaserat, opera persuaderent; unde sequitur curans omnem languorem et omnem infirmitatem; quod de ipso proprie dicitur, nihil quippe ei impossibile est. Glossa. Languorem vocat diurnam infirmitatem, infirmitatem autem leves morbos. Remigius. Sciendum est autem quia illos quos corpore sanabat forinsecus, mente sanabat intrinsecus. Alii vero hoc facere non possunt sua potestate, sed per Dei gratiam.

Chrysostomus in Matth..

Non autem in hoc stat Christi bonitas, sed et aliam providentiam circa eos ostendit, viscera misericordiae circa eos expandens; unde sequitur videns autem turbas, misertus est eis. Remigius. Per quod officium boni pastoris magis quam mercenarii in se Christus ostendit. Quare autem misertus sit subiungit quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem: vexati quidem a Daemonibus: sive quia a diversis infirmitatibus et languoribus erant attriti.

Rabanus. Vel vexati per diversos errores, et iacentes, idest torpentes, non valentes surgere: et cum haberent pastores, erant quasi non haberent pastorem. Chrysostomus in Matth.. Haec principum Iudaeorum excusatio, quoniam pastores existentes, ea quae luporum erant ostendebant: non solum enim non emendabant

multitudinem, sed et nocebant eorum profectui. Illis enim admirantibus et dicentibus: nunquam apparuit sic in Israel, e contrario dicebant, quoniam in principe Daemoniorum eicit Daemonia.

Remigius. Postquam autem Dei filius de caelo prospexit in terram ut audiret gemitus compeditorum, mox multa messis coepit augeri: turbae namque humani generis fidei non appropinquassent, nisi quia auctor humanae salutis de caelis prospexit in terram; et ideo sequitur tunc dixit discipulis suis: messis quidem multa, operarii autem pauci. Glossa.

Messis ergo dicuntur homines, qui possunt meti a praedicatoribus, et de collectione perditorum separari, ut grana excussa a paleis, postea in horreis reponantur. Hieronymus.

Messis multa, populorum signat multitudinem; operarii pauci, penuriam magistrorum. Remigius. Parvus enim erat numerus apostolorum ad comparisonem tantarum segetum. Hortatur autem dominus suos praedicores, idest apostolos, et eorum sequaces, ut quotidie sui numeri augmentationem exposcant; unde subdit rogate ergo dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Chrysostomus in Matth.. Latenter seipsum dominum ostendit: ipse enim est qui messis est dominus. Si enim metere misit quae apostoli non seminaverunt, manifestum est quoniam non aliena metere misit, sed ea quae ipse per prophetas seminavit. Sed cum duodecim apostoli sint operarii, dixit deprecamini dominum messis ut mittat operarios in messem suam: et tamen nullum eis adiecit, quia scilicet eos iam duodecim existentes multiplicavit, non numero adiciens, sed virtutem largiens. Remigius. Vel tunc augmentatus est quando designavit et alios septuaginta duos, et quando sunt facti multi praedicores, spiritu sancto descendente super credentes. Chrysostomus in Matth.. Ostendit autem quia magnum donum sit hoc, scilicet ut aliquis habeat virtutem decenter praedicandi, per hoc quod dicit hoc esse orandum. Commemorat autem in hoc loco verborum iohannis de area et ventilabro et palea et frumento.

Hilarius in Matth.. Mystice autem, salute gentibus data, civitates omnes et castella omnia, virtute et ingressu Christi illuminantur, et omnem infirmitatem veterem languoris evadunt.

Immundi autem spiritus dominante violentia vexatam et sub legis onere aegrotam plebem dominus miseretur: quia nullus adhuc eis pastor erat custodiam sancti spiritus redditurus. Erat autem doni istius copiosissimus fructus, cuius copia haurientium multitudinem vincit; nam quantumlibet assumatur a cunctis, ad largiendum tamen semper exuberat: et quia plures esse utile est per quos ministratur, rogari dominum messis iubet, ut ad capessendum quod praeparabatur donum spiritus sancti messorum copiam Deus praestet: per orationem enim hoc munus a Deo nobis effunditur.

|+10 Capitulus 10

|#1 Lectio 1

Glossa. A curatione socrus Petri usque huc continuationem habuerunt relata miracula; et fuerunt ante sermonem in monte habitum facta: quod ex electione matthaei, quae inter ipsa refertur, indubitanter habemus: fuit enim unus de duodecim electus in monte ad apostolatam. Hic autem redit ad ordinem rei, sicut gesta est, post curatum centurionis servum, dicens et convocatis duodecim discipulis.

Remigius. Narraverat enim supra evangelista quia cohortatus est dominus discipulos rogare dominum messis ut mitteret operarios in messem suam; et quod hortatus est, hoc nunc implere videtur.

Duodenarius enim numerus perfectus est: nascitur enim a senario, qui perfectionem habet, eo quod ex suis partibus, quae sunt unum, duo, et tria, in seipsum formatur: senarius autem duplicatus duodenarium gignit.

Glossa. Quae quidem duplicatio ad duo praecepta caritatis, vel ad duo testamenta pertinere videtur. Rabanus.

Duodenarius etiam numerus, qui conficitur ex ternario et quaternario, designat eos per quatuor mundi climata fidem sanctae trinitatis praedicaturos. Iste etiam numerus per multas figuras in veteri testamento praesignatus est. Per duodecim filios Iacob, per duodecim principes filiorum Israel, per duodecim fontes viventes in helim, per duodecim lapides in rationali Aaron, per duodecim panes propositionis, per duodecim exploratores a Moyse missos, per duodecim lapides unde factum est altare, per duodecim lapides sublatos de iordane, per duodecim boves qui sustinebant mare aeneum. In novo etiam testamento per duodecim stellas in corona sponsae, per duodecim fundamenta ierusalem, quae vidit iohannes, et per duodecim portas. Chrysostomus in Matth..

Non solum autem eos confidere fecit, eorum ministerium vocando missionem in messem, sed et faciendo eos potentes ad ministerium; unde sequitur dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut eicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem. Remigius.

In quo aperte demonstratur quia vexatio barbarum non fuit tantum una aut simplex, sed varia; et hoc est misereri turbis, dare discipulis potestatem curandi et sanandi eas. Hieronymus. Benignus etenim, et clemens dominus ac magister non invidet servis atque discipulis virtutes suas; et sicut ipse curaverat omnem languorem et infirmitatem, apostolis quoque suis tribuit potestatem ut curent omnem languorem et omnem infirmitatem. Sed multa differentia est inter habere et tribuere, donare et accipere. Iste quodcumque agit, potestate domini agit; illi, si quid faciunt, imbecillitatem suam et virtutem domini confitentur, dicentes: in nomine Jesu surge et ambula.

Catalogus autem apostolorum ponitur, ut extra hos, qui pseudo apostoli sunt, excludantur; unde sequitur duodecim autem apostolorum nomina sunt haec: primus simon qui vocatur Petrus, et Andreas frater eius. Ordinem quidem apostolorum et meritum uniuscuiusque, illius fuit distribuere qui cordis arcana rimatur. Primus

scribitur simon cognomine Petrus, ad distinctionem alterius simonis qui appellatur chananaeus de vico Galilaeae chana, ubi dominus aquas convertit in vinum. Rabanus. Idem est autem Graece sive Latine Petrus, quod syriace cephas; et in utraque lingua nomen a petra derivatum est. Nec dubium quin illa de qua Paulus ait: petra autem erat Christus. Remigius. Fuerunt autem nonnulli qui in hoc nomine, Graeco scilicet atque Latino, quod est Petrus, quaerentes Hebraicae linguae interpretationem, dixerunt, quod interpretatur discalcians, sive dissolvens vel agnoscens.

Sed illi qui hoc dicunt, duabus tenentur contrarietatibus. Prima est ex proprietate Hebraicae linguae, in qua p non exprimitur, sed loco eius ph ponitur. Unde Pilatum dicunt Philatum. Secunda ex interpretatione evangelistae, qui narrat dominum dixisse: tu vocaberis cephas, et ipse de suo addit: quod interpretatur Petrus. Simon interpretatur obediens: obediuit enim verbis Andreae, et cum eo venit ad Christum; sive quia obediuit praeceptis divinis, et quia ad unius iussionis vocem secutus est dominum; sive, ut quibusdam placet, interpretatur deponens moerorem, et audiens tristitiam: domino enim surgente deposuit moerorem dominicae passionis, et tristitiam audiuit, dicente ei domino: alius te cinget, et ducet quo tu non vis.

Sequitur et Andreas frater eius. Chrysostomus in Matth.. Non parva autem et haec laus est. Petrum enim denominavit a virtute, Andream vero a nobilitate, quae est secundum morem, in hoc quod eum fratrem Petri dixit. Marcus autem post duos vertices, scilicet Petrum et ioannem, Andream numerat; hic autem non ita: marcus enim secundum dignitatem eos ordinavit. Remigius. Andreas autem interpretatur virilis. Sicut enim apud Latinos a viro derivatur virilis, ita apud Graecos ab andros, derivatur Andreas. Bene autem virilis dicitur, quia relictis omnibus secutus est Christum, et viriliter in mandatis eius perseveravit.

Hieronymus. Evangelista autem paria iuga apostolorum quaeque consociat. Iungit enim Petrum et Andream fratres, non tam carne quam spiritu; Iacobum et ioannem qui patrem corporis relinquentes, verum patrem secuti sunt: unde sequitur Iacobus zebedaei et ioannes frater eius: Iacobum quoque appellat zebedaei, quia et alius sequitur Iacobus Alphaei. Chrysostomus in Matth.. Vide autem quia non secundum dignitatem ordinat. Mihi enim videtur ioannes non aliis solum, sed etiam fratre maior esse. Remigius. Interpretatur autem Iacobus supplantans, sive supplantator: quia non solum vitia carnis supplantavit, sed etiam eandem carnem Herode trucidante contempsit. Ioannes interpretatur Dei gratia, quia prae omnibus diligi a domino meruit: unde ob praecipui amoris gratiam, super pectus domini in coena recubuit.

Sequitur Philippus et bartholomaeus.

Philippus interpretatur os lampadis, sive lampadarum, quia lumen quo illuminatus est a domino, mox invento fratri per officium oris studuit propinare. Bartholomaeus syrum nomen est, non Hebraeum, et interpretatur filius suspendentis aquas id est Christi: qui corda suorum praedicatorum de terrenis ad caelestia sublevat et suspendit, ut quo magis caelestia penetrat, eo corda suorum auditorum gutta sanctae praedicationis magis inebriet et infundat.

Sequitur thomas et matthaeus publicanus.

Hieronymus. Ceteri evangelistae in coniunctione nominum primum ponunt matthaeum, postea thomam; nec publicani nomen ascribunt, ne antiquae conversationis recordantes sugillare evangelistam viderentur; iste vero et post thomam se ponit, et publicanum appellat: ut ubi abundavit peccatum, superabundet et gratia.

Remigius. Thomas autem interpretatur abyssus, sive geminus, qui Graece dicitur didymus. Bene autem didymus abyssus interpretatur; quia quo diutius dubitavit, eo profundius effectum dominicae passionis credidit, et mysterium divinitatis agnovit: unde dixit: dominus meus et Deus meus. Matthaeus autem interpretatur donatus, quia Dei munere de publicano evangelista factus est.

Sequitur et Iacobus Alphaei et thaddaeus.

Rabanus. Iste Iacobus est qui in evangeliiis frater domini nominatur, et etiam in epistola ad Galatas: quia maria uxor Alphaei, soror fuit mariae matris domini, quam ioannes evangelista mariam Cleophae nominavit: fortasse quia idem Cleophas et Alphaeus est dictus.

Vel ipsa maria, defuncto Alphaeo, post Iacobum natum, nupsit Cleophae. Remigius.

Et bene dicitur filius Alphaei, id est iusti, sive docti: quia non solum vitia carnis supplantavit, sed etiam curam carnis contempsit: nam cuius meriti fuerit, testes sunt apostoli qui eum episcopum hierosolymitanae ecclesiae ordinaverunt: unde et ecclesiastica historia inter cetera de eo dicit, quia carnem nunquam comedit, et vinum et siceram non bibit, balneis et lineis vestibus non est usus, die noctuque flexis genibus orabat. Adeo etiam magni meriti fuit ut ab omnibus iustus vocaretur.

Thaddaeus autem ipse est quem Lucas Iudam Iacobi, id est fratrem Iacobi appellat, cuius epistola in ecclesia legitur, in qua se fratrem Iacobi nominat. Augustinus de cons. Evang.. Nonnulli autem codices habent Lebbaeum. Quis autem unquam prohibuit duobus vel tribus nominibus unum hominem vocari? Remigius.

Iudas autem interpretatur confessus, eo quod filium Dei confessus sit. Rabanus.

Thaddaeus autem sive Lebbaeus interpretatur corculus, id est cordis cultor.

Sequitur simon chananaeus, et Iudas Iscariotes, qui et tradidit eum. Hieronymus.

Simon chananaeus ipse est qui ab alio evangelista scribitur zelotes, chana quippe zelus interpretatur. Iudas autem Iscariotes, vel a vico in quo ortus est, vel ex tribu Issachar vocabulum sumpsit, ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit.

Issachar enim interpretatus est merces, ut significetur pretium proditoris. Remigius.

Interpretatur autem Iscariotes memoria domini, quia secutus est dominum; sive memoriale mortis, quoniam meditatus est in corde suo ut dominum traderet in mortem; seu suffocatio, quia seipsum strangulavit. Et sciendum, quod duo discipuli hoc nomine sunt vocati, per quos omnes christiani designantur: per Iudam Iacobi illi qui in confessione fidei perseverant; per Iudam Iscariotem illi qui relicta fide retro convertuntur. Glossa.

Duo et duo nominatim exprimuntur, ut iugalis societas approbetur. Augustinus de Civ. Dei. Elegit ergo hos in discipulos, quos et apostolos nominavit, humiliter natos, inhonoratos, illitteratos, ut quicquid magnum essent et facerent, ipse in eis esset et faceret. Habuit inter eos unum quo malo utens bene, et suae passionis impleret dispositum, et ecclesiae suae tolerandorum malorum praeberet exemplum. Rabanus.

Qui etiam non per imprudentiam inter apostolos eligitur: magna est enim veritas quam nec adversarius minister infirmat.

Voluit etiam a discipulo prodi, ut tu a socio proditus, modeste feras tuum errasse iudicium, periisse beneficium.

#2 Lectio 2

Glossa. Quia manifestatio spiritus, ut apostolus dicit, ad utilitatem ecclesiae datur, post datam apostolis potestatem, mittit eos ut potestatem ad aliorum utilitatem exequantur: unde dicitur hos duodecim misit Jesus. Chrysostomus in Matth.. Attendite autem opportunitatem missionis. Postquam enim viderunt mortuum suscitantem, mare increpantem, et cetera huiusmodi, et sufficienter virtutis eius demonstrationem susceperant per verba et per opera, tunc eos mittit. Glossa. Mittens autem docet eos quo eant, quid praedicent, et quid faciant. Primo quidem quo eant: unde dicitur praecipiens eis, et dicens: in viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potius ite ad oves quae perierunt domus Israel.

Hieronymus. Non est autem contrarius locus iste ei praecepto quo postea dicitur: euntes docete omnes gentes: quia hoc ante resurrectionem, illud post resurrectionem praeceptum est. Et oportebat primum adventum Christi nuntiare Iudaeis, ne iustam haberent excusationem, dicentes, ideo a se dominum reiecisse, quia ad gentes et Samaritanos apostolos miserit. Chrysostomus in Matth..

Ideo etiam primo ad Iudaeos mittit, ut quasi in quadam palaestra in Iudaea exercitati, ad agones orbis terrarum intrarent, et velut quosdam pullos debiles ad volandum eos inducens. Gregorius in evang.. Vel quia prius soli Iudaeae voluit, et postmodum gentibus praedicari, quatenus redemptoris nostri praedicatio a propriis repulsa, gentiles populos quasi extraneos quaereret.

Erant etiam tunc quidam qui de Iudaeis vocandi essent et de gentilibus vocandi non essent; qui nec ad vitam reparari mererentur, nec tamen gravius de contempta praedicatione iudicari. Hilarius in Matth.. Legis etiam lectio obtinere privilegium evangelii debebat, hoc minus Israel sceleris sui excusationem habiturus, quod plus sedulitatis in admonitione sensisset. Chrysostomus in Matth..

Item ne aestimarent, quia Christo conviciabantur et daemonicum eum vocabant, quod propter hoc eos odio haberet, primum eos emendare studuit, et ab omnibus aliis discipulos abducens, eis medicos et doctores mittit; et non solum prohibuit aliis annuntiare antequam Iudaeis, sed neque viam quae ad gentes fert, pertingere concedebat: quod signat cum dicit in viam gentium ne abieritis.

Et quia Samaritani contrarii erant Iudaeis, quamvis faciliores essent ut converterentur ad fidem, tamen neque Samaritanis priusquam Iudaeis praedicari permisit: unde dicit et in civitates Samaritanorum ne intraveritis.

Glossa. Samaritani quidem fuerunt gentiles dimissi in terra Israel a rege Assyriorum post captivitatem ab eo factam, et multis periculis coacti ad Iudaismum sunt conversi, circumcisionem, et quinque libros Moysi recipientes, cetera vero omnino abhorrentes: unde Iudaei Samaritanis non commiscebantur. Chrysostomus in Matth.. Ab his ergo discipulos avertens, ad filios Israel mittit, quos oves pereuntes vocat, non abscondentes, undique veniam eis excogitans, et attrahens eorum mentem. Hilarius in Matth.. Qui tamen licet oves vocentur, in Christum luporum ac viperarum linguis et faucibus saevierunt.

Hieronymus. Iuxta tropologiam vero praecipitur nobis qui Christi censemur nomine, ne in viam gentium, et haereticorum ambulemus errorem; ut quorum religio separata est, separetur et vita.

Glossa. Postquam autem docuit eos quo eant, insinuat quid praedicent: unde subditur euntes autem praedicate dicentes, quia appropinquavit regnum caelorum.

Rabanus. Hic appropinquare dicitur regnum caelorum per collatam nobis fidem invisibilis creatoris, non aliqua motione electorum. Recte autem caeli vocantur sancti, qui Deum fide retinent, et diliguntur caritate. Chrysostomus in Matth.. Vides mysterii magnitudinem, vides apostolorum dignitatem.

Nihil sensibile praecipuntur dicere, ut Moyses et prophetae; sed nova quaedam et inopinata; illi enim terrena bona praedicaverunt, hi autem regnum caelorum, et omnia quae illic sunt bona.

Gregorius in evang.. Adiuncta sunt autem praedicatoribus sanctis miracula, ut fidem verbis daret virtus ostensa, et nova facerent qui nova praedicarent: unde sequitur infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, Daemones ecite.

Hieronymus. Ne enim hominibus rusticis, et absque eloquii venustate, indoctis et illitteratis nemo crederet pollicentibus regna caelorum, dat potestatem praedicta faciendi, ut magnitudinem promissorum probet magnitudo signorum. Hilarius in Matth.. Tota autem virtutis dominicae potestas in apostolis refertur: ut qui in

Adam imagine et similitudine Dei erant figurati, nunc perfectam Christi imaginem sortiantur; et quicquid malorum Adae corpori Satanae instinctus intulerat, hoc rursus ipsi de communione dominicae potestatis emendent. Gregorius in evang..

Haec autem signa in exordio ecclesiae necessaria fuerunt: ut enim fides cresceret credentium, miraculis erat nutrienda.

Chrysostomus. Postea autem steterunt, reverentia fidei ubique plantata. Si autem et postea facta sunt, pauca et rara fuerunt; consuetudo enim est Deo talia facere cum aucta fuerint mala: tunc enim suam demonstrat potentiam.

Gregorius. Sancta tamen ecclesia quotidie spiritualiter facit quod tunc per apostolos corporaliter faciebat; quae nimirum tanto maiora sunt, quanto per haec non corpora, sed animae suscitantur.

Remigius. Infirmi quippe sunt ignavi qui non habent vires bene vivendi; leprosi sunt immundi opere, vel delectatione carnali; mortui sunt qui opera mortis agunt; daemones fiunt qui in potestatem diaboli sunt redacti.

Hieronymus. Et quia semper dona spiritualia, si merces media sit, viliora sunt, adiungitur avaritiae condemnatio, cum subdit gratis accepistis, gratis date; quasi dicat: ego magister et dominus absque pretio vobis hoc tribui: ergo et vos sine pretio date. Glossa.

Hoc autem dicit ne Iudas, qui loculos habebat, de praedicta potestate pecuniam congregare vellet, damnans etiam hic perfidiam simoniaca haereseos. Gregorius in evang.. Praesciebat namque nonnullos donum accepti spiritus in usum negotiationis inflectere, et miraculorum signa ad avaritiae obsequium declinare.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem qualiter morum diligentiam non minus habet quam signorum, monstrans quoniam signa sine his nihil sunt. Etenim superbiam eorum comprimit, dicens gratis accepistis; et ab amore pecuniarum mundos esse praecipit dicens gratis date. Vel ut non videatur eorum esse beneficium, ait gratis accepistis; quasi dicat: nihil vos de vestro largimini suscipientibus: neque enim mercede hoc accepistis, neque laborantes in ea gratia: gratis enim accepistis; ita igitur aliis date; neque enim est condignum pretium eorum invenire.

#3 Lectio 3

Chrysostomus in Matth..

Quia spiritualium mercationem supra dominus prohibuerat, consequenter radicem omnium malorum evellens, ait nolite possidere aurum neque argentum. Hieronymus.

Si enim sic praedicant ut pretium non accipiant, superflua est auri et argenti nummorumque possessio; nam si haec habuissent, videbantur non causa salutis hominum, sed causa lucri praedicare.

Chrysostomus in Matth..

Per hoc ergo praeceptum primo quidem discipulos facit non esse suspectos; secundo ab omni eos liberat sollicitudine, ut vacationem omnem tribuant verbo Dei; tertio docet eos suam virtutem. Hoc nempe eis postea dixit: numquid aliquid defuit vobis quando misi vos sine sacco et pera? Hieronymus. Qui autem divitias detruncaverat, quae per aurum et argentum et aes signantur, propemodum et vitae necessaria amputat, ut apostoli doctores verae religionis, qui instituebant omnia Dei providentia gubernari, seipsos ostenderent nihil cogitare de crastino.

Glossa. Unde addit neque pecuniam in zonis vestris. Duo enim sunt genera necessariorum: unum quo emuntur necessaria, quod intelligitur per pecuniam in zonis; aliud ipsa necessaria, quod intelligitur per peram.

Hieronymus. Per hoc autem quod dicit neque peram in via, arguit philosophos qui vulgo appellantur Bactroperitae, quod contemptores saeculi et omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehant.

Sequitur neque duas tunicas. In duabus tunicis duplex mihi videtur innuere vestimentum: non quod in locis Scythiae et glaciali nive rigentibus, una quis tunica debeat esse contentus; sed quod in tunica vestimentum intelligamus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore reservemus.

Sequitur neque calceamenta. Et Plato etiam praecipit illas duas corporis summitates non esse velandas, nec assuefieri debere mollitiei capitis et pedum: cum enim haec habuerint firmitatem, cetera robustiora sunt.

Sequitur neque virgam: qui enim domini habemus auxilium, baculi praesidium cur quaeramus? Remigius. Ostendit etiam dominus his verbis, quia sancti praedicatores revocati sunt ad primi hominis dignitatem: qui quamdiu caelestes possedit thesauros, ista non concupivit: sed mox ut peccando illa amisit, ista desiderare coepit.

Chrysostomus in Matth..

Felix autem est ista commutatio: nam pro auro et argento et huiusmodi, acceperunt potestatem curandi infirmos, suscitandi mortuos, et alia huiusmodi: unde non a principio dixit eis non possideatis aurum vel argentum; sed quando dixerat leprosos mundate, Daemones eicite.

Ex quo patet quod Angelos eos ex hominibus, ut ita dicam, constituit, ab omni solvens vitae huius sollicitudine: ut una sola detineantur cura, quae est doctrinae; a qua et eos solvit, dicens: ne solliciti sitis quid loquamini. Quare quod videtur esse valde onerosum et grave, hoc maxime leve eis ostendit, et facile: nihil enim est ita iucundum, ut a cura et sollicitudine erutum esse; et maxime cum possibile fuerit ab hac erutos in nullo minorari, Deo praesente, et pro omnibus nobis effecto.

Hieronymus. Et quia nudos quodammodo et expeditos ad praedicandum apostolos miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum, severitatem praecepti sequenti sententia temperavit, dicens dignus est enim operarius cibo suo; quasi dicat: tantum accipite quantum in vestitu et victu vobis necessarium est: unde apostolus: habentes victum et vestitum, his contenti simus; et alibi: communicet is qui catechizatur ei qui se catechizat in omnibus bonis; ut quorum discipuli metunt spiritalia, consortes faciant eos carnalium suorum, non in avaritiam, sed in necessitatem. Chrysostomus in Matth.. A discipulis autem apostolos cibari oportebat: ut neque ipsi magna saperent adversus eos qui docebantur, sicut omnia praebentes, et nihil accipientes; neque rursus illi abscedant, quasi ab his despecti. Deinde ut non dicant apostoli: mendicantes ergo nos iubet vivere, et in hoc verecundarentur, monstrat hoc eis debitum esse, operarios eos vocans, et quod datur mercedem appellans: non enim quia apostolorum in sermonibus operatio erat, aestimare debebant parvum esse beneficium quod praestabant; et ideo dicit dignus est operarius cibo suo. Hoc autem dixit, non quidem ostendens tanto pretio apostolicos dignos esse labores, sed apostolis legem inducens, et tributibus suadens, quia quod ab ipsi datur, debitum est. Augustinus de pastor..

Non ergo est venale evangelium, ut pro temporalibus praedicetur. Si enim sic vendunt, magnam rem vili vendunt. Accipiant ergo praedicatorum sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Deo. Non enim a populo redditur quasi merces illis qui sibi in caritate evangelii serviunt; sed tamquam stipendium datur, quo, ut possint laborare, pascantur.

Augustinus de cons. Evang..

Vel aliter. Cum dixerit dominus apostolis nolite possidere aurum, continuo subiecit dignus est operarius cibo suo; unde satis ostendit cur eos possidere hoc ac ferre noluerit: non quod necessaria non sint sustentationi huius vitae, sed quia sic eos mittebat ut eis hoc deberi demonstraret ab illis quibus evangelium credentibus annuntiarent, tamquam stipendia militantibus. Apparet autem hic non praecepisse dominum ita tamquam evangelice vivere aliunde non debeant, quam eis praebentibus quibus annuntiant evangelium: alioquin contra hoc praeceptum fecit Paulus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat. Sed apparet potestatem dedisse apostolis, domum in qua starent, sibi ista debere. Cum autem a domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedientiae culpa est; cum autem a domino potestas datur, licet cuique non uti, et tamquam de suo iure recedere.

Hoc ergo ordinans dominus, quod qui evangelium annuntiant, de evangelio vivant, illa apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, neque portarent huic vitae necessaria, nec magna nec minima; ideo posuit nec virgam, ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris suis nulla superflua requirentibus. Hanc ergo potestatem, virgae nomine significavit, cum dixit, secundum marcum, ne quid tollerent in via nisi virgam tantum. Sed et calceamenta cum dicit matthaeus in via non esse portanda, curam prohibuit, qua ideo portanda cogitantur ne desint.

Hoc et de duabus tunicis intelligendum est, ne quisquam eorum praeter eam qua esset indutus, aliam portandam putaret, sollicitus ne opus esset; cum ex potestate illa possit accipere. Proinde marcus dicendo calceari eos sandaliis vel soleis, aliquid hoc calceamentum mysticae significationis habere admonet, ut pes neque tectus sit desuper, neque nudus ad terram; idest, non occultetur evangelium, nec terrenis commodis innitatur. Et quia non portari duas tunicas, sed expressius indui prohibet, monet non dupliciter, sed simpliciter ambulare. Ita dominum omnia dixisse nullo modo dubitandum est, partim proprie, partim figurate; sed evangelistas alia istum, alia illum inseruisse scriptis suis. Quisquis autem putat non potuisse dominum in uno sermone quaedam figurate, quaedam proprie ponere eloquia, cetera eius inspiciat; et videbit quam temere atque inerudite arbitretur: quia enim dominus monet ut nesciat sinistra quid facit dextera, ipsas eleemosynas, et quicquid hic aliud praecipit, figurate accipiendum putabit. Hieronymus.

Haec historice dixerimus; cetera secundum anagogem. Non licet magistris aurum et argentum et pecuniam quae in zonis est possidere.

Aurum saepe legimus pro sensu, argentum pro sermone, aes pro voce: haec non licet vobis ab aliis accipere, sed data a domino possidere; neque haereticorum et philosophorum perversae doctrinae suscipere disciplinas. Hilarius in Matth..

Quia vero zona ministerii apparatus est, et ad efficaciam operis praecinctio; per hoc quod aeris in zona inhietur possessio, ne quid in ministerio venale sit, admonemur. Admonemur etiam nec peram habere in via, curam scilicet saecularis substantiae relinquendam: quia omnis thesaurus in terra perniciosus est cordi, illic futuro ubi condatur thesaurus. Dicit autem non duas tunicas: sufficit enim nobis semel Christus indutus; neve post intelligentiam veram, altera Deinceps vel haeresis vel legis veste induamur. Non calceamenta, quia in sancta terra, peccatorum spinis atque aculeis non obsessa, ut Moysi dictum est, nudis pedibus statuti, admonemur non alium gressus nostri habere, quam quem accipimus a Christo apparatus.

Hieronymus. Vel docet dominus pedes nostros mortiferis vinculis non alligari, sed sanctam terram ingredientem esse nudos, neque habere virgam quae vertatur in colubrum, neque in aliquo praesidio carnis inniti: quia huiusmodi virga et baculus arundineus est, quem si paululum presseris, frangitur, et manum transforat incumbentis. Hilarius.

Potestatis autem externae iure non sumus indigni habentes virgam de radice iesse.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat superius dominus: dignus est operarius cibo suo, ne crederetur propter hoc omnium eis ianuam aperire, multam diligentiam hic iubet facere de hospite eligendo: unde dicitur in quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit.

Hieronymus. Apostoli novam introeuntes urbem scire non poterant quis qualis esset: ergo fama hospes eligendus est populi et iudicio vicinorum; ne praedicatoris dignitas, suscipientis infamia deturpetur.

Chrysostomus in Matth..

Qualiter ergo ipse Christus apud publicanum manebat? quia scilicet dignus effectus erat ex conversione; hoc etiam non solum in gloriam eis proderat, sed in cibationem.

Si enim dignus est, omnino dabit cibum; et maxime cum nihil amplius necessariis peteretur. Intende autem qualiter omnibus eos denudans, omnia eis dedit, permittens in domibus eorum qui docebantur, manere.

Ita enim et ipsi a sollicitudinibus eruebantur, et aliis suadebant quoniam propter eorum advenerant salutem solam, in hoc quod nihil deferebant, et nihil amplius necessariis expetebant. Et non ad omnes simpliciter introibant: non enim signis solum volebat eos claros apparere, sed magis virtute. Nihil autem ita virtutem designat, sicut non superfluis uti.

Hieronymus. Hospes unus etiam eligitur non tribuens beneficium ei qui apud se mansurus est, sed accipiens; hic enim dicitur quis in ea dignus sit, ut magis se noverit accipere gratiam quam dare.

Chrysostomus in Matth.. Intende autem quia nondum omnia eis tribuit; neque enim eis largitur ut sciant quis sit dignus, sed iubet scrutari; non solum autem dignos iubet quaerere, sed neque de domo in domum transmutari, cum subdit et ibi manete donec exeatis: ut neque suscipientem contristent, neque ipsi opinionem accipiant levitatis, aut gulae. Ambrosius super Lucam.

Non ergo otiose domus quam ingrediantur apostoli, eligenda decernitur, ut mutandi hospitii causa non suppetat; non tamen eadem cautio receptori mandatur, ne dum hospes eligitur, hospitalitas minuatur.

Sequitur intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: pax huic domui.

Glossa. Quasi diceret: pacem hospiti precamini, ut sopiatur omnis repugnantia contra veritatem. Hieronymus.

In hoc etiam occulte salutationem Hebraei ac syri sermonis expressit; quod enim Graece dicitur chere, et Latine ave, hoc Hebraico syroque sermone appellatur salemlach, sive samalach, idest pax tecum.

Quod autem praecipit tale est: introeuntes autem, pacem imprecamini hospiti, et quantum in vobis est, discordiae bella sedate. Sin autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de illata pace; illi qui habere noluerunt, bellum possidebunt: unde sequitur et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam; si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Remigius. Quia scilicet aut erit quisque praedestinatus ad vitam, et caeleste verbum sequitur, quod audit; aut si nullus audire voluerit, ipse praedicator sine fructu non erit: quia ad eum pax revertitur, quando ei a domino pro labore sui operis recompensatur. Chrysostomus in Matth.. Instruit ergo eos dominus quod non propter hoc expectent ab aliis praesalutari, quia docebant; sed antecedere salutatione, alios honorando.

Deinde monstrat quod non sola salutatio, sed benedictio, per hoc quod dicit si fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Remigius. Docuit ergo dominus discipulos suos offerre pacem in introitu domus ut salutatione pacis eligeretur domus digna, vel hospes; ac si patienter diceret: omnibus offerte pacem: quia aut accipiendo dignos, aut non accipiendo indignos se manifestabunt: quamvis enim fama populi dignus electus sit hospes, tamen salutandus est, ut magis sua dignitate praedicatores vocentur, quam ultro se ingerere videantur. Haec autem pax paucorum verborum ad totam explorationem dignae domus vel hospitis potest referri. Hilarius in Matth..

Salutant ergo apostoli domum cum pacis affectu; sed ita ut potius pax dicta sit quam data. Porro autem pacem propriam, quae viscera miserationis sunt, non oportere in eam venire nisi sit digna; quae si digna reperta non fuerit, sacramentum pacis caelestis intra propriam apostolorum conscientiam est continendum. In eos autem qui caelestis regni praecepta respuerint, egressu apostolorum et signo pulveris a pedibus excussi, aeterna maledictio relinquatur; unde sequitur et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Existenti enim in loco cum loco videtur esse communitio. Totum ergo quod est illius domus, excusso pulvere pedum, relinquatur, nihilque sanitatis de insistentium apostolorum vestigiis mutuatur. Hieronymus.

Pulvis etiam excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint civitatem, et praedicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis, ut si tolerabilius erit terrae sodomorum quam illi civitati quae non recipit evangelium, nihil ab eis accipiant, nec ad victum quidem necessaria, qui evangelium spreverint. Rabanus. Vel aliter. Pedes discipulorum ipsum opus incessumque praedicationis signant. Pulvis vero quo asperguntur, terrenaevitas est cogitationis, a qua etiam summi doctores immunes esse nequeunt, cum pro auditoribus solliciti salubribus curis incessanter intendunt, et quasi per itinera mundi, uno calcaneo terrae pulverem legunt. Qui ergo spreverint doctrinam docentium, sibi labores et pericula taediumque sollicitudinum ad testimonium suae damnationis inflectunt.

Qui vero receperint verbum, afflictiones curasque doctorum quas pro se tolerabunt, in argumentum sibi vertunt humilitatis.

Et ne levis culpa videatur esse apostolos non recipere, subdit amen dico vobis: tolerabilius erit terrae sodomorum et gomorraeorum in die iudicii quam illi civitati. Hieronymus. Quia sodomitis et gomorraeis non fuit praedicatum; huic autem cum praedicatum sit, non recipit evangelium. Remigius. Vel quia sodomitae et gomorraei inter vitia carnis et hospitales fuisse leguntur; quamvis non tales hospites receperint sicut apostoli.

Hieronymus. Si autem tolerabilius erit terrae sodomorum quam illi civitati quae non recipit evangelium, ergo inter peccatores supplicia diversa sunt. Remigius.

Specialiter tamen sodomorum et gomorraeorum mentionem facit, ut per hoc demonstret quia illa peccata sunt Deo magis odibilia quae fiunt contra naturam, pro quibus deletus est mundus aquis diluvii, quatuor civitates subversae, et mundus quotidie diversis malis affligitur.

Hilarius in Matth.. Mystice autem instruit nos dominus non immisceri eorum domibus aut familiaritatibus qui Christum aut insectantur aut nesciunt; et in quacumque civitate interrogare quis eorum habitatione sit dignus, idest, sicubi ecclesia sit, et Christus habitator; neque quoquam alibi transire, quia haec est domus digna et iustus hospes. Iudaeorum autem plures erant futuri quorum tantus in favorem legis affectus esset, ut quamvis per admirationem operum in Christum credidissent, tamen in legis operibus morarentur; alii vero explorandae libertatis, quae in Christo est, curiosi, transire se ad evangelia ex lege essent simulaturi; multi etiam in haeresim per intelligentiae perversitatem traducerentur. Et quia istiusmodi omnes penes se esse veritatem catholicam mentiuntur, domo ipsa, idest ecclesia, caute utendum est.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Quia superius apostolorum removit sollicitudinem, et signorum suorum ostensione eos armavit, consequenter praedicit eis mala quae debebant eis contingere.

Primo quidem ut discerent praescientiae eius virtutem; secundo ut nullus suspicaretur, quoniam propter imbecillitatem magistri haec eis supervenirent mala; tertio ut ipsi sustinentes non obstupescerent, dum inopinabiliter et praeter spem evenirent; quarto ut hoc audiente non turbentur in tempore crucis; Deinde ut discant quoniam nova haec praelii lex est.

Nudos enim mittit, a suscipientibus iubet cibari; neque in hoc sistit, sed ulterius suam virtutem ostendit dicens ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum.

Ubi considerandum, quod non simpliciter ad lupos, sed in medio luporum mittit, ut sic suam virtutem magis demonstret, cum oves lupos superaverint, etiam in medio luporum existentes; et plurimos morsus accipientes ab eis, non solum non consumuntur, sed et illos convertunt: multo autem mirabilius est et maius, transmutare mentes eorum quam interficere eos. Inter lupos autem ovium mansuetudinem eos docet ostendere. Gregorius in evang..

Qui enim locum praedicatoris suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare; ut ex ipsa sua mansuetudine iram sumentium mitiget, et peccatorum vulnera ipse in aliis afflictionibus vulneratus sanet.

Quoniam et si quando zelus rectitudinis exigit ut erga subditos saeviat, furor ipse de amore sit, non de crudelitate: quatenus et iura disciplinae foris exhibeat, et intus paterna pietate diligat quos foris castigat.

Multi autem cum regiminis iura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant, et si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus saeviunt: de quibus dicitur: veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Contra quae nobis considerandum est, quia sicut oves inter lupos mittimur, ut sensum servantes innocentiae, morsum malitiae non habeamus. Hieronymus.

Lupos autem Scribas et Phariseos vocat, qui sunt clerici Iudaeorum. Hilarius in Matth.. Lupos etiam significat omnes hos qui vesano furore in apostolos desaevituri erant. Chrysostomus in Matth.. Malorum autem erat eis consolatio mittentis virtus: et ideo ante omnia posuit dicens ecce ego mitto vos; quasi dicat: ne turbemini, quoniam in medio luporum mittimini: possum enim facere ut nihil mali sustineatis; non solum lupis non suppositi, sed leonibus terribiliores effecti. Sed ita expedit fieri; hoc enim vos clariores facit, et meam virtutem magis divulgat. Deinde ut aliquid etiam a seipsis inferant, et non sine causa coronari aestimentur, subdit estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbae. Hieronymus. Ut per prudentiam devitent insidias, per simplicitatem non faciant malum. Et serpentis astutia ponitur in exemplum: quia toto corpore occultat caput, ut illud in quo vita est, protegat. Ita et nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est, custodiamus; idest fidem integram et incorruptam servare studeamus. Rabanus. Solet etiam serpens eligere strictas rimas, per quas transiens veterem pellem exuat: similiter praedicator transiens per angustam viam, veterem hominem omnino deponat. Remigius.

Pulchre etiam dominus praedicatores serpentis prudentiam monet habere: quia primus homo per serpentem deceptus est; ac si diceret: quia hostis callidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum: ille laudavit lignum, vos laudate crucis virtutem. Hilarius in Matth.. Ille animum primo mollioris sexus aggressus est, spe Deinde illexit, et communionem immortalitatis spondit. Pari ergo opportunitate, introspecta uniuscuiusque

natura et voluntate, verborum adhibenda prudentia est, spes futurorum bonorum revelanda; ut quod ille mentitus est, nos praedicemus ex vero, secundum sponsonem Dei, Angelis similes futuros esse qui credant.

Chrysostomus in Matth.. Sicut autem prudentiam serpentis oportet habere, ut in principalibus non laedamur, sic et simplicitatem columbae in non vindicando cum iniusta patimur, neque per insidias alicui nocendo. Remigius.

Ideo autem dominus haec duo sociavit: quia simplicitas absque prudentia facile decipi potest; et prudentia periculosa est, nisi simplicitate temperetur, alicui non nocendo. Hieronymus. Simplicitas autem columbarum ex spiritus sancti specie demonstratur: unde dicit apostolus: malitia parvuli estote. Chrysostomus in Matth.. Quid autem durius his fiet iussionibus? non enim sufficiens est pati mala; sed neque turbari conceditur, quod est columbae: ira enim non per iram, sed per mansuetudinem extinguitur. Rabanus. Quod autem lupi, de quibus supra dixerat, sint homines, ostendit cum subdit cavete autem ab hominibus.

Glossa. Ideo autem necessarium est ut sitis sicut serpentes, idest astuti: nam secundum suam consuetudinem tradent vos primum in Conciliis, prohibendo ne praedicetis in nomine meo; Deinde incorrectos flagellabunt vos; tandem ad reges et praesides ducemini. Hilarius in Matth..

Qui extorquere silentium vestrum, aut conniventiam tentant.

Chrysostomus. Mirandum est autem qualiter hoc audientes non statim abscesserint homines, qui stagnum illud nunquam egressi fuerant, circa quod piscabantur: quod non virtutis eorum erat solum, sed sapientiae doctoris. Unicuique enim malorum mitigationem adiungit: unde et hic dicit propter me: non enim parva consolatio est propter Christum pati: quoniam non ut perniciosi et nocivi haec patiebantur. Et iterum addit in testimonium illis. Gregorius in evang..

Qui scilicet persequendo, mortem intulerunt, vel qui videndo non sunt mutati.

Mors quippe sanctorum bonis est in adiutorium, malis in testimonium: ut inde perversi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt et vivunt.

Chrysostomus in Matth.. Hoc autem eos consolabatur, non quia aliorum cupiebant poenam; sed ut confidentiam habeant quoniam ubique eum habent praesentem et praescientem. Hilarius in Matth..

Non solum autem hoc testimonio excusatio ignoratae divinitatis adimenda est persequentibus; sed etiam gentibus via pandenda credendi in Christum, pertinaciter, inter saevientium poenas, confessorum vocibus praedicatum: et hoc est quod subiungit et gentibus.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Cum praemissis consolationibus non parvam et aliam apponit: ut enim non dicerent: qualiter suadere poterimus hominibus talibus persequentibus, persecutionibus existentibus? iubet eos de responsione confidere dicens cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Remigius.

Duo autem dicit: quomodo aut quid; quorum unum refertur ad sapientiam, alterum ad oris officium. Quia enim et ipse subministrabat verba quae loquerentur, et sapientiam qua ea proferrent: non fuerat necesse sanctis praedicatoribus cogitare quid loquerentur aut quomodo.

Hieronymus. Cum enim propter Christum ducamur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre.

Ceterum ipse Christus qui in nobis habitat, loquitur pro se, et spiritus sancti in respondendo gratia ministrabitur. Hilarius in Matth.. Fides enim nostra omnibus praeceptis divinae voluntatis intenta, ad responsionem scientiae instruetur, in exemplo habens Abraham, cui postulanti ad hostiam Isaac, non defuit aries ad victimam; et ideo sequitur non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Remigius.

Et est sensus: vos acceditis ad certamen, sed ego sum qui praelior; vos verba editis, sed ego sum qui loquor. Hinc Paulus ait: an experientiam quaeritis eius qui in me loquitur Christus? Hieronymus.

Per hoc autem ad prophetarum dignitatem eos reduxit, qui scilicet Dei spiritu sunt locuti. Cum autem hic dicat ne solliciti sitis quid loquamini, alibi dicitur: parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem reddere de ea quae in vobis est spe. Cum enim in medio amicorum certamen erit, iubemur esse solliciti, cum autem est iudicium terribile, et plebes insanientes, et timor undique, auxilium a Christo praebetur, ut confidenter loquantur, et non obstupescant.

#7 Lectio 7

Glossa. Praemissa consolatione subdit graviora pericula: unde dicitur tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium; et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Gregorius in evang..

Minorem enim dolorem ingerunt mala quae ab extraneis, maiorem quae ab illis patimur, de quorum mentibus praesumebamus: quia cum damno corporis mala nos cruciant caritatis amissae. Hieronymus.

Hoc autem in persecutionibus fieri crebro videmus: nec ullus est inter eos fidus affectus quorum diversa est fides.

Chrysostomus in Matth.. Deinde quod est multo horribilius apposuit, dicens et eritis odio omnibus hominibus. Ut enim communes orbis terrarum hostes, ita eos expellere tentabant. Hinc etiam rursus apponitur consolatio, cum dicit propter nomen meum. Et cum hoc rursus aliud consolatorium ponitur, cum subditur qui autem

perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Quoniam enim consueverunt multi in principio quidem esse vehementes, postea vero dissolvi, propter hoc ait: quoniam finem requiro. Quae enim utilitas est seminum in principio quidem florescentium, postmodum autem tabescentium? propter hoc autem sufficientem perseverantiam expetit ab ipsis.

Hieronymus. Non enim coepisse sed perfecisse virtutis est. Remigius. Nec inchoantibus, sed perseverantibus praemium tribuitur. Chrysostomus in Matth..

Ne autem aliquis dicat, quia omnia Christus in apostolos fecit, nihil mirabile est tales illos esse effectos, nihil patientes onerosum, propter hoc ait quod perseverantia eis est opus. Etsi enim ex primis eruti fuerint periculis, aliis difficilioribus conservantur; et post illa rursus alia succedent, et non stabunt quin insidias patiantur donec vivunt: et hoc occulte insinuat, dicens qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Remigius. Idest qui praecepta fidei non deseruerit, et in persecutionibus non defecerit, salvus erit: quia pro persecutionibus terrenis percipiet praemia regni caelestis. Et notandum, quia finis non semper signat consumptionem, sed aliquando perfectionem, iuxta illud: finis legis Christus est.

Unde etiam potest esse sensus: qui perseveraverit usque in finem, idest in Christo.

Augustinus de Civ. Dei. In Christo namque perseverare, est in fide eius permanere, quae per dilectionem operatur.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Postquam praedixit terribilia quae post crucem et resurrectionem et ascensionem, eis erant ventura, rursus ducit eos ad mansuetiora; non enim iussit eos ad persecutionem audacter ire, sed fugere: unde dicit cum autem persequantur vos in civitate ista, fugite in aliam. Quia enim interim principium erat conversionis eorum, condecens utitur sermone. Hieronymus.

Hoc enim ad illud tempus referendum est, cum ad praedicationem apostoli mittebantur, quibus et proprie dictum est: in viam gentium ne abieritis; quod persecutionem timere non debeant, sed declinare. Quod quidem videmus in principio fecisse credentes, quando orta hierosolymis persecutione, dispersi sunt in universam Iudaeam, ut tribulationis occasio fieret evangelii seminarium.

Augustinus contra faustum.

Neque tamen salvator non poterat tueri discipulos suos, quibus fugere praecipit; et huius rei prior exemplum praebuit; sed instruebat hominis infirmitatem, ne Deum tentare audeat quando habet quid faciat, ut quod cavere oportet, evadat.

Augustinus de Civ. Dei. Potuit autem eos admonere ut sibi manus inferrent, ut non in manus persequentium devenirent. Porro si hoc ille non iussit aut monuit, ut hoc modo sui ex hac vita emigrarent, quibus migrantibus se mansionem aeternam praeparaturum esse promisit: quaelibet exempla opponant gentes quae ignorant Deum, manifestum est hoc non licere credentibus unum verum Deum.

Chrysostomus. Ne autem dicant: quid igitur si persecutionem passi fuerimus, et rursus hinc nos abiecerint? hunc destruens timorem ait amen dico vobis, non consummabitis, idest non pervenietis ad me, circumeuntes palaestinam, donec vos assumam. Rabanus. Vel praedicat quod non ante praedicationibus suis ad fidem perducent omnes civitates Israel, quam resurrectio domini fuerit perpetrata, et in toto orbe terrarum praedicandi evangelium potestas concessa. Hilarius in Matth.. Vel aliter.

Ex una in aliam fugam suadet: quia praedicatio eius primum a Iudaea effugata transit ad Graeciam; Deinde diversis intra Graeciae urbes apostolorum passionibus fatigata, tertio in universis gentibus demoratur.

Sed ut ostenderet gentes quidem apostolorum praedicationi credituras; verum ut reliquum Israel crederet esse adventui suo debitum, ait non consummabitis civitates Israel; idest, post plenitudinem gentium, quod erit reliquum Israel ad implendum numerum sanctorum, futuro claritatis Christi adventu est in ecclesia convocandum. Augustinus ad honor..

Faciant ergo servi Christi quod praecepit vel permisit: sicut ipse fugit in Aegyptum, fugiant omnino de civitate in civitatem, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus quaeritur: ut ab aliis qui non ita requiruntur, non deseratur ecclesia; sed praebeant cibaria conservis, quos aliter vivere non posse noverunt. Cum autem omnium, idest episcoporum, clericorum et laicorum, est commune periculum, hi qui aliis indigent non deserantur ab his quibus indigent.

Aut igitur ad loca munita omnes transeant; aut qui habent necessitatem remanendi, non relinquuntur ab eis per quos illorum ecclesiastica est supplenda necessitas: ut vel pariter vivant, vel pariter sufferant quod eos paterfamilias volet pati. Remigius.

Praeterea sciendum est, quod sicut praeceptum perseverandi in persecutionibus specialiter ad apostolos pertinet et ad eorum successores viros fortes, sic licentia fugiendi satis convenit infirmis in fide, quibus condescendit pius magister: ne si se ultro ad martyrium obtulissent, fortassis positi in tormentis negarent: levius enim erat fugere quam negare. Sed quamvis fugiendo perfectae fidei constantiam in se non ostenderent, tamen magni meriti erant; quoniam omnia pro Christo parati erant deserere, scilicet fugiendo.

Nisi autem illis licentiam fugiendi dedisset, dicerent eos aliqui alienos esse a gloria regni caelestis.

Hieronymus. Spiritualiter autem possumus dicere cum persecuti vos fuerint in una civitate, hoc est, in uno Scripturarum libro vel testimonio, non fugiamus ad alias civitates, idest ad alia volumina: quamvis enim contentiosus fuerit persecutor, ante praesidium salvatoris adveniet quam adversariis victoria concedatur.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in Matth..

Quia futurum erat ut discipuli cum praemissis persecutionibus etiam diffamati malam opinionem paterentur, quod multis onerosius esse videbatur, hic eos consolatur a seipso, et ab his quae de ipso sunt dicta; cui consolationi nulla poterat esse aequalis. Hilarius in Matth..

Dominus enim lumen aeternum, dux credentium, et immortalitatis parens, discipulis suis futurarum passionum solatium ante praemisit, ut gloriae loco amplectamur, si domino nostro vel passionibus adaequemur; unde dicit non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Chrysostomus in Matth..

Intelligendum, donec fuerit discipulus et servus: non est, inquam, super magistrum et dominum, secundum honoris naturam. Nec mihi ea quae raro contingunt hic obicias; sed ab his quae sunt in pluribus, suscipe hunc sermonem.

Remigius. Magistrum autem et dominum semetipsum appellat; per servum et discipulum, suos vult intelligi apostolos.

Glossa. Quasi dicat: ne indignemini tolerare quae tolero, quia dominus sum, faciens quod volo, et magister, docens quod utile scio. Remigius. Et quia haec sententia minus videbatur superioribus verbis congrua, quo tendant verba, manifestatur cum subditur si patremfamilias beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? chrysostomus in Matth.. Non dixit: servos, sed: domesticos, ut multam ad eos familiaritatem ostenderet; sicut et alibi dixit: non dicam vos servos sed amicos meos. Remigius. Quasi dicat: vos ergo temporales honores et humanam gloriam non quaeratis, dum me videtis per irrisiones et opprobria genus humanum redimere.

Chrysostomus in Matth..

Non solum autem dixit: si domus dominum conviciati sunt; sed ipsam speciem convicii, quoniam beelzebub eum vocaverunt.

Hieronymus. Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur in regum volumine idolum muscae: beel, ipse est bel, sive baal; zebub autem musca dicitur.

Principem ergo Daemoniorum ex spurcissimi idoli appellabant vocabulo, qui musca dicitur propter immunditiam, quae exterminat suavitatem olei.

#10 Lectio 10

Remigius. Post praemissam consolationem, aliam non minorem subiungit, dicens non ergo timueritis eos scilicet persecutores.

Quare autem non esset timendum manifestat cum subiungit nihil enim est opertum quod non reveletur et occultum quod non sciatur. Hieronymus.

Quomodo ergo in praesenti saeculo multorum vitia nesciuntur? sed de futuro tempore scribitur, quando iudicabit Deus occulta hominum, et illuminabit latebras tenebrarum, et manifesta faciet consilia cordium. Et est sensus: nolite timere persecutorum saevitiam, et blasphemantium rabiem: quia veniet dies iudicii, in quo et vestra virtus, et illorum nequitia demonstrabitur. Hilarius in Matth.. Igitur non minas, non convicia, non potestates insectantium monet esse metuendas; quia dies iudicii nulla haec fuisse atque inania revelabit.

Chrysostomus in Matth..

Vel aliter. Figura quidem eorum quae dicuntur, universalem videtur enuntiationem habere; verum non de omnibus, sed de praemissis solum dictum est: quasi dicat: si doletis audientes convicia, hoc cogitate, quia et ab hac suspitione post parum eruemini. Vocant quidem vos ariolos et magos et seductores; sed expectate parum, et salvatores vos orbis terrarum universi dicent; cum per res ipsas apparueritis benefactores: nec illorum attendent sermonibus homines, sed rerum veritati.

Remigius. Quidam autem dicunt, quod his verbis promiserit dominus discipulis suis quod per eos essent revelanda omnia occulta mysteria, quae sub velamine litterae legis latebant: unde apostolus dicit: cum conversi fuerint ad Christum, tunc auferetur velamen. Et est sensus: quare debetis timere vestros persecutores, cum tantae sitis dignitatis ut per vos occulta mysteria legis et prophetarum sint manifestata? chrysostomus. Deinde quia eos ab omni timore liberaverat, et altiores opprobriis fecerat, nunc opportuno tempore eis loquitur de libera propalatione, quae est in praedicatione, dicens quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, praedicate super tecta. Hilarius in Matth.. Non legimus dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, aut doctrinam in tenebris tradidisse; sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebrae sunt, et verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est, cum libertate fidei et confessionis est loquendum. Remigius. Est ergo sensus: quod dico vobis in tenebris, idest inter Iudaeos incredulos, vos dicite in lumine, idest fidelibus praedicate; et quod in aure auditis, idest quod dico vobis secrete, praedicate super tecta, idest palam coram omnibus. Solemus enim dicere: in aurem loquitur illi, idest secrete. Rabanus.

Sane quod ait praedicate super tecta, iuxta morem provinciae palaestinae loquitur, ubi solent in tectis residere: quia non sunt cacuminata, sed aequalia. Ergo praedicabitur in tectis quod cunctis audientibus palam dicetur. Glossa. Vel aliter. Quod dico vobis in tenebris, idest dum adhuc in timore carnali estis, dicite in lumine, idest in fiducia veritatis, cum a spiritu sancto eritis illuminati; et quod in aure auditis, idest solo auditu percipitis, praedicate, opere complendo, super tecta existentes, idest corpora vestra quae sunt domicilia animarum. Hieronymus. Vel aliter. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; idest, quod auditis in mysterio, apertius praedicate; et quod in aure auditis, praedicate super tecta, idest, quod vos erudivi in parvulo Iudaeae loco, universis urbibus in toto mundo audacter edicite. Chrysostomus in Matth..

Sicut autem quando dicebat: qui credit in me, opera quae ego facio et ille faciet, et maiora his faciet, ita et hic monstrat quoniam omnia per eos operatur, etiam plusquam per seipsum; quasi dicat: principium ego dedi; sed quod plus est, per vos explere volo. Hoc autem non iniungentis est solum, sed et futurum praedicentis et ostendentis quoniam omnia superabunt.

Hilarius in Matth..

Constanter ergo ingerenda est Dei cognitio, et profundum doctrinae evangelicae secretum lumine praedicationis revelandum, non timendo eos quibus cum sit licentia in corpora tantum, in animam ius nullum est: et ideo subditur et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.

Chrysostomus. Vide qualiter omnibus eos statuit superiores: non sollicitudinem solum et maledictionem, neque pericula, sed et ipsam quae omnibus videtur terribilior, mortem suadens propter Dei timorem contemnere: unde subdit sed potius eum timete qui potest et animam et corpus perdere in Gehennam.

Hieronymus. Nomen Gehennae in veteribus libris non invenitur; sed primo a salvatore ponitur. Quaeramus ergo quae sit huius sermonis occasio. Idolum baal fuisse iuxta ierusalem ad radices montis Moria, in quibus siloa fluit, non semel legimus.

Haec vallis et parva campi planities irrigua erat et nemorosa, plenaque deliciis, et lucus in ea idolo consecratus. In tantam autem populus Israel dementia venerat ut, deserta templi vicinia, ibi hostias immolaret, et rigorem religionis deliciae vincerent, filiosque suos incenderent Daemoni: et appellabatur locus ipse Gehennon, idest vallis filiorum hennon. Hoc regum volumen, et Paralipomenon et ieremias scribunt plenissime; et comminatur Deus se locum ipsum impleturum cadaveribus mortuorum, ut nequaquam vocetur tophet et baal, sed vocetur polyandron, idest tumulus mortuorum.

Futura ergo supplicia et poenae perpetuae quibus peccatores cruciandi sunt, huius loci vocabulo denotantur. Augustinus de Civ. Dei. Hoc autem non antea fiet quam anima corpori fuerit copulata, ut nulla direptione separentur; et tamen tunc recte mors animae dicitur, quia non vivit ex Deo; mors autem corporis, quia in damnatione novissima quamvis homo sentire non desinat, tamen quia sensus ipse nec voluntate suavis, nec quiete salubris, sed dolore poenalis est, mors potius appellata quam vita. Chrysostomus in Matth..

Vide autem rursus, quia non promittit eis liberationem a morte, sed suadet contemnere mortem; quod multo maius est quam erui a morte; et quod hoc sermone ea quae de immortalitate sunt dogmata eis infigit.

#11 Lectio 11

Chrysostomus in Matth..

Postquam timorem mortis excluserat, ne aestimarent apostoli quod si interficerentur, essent derelicti a Deo, rursus sermonem de providentia Dei inducit, dicens nonne duo passeresset asse veneunt; et unus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Hieronymus. Et est sensus: si parva animalia absque Deo non decidunt auctore, et in omnibus est providentia, et quae in his peritura sunt, sine voluntate Dei non pereunt, vos qui aeterni estis, non debetis timere quod absque Dei vivatis providentia.

Hilarius in Matth.. Mystice autem quod venditur, corpus atque anima est; et cui venditur, peccatum est. Qui ergo duos passeresset vendunt, seipsos peccato minimo vendunt, natos ad volandum, et ad caelum pennis spiritualibus efferendos; sed capti pretiis praesentium voluptatum, et ad luxum saeculi venales totos se talibus actionibus nundinantur.

Dei autem voluntatis est ut unus ex illis magis evolet; sed lex constitutione Dei perfecta decernit unum ex eis potius decidere.

Quemadmodum enim si evolarent, unum essent, fieretque corpus spiritale, ita peccatorum pretio venditis, anima terrenam contrahit ex vitiorum sorde materiam, fitque unum ex illis quod tradatur in terram. Hieronymus. Quod autem ait vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt, immensam Dei erga homines ostendit providentiam, et ineffabilem signat affectum, quod nihil nostrorum Deum lateat. Hilarius in Matth.. In numerum enim aliquid colligi, diligentiae est. Chrysostomus in Matth.. Unde hoc dixit, non quod pilos Deus numeret; sed ut diligentem cognitionem et multam circa eos providentiam ostendat. Hieronymus.

Derident autem intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco qui carnis resurrectionem negant; quasi nos et capillos qui numerati sunt, et a tonsore decisi, omnes dicamus resurgere, cum salvator non dixerit: vestri autem et capilli omnes salvandi sunt, sed numerati sunt. Ubi numerus est, scientia numeri demonstratur, non eiusdem numeri conservatio.

Augustinus de Civ. Dei. Quamvis et de ipsis capillis possit inquiri, utrum redeat quicquid tondentibus decedit: quod si rediturum est, quis non exhorreat illam deformitatem? semel autem intellecto, ita nihil periturum esse de corpore, ita ut deforme nihil sit in corpore, simul intelligitur, ea quae deformem factura fuerant enormitatem, massae ipsi accessura esse, non locis quibus membrorum forma turbetur: velut si de limo vas fieret quod rursus in eundem limum redactum, totum de toto iterum fieret; non esset necesse ut illa pars limi quae in ansa fuerat, ad ansam rediret; aut quae fundum fecerat, ipsa rursus faceret fundum; dum tamen totum reverteretur in totum; idest, totus ille limus in totum vas, nulla sui parte perdita, remearet. Quapropter, si capilli toties tonsi ad sua loca deformiter redeunt, non redibunt, quia in eadem carnem, ut quemcumque locum ibi corporis teneant, servata partium congruentia, materiae in utilitatem vertentur. Quamvis quod dicit: capillus capitis vestri non peribit, non de longitudine, sed de numero capillorum posset intelligi: unde hic dicitur capilli capitis vestri numerati sunt. Hilarius in Matth.. Neque enim dignum negotium est peritura numerare: ut igitur nihil ex nobis periturum esse cognosceremus, ipso capillorum nostrorum supputatorum numero indicatur. Nullus igitur corporum nostrorum casus est pertimescendus: et ideo subditur nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. Hieronymus. In quo manifestius superior expositionis sensus expressus est, quod timere non debeant eos qui possunt corpus occidere: quoniam si sine Dei scientia, parva quoque animalia non decidunt, quanto magis homo, qui apostolica fultus sit dignitate? Hilarius. Vel cum dicit plurimis eos antestare passeribus, ostendit multitudini infidelium electionem fidelium praeesse: quia his casus in terra est, illis volatus in caelum. Remigius. Mystice autem Christus caput est, apostoli capilli; qui pulchre numerati dicuntur, quia nomina sanctorum scripta sunt in caelis.

#12 Lectio 12

Chrysostomus in Matth..

Eiciens dominus timorem qui discipulorum concutiebat animam, per ea quae consequuntur rursus eos confortat, non solum timorem eiciens, sed et spe praemiorum maiorum eos erigens in liberam propalationem veritatis, dicens omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui est in caelis. Considera autem diligenter, quod non dixit qui confitebitur me, sed, quemadmodum Graece legitur, qui confitebitur in me; ut tibi ostenderet non propria virtute, sed gratia superiore adiutum, confiteri eum qui confitetur.

Hilarius. Hoc concludendo dicit, quia doctrinis talibus confirmatos oportet liberam Dei confitendi habere constantiam.

Remigius. Confessio autem hic illa intelligenda est de qua dicit apostolus: corde creditur ad iustitiam, ore fit confessio ad salutem. Ne ergo aliquis putaret se absque oris confessione posse salvari, non solum ait qui me confessus fuerit, sed addit coram hominibus; et iterum addit qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo qui est in caelis. Hilarius.

In quo ostendit, quales nos testes hominibus fuerimus, tales apud Deum patrem testimonio eius usuros. Chrysostomus in Matth.. Ubi considerandum est, quia in poena amplius est supplicium, et in bonis maior retributio.

Quasi dicat: superabundasti prius, me hic confitendo aut negando; superabundabo et ego, ineffabiliter tibi maiora dando: illic enim ego te confitebor aut negabo. Propter hoc si feceris aliquod bonum, et non susceperis retributionem, ne turberis: cum additamento enim in futuro tempore retributio te expectat. Et si feceris aliquod malum, et non exsolveris vindictam, non contemnas; illic enim te excipiet poena, nisi transmuteris, et melior fias. Rabanus.

Et sciendum, quod negare quod Deus non sit, nec Pagani possunt; sed quod non sit Deus filius et pater, negari ab infidelibus potest. Confitebitur ergo aliquem filius apud patrem, quia per filium habebit accessum ad patrem, et quia filius dicet: venite, benedicti patris mei. Remigius. Negabit autem negantem se, quia per ipsum non habebit accessum ad patrem, et a conspectu suae divinitatis et patris repellitur. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem non solum fidem quae est secundum mentem, sed et confessionem exigit oris, ut erigat nos in liberam propalationem et ampliorem amorem, excelsos nos faciens.

Haec autem verba ad universos loquitur: et neque in persona apostolorum loquitur solum: non enim solos apostolos, sed et discipulos eorum facit viriles. Qui nunc hoc servat, non solum cum libera propalatione docebit, sed et omnibus facile suadebit: huius enim verbi observatio multos ad apostolos adduxit. Rabanus.

Vel confitetur quis Jesum ea fide quae per dilectionem operatur, mandata eius fideliter implendo; negat qui praeceptis non obedit.

#13 Lectio 13

Hieronymus. Supra dixerat: quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; nunc infert quid post praedicationem sequatur, dicens nolite arbitrari quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.

Glossa. Vel aliter continua: sicut timor mortis non debet attrahere, sic nec carnalis affectus.

Chrysostomus in Matth..

Qualiter eis iniunxit ut in unamquamque domum ingredienti pacem indicere, qualiter et Angeli dixerunt: gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus, quoniam haec maxime est pax, cum id quod aegrotat, inciditur; cum id quod litem infert, separatur: ita enim possibile erit caelum terrae copulari. Nam et medicus ita reliquum conservat corpus, cum id quod insanabiliter se habet absciderit.

Ita quidem et in turri Babel gestum est: malam enim pacem bona dissonantia solvit.

Ita et Paulus eos qui adversus eum consonabant, divisit. Non enim ubique concordia bonum est: nam et latrones consonant.

Hoc autem praelium non est sui propositi, sed illorum consilii. Hieronymus.

Ad fidem enim Christi totus orbis contra se divisus est. Unaquaeque domus et infideles habuit et credentes, et propterea bellum missum est bonum, ut rumperetur pax mala. Chrysostomus in Matth..

Hoc autem dixit quasi discipulos consolans; ac si diceret: ne turbemini, quasi praeter spem his contingentibus: propter hoc enim veni, ut praelium mittam.

Et non dixit: praelium; sed, quod difficilius est, gladium. Voluit enim asperitate verborum eorum excitare auditum, ut non in difficultate rerum deficiant: ne aliquis dicat, quod blanda suasit, sed difficilia occultavit. Melius est enim in rebus mansuetudinem videre, quam in verbis; et propter hoc in his non stetit, sed exponens praelii speciem, ostendit hoc esse civili bello difficilius, dicens veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam.

In quo ostendit quod non solum in familiaribus erit hoc praelium, sed in amantissimis et valde necessariis: quod maxime Christi virtutem ostendit: quia discipuli haec audientes et ipsi susceperunt, et aliis suaserunt. Quamvis autem non ipse Christus hanc separationem fecerit, sed illorum malitia; tamen dicit se facere, secundum Scripturae consuetudinem. Scriptum est enim: dedit eis Deus oculos ut non videant. Hoc autem maxime ostendit, vetus testamentum novo esse cognatum. Etenim in Iudaeis unusquisque proximum interficiebat, quando vitulum fecerunt, et quando beelphegor immolaverunt: unde, ut monstraret eundem esse cui haec et illa placuerunt, prophetiae meminit, dicens et inimici hominis, domestici eius. Et in Iudaeis tale aliquid contigit: erant enim prophetae et pseudoprophetae; et plebes scindebatur, et domus dividebantur; et hi quidem his credebant, alii autem illis. Hieronymus. Hic autem locus prope iisdem verbis in michaea propheta scribitur. Et notandum, ubicumque de veteri testamento testimonium ponitur, utrum sensus tantum, an et verba consentiant.

Hilarius in Matth.. Mystice autem gladius telorum omnium acutissimum est, in quo est ius potestatis, et iudicii severitas, et animadversio peccatorum.

Dei igitur verbum nuncupatum meminerimus in gladio; qui gladius missus est in terram; idest, praedicatio eius hominum cordibus infusa. Hic igitur quinque habitantes in una domo dividit, tres in duos, et duos in tres: et tria ad hominem referimus; idest, corpus et animam et voluntatem: nam ut corpori anima data est, ita et potestas homini utendi utroque ut vellet, indulta est; atque ob illud lex est proposita voluntati. Sed hoc tantum in illis deprehenditur qui primi a Deo figurati sunt.

Sed ex peccato atque infidelitate primi parentis, sequentibus generationibus coepit esse corporis nostri pater peccatum, mater animae infidelitas. Voluntas autem sua unicuique adiacet: ergo iam unius domus quinque sunt. Cum ergo innovamur baptismi lavacro, per virtutem verbi ab originis nostrae peccatis separamur, recisique quadam absectione gladii Dei, a patris et matris affectionibus dissidemus, fitque gravis in domo una dissensio, et domestica novo homini erunt inimica: quia ille manere in spiritu novitate gaudebit; ea vero quae a prosapiae antiquitate deducta sunt, consistere in his quibus oblectantur concupiscunt. Augustinus, de quaest.

Evang.. Vel aliter. Veni separare hominem adversus patrem suum: quia renuntiat quis diabolo qui fuit filius eius; et filiam adversus matrem suam, idest, plebem Dei adversus mundanam civitatem, hoc est perniciosam societatem generis humani, quam nunc Babylonia, nunc Aegypto, nunc sodoma, nunc aliis atque aliis nominibus Scriptura signat. Nurum adversus socrum suam: ecclesiam adversus synagogam, quae secundum carnem Christum peperit sponsum ecclesiae. Dividuntur autem in gladio spiritus, quod est verbum Dei. Et inimici hominis domestici eius, cum quibus ante consuetudine implicatus erat. Rabanus. Nulla apud eos iura custodiri possunt inter quos fidei bellum est. Glossa. Vel aliter. Hoc dicit, quasi dicat: non ad hoc inter homines veni ut carnales affectus confirmem, sed spiritali gladio dissecem; unde recte dicitur et inimici hominis domestici eius. Gregorius Moralium. Callidus namque adversarius, cum a bonorum cordibus repellere se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur, exquirat; et per eorum verba blandiens loquitur qui plus ceteris amantur: ut dum vis amoris cor perforat, facile persuasionis eius gladius ad intimam rectitudinis munimina irrumpat.

#14 Lectio 14

Hieronymus. Quia ante praemiserat: non veni pacem mittere, sed gladium, et dividere hominem adversus patrem et matrem et socrum, ne quis pietatem religioni auferret, subiecit, dicens qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Et in cantico legimus canticorum: ordinavit in me caritatem. Hic enim ordo in omni affectu necessarius est. Ama post Deum, patrem aut matrem aut filios.

Si autem necessitas venerit ut amor parentum aut filiorum Dei amori comparetur, et non possit utrumque salvari, odium in suos, pietas in Deum est. Non ergo prohibuit amari patrem aut matrem; sed signanter addidit plusquam me. Hilarius in Matth.. Illi enim qui domesticas hominum caritates dilectioni eius praetulerint, futurorum

bonorum indigni erunt hereditate. Chrysostomus in Matth.. Si autem Paulus iubet per omnia parentibus obedire, non mireris: in illis enim solum dicit obediendum quae non nocent pietati: etenim sanctum est omnem eis alium reddere honorem. Cum autem plus debito exegerint, non oportet assentire. Sunt autem haec veteri testamento consonantia: etenim illic eos qui idola colebant, non odio habere solum, sed et lapidare dominus iubet: et in deuteronomio dicitur: qui dixerit patri suo, et matri suae: nescio vos; et fratribus suis: ignoro illos; hi custodierunt eloquium tuum. Glossa. Videtur autem id in pluribus accidere ut parentes plus diligant filios, quam filii diligant eos: et ideo gradatim postquam suum amorem amor parentum esse praeposendum docuit, docet consequenter praefendum esse filiorum amor, dicens et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Rabanus. Per quod signat illum divino consortio esse indignum qui consanguinitatis carnalem amorem praeposuit spirituali amor Dei.

Chrysostomus in Matth..

Deinde ut non moleste ferant illi, scilicet quibus amor Dei praefertur, ad altiore adducit sermonem. Anima enim nihil est familiarius alicui, sed tamen et hanc non simpliciter eam haberi odio iussit, sed ut eam quis tradat in occisiones et sanguines; ostendens quod non solum ad mortem oportet esse paratum, sed ad mortem violentam et reprobatissimam, scilicet mortem crucis; unde sequitur et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus.

Nihil autem adhuc eis de propria dixerat passione; sed interim in his eos erudit ut sermonem de passione eius magis suscipiant.

Hilarius in Matth.. Vel qui Christi sunt, crucifixerunt corpus suum cum vitiis et concupiscentiis; et indignus est Christo qui non crucem suam, in qua compatimur, commorimur, consepelimur, consurgimus, accipiens, dominum sit secutus, in hoc sacramento fidei spiritus novitate victurus. Gregorius in evang..

Crux quippe a cruciatu dicitur: et duobus modis crucem domini baiulamus: cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Sciendum vero est, quod sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent; et sunt nonnulli qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt, ut ei non ad virtutem, sed quasi miserando ad culpas faveant. Hi itaque crucem videntur ferre sed dominum non sequuntur: et ideo ait et sequitur me. Chrysostomus in Matth..

Quia vero praeccepta haec quae iniunguntur, onerosa videbantur, ponit et utilitatem eorum maximam existentem, dicens qui invenit animam suam, perdet eam; quasi dicat: non solum haec quae praemisi, non nocent, sed maxime proderunt; contraria vero nocebunt. Et hoc ubique facit. Ab his enim quae homines concupiscunt inducit, sicut si dicat: propter quid non vis contemnere animam tuam? quia diligis eam? quocirca propter hoc contemne, et tunc ei maxime proderis.

Remigius. Anima autem in hoc loco non substantia est intelligenda, sed haec vita praesens; et est sensus: qui invenit animam suam, scilicet hanc praesentem vitam; idest, qui hanc lucem et eius dilectionem et voluptates ad hoc desiderat ut semper invenire possit, istam quam semper servare cupit, perdet, et animam suam aeternae damnationi praeparat. Rabanus.

Vel aliter. Qui salutem animae suae quaerit aeternam, eam perdere, hoc est in mortem dare, non dubitat. Utrique autem sensui congruit apte quod sequitur et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Remigius. Idest, qui hanc temporalem lucem, et eius dilectiones et voluptates tempore persecutionis propter confessionem nominis mei contempserit, animae suae inveniet aeternam salutem. Hilarius in Matth.. Sic ergo proficit lucrum animae in mortem, et damnum in salutem: detrimento enim brevis vitae, fenus immortalitatis acquiritur.

#15 Lectio 15

Hieronymus. Dominus ad praedicationem discipulos mittens, docet pericula non timenda, et affectum subicit religioni; aurum supra tulerat, aes de zona excusserat: dura evangelistarum conditio. Unde ergo sumptus, unde victus, unde necessaria, et cetera? et ideo austeritatem praeceptorum spe temperat promissorum, inquires qui recipit vos, me recipit: ut in suscipiendis apostolis unusquisque credentium Christum se suscepisse arbitretur.

Chrysostomus in Matth.. Sufficientia siquidem erant praemissa ad persuadendum eis qui erant apostolos suscepturi.

Quis enim eos qui ita erant fortes, et omnia contemnebant ut alii salvarentur, non susciperet omni cum desiderio? et superius quidem poenam comminatus est his qui non reciperent; hic autem retributionem promittit recipientibus. Et primo quidem repromittit honorem suscipientibus apostolos, ut Christum suscipiant, et etiam patrem; unde subdit et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Quid autem huic honori fiet aequale, ut quis patrem et filium recipiat? Hilarius in Matth..

In quibus verbis docet etiam in se mediatoris officium; qui cum sit receptus a nobis, atque ipse profectus ex Deo sit, Deus per illum transfusus in nobis sit; et per hunc ordinem gratiarum non est aliud apostolos recepisse quam Deum: quia et in illis Christus, et in Christo Deus habitat. Chrysostomus in Matth..

Promittit autem post haec et aliam retributionem, dicens qui recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet. Non autem simpliciter dixit qui suscipit prophetam, aut qui suscipit iustum; sed addit in nomine prophetae, et in nomine iusti; hoc est, si non propter vitae huius eminentiam, neque propter aliud temporalium suscepit, sed quia vel propheta est vel iustus. Hieronymus.

Vel aliter. Quia ad susceptionem magistrorum discipulos provocaverat, poterat credentium occulta esse responsio: ergo et pseudopphetas, et Iudam proditorem debemus suscipere. Unde dominus dicit, non personas suscipiendas esse, sed nomina; et mercedem non perire suscipientis, licet indignus fuerit qui susceptus sit. Chrysostomus in Matth..

Dicit autem mercedem prophetae et mercedem iusti accipiet; idest qualem decens est accipere eum, qui suscipit prophetam vel iustum; vel qualem propheta aut iustus est accepturus. Chrysostomus in Matth.. Non enim ait mercedem de propheta, vel iusto, sed mercedem prophetae vel iusti. Iste enim fortasse iustus est; et quanto in hoc mundo nihil possidet, tanto loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet. Hunc cum ille sustentat qui in hoc mundo aliquid possidet, illius iustitiae libertatem sibi participem facit, et cum eo pariter iustitiae praemia recipiet quem sustentando adiuvat.

Ille prophetiae spiritu plenus est, sed tamen corporeo eget alimento: et si corpus non reficitur, certum est quod vox ipsa subtrahatur. Qui igitur prophetae alimenta tribuit, vires illi ad loquendum dedit; cum propheta ergo mercedem prophetae accipiet qui hoc ante Dei oculos exhibuit quod adiuvat.

Hieronymus. Mystice autem qui prophetam recipit ut prophetam, et intelligit eum de futuris loquentem, hic prophetae mercedem accipiet. Igitur Iudaei carnaliter intelligentes prophetas, mercedem non accipient prophetarum. Remigius. Nonnulli vero prophetam intelligunt dominum Jesum Christum, de quo Moyses dicit: prophetam vobis suscitabit Deus; quem similiter per iustum intelligunt, quia incomparabiliter iustus est.

Qui ergo in nomine iusti et prophetae, scilicet Christi, prophetam vel iustum suscipit, ab eo recipiet remunerationem pro cuius amore recipit.

Hieronymus. Poterat autem aliquis causari et dicere: paupertate prohibeor ut hospitalis esse non possim; et hanc excusationem levissimo exemplo diluit, ut calicem aquae frigidae toto animo porrigamus, dicens et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, aquae frigidae calicem tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Frigidae, inquit, non calidae; ne et in calida paupertatis et penuriae lignorum occasio quaereretur.

Remigius. Dicit autem minimis, idest non prophetae, non iusto, sed alicui ex minimis. Glossa. Ubi nota, Deum magis ad pium affectum dantis respicere quam ad quantitatem rei exhibitae.

Vel minimi sunt qui nihil penitus habent in hoc mundo, et iudices erunt cum Christo.

Hilarius in Matth.. Vel praevidens plures futuros tantum apostolatus nomine gloriosos, omni vero vitae suae opere improbabilis, obsequium quod ipsis sub religionis opinione delatum est, mercede non fraudat: nam licet et ipsi minimi essent, idest peccatorum omnium ultimi, non inania tamen in eos, etiam levia, sub frigidae aquae nomine designata, officia esse decernit. Non enim peccatis hominis, sed discipuli nomini honor praestitus est.

|+11 Capitulus 11

|#1 Lectio 1

Rabanus. Postquam discipulos suos dominus ad praedicandum mittens, praemissis verbis eos instruxit, ipse etiam quod docuerat verbis, factis implevit, offerens primam praedicationem Iudaeis; et hoc est quod dicitur et factum est cum consummasset Jesus. Dicit autem transiit inde. Chrysostomus in Matth..

Quia enim eos misit, subtraxit seipsum dans locum eis et tempus facere quae iniunxerat: eo enim praesente et curante, nullus ad discipulos vellet accedere. Remigius.

Pulchre autem de speciali doctrina, qua scilicet apostolos instruxerat, ad generalem transit, in civitatibus praedicando; quia in hoc de caelis ad terras descendit, ut omnes illuminaret: in quo facto monentur etiam sancti praedicatores ut omnibus prodesse studeant.

|#2 Lectio 2

Glossa. Posuerat supra evangelista quomodo per miracula et doctrinam Christi tam discipuli quam turbae instruebantur; nunc ostendit quomodo haec instructio usque ad discipulos iohannis perveniret, qui ad Christum aemulationem habere videbantur: unde dicit iohannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos ex discipulis suis, ait illi: tu es qui venturus es, an alium expectamus? Gregorius in evang..

Quaerendum autem nobis est: iohannes propheta, et plusquam propheta, qui venientem ad baptismum dominum ostendit, dicens: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, cur in carcere positus mittens discipulos requirit tu es qui venturus es, an alium expectamus? tamquam si ignoraret quem ostenderat; et an ipse sit nesciat quem ipse prophetando, baptizando, ostendendo, ipsum esse clamaverat.

Ambrosius super Lucam.

Nonnulli autem hoc sic intelligunt. Magnum quidem ita prophetam esse iohannem, ut Christum agnosceret, annuntiaret remissionem peccatorum futuram; sed tamen, tamquam pium vatem, quem venturum crediderat, non credidisse moriturum. Non igitur fide, sed pietate dubitavit. Dubitavit etiam Petrus dicens: propitius tibi esto, domine: non fiat hoc. Chrysostomus in Matth.. Sed non utique hoc habet rationem. Iohannes enim neque hoc ignorabat: sed hoc primum testatus est dicens: ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Agnum enim vocans, crucem divulgat: nec aliter quam per crucem peccatum abstulit mundi.

Qualiter autem maior propheta est hic si neque quae prophetarum sunt noscit? etenim Isaias dicit: sicut ovis ad occisionem ductus est. Gregorius in evang..

Sed aliter haec quaestio solvitur, si gestae rei tempus pensatur. Ad iordanis enim fluenta positus, quia ipse redemptor mundi esset, asseruit; missus vero in carcerem, an ipse veniat, requirit: non quia ipsum esse mundi redemptorem dubitat; sed quaerit, ut sciat si is qui per se in mundum venerat, per se etiam ad inferni claustra descendat. Hieronymus.

Unde non ait: tu es qui venisti? sed tu es qui venturus es? et est sensus: manda mihi, quia ad inferna descensus sum, utrum te etiam inferis debeam nuntiare, an alium ad haec sacramenta missurus es? chrysostomus in Matth..

Sed qualiter et hoc habet rationem? cuius enim gratia non dixit: tu es qui venturus es in infernum? sed simpliciter: qui venturus es? quamvis et derisibilis videatur quod propter hoc ei dixerit, ut et illuc abiens praedicaret: praesens enim vita, gratiae tempus est; post obitum autem iudicium est et poena: quare in nullo opus erat praecursore illic. Sed aliter.

Si infideles post mortem credentes essent salvandi, nullus peribit aliquando: omnes enim poenitebunt tunc, et adorabunt. Omne enim genu flectetur, caelestium, terrestrium, et infernorum. Glossa. Considerandum autem est, quod non ideo Hieronymus et Gregorius dixerunt, quod iohannes adventum Christi in infernum praenuntiaturus esset, quia eius praedicatione aliqui non credentes converterentur ad fidem; sed ut iustis in expectatione Christi manentibus ex vicino adventu consolationem afferret. Hilarius in Matth..

Certum est tamen quod qui venturum ut praecursor nuntiavit, consistentem ut propheta agnovit, adeuntem ut confessor veneratus est, eius abundantiae scientiae error non obrepsit. Nec sane credi potest, spiritus sancti gratiam in carcere posito defuisse, cum apostolis virtutis suae lumen esset in carcere positus ministraturus. Hieronymus. Non ergo quasi ignorans interrogat, sed quomodo salvator interrogat ubi sit Lazarus positus; ut qui locum sepulcri indicabant, saltem sic pararentur ad fidem, ut viderent mortuum resurgentem; sic et iohannes interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa atque virtutes, crederent in eum, et magistro interrogante sibi discerent. Quod autem haberent discipuli iohannis aliquid mordacitatis ex invidia adversus dominum, superior quoque interrogatio demonstravit, cum dixerunt: quare nos et Pharisei ieiunamus frequenter, discipuli tui non ieiunant? chrysostomus in Matth.. Donec igitur iohannes erat cum ipsis, suadebat eis continue de Christo: quia autem iam erat obiturus, amplius studium facit.

Etenim formidabat, ne relinquat in discipulis suis perniciosi dogmatis conditionem, et maneat abiecti a Christo, cui et a principio omnes suos afferre studuit.

Si autem dixisset eis: abite ad ipsum, quia melior me est, non utique persuasisset, sed aestimaretur humilia de se sentiens hoc dicere; et sic magis essent ei affixi.

Quid igitur facit? expectat ab eis audire quod Christus miracula facit. Neque omnes misit; sed duos quosdam, quos noverat fortassis aliis persuasibiliores existentes, ut insuspicabilis interrogatio fieret, et ex rebus ipsis discerent distantiam inter eum et Jesum. Hilarius in Matth..

Iohannes igitur non suae, sed discipulorum ignorantiae consulit: ut enim scirent non alium a se praedicatum, ad opera eius intuenda discipulos suos misit, ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent; nec Christus alius expectaretur quam cui testimonium opera praestitissent. Chrysostomus in Matth.. Idem Christus autem mentem noscens iohannis, non dixit: quoniam ego sum, quia per hoc rursus obsisteret audientibus: excogitassent enim, etsi non dixissent, quod Iudaei ad ipsum dixerunt: tu de teipso testimonium perhibes. Et propter hoc a miraculis fecit eos discere, insuspicabilem doctrinam faciens et manifestiorem. Testimonium enim quod est a rebus, credibilius est testimonio quod est a verbis. Unde confestim curavit caecos et claudos et alios multos, non ut doceret iohannem scientem, sed hos qui dubitabant: et ideo sequitur et respondens Jesus ait illis: euntes renuntiate iohanni quae audistis et vidistis.

Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. Hieronymus.

Quod praemissis non minus est. Pauperes autem evangelizatos intellige, vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes: ut nulla inter nobiles et ignobiles, inter divites et egenos in praedicatione distantia sit: haec magistri rigorem, haec praeceptoris comprobant veritatem, quando omnis apud eum qui salvare potest aequalis est. Chrysostomus in Matth..

Quod autem ait: et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me, internuntios percutit: quia enim scandalizabantur in ipso, dubitationem eorum non divulgans, et soli eorum conscientiae derelinquens, redargutionem eorum latenter induxit. Hilarius.

Itaque cui rei iohannes cavisset, ostendit dicens beatos eos in quibus aliquid in se scandali non fuisset: quia metu eius, scilicet ne scandalizarentur, discipulos suos iohannes, ut Christum audirent, misit. Gregorius in evang..

Vel aliter. Infidelium mens grave in Christo scandalum pertulit, cum eum etiam post tot miracula morientem vidit: unde Paulus dicit: nos praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum.

Quid ergo est dicere: beatus qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectioem mortis suae humilitatemque signare? ac si patenter dicat: mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor.

Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valde est hominibus ne in me mortem despiciant qui signa venerantur.

Hilarius. Praebetur etiam mystice in his quae in iohanne gesta sunt, intelligentia amplior, ut propheta ipso conditionis suae genere prophetizaret, quia in eo forma legis lata est: Christum enim lex annuntiavit, et remissionem peccatorum praedicavit, et regnum caelorum spondit; et iohannes totum hoc opus legis explevit. Igitur, cessante iam lege (quae peccatis plebis inclusa, ne Christus posset intelligi, quasi vinculis et quasi carcere continebatur), ad evangelia contuenda lex mittit, ut infidelitas fidem dictorum contempletur in factis. Ambrosius super Lucam.

Et fortasse isti discipuli quos misit, sunt duo populi: unus qui ex Iudaeis credit, alter qui ex gentibus.

#3 Lectio 3

Chrysostomus in Matth..

Quantum ad discipulos iohannis, satis actum erat: certificati enim de Christo per signa quae viderant, recesserunt. Sed oportebat etiam turbas sanari, quae ex interrogatione discipulorum iohannis multa inconvenientia subintellegerint, ignorantes mittentis consilium.

Poterant utique dicere: qui tanta testatus est de Christo, aliter persuasus est nunc et dubitat utrum sit ipse. Numquid ergo altercans ad Jesum hoc dicit? numquid timidior a carcere factus? numquid vane et inaniter priora dixit? Hilarius in Matth.. Ac ne illud quod immediate praemiserat, referri posset ad iohannem, tamquam scandalizatus esset de Christo, subditur illis autem abeuntibus, coepit Jesus dicere ad turbas de iohanne. Chrysostomus in Matth..

Propter hoc autem abeuntibus eis, ut non videatur homini adulari. Corrigens autem et plebem, non ducit in medium suspicionem eorum, sed solutionem cogitationum eorum inducit, quae eos in dubitationem mittebant, demonstrans se nosse occulta. Neque enim dixit sicut Iudaeis: quis cogitatis mala? etsi mala cogitaverint; non tamen ex malitia, sed ex ignorantia; unde non loquitur eis dure, sed respondet pro iohanne, ostendens quod non excidit a priore opinione. Hoc autem docet, non solum proprio verbo, sed eorum testimonio; non tantum per ea quae dixerunt, sed per ea quae egerunt: ideoque ait quid existis in desertum videre? ac si diceret: propter quid civitates dimittentes convenistis in desertum? non enim plebs tanta cum tanto desiderio in eremum venisset, nisi magnum quemdam et mirabilem et petra solidiorem se videre existimans.

Glossa. Non autem tunc exierant in desertum ad hoc ut viderent iohannem: nec enim erat tunc in deserto, sed in carcere: sed praeteritum refert, quia frequenter exierat populus in desertum videre iohannem, cum adhuc esset in deserto. Chrysostomus in Matth.. Et vide quia, omnem aliam malitiam praetermittens, removet a iohanne levitatem, de qua turbae dubitabant, dicens arundinem vento agitatam? Gregorius in evang..

Quod videlicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe, mox ut aura contingit, in partem flectit; per quam carnalis animus designatur, qui mox ut favore et detractio tangitur, in partem quamlibet declinat. Arundo ergo vento agitata iohannes non erat, quem a status sui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat.

Ac si dominus diceret Hieronymus: numquid ob hoc existis in desertum ut videretis hominem calamo similem, qui omni vento circumfertur, et levitate mentis de eo ambigeret quem antea praedicaret? an forsitan stimulis invidiae contra me cogitur, et praedicatio eius vanam sectatur gloriam, ut ex ea quaerat lucra? cur divitias cupiat? ut affluat dapibus? locustis vescitur et melle silvestri. An ut mollibus vestiatur? pili camelorum sunt tegmen eius; et ideo subdit sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? chrysostomus in Matth.. Vel aliter.

Quod non sit iohannes similis calamo mobili per vestrum studium significastis, scilicet in desertum exeuntes. Non tamen potest aliquis dicere, quod iohannes quidem constans erat, sed postea lasciviae serviens factus est mobilis: sicut enim aliquis est iracundus natura, alius per infirmitatem longam, ita aliqui sunt mobiles per naturam, alii vero lasciviae serviendo mobiles fiunt.

Iohannes autem neque natura mobilis erat; propter quod dixerat num existis videre arundinem vento agitatam? neque lasciviae dans se ipsum, perdidit quam habebat excellentiam: quod enim non servierit lasciviae, monstrat stola, solitudo et carcer.

Si enim vellet mollibus vestiri, non eremum inhabitasset, sed regum palatia: unde sequitur ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Hieronymus.

Ex hoc ostenditur rigidam vitam et austeram praedicationem vitare debere aulas regum, et mollium hominum palatia declinare.

Gregorius in evang..

Nemo autem existimet in luxu atque studio pretiosarum vestium peccata deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo iohannem dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Et nequaquam Petrus feminas a pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: non in veste pretiosa. Augustinus de doctr. Christ..

Cum in omnibus talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est.

Quisquis enim rebus restrictius utitur quam se habent mores eorum cum quibus vivit, aut temperans, aut superstitiosus est.

Quisquis vero sic utitur, ut metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. Chrysostomus in Matth..

A loco autem et vestimentis, et a concursu hominum, eius moribus designatis, inducit iam et prophetam eum esse, dicens sed quid existis videre? prophetam? dico vobis etiam plus quam prophetam. Gregorius in evang..

Prophetae enim ministerium est ventura praedicere, non etiam demonstrare. Ioannes ergo plusquam propheta est: quia eum quem praecurrendo prophetaverat, etiam ostendendo nuntiabat.

Hieronymus. In quo etiam ceteris prophetis maior est, et quia ad privilegium prophetale etiam baptismi accessit praemium, ut suum dominum baptizaret.

Chrysostomus. Deinde monstrat secundum quid est maior, dicens hic est enim de quo scriptum est: ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam.

Hieronymus. Ut enim meritorum ioannis augmentum faceret, de Malachia testimonium infert, in quo etiam Angelus praedicatur. Angelum autem hic dici ioannem non putemus naturae societate, sed officii dignitate; idest nuntium qui venturum dominum nuntiavit. Gregorius in evang.. Qui enim Graece Angelus, hic Latine nuntius dicitur. Recte ergo qui nuntiare supernum nuntium venerat, Angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine, quam explet in operatione. Chrysostomus.

Monstrat igitur secundum quid est maior ioannes prophetis, secundum id scilicet quod est prope Christum: et ideo dicit mitto ante faciem tuam, hoc est prope te: sicut enim qui prope currum regis incedunt, aliis sunt clariores, ita et ioannes prope Christi praesentiam. Glossa. Deinde alii prophetae missi sunt ut adventum Christi annuntiarent; iste autem, ut praepararet viam ipsius: unde sequitur qui praeparabit viam tuam ante te: idest, pervia reddet tibi corda auditorum, poenitentiam praedicando et baptizando. Hilarius in Matth..

Mystice autem desertum spiritu sancto vacuum est sentiendum, in quo habitatio Dei nulla sit; in arundine homo talis ostenditur de gloria saeculi vitae suae inanitate speciosus, in se autem fructu veritatis cavus, exterior placens, et nullus interior, ad omnem ventorum motum, idest, immundorum spirituum flatum, movendus, neque ad consistendi firmitatem valens, et animae medullis inanis. Veste autem, corpus quo induitur anima signatur, quod luxu ac lasciviis mollescit. In regibus transgressorum Angelorum nuncupatio est: hi enim saeculi sunt potentes, mundique dominantes. Ergo vestiti mollibus in domibus regum sunt; idest illos quibus per luxum fluida et dissoluta sunt corpora, patet esse Daemonum habitationem. Gregorius in evang.. Ioannes etiam mollibus vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed rigore asperae invectionis increpavit, dicens: genimina viperarum, etc..

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Praemissa commendatione ioannis ex prophetae testimonio, non hic stetit, sed iam sententiam propriam de ipso inducit, dicens amen dico vobis, non surrexit maior inter natos mulierum ioanne baptista.

Rabanus. Ac si diceret: quid dicere per singula de commendatione ioannis? amen dico vobis, inter natos mulierum, etc..

Inter natos, inquit, mulierum, non virginum: mulieres enim proprie corruptae vocantur. Si autem maria aliquando mulier in evangelio nuncupatur, sciendum est, interpretem, mulierem pro femina posuisse, sicut ibi: mulier, ecce filius tuus. Hieronymus. His ergo praefertur hominibus qui de mulieribus nati sunt et de concubitu viri, et non ei qui natus est ex virgine et spiritu sancto; quamvis in eo quod dicit non surrexit inter natos mulierum maior ioanne baptista, non ceteris prophetis et patriarchis cunctisque hominibus ioannem praetulit, sed ioanni ceteros exaequavit: non enim statim sequitur ut si alii maiores eo non sunt, ille maior aliorum sit. Chrysostomus super Matth..

Sed tanta cum sit iustitiae altitudo ut in illa nemo possit esse perfectus nisi solus Deus, puto quia omnes sancti quantum ad subtilitatem divini iudicii invicem sibi inferiores sunt aut priores. Ex quo intelligimus quoniam qui maiorem se non habet, maior omnibus est. Chrysostomus in Matth.. Ne autem rursus superabundantia laudum pariat aliquod inconveniens Iudaeis ioannem praeferebantibus Christo, convenienter hoc removet dicens qui autem minor est in regno caelorum hic maior est illo. Augustinus contra advers. Legis et prophet.. Argumentatur autem ex hoc haereticus ita, velut ratiocinando, tamquam ioannes non pertineat ad regnum caelorum, et ob hoc multo minus ceteri prophetae illius populi, quibus maior est ioannes. Haec autem verba domini duobus modis possunt intelligi: aut enim regnum caelorum appellavit hoc quod nondum accepimus, de quo in fine dicturus est: venite, benedicti patris mei, percipite regnum; et quia ibi sunt Angeli, quilibet in eis minor maior est quolibet iusto portante corpus quod corrumpitur. Aut si regnum caelorum intelligi voluit ecclesiam, cuius filii sunt ab institutione generis humani usque nunc omnes iusti, dominus seipsum signavit: qui nascendi tempore minor erat ioanne, maior autem divinitatis aeternitate et dominica potestate. Proinde secundum priorem expositionem, ita distinguitur: qui minor est in regno caelorum, ac Deinde subinfertur maior est illo. Secundum hanc autem posteriorem, ita: qui autem minor est, ac Deinde subinfertur in regno caelorum maior est illo.

Chrysostomus in Matth.. Dicit autem in regno caelorum, idest in spiritualibus, et universis quae sunt secundum caelum. Quidam autem dicunt quoniam de apostolis hoc dixit Christus.

Hieronymus. Nos autem simpliciter intelligamus, quia omnis sanctus qui iam cum domino est, sit maior illo qui adhuc consistit in praelio: aliud est enim victoriae coronam possidere, aliud adhuc in acie dimicare.

#5 Lectio 5

Glossa. Quia dixerat superius: qui minor est in regno caelorum, est maior iohanne, ne videretur iohannes a regno caelorum esse alienus, hoc removet subdens a die autem iohannis baptistae usque nunc regnum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Gregorius in evang..

Per regnum caelorum supernum solium signatur, quo cum peccatores quolibet facinore polluti ad poenitentiam redeunt, et semetipsos corrigunt, quasi praedatores in locum alienum intrant et violenter regnum caelorum rapiunt. Hieronymus.

Si autem primus iohannes baptista poenitentiam populis nuntiavit dicens: poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum, convenienter a diebus illius regnum caelorum vim patitur et violenti rapiunt illud. Grandis est enim violentia, in terra nos esse generatos, et caelorum sedem quaerere, et possidere per virtutem quae non tenuimus per naturam.

Hilarius in Matth..

Vel aliter. Dominus apostolos ire ad oves perditas Israel iusserat; sed omnis haec praedicatio profectum publicanis et peccatoribus afferebat. Itaque vim regnum patitur, et violenti diripiunt: quia gloria Israel patribus debita. Prophetis nuntiata, a Christo oblata, fide gentium occupatur et rapitur.

Chrysostomus in Matth..

Vel rapiunt regnum Dei per fidem Christi omnes qui cum festinatione veniunt: unde dicit a diebus autem iohannis usque nunc; et ita impellit et festinare facit ad fidem suam, simul autem et his quae antea dicta sunt a iohanne opitulatur. Si enim usque ad iohannem omnia completa sunt, ipse est qui venturus est: unde subdit omnes enim prophetae et lex usque ad iohannem prophetaverunt. Hieronymus. Non quod post iohannem excludat prophetas; legimus enim in actibus apostolorum et agabum prophetizasse et quatuor virgines filias Philippi; sed quod lex et prophetae quos scriptos legimus, quicquid prophetizaverunt, de domino vaticinati sunt. Quando ergo dicitur usque ad iohannem prophetaverunt, Christi tempus ostenditur; et quem illi dixerunt esse venturum, iohannes venisse ostendit.

Chrysostomus. Deinde aliam coniecturam sui adventus ponit, dicens et si vultis recipere, ipse est elias, qui venturus est. Dicit dominus in Malachia: mittam vobis eliam thesbitem; et de isto dicit ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Hieronymus.

Elias ergo iohannes dicitur, non secundum stultos philosophos, et quosdam haeticos, qui metempsychosin, idest animae ex uno in aliud corpus migrationem introducunt; sed quod, iuxta aliud testimonium evangelii, venerit in spiritu et virtute eliae, et eandem spiritus sancti vel gratiam habuerit vel mensuram. Sed et vitae austeritas rigorque mentis eliae et iohannis pares sunt: uterque in eremo, uterque zona pellicea cingebatur: ille, quoniam regem Achab et iezabel impietatis arguit, fugere compulsus est; iste, quia Herodis et Herodiadis illicitas arguit nuptias, capite truncatur. Chrysostomus in Matth..

Et bene dixit si vultis recipere, libertatem ostendens, et voluntariam expetens mentem. Est enim ille hic, et hic ille: quia praecursores facti sunt utrique.

Hieronymus. Hoc autem quod dictum est, ipse est elias, mysticum esse, et egere intelligentia, sequens domini sermo demonstrat, dicens qui habet aures audiendi audiat. Remigius. Ac si diceret: qui habet aures cordis audiendi, idest intelligendi, intelligat: quia non dixit iohannem eliam esse in persona, sed in spiritu.

#6 Lectio 6

Hilarius in Matth.. Totus hic sermo infidelitatis opprobrium est, et de affectu superioris querimoniae descendit: quia insolens plebs per diversa sermonum genera docta non fuerit. Chrysostomus in Matth.. Unde et interrogatione utitur, monstrans quoniam nihil quod deberet fieri ad salutem eorum, derelictum est, dicens cui autem similem aestimabo generationem istam? Glossa.

Quasi dicat: tantus est iohannes; sed vos nec sibi nec mihi voluistis credere: et ideo cui vos similes aestimabo? per generationem accipit communiter et Iudaeos, et se cum iohanne. Remigius.

Mox autem sibi ipsi respondet, subiungens similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus dicunt: cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non planxistis. Hilarius in Matth..

In pueris prophetae signantur, qui in simplicitate sensus, ut pueri, praedicaverunt, et in medio synagogae tamquam in publico fori conventu coarguunt, quod cantantibus sibi officio corporis non obsecundaverint, et quod dictis suis non paruerint: ad cantantium enim modum saltantium motus aptatur.

Prophetae enim ad confessionem psallendi Deo provocaverunt, ut cantico Moysi tenetur, ut Isaiae, ut David. Hieronymus.

Dicunt ergo cecinimus vobis et non saltastis: idest, provocavimus vos ut ad nostrum canticum bona opera faceretis, et nolulistis. Lamentati sumus, et vos ad poenitentiam provocavimus; et nec hoc quidem facere voluistis, spernentes utramque praedicationem, tam exhortationis ad virtutes, quam poenitentiae post peccata. Remigius. Quid est autem quod dicit coequalibus? numquid infideles Iudaei coequales erant sanctis prophetis? sed hoc dicit, quoniam de una stirpe orti fuerunt. Hieronymus. Pueri etiam sunt de quibus Isaia loquitur: ecce ego et pueri mei quos dedit mihi dominus.

Isti ergo pueri sedent in foro, ubi multa venalia sunt, et dicunt chrysostomus in Matth.: cecinimus vobis, et non saltastis; hoc est, remissam vitam ostendi, et non persuasi estis; lamentavimus, et non planxistis: hoc est, iohannes

duram sustinuit vitam, et non attendistis. Non autem dicit ille illud et ego hoc, sed communiter: quia una intentio utriusque erat; unde sequitur venit enim iohannes neque manducans neque bibens; et dicunt: Daemonium habet. Venit filius hominis, etc.. Augustinus contra faustum.

Vellem autem ut mihi Manichaei dicerent quid manducabat et quid bibeat Christus, qui in comparatione iohannis non manducantis neque bibentis, hic se dixit manducantem ac bibentem. Non enim dictum est quod iohannes omnino non biberet; sed quod vinum et siceram non biberet: bibeat ergo aquam. Cibus autem eius non omnino nullus erat, sed locustae, et mel silvestre. Unde ergo dictus est non manducans neque bibens, nisi quia illo victu quo Iudaei utebantur, non utebatur? hoc ergo dominus nisi uteretur, non in eius comparatione manducans bibensque diceretur. Mirum autem si non manducans dicitur qui locustas et mel comedit, et manducans dicitur qui pane et olere contentus est. Chrysostomus. Dicit ergo venit Jesus; ac si dicat: per contrariam viam venimus ego et iohannes et idem fecimus: sicut si venatores per duas contrarias vias aliquod animal insequantur, ut in alterum incidat. Universum autem hominum genus ieiunium et duram viam admiratur; et propter hoc dispensatum est a prima aetate ita nutriri iohannem, ut per hoc digna fide essent quae dicerentur ab ipso. Incessit siquidem dominus per hanc viam quando quadraginta diebus ieiunavit; sed tamen et aliter docuit quod sibi esset credendum; multo enim maius erat quod testaretur pro eo iohannes qui per hanc viam inceserat, quam quod ipse per hanc viam incederet. Aliter iohannes nihil plus ostendit praeter vitam et iustitiam; Christus autem et a miraculis testimonium habebat. Dimittens ergo iohannem ieiunio fulgere, ipse contrariam incessit viam, ad mensam intrans publicanorum, et manducans et bibens. Hieronymus. Si ergo ieiunium vobis placet, cur iohannes displicuit? si saturitas, cur filius hominis? quorum alterum Daemonium habentem, alterum voracem et ebrium nuncupastis.

Chrysostomus. Qualem igitur iam excusationem accipient? propter hoc subdit et iustificata est sapientia a filiis suis: hoc est, etsi vos persuasi non estis, sed me iam incusare non habetis: quod et de patre ait propheta: ut iustificeris in sermonibus tuis: etsi enim nihil in vobis expleatur a procuratione Dei, quae est circa vos; omnia quae sunt ex parte sua, complet, ut inverecundis neque umbram relinquat ingratae dubitationis. Hieronymus. Iustificata est ergo sapientia a filiis suis; idest, Dei dispensatio atque doctrina, vel ipse Christus, qui est Dei virtus et Dei sapientia, iuste fecisse, ab apostolis suis filiis comprobatus est. Hilarius in Matth.. Est autem ipsa sapientia non ex effectu, sed ex natura. Plures enim dictum apostolicum, quod ait: Christum Dei sapientiam et Dei virtutem, his modis solent eludere, quod in eo ex virgine creando efficax Dei sapientia et virtus extiterit.

Sed ne tale posset intelligi, ipsum se sapientiam nuncupavit, eam in se, non quae sunt eius ostendens. Non enim idem opus virtutis et virtus; et efficiens discernitur ab effectu. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel iustificata est sapientia a filiis suis: quia sancti apostoli intellexerunt regnum Dei non esse in esca et potu, sed in aequanimitate tolerandi; quos nec copia sublevat, nec deprimit egestas; unde et Paulus dicebat: scio abundare et penuriam pati. Hieronymus.

In quibusdam libris legitur iustificata est sapientia ab operibus suis: sapientia namque non quaerit vocis testimonium, sed operum. Chrysostomus in Matth..

Si autem exempla vilia sunt de pueris, non mireris: ad imbecillitatem enim audientium loquebatur: sicut ezechiel multa dicit exempla Iudaeis convenientia, Dei magnitudine indigna.

Hilarius. Mystice autem Iudaeos nec iohannis praedicatio inflexit, quibus et lex gravis visa est, potibus cibusque praescriptis, et difficilis et molesta peccatum in se, quod Daemonium nuncupat, habens: quia per observantiae difficultatem necesse eis esset in lege peccare: rursusque in Christo evangelii praedicatio vitae libertate non placuit, per quam difficultates legis et onera laxata sunt, et ad eam publicani peccatoresque crediderunt. Atque ita tot et tantis admonitionum generibus frustra habitis, nec per gratiam iustificantur, et a lege sunt abdicati: et iustificata est sapientia a filiis suis, ab his scilicet qui regnum caelorum fidei iustificatione diripiunt, confitentes iustum sapientiae opus, quod munus suum ad fideles a contumacibus transtulerit.

#7 Lectio 7

Glossa. Hucusque Iudaeos communiter increpaverat; nunc autem quasi nominatim quasdam civitates increpat, quibus specialiter praedicaverat, nec tamen converti volebant: unde dicitur tunc coepit exprobrare civitatibus in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent poenitentiam. Hieronymus. Exprobratio enim civitatum corozaim et bethsaida et capharnaum, capituli huius titulo panditur, quod ideo exprobraverit eis, quia post factas virtutes et signa quamplurima, non egerint poenitentiam: unde subdit vae tibi, corozaim, vae tibi, bethsaida. Chrysostomus in Matth.. Ut autem non dicas a natura ipsos esse malos, ponit nomen civitatis, scilicet bethsaida, a qua quandoque processerunt apostoli; etenim Philippus et duo binarii principalium apostolorum hinc fuerunt: scilicet Petrus et Andreas, Iacobus et iohannes. Hieronymus.

Sed per hoc quod dicit vae, hae urbes Galilaeae a salvatore planguntur, quod post tanta signa atque virtutes non egerint poenitentiam. Rabanus. Corozaim autem, quae interpretatur mysterium meum, et bethsaida, quae domus fructuum, vel domus venatorum dicitur, civitates sunt Galilaeae sitae in littore maris Galilaeae.

Plangit ergo dominus civitates quae quondam mysterium Dei tenuerunt, et virtutum iam fructum gignere debuerunt, et in quas spiritalis venatores sunt missi. Hieronymus.

Et praeferuntur eis tyrus et sidon urbes idololatriae et vitiis deditae; et ideo sequitur quia si in tyro et sidone factae essent virtutes quae factae sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent. Gregorius Moralium.

In cilicio quidem asperitas, quae punctio peccatorum, in cinere autem pulvis ostenditur mortuorum: et idcirco utrumque hoc adhiberi ad poenitentiam solet, ut in punctione cilicii cognoscamus quid per culpam fecimus, et in favilla cineris perpendamus quid per iudicium facti sumus. Rabanus. Tyrus autem et sidon sunt urbes Phoenicis. Interpretatur autem tyrus angustia, et sidon venatio; et significat gentes quas venator diabolus in angustia peccatorum comprehendit, sed salvator Jesus per evangelium absolvit.

Hieronymus. Quaerimus autem ubi scriptum sit quod in corozaim et bethsaida dominus signa fecerit. Supra legimus: et circuibat civitates omnes et vicus, curans omnem infirmitatem, et reliqua; inter ceteras ergo urbes et viculos existimandum est in corozaim et in bethsaida dominum signa fecisse. Augustinus de bono persev.. Non ergo verum est quod his temporibus et his locis evangelium eius praedicatum non est, in quibus tales omnes futuros esse praesciebat, quales multi in eius corporali praesentia fuerunt, qui in eum nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt.

Ecce enim dominus attestatur quod tyrii et sidonii acturi essent magnae humilitatis poenitentiam, si in eis facta essent divinarum signa virtutum. Porro si etiam secundum facta quae facturi essent si viverent, mortui iudicantur; profecto quia fideles futuri erant isti, si eis cum tantis miraculis evangelium fuisset praedicatum, non sunt utique puniendi, et tamen in die iudicii puniuntur: sequitur enim verumtamen dico vobis, etc.. Severius ergo puniuntur illi, isti remissius. Hieronymus. Quod ideo est, quia tyrus et sidon naturalem tantum legem calcaverant: istae vero civitates post transgressionem naturalis legis et scriptae, etiam signa quae apud eos facta sunt, parvi duxerunt. Rabanus. Impletum autem hodie videmus dictum salvatoris: quia scilicet corozaim et bethsaida praesente domino credere noluerunt; tyrus autem et sidon, postea evangelizantibus discipulis crediderunt. Remigius. Capharnaum autem metropolis erat Galilaeae, et insignis civitas illius provinciae: et ideo dominus specialiter mentionem illius facit, dicens et tu, capharnaum, numquid usque in caelum exaltaberis? usque ad infernum descendes. Hieronymus. In altero exemplari reperimus: et tu, capharnaum, quae usque ad caelum exaltata es, usque ad inferna descendes; et est duplex intelligentia.

Vel ideo ad inferna descendes, quia contra praedicationem meam superbissime restitisti; vel ideo quia exaltata usque in caelum meo hospitio, et meis signis atque virtutibus tantum habens privilegium, maioribus plecteris suppliciis, quod his quoque credere noluit. Remigius. Non solum autem tyri et sidonis, sed ipsa sodomorum et gomorraeorum fuerunt levia peccata per comparisonem: et ideo sequitur quia si in sodomis factae essent virtutes quae factae sunt in te, forte mansissent usque in hunc diem. Chrysostomus in Matth.. In quo augetur eorum accusatio: etenim maxima malitiae demonstratio est, cum non solum his qui tunc erant, sed his qui unquam fuerant mali, apparent deteriores. Hieronymus. In capharnaum autem, quae interpretatur villa pulcherrima, condemnatur ierusalem, cum dicitur per ezechielem: iustificata est sodoma ex te. Remigius. Ideo autem dominus, qui omnia novit, in hoc loco verbum dubitativum posuit, scilicet forte, ut demonstraret quia liberum arbitrium concessum est hominibus.

Sequitur verumtamen dico vobis, quia terrae sodomorum remissius erit in die iudicii quam vobis. Et sciendum est, quod nomine civitatis vel terrae, non aedificia vel domorum parietes dominus increpat, sed homines in eis commorantes; secundum speciem tropi, quae est metonymia, in qua per hoc quod continet id quod continetur ostenditur. Per hoc autem quod dicit remissius erit in die iudicii, aperte demonstrat quia diversa sunt supplicia in inferno, sicut et diversae sunt mansiones in regno caelorum.

Hieronymus. Quaerat autem prudens lector, et dicat: si tyrus et sidon et sodoma potuerunt agere poenitentiam ad praedicationem salvatoris, signorumque miracula, non sunt in culpa, quia non crediderunt; sed vitii silentium in eo est qui acturis poenitentiam noluit praedicare. Ad quod facilis et aperta est responsio: ignorare nos iudicia Dei, et singularium eius dispensationum sacramenta nescire. Propositum fuerat domino Iudaeae fines non excedere, ne iustam Pharisaeis et sacerdotibus occasionem persecutionis daret: unde et apostolis praecepit: in viam gentium ne abieritis. Corozaim et bethsaida damnantur, quod praesente domino credere noluerunt; tyrus et sidon iustificantur, quod apostolis illius crediderunt.

Non quaeras tempora, cum credentium intuearis salutem. Remigius. Solvitur autem et aliter. Fortassis erant plurimi in corozaim et bethsaida qui credituri erant; et erant multi in tyro et sidone qui non erant credituri; et ideo non erant digni evangelio.

Dominus ergo ideo habitatoribus corozaim et bethsaidae praedicavit, ut illi qui credituri erant, crederent; et habitatoribus tyri et sidonis praedicare noluit, ne forte illi qui non erant credituri, contemptu evangelii deteriores facti atrocius punirentur.

Augustinus de bono persev..

Quidam autem disputator catholicus non ignobilis hunc evangelii locum sic exposuit ut diceret, praescisse dominum tyrios et sidonios a fide fuisse postea recessuros, cum factis apud se miraculis credidissent; et misericordia potius non eum illic ista fecisse, quoniam graviori poenae obnoxii fierent, si fidem quam tenuerant reliquissent, quam si eam nullo tempore tenuissent.

Vel aliter. Praescivit profecto Deus beneficia sua, quibus nos liberare dignatur.

Haec autem est praedestinatio sanctorum, praescientia scilicet et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberantur. Ceteri autem non nisi in massa perditionis iusto divino iudicio relinquuntur, ubi tyrii relictii sunt et sidonii, qui etiam credere poterant, si multa Christi signa vidissent; sed quoniam ut crederent non eis erat datum, et unde crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio divinum naturaliter munus intelligentiae, quo moveantur ad fidem, si congrua suis mentibus vel audiant verba vel signa conspiciant: et tamen si Dei altiore iudicio a perditionis massa non sunt gratiae praedestinatione discreti, nec ipsa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quae possent credere, si audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis massa relictii sunt etiam Iudaei, qui non potuerunt credere factis in conspectu suo tam magnis clarisque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit evangelium dicens: dum autem tanta signa fecisset coram eis, non poterant credere, quia dixit Isaias: excaecavi oculos illorum, et induravi cor eorum. Non erant ergo sic excaecati oculi nec sic induratum cor tyriorum et sidoniorum: quia credidissent, si qualia viderunt isti, signa vidissent. Sed nec illis profuit quod poterant credere quia praedestinati non erant, nec istis obfuisse quod non poterant credere, si ita praedestinati essent ut eos caecos dominus illuminaret, et induratis cor lapideum vellet auferre.

Augustinus de cons. Evang..

Hoc autem quod hic dicitur, etiam Lucas commemorat, continuatim cuidam sermoni domini etiam hoc ex ipsius ore coniungens; unde magis videtur ipse hoc ordine illa commemorare quo a domino dicta sunt; matthaeus autem suae recordationis ordinem tenuisse. Aut illud quod matthaeus ait tunc coepit exprobrare civitatibus, sic accipiendum putant ut punctum ipsum temporis voluisse credatur exprimere, in hoc quod est tunc; non autem ipsum tempus aliquanto latius quo hic multa gerebantur et dicebantur. Quisque ergo hoc credit, credat hoc esse bis dictum.

Cum enim apud unum evangelistam inveniuntur quaedam quae bis dixerat dominus, sicut apud Lucam de non tollenda pera in via; quid mirum si aliquid aliud bis dictum sigillatim a singulis dicitur eodem ordine quo dictum est? et ideo diversus ordo apparet in singulis: quia et tunc quando ille, et tunc quando iste commemorat, dictum est.

#8 Lectio 8

Chrysostomus super Matth..

Quia sciebat dominus multos de superiori quaestione dubituros, scilicet quod Iudaei Christum non receperunt, quem gentilitas tam prona suscepit, respondet his cogitationibus eorum; et ideo dicit respondens Jesus dixit: confiteor tibi, pater domine caeli et terrae. Glossa.

Id est, qui facis caelos, et relinquis in terrenitate quos vis. Vel ad litteram.

Augustinus de verb. Dom..

Si Christus dixit confiteor, a quo longe est omne peccatum, confessio non est solius peccatoris, sed aliquando etiam laudatoris.

Confitemur ergo sive laudantes Deum, sive accusantes nosmetipsos. Dixit ergo confiteor tibi; id est, laudo te, non accuso me. Hieronymus. Audiant ergo qui salvatorem non natum, sed creatum calumniantur, quod patrem suum vocet caeli et terrae dominum. Si enim et ipse creatura est, et creatura conditorem suum patrem appellare potest, stultum fuit non et sui, et caeli, et terrae dominum, vel patrem similiter appellare. Gratias autem agit, quod apostolis adventus sui aperuerit sacramenta, quae ignoraverunt Scribae et Pharisei, qui sibi sapientes videntur et in conspectu suo prudentes: et ideo sequitur quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Augustinus de verb. Dom.. Nomine sapientum et prudentum superbos intelligi posse ipse exposuit, cum ait revelasti ea parvulis: quid enim est parvulis, nisi humilibus? Gregorius Moralium.

Quod enim non subiungit: revelasti ea stultis, sed parvulis, tumorem se damnasse innuit, non acumen. Chrysostomus in Matth.. Vel dicens sapientes, non veram sapientiam dicit, sed eam quam videbantur Scribae et Pharisei ab eloquentia habere. Propter hoc neque dixit: revelasti ea stultis, sed parvulis, id est informibus aut rusticis; in quo erudit nos per omnia ab elatione erui, humilitatem autem zelare. Hilarius in Matth.. Caelestium ergo verborum arcana atque virtutes sapientibus absconduntur, et parvulis revelantur; parvulis malitia, non sensu; sapientibus vero stultitiae suae praesumptione, non sapientiae causa. Chrysostomus in Matth..

Revelatum autem esse his, dignum est laetitia; occultari autem his, non laetitia, sed lacrymis dignum est. Non ergo propter hoc laetatur, sed quoniam quae sapientes non cognoverunt, cognoverunt hi. Hilarius. Facti autem huius aequitatem dominus paternae voluntatis iudicio confirmat; ut qui indignantur parvuli in Deo fieri, stulti Deinceps in sapientia sua fiant: et ideo subditur ita, pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Gregorius Moralium. Quibus verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsione praesumamus: ostendens quod iniustum esse non potest quod placuit iusto. Hieronymus. In his etiam verbis blandientis affectu loquitur ad patrem, ut coeptum in apostolis compleatur beneficium. Chrysostomus in Matth.. Haec autem quae dominus discipulis dixit, studiosiores eos fecerunt: quia enim consequens erat eos de se magna sapere, quia Daemones abigebant, ideo hic eos reprimit: revelatio enim erat quod eis factum est, non illorum studium; ideoque Scribae, sapientes et prudentes existimantes se esse,

exciderunt propter proprium tumorem; unde si propter hoc ab eis abscondita sunt Dei mysteria: timete, dicit, et vos, et manete parvuli: hoc enim fecit vos revelatione potiri.

Sicut autem cum Paulus dicit: tradidit illos Deus in reprobum sensum, non hoc dicit inducens Deum hoc agentem, sed illos qui causam tribuerunt, ita et hic abscondisti haec a sapientibus et prudentibus.

Et propter quid abscondita sunt ab illis? audi Paulum dicentem quoniam quaerentes propriam iustitiam statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat: confiteor tibi, pater, quoniam abscondisti haec a sapientibus, ut non existimes quoniam ita gratias agit patri, sicut si ipse sit hac virtute privatus, consequenter adiungit omnia mihi tradita sunt a patre meo. Cum autem audieris quoniam tradita sunt, nihil humanum suspiceris: ut enim non duos Deos ingenitos esse aestimes, hanc ponit dictionem.

Simul enim cum genitus est, omnium dominator fuit. Hieronymus. Alioquin si iuxta nostram fragilitatem sentire volumus, cum coeperit habere qui accepit, incipiet non habere qui dedit. Vel tradita sibi omnia, non caelum et terra et elementa intelligenda sunt, et cetera quae ipse fecit et condidit; sed hi qui per filium accessum habent ad patrem. Hilarius. Vel hoc dixit ne quid in illo minus quam quod in Deo est, aestimaretur. Augustinus contra maximum.

Nam si minus habet in potestate aliquid quam pater, non sunt eius omnia quae habet pater: gignendo enim dedit pater potentiam filio, sicut omnia, quae habet in substantia sua, gignendo dedit ei quem genuit de substantia sua. Hilarius in Matth..

Deinde in mutua cognitione patris et filii dat intelligere non aliud in filio quam quod in patre extitisse: sequitur enim et nemo novit filium nisi pater, neque patrem quis novit nisi filius. Chrysostomus in Matth.. Ex eo enim quod solus patrem novit, latenter ostendit eiusdem se esse substantiae; ac si diceret: quid mirum est, si omnium sum dominator, cum aliquid aliud maius habeam, scilicet scire patrem, et eiusdem esse substantiae? Hilarius in Matth..

Eandem enim utriusque in mutua cognitione docet esse substantiam; cum qui filium cognosceret, patrem quoque cogniturus esset in filio, quia omnia ei a patre sunt tradita. Chrysostomus super Matth..

Cum autem dicat neque patrem aliquis cognoscit nisi filius, hoc ait non quoniam eum omnes omnino ignorent, sed quoniam cognitione qua ipse eum novit, nullus eum scit; quod et de filio dicendum est. Neque etiam de ignoto quodam Deo hoc dixit, sicut Marcion ait. Augustinus de Trin..

Denique propter substantiae inseparabilitatem sufficienter aliquando nominatur vel solus pater vel solus filius: nec inde separatur utriusque spiritus, qui proprie dicitur spiritus veritatis. Hieronymus. Erubescat ergo eunomius haereticus tantam sibi notitiam patris et filii quantam ad alterutrum inter se habent, vindicans.

Quod si inde contendit, et suam consolatur insaniam, quia sequitur et cui voluerit filius revelare; aliud est naturae aequalitate nosse quod noveris, aliud revelantis dignatione. Augustinus de Trin..

Revelatur autem pater per filium, idest per verbum suum. Si enim hoc verbum quod nos proferimus temporale et transitorium, et seipsum ostendit, et illud de quo loquimur, quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia, quod ita ostendit patrem sicuti est pater, quia et ipsum ita est et hoc est quod pater? Augustinus de quaest. Evang.. Cum autem diceret nemo novit filium nisi pater, non dixit: et cui voluerit pater filium revelare; sed cum diceret nemo novit patrem nisi filius, addidit et cui voluerit filius revelare: quod non ita intelligendum est quasi filius a nullo possit agnosci nisi a patre solo, pater autem non solum a filio, sed etiam ab eis quibus revelaverit filius: sic enim potius dictum est, ut intelligamus patrem et ipsum filium per filium revelari, quia ipse est mentis nostrae lumen; et quod postea intulit et cui voluerit filius revelare, non tantum patrem, sed etiam filium accipiamus: ad totum enim quod dixit, illatum est: verbo enim suo se pater declarat; verbum autem non solum id quod per verbum declaratur, sed etiam seipsum declarat. Chrysostomus super Matth..

Si ergo patrem revelat, et seipsum revelat. Sed hoc quidem ut manifestum dimisit; illud autem posuit, quia scilicet poterat esse dubium. Per hoc etiam instruit quod adeo concordat patri quod non est possibile aliquem venire ad patrem nisi per filium: hoc enim maxime scandalizabat, quod videbatur Deo contrarius; et ideo per omnia hoc destruere studuit.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Per ea quae dicta sunt, in desiderium sui discipulos constituerat, ostendens ineffabilem suam virtutem; nunc autem eos ad se vocat, dicens venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis. Augustinus de verb. Dom.. Quare enim omnes laboramus, nisi quia sumus homines mortales, lutea vasa portantes, quae faciunt invicem angustias? sed si angustiantur vasa carnis, dilatentur spatia caritatis. Ad quid ergo dicit venite ad me, omnes qui laboratis, nisi ut non laboretis? Hilarius in Matth.. Legis etiam difficultatibus laborantes et peccatis saeculi oneratos ad se advocat. Hieronymus. Gravia enim esse onera peccati, et zacharias propheta testatur iniquitatem

dicens sedere super talentum plumbi. Et Psalmista complevit: iniquitates meae aggravatae sunt super me. Gregorius Moraliū.

Asperum etiam iugum et durum servitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quae prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex pavore amissionis premunt. Chrysostomus in Matth.. Non autem dicit: venite ille et ille; sed omnes qui in sollicitudinibus, qui in tristitiis, qui in peccatis estis; non ut expetam noxas, sed ut solvam peccata. Venite, non quoniam indigeo vestra gloria, sed quia volo vestram salutem: unde dicit et ego reficiam vos; non dixit: salvabo solum; sed, quod multo amplius erat, reficiam vos; idest, in omni quiete constituam. Rabanus. Non solum exonerabo, sed interna refectioe saturabo.

Remigius. Venite, dicit, non pedibus, sed moribus; non corpore, sed fide. Iste namque est spiritualis accessus, quo quisque Deo appropinquat; et ideo sequitur tollite iugum meum super vos. Rabanus. Iugum Christi est evangelium Christi, quod Iudaeos et gentes in unitate fidei coniungit et sociat. Hoc autem super nos iubemur sumere, idest in honore habere, ne forte subtile ponentes, idest illud prave contemnescentes, lutulentis pedibus vitiorum conculcemus: unde subditur discite a me.

Augustinus de verb. Dom..

Non mundum fabricare, non in ipso mundo miracula facere; sed quia mitis sum et humilis corde. Magnus esse vis? a minimo incipe. Cogitas magnam fabricam constituere celsitudinis? de fundamento prius cogita humilitatis. Et quanto quisque vult superponere maius aedificium, tanto altius fodiat fundamentum. Quo autem perventurum est cacumen nostri aedificii? usque ad conspectum Dei. Rabanus. Discendum ergo nobis est a salvatore nostro ut simus mites moribus et humiles mentibus: neminem laedamus, neminem contemnamus, et virtutes quas foris ostendimus in opere, intus teneamus in corde. Chrysostomus in Matth.. Et ideo incipiens divinas leges, ab humilitate incipit; et maximum praemium ponit, dicens et invenietis requiem animabus vestris. Hoc maximum est praemium: non enim alteri efficeris utilis solum, sed teipsum requiescere facis; et ante futura hanc tibi dat promissionem; in futuro autem perpetua gaudebis requie. Chrysostomus. Et ne formidarent quia dixerat onus et iugum, subdit iugum enim meum suave est, et onus meum leve. Hilarius. Iugi autem suavis et levis oneris blandimenta proponit, ut credentibus eius boni scientiam praestet quod ipse solus novit in patre.

Gregorius Moraliū.

Quid grave mentis nostrae cervicibus imponit qui vitare omne desiderium quod perturbat praecipit, qui declinare laboriosa mundi huius itinera monet? Hilarius in Matth.. Et quid iugo ipso suavius, quid onere levius? probatiorem fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, aeterna consequi, praesentibus non capi, nolle inferre alteri quod sibi perpeti sit molestum.

Rabanus. Sed quomodo iugum Christi suave, cum supra dicatur: arcta est via quae ducit ad vitam? sed quod angusto initio incipitur, processu temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur.

Augustinus de verb. Dom..

Item qui iugum domini intrepida cervice subierunt, tam difficilia pericula patiuntur, ut non a laboribus ad quietem, sed a quiete ad laborem vocari videantur. Sed profecto aderat spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione interiorem renovaret de die in diem; et gustata requie spirituali in affluentia deliciarum Dei in spe futurae beatitudinis, omnia praesentia deliniret aspera, et omnia gravia relevaret. Secari et uri se homines patiuntur, ut dolores non aeterni, sed aliquanto diuturnioris ulceris, acriorum dolorum pretio redimantur.

Quibus tempestatibus vel poenis importuni sunt mercatores, ut divitias perituras acquirant? sed qui has non amant, eadem gravia patiuntur; qui vero amant, eadem quidem, sed non gravia patiuntur.

Omnia enim saeva et immania, prorsus facilia et prope nulla efficit amor; quanto ergo facilius ad veram beatitudinem caritas facit quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit? Hieronymus. Quomodo etiam levius est lege evangelium, cum in lege homicidium et adulterium, in evangelio ira concupiscentiaque puniantur; in lege enim multa praecepta sunt, quae apostolus non posse compleri plenissime docet: in lege opera requiruntur; in evangelio voluntas quaeritur, quae etsi effectum non habuerit, tamen praemium non amittit. Evangelium ea praecipit quae possumus, ne scilicet concupiscamus: hoc in nostro arbitrio est; lex cum voluntatem non puniat, punit effectum, ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam: haec apud evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur; in lege quasi corrupta repudiatur.

|+12 Capitulus 12

|#1 Lectio 1

Glossa. Narrata praedicatione cum miraculis unius anni ante quaestionem iohannis factis, transit ad ea quae facta sunt in alio anno, scilicet post mortem iohannis, quando iam in omnibus Christo contradicitur; unde dicitur in illo tempore abiit Jesus per sata sabbato. Augustinus de cons. Evang.. Hoc autem quod hic sequitur, sine ulla repugnantiae quaestione commemoratur a marco et a Luca; sed illi non dicunt in illo tempore: unde fortassis matthaeus rei gestae hic ordinem tenuit; illi autem recordationis suae: nisi latius accipiat quod dictum est, in illo tempore, idest quod haec multa et diversa gerebantur; unde concipitur ista omnia post mortem iohannis

completa esse. Cum enim iohannes discipulos suos ad Christum misisset, creditur post paululum decollatus fuisse: unde cum dicitur in illo tempore, interminatum tempus ponere videtur.

Chrysostomus in Matth.. Quare autem per sata sabbato eos ducebat qui omnia praescivit, nisi quia volebat solvere sabbatum? volebat quidem, sed non simpliciter; ideoque non sine causa id solvit, sed dans occasionem rationabilem, ut et legem cessare faciat, et legem non offendat: et ideo hic, ut Iudaeos mitiget, naturae necessitatem praemittit; et hoc est quod dicitur discipuli autem eius esurientes coeperunt vellere spicas, et manducare. Quamvis in peccatis quae manifesta sunt, nulla sit excusatio: neque enim occidens, ad sui excusationem potest furorem praetendere, neque qui adulterat, concupiscentiam, sed nec ullam aliam causam, hic tamen famem inducens, discipulos ab omni accusatione liberat. Hieronymus. Ut autem in alio evangelista legimus, propter nimiam importunitatem, nec vescendi quidem habebant locum; et ideo quasi homines esuriebant.

Quod autem segetum spicas manibus confricant, et in eisdem consolantur, vitae austerioris indicium est; non praeeparatas epulas, sed simplicem cibum quaerentium.

Chrysostomus in Matth.. Tu autem admirare discipulos, qui ita erant oppressi quod nullam corporalium habebant curam, sed contemnebant carnalem mensam; et fame oppugnabantur, nec tamen desistebant a Christo: nisi enim eos cogeret vehementer esuries, nequaquam hoc fecissent. Quid autem Pharisei ad hoc dicerent, subditur Pharisei autem videntes, dixerunt ei: ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis. Augustinus de oper. Monach.. De sabbato autem potius quam de furto discipulos domini Iudaei calumniati sunt: quia populo Israel per legem praeceptum est ut in agris suis furem nullum tenerent, nisi qui secum aliquid vellet auferre: nam qui nihil aliud attigisset quam id quod comedisset, liberum impunitumque abire sinerent.

Hieronymus. Nota vero quod primi apostoli salvatoris litteram sabbati destruunt adversus ebionitas, qui cum ceteros recipiant apostolos, Paulum tamquam transgressorem legis repudiant. Deinde ad excusationem eorum subditur at ille dixit eis: non legistis quid fecerit David, quando esuriit? ad confutandam siquidem calumniam Phariseorum, veteris recordatur historiae: quando David fugiens Saulem, venit in Nob, et ab Abimelech sacerdote susceptus postulavit cibos, qui cum panes laicos non haberet, dedit eis consecratos panes, quibus non licebat vesci nisi solis sacerdotibus et Levitis: melius arbitratus de famis periculo homines liberare, quam Deo sacrificium offerre: hostia enim Deo placabilis est hominum salus. Opponit ergo dominus, et dicit: si et David sanctus est, et Abimelech pontifex a vobis non reprehenditur, et legis utrique mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et famis in causa est, cur eandem famem non probatis in apostolis quam probatis in ceteris? quamquam et in hoc multa distantia sit. Isti spicas in sabbato manu confricant; illi panes comederunt leviticis, et ad sabbati solemnitatem accedebant Neomeniarum dies, quibus requisitus in convivio fugit ex aula regia.

Chrysostomus in Matth.. Excusans autem discipulos, David in medium adducit. Etenim multa prophetae huius erat gloria apud Iudaeos. Nec potest responderi, quod David propheta erat: quia nec propter hoc ei licebat, sed sacerdotibus solis. Tanto autem magis discipulos ab accusatione liberat, quanto maior invenitur qui hoc fecit, sed etsi David propheta erat, non tamen qui cum ipso erant.

Hieronymus. Observa tamen, quod panes propositionis nec David nec pueri eius acceperunt, antequam mundos se a mulieribus esse responderint. Chrysostomus in Matth.. Sed dicit aliquis: quid est exemplum hoc ad id quod quaeritur? non enim David sabbatum transgressus est. Sed in hoc ostenditur Christi sapientia, qui exemplum fert sabbatis maius. Neque enim est aequale transgredi sabbati diem, quod multoties factum est, et sacram illam tangere mensam, quod nulli fas erat. Deinde rursus et aliter solvit, principaliorem inducens solutionem, cum dicit aut non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt? Hieronymus. Ac si diceret: calumniamini discipulos meos cur sabbato spicas triverint, famis necessitate cogente, cum ipsi sabbatum violetis in templo immolantes victimas, caedentes tauros, holocausta super lignorum struem incendio concremant; et iuxta alterius evangelii fidem, circumciditis parvulos in sabbato, ut dum aliam legem servare cupitis, sabbatum destruatis. Numquam autem leges Dei sibi contrariae sunt; et prudenter, ubi discipuli sui argui poterant transgressionis, et Abimelech et David dicit exempla sectantes; veram autem, et absque necessitatis obtentu, sabbati praevaricationem in ipsos refert qui calumniam fecerant. Chrysostomus in Matth.. Ne autem mihi dicas, quoniam afferre in medium alium peccantem, non est erui ab accusatione: cum enim non accusatur qui fecit, excusatio fit circa id, quod factum est. Verum hoc non sufficit, sed quod maius est dixit quod sine crimine sunt.

Vide autem quanta posuit. Locum, ubi dicit in templo; tempus, cum dicit sabbatis; legis remissionem, cum dicit violant, et non solum solvunt; et quod non solum liberantur a poena, sed a culpa liberati sunt: unde dicit sine crimine sunt.

Neque autem hoc secundum simile est priori quod dixerat de David; illud enim et semel factum est, et a David non sacerdote, et necessitatis causa fuit; hoc autem secundum singulo sabbato, et a sacerdotibus, et secundum legem. Et ideo non secundum veniam, ut in primo exemplo; sed secundum legem sunt discipuli ab accusatione liberati. Sed numquid discipuli sunt sacerdotes? immo sunt sacerdotibus maiores: ipse enim aderat, qui templi est dominus, qui veritas est, et non typos: et ideo subditur dico autem vobis, quia templo maior est hic. Hieronymus. Hic non pronomen, sed adverbium loci legendum est, quod maior templo sit locus qui dominum templi teneat. Augustinus de quaest. Evang..

Notandum autem, unum exemplum datum esse regiae potestatis de David, alterum sacerdotalis, de his qui propter ministerium templi sabbata violant; ut multo minus ad ipsum evulsarum sabbato spicarum crimen pertineat, qui verus rex et verus sacerdos est.

Chrysostomus in Matth..

Deinde, quia grave audientibus videbatur esse quod dixerat, rursus convolat ad misericordiam, sermonem cum quadam vehementia inducens, cum dicit si autem sciretis quid est misericordiam volo, et non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Hieronymus. Quid autem est misericordiam volo, et non sacrificium, supra diximus. Quod autem dicit nunquam condemnassetis innocentes, de apostolis intelligendum est; et est sensus: si misericordiam comprobastis Abimelech, eo quod periclitantem fame David refocillavit, quare meos discipulos condemnatis? chrysostomus in Matth.. Vide autem rursus qualiter ad veniam ducens sermonem, discipulos rursus venia superiores ostendit in hoc quod dicit eos innocentes; quod quidem supra et de sacerdotibus dixerat. Deinde et aliam causam dicit quare sunt innocentes, dicens dominus est filius hominis etiam sabbati. Remigius. Filium autem hominis seipsum appellat; et est sensus: ille quem vos purum hominem putatis, Deus est omnium creaturarum dominus, et etiam sabbati; et ideo potest legem mutare pro sua voluntate, quia fecit eam. Augustinus contra faustum.

Discipulos autem suos vellere spicas sabbato non prohibuit, ut inde convinceret et praesentes Iudaeos et futuros Manichaeos, qui herbam non evellunt, ne homicidium perpetrent.

Hilarius in Matth.. Mystice autem in principio est contuendum, sermonem hunc ita coeptum esse: in illo tempore, quo scilicet Deo patri gratiam, data gentibus salute, confessus est. Ager autem mundus est, sabbatum otium est, seges creditorum profectus in messem: ergo sabbato in agrum profectus in legis otio, domini progressus in hunc mundum est; esuries fames est salutis humanae.

Rabanus. Spicas vellunt dum singulos homines a terrena intentione retrahunt; fricant dum a concupiscentia carnis mentes exuunt; grana comedunt dum emendatos in corpus ecclesiae traiciunt. Augustinus de quaest. Evang..

Nullus autem transit in corpus Christi nisi carnalibus spoliatus fuerit indumentis, secundum illud apostoli: exuite vos veterem hominem. Glossa.

Sabbato hoc agunt, scilicet spe quietis aeternae, ad quam alios invitant. Rabanus.

Item ambulant per sata cum domino, qui in Scripturarum meditatione delectantur; esuriunt dum panem vitae, idest Dei amorem, in eis invenire desiderant; vellunt spicas et terunt dum testimonia discutiunt, donec inveniant quod latebat in littera; et hoc, sabbato, dum a turbis cogitationibus vacant. Hilarius.

Pharisaei, qui penes se clavem caelorum esse existimabant, illicita agere discipulos arguunt; quos dominus factorum, in quibus sub rerum argumento prophetiae ratio continetur, admonuit; atque ut ostenderet omnium rerum efficaciam, speciem futuri operis continere, adiecit si autem sciretis quid est misericordiam volo: opus enim salutis nostrae non in sacrificio legis, sed in misericordia est; et lege cessante, in Dei bonitate salvamur.

Cuius rei donum si intellexissent, nunquam condemnassent innocentes, idest apostolos suos, quos insimulaturi erant transgressae legis invidia, cum sacrificiorum vetustate cessante, universis per eos misericordiae novitas subveniret.

#2 Lectio 2

Hieronymus. Quia destructionem sabbati, qua discipulos arguebant, probabili exemplo excusaverat, ipsum calumniari voluit: unde dicitur et cum inde transisset, venit in synagogam eorum. Hilarius in Matth.. Haec enim quae praemissa sunt, in campo dicta gesta sunt, et post haec synagogam ingreditur. Augustinus de cons. Evang.. Posset autem putari eodem die factum et de spicis et de isto sanato, quoniam et sabbatum hic commemoratur; nisi Lucas aperuisset, alio sabbato factum fuisse. Proinde quod dicit matthaeus et cum inde transisset venit in synagogam eorum, non quidem venit nisi cum inde transisset; sed post quot dies in synagogam eorum venerit posteaquam a segete illa transiit, an recte continuoque illuc ierit, non expressum est: ac per hoc locus datur narrationi Lucae, qui dicit alio sabbato huiusmodi manum fuisse sanatum. Hilarius. Ingresso autem synagogam, hominem aridae manus offerunt, interrogantes an curare sabbatis liceret, occasionem arguendi eum ex responsione quaerentes; unde sequitur et ecce homo manum habens aridam, et interrogabant eum dicentes: si licet sabbato curare? chrysostomus in Matth..

Non autem interrogant ut addiscant, sed ut accusent eum: unde sequitur ut accusarent eum. Quamvis et ipsum opus sufficeret si accusare volebant; sed et per verba volebant captionem invenire, maiorem copiam argutionum sibi praeparantes. Hieronymus. Et interrogant, utrum liceat curare sabbatis: ut si non curaverit, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaverit, transgressionis vitio eum accusent. Augustinus de cons. Evang..

Sed potest movere quomodo matthaeus dixerit, quod ipsi interrogaverunt dominum si licet sabbato curare? cum marcus et Lucas illos potius a domino interrogatos esse perhibeant: licet sabbato bene facere, an male? itaque intelligendum, quod illi prius interrogaverunt dominum si licet sabbato curare? Deinde intelligens cogitationes eorum, aditum accusandi quaerentium, constituit in medio illum quem erat sanaturus, et interrogavit quae marcus et Lucas eum interrogasse commemorant: et tunc illis tacentibus, proposuit similitudinem de ove, et conclusit quod licet sabbato benefacere; unde sequitur ipse autem dixit illis: quis erit ex vobis homo, qui habens ovem unam? etc.. Hieronymus. Ubi sic solvit propositam quaestionem, ut interrogantes avaritiae condemnaret. Si vos,

inquit, in sabbato ovem et aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere festinatis, non animali sed vestrae avaritiae consulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior est ove, debeo liberare? Rabanus. Competenti ergo exemplo solvit quaestionem eorum, ut eos ostendat sabbatum violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere caritatis; legem male interpretantes, qui dicunt in sabbato a bonis feriandum in quo a malis tantum feriandum est. Unde levitico: opus servile non facietis in eis, hoc est peccatum. Sic in aeterna requie a malis tantum feriabitur, non a bonis. Augustinus de cons. Evang..

Proposita autem similitudine de ove, concludit, quod liceat sabbato benefacere, dicens itaque licet sabbatis benefacere.

Chrysostomus in Matth.. Intende autem qualiter varias excusationes de solutione sabbati inducit. Sed quia iam insanabiliter aegrotabat, ad opus processit; unde sequitur tunc ait homini: extende manum tuam; et extendit, et restituta est sanitati sicut altera. Hieronymus.

In evangelio quo utuntur Nazaraei et ebionitae (quod nuper in Graecum de Hebraico sermone transtulimus, et quod vocatur a plerisque matthaei authenticum) homo iste qui aridam habet manum, caementarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium precans: coementarius eram manibus victum quaeritans; precor te, iesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.

Rabanus.

Sabbatis autem praecipue docet et operatur Jesus, non solum propter spirituale sabbatum, sed etiam propter celebriorem populi conventum, quaerens salutem omnium.

Hilarius in Matth.. Mystice autem post reditum de segete, ex qua iam apostoli fructus sationis acceperant, ad synagogam venit, iam illic messis suae opus paraturus: quia plures postmodum una cum apostolis extiterunt qui curabantur. Hieronymus. Usque autem ad adventum domini salvatoris arida manus in synagoga Iudaeorum fuit, et Dei opera non fiebant in ea; postquam autem ille venit in terras, reddita est in apostolis credentibus dextera, et operi pristino restituta. Hilarius. Curatio autem omnis in verbo est: et manus sicut altera redditur: idest, similis ministerio apostolorum in officium dandae salutis efficitur; docetque Pharisaeos aegre ferre non oportere operationem humanae salutis in apostolis, cum ipsis ad officii eiusdem ministerium manus sit reformanda, si credant. Rabanus.

Vel aliter. Homo qui habebat manum aridam, humanum genus indicat, sterilitate boni operis arefactum per manum ad pomum extensam, quam sanavit manus innocens in cruce extensa. Et bene manus in synagoga erat arida; quia ubi maius donum scientiae, ibi gravius est inexcusabilis noxae periculum. Sananda autem manus arida iubetur extendi; quia infructuosae debilitas animae nullo melius ordine quam eleemosynarum largitate curatur. Habebat autem homo dexteram manum languidam, quia ab eleemosynis torpebat; sinistram sanam, quia suae utilitati intendebat. Sed veniente domino, dextera sanatur ut sinistra: quia quod congregaverat avide, modo distribuit caritative.

#3 Lectio 3

Hilarius in Matth.. Invidia autem facti Pharisaeos commovet: quia contuentes hominem in corpore, Deum in operibus non intelligebant; unde dicitur exeuntes autem Pharisaei consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent.

Rabanus. Exeuntes dicit, quia eorum mens a domino aversa fuit. Consilium fecerunt quomodo vitam perderent, non quomodo ipsi vitam invenirent. Hilarius. Sciensque eorum consilia secessit, ut a consiliis malignantium procul abesset; unde sequitur Jesus autem sciens secessit inde. Hieronymus.

Sciens, inquam, eorum insidias recessit, ut Pharisaeis contra se occasionem impietatis auferret. Remigius. Sive secessit inde quasi homo fugiens insidias suorum persequentium; sive quia non erat tempus neque locus patiendi; non enim capit perire prophetam extra ierusalem, sicut ipse dicit. Declinavit etiam dominus odio se persequentes, et pervenit illuc ubi invenit plurimos se per amorem diligentes; unde sequitur et secuti sunt eum multi. Quem Pharisaei unanimi consilio perdere quaerunt, turba indocta unanimi dilectione sequitur: unde mox sui desiderii consequuntur effectum: nam sequitur et curavit eos omnes. Hilarius in Matth.. His autem quos curavit, silentium imperavit: unde sequitur et praecepit eis ne manifestum eum facerent: nam salus unicuique reddita, erat sibi ipsi testis. Sed iubendo silentium teneri, et gloriandi de se iactantiam declinat, et nihilominus cognitionem sui praestat in eo ipso, cum admonet de se taceri; quia observatio silentii ex re quae sit silenda proficiscitur. Rabanus.

In hoc etiam nos instruit, ne cum aliquid magni fecerimus, laudem foris quaeramus.

Remigius. Ideo etiam praecipit ut non manifestarent eum, ne persequentes ipsum deteriores fierent. Chrysostomus in Matth..

Deinde ut non turberis in his quae fiunt insania inopinabili Pharisaeorum, inducit prophetam hoc praedicientem; tanta erat enim prophetarum diligentia, ut neque hoc dereliquerent; sed et vias eius et transitus prophetizarent, et intentionem cum qua hoc faciebat; ut discas quoniam omnia a spiritu sancto loquebantur: si enim cogitationes hominum impossibile est scire, multo magis Christi intentionem, nisi spiritus sanctus revelaret.

Sequitur ergo ut impleretur quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: ecce puer meus quem elegi. Remigius.

Dominus quidem Jesus Christus puer omnipotentis Dei dictus est, non secundum divinitatem, sed secundum assumptae carnis dispensationem: quia cooperante spiritu sancto carnem suscepit ex virgine absque macula peccati. Quidam libri habent: electus, quem elegi: electus enim fuit a Deo patre, idest praedestinatus, ut esset filius Dei proprius, non adoptivus. Rabanus.

Quem elegi, dicit, ad opus quod nemo alius fecit, ut redimeret genus humanum, et pacificaret mundum cum Deo. Sequitur dilectus meus, in quo bene complacuit animae meae: quia ipse solus est agnus sine macula peccati, de quo pater dicit: hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Remigius. Quod autem dicit animae meae, non ita intelligendum est quod Deus pater animam habeat; sed translative anima in Deum ascribitur, ut per eam demonstraretur Dei affectus. Nec mirum si anima translative in Deo dicitur, cum etiam cetera corporis membra ei ascribantur. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem in principio propheta ponit, ut discas quia hoc quod hic dicitur, fuit secundum consilium patris: dilectus enim secundum consilium eius qui diligit facit. Sed iterum electus, non ut adversarius solvit legem, neque ut inimicus existens legislatori, sed ei concordans. Quia ergo dilectus est, ponam spiritum meum super eum. Remigius.

Tunc etiam Deus pater posuit spiritum suum super eum, cum operante spiritu sancto suscepit carnem ex virgine, et mox ut homo factus est, plenitudinem spiritus sancti suscepit. Hieronymus. Ponitur autem spiritus sanctus non super Dei verbum, sed super unigenitum, qui de sinu patris processit, scilicet super eum de quo dictum est ecce puer meus. Quid autem per ipsum facturus sit, subditur: et iudicium gentibus nuntiabit. Augustinus de Civ. Dei.

Quia scilicet iudicium praenuntiavit futurum, quod gentibus erat occultum.

Chrysostomus. Deinde humilitatem eius manifestans, dicit non contendet; quia sicut illi placuit oblatum est, et manibus persequentium se ultro obtulit; neque clamabit: quia sicut agnus coram tondente se obmutuit; neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Hieronymus.

Lata enim est et spatiosa via quae ducit ad perditionem, et multi ingrediuntur per eam; qui multi non audiunt vocem salvatoris, quia non sunt in arcta via, sed in spatiosa. Remigius. Platea namque Graece, Latine latitudo dicitur. In plateis ergo vocem eius nemo audivit: quia suis dilectoribus non delectabilia in hoc mundo promisit, sed aspera. Chrysostomus in Matth.. Volebat autem dominus per huiusmodi mansuetudinem curare Iudaeos.

Sed licet isti renuerent, non tamen eis restitit, eos destruendo: unde et eius virtutem et illorum imbecillitatem propheta ostendens dicit: arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet. Hieronymus. Qui peccatori non porrigit manum nec portat onus fratris sui, iste quassatum calamus confringit; et qui modicam scintillam fidei contemnit in parvulis, hic linum extinguit fumigans. Augustinus de Civ. Dei.

Unde persecutores Iudaeos, qui calamo quassato, perdita integritate, et Lino fumanti, amisso lumine, comparati sunt, non contrivit, non extinxit: quia pepercit eis, quod nondum venerat eos iudicare, sed iudicari ab eis. Augustinus de quaest. Evang.. In Lino etiam fumigante notandum est, quia deserto lumine facit putorem. Hilarius. Vel in hoc quod dicit arundinem quassatam non confringet ostendit quod ita facile erat ei omnes eos frangere, sicut arundinem; et non simpliciter arundinem, sed iam contritam. In hoc autem quod dicit linum fumigans non extinguet, demonstrat et illorum furorem accensum, et virtutem Christi potentem ad extinguendum huiusmodi furorem cum omni facultate: unde in hoc multa mansuetudo Christi ostenditur. Rabanus. Vel per hoc quod dicit, arundinem quae quassata est, non esse contractam, ostendit caduca et quassata gentium corpora non fuisse contrita, sed in salutem potius reservata. Per hoc autem quod dicit linum fumigans non extinguet, ostendit exiguitatem ignis iam tantum fumigantis in Lino non extinctam, idest Israel ex reliquiis veteris gratiae spiritum non ablatum, quia resumendi totius luminis in tempore poenitentiae sit facultas. Rabanus. Vel e converso, arundinem quassatam vocat Iudaeos, quod a vento agitato, et quasi ab invicem dissipatos, non statim dominus condemnavit, sed patienter supportavit; linum autem fumigans vocat populum de gentibus congregatum, qui, extincto naturalis legis ardore, fumi amarissimi et oculis noxii, tenebrosaeque caliginis involvebantur erroribus; quem non solum extinxit et redegit in cinerem, sed e contrario de parva scintilla et pene moriente maxima suscitavit incendia. Chrysostomus in Matth..

Sed posset aliquis dicere: quid igitur? semper haec erunt; et feret usque in finem eos qui sic insidiantur et insaniunt? absit: sed cum sua omnia facta erunt tunc et illa operabitur. Et hoc signavit dicens donec eiciat ad victoriam iudicium; ac si dicat: cum ea quae ex se sunt, omnia compleverit, tunc perfectam ultionem inducet; tunc enim punientur cum claram fecerit suam victoriam, ut non relinquantur eis inverecunda contradictionis occasio. Hilarius in Matth..

Vel donec eiciat ad victoriam iudicium; sublata scilicet mortis potestate, iudicium et claritatis suae reditum introducat. Rabanus.

Vel donec illud iudicium quod in eo agebatur, ad victoriam perveniret: quia postquam mortem resurgendo superavit, expulso principe huius mundi, victor ad regnum rediit in patris dextera sedens, donec ponat sub pedibus omnes inimicos suos. Chrysostomus in Matth..

Sed non in hoc stabunt ea quae sunt dispensationis, ut solum puniantur qui non crediderunt; sed et orbem terrarum ad se trahet; unde sequitur et in nomine eius gentes sperabunt. Augustinus de Civ. Dei. Hoc autem ultimum iam videmus impletum: et sic per hoc quod negari non potest, creditur et illud quod imprudenter a quibusdam negatur, novissimum iudicium, quod ponet in terra, cum venerit ipse de caelo. Quis enim speraret gentes in Christi nomine speraturas, quando tenebatur, ligabatur, caedebatur, illudebatur et crucifigebatur;

quando et ipsi discipuli spem perdididerant, quam in illo habere iam coeperant? quod tunc vix unus latro speravit in cruce, nunc sperant gentes longe lateque diffusae. Et ne in aeternum moriantur, ipsa in qua ille mortuus est cruce signantur. Nullus igitur dubitet per Jesum Christum novissimum futurum esse iudicium. Remigius. Sciendum est autem, quia non solum istius loci sensus, sed et multorum aliorum hoc testimonio confirmatur: nam quod dicit ecce puer meus, ad illum locum refertur ubi dixerat pater: hic est filius meus; quod vero ait ponam spiritum meum super eum, ad hoc refertur quod spiritus sanctus descendit super dominum baptizatum; quod autem subiungit iudicium gentibus nuntiabit, refertur ad id quod infra dicitur: cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae; quod autem subdit non contendet neque clamabit, ad hoc refertur quod dominus pauca respondit principi sacerdotum et Pilato, Herodi vero nulla; quod vero dicitur arundinem quassatam non confringet, ad hoc pertinet quod dominus suos persecutores declinavit, ne fierent deteriores; quod vero dicit in nomine eius gentes sperabunt, ad hoc refertur quod ipse dixit: euntes docete omnes gentes.

|#4 Lectio 4

Glossa. Confutaverat superius dominus Pharisaeos Christi miracula calumniantes ex hoc quod sabbatum solvere videbatur: sed quia maiori nequitia ipsa Christi miracula divina virtute facta pervertebant, attribuentes ea immundo spiritui, ideo evangelista praemittit miraculum ex quo blasphemandi occasionem sumpserunt, dicens tunc oblatum est ei Daemonium habens, caecus et mutus. Remigius. Quod autem dicit tunc, ad superiora refertur, quando sanato homine qui habebat manum aridam, exivit de synagoga. Sive quod dicit tunc, potest referri ad latius atque prolixius tempus; ut sit sensus: tunc quando haec vel illa dicebantur vel gerebantur. Chrysostomus in Matth.. Miranda est autem nequitia Daemonis. Utrumque ingressum oppilavit per quem ille erat crediturus, scilicet et auditum et visum.

Sed Christus utrumque aperuit; unde sequitur et curavit eum ita ut loqueretur et videret. Hieronymus. Tria autem signa simul in uno homine perpetrata sunt: caecus videt, mutus loquitur, possessus a Daemone liberatur. Quod et tunc quidem carnaliter factum est; sed quotidie completur in conversione credentium: ut expulso Daemone, primum fidei lumen aspiciant, Deinde in laudes Dei tacentia prius ora laxentur. Hilarius in Matth..

Non autem sine ratione cum turbas omnes curatas in communi dixisset, nunc seorsum Daemonium habens, caecus et mutus offertur.

Oportebat enim ut postquam manus aridae homo oblatum est, qui in synagoga curabatur, in unius huiusmodi hominis forma gentium salus fieret; ut qui erat habitatio Daemonii, et caecus et mutus, Deo capax pararetur, et Deum contineret in Christo, et Christi opera Dei confessione laudaret. Augustinus de quaest. Evang..

Daemonium enim habens, caecus et mutus est qui non credit, et subditus est diabolo qui non intelligit et non confitetur ipsam fidem, vel non dat laudem Deo. Augustinus de cons. Evang..

Hoc autem non isto ordine, sed post multa alia Lucas commemorat; et mutum dicit tantum et non caecum. Sed non ex eo quod aliquid tacet, de alio dicere putandus est: ea enim sequentia et ipse contexit quae matthaeus. Hilarius.

Stupuerunt facti istius omnes turbae; sed Pharisaeorum ingravescit invidia: unde sequitur et stupebant omnes turbae et dicebant: numquid iste est filius David? Glossa. Ob misericordiam et beneficia filium David praedicant. Rabanus.

Turbis autem quae minus eruditae videbantur, domini semper facta mirantibus, illi contra vel negare hoc, vel quae negare nequiverant sinistra interpretatione pervertere laborabant; quasi haec non divinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent, idest beelzebub, qui Deus erat Accaron: unde sequitur Pharisaei autem audientes dixerunt: hic non eicit Daemones nisi in beelzebub principe Daemoniorum.

Remigius. Beelzebub autem, ipse est beel et baal et beelphegor. Beel fuit pater Nini regis Assyriorum; baal dictus est, quia in excelso colebatur; beelphegor a loco, idest a monte phega; zebub servus fuit Abimelech filii Gedeonis, qui occisis septuaginta fratribus aedificavit templum baal, et constituit eum sacerdotem in ipso ad abigendas muscas quae ibi congregabantur propter nimium cruorem victimarum.

Zebub namque musca dicitur, beelzebub ergo vir muscarum interpretatur: unde propter spurcissimum ritum colendi, dicebant eum esse principem Daemoniorum.

Nihil ergo sordidius invenientes quod domino obicerent, dicebant eum in beelzebub eicere Daemonia. Et sciendum quod non est legendum per d vel t in fine, ut quaedam mendosa exemplaria habent, sed per b.

|#5 Lectio 5

Hieronymus. Pharisaei opera Dei principi Daemoniorum deputabant; quibus dominus non ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut vel sic compellerentur credere potentiae eius qui cordis videbat occulta: unde dicitur Jesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis. Chrysostomus in Matth.. Superius quidem et de hoc Christum accusaverant, quia in beelzebub eiceret Daemonia; sed tunc quidem eos non increpavit, concedens eis et a pluribus signis cognoscere eius virtutem, et a doctrina discere eius magnitudinem.

Sed quia permanebant eadem dicentes, iam increpat eos, quamvis eorum accusatio valde irrationabilis esset. Invidia autem non quaerit quid dicat, sed solum ut dicat. Neque tamen Christus eos contempsit, sed respondet cum decenti mansuetudine, docens nos mites esse inimicis, et non turbari, etiam si talia dicant quae nos in nobis

non recognoscimus, neque habent aliquam rationem. In quo etiam ostendit mendacia esse quae ab ipsis sunt dicta: neque enim est Daemonium habentis, tantam ostendere mansuetudinem, et cogitationes scire. Et quia valde irrationabilis erat eorum suspicio, et multitudinem timebant, non audebant publicare Christi accusationem, sed in mente volebant: propter quod dicit sciens cogitationes eorum. Ipse autem accusationem quidem in respondendo non ponit, neque divulgat eorum nequitiam; solutionem autem inducit: studium enim eius erat prodesse peccantibus, non publicare. Non autem respondet eis a Scripturis, quia non attenderent aliter exponentes; sed a communibus opinionibus: non enim ita exteriora praelia corrumpunt, sicut ea quae interiora: hoc enim fit in corporibus, et in omnibus rebus; sed interim a magis cognitis exempla ducit, dicens omne regnum contra se divisum desolabitur. Nihil enim est in terra regno potentius; sed tamen per altercationem perit. Quid autem dicendum est de civitate, vel de domo? sive magnum sive parvum fuerit, contra seipsum pugnans perit. Hilarius in Matth..

Unde domus, et civitatis eadem est hic ratio quae est regni: propter quod sequitur et omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Hieronymus.

Quomodo enim concordia parvae res crescunt, sic discordia maximae dilabuntur. Hilarius.

Sermo autem Dei dives est; et vel simpliciter intellectus, vel inspectus interior, ad omnem profectum est necessarius.

Relictis ergo his quae ad communem intelligentiam patent, causis interioribus immoremur. Responsurus enim dominus ad id quod de beelzebub dictum erat, in ipsos quibus respondebat, responsionis conditionem retorsit: lex enim a Deo est, et regni Israel pollicitatio ex lege est: si regnum legis contra se dividitur, dissolvatur necesse est; et sic Israel amisit legem, quando impletionem legis in Christo plebs legis impugnat. Sed civitas hic ierusalem indicatur, quae postquam in dominum suum furore plebis exarsit, et apostolos eius cum credentium turbis fugavit, post divisionem non stabit; atque ita (quod per hanc divisionem mox consecutum est) civitatis illius denuntiatur excidium.

Deinde assumit et si Satanus Satanam eicit, adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? Hieronymus. Ac si diceret: si Satanus pugnans contra se, et Daemon inimicus est Daemoni, deberet iam mundi venire consummatio; nec habent in eo locum adversariae potestates, quarum inter se bellum, pax hominum est. Glossa.

Necessaria ergo complexione eos arguit. Vel enim Christus in virtute Dei Daemones eicit, vel in principe Daemoniorum.

Si virtute Dei, frustra calumniantur; si in principe Daemoniorum, regnum eius divisum est nec stabit: et ideo a regno eius recedant; quod innuit sibi eos elegisse, dum in se non credunt.

Chrysostomus in Matth.. Vel sic: si divisus est, imbecillior factus est, et perit; si autem perit, qualiter potest alium proicere? Hilarius in Matth.. Vel aliter. Si ad divisionem suam coactus est Daemon, ut Daemones perturbaret, hinc quoque aestimandum est plus in eo qui diviserit, quam in his qui divisi sunt, esse virtutis; ergo regnum diaboli, divisione facta, a Christo est dissolutum. Hieronymus.

Si autem putatis, o Scribae et Pharisei, quod recessio Daemonum obedientia sit in principem suum, ut homines ignorantes fraudulenta simulatione deludantur, quid potestis dicere de corporum sanitatibus quas dominus perpetravit? aliud est, si membrorum quoque debilitates, et spiritualium virtutum insignia Daemonibus assignetis.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Post primam solutionem, venit ad secundam prima manifestiorem, dicens et si ego in beelzebub eicio Daemones, filii vestri in quo eiciunt? ideo ipsi iudices vestri erunt. Hieronymus. Filios Iudaeorum vel exorcistas gentis illius, ex more signat, vel apostolos ex eorum stirpe generatos.

Si exorcistas, qui ad invocationem Dei eiciebant Daemones, coarctat Phariseos interrogatione prudenti, ut confiteantur spiritus sancti esse opus eorum. Quod si expulsio, inquit, Daemonum in filiis vestris, Deo, non Daemonibus deputatur, quare in me idem opus non eandem habeat et causam? ergo ipsi vestri iudices erunt, non potestate, sed comparatione; dum illi expulsionem Daemonum Deo assignant, vos principi Daemoniorum. Sin autem et de apostolis dictum est (quod et magis intelligere debemus), ipsi erunt iudices eorum: quia sedebunt in duodecim solis, iudicantes duodecim tribus Israel. Hilarius in Matth.. Idcirco autem digne iudices sunt in eos constituti, quibus id dedisse Christus adversus Daemones potestatis reperitur quod ipse est negatus habuisse.

Rabanus. Vel quia apostoli bene sibi conscii erant, nihil malae artis se ab eo didicisse. Chrysostomus in Matth..

Non autem dixit: discipuli mei, neque apostoli, sed filii vestri: ut si quidem voluerint reverti ad illorum dignitatem, multam hinc accipiant occasionem; si autem ingrati fuerint, neque inverecundam habeant excusationem. Eiciebant autem apostoli Daemones, quia acceperant potestatem ab ipso, et tamen nihil eos incusabant: non enim rebus, sed personae Christi adversabantur. Volens igitur monstrare quoniam invidiae erant quae dicebantur de ipso, apostolos in medium ducit. Rursus autem ad sui cognitionem inducit eos, demonstrans quoniam propriis adversantur bonis, et contrariantur suae salutis; cum deceret eos laetari, quod magna bona illis advenerat donaturus; unde sequitur si autem ego in spiritu Dei eicio Daemones, igitur pervenit in vos regnum

Dei. Per hoc autem demonstrat quod magnae virtutis opus est Daemones eicere, et non cuiuslibet gratia. Et ob hoc quidem syllogizat dicens ergo pervenit in vos regnum Dei; ac si dicat: si hoc est, profecto filius Dei advenit. Hoc autem obumbrate dicit, ut non illis sit grave. Deinde ut illos alliciat, non dixit simpliciter pervenit regnum, sed in vos; quasi dicat: vobis veniunt bona: propter quid vestram impugnatis salutem? hoc enim est signum a prophetis traditum praesentiae filii Dei, tanta fieri potestate divina. Hieronymus.

Regnum enim Dei seipsum signat, de quo in alio loco scriptum est: regnum Dei intra vos est; et: medius stat intra vos quem nescitis. Vel certe illud regnum quod et iohannes et ipse dominus praedicaverant: poenitentiam agite: appropinquabit enim regnum caelorum.

Est et tertium regnum Scripturae sanctae, quod auferetur a Iudaeis, et tradetur genti facienti fructus eius. Hilarius in Matth..

Si ergo discipuli operantur per Christum, et ex spiritu Dei Christus operatur, adest regnum Dei iam in apostolos mediatoris officio transfusum. Diminutio etiam regni diaboli, est augmentatio regni Dei. Augustinus de quaest.

Evang.. Unde potest etiam hic esse sensus: si ego in beelzebub eicio Daemones, etiam secundum vestram sententiam pervenit in vos regnum Dei: quia regnum diaboli stare non potest, quem adversum se divisum fatemini. Regnum enim Dei nunc dixit quo damnantur impij, et a fidelibus de peccatis suis poenitentiam nunc agentibus decernuntur.

#7 Lectio 7

Chrysostomus in Matth..

Posita secunda solutione, inducit et tertiam, dicens aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis? quod enim non potest Satanas Satanam eicere, manifestum ex dictis est. Sed quoniam neque alius potest eum eicere nisi prius eum superaverit, omnibus est manifestum. Constituitur ergo quod et antea ex manifestiori abundantia: dicit enim: tantum absisto ab hoc quod utar diabolo coadiutore, quod praelier cum eo et ligem eum: et huiusmodi coniectura est quod vasa eius diripio. Et sic contrarium eius quod illi tentabant dicere, demonstrat. Illi enim volebant ostendere quod non propria virtute eicit Daemones, ipse autem ostendit quod non solum Daemones, sed et eorum principem ligavit: quod manifestum est ab his quae facta sunt. Qualiter enim principe non victo, hi qui subiacent Daemones direpti sunt? hoc autem mihi prophetia videtur esse, quod dicitur: non enim solum Daemones eicit, sed et errorem universi orbis terrarum abiget et machinationem diaboli dissolvit.

Et non dixit: rapiet, sed diripiet, ostendens quod hoc cum potestate fiat.

Hieronymus. Domus illius mundus est, in maligno positus, non creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis. Alligatus est fortis, et religatus in tartarum, et domini pede contritus. Non autem debemus esse securi: adversarius noster fortis victoris quoque vocibus comprobatur. Chrysostomus in Matth.. Fortem autem eum vocat, antiquam eius ostendens tyrannidem, quae ex nostra desidia orta est.

Augustinus de quaest. Evang..

Quos scilicet ipse tenebat, ne possent viribus suis ab illo se homines eruere, sed per gratiam Dei. Vasa eius dicit omnes infideles. Alligavit autem fortem, quia potestatem illi ademisti impediendi voluntatem fidelium a sequendo Christo et obtinendo regno Dei. Rabanus. Domum ergo eius diripuit; quia ereptos a diaboli laqueis eos quos suos esse praevidit, ecclesiae adunavit; vel quia omnes mundi partes apostolis et eorum successoribus convertendas distribuit.

Ostendit igitur per manifestam parabolam, dicens, quia non concordat in fallaci operatione cum Daemonibus ut calumniabantur, sed virtute divinitatis homines a Daemonibus liberavit.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Posita tertia solutione, hic ponit quartam, dicens qui non est mecum, contra me est. Hilarius in Matth.. In quo ostendit longe a se esse ut aliquid a diabolo mutuatus sit potestatis; et ex hoc ingentis periculi res intelligitur male de eo opinari, cum quo non esse, idipsum est quod contra esse. Hieronymus. Non tamen putet hoc quisquam de haeticis dictum et schismaticis; quamquam et ita ex superfluo posset intelligi; sed ex consequentibus textuque sermonis ad diabolum refertur, eo quod non possint opera salvatoris beelzebub operibus comparari.

Ille cupit animas hominum tenere captivas, dominus liberare; ille praedicat idola, hic unius Dei notitiam; ille trahit ad vitia, hic revocat ad virtutes. Quomodo ergo possunt inter se habere concordiam quorum opera sunt diversa? chrysostomus in Matth.. Qui ergo non mecum congregat, neque mecum est, non erit mihi comparandus, ut mecum Daemones eiciat: sed magis desiderat quae mea sunt spargere.

Sed dic mihi: si oportuerit cum aliquo praeliari, qui non vult tibi auxiliari, hoc ipso non est adversum te? ipse etiam dominus alio loco dixit: qui non est adversum vos, pro vobis est. Sed non est contrarium hoc quod hic dicitur.

Hic enim loquitur de diabolo adversario existente, ibi autem de homine qui in parte erat cum eis, de quo dictum erat: vidimus quemdam in nomine tuo eicientem Daemonia. Videtur autem Iudaeos hic occulte insinuare, cum

diabolo statuens eos: ipsi enim adversus eum erant, et spargebant quae ipse congregabat. Sed et decens est credere hoc de seipso dixisse: quia adversus diabolum erat, et quae illius sunt dispergebat.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in Matth..

Quia dominus Phariseis excusando respondebat, iam eos terret. Est enim hoc correctionis non parva pars, non solum excusando respondere, sed et comminari. Hilarius in Matth.. Phariseorum enim sententiam, et eorum qui ita cum his sentiunt, perversitatem severissima definitione condemnat; peccatorum omnium veniam promittens, et blasphemiae spiritus indulgentiam abnegans: ideo dico vobis: omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus. Remigius. Sciendum est tamen, quod non passim quibuscumque dimittuntur; sed illis qui pro suis reatibus dignam poenitentiam egerint. Destruitur autem his verbis error Novatiani, qui dicebat, quod fideles post lapsum per poenitentiam non possunt surgere, neque peccatorum suorum veniam promereri; maxime illi qui in persecutione positi negabant.

Sequitur spiritus autem blasphemiae non remittetur. Augustinus de verb.

Dom.. Quid enim interest ad rem utrum dicatur spiritus blasphemiae non remittetur, an dicatur: qui blasphemaverit in spiritum sanctum, non ei remittetur, ut Lucas dicit, nisi forte quod eadem sententia apertius isto modo quam illo dicitur; et alium evangelistam non destruit alius, sed exponit? spiritus enim blasphemiae clause dictum est, quia non est expressum cuius spiritus; et ideo ad huiusmodi expositionem subditur et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei. Ideo post universalem commemorationem omnis blasphemiae, eminentius voluit exprimere blasphemiam quae dicitur contra filium hominis, quam in evangelio secundum iohannem valde gravem ostendit, ubi ait de spiritu sancto: ille arguet mundum de peccato, de iustitia, et de iudicio: de peccato quidem, quia non credunt in me.

Sequitur qui autem dixerit contra spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro.

Non ergo hoc dicitur propterea quia in trinitate maior est filio spiritus sanctus: quod nullus unquam vel haereticus dixit. Hilarius in Matth.. Quid autem tam extra veniam est quam in Christo negare quod Dei est, et consistentem in eo paterni spiritus substantiam adimere, cum in spiritu Dei omne opus consummet, et in eo Deus sit mundum reconcilians sibi? Hieronymus. Vel ita locus iste est intelligendus. Qui verbum dixerit contra filium hominis, scandalizatus carne mea, et me hominem tantum arbitrans; talis opinio atque blasphemia, quamquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifeste intelligens opera Dei, cum Dei virtutem negare non possit, eadem calumniatur stimulatus invidia, et Christum Dei verbum et opera spiritus sancti dicit esse beelzebub, isti non remittitur neque in hoc saeculo, neque in futuro. Augustinus de verb. Dom.. Sed si hoc propterea dictum esset, profecto de omni blasphemia taceretur, et haec sola remissibilis videretur quae contra filium hominis dicitur, quasi cum homo solum putatur. Cum vero praemissum sit omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, proculdubio et illa blasphemia quae contra patrem dicitur, ista generalitate concluditur; et tamen haec sola irremissibilis definitur quae dicitur contra spiritum sanctum. Numquidnam et pater formam servi accepit, quasi sit maior spiritus sanctus? quis etiam non convincitur dixisse verbum contra spiritum sanctum antequam christianus vel catholicus fieret? primo ipsi Pagani, cum dicunt Christum magicis artibus fecisse miracula, nonne similes sunt his qui dixerunt eum in principe Daemoniorum eiecisse Daemonia? Iudaei etiam, et quicumque haeretici qui spiritum sanctum confitentur, sed negant eum esse in corpore Christi, quod est ecclesia catholica, similes sunt Phariseis, qui negabant spiritum sanctum esse in Christo. Quidam etiam haeretici ipsum spiritum sanctum vel creaturam esse contendunt, sicut Ariani, eunomiani et macedoniani; vel eum prorsus ita negant ut Deum negent esse trinitatem; sed solum patrem esse Deum asseverant; et ipsum aliquando vocari filium, aliquando spiritum sanctum, sicut sabelliani. Photiniani quoque patrem solum esse dicentes Deum, filium vero non nisi hominem, negant omnino tertiam esse personam spiritum sanctum. Manifestum est igitur, a Paganis, Iudaeis et haeticis blasphemari spiritum sanctum. Numquid ergo deserendi sunt, et sine ulla spe deputandi? quibus si non est dimissum verbum quod dixerunt contra spiritum sanctum, inaniter eis promittitur quod in baptismo sive in ecclesia remissionem accipiant peccatorum. Non enim dictum est: non remittetur ei in baptismo; sed neque in hoc saeculo neque in futuro: et sic illi soli aestimandi sunt ab huiusmodi gravissimi peccati reatu liberi qui ab infantia sunt catholici. Nonnullis autem videtur eos tantummodo peccare in spiritum sanctum qui lavacro regenerationis abluti in ecclesia, et accepto spiritu sancto, velut tanto postea dono salvatoris ingrati, mortifero aliquo peccato se immerserunt; qualia sunt vel adulteria, vel homicidia, vel ipsa discessio a nomine christiano, sive catholica ecclesia.

Sed iste sensus unde probari possit ignoro; cum et poenitentiae quorumcumque criminum locus in ecclesia non negetur, et ipsos haeticos ad hoc utique corripiendos dicat apostolus: ne forte det illis Deus poenitentiam ad cognoscendam veritatem. Postremo non ait dominus: qui fidelis catholicus dixerit verbum contra spiritum sanctum; sed qui dixerit, hoc est quicumque dixerit, non remittetur ei neque in hoc saeculo neque in futuro. Augustinus de serm.

Dom.. Vel aliter. Dicit iohannes apostolus: est peccatum ad mortem, non pro eo dico, ut roget quis.

Peccatum autem fratris ad mortem dico esse, cum post Dei agnitionem per gratiam domini nostri Jesu Christi quisquam oppugnat fraternitatem, aut adversus ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, invidentiae facibus agitur. Huius peccati tanta labes est ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia et agnoscere et annuntiare cogatur.

Quam mentis affectionem propter peccati magnitudinem iam de damnatione aliquos habere credendum est: et hoc fortasse est peccare in spiritum sanctum; idest, per malitiam et invidiam, fraternam impugnare caritatem, post acceptam gratiam spiritus sancti; quod peccatum dominus neque hic, neque in futuro saeculo dimitti dicit. Unde quaeri potest utrum in spiritum sanctum Iudaei peccaverint, quando dixerunt, quod in beelzebub principe Daemoniorum dominus Daemonia expellebat. Utrum enim hoc in ipsum dominum dictum accipiamus, quia de se dicit alio loco: si patremfamilias beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? an quoniam de magna invidentia dixerant, ingrati tam praesentibus beneficiis, quamvis nondum christiani fuerint, tamen propter ipsam invidentiae magnitudinem in spiritum sanctum peccasse credendi sunt? non enim hoc colligitur de verbis domini. Videri tamen potest adhuc eos monuisse, ut accedant ad gratiam, et post acceptam gratiam non ita peccent ut nunc peccaverunt. Neque enim in filium hominis dixerunt verbum nequam; et potest eis dimitti, si conversi fuerint et ei crediderint. Si autem postquam spiritum sanctum acceperint, fraternitati invidere, et gratiam quam acceperunt, oppugnare voluerint, non eis dimittitur neque in hoc saeculo, neque in futuro. Nam si eos sic haberet condemnatos ut nulla spes reliqua illis esset, non adhuc monendo indicaret, cum addidit dicens aut facite arborem bonam, etc.. Augustinus in lib.

Retract.. Hoc autem non confirmavi, quia hoc putare me dixi; sed tamen addendum fuit: si in hac tamen scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam: quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum; nec pro illo imprudenter oratur de quo non desperatur.

Augustinus de verb. Dom..

Est autem magnum secretum huius quaestionis.

Lumen ergo expositionis a domino quaeratur. Dico autem caritati vestrae, forte in omnibus Scripturis sanctis nulla maior quaestio, nulla difficilior invenitur.

Prius ergo ut advertatis admoneo, non dixisse dominum: omnis blasphemia spiritus non remittetur; neque dixisse: qui dixerit quodcumque verbum contra spiritum sanctum; sed qui dixerit verbum. Quapropter non est necesse ut omnem blasphemiam et omne verbum quod dicitur contra spiritum sanctum, remissionem quisquam existimet non habere; sed necesse est plane ut sit aliquod verbum quod si dicatur contra spiritum sanctum, nullam remissionem mereatur. Solent enim Scripturae ita loqui, ut quando aliquid sic dicitur ut neque ex toto, neque ex parte dictum sit, non sit necesse ut ex toto fieri possit, ut ex parte non intelligatur: sicut cum dominus dixit Iudaeis: si non venissem, et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Non enim ita dictum est ut sine ullo omnino peccato vellet intelligi futuros fuisse Iudaeos; sed esse aliquod peccatum quod non haberent nisi Christus venisset. Quis autem sit iste modus contra spiritum sanctum, ordo postulat ut dicamus. Insinuat siquidem nobis in patre auctoritas, in filio nativitas, in spiritu sancto patris filiique communitas. Quod ergo commune est patri et filio et per hoc nos voluerunt habere communionem et inter nos et secum.

Caritas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, et quia peccatis alienabamur a possessione bonorum verorum, caritas operit multitudinem peccatorum.

Quod enim Christus in spiritu sancto peccata dimittat, hinc intelligi potest quod cum dixisset discipulis: accipite spiritum sanctum, continuo subiecit: si cui dimiseritis peccata, dimittentur illis. Primum itaque credentium beneficium est in spiritu sancto remissio peccatorum. Contra hoc donum gratuitum loquitur cor impenitens: ipsa ergo impenitentia est spiritus blasphemiae; quae non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro. Contra enim spiritum sanctum, quo peccata dimittuntur, verbum valde malum, sive cogitatione sive lingua sua dicit qui secundum duritiam cordis sui et cor impenitens thesaurizat sibi iram in die irae. Haec omnino impenitentia non habet remissionem neque in hoc saeculo, neque in futuro: quia poenitentia impetrat remissionem in hoc saeculo, quae valeat in futuro. Sed ista impenitentia, quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest iudicari: de nullo enim desperandum est quamdiu patientia Dei ad poenitentiam adducit. Quid enim, si isti quos in quocumque genere erroris notas et tamquam desperatissimos damnas, antequam istam vitam finiant, agant poenitentiam et inveniant veram vitam in futuro? haec autem blasphemia, quamvis prolixa, et pluribus verbis contexta sit, solet tamen Scriptura etiam multa verba verbum appellare: neque enim unum verbum locutus est dominus cum propheta; et tamen legitur: verbum quod factum est ad illum, vel ad illum prophetam. Hic autem fortassis aliquis quaerat utrum tantummodo spiritus sanctus peccata dimittat, an et pater et filius. Respondemus, quia et pater et filius: ipse enim filius de patre dicit: dimittet vobis pater vester peccata vestra; et de se ait: filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata. Cur ergo illa impenitentia quae numquam dimittitur, solum ad spiritus sancti blasphemiam dicitur pertinere? tamquam ille qui in hoc impenitentiae peccato fuerit obligatus, dono spiritus sancti resistere videatur, quod eo dono fiat remissio peccatorum. Sed peccata, quia praeter ecclesiam non dimittuntur, in eo spiritu dimitti oportebat quo in unum ecclesia congregatur. Remissio ergo peccatorum, quam tota trinitas facit, proprie ad spiritum sanctum dicitur pertinere: ipse enim est spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus: abba pater, ut ei possimus dicere: dimitte nobis debita nostra.

Et hinc cognoscimus, sicut dicit iohannes, quoniam Christus manet in nobis, de spiritu sancto quem dedit nobis.

Ad ipsum etiam pertinet societas qua efficimur unum corpus unici filii Dei: quia quodammodo societas patris et filii est ipse spiritus sanctus. Quisquis ergo reus fuerit impenitentiae contra spiritum sanctum in quo unitas et societas communionis congregatur ecclesiae, numquam illi remittitur.

Chrysostomus in Matth..

Vel aliter secundum primam expositionem: Iudaei quidem ignorabant Christum quis esset; spiritus autem sancti sufficiens acceperunt experimentum; etenim prophetae per eum locuti sunt. Quod ergo dicit hoc est: esto quia me offendistis propter carnem circumpositam; numquid et de spiritu sancto habetis dicere: quoniam ignoramus eum? propter hoc non ignoscibilis est vobis haec blasphemia, et hic et illic dabitis vindictam; quia enim Daemones eicere et sanitates perficere spiritus sancti est: non ergo mihi contumelias infertis solum, sed spiritui sancto; ideoque vobis inevitabilis erit condemnatio et hic et illic. Etenim hominum hi quidem hic solum puniuntur, sicut qui indigni participaverunt mysteriis apud Corinthios; hi autem illic solum, sicut dives in inferno; hi autem hic et illic, sicut et ipsi Iudaei, qui et hic intolerabilia passi sunt, ierusalem capta, et ibi difficillimam sustinent poenam. Rabanus. In hac autem auctoritate extinguitur haeresis Origenis, qui asserit, post multa saecula omnes peccatores veniam consecuturos; quae refellitur per hoc quod dicitur, quod non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro. Gregorius in dialogo.

Datur enim intelligi quasdam culpas in hoc saeculo, quasdam vero in futuro relaxari: quod enim de uno negatur, de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est; sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curae rei familiaris, quae vix sine culpa vel ab ipsis agitur qui culpam qualiter debeant declinare sciunt; aut in non gravibus culpis error ignorantiae, quae etiam post mortem gravant, si nobis in hac vita adhuc positae minime fuerint relaxata.

Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit nisi qui hoc bonis actibus in hac vita positus ut obtineat, promeretur.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Post priores redargutiones rursus eos aliter confundit. Hoc autem facit non ut seipsum accusatione liberet (ad hoc enim sufficiebant priora), sed eos corrigere volens: unde dicit aut facite arborem bonam et fructum eius bonum; aut facite arborem malam et fructum eius malum; ac si dicat: nullus vestrum dixit quod malum est aliquos a Daemone liberare. Sed quia operibus non maledicebant, sed diabolus dicebant hoc operantem, demonstrat quod haec accusatio est praeter consequentiam rerum, et praeter communes conceptiones. Talia autem confingere est immensae verecundiae. Hieronymus.

Constringit ergo eos syllogismo quem Graeci vocant apycton, nos inevitabilem possumus appellare: quia interrogatos hinc inde concludit et utroque cornu premit. Si, inquit, diabolus malus est, bona opera facere non potest; si autem bona sunt quae facta cernitis, sequitur ut non sit diabolus qui illa fecit; neque enim fieri potest ut ex malo bonum, aut ex bono oriatur malum. Chrysostomus in Matth.. Etenim arboris diiudicatio a fructu apparet, non fructus ab arbore: unde sequitur siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Etsi enim arbor fructus est causa, sed tamen fructus arboris est demonstrativus. Vos autem contrarium facitis: in operibus enim nihil accusare habentes, contrariam de arbore fertis sententiam, me daemoniacum appellantes. Hilarius in Matth.. Sic ergo in praesens Iudaeos refellit: quia cum intelligerent Christi opera ultra humanam esse virtutem, noluerunt tamen ea quae Dei sunt confiteri. Futuram vero omnem fidei perversitatem coarguit, eorum scilicet qui divinitatem et communionem paternae substantiae domino detrahentes, in diversa haeresum studia ceciderunt, neutrum facientes: nec inter gentes sub venia ignorantiae habitantes, nec in veritatis cognitione versantes. Arborem se in corpore positum signat; quia per interiorum virtutis suae fecunditatem exeat ubertas omnis in fructus. Igitur arbor bona facienda cum fructibus bonis est, aut mala constituenda cum malis fructibus: non quia arbor mala possit constitui quae bona est, nec e converso; sed ut per hanc significantiam intelligeremus Christum tamquam inutilem relinquendum, aut tamquam bonorum fructuum utilitate retinendum. Ceterum medium se agere, et in Christum aliqua deferre, negare quae maxima sunt, venerari tamquam Deum, Dei communione spoliare, blasphemia spiritus est: ut cum per admirationem tantorum operum Dei nomen detrahere non audeas, per malevolentiam mentis generositatem eius, abnegata paternae substantiae communione, deturpes.

Augustinus de verb. Dom..

Vel in hoc admonuit nos dominus ut bonae arbores simus, ut bonos fructus producere possimus: ubi enim ait facite enim arborem bonam, et fructum eius bonum, est praeceptum salubre, cui obedientia est necessaria. Quod autem dicit facite arborem malam, et fructum eius malum, non praeceptum est ut faciatis, sed monitio ut caveatis: contra hos enim dixit qui putabant se cum mali essent, bona loqui posse, vel bona opera habere: hoc dominus dicit esse non posse. Prius enim est mutandus homo, ut opera mutantur: si enim manet homo in eo quod malus est, bona opera habere non potest; si manet in eo quod bonus est, mala opera habere non potest. Omnes ergo malas arbores Christus invenit; sed dedit potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine eius.

Chrysostomus in Matth..

Quia vero non pro seipso, sed pro spiritu sancto fecit sermonem, eos convenienter increpat dicens progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? hoc autem dixit et eos incusans, et eorum quae dicta

sunt, demonstrationem ex ipsis praebens, quasi dicat: ecce vos cum sitis arbores malae, non potestis portare fructum bonum. Non ergo miror quod haec loquimini: etenim male nutriti estis a malis progenitoribus, et mentem malam habetis. Et vide, quod non dixit: qualiter potestis bona loqui, cum sitis progenies viperarum? nihil enim hoc ad illud pertinet; sed qualiter potestis bona loqui, cum sitis mali? progenies autem viperarum eos dici, quia in progenitoribus gloriabantur; ut ergo excluderet eorum superbiam, separavit eos a cognatione Abraham, attribuens eis progenitores similibus morum. Rabanus. Vel progenies viperarum, id est filios et imitatores diaboli, eos appellat: quia scienter bonis operibus detrahunt, quod diabolicum est; unde sequitur ex abundantia enim cordis os loquitur. Ille homo ex abundantia cordis loquitur qui non ignorat ex qua intentione verba promantur; quod apertius ostendere volens, subiungit bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. Thesaurus cordis intentio est cogitationis, ex qua interius arbiter iudicat proventum operis, ut aliquando maiora minorem habeant mercedem, aliquando ob incuriam cordis tepidi, maiorum virtutum opera ostentantes, minora a domino praemia sortiantur.

Chrysostomus in Matth..

Ex his etiam demonstrat suam Deitatem scientem cordis occulta: quoniam non verborum solum, sed etiam malarum cogitationum exsolvent vindictam. Est autem naturae continentia supereminens, inter nequitiae verba per os extra effundi. Quare cum audieris hominem male loquentem, multo ampliores aestimes nequitiam quam verba demonstrant. Quod enim exterius dicitur, est supereffluentia eius quod intus est; in quo eos vehementer tetigit. Si enim quod dictum est ab eis, ita est malum, excogita radix verborum quam maligna est. Contingit autem hoc decenter; lingua enim confusa multoties non repente effundit nequitiam: cor autem nullum hominum habens testem, sine timore quaecumque vult parturit mala: Dei enim non multa cura est ei. Sed cum augetur multitudo malorum quae intus sunt, quae interim occultabantur, extra per verba proveniunt: et ideo dicit ex abundantia cordis os loquitur; eo quod homo de thesauris cordis loquitur. Hieronymus. In hoc autem quod dicit bonus homo de bono thesauro profert bona, etc., vel ipsos Iudaeos Deum blasphemantes ostendit, de quali thesauro blasphemiam proferant. Vel cum superiori quaestione haeret sententia, quod quomodo non possit bonus homo proferre mala, nec malus bona, sic non possit Christus mala, nec diabolus bona opera facere.

#11 Lectio 11

Chrysostomus in Matth..

Post praemissa, eis dominus multum timorem incutit, ostendens quod ultimam dabunt vindictam qui talia deliquerunt: unde dicit dico enim vobis, quod omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Hieronymus. Et est sensus: si otiosum verbum, quod nequaquam aedificat audientes, non est absque periculo eius qui loquitur, et in die iudicii reddet unusquisque rationem sermonum suorum, quanto magis vos, qui opera sancti spiritus calumniimini, et dicitis me in beelzebub eicere Daemonia, reddiduri estis rationem calumniae vestrae? chrysostomus in Matth.. Non autem dixit: quod locuti estis vos, simul quidem omne hominum erudiens genus; simul autem minus onerosum faciens suum sermonem. Otiosum autem verbum est quod mendax est, quod calumniam habet. Quidam autem dicunt quoniam et vanum quale est quod risum movet inordinatum, vel turpe, vel inverecundum. Gregorius in evang..

Vel otiosum verbum est quod aut utilitate rectitudinis, aut ratione iustae necessitatis caret: quod scilicet sine utilitate et loquentis dicitur et audientis: si omissis seriis, de rebus frivolis loquamur, et fabulas narremus antiquas. Ceterum qui scurrilia replicat, et cachinnis ora dissolvit, et aliquid profert turpitudinis, hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus. Remigius. Ex superioribus autem verbis adhuc sequens dependet sententia, cum dicitur ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

Non est autem dubium quia unusquisque de verbis suis malis quae loquitur condemnabitur; verumtamen ex bonis verbis non iustificatur quis, nisi ex intimo corde et devota intentione ea proferat. Chrysostomus in Matth.. Vide autem quia non est onerosum hoc iudicium. Non ex quibus alius dixit de te, sed ex quibus ipse locutus es, sententiam iudex feret.

Non igitur accusatos timere oportet, sed accusantes: non enim illi coguntur accusare se pro his malis quae audierunt, sed hi pro his quae male dixerunt.

#12 Lectio 12

Chrysostomus in Matth..

Quia dominus superius multoties verbis inverecundam Pharisaeorum obstruxerat linguam, rursus ad opera veniunt: quod admirans evangelista dicit tunc responderunt ei quidam de Scribis et Pharisaeis, dicentes: magister, volumus a te signum videre; tunc scilicet cum flecti oportebat, cum admirari, cum obstupescere; sed tunc a malitia non desistunt. Dicunt enim volumus a te signum videre, ut eum capiant.

Hieronymus. Sic signa postulant, quasi quae viderant signa non fuerint; sed in alio evangelista quid petant plenius explicatur: volumus a te signum videre de caelo; vel in morem eliae ignem de sublimi venire cupiebant; vel in similitudinem Samuelis tempore aestivo contra naturam loci mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere; quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis aeris passionibus accidisse: nam qui calumniaris ea quae oculis vides, manu tenes, utilitate sentis; quid facturus esses in his quae de caelo veniunt?

utique respondebis et magos in Aegypto multa signa fecisse de caelo. Chrysostomus in Matth.. Verba autem eorum adulatione et ironia sunt plena. Et prius quidem conviciabantur, daemoniacum eum dicentes; nunc autem adulantur, vocantes eum magistrum. Propter hoc et dominus eos vehementer arguit: unde sequitur qui respondens ait illis: generatio mala et adultera signum quaerit. Et quidem cum ei conviciabantur, mansuete eis respondebat; cum autem adulabantur, conviciose, demonstrans quod utraque passione erat superior: et neque conviciis in iram deducitur, neque ab adulatione mollitur.

Quod autem dicit, tale est. Quid mirum, si hoc in me facitis, qui ignotus sum vobis; cum in patrem, cuius tantam accepistis experientiam, hoc idem fecistis, derelicto eo, ad Daemones currentes? propter hoc autem eos dicit generationem malam, quia ingrati semper facti sunt circa benefactores, et bene patientes deteriores fiunt; quod est ultimae malitiae. Hieronymus.

Egrege autem dixit et adultera, quia dimiserat virum, et iuxta ezechielem, multis se amatoribus copulavit. Chrysostomus in Matth.. Unde et monstrat se patri aequalem, si ei non credere generationem adulteram facit.

Rabanus. Deinde respondere incipit, non eis signum de caelo, quod indigni erant videre, sed de profundo inferni tribuens.

Discipulis autem suis signum de caelo dedit, quibus aeternam beatitudinis gloriam et prius in monte figuraliter et post veraciter in caelum superelevatus ostendit; unde sequitur et signum non dabitur ei, nisi signum ionae prophetae. Chrysostomus in Matth.. Quia non ut eos induceret signa faciebat (sciebat enim eos lapideos esse), sed ut alios emendaret; aut quoniam non acciperent signum, quale est illud quod petebant: signum enim eis factum est quando per propriam poenam cognoverunt eius virtutem. Hoc igitur occulte insinuans dicit signum non dabitur ei; ac si diceret: multa beneficia demonstravi; nihil horum vos allexit ad venerandum meam virtutem, quam cognoscetis per poenam quando civitatem vestram in terram proiectam videbitis. Interim autem sermonem de resurrectione interponit, quem cognituri erant per ea quae postea erant passuri, dicens nisi signum ionae prophetae. Crux enim profecto credita non esset, nisi signa testantia habuisset.

Haec autem non credita, et resurrectio utique credita non esset. Propter hoc et signum hoc vocat, et figuram in medium fert, ut veritas credatur: unde sequitur sicut fuit ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus. Rabanus.

Ostendit Iudaeos ad instar Ninivitarum criminosos, et nisi poeniterent, subversioni proximos. Sed sicut illis denuntiatur supplicium et demonstratur remedium, ita Iudaei non debent desperare veniam, si saltem post Christi resurrectionem egerint poenitentiam. Ionas enim, idest columba, vel dolens, signum est eius super quem descendit spiritus sanctus in specie columbae, et qui dolores nostros portavit.

Piscis qui ionam devoravit in pelago, significat mortem quam Christus passus est in mundo. Tribus diebus et noctibus fuit ille in ventre ceti, et iste in sepulchro; ille eiectus est in aridam, iste resurrexit in gloriam. Augustinus de cons. Evang..

Quidam autem modum locutionis Scripturae nescientes, noctem voluerunt advertere tres illas horas a sexta usque ad nonam, quibus sol obscuratus est; et diem tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, idest a nona usque ad eius occasum.

Sequitur enim nox futura sabbati, qua cum suo die computata, erunt iam duae noctes et duo dies. Porro autem post sabbatum sequitur nox primae sabbati, idest illucescentis diei dominici, in qua tunc dominus resurrexit. Erunt ergo duae noctes et duo dies et una nox, etiam si tota posset intelligi; nec ostenderemus quod illud diluculum pars eius extrema sit; quapropter nec annumeratis illis sex horis quarum tribus tenebratus est et tribus illuxit, constabit ratio trium dierum et trium noctium. Restat ergo ut hoc inveniatur illo Scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totum intelligitur. Hieronymus.

Non quod omnes tres dies et tres noctes in inferno fuerit, sed quod in parte parasceves, et dominicae, et tota die sabbati, tres dies et tres noctes intelligantur.

Augustinus de Trin..

Ipsam enim triduum non plenum et totum fuisse Scriptura testis est, sed primus dies a parte extrema totus annumeratus est; dies vero tertius a parte prima et ipse totus; medius autem inter eos, idest secundus dies, absolute totus vigintiquatuor horis suis, duodecim nocturnis et duodecim diurnis: nox enim usque ad diluculum, quo domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem a tenebris in lucem computantur.

Chrysostomus in Matth..

Non autem manifeste dixit quod resurgeret, quia eum derisissent; sed occulte insinuat, ut et illi crederent quod praescivit. Non autem dixit: in terra, sed in corde terrae, ut et sepulchrum ostenderet, et quod nullus solam mortis apparentiam suspiceretur. Et tres dies propter hoc posuit, ut credatur quod mortuus est. Sed ipsa figura veritatem demonstrat: non enim fuit ionas in ventre ceti in phantasia, sed in veritate; neque figura fuit in veritate, et veritas in imaginatione.

Propter quod manifestum est quod filii sunt diaboli Marcionem sequentes, qui Christi passionem phantasticam esse asseruit; et quod pro eis esset passurus, licet eis non proficeret, ostendit per hoc quod innuit quod illi generationi signum daretur ionae prophetae.

#13 Lectio 13

Chrysostomus in Matth.. Ne aliquis aestimaret quod talia Deinceps futura essent in Iudaeis qualia Ninivitis contigerant, ut sicut ionas illos convertit, et civitas fuit a periculo liberata, ita isti post resurrectionem converterentur; dominus nunc totum contrarium ostendit, quoniam scilicet ex beneficio passionis nullum fructum perceperunt; sed et gravia patientur, ut infra ostendit per exemplum Daemonis. Interim autem ostendit quod iuste patientur, dicens viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione ista. Remigius.

Ostendit autem dominus his verbis unam esse malorum et bonorum resurrectionem futuram, contra quosdam haereticos, qui dixerunt unam esse resurrectionem bonorum, et alteram malorum. Destruitur etiam his verbis fabula Iudaeorum, qui solent dicere, quod ante iudicium mille annis celebretur resurrectio; aperte his verbis ostendens quia mox ut celebrabitur resurrectio, celebrabitur et iudicium.

Et condemnabunt eam. Hieronymus.

Non sententiae potestate, sed comparationis exemplo: unde subditur quia poenitentiam egerunt in praedicatione ionae; et ecce plusquam ionas hic. Hic adverbium loci, non pronomen intelligas. Ionas, secundum septuaginta interpretes, triduum praedicavit: ego tanto tempore; ille Assyrii genti incredulae, ego Iudaeis populo Dei. Ille voce locutus est simplici, nihil signorum faciens, ego tanta faciens, beelzebub calumniam sustineo.

Chrysostomus in Matth..

Non autem hic stat dominus, sed et aliam Annuntiationem adiungit dicens regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, et condemnabit eam: quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis. Istud plus fuit quam prius.

Ionas enim ad illos abiit; regina autem Austri non expectavit Salomonem ad ipsam ire, sed ipsa ad eum accessit: et mulier, et barbara, et tantum remota, non mortem formidans, sola cupidine verborum sapientium.

Ibi ergo mulier advenit, hic ego veni; et ipsa quidem a finibus terrae surrexit, ego autem civitates et castra circumeo; et ille quidem de arboribus et lignis disputavit, ego autem de ineffabilibus mysteriis. Hieronymus.

Eodem ergo modo condemnabit regina Austri populum Iudaeorum, quo condemnabunt viri Ninivitae Israelum incredulum.

Ista est regina Saba, de qua in regum volumine et in Paralipomenon legimus, quae per tantas difficultates, gente sua et imperio derelictis, venit in Iudaeam sapientiam audire Salomonis, et ei multa munera obtulit. In Ninive autem et in regina Saba occulte fides nationum praefertur Israeli. Rabanus.

Ninivitae significant eos qui peccare desistunt, regina vero eos qui peccare nesciunt: poenitentiam enim peccatum abolet, sapientia cavet. Remigius.

Pulchre autem ecclesia de gentibus congregata regina dicitur, quia mores suos regere novit: de qua Psalmista: astitit regina a dextris tuis. Austri autem regina est, quia ardore spiritus sancti superabundat: Auster enim ventus calidus significat spiritum sanctum. Salomon autem, qui interpretatur pacificus, significat ipsum de quo dictum est: ipse est pax nostra.

#14 Lectio 14

Chrysostomus in Matth..

Quia dominus dixerat Iudaeis: viri Ninivitae surgent in iudicio, et condemnabunt generationem istam, ne propter temporis tardationem contemnerent et fierent pigriores, ostendit quod non solum in futuro saeculo, sed et hic gravissima patientur, futuram in eis poenam sub quodam aenigmate subdens; unde dicit cum autem immundus spiritus exierit ab homine.

Hieronymus. Quidam istum locum de haereticis dictum putant: quod immundus spiritus, qui in eis ante habitaverat, quando gentiles erant, ad confessionem verae fidei eiciatur; postea vero cum se ad haeresim transtulerint, et simulatis virtutibus ornaverint domum suam, tunc aliis septem nequam spiritibus adiunctis, revertatur ad eos diabolus, et habitet in illis; fiantque novissima eorum peiora prioribus. Multo quidem peiori conditione sunt haeretici quam gentiles: quia in illis spes fidei, in istis est pugna discordiae; cum haec intelligentia plausum quemdam et colorem doctrinae praeferat, nescio an habeat veritatem; ex eo enim quod, finita vel parabola vel exemplo, sequitur, sic erit generationi huic pessimae, compellimur non ad haereticos et quosque homines, sed ad Iudaeorum populum referre parabolam, ut contextus loci non passim et vagus in diversum fluctuet atque insipientium more turbetur, sed haerens sibi vel ad priora vel ad posteriora respondeat. Unde immundus spiritus exiit a Iudaeis quando acceperunt legem; expulsus autem a Iudaeis, ambulavit per gentium solitudines: unde sequitur ambulat per loca arida, quaerens sibi requiem. Remigius. Loca arida appellat corda gentium ab omni humore salutarium aquarum, hoc est sanctarum Scripturarum et spiritualium donorum, et ab infusione sancti spiritus aliena. Rabanus. Vel loca arida sunt corda fidelium, quae a mollitie fluxae cogitationis expurgata, callidus insidiator explorat, si quos gressus ibi figere possit; sed castas mentes effugiens diabolus in solo corde pravorum gratam sibi potest invenire quietem; unde sequitur et non invenit. Remigius.

Putabat autem diabolus se perpetuam quietem posse habere in gentili populo: sed subditur et non invenit, quia apparente Dei filio per mysterium incarnationis suae, gentilitas credit. Hieronymus.

Quae cum domino credidisset, ille non invento loco in nationibus, dixit revertar in domum meam unde exivi. Habeo Iudaeos quos ante dimiseram. Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam et ornatam. Vacabat

enim templum Iudaeorum et Christum hospitem non habebant dicentem: surgite et abeamus hinc. Quia igitur et Dei et Angelorum praesidia non habebant, et ornati erant superfluis observationibus legis, et traditionibus Pharisaeorum, revertitur diabolus ad sedem suam pristinam, et septenario numero sibi addito Daemonum, habitat pristinam domum: et fiunt novissima illius populi peiora prioribus; multo enim nunc maiore Daemonum numero possidentur, blasphemantes in synagogis suis Christum Jesum, quam in Aegypto possessi fuerant ante legis notitiam: quia aliud est venturum non credere, aliud non suscepisse qui venerit. Septenarium autem numerum adiunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum spiritus sancti: ut quomodo in Isaia super florem qui de radice iesse descendit, septem spiritus virtutum descendisse narratur, ita e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit. Pulchre ergo septem spiritus assumi dicuntur, vel propter violationem sabbati, vel propter criminalia peccata quae contraria sunt septem donis spiritus sancti. Chrysostomus in Matth..

Vel hic poenam eorum demonstrat: dicit enim quod sicut cum daemones liberati fuerint ab infirmitate, si desidiose efficiantur, graviorem attrahunt adversus se phantasiam, ita et in vobis fiet: etenim ante detinebamini a Daemone, quando idola adorabatis, et filios vestros Daemonibus occidebatis; sed tamen non dereliqui vos; sed expuli Daemonem illum per prophetas, et per memetipsum rursus veni, amplius expurgare vos volens. Quia igitur non vultis attendere, sed in maiorem excidistis nequitiam (gravius enim est occidere Christum quam prophetas), propter hoc difficiliora patiemini. Quae enim sub vespasiano et tito contigerunt eis, multo graviora fuerunt his quae passi sunt in Aegypto et in Babylone et sub Antiocho.

Nec hoc solum ostendit, sed quoniam ab omni virtute erunt desolati, et Daemonum actibus occupabiles magis quam ante. Haec autem non solum ad illos, sed ad nos etiam dicta esse, rationem habet; si illuminati et a prioribus eruti malis, rursus ab eadem possideamur nequitia: etenim difficilior iam erit poena posteriorum peccatorum: propter quod paralytico Christus dicit: ecce sanus factus es: noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Rabanus. Homo enim quilibet ad fidem conversus est, a quo diabolus per baptismum eicitur, qui eiectus inde loca arida peragrat, idest corda fidelium. Gregorius Moralium.

Loca enim arenaria atque inaquosa sunt corda iustorum, quae per disciplinae fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiae humore siccantur. Loca vero humida sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiae, quia replet, fluidas facit: in quibus diabolus iniquitatis suae vestigia tanto altius imprimit quanto in eisdem mentibus per transitus illius, quasi in fluxa terra, descendit.

Rabanus. Rediens autem ad domum suam unde exierat, invenit eam vacantem a bonis actibus per negligentiam; scopis mundatam, scilicet a vitiis pristinis per baptismum; ornatam simulatis virtutibus per hypocrisim. Augustinus de quaest.

Evang.. Unde per haec verba signat dominus quosdam ita credituros, ut non possint ferre laborem continentiae, et ad saeculum redituri sint. Quod dicit assumit secum alios septem, intelligitur, quia cum quis ceciderit de iustitia, etiam simulationem habebit. Cupiditas enim carnis expulsa per poenitentiam consuetis operibus, cum non invenerit in quibus delectationibus conquiescat, avidius redit, et rursus occupat mentem hominis, si negligentiam subsequuta est, ut non introduceretur tamquam habitator mundatae domus sermo Dei per sanam doctrinam; et quoniam non solum habebit illa septem vitia quae septem virtutibus sunt contraria spiritualibus, sed etiam per hypocrisim se ipsas habere virtutes simulabit, propterea assumptis secum septem aliis nequioribus, hoc est ipsa septenaria simulatione, redit ipsa concupiscentia, ut sint novissima hominis illius peiora prioribus. Gregorius Moralium. Plerumque etiam fit ut cum mens ex ipso exordio sui profectus extollitur, cumque se iam quasi de virtutibus erigit, saevienti contra se adversario aditum pandat: tantoque se vehementius in eius confractioe exhibet, quanto et gravius, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet.

#15 Lectio 15

Hilarius in Matth.. Quia praedicta omnia in paternae maiestatis virtute loquebatur, nuntianti sibi, quod foris a matre atque fratribus expectaretur, quid responderit evangelista demonstrat subdens adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres foris stabant, quaerentes loqui ei. Augustinus de cons.

Evang.. Hoc sine dubio convenienter gestum intelligere debemus: praemisit enim cum ad hoc narrandum transiret adhuc eo loquente ad turbas. Quid est autem adhuc, nisi quando illud loquebatur? nam et marcus post illud quod de blasphemia spiritus sancti retulerat, dixit: et veniunt mater eius et fratres. Lucas autem non huius rei gestae ordinem tenuit, sed praeoccupavit hoc, et recordatum ante narravit.

Hieronymus contra Helvidium. Hinc Helvidii una propositio sumitur, ex hoc quod fratres domini in evangelio nominantur.

Unde, inquit, fratres domini dicti sunt qui non erant fratres? sed iam nunc sciendum est quatuor modis in Scripturis divinis fratres dici: natura, gente, cognatione, et affectu. Natura, ut esau et Iacob.

Gente, ut omnes Iudaei fratres inter se vocantur, ut in deuteronomio: non poteris constituere super te hominem alienum qui non est frater tuus. Porro cognatione fratres vocantur qui sunt de una familia, sicut in Genesi: dixit Abraham ad Lot: non sit rixa inter te et me, quoniam fratres sumus. Affectu etiam fratres dicuntur: quod in duo dividitur: in speciali et in communi: in speciali, quia omnes christiani fratres dicuntur, ut salvator dicit: vade, dic

fratribus meis; porro in communi, quia omnes homines ex uno patre nati, pari inter nos germanitate coniungimur, sicut ibi: dicite his qui oderunt vos: fratres nostri vos estis. Interrogo ergo, iuxta quem modum fratres domini in evangelio appellentur.

Iuxta naturam? sed Scriptura non dicit, nec mariae eos vocans filios, nec ioseph.

Iuxta gentem? sed absurdum est ut pauci ex Iudaeis vocati sint fratres, cum omnes qui ibi fuerunt Iudaei, fratres potuerint appellari. Iuxta affectum humani iuris, et spiritus? verum sit: qui magis erant fratres quam apostoli, quos dominus docebat intrinsecus? aut si omnes quia homines, sunt fratres, stultum fuit nuntiare quasi proprium: ecce fratres tui quaerunt te.

Restat igitur ut fratres eos intelligas appellatos cognatione, non affectu, non gentis privilegio, non natura. Hieronymus super Matth.. Quidam vero fratres domini de alia uxore ioseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum, et quamdam escham mulierculam confingentes.

Nos autem fratres domini, non filios ioseph, sed consobrinos salvatoris, sororis mariae materterae domini filios intelligimus: quae esse dicitur mater Iacobi minoris et ioseph et Iudae, quos in alio evangelii loco fratres domini legimus appellatos.

Fratres autem consobrinos dici omnis Scriptura demonstrat. Chrysostomus in Matth.. Vide autem et fratrum eius elationem: cum enim deceret eos ingredi, et audire cum turba; vel si hoc non vellent, expectare finem sermonis, et tunc eum adire: hi extra eum vocant; et coram omnibus hoc faciunt; et superfluum honoris amorem ostendentes, et monstrare volentes quod cum omni potestate Christo aliquid iniungunt: quod et evangelista ostendit, hoc ipsum obscure insinuans, cum dicit adhuc eo loquente; ac si diceret: numquid non erat tempus aliud? quid autem et loqui volebant? si pro veritatis dogmatibus, communiter hoc proponere oportebat, ut et alios lucrarentur; si autem de aliis sibiipsis pertinentibus, non oportebat ita festinanter vocare: unde manifestum est quoniam solum ex vana gloria hoc faciebant. Augustinus de natura et gratia. Sed quidquid dicatur de fratribus, de sancta virgine maria, propter honorem Christi, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quaestionem. Inde enim scimus quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quod concipere et parere meruit eum quem constat nullum habuisse peccatum.

Sequitur dixit autem ei quidam: ecce mater tua et fratres tui foris stant, quaerentes te. Hieronymus. Videtur mihi iste qui nuntiat, non fortuito et simpliciter nuntiare, sed insidias tendere, utrum spirituali operi carnem et sanguinem praeferat: unde et dominus non quod matrem negaret et fratres, exire contempsit, sed quod responderet insidianti. Chrysostomus in Matth.. Neque autem dixit: vade, dic ei quoniam non est mater mea; sed ad eum qui nuntiaverat extendit sermonem: sequitur enim at ipse respondens dicenti sibi ait: quae est mater mea et qui sunt fratres mei? Hilarius in Matth..

Non autem fastidiose de matre sua sensisse existimandus est, cui in passione positus maximae sollicitudinis tribuit affectum. Chrysostomus in Matth..

Quod si negare vellet matrem, tunc utique negasset quando Iudaei exprobrabant ei de matre. Hieronymus. Non ergo, iuxta Marcionem et Manichaeum, matrem negavit, ut natus de phantasmate putaretur, sed apostolos cognationi praetulit, ut et nos in comparatione dilectionis, carni spiritum praeferamus; nec maternum refutat obsequium pietatis, cuius praeceptum est: honora patrem tuum et matrem tuam, sed paternis se mysteriis vel affectibus amplius quam maternis debere demonstrat: unde sequitur et extendens manum in discipulos dixit: ecce mater mea et fratres mei. Gregorius in evang.. Fideles quidem discipulos fratres nominare dignatus est dominus, dicens: ite, nuntiate fratribus meis. Qui ergo frater domini fieri ad fidem veniendo potuit, quaerendum est quomodo etiam esse possit mater. Sed sciendum nobis est, quia qui Christi frater vel soror est in credendo, mater efficitur praedicando: quasi enim parit dominum, quem cordi audientis infundit; et mater eius efficitur, si per eius vocem amor domini in proximi mente generatur. Chrysostomus in Matth..

Cum his autem quae dicta sunt et aliud nos docuit: videlicet in nulla cognatione confidentes, virtutem negligere. Si enim matri nihil prodest matrem esse, nisi virtus adesset, quis utique alius per cognationem salvabitur? una enim nobilitas sola est Dei facere voluntatem: et ideo sequitur quicumque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in caelis est, etc..

Multae mulieres beatificaverunt sanctam virginem illam et eius uterum, et optaverunt tales fieri matres. Quid est igitur quod prohibeat? ecce latam vobis constituit viam; et licet non mulieribus solum, sed et viris fieri matrem Dei.

Hieronymus. Dicamus autem et aliter.

Salvator loquitur ad turbas: intrinsecus erudit nationes; mater eius et fratres, hoc est synagoga et populus Iudaeorum foris stant. Hilarius. Cum itaque ingrediendi ad eum haberent, ut ceteri, potestatem, quia tamen in sua venit, et sui eum non receperunt, ingressu eius atque aditu abstinent. Gregorius in evang..

Unde et mater eius cum quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet synagoga idcirco ab auctore suo non recognoscitur, quia legis observationem tenens, spiritualem intellectum perdidit, et se ad custodiam litterae foris fixit.

Hieronymus. Cumque rogaverint et quaesierint et nuntium miserint, responsum accipient, liberos eos esse arbitrii, et intrare posse, si velint et ipsi credere.

#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

Postquam increpaverat eum qui matris et fratrum praesentiam nuntiavit, dehinc fecit quod illi cupiebant: exiit scilicet domum, primo sanans aegritudinem vanae gloriae fratrum; secundo decentem honorem exhibens matri: unde dicitur in illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare. Augustinus de cons. Evang..

Cum dicit in illo die, satis indicat aut hoc consequenter gestum post praemissa, aut non multa interponi potuisse, nisi forte dies more Scripturarum tempus significet.

Rabanus. Non solum autem verba et facta domini, verum etiam itinera ac loca in quibus virtutes operatur et praedicat, caelestibus sunt plena sacramentis.

Post sermonem quippe in domo habitum, ubi nefanda blasphemia Daemonium habere dictus est, egrediens docebat ad mare, ut ostenderet se, relicta ob culpam perfidiae Iudaea, ad gentes salvandas esse transiturum. Gentilium enim corda diu superba et incredula merito tumidis amarisque fluctibus maris assimilantur; domum vero domini per fidem fuisse Iudaeam quis nesciat? Hieronymus. Considerandum etiam, quod populus domum Jesu non poterat intrare, nec esse ibi ubi apostoli audiebant mysteria: idcirco miserator dominus egreditur de domo sua, et sedet iuxta huius saeculi mare, ut congregentur ad eum multae turbae, et audiant in littore quae intus non merebantur audire: unde sequitur et congregatae sunt ad eum turbae multae, ita ut in naviculam ascendens sederet; et omnis turba stabat in littore. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem non simpliciter evangelista posuit, sed ut monstraret quod dominus hoc fecerit, volens cum diligentia hoc spectaculum statuere, ut nullum dimittat post dorsum, sed omnes coram facie habeat. Hilarius in Matth..

Sedissem autem dominum in navi, et turbas foris stetisse, ex subiectis rebus est ratio. In parabolis enim erat locuturus; et facti ipsius genere significat eos qui extra ecclesiam positi sunt, nullam divini sermonis posse capere intelligentiam.

Navis enim ecclesiae typum praefert, intra quam verbum vitae positum est, et praedicatum his qui extra sunt, et arenae modo steriles intelligere non possunt.

Hieronymus. Iesus etiam in mediis fluctibus est: hinc inde mari tunditur, et in sua maiestate securus appropinquare facit terrae naviculam suam, ut populus nequaquam periculum sustinens, non tentationibus circumdatus, quas ferre non poterat, stet in littore fixo gradu, ut audiat quae dicuntur. Rabanus. Vel quod ascendens navem sedebat in mari, significat quod Christus per fidem ascensus erat in mentes gentilium et ecclesiam collecturus in mari, idest in medio nationum contradicentium. Turba vero quae stabat in littore, quae neque in navi neque in mari erat, gerit figuram recipientium verbum Dei, et iam fide a mari, idest a reprobis, separatorum, sed necdum mysteriis caelestibus imbutorum.

Sequitur et locutus est eis multa in parabolis. Chrysostomus in Matth..

Quamvis in monte ita non fecerit: non enim per parabolas sermonem contexit.

Tunc enim turbae solae erant, et plebs incomposita; hic autem et Scribae et Pharisei. Non propter hoc autem solum in parabolis loquitur, sed ut manifestiorem sermonem faciat, et ampliorem memoriam imponat, et sub visum res reducat. Hieronymus.

Est notandum, quod non omnia locutus sit eis in parabolis, sed multa: si enim dixisset cuncta in parabolis, absque emolumento populi recessissent. Perspicua miscet obscuris: ut per ea quae intelligunt, provocentur ad eorum notitiam quae non intelligunt. Turba etiam non unius sententiae est, sed diversarum in singulis voluntatum: unde loquitur ad eam in multis parabolis: ut iuxta varias voluntates, diversas recipiant disciplinas.

Chrysostomus in Matth..

Primam autem parabolam ponit eam quae faciebat auditorem attentorem: quia enim sub aenigmate erat tractaturus, erigit mentes audientium per primam parabolam, dicens ecce exiit qui seminat seminare semen suum.

Hieronymus. Significatur autem sator iste qui seminat, esse filius Dei, et patris in populis seminare sermonem.

Chrysostomus in Matth..

Unde autem exiit qui ubique praesens est, vel qualiter exiit? non loco, sed incarnatione propinquior factus nobis per habitum carnis: quia enim nos intrare non poteramus ad eum, peccatis nostris prohibentibus nobis ingressum, ipse ad nos egreditur. Rabanus. Vel exiit cum, relicta Iudaea, per apostolos ad gentes transivit. Hieronymus. Vel intus erat dum domi versabatur, et loquebatur discipulis sacramenta. Exiit ergo de domo sua, ut seminaret in turbis. Chrysostomus.

Cum autem audieris, quoniam exiit qui seminat ut seminet, non aestimes esse identitatem sermonis. Egreditur enim multoties qui seminat et ad aliam rem: vel ut scindat terram, vel ut malas incidat herbas, vel ut spinas evellat, vel ut aliam talem quamdam diligentiam exhibeat: hic autem ad seminandum exivit. Quid igitur fit de semine isto? tres depereunt partes, et una salvatur; et hoc non aequaliter, sed cum differentia quadam: unde sequitur et dum seminat, quaedam ceciderunt secus viam. Hieronymus. Hanc parabolam ad probandam haeresim

suam valentinus assumit, tres introducens esse naturas: spiritualem, naturalem vel animale, atque terrenam; cum hic quatuor sint, una iuxta viam, alia petrosa, tertia plena spinis, quarta terra bona. Chrysostomus in Matth.. Sed secundum hoc, qualiter haberet rationem inter spinas seminare, et super petram, et in via? in seminibus quidem et terra materialibus non haberet utique rationem: non enim est in potestate petrae fieri terram, neque viae non esse viam, neque spinarum non esse spinam. In animabus autem et doctrinis multam habet hoc laudem: possibile enim est petram fieri terram pinguem, et viam non ultra conculcari et spinas destrui. Quod igitur plus seminis perit, non est ab eo qui seminat, sed a suscipiente terra, id est ab anima.

Ipsa enim qui seminat, non divitem, non pauperem discernit, non sapientem neque insipientem; sed omnibus loquebatur, quae a seipso erant complens, praevidens tamen quae futura erant, ut liceat ei dicere: quid me oportuit facere, et non feci? ideo autem non dicit manifeste, quoniam haec susceperunt desides, et perdidit: haec autem divites, et suffocaverunt; haec autem molles, et perdidit: quia non voluit eos vehementer tangere, ut non in differentiam mittat. Per hanc etiam parabolam discipulos erudit, etsi plures audientium eos fuerint qui pereunt, ut non propter hoc desides sint: quia nec propter hoc dominus, qui omnia praevidit, destitit a seminando. Hieronymus. Observa autem hanc esse primam parabolam, quae cum interpretatione sua posita est: et cavendum est ubicumque dominus exponit sermones suos, ne vel aliud, vel quid plus, vel minus praesumas intelligere, quam ab eo expositum est. Rabanus. Quae vero tacita nostrae intelligentiae dereliquit, perstringenda sunt breviter. Via est mens sedulo malarum cogitationum meatu trita atque arefacta: petram, duritiam protervae mentis; terram, levitatem animae obedientis; solem dicit fervorem persecutionis saevientis. Altitudo terrae est probitas animae disciplinis caelestibus institutae. In qua expositione diximus quia nequaquam ipsae res in una eademque significatione semper allegorice ponuntur. Hieronymus. Provocamur autem ad dictorum intelligentiam quoties his sermonibus commonemur qui sequuntur: qui habet aures audiendi, audiat. Remigius.

Aures audiendi sunt aures mentis, scilicet.

Intelligendi et faciendi quae iussa sunt.

#2 Lectio 2

Glossa. Intelligentes discipuli esse obscura quae a domino populo dicebantur, voluerunt domino intimare ne parabolice loqueretur: unde dicitur et accedentes discipuli dixerunt ei: quare in parabolis loqueris eis? chrysostomus in Matth..

Ubi dignum est admirari discipulos, quare discere cupientes, sciunt quando interrogare oporteat; non enim coram omnibus hoc faciunt. Et hoc ostendit matthaeus cum dicit et accedentes; marcus autem manifestius demonstrat dicens, quod singulariter accesserunt. Hieronymus.

Quaerendum est autem quomodo accedant tunc ad eum, cum Jesus in navi sedeat: nisi forte intelligatur, quod dudum cum ipso navem conscenderint, et ibi stantes super interpretatione parabolae sciscitati sint. Remigius. Dicit ergo evangelista accedentes, ut ostenderet quo sollicitati sunt; sive poterant accedere corpore, quamvis esset aliquod vel breve spatium inter eos. Chrysostomus in Matth..

Consideranda est autem et eorum rectitudo: qualiter multam pro aliis habent curam, et prius quae aliorum sunt quaerunt, et tunc quae sunt ipsorum: non enim dixerunt: in parabolis loqueris nobis; sed in parabolis loqueris illis. Qui respondens ait illis: quia vobis datum est nosse mysterium regni caelorum. Remigius. Vobis, inquam, qui mihi adhaeretis, et in me creditis. Mysterium autem regni caelorum appellat evangelicam doctrinam. Illis autem, scilicet qui foris sunt, et in eum credere nolunt, Scribis scilicet et Phariseis, et ceteris in infidelitate perseverantibus, non est datum. Accedamus ergo cum discipulis ad dominum puro corde, ut nobis evangelicam doctrinam interpretari dignetur, iuxta illud: qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina ipsius.

Chrysostomus in Matth.. Hoc autem dixit, non necessitatem inducens, neque fatum, sed monstrans quoniam illi quibus non est datum, causa sibi sunt universorum malorum; et ostendere volens quoniam cognoscere divina mysteria donum Dei est, et gratia desuper data. Non tamen propter hoc liberum arbitrium destruit: et hoc ex his quae sequuntur manifestum est: ut enim neque isti desperent neque illi pigritentur, audientes quoniam eis datum est: demonstrat a nobis principium horum esse, cum subdit qui enim habet, dabitur ei, et abundabit; qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo; ac si diceret: cum aliquis desiderium habuerit et studium, dabuntur ei universa quae a Deo sunt; cum autem his vacuus fuerit, et quae ad se pertinent non inferat, neque quae a Deo sunt, ei dantur; sed et quod habet auferetur ab eo, non Deo auferente, sed se indignum faciente his quae habet. Unde et nos si viderimus aliquem desidiose audientem, et exhortantes quod attendat, non ei persuaserimus, sileamus: quia si magis immorati fuerimus, intendetur ei desidia. Studentem autem discere allicimus, et multa effundimus.

Et bene dixit, secundum evangelistam, quod videtur habere: neque enim habet ipsum quod habet. Remigius. Qui etiam habet studium legendi, dabitur ei et facultas intelligendi; et qui non habet legendi studium, hoc quod per naturae bonum videtur habere, auferetur ab eo. Vel qui habet caritatem, dabuntur ei ceterae virtutes; et qui non habet, auferetur ab eo; quia absque caritate nullum bonum esse potest. Hieronymus.

Vel apostolis in Christo credentibus conceditur; Iudaeis vero, qui non crediderunt in filium Dei, etiam si quid per naturae bonum possident, tollitur: neque enim possunt aliquid sapienter intelligere, quia sapientiae non habent caput. Hilarius in Matth.. Fidem etiam Iudaei non habentes, legem quoque quae habuerant perdidit; et ideo

perfectum fides evangelica habet donum: quia suscepta, novis fructibus ditat; repudiata vero etiam veteris substantiae opes detrahit.

Chrysostomus in Matth..

Ut autem manifestius quod dixerat fiat, subdit ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt neque intelligunt. Et si quidem naturae haec excaecatio esset, aperire eorum oculos oportebat; quia vero voluntaria est haec excaecatio, propter hoc non dixit simpliciter: non vident; sed videntes non vident. Viderunt enim Daemones exeuntes, et dixerunt: in beelzebub eicit Daemonia. Audiebant quod ad Deum omnes attrahebat; et dicunt: non est hic homo a Deo. Quia ergo contraria his quae videbant et audiebant, enuntiabant, propter hoc ipsum videre et audire eis aufertur: nihil enim proficiunt, sed in iudicium magis incidunt: unde et a principio non eis parabolice loquebatur, sed cum multa certitudine. Quia autem audita et visa pervertunt, iam in parabolis loquitur. Remigius. Et notandum est, quia non solum quae loquebatur, verum etiam quae faciebat, parabola fuerunt, idest signa spiritualium rerum; quod liquido ostendit cum dicit ut videntes non videant; verba namque videri non poterant, sed audiri. Hieronymus. Haec de his loquitur qui stant in littore, et dividuntur a iesu, et sonitu fluctuum perstreptente non audiunt ad liquidum quae dicuntur.

Chrysostomus. Deinde ut non dicerent quoniam ut inimicus noster nobis detrahit, prophetam inducit eadem sententem: unde sequitur ut impleatur in eis prophetia Isaiae dicentis: auditu audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non videbitis, idest auditu audietis verba, sed non intelligetis verborum arcana; videntes videbitis, carnem scilicet, et non videbitis: hoc est, non intelligetis divinitatem.

Chrysostomus. Hoc autem dixit, quia ipsi sibi abstulerunt videre et audire, aures et oculos sibi claudentes, et cor incrassantes. Non enim solum non audiebant, sed et graviter audiebant: unde sequitur incrassatum est cor populi huius, et auribus graviter audierunt. Rabanus.

Incrassatum est enim cor Iudaeorum crassitudine malitiae, et abundantia peccatorum graviter verba domini audierunt, quia ingrati susceperunt. Hieronymus. Ac ne forte arbitremur crassitudinem cordis et gravitatem aurium naturae esse, non voluntatis, subiungit culpam arbitrii, et dicit et oculos suos clausurunt. Chrysostomus in Matth.. In hoc autem intensam eorum nequitiam ostendit, et aversionem cum studio. Ut autem attrahat eos, subdit et convertantur, et sanem eos. In quo demonstrat quia si converterentur, sanarentur; sicut si aliquis diceret: si rogatus essem, confestim donaturus eram, ostendit qualiter aliquis sibi reconcilietur, ita et hic cum dicit ne quando convertantur, et sanem eos, demonstrat quoniam et converti possibile est et poenitentiam agentes salvari.

Augustinus de quaest. Evang..

Vel aliter. Oculos suos clausurunt, ne quando oculis videant; idest, ipsi causa fuerunt ut Deus eis oculos clauderet.

Alius enim evangelista dicit: excaecavit oculos eorum. Sed utrum ut numquam videant, an vero ne vel sic aliquando videant, caecitate sua sibi displicentes, et se dolentes, et ex hoc humiliati atque commoti ad confitendum peccata sua, et pie quaerendum Deum? si enim marcus hoc dicit: ne quando convertantur, et dimittantur eis peccata. Ubi intelliguntur peccatis suis meruisse ut non intelligerent; et tamen hoc ipsum misericorditer eis factum ut peccata sua cognoscerent, et conversi veniam mererentur. Quod autem iohannes hunc locum ita dicit: propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant oculis, et non intelligant corde, et convertantur et sanem eos, adversari videtur huic sententiae, et omnino cogere ut quod hic dictum est, ne quando oculis videant, non accipiatur, ne vel sic aliquando oculis videant, sed prorsus ut non videant: quandoquidem aperte dicit: ita ut oculis non videant. Et quod ait: propterea non poterant credere, satis ostendit, non ideo factam excaecationem, ut ea commoti et dolentes se non intelligere, converterentur aliquando per poenitentiam: non enim possent hoc facere nisi prius crederent, ut credendo converterentur, et conversione sanarentur, et sanati intelligerent; sed ideo potius excaecatos ut non crederent: dicit enim apertissime: propterea non poterant credere. Quod si ita est, quis non exurgat in defensionem Iudaeorum, ut eos extra culpam fuisse proclamet, quod non crediderunt? propterea enim non poterant credere, quia excaecavit oculos eorum. Sed quoniam potius Deus extra culpam debet intelligi, cogimur fateri aliis quibusdam peccatis ita eos excaecari meruisse, qua tamen excaecatione non poterant credere: verba enim iohannis ista sunt: non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excaecavit oculos eorum. Frustra itaque conantur intelligere ideo fuisse caecatos ut converterentur; cum ideo converti non poterant, quia non credebant, et ideo credere non poterant, quia excaecati erant. An forte non absurde dicimus, quosdam Iudaeorum fuisse sanabiles; sed tanto tamen tumore superbiae periclitatos, ut eis expedierit primo non credere, ut non intelligerent dominum loquentem parabolis, quibus non intellectis non in eum crederent; non credentes autem cum ceteris desperatis crucifigerent eum; atque ita post eius resurrectionem converterentur, quando iam de reatu mortis domini amplius humiliati diligerent eum, a quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent: quoniam tanta eorum superbia tali humiliatione esset Deicienda? quod incongrue dictum esse quilibet arbitretur, si non ita contigisse in actibus apostolorum manifeste legerit.

Non ergo abhorret quod ait iohannes: propterea non poterant credere, quia excaecavit oculos eorum, ut non videant, ab ea sententia qua intelligimus, ideo excaecatos ut converterentur; hoc est, ideo eis per obscuritates parabolarum occultatas sententias domini, ut post eius resurrectionem salubriori poenitentia respiscerent; quia per obscuritatem sermonis excaecati, dicta domini non intellexerunt; et ea non intelligendo, non in eum

crediderunt; non credendo, eum crucifixerunt; atque ita post resurrectionem miraculis, quae in eius nomine fiebant, exterriti, maioris criminis reatu compuncti sunt, et prostrati ad poenitentiam; Deinde accepta indulgentia ad obedientiam flagrantissima dilectione conversi: quibusdam autem non profuit illa caecitas ad conversionem. Remigius.

Et quantum ad hoc potest haec sententia sic intelligi, ut in omnibus subaudiatur non hoc modo: ne quando oculis videant, et ne quando auribus audiant, et ne quando corde intelligant, et ne quando convertantur, et sanem eos.

Glossa. Sic ergo oculi eorum qui vident, et nolunt credere, sunt miseri; vestri autem beati: unde sequitur vestri autem beati oculi quia vident, et aures vestrae quia audiunt. Hieronymus. Nisi autem supra legissemus auditores ad intelligentiam provocatos, salvatore dicente: qui habet aures audiendi, audiat, putaremus nunc oculos et aures, qui beatitudinem accipiunt, corporales intelligi. Sed mihi videntur oculi illi beati qui Christi possunt agnoscere sacramenta, et illae beatae aures de quibus Isaias loquitur: dominus apposuit mihi aurem. Glossa. Mens enim est oculus, quia naturali vigore ad intelligendum aliquid dirigitur; auris, quia alio docente discit. Hilarius in Matth..

Vel apostolici temporis beatitudinem docet, quorum oculis atque auribus contingit Dei salutare videre et audire, prophetis atque iustis cupientibus videre et audire in plenitudine temporum destinatum: unde sequitur amen quippe dico vobis, quia multi prophetae et iusti cupierunt videre quae vos videtis, et non viderunt; et audire quae vos auditis, et non audierunt. Hieronymus. Videtur autem huic loco illud esse contrarium quod alibi dicitur: Abraham cupivit videre diem meum: vidit et gavisus est.

Rabanus. Isaias quoque et michaeas et multi alii prophetae viderunt gloriam domini: qui etiam propterea videntes appellati sunt. Hieronymus. Non autem dixit: prophetae et iusti, sed multi: inter multos enim potest fieri ut alii viderint, alii non viderint, licet et in hoc periculosa sit interpretatio, ut inter sanctorum merita discretionem quamlibet facere videamur, scilicet quantum ad fidem de Christo habitam; ergo Abraham vidit in aenigmate, non vidit in specie. Vos autem impraesentiarum tenetis et habetis dominum vestrum, et ad voluntatem interrogatis, et convescimini ei. Chrysostomus in Matth.. Haec ergo quae apostoli viderunt et audierunt, praesentiam suam dicit, miracula, vocem et doctrinam.

In hoc autem non solum malis, sed his qui boni fuerant eos praeponit: etenim antiquis iustis beatiores eos dicit: quoniam non solum quae Iudaei non viderant hi vident, sed et quae iusti et prophetae cupierunt videre et non viderunt.

Illi enim fide solum consideraverunt; hi autem visu, et multo manifestius. Vides autem qualiter vetus testamentum copulat novo: non enim si prophetae alieni cuiusdam, et contrarii Dei servi fuissent, Christum cupivissent.

|#3 Lectio 3

Glossa. Dixerat superius, quia Iudaeis non est datum nosse regnum Dei, sed apostolis, et ideo concludit dicens vos ergo audite parabolam seminantis, quibus scilicet committuntur caeli mysteria.

Augustinus super Genesim. Quod narravit evangelista, factum est, dominum scilicet talia locutum fuisse; ipsius autem domini narratio parabola fuit, de qua nunquam exigitur ut etiam ad litteram facta monstrarentur quae sermone proferuntur.

Glossa. Unde parabolam exponens subdit omnis qui audit verbum regni, idest praedicationem meam quae ad regnum caelorum adipiscendum valet, et non intelligit. Quomodo autem non intelligit, subiungit venit enim malus, idest diabolus, et rapit quod seminatum est in corde eius. Omnis, inquam, qui talis est, hic est qui secus viam seminatus est. Notandum est autem, quod seminatum diversis modis accipitur.

Dicitur enim et semen seminatum, et ager seminatus: quod utrumque hic invenitur.

Ubi enim ait rapit quod seminatum est, de semine intelligendum est; ubi autem sequitur secus viam seminatus est, non de semine, sed de loco seminis intelligendum est, idest homine, qui est quasi ager divini verbi semine seminatus. Remigius.

His autem verbis exponit dominus quid sit semen: verbum scilicet regni, idest evangelicae doctrinae. Sunt enim nonnulli qui verbum Dei nulla cordis devotione suscipiunt; et ideo semen verbi Dei quod in eorum cordibus seminatur, Daemones quasi semen viae tritae subito auferunt.

Sequitur qui autem est seminatus supra petram, hic verbum audit etc.. Semen enim, seu verbum Dei, quod in petra, idest corde duro et indomito seminatur, fructificare non potest quia multa est eius duritia, et parvum caeleste desiderium: unde propter nimiam duritiam non habet in se radicem. Hieronymus. Attende autem quod dictum sit continuo scandalizatur.

Est ergo aliqua distantia inter eum qui multis tribulationibus poenisque compellitur Christum negare, et eum, qui ad primam persecutionem statim scandalizatur et corrumpit: de qua hic loquitur.

Sequitur qui autem seminatus est in spinis. Mihi videtur et illud quod iuxta litteram ad Adam dicitur: inter spinas et tribulos panem tuum manducabis, hic significare mystice, quod quicumque saeculi se dederit voluptatibus, curisque istius mundi, panem caelestem et cibum verum inter spinas comedit.

Rabanus. Recte autem spinae vocantur, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, et quasi strangulando, spirituales virtutum fructus gignere non permittunt. Hieronymus. Et eleganter adiunxit fallacia divitiarum suffocat verbum: blandae enim sunt divitiae, aliud agentes, aliud pollicentes. Lubrica est illarum

possessio, dum huc illucque circumferuntur, et instabili gradu vel habentes deserunt, vel non habentes reficiunt. Unde et dominus divites asserit difficulter intrare in regnum caelorum, suffocantibus divitiis verbum Dei, et vigorem virtutum emollientibus.

Remigius. Et sciendum, quia his tribus generibus terrae nequam comprehenduntur omnes qui verbum Dei audire possunt, sed tamen ad salutem perducere non valent. Excipiuntur gentiles, qui nec audire meruerunt.

Sequitur qui vero in terram bonam seminatus est. Terra bona est fidelis conscientia electorum, sive mens sanctorum, quae verbum Dei cum gaudio et desiderio et cordis devotione suscipit, et inter prospera et adversa viriliter conservat, et ad fructum perducit: unde sequitur et facit fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud vero tricesimum. Hieronymus.

Et notandum, quod sicut in terra mala tres fuere diversitates, scilicet secus viam, et petrosa, et spinosa loca; sic in terra bona trina diversitas est, centesimi, sexagesimi, et fructus tricesimi. Et in illa autem et in ista non mutatur substantia, sed voluntas; et tam incredulorum quam credentium corda sunt qui semen recipiunt: unde primo dixit venit malus, et rapit quod seminatum est in corde eius; et secundo et tertio ait hic est qui verbum audit.

In expositione quoque terrae bonae, iste est qui audit verbum. Primum ergo debemus audire, Deinde intelligere, post intelligentiam fructus reddere doctrinarum, et facere vel centesimum fructum vel sexagesimum sive tricesimum. Augustinus de Civ. Dei.

Quidam putant hoc sic esse intelligendum quod sancti pro suorum diversitate meritorum, alii tricenos homines liberent, alii sexagenos, alii centenos: quod in die iudicii futurum suspicari solent, non post iudicium. Qua opinione quidam cum videret homines impunitatem perversissime pollicentes, eo quod omnes isto modo ad liberationem pertinere posse videantur, respondit bene potius esse vivendum, ut inter eos quisque reperitur qui pro aliis intercessuri sunt liberandis: ne tam pauci sint, ut cito ad numerum suum pervenientes, multi remaneant qui erui iam de poenis illorum intercessione non possint, et in eis inveniatur quisquis sibi spem fructus alieni temeritate vanissima pollicetur. Remigius.

Tricesimum ergo fructum facit qui fidem sanctae trinitatis docet; sexagesimum vero qui perfectionem bonorum operum commendat (senario enim numero omnis mundi ornatus completus est); centesimum autem fructum facit qui vitam aeternam promittit: centenarius enim de laeva transit ad dexteram: per laevam autem vita praesens designatur, per dexteram futura.

Aliter: semen verbi Dei tricesimum fructum facit, quando bonam cogitationem gignit; sexagesimum quando bonam locutionem, centesimum quando ad fructum boni operis perducit. Augustinus de quaest. Evang.. Vel aliter.

Centesimus fructus est martyrum propter sanctitatem vitae, vel contemptum mortis; sexagenarius virginum propter otium interius, quia non pugnant contra consuetudinem carnis: solet enim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas; tricesimus vero coniugatorum, quia haec est aetas praeliantium, et ipsi habent acriorem conflictum, ne libidinibus superentur. Vel aliter. Confligendum est cum amore temporalium bonorum, ut ratio vincat; aut etiam edomitus subditusque esse debet, ut cum surgere coeperit, facile reprimatur; aut ita extinctus ut se omnino nulla ex parte commoveat. Ex quo fit ut ipsam etiam mortem propter veritatem alii fortiter spernant, alii aequanimiter, alii libenter: quae tria genera fructus sunt terrae, tricesimi et sexagesimi et centesimi.

In horum aliquo genere inveniendus est tempore mortis suae, si quis de hac vita recte cogitat emigrare. Hieronymus. Vel centesimus fructus virginibus, sexagesimus viduis et continentibus, tricesimus sancto matrimonio deputatur. Idem.

Nam ipsa digitorum coniunctio, et quasi molli se osculo complectens et foederans, maritum pingit et coniugem. Sexaginta ad viduas: eo quod in angustia et tribulatione sint positae: unde et inferiori digito deprimuntur; quia quanto maior est difficultas expertae quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto maius est praemium. Porro centesimus numerus a sinistra transit ad dexteram; et iisdem quidem digitis, non eadem manu circulum faciens exprimit virginitatis coronam.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

In praecedenti parabola locutus est dominus his qui verbum Dei non suscipiunt: hic autem de his qui suscipiunt corruptivum sermonem: etenim hoc est diabolicae machinationis veritati semper errorem inserere: unde dicitur aliam parabolam proposuit illis dicens. Hieronymus. Proposuit autem aliam parabolam, quasi dives paterfamilias invitatos diversis reficiens cibus, ut unusquisque secundum naturam sui stomachi varia alimenta susciperet.

Non autem dixit alteram, sed aliam: si enim proposuisset alteram, expectare tertiam non poteramus. Praemisit aliam ut plures sequantur. Quae autem sit parabola, ostenditur cum subditur simile factum est regnum caelorum. Remigius. Regnum caelorum appellat ipsum filium Dei: quod regnum simile dicitur esse homini qui seminavit bonum semen in agro suo.

Chrysostomus in Matth..

Deinde modum insidiarum diaboli ostendit, dicens cum dormirent homines, venit inimicus eius, et superseminavit zizania in medio tritici, et abiit. Demonstrat hic quod error post veritatem existit: quod et rerum

exitus testatur: etenim post prophetas fuerunt pseudoprophetae, et post apostolos pseudoapostoli, et post Christum Antichristus. Nisi enim diabolus viderit quid imitetur, vel quibus insidietur, non tentat. Quia igitur vidit quod hic reddit in fructu centum, ille sexaginta, alius triginta, et non poterat rapere et suffocare quod radicatum erat, per aliam deceptionem insidiatur, interserens sua, multis ea similitudinibus colorans, ut facile surripiat his qui habiles sunt ad deceptionem. Propter hoc non dicit quod seminet aliquod aliud semen, sed zizania, quae secundum visum assimilantur quodammodo frumento. Hinc etiam apparet diaboli malignitas: tunc enim seminavit quando universa erant completa, ut magis noceret agricolae studio.

Augustinus de quaest. Evang..

Dicit autem cum dormirent homines: quia cum negligentius agerent praepositi ecclesiae, aut dormitionem mortis acciperent apostoli, venit diabolus, et superseminavit eos quos malos filios dominus interpretatur. Sed recte quaeritur utrum haeretici sint, aut male viventes catholici.

Sed quod dicit eos in medio tritici seminatos, quasi videntur illi significari qui unius communionis sunt. Verumtamen quoniam agrum ipsum non ecclesiam, sed hunc mundum interpretatus est, bene intelliguntur haeretici, qui in hoc mundo permiscuntur bonis; ut illis qui in eadem fide mali sint, palea potius quam zizania deputentur: quia palea etiam fundamentum habet cum frumento radicemque communem.

Schismatici autem videntur spicis corruptis etiam similiores vel paleis aristarum fractis vel scissis, et de segete abiectis.

Nec tamen consequens est ut omnis haereticus vel schismaticus ab ecclesia corporaliter separetur: multos enim portat ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sententiae suae, ut intentam multitudinem faciant; quod si fecerint, tunc pelluntur.

Cum ergo diabolus sparsis pravis erroribus falsisque opinionibus superseminasset, hoc est praecedente nomine Christi, haereses superiecisset, magis ipse latuit, atque occultissimus factus est: hoc est enim quod dicit et abiit: quamquam in hac parabola dominus, sicut in expositione conclusit, non quaedam, sed omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, zizaniorum nomine significasse intelligatur.

Chrysostomus in Matth..

Ex posterioribus autem diligenter haeticorum formam describit, dicens cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania. In principio enim haeretici obumbrant seipsos; cum autem multam acceperint libertatem, et sermone aliquis cum eis participaverit, tunc venenum effundunt. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel aliter. Cum homo spiritualis esse coeperit diudicans omnia, tunc ei errores incipiunt apparere: discernit enim quidquid audierit aut legerit abhorre a regula veritatis; sed donec in eisdem perficiatur spiritualibus, potest eum movere quare sub nomine christiano tam multae haeticorum extiteret falsitates; unde sequitur accedentes autem servi patrisfamilias dixerunt ei: domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania? utrum autem ipsi sint servi quos postea messorum appellat, an quia in expositione parabola messorum dicit esse Angelos; nec quisquam dicere facile ausus fuerit Angelos nescisse quis zizania superseminaverit; magis oportet intelligi, homines ipsos fideles servorum nomine hoc loco signatos. Nec mirum si et bonum semen ipsi dicuntur: ex diversis enim significationibus una res diversas similitudines recipit: sicut et de se ait, quod ipse sit ianua, quod ipse sit pastor. Remigius.

Accedunt autem ad Deum sine corpore, sed corde et mentis desiderio: quo docente intelligunt, diaboli calliditate hoc esse factum: unde sequitur et ait illis: inimicus homo hoc fecit. Hieronymus.

Diabolus propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desiit: et in Psalmo 9, 20 scriptum est de eo: exsurge, domine, non confortetur homo. Quamobrem non dormiat qui ecclesiae praepositus est, ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, hoc est haeticorum dogmata. Chrysostomus in Matth..

Inimicus autem vocatur propter iacturam quam infert hominibus: vexatio enim diaboli adversus nos est: principium autem vexationis factum est non ab inimicitia quae est ad nos, sed quae est ad Deum.

Augustinus de quaest. Evang..

Cum autem servi Dei cognoverint hanc excogitasse diabolum fraudem, cum contra tanti nominis auctorem nihil se valere sentiret, ut fallacias suas eodem nomine obtegeret; potest sibi suboriri voluntas ut tales homines de rebus humanis auferant, si aliquam temporis habeant facultatem; sed utrum facere debeant, iustitiam Dei consulunt: unde sequitur servi autem dixerunt: vis imus et colligimus ea? chrysostomus. Ubi intuenda est servorum diligentia et dilectio: etenim festinant zizania evellere: quod monstrat eorum de semine sollicitudinem: ad hoc enim solum respiciunt, non ut aliquis puniatur, sed ut seminata non pereant. Quid autem dominus responderit subditur et ait: non.

Hieronymus. Datur enim locus poenitentiae; et monemur, ne cito amputemus fratrem: quia fieri potest ut ille qui hodie noxio depravatus est dogmate, cras respiscat, et defendere incipiat veritatem: unde subditur ne forte colligentes zizania, eradicetis simul et triticum. Augustinus de quaest. Evang.. In quo eos patientissimos et tranquillissimos reddit: hoc enim dicitur, quia boni dum adhuc infirmi sunt, opus habent in quibusdam malorum commixtione; sive ut per eos exercentur, sive ut eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, et invitentur ad melius. Aut forte simul eradicatur triticum cum auferuntur zizania: quia multi primo zizania sunt, et postea triticum fiunt; qui nisi patienter, cum mali sint, tolerantur, ad laudabilem mutationem non perveniunt. Itaque si evulsi fuerint, simul eradicatur et triticum, quod futuri essent, si eis parceretur. Ideo dicit tales non esse

aufferendos de hac vita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod forte futuri sint; aut bonis obsit, quibus et invitis utiles sunt. Sed tunc opportune hoc fiet cum iam in fine non restat vel tempus commutandae vitae, vel proficiendi ad veritatem ex occasione atque comparatione alieni erroris: et ideo subdit sinite utraque crescere usque ad messem, idest usque ad iudicium. Hieronymus. Videtur autem hoc esse contrarium illi praecepto: auferte malum de medio vestrum. Si enim prohibetur eradicatio, et usque ad messem tenenda est patientia, quomodo eiciendi sunt quidam de medio nostrum? sed inter triticum et zizania (quod nos appellamus lolium) quamdiu herba est et nec dum calamus venit ad spicam, grandis similitudo est, et in discernendo aut nulla, aut difficilis distantia.

Primo monet ergo dominus, ne verbi, quod ambiguum est, cito sententiam proferamus, sed Deo iudici reservemus: ut cum dies iudicii venerit, ille non suspicionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum coetu eiciat. Augustinus contra Epist. Parmeniani. Cum enim quisque christianorum intus in ecclesia constitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehensus ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc (ubi periculum schismatis non timetur) cum dilectione non ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quod si se non agnoverit, neque poenitendo correxerit, ipse foris exiet, et per propriam voluntatem ab ecclesiae communionem dirimetur: unde dominus, cum dixisset sinite utraque crescere usque ad messem, subiunxit causam, dicens ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis simul et triticum; ubi satis ostendit, cum metus iste non subest, sed omnino de frumentorum stabilitate certa securitas manet; idest, quando ita cuiusque crimen notum est et omnibus execrabile apparet ut vel nullos prorsus vel non tales habeat defensores per quos possit schisma contingere; non dormiat severitas disciplinae: in qua tanto est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior fuerit observatio caritatis. Cum vero idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud boni restat quam dolor et gemitus. Sic igitur misericorditer corripiat homo quod potest; quod autem non potest, patienter ferat, et ex dilectione gemat atque lugeat, donec ille desuper emendet et corrigat; atque usque ad messem differat eradicare zizania, et paleam ventilare. Turba autem iniquorum, cum facultas est in populis promendi sermonem, generali obiurgatione ferienda est; et maxime si occasionem atque opportunitatem praebuerit aliquod domini desuper flagellum, quo eos appareat pro suis meritis vapulare: tunc enim aures humiles praebet emendantis sermoni calamitas auditorum, et facilius in gemitum confitendi, quam in murmura resistendi afflicta corda compellit; quamquam etsi nulla calamitas tribulationis premat, cum facultas detur, utiliter corripitur in multitudine multitudo: nam sicut separata saevire, sic in ipsa congregatione obiurgata gemere consuevit. Chrysostomus in Matth..

Hoc autem dixit dominus prohibens occisiones fieri: neque enim oportet interficere haeticum: quia praelium inexplicabile in orbe terrarum induceretur: et ideo dicit ne eradicetis simul cum eis frumentum; idest, si moveritis arma, et occideritis haeticos, necesse est multos sanctorum simul submitti. Non ergo detinere haeticos et abscindere liberam eorum proparationem et synodos et studia dissolvere prohibet, sed interficere et occidere. Augustinus ad vincentium.

Haec autem primitus mea sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum: verbo enim agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos catholicos haberemus quos apertos haeticos noveramus. Sed haec opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis: harum enim legum terror quibus promulgandis reges serviunt domino in timore, ita profuit, ut nunc alii dicant: iam hoc volebamus; sed Deo gratias, qui nobis occasionem praebuit, et dilationum morulas amputavit. Alii dicant: hoc esse verum iam sciebamus; sed nescio qua consuetudine tenebamur: gratias Deo, qui vincula nostra dirupit. Alii dicant: nesciebamus hoc esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed ad eam cognoscendam metus fecit intentos: gratias domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit.

Alii dicant: nos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus nisi intraremus, nec intraremus nisi cogere: gratias Deo qui praedicationem nostram flagello abstulit, expertos docuit, quam vana et inania de ecclesia sua mendax fama iactaverit. Alii dicant: putabamus quidem nihil interesse, ubi fidem Christi teneremus; sed gratias domino, qui nos a divisione collegit, et hoc uni Deo congruere ut in unitate colatur, ostendit.

Serviant ergo reges terrae Christo, leges edendo pro Christo. Augustinus ad bonifacium comitem. Quis autem vestrum velit non solum aliquem haeticorum perire, verum etiam aliquid perdere? sed aliter non meruit habere pacem domus David, nisi Absalon filius eius in bello quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus: quamvis magna cura mandaverit suis ut eum quantum possent vivum salvumque servarent, et esset cui poenitenti paternus affectus ignosceret. Quid autem ei restitit nisi perditum flere, et sui regni pace acquisita, suam moestitiam consolari? sic ergo catholica mater ecclesia, si aliquorum perditione tam multos ceteros colligit, dolorem materni cordis lenit, et sanat tantorum liberatione populorum.

Ubi est autem quod isti clamare consueverunt: liberum est credere vel non credere? cui vim Christus intulit? quem coegit? ecce habent apostolum Paulum: agnoscant in eo prius cogentem Christum, et postea docentem; prius ferientem, et postea consolantem. Mirum autem est quomodo ille qui poena corporis ad evangelium coactus intravit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt, in evangelio laboravit. Cur ergo non cogeret ecclesia perditos filios ut redirent, si perditii filii coegerunt alios ut perirent? sequitur et in tempore messis dicam messoribus: colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum.

Remigius. Messis autem appellatur tempus metendi; per messem vero designatur dies iudicii, in quo separandi sunt boni a malis. Chrysostomus in Matth..

Sed propter quid dicit colligite primum zizania? ut non timeant boni, quasi simul cum zizaniis tollatur frumentum.

Hieronymus. Quod autem dicit zizaniorum fasciculos igni tradi, et triticum congregari in horrea, manifestum est, haereticos quosque et hypocritas Gehennae ignibus concremandos; sanctos vero, qui appellantur triticum, horreis, idest caelestibus mansionibus, recipi. Augustinus de quaest. Evang.. Quaeri autem potest cur non unum fascem aut unum acervum zizaniorum fieri dixerit; nisi forte propter varietatem haereticorum, non solum a tritico, sed etiam a seipsis discrepantium, ipsas uniuscuiusque haereses, in quibus sigillatim sua communione disiuncti sunt, nomine fasciculorum designavit: ut etiam tunc incipiant alligari ad comburendum, cum a catholica communione segregati, suas proprias quasi ecclesias habere coeperint, ut combustio eorum sit in fine saeculi, non alligatio fasciculorum. Sed si ita esset non tam multi resipiscendo, et in catholicam ecclesiam remeando ab errore discederent. Quapropter alligatio fasciculorum in fine profutura est, ut non confuse, sed pro modo perversitatis suae uniuscuiusque erroris pertinacia puniatur. Rabanus. Et notandum, quod ubi dicit seminavit bonum semen, notat bonam voluntatem, quae in electis est; ubi vero dicit inimicus venit, etc., cautelam habendam intimare voluit; quando autem crescentibus zizaniis, quasi patienter ferens ait inimicus homo hoc fecit, patientiam nobis commendavit; ubi vero ait ne forte colligentes zizania, donavit nobis discretionis exemplum; quando autem subiungit sinite utraque crescere usque ad messem, commendavit longanimitatem; ad ultimum iustitiam, cum dicit alligate ea in fasciculos ad comburendum.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Quia dominus dixerat, quod de semine tres partes pereunt, et salvatur una; et in ipsa rursus quae salvatur, multa efficitur iactura, propter zizania quae superseminantur; ne dicerent: qui ergo erunt et quanti fideles? consequenter hunc timorem aufert per parabolam sinapis: et ideo dicitur aliam parabolam proposuit eis, dicens: simile est regnum caelorum grano sinapis. Hieronymus. Regnum caelorum praedicatio evangelii est, et notitia Scripturarum quae ducit ad vitam: de qua dicitur ad Iudaeos: auferetur a vobis regnum Dei. Huiusmodi ergo regnum caelorum est simile grano sinapis.

Augustinus de quaest. Evang..

Granum namque sinapis ad fervorem fidei pertinet, vel eo quod dicatur venena expellere.

Sequitur quod accipiens homo seminavit in agro suo. Hieronymus. Homo qui seminat in agro suo, a plerisque salvator intelligitur, qui in animis credentium seminat; ab aliis ipse homo seminans in agro suo, idest in corde suo. Quis autem est iste qui seminat nisi sensus noster et animus, qui suscipiens granum praedicationis, et fovens sementem humore fidei, facit in agro sui pectoris pullulare? sequitur quod minimum quidem est omnibus seminibus. Praedicatio evangelii minima est omnibus disciplinis: ad primam quidem doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Deum mortuum, et scandalum crucis praedicans. Confer huiusmodi doctrinam dogmatibus philosophorum, et libris eorum, et splendori eloquentiae, compositionique sermonum; et videbis quanto minus sit ceteris seminibus semen evangelii. Chrysostomus in Matth..

Vel minimum est semen evangelii, quia discipuli universis erant imbecilliores; sed tamen quia magna erat virtus in eis, expansa est eorum praedicatio ubique terrarum: et ideo sequitur cum autem creverit, maius est omnibus oleribus, idest dogmatibus. Augustinus de quaest. Evang..

Dogmata autem sunt placita sectarum, idest ut placuit sectis. Hieronymus.

Philosophorum enim dogmata cum creverint, nihil mordax, nihil vitale demonstrant: totum flaccidum marcidumque ebullit in olera et in herbas, quae cito arescunt et corruunt. Praedicatio autem evangelica, quae parva videbatur in principio, cum vel in animam credentis, vel in totum mundum sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem, ita ut volucres caeli (quas vel animas credentium, vel fortitudines Dei servitio mancipatas sentire debemus) veniant, et habitent in ramis eius: unde sequitur et fit arbor, ita ut volucres caeli veniant et habitent in ramis eius. Ramos puto evangelicae arboris, qui de grano sinapis creverunt, dogmatum esse diversitates, in quibus supradictarum volucrum unaquaeque requiescit.

Assumamus et nos pennas columbae, ut ad altiora volitantes, possimus habitare in ramis huius arboris, et nidos nobis facere doctrinarum, terrenaque fugientes ad caelestia festinare. Hilarius in Matth..

Vel grano sinapis seipsum dominus comparavit, acri semini, et omnium seminum minimo, cuius virtus pressuris accenditur. Gregorius Moralium.

Ipse quidem est granum sinapis, qui in horto sepulturae plantatus, arbor magna surrexit: granum namque fuit cum moreretur, arbor cum resurgeret; granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maiestatis. Hilarius in Matth..

Granum igitur hoc postquam in agro seminatum fuit, idest ubi a populo comprehensus et traditus morti, tamquam in agro fuit satione quadam corporis consepultus, ultra mensuram omnium olerum excrevit et universam prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice tamquam aegroto Israel data est praedicatio prophetarum; sed iam in ramis arboris caeli volucres inhabitant. Apostolos scilicet ex Christi virtute protensos, et mundum inumbrantes in ramis intelligimus, in quo gentes in spem vitae advolabunt, et aurarum turbine, idest diaboli spiritu flatuque vexatae, tamquam in ramis arboris conquiescent.

Gregorius Moraliū.

In istis etiam ramis volucres requiescunt; quia sanctae animae, quae quibusdam virtutum pennis a terrena cogitatione se sublevant, in eorum dictis atque consolationibus ab huiusmodi fatigatione vitae respirant.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Ad idem ostendendum dominus apponit parabolam de fermento: unde dicitur aliam parabolam locutus est eis: simile est regnum caelorum fermento; quasi dicat: sicut fermentum multam farinam transmutat in suam virtutem, ita et vos totum mundum transmutabitis. Et vide Christi prudentiam: ea enim quae sunt naturae inducit, demonstrans quoniam sicut illa possibile est fieri, ita et hoc. Non autem dixit quod posuit simpliciter, sed abscondit; ac si diceret: ita et vos cum subiecti fueritis impugnantibus vestris, tunc eos superabitis. Et sicut fermentum suffoditur quidem, non autem destruitur, sed paulatim ad suum habitum omnia transmutat, sic et in praedicatione vestra continget. Non itaque quia multas dixi superventuras vobis vexationes timeatis; ita enim fulgebitis et omnes superabitis.

Tria autem sata hic pro multis posuit: hunc enim numerum determinatum pro multitudine indeterminata accepit. Hieronymus.

Satum autem est genus mensurae iuxta morem provinciae palaestinae, unum modium et dimidium accipiens. Augustinus de quaest. Evang.. Vel fermentum dicit dilectionem, eo quod fervere facit, et excitat; mulierem, sapientiam dicit.

In farinae autem satis tribus intelligitur vel tria illa in homine, ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente; vel tria illa fructifera, centesimum, sexagesimum, et tricesimum; vel tria illa genera hominum: Noe, Daniel et iob.

Rabanus. Dicit autem donec fermentatum est totum, quia caritas in nostra mente recondita eo usque crescere debet ut totam mentem in sui perfectionem commutat: quod hic quidem inchoatur, in futuro vero perficitur. Hieronymus. Vel aliter. Mulier ista, quae fermentum accipit et abscondit, praedicatio mihi videtur apostolica, vel ecclesia de diversis gentibus congregata. Haec tollit fermentum, intelligentiam scilicet Scripturarum, et abscondit illud in farinae satis tribus, ut spiritus, anima et corpus in unum redacta, non discrepent inter se. Vel aliter. Legimus in Platone tria esse in anima: rationale, irascibile et concupiscibile; et nos ergo si acceperimus fermentum evangelicum sacrarum Scripturarum, in ratione possideamus prudentiam, in ira odium contra vitia, in desiderio cupiditatem virtutum: et hoc totum fiet per evangelicam doctrinam, quam nobis mater ecclesia praestitit.

Dicam et quorundam intelligentiam: mulierem istam et ipsi ecclesiam interpretantur, quae fidem hominis farinae satis tribus commiscuit, scilicet credulitati patris et filii et spiritus sancti: cum in unum fuerit fermentata, non nos ad triplicem Deum, sed ad unius divinitatis perducit notitiam. Pius quidem sensus: sed nunquam parabola et dubia aenigmatum intelligentia possunt ad auctoritatem dogmatum proficere. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Fermento se dominus comparavit: fermentum enim de farina est, quod virtutem acceptam acervo sui generis reddit. Hoc autem fermentum acceptum mulier, synagoga scilicet, per iudicium mortis abscondit: hoc autem in farinae mensuris tribus, idest legis, prophetarum, evangeliorum aequalitate cooperatum, omnia unum fecit: ut quod lex constituit, prophetae nuntiaverunt, id ipsum evangeliorum perfectionibus expleatur, quamquam ad trium gentium vocationem, ex Sem, cham et Iaphet, tres mensuras farinae esse referendas sensisse multos memini. Sed nescio an hoc ita opinari ratio permittat; cum etsi omnium gentium vocatio sit, in his tamen Christus non absconditus sit, sed ostensus; et in tanta infidelium multitudine non fermentatum sit totum.

#7 Lectio 7

Chrysostomus in Matth..

Post praemissas parabolas, ne aliquis opinaretur quod Christus nova induceret, induxit evangelista prophetam etiam hunc praedicientem doctrinae modum; et ideo dicit haec omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas. Marcus autem ait: quoniam sicut poterant audire, loquebatur eis sermonem in parabolis. Unde non mireris si de regno disputans, grani et fermenti meminit: hominibus enim loquebatur idiotis et indigentibus ab his induci.

Remigius. Parabola Graece, Latine dicitur similitudo, per quam veritas demonstratur.

Ostendit quippe in ipsa similitudine quasdam figuras verborum, et imagines veritatis.

Hieronymus. Non autem discipulis, sed turbis parabolas loquebatur: et usque hodie turbae in parabolis audiunt: et ideo dicitur et sine parabolis non loquebatur eis. Chrysostomus in Matth..

Quamvis enim multa sine parabolis non turbis dixerit, sed tamen tunc nihil. Augustinus de quaest. Evang.. Vel hoc dicitur non quia nihil proprie locutus est: sed quia nullum fere sermonem explicavit, ubi non per parabolam aliquid significaverit; quamvis in eo aliqua et proprie dixerit: ita ut saepe inveniatur totus sermo eius parabolis explicatus, totus autem proprie dictus nullus inveniatur. Explicatos autem sermones dico, quando ex aliqua occasione rerum incipit loqui quousque terminet quidquid ad ipsam rem pertinet, et transeat ad aliud. Nonnunquam sane alius evangelista contexit quod alius diversis temporibus dictum indicat: non enim omnino secundum rerum gestarum ordinem, sed secundum suae quisque recordationis facultatem, narrationem quam exorsus est, ordinavit. Quare autem in parabolis loqueretur, manifestat evangelista, cum subdit ut adimpleretur

quod dictum est per prophetam dicentem: aperiā in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Hieronymus. Hoc testimonium de Psalmo 77, 2 sumptum est. Legi in nonnullis codicibus eo loco ubi nos posuimus et vulgata editio habet ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem, ubi scriptum est: per Isaiam prophetam dicentem. Remigius. Unde Porphyrius obiecit fidelibus: evangelista vester tantae insipientiae fuit ut quod reperitur in Psalmis, ipse deputaverit Isaias.

Hieronymus. Quia ergo minime inveniebatur in Isaia, arbitror postea a prudentibus viris esse sublatum; sed mihi videtur in principio ita editum: quod scriptum est per Asaph prophetam dicentem: septuagesimus enim septimus Psalmus de quo sumptum est hoc testimonium, Asaph prophetae inscribitur, et primum scriptorem non intellexisse Asaph, et putasse scriptoris vitium, atque emendasse nomen Isaias, cuius vocabulum manifestius erat. Sciendum est itaque, quod non solum David, sed etiam ceteri (quorum in Psalmis et hymnis et canticis Dei, praescripta sunt nomina) prophetae sunt appellandi, Asaph videlicet et Idithum, et Heman ephraites, et reliqui quos Scriptura commemorat; quodque in persona domini dicitur aperiā in parabolis os meum, considerandum attentius et inveniendum describi egressum Israelis ex Aegypto, et omnia signa narrari quae in exodi continentur historia.

Ex quo intelligimus universa illa quae ibi scripta sunt, parabolice sentienda, et manifestare abscondita sacramenta: hoc enim salvator edictum se esse promittit, dicens aperiā in parabolis os meum. Glossa.

Quasi dicat: qui prius locutus sum per prophetas, modo in propria persona aperiā os meum in parabolis, et eructabo de thesauro mei secreti; emittam mysteria quae abscondita erant a constitutione mundi.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Locutus fuerat dominus turbis in parabolis, ut eos ad interrogandum induceret; et quamvis multa in parabolis dixisset, nullus tamen eum interrogavit; et ideo eos dimisit: unde sequitur tunc dimissis turbis venit in domum. Nullus autem eum Scribarum sequitur: unde manifestum est quod propter nihil aliud prius sequebantur quam ut eum caperent in sermone. Hieronymus.

Dimittit autem turbas Jesus, et domum revertitur, ut accedant ad eum discipuli, et secreto interrogent quae populus nec merebatur audire nec poterat.

Rabanus. Mystice autem dimissa turba tumultuantium Iudaeorum, ingreditur ecclesiam gentium, et ibi fidelibus exponit sacramenta caelestia: unde sequitur et accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

Chrysostomus in Matth.. Cum aliquando volentes discere formidaverint interrogare, nunc libere interrogant, et confisi sunt, quoniam audierant: vobis datum est nosse mysterium regni Dei; ideoque singulariter interrogant, non multitudinem aemulantes, quibus non erat datum. Dimittunt autem parabolam fermenti et sinapis, ut manifestiores; interrogant autem de parabola zizaniorum, quia habet convenientiam ad praemissam parabolam de semine, et aliquid amplius ostendit.

Dominus autem quae esset parabola exponit: unde sequitur qui respondens ait eis: qui seminat bonum semen, est filius hominis. Remigius. Ideo autem dominus se filium hominis appellavit, ut hoc indicio nobis exemplum humilitatis relinqueret; sive quia futurum erat ut haeretici negarent eum verum hominem esse; sive ut per humanitatis fidem possimus conscendere ad divinitatis cognitionem.

Sequitur ager autem est mundus. Glossa.

Cum autem ipse sit qui seminat agrum suum, manifestum est quia praesens mundus est eius.

Sequitur bonum vero semen hi sunt filii regni. Remigius. Idest sancti et electi viri, qui inter filios regni computantur.

Augustinus contra faustum. Zizania autem exponit dominus non aliqua falsa veris Scripturis immissa, sicut Manichaeus interpretatur; sed omnes filios maligni, idest, imitatores diabolicae falsitatis: unde sequitur zizania autem sunt filii nequam; per quos omnes impios et malignos vult intelligi. Augustinus de quaest.

Evang.. Omnis autem immunditia in segete zizania dicuntur.

Sequitur inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus. Chrysostomus in Matth..

Etenim hoc diabolicae est machinationis, veritati semper inserere errorem.

Sequitur messis vero consummatio saeculi est. Alio autem loco ait, de Samaritanis loquens: levate oculos vestros, et considerate regiones, quoniam iam albae sunt ad messem; et rursus: messis quidem multa, operarii autem pauci: in quibus verbis messem dicit iam adesse. Qualiter ergo hic eam dicit esse futuram? sed sciendum, quod in alia significatione messem dicit: unde et ibi dicit, quod alius est qui seminat, et alius qui metit; hic autem eundem dicit esse qui seminat et qui metit: quoniam ibi non ad sui differentiam, sed apostolorum, prophetas induxit: etenim ipse Christus per prophetas seminavit in Iudaeis et Samaritanis.

Idem ergo nominat semen et messem secundum aliud et aliud. Cum enim de obedientia loquatur, et persuasionem ad fidem, tunc vocat messem, sicut in quo totum perficitur: sed cum inquit de fructu auditionis verbi Dei, tunc consummationem dicit messem, sicut hic. Remigius.

Per messem enim designatur dies iudicii, in quo separandi sunt boni a malis; quod fiet ministerio Angelorum: unde infra dicitur, quod veniet filius hominis cum Angelis suis iudicare: propter quod sequitur messorum autem Angeli sunt.

Sequitur sicut ergo zizania colliguntur et igni comburuntur, sic erit in consummatione saeculi: mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem.

Augustinus de Civ. Dei.

Numquid de regno illo ubi sunt nulla scandala? de regno ergo isto eius quod est hic, scilicet ecclesia, colligentur. Augustinus de quaest. Evang..

Quod autem primo separantur zizania, hoc est quia tribulatione praecedente separabuntur impii a piis: quod per bonos Angelos intelligitur fieri, quia officia vindictae possunt implere boni bono animo, quomodo lex, quomodo iudex; officia vero misericordiae mali implere non possunt.

Chrysostomus in Matth.. Vel potest intelligi de regno caelestis ecclesiae; et tunc ostenditur hic duplex poena: videlicet quod excidunt a gloria, in hoc quod dicit et colligent de regno eius omnia scandala, scilicet ne scandala in regnum eius intrent; et quod comburuntur, in hoc quod subdit et mittent eos in caminum ignis. Hieronymus.

Omnia autem scandala referuntur ad zizania. Hoc autem quod dicit et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem, inter haereticos et schismaticos qui faciunt iniquitatem, voluit distinguere: ut per eos qui faciunt scandala intelligantur haeretici; per eos vero qui faciunt iniquitatem, intelligantur schismatici. Glossa. Vel aliter. Per scandala possunt intelligi illi qui praebent proximo occasionem offensionis, aut ruinae; per facientes iniquitatem quoscumque peccantes. Rabanus.

Observe quod dicit et eos qui faciunt iniquitatem: non qui fecerunt, quia non qui conversi sunt ad poenitentiam, sed solum qui permanent in peccatis, aeternis cruciatibus mancipandi sunt. Chrysostomus in Matth.. Vide autem ineffabilem Dei amorem ad homines; est enim ad beneficia promptus, et ad poenam tardus: cum enim seminat, per seipsum seminat; cum autem punit, per alios: mittit enim ad hoc Angelos suos.

Sequitur ibi erit fletus et stridor dentium.

Remigius. His verbis demonstratur vera corporum resurrectio: nihilominus ostenditur per hoc duplex poena inferni, scilicet nimii caloris, et nimii frigoris.

Sicut autem scandala referuntur ad zizania, ita iusti reputantur in filios regni; de quibus sequitur tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. In praesenti enim saeculo fulget lux sanctorum coram hominibus, post consummationem autem mundi ipsi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris sui. Chrysostomus in Matth.. Non quia ita solum sicut sol; sed quia hoc sidere aliud magis luculentum non noscimus, cognitis nobis utitur exemplis. Remigius. Quod autem dicit tunc fulgebunt, intelligendum est quia et nunc fulgent in exemplum aliorum; sed tunc fulgebunt sicut sol ad laudandum Deum.

Sequitur qui habet aures audiendi audiat. Rabanus. Idest, qui habet intellectum intelligat, quia mystice haec omnia intelligenda sunt.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in Matth..

Parabola quas supra dominus posuerat de fermento et sinapi, ad virtutem evangelicae praedicationis referuntur, quoniam superavit orbem terrarum; nunc autem ut pretiositatem et magnificentiam eiusdem ostenderet, proponit parabolam de thesauro et margarita, dicens simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro.

Praedicatio enim evangelii occultata est in mundo, et si non vendideris omnia, non emes eam; et cum gaudio hoc oportet facere: unde sequitur quem qui invenit homo abscondit. Hilarius in Matth..

Hic quidem thesaurus gratis invenitur.

Evangeliorum enim praedicatio in abscondito est; sed utendi et possidendi huiusmodi thesauri cum agro potestas non potest esse sine pretio: quia caelestes divitiae non sine damno saeculi possidentur. Hieronymus.

Quod autem abscondit, non de invidia facit; sed more servantis et nolentis prodere, abscondit in corde, quem pristinis praetulit facultatibus. Gregorius in evang.. Vel aliter. Thesaurus in agro absconditus est caeleste desiderium; ager vero in quo thesaurus absconditur, est disciplina studii caelestis: quem scilicet thesaurum cum invenit homo abscondit, scilicet ut servet: quia studium caelestis desiderii a malignis spiritibus custodire non sufficit ei qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In praesenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident.

Depraedari ergo desiderant qui thesaurum publice portant in via. Hoc autem dico, non ut proximi nostri opera nostra non videant; sed ut per hoc quod agimus, laudes exterius non quaeramus. Caelorum autem regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quae animus novit, surgat ad incognita; ut per hoc quod scit notum diligere, discat ignotum amare.

Sequitur et prae gaudio illius vadit, et vendit universa quae habet et emit agrum illum. Agrum profecto venditis omnibus comparat qui voluptatibus carnis renuntians, cuncta sua terrena desideria per disciplinae caelestis custodiam calcit. Hieronymus.

Vel thesaurus iste, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, aut Deus verbum est, qui in carne Christi videtur absconditus; aut sanctae Scripturae, in quibus reposita est notitia salvatoris. Augustinus de quaest.

Evang.. Hunc autem thesaurum dixit in agro absconditum, scilicet duo testamenta in ecclesia; quae cum quis ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere; et vadit, et vendit omnia sua, et emit illum; idest, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sit dives cognitione Dei.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Evangelica praedicatione non solum lucrum multiplex praebet ut thesaurus, sed et pretiosa est ut margarita: unde post parabolam de thesauro ponit parabolam de margarita, dicens iterum simile est regnum caelorum homini negotiatori, etc.. In praedicatione enim duo oportet adesse: scilicet ab huius vitae negotiis separari, et vigilantes esse; quod negotiatio designat.

Una autem est veritas et non partita; et propter hoc una margarita dicitur inventa.

Et sicut qui margaritam habet, ipse quidem novit quod dives est, aliis vero non est cognitus, multoties eam manu detinens propter eius parvitatem, ita est in praedicatione evangelii: qui enim eam detinent, sciunt se divites esse; infideles autem hunc thesaurum nescientes, divitias nostras ignorant. Hieronymus. Bonae autem margaritae possunt intelligi lex et prophetae. Audi ergo, Marcion et Manichaeae, quod bonae margaritae sunt lex et prophetae. Una ergo pretiosissima margarita est scientia salvatoris, et sacramentum passionis et resurrectionis illius; quod cum invenerit homo negotiator, similis Pauli apostoli, omnia legis prophetarumque mysteria, et observationes pristinas, in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit, ut Christum lucrifaciat; non quod inventio bonae margaritae condemnatio sit veterum margaritarum; sed quod comparatione eius omnia alia gemma sit vilior.

Gregorius in evang.. Vel per margaritam pretiosam intelligitur caelestis vitae dulcedo, quam inventam omnia vendens emit: quia qui caelestis vitae dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognoverit, ea quae in terris amaverat, libenter cuncta derelinquit: deforme conspicitur quicquid de terrena rei placebat specie, quia sola pretiosae margaritae claritas fulget in mente. Augustinus de quaest. Evang.. Vel homo cum quaerat bonas margaritas, invenit unam pretiosam: quia quaerens homines bonos, cum quibus utiliter vivat, invenit unum sine peccato Jesum Christum; aut praecepta quaerens, quibus servatis, cum hominibus recte conversetur, invenit dilectionem proximi (in quo uno dicit apostolus omnia contineri); aut bonos intellectus quaerens, invenit illud verbum quo cuncti continentur: in principio erat verbum, quod est lucidum candore veritatis, et solidum firmitate aeternitatis, et undique sibi simile pulchritudine veritatis; qui Deus penetrata testudine intelligendus est.

Quodlibet illorum vero trium sit, vel si aliud occurrere potuerit quod margaritae unius pretiosae nomine significetur; pretium eius est nos ipsi, qui ad eam possidendam non sumus liberi, nisi omnibus pro nostra liberatione contemptis quae temporaliter possidentur. Venditis enim rebus nostris, nullum aliud pretium maius accipimus quam nos ipsos (quia talibus implicati, nostri non eramus), ut rursus nos pro illa margarita demus: non quia tantum valet, sed quia plus dare non possumus.

#11 Lectio 11

Chrysostomus in Matth..

Postquam per praedictas parabolas evangelicam praedicationem commendaverat, ut non confidamus in praedicatione solum, neque fidem nobis aestimemus sufficere ad salutem, aliam parabolam terribilem subdit, dicens iterum simile est regnum caelorum sagenae Missae in mare. Hieronymus.

Impleto enim ieremiae vaticinio dicentis: ecce ego mittam ad vos piscatores multos, postquam autem audierunt Petrus et Andreas, Iacobus et ioannes: sequimini me: faciam vos piscatores hominum, contexuerunt sibi ex veteri et ex novo testamento sagenam evangelicorum dogmatum, et miserunt eam in mare huius saeculi; quae usque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de salsis et amaris gurgitibus quicquid inciderit, idest bonos homines et malos; et hoc est quod subdit ex omni genere piscium congreganti. Gregorius in evang..

Vel aliter. Sancta ecclesia sagenae comparatur, quia et piscatoribus est commissa, et per eam quisque ad aeternum regnum a praesentis saeculi fluctibus trahitur, ne aeternae mortis profundo mergatur: quae ex omni genere piscium congregat, quia ad peccatorum veniam sapientes et fatuos, liberos et servos, divites et pauperes, fortes et infirmos vocat: quae sagenae scilicet tunc universaliter impletur, cum in fine suo humani generis summa concluditur: unde sequitur quam, cum impleta esset educentes et secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sicut enim mare saeculum, ita saeculi finem significat littus maris: in quo scilicet fine, boni pisces in vasis eliguntur, mali proiciuntur foras: quia et electus quisque in tabernacula aeterna recipitur, et interni regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi protrahuntur.

Nunc enim malos bonosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagenae continet; sed littus indicat sagenae ecclesiae quid trahebat. Hieronymus. Dum enim sagenae extrahetur ad littus, tunc verum discernendorum piscium indicium demonstrabitur. Chrysostomus in Matth..

Quid autem distat haec parabola a parabola zizaniorum? etenim illic hi quidem salvantur, hi autem pereunt, sicut et hic. Sed illic quidem propter pravorum dogmatum haeresim, et in anteriori parabola de semine, quia non attendebant quae dicebantur; hic autem propter vitae nequitiam, propter quam quamvis et piscatione capti, idest cognitione Dei fruentes, non possunt salvari. Ne autem audiens quoniam malos foras miserunt, aestimes hanc poenam non esse periculosam, per expositionem eius gravitatem ostendit, dicens: sic erit in consummatione saeculi: exibunt Angeli, etc.. Quamvis alibi dicat, quod ipse segregabit eos sicut separat pastor oves, hic Angelos hoc facere dicit, sicut et in parabola zizaniorum. Gregorius in evang.. Timendum est autem hoc potius quam exponendum: aperta enim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiae suae excusationem recurreret, si quid de aeterno supplicio obscure diceretur. Rabanus. Cum enim venerit finis mundi, tunc verum discernendorum piscium indicium demonstrabitur; et quasi in quodam quietissimo portu boni mittentur in vasa caelestium mansionum; malos autem torrendos et exsiccandos, Gehennae flamma suscipiet.

#12 Lectio 12

Chrysostomus in Matth..

Recedentibus turbis, dominus discipulis in parabolis loquitur; ex quibus sapientiores sunt facti, ita quod intelligunt quae dicuntur: quocirca dicit eis intellexistis haec omnia? dicunt ei: etiam. Hieronymus.

Ad apostolos enim proprie sermo est, quos non vult audire tantum ut populum, sed etiam intelligere ut magistros futuros. Chrysostomus in Matth..

Deinde quia intellexerunt, rursus eos laudat: unde sequitur ait illis: ideo omnis Scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera. Augustinus de Civ. Dei. Non dixit: vetera et nova: quod utique dixisset, nisi maluisset meritum ordinem servare quam temporum.

Manichaei etiam dum sola Dei promissa nova tenere se arbitrantur, remanent in vetustate carnis, et novitatem inducunt erroris. Augustinus de quaest.

Evang.. Utrum autem ista conclusione exponere voluit quem dixerit thesaurum in agro absconditum (quoniam sanctae Scripturae intelliguntur, quae nomine duorum testamentorum novi et veteris concluduntur); an ostendere voluit, eum doctum habendum in ecclesia qui etiam Scripturas veteres parabolis explicatas intellexerit, ab istis novis accipiens regulas, quia et ista dominus per parabolas enuntiavit; ut si ipse, in quo illa complentur et manifestantur, per parabolas adhuc loquitur, donec passio eius velum discindat, ut nihil sit occultum quod non reveletur; multo magis illa quae tam longe de illo scripta sunt, parabolis operta esse noverimus: quae cum Iudaei ad litteram accipiant, noluerunt esse docti in regno caelorum. Gregorius in evang..

Sed si per novum et vetus quod dicitur, utrumque testamentum accipimus, Abraham doctum fuisse denegamus, qui novi et veteris testamenti etsi facta novit, minime verba nuntiavit. Moysen quoque docto patrifamilias comparare non possumus: quia etsi testamentum edocuit vetus, novi tamen dicta non protulit. Sed in eo quod hic dicitur, intelligi valet quia non de his qui fuerant, sed de his qui esse in ecclesia poterant, loquebatur; qui tunc nova et vetera proferunt, cum utriusque testamenti praedicamenta vocibus et moribus loquuntur. Hilarius in Matth..

Discipulis enim est locutus, quos Scribas propter scientiam nuncupat, eo quod intellexerint ea quae ille nova et vetera, idest in evangeliiis et lege protulit, quae sunt et eiusdem patrifamilias, uniusque utraque thesauri: ipsos etiam sub patrifamilias nomine sibi comparat, eo quod doctrinam de spiritus sancti thesauro suo novorum ac veterum sunt adepti. Hieronymus.

Vel apostoli instructi Scribae dicuntur, quasi notarii salvatoris, qui verba illius et praecepta signabant in tabulis cordis carnalibus rerum caelestium sacramentis, et pollebant opibus patrifamiliae, eicientes de thesauro doctrinarum suarum nova et vetera: ut quicquid in evangelio praedicabant, legis et prophetarum vocibus comprobarent.

Unde et sponsa dicit in cantico canticorum: nova cum veteribus, dilecte mi, servavi tibi. Gregorius in evang..

Vel aliter. Vetus est ut pro culpa humanum genus in aeterna poena intereat, et novum ut conversus in regnum vivat. Prius autem de regni similitudine thesaurum inventum ac margaritam bonam protulit; postmodum inferni poenas de malorum combustionem narravit: atque in conclusione subiungit ideo doctus Scriba, etc.; ac si dicat: ille in sancta ecclesia doctus praedicator est qui et nova scit proferre de suavitate regni, et vetusta dicere de terrore supplicii: ut vel poenae terreant quos praemia non invitant.

#13 Lectio 13

Hieronymus. Post parabolas quas dominus ad populum est locutus, et quas soli apostoli intelligunt, transit in patriam suam, ut ibi apertius doceat: et hoc est quod dicitur et factum est, cum consummasset Jesus parabolas istas transiit inde; et veniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum. Augustinus de cons.

Evang.. A superiori sermone parabolarum istarum sic transit ut non ostendat consequentis ordinis necessitatem; praesertim quia Marcus ab istis parabolis non in quod matthaeus, sed in aliud intendens, in quod et Lucas, ita contexit narrationem ut credibilis ostendatur hoc esse potius consequenter gestum quod ipsi duo consequenter adiungunt, de navi scilicet in qua dormiebat Jesus, et de miraculo expulsorum Daemoniorum; quae matthaeus superius recolens interposuit. Chrysostomus in Matth.. Patriam autem eius hic Nazareth vocat: non enim fecit ibi

virtutes multas, ut infra dicitur, sed in capharnaum fecit multa signa; sed doctrinam eis ostendit non minorem admirationem habentem quam signa. Remigius.

In synagogis autem docebat, ubi plurimi conveniebant: quia propter multorum salutem de caelis descendit ad terras.

Sequitur ita ut mirarentur et dicerent: unde huic sapientia haec et virtutes? sapientia refertur ad doctrinam; virtutes vero ad miraculorum operationem. Hieronymus.

Mira stultitia Nazaraeorum. Mirantur unde habeat sapientiam sapientia, et virtutes virtus; sed error in promptu est, quia fabri filium suspicantur: unde et dicunt nonne hic est fabri filius? chrysostomus in Matth.. Per omnia ergo erant insensati, vilipendentes eum ab eo qui aestimabatur esse pater; quamvis multa horum exempla habentes in antiquis temporibus, et patrum ignobilium nobiles videntes filios: etenim David cuiusdam agricolae iesse fuit filius, et Amos cuiusdam pastoris, et ipse pastor. Oportebat enim propter hoc maxime eum honorare, quoniam a talibus existens talia loquebatur.

Et hoc enim manifestum quoniam non ex humana diligentia erat, sed ex divina gratia. Augustinus in serm. Dom. Infra oct. Epiph.. Est autem pater Christi faber Deus, qui totius mundi opera fabricatus est, arcam Noe disposuit, Moysi tabernaculum ordinavit, arcam testamenti instituit.

Fabrum dixerim, qui mentem rigidam explanat, ac cogitationes superbas excidit.

Hilarius in Matth.. Fabri etiam hic erat filius, ferrum ignea vincentis ratione, saeculi virtutem iudicio decoquentis, massamque formantis in omne opus utilitatis humanae; formam scilicet corporum nostrorum in diversa membrorum ministeria, et ad omnia aeternae vitae opera fingentis.

Hieronymus. Cum autem errent in patre, non est mirandum si errent in fratribus: unde subditur nonne eius mater dicitur maria, et fratres eius Iacobus et ioseph et simon et Iudas? et sorores eius nonne apud nos omnes sunt? Hieronymus contra Helvidium. Fratres domini hic appellantur filii materterae eius mariae; et haec est mater Iacobi et ioseph, idest maria Cleophae uxor Alphaei; et haec dicta est maria mater Iacobi minoris. Augustinus de quaest. Evang.. Non ergo mirum est dictos esse fratres domini ex materno genere quoscumque cognatos: cum etiam ex cognatione ioseph dici potuerint fratres eius ab illis qui eum patrem domini esse arbitrabantur. Hilarius in Matth..

Inhonoratur ergo dominus a suis; et quamquam docendi prudentia et operandi virtus admirationem commoveret, non tamen credunt haec in nomine domini agere, et paternae artis quodam opprobrio lacessunt. Inter tot ergo magnifica quae gerebat, corporis eius contemplatione commovebantur; et ideo dicunt unde huic omnia ista? sequitur et sic scandalizabantur in eo. Hieronymus. Error Iudaeorum salus nostra est, et haereticorum condemnatio: intantum enim cernebant hominem Jesum Christum ut putarent filium fabri. Chrysostomus in Matth.. Intuere enim Christi mansuetudinem: conviciatus est; sed cum multa mansuetudine respondit: unde sequitur Jesus autem dixit eis: non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Remigius. Prophetam seipsum appellat; quod et Moyses manifestat cum dicit: prophetam suscitabit Deus de fratribus vestris vobis.

Et hoc sciendum, quia non solum Christus, qui est caput omnium prophetarum, sed etiam ieremias, Daniel, et ceteri minores prophetae maioris honoris et dignitatis fuerunt apud externos quam apud suos.

Hieronymus. Propemodum enim naturale est cives semper civibus invidere: non enim considerant praesentia viri opera, sed fragilis recordantur infantiae: quasi non et ipsi per eosdem aetatum gradus ad maturam aetatem venerint. Hilarius in Matth.. Inhonorabilem etiam prophetam in patria sua esse respondit, quia in Iudaea esset usque ad crucis sententiam condemnandus, et quia penes solos fideles Dei virtus est: et propter eorum incredulitatem operibus divinae virtutis abstinuit: unde sequitur et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem eorum.

Hieronymus. Non quod etiam incredulis illis facere non potuit virtutes multas; sed quod ne multas faciens virtutes, cives incredulos condemnaret. Chrysostomus in Matth.. Si autem admiratio ei adveniebat ex miraculis, quare non multa fecit? quia non ad ostentationem suam inspiciebat, sed ad ea quae aliis erant utilia. Hoc igitur non proveniente, despexit quod erat sui ipsius, ut non poenam eis augeat. Cur igitur vel pauca fecit signa? ut non dicant: si utique facta essent signa, nos credidissemus. Hieronymus.

Potest etiam aliter intelligi: quod Jesus despiciatur in domo, et in patria sua, hoc est in populo Iudaeorum; et ideo ibi pauca signa fecerit, ne penitus inexcusabiles fierent; maiora autem signa quotidie in gentibus per apostolos facit non tam in sanatione corporum quam in animarum salute.

|+14 Capitulus 14

|#1 Lectio 1

Glossa. Quia supra evangelista ostenderat quomodo Pharisaei Christi miracula calumniabantur, concives autem eius haec admirantes, Christum tamen contemnebant, refert nunc quam opinionem ex auditis miraculis Herodes de Christo conceperat: unde dicitur in illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam iesu.

Chrysostomus in Matth.. Non absque causa hic tempus evangelista designat, sed ut discas tyranni superbiam et negligentiam: neque enim a principio didicit ea quae erant de Christo, sed post plurimum tempus: sic etiam multi

qui in potestatibus sunt multa elatione circumdati, huiusmodi tarde addiscunt, quia non multam horum faciunt curam. Augustinus de cons. Evang.. Dixit autem matthaeus in illo tempore, non: in illo die, vel ipsa hora: nam et marcus quidem hoc eodem modo dicit, sed non eodem ordine; sed postquam discipulos ad praedicandum misit; nulla tamen facta necessitate, qua hoc consequenter gestum esse intelligeretur. Lucas etiam narrandi eum ordinem tenet quem et marcus; nec ipse tamen rerum gestarum ordinem fuisse eundem credi cogit. Chrysostomus in Matth.. Vide ergo quam magnum quid est virtus: nam et defunctum iohannem Herodes formidavit, et de resurrectione philosophatur: et ideo sequitur et ait pueris suis: hic est iohannes baptista: ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo. Rabanus. Sed quanta est invidia Iudaeorum, ex isto loco docemur.

Ioannem enim a mortuis potuisse resurgere nullo attestante Herodes alienigena pronuntiavit; Iudaei vero Christum quem prophetae praedixerant, non resurrexisse, sed furtim ablatum esse credere maluerunt. In quo insinuatur, quod promptior est animus gentium ad credulitatem quam Iudaeorum. Hieronymus.

Quidam autem ecclesiasticorum interpretum quaerit quare Herodes ista sit suspicatus, ut putet iohannem a mortuis resurrexisse: quasi alieni erroris nobis reddenda sit ratio, aut ex his verbis habeat occasionem haeresis metempsychoseos, quae post multos annorum circulos in diversa corpora dicit animas insinuari: cum eo tempore quo iohannes decollatus est, dominus triginta annorum esset. Rabanus. Bene autem de resurrectionis virtute omnes senserunt, quod maioris potentiae sunt sancti futuri cum a mortuis resurrexerint, quam fuere dum adhuc carnis infirmitate gravarentur: propterea dicit et ideo virtutes operantur in eo. Augustinus de cons. Evang..

Lucas autem dicit: et ait Herodes: iohannem ego decollavi. Quid est iste de quo audio talia? quia ergo haesitantem Lucas commemoravit Herodem, intelligendum est, aut post hanc haesitationem confirmasse in animo suo quod ab aliis dicebatur, cum dixit pueris suis, sicut hic matthaeus narrat, hic est iohannes baptista; aut ita pronuntianda sunt haec verba ut haesitantem adhuc indicent: utroque enim modo pronuntiari potest: ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis accipiamus, aut adhuc eum haesitantem, ut Lucas commemorat.

Remigius. Forte autem quaeret aliquis quare dicat matthaeus in illo tempore audivit Herodes, cum longe superius dicat, quod mortuo Herode, reversus est dominus ex Aegypto. Sed haec quaestio solvitur, si intelligatur duos fuisse Herodes: mortuo namque priore Herode, successit ei Archelaus filius eius, qui post decem annos relegatus est exilio apud viennam urbem Galliae. Deinde caesar augustus iussit dividi illud regnum in tetrarchias, et tres partes dedit filiis Herodis. Iste ergo Herodes qui iohannem decollavit, est filius maioris Herodis, sub quo dominus natus est; et ut hoc ostenderet evangelista, addit tetrarcha.

Glossa. Quia vero dixerat de opinione resurrectionis iohannis, cum nihil de morte dixisset, ideo revertitur, et narrat qualiter obierit. Chrysostomus in Matth..

Et hanc historiam nobis evangelista non principaliter inducit, quia totum studium fuit ei dicere de Christo, et nihil aliud, nisi ad hoc conferre deberet.

Dicit ergo Herodes tenuit iohannem et alligavit eum. Augustinus de cons. Evang..

Lucas quidem non eodem ordine recordatur, sed circa baptismum quo dominus baptizatus est; unde hoc praeoccupasse intelligitur, ut narret quod multo post factum est. Cum enim commemorasset iohannes verba de domino, quod ventilabrum in manu eius sit, continuo hoc subiecit, quod non continuo factum esse iohannes evangelista exponit, cum commemoraret, postea quam baptizatus est Jesus, iisse eum in Galilaeam, et post rediisse in Iudaeam, et ibi baptizasse circa iordanem, antequam iohannes in carcerem missus esset.

Sed nec matthaeus nec marcus eo ordine de iohanne in carcerem misso in sua narratione posuerunt: quod factum apparet in eorum scriptis: nam et ipsi dixerunt, tradito iohanne dominum iisse in Galilaeam; et post multa quae fecit ibi, ex occasione famae venientis ad Herodem de Christo, narrant omnia quae de iohanne fuerunt incluso et occiso. Causam autem quare positus sit in carcerem, ostendit cum dicit propter Herodiam uxorem fratris sui. Dicebat enim illi iohannes: non licet tibi habere eam. Hieronymus. Vetus narrat historia, Philippum Herodis maioris filium, fratrem huius Herodis, duxisse uxorem Herodiam filiam arethae regis Arabum; postea vero socerum eius, exortis quibusdam contra generum simultatibus, tulisse filiam suam, et in dolorem prioris mariti, Herodis inimici eius nuptiis copulasse.

Ergo iohannes baptista, qui venerat in spiritu et virtute eliae, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat et iezabel, arguit Herodem et Herodiam, quod illicitas nuptias fecerint, et non liceat fratre vivente germano, uxorem eius ducere; malens periclitari apud regem, quam propter adulationem esse immemor praeceptorum Dei. Chrysostomus in Matth.. Non tamen uxori loquitur, sed viro eius, quoniam principalior erat hic; forsitan enim legem Iudaeorum tenebat; et ideo iohannes eum ab adulterio prohibuit.

Sequitur et volens eum occidere timuit populum. Hieronymus. Seditionem quidem populi verebatur propter iohannem, a quo sciebat turbas in iordane plurimas baptizatas; sed amore vincebatur uxoris, ob cuius ardorem etiam Dei praecepta neglexerat.

Glossa. Timor enim Dei corrigit; timor hominum differt, sed voluntatem non aufert: unde et avidiores reddit ad crimen quos aliquando suspendit a crimine.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Postquam enarravit evangelista incarcerationem iohannis, prosequitur de occisione ipsius, dicens die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio. Hieronymus.

Nullum invenimus alium observasse diem natalis sui, nisi Herodem et Pharaonem: ut quorum erat par impietas, esset una solemnitas. Remigius. Et sciendum, quod consuetudo est non solum divitum, sed etiam pauperum mulierum, ita pudice filias suas nutrire ut vix ab extraneis videantur. Haec autem impudica mulier impudice filiam suam nutrit, quam non docuit pudorem, sed saltationem. Nec minus reprehendus est Herodes, qui oblitus est domum suam esse aulam regiam, quam praedicta mulier fecerat theatrum: unde sequitur et placuit Herodi: unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. Hieronymus.

Ego autem non excuso Herodem quod invitus et nolens propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iuravit ut futurae occisionis machinas praepararet: alioquin, si ob iusiurandum fecisse se dicit, si matris, si patris postulasset interitum, facturus fuerat, an non? quod in se ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit in propheta. Isidorus. In malis ergo promissis rescinde fidem. Impia est promissio quae scelere adimpletur. Illud non est observandum sacramentum quo malum incaute promittitur.

Sequitur at illa praemonita a matre sua, da mihi, inquit, hic in disco caput iohannis baptistae. Hieronymus. Herodias enim timens ne Herodes aliquando resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitae nuptiae repudio solverentur, monet filiam ut in ipso statim convivio iohannis caput postulet: digno operi saltationis dignum sanguinis praemium. Chrysostomus in Matth.. Duplex est autem hic puellae accusatio: et quoniam saltavit, et quoniam ita ei placuit ut occisionem expeteret in mercedem. Vide autem qualiter crudelis et qualiter mollis est Herodes: seipsum enim obnoxium iuramento facit, illam autem dominam petitionis constituit. Quia ergo scivit quod ex eius petitione malum eveniebat, tristatus est: unde sequitur et contristatus est rex.

Virtus enim etiam apud malos admiratione et laudibus digna est. Hieronymus. Vel aliter. Consuetudinis Scripturarum est ut opinionem multorum sic narret historicus quomodo eo tempore ab omnibus credebatur.

Sicut ioseph ab ipsa quoque maria appellabatur pater iesu, ita et nunc Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant. Dissimulator enim mentis suae, et artifex homicidii, tristitiam praeferebat in facie, cum laetitiam haberet in mente.

Sequitur propter iusiurandum, et propter eos qui pariter recumbebant iussit dari. Scelus excusat iuramento, ut sub occasione pietatis impius fieret. Quod autem subicit et propter eos qui pariter discumbebant, vult omnes sceleris sui esse consortes, ut in luxurioso convivio cruentae epulae deferrentur. Chrysostomus in Matth.. Si autem testes habere periurationis formidavit, quanto magis timuisse oportebat tam iniquae occisionis tantos testes habere? Remigius. Sed in eo minus peccatum factum est causa maioris peccati: nam quia libidinosam voluntatem non extinxit, idcirco ad luxuriam usque pervenit; et quia luxuriam non coercuit, ideo ad reatum homicidii descendit: unde sequitur misitque et decollavit iohannem in carcere; et allatum est caput eius in disco. Hieronymus. Legimus in Romana historia, flaminium ducem Romanorum, quod accubanti iuxta meretriculae, quae nunquam vidisse se diceret hominem decollatum, assensus sit ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, a censoribus pulsum curia, quod epulas sanguini commiscuerit, et mortem, quamvis noxii hominis, in alterius delicias praestiterit, ut libido et homicidium pariter miscerentur.

Quanto scelerator Herodes et Herodias, ac puella quae saltavit: in pretium sanguinis petiit caput prophetae, ut haberet in potestate linguam, quae illicitas nuptias arguebat.

Sequitur et datum est puellae et attulit matri suae. Glossa. Ut habeat in potestate linguam quae illicitas nuptias arguebat. Gregorius Moralium.

Sed non sine admiratione gravissima perpendo, quod ille prophetiae spiritu intra matris uterum impletus, quo inter natos mulierum nemo maior surrexit, ab iniquis in carcerem mittitur; et pro puellae saltu capite truncatur; et vir tantae severitatis pro risu turpium moritur. Numquidnam credimus aliquid fuisse quod in eius vita illa sic despecta mors tergeret? sed idcirco Deus suos sic premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis.

Hinc ergo unusquisque colligat quid illi passuri quos reprobat, si sic cruciat quos amat. Gregorius Moralium.

Neque autem iohannes de confessione Christi, sed de iustitiae veritate requisitus occubuit. Sed quia Christus est veritas, usque ad mortem pro Christo quasi pro veritate pervenit.

Sequitur et accedentes discipuli eius tulerunt corpus eius et sepelierunt illud.

Hieronymus. In quo ipsius iohannis et salvatoris discipulos intelligere possumus.

Rabanus. Narrat autem iosephus vinctum iohannem in castellum mecheronta adductum, ibique truncatum; ecclesiastica vero narrat historia sepultum eum in Sebastia urbe palaestinarum, quae quondam Samaria dicta est. Chrysostomus in Matth..

Intende autem qualiter discipuli iohannis iam magis familiares facti sunt iesu: ipsi enim sunt qui annuntiaverunt ei quod factum est de iohanne: unde sequitur et venientes nuntiaverunt iesu. Etenim universos dimittentes ad ipsum confugiunt; et ita paulatim post calamitatem et responsionem a Christo datam directi sunt.

Hilarius in Matth.. Mystice autem iohannes praetulit formam legis: quia lex Christum praedicavit, et iohannes profectus ex lege est, Christum ex lege praenuntians.

Herodes vero princeps est populi, et populi princeps subiectae sibi universitatis nomen causamque complectitur.

Iohannes ergo Herodem monebat ne fratris sui uxorem sibi iungeret. Sunt enim atque erant duo populi: circumcisionis et gentium. Hi igitur fratres ex eodem sunt humani generis parente; sed Israellem lex admonebat

ne opera gentium et infidelitatem sibi iungeret, quae ipsis tamquam vinculo coniugalis amoris annexa est. Die autem natalis, idest rerum corporalium gaudiis, Herodiadis filia saltavit: voluptas enim tamquam ex infidelitate orta, per omnia Israel gaudia totis illecebris suae cursibus efferebatur, cui se etiam sacramento venalem populus addixit: sub peccatis enim et saeculi voluptatibus Israelitae vitae aeternae munera vendiderunt. Haec matris suae, idest infidelitatis, instinctu oravit deferri sibi caput iohannis, idest gloriam legis; sed populus boni eius quod in lege erat conscius, voluptatis conditionibus non sine periculi sui dolore concedit; scitque se talem praeceptorum gloriam non oportuisse concedere; sed peccatis tamquam sacramento coactus, et principum adiacentium metu atque exemplo depravatus et victus, illecebris voluptatis moestus obtemperat. Igitur inter reliqua dissoluti populi gaudia, in disco iohannis caput offertur: damnum scilicet legis, voluptas corporum, et saecularis luxu augetur.

Igitur per puellam ad matrem defertur; ac sic probrosus Israel etiam voluptati et infidelitati suae gloriam legis addixit. Finitis igitur legis temporibus, et cum iohanne sepultis, discipuli eius res gestas domino annuntiant, ad evangelia scilicet ex lege venientes. Hieronymus.

Vel aliter. Nos usque hodie cernimus in capite iohannis prophetae, Iudaeos Christum, qui caput prophetarum est, perdidisse. Rabanus. Sed et linguam et vocem apud eos perdidit propheta. Remigius.

Vel aliter. Decollatio iohannis signat minorationem famae illius quae aestimatur a populo Christus, sicut exaltatio domini in cruce signat profectum fidei: unde iohannes dixerat: illum oportet crescere, me autem minui.

#3 Lectio 3

Glossa. Salvator, audita nece sui baptistae, secessit in locum desertum: unde sequitur quod cum audisset Jesus, secessit inde in navicula in locum desertum seorsum. Augustinus de cons. Evang..

Hoc autem continuo post iohannis passionem evangelista factum esse commemorat: unde post haec, facta sunt illa quae primo narrata sunt; quibus motus Herodes dixit: hic est iohannes. Illa enim posteriora debent intelligi quae ad Herodem pertulit fama, ut moveretur, et haesitaret quisnam iste esse posset de quo audiret talia, cum iohannem ipse occidisset. Hieronymus.

Non autem secedit in locum desertum, ut quidam arbitrantur, timore mortis; sed parcens inimicis suis, ne homicidium homicidio iungeret; vel in diem Paschae suum interitum differens, in quo propter sacramentum immolandum est agnus, et postes credentium sanguine respergendi: sive ideo secessit ut nobis praeberet exemplum temeritatis ultro se tradentium vitandae: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis qua se torquendos offerunt. Ob hanc causam in alio loco praecipit: cum persecuti vos fuerint in ista civitate, fugite in aliam. Unde eleganter quoque evangelista non dicit: fugit in locum desertum, sed secessit, ut persecutores vitaverit magis quam timuerit. Potest etiam aliam ob causam, audito iohannis interitu, secessisse in desertum locum, ut credentium probaret fidem. Chrysostomus in Matth..

Vel ideo hoc fecit quia plura humanitas vult dispensare, nondum tempore existente denudandi suam manifeste Deitatem; propter quod et discipulis dixit, quod nulli dicerent quod ipse esset Christus. Post resurrectionem autem volebat hoc fieri manifestum. Ideo autem quamvis per se noverit quod factum est, tamen antequam nuntiaretur ei, non secessit, ut demonstraret per omnia incarnationis veritatem: non enim solo visu, sed operibus hoc credi volebat. Recedens vero non abiit in civitatem, sed in desertum in navigio, ut nullus sequeretur. Turbae autem neque ita desistunt, sed sequuntur; et neque quod gestum est de iohanne eos terruit: unde sequitur et, cum audissent turbae, secutae sunt eum pedestres de civitatibus. Hieronymus.

Secutae sunt autem eum pedestres, non in iumentis, non in vehiculis, sed proprio labore pedum, ut ardorem mentis ostenderent. Chrysostomus in Matth..

Et propter hoc statim retributionem acceperunt: unde sequitur et exiens vidit turbam multam et misertus est eis et curavit languidos eorum: etsi enim multa erat affectio eorum qui civitates dimittebant, et diligenter eum quaerebant, sed tamen quae ab ipso fiebant, omnis studii superexcedunt retributionem. Ideoque causam talis curationis misericordiam ponit.

Est autem magna misericordia quod omnes curat, et fidem non expetit.

Hilarius in Matth.. Mystice autem Dei verbum, lege finita, navem conscendens, ecclesiam adiit, in desertum descendit: relicta quippe conversatione Israel, in vacua divinae cognitionis pectora transit. Turba autem hoc audiens, dominum de civitate sequitur in desertum, de synagoga videlicet ad ecclesiam tendens: quam videns misertus est, et omnem languorem infirmitatemque curat, obsessas scilicet mentes et corda infidelitatis vitio ad intelligentiam novae praedicationis emundat. Rabanus. Illud quoque notandum, quod postquam dominus in desertum venerit, secutae sunt eum turbae multae: nam antequam veniret in solitudinem gentium, ab uno tantum populo colebatur.

Hieronymus. Relinquunt autem civitates suas, hoc est pristinas conversationes et varietates dogmatum. Egressus autem Jesus signat quod turbae quidem habebant eundi voluntatem, sed perveniendi vires non habuerunt; ideo salvator egreditur de loco, et obviam pergit.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Turbarum fidem ostendit quod dominum etiam famem patientes expectabant usque ad vesperam: ideo sequitur vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: desertus est locus, et hora iam praeteriit. Cibaturus quidem eos dominus expectat rogari, quasi ubique non insiliens prior ad miracula, sed vocatus. Ideo autem nullus de turba accedit: venerabantur enim eum abundanter, et neque famis sensum accipiebant amore instantiae.

Sed neque discipuli accedentes dicunt: ciba eos; adhuc enim imperfectius erant discipuli dispositi; sed dicunt desertus est locus: quod enim videbatur Iudaeis in eremo esse miraculum, cum dicerent: numquid potest parere mensam in deserto? hoc et per opera ostendit. Propter hoc autem et in desertum eos ducit, ut sine omni suspitione sit hoc miraculum, et nullus aestimet ex castello aliquo prope existenti inferri aliquid ad mensam. Sed quamvis desertus sit locus, tamen qui nutrit orbem terrarum, adest; etsi hora iam praeteriit, ut dicunt, tamen qui non erat horae suppositus, loquebatur. Et quamvis praeveniens discipulos dominus multos infirmos curaverit, tamen interim ita imperfecti erant quod neque quid de panibus facturus erat, poterant aestimare: unde subdunt dimitte turbas, ut euntes in castella emant sibi escas. Vide autem magistri sapientiam: non enim statim dixit eis: ego cibabo eos (neque enim hoc facile suscepissent); sed subditur Jesus autem dixit eis: non habent necesse ire; date illis vos manducare. Hieronymus.

In quo provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non habere testantibus, magnitudo miraculi notior fieret. Augustinus de cons. Evang.. Potest autem movere, si dominus, secundum narrationem iohannis, prospectis turbis, quaesivit a Philippo unde illis escae dari possent, quomodo sit verum quod matthaeus hic narrat prius dixisse domino discipulos ut dimitteret turbas, quo possent alimenta emere de proximis locis. Intelligitur ergo, post haec verba dominum inspexisse multitudinem, et dixisse Philippo quod iohannes commemorat, matthaeus autem et alii praetermiserunt. Et omnino talibus quaestionibus neminem moveri oportet, cum ab aliquo evangelistarum dicitur quod ab alio praetermittitur.

Chrysostomus in Matth..

Discipuli vero neque per praemissa verba directi sunt, sed adhuc ut homini loquuntur: unde sequitur responderunt ei: non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces. Addiscimus autem in hoc discipulorum philosophiam, qualiter contempserunt escam. Duodecim enim existentes, quinque panes habebant et duos pisces: contemptibilia enim illis erant corporalia, et a spiritualibus possidebantur. Quia igitur discipuli adhuc ad terram trahebantur, iam dominus inducere incipit quae ab ipso erant: unde sequitur qui ait eis: afferte illos mihi huc. Propter quid autem non facit panes ex nihilo, quibus turbam pascat? ut scilicet obstruat Marcionis et Manichaei os, qui creaturas alienant a Deo; et per opera doceat quoniam omnia quae videntur, eius opera et creationes sunt, et ut ostendat quoniam ipse est qui fructus tradidit, qui dixit a principio: terra germinet herbam virentem; neque enim hoc minus illo est. Non enim minus est de quinque panibus facere panes tantos, et de piscibus similiter, quam de terra educere fructum, et ab aquis reptilia, et alia animata; quod demonstrabat eum esse dominum terrae et maris. Oportet autem erudiri discipulorum exemplo: quoniam etsi pauca habuerimus, oportet ea retribuere indigentibus. Iussi namque discipuli afferre quinque panes, non dicunt: unde mitigabimus famem nostram? sed obediunt confestim: unde sequitur et cum iussisset turbam discumbere super faenum, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in caelum benedixit ac fregit. Quare autem aspexit in caelum et benedixit? oportebat namque credi de eo quoniam a patre est; et quoniam ei aequalis est, aequalitatem demonstrabat, cum potestate omnia faceret. A patre autem esse se monstrabat per hoc quod ad ipsum omnia referens faciebat, invocans eum ad ea quae fiebant: et ideo ut utrumque ostendat, nunc quidem potestate, nunc autem orans miracula facit. Deinde considerandum, quod in minoribus quidem respicit in caelum, in maioribus autem potestate omnia facit. Quando enim peccata dimisit, mortuos suscitavit, mare refrenavit, occulta cordium redarguit, oculos condidit caeci nati, quae solius Dei sunt, nequaquam videtur orans; quando autem panes multiplicans fecit quod his omnibus minus est, tunc respexit in caelum; ut discas quoniam et in minoribus non aliunde virtutem habet quam a patre. Simul autem erudit nos non prius tangere mensam, donec gratias egerimus ei qui cibum dat nobis. Propter hoc etiam et in caelum respicit: aliorum enim signorum multorum exempla habebant discipuli, huius autem nullum.

Hieronymus. Frangente autem domino, seminarium fit ciborum; si enim fuissent integri, et non in frusta discepti, et non divisi in multiplicem segetem, tantam multitudinem alere non poterant. Turbae autem a domino per apostolos alimenta suscipiunt: unde sequitur et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. Chrysostomus in Matth.. In quo quidem non solum eos honoravit, sed voluit ut hoc miraculo facto, non increduli fiant, neque obliviscantur cum praeterierit, manibus ipsis testantibus. Ideoque turbas dimittit prius famis sensum accipere, et discipulos accedere et interrogare: et ab ipsis accepit panes ut multa essent testimonia eius quod fiebat, et multas rememorationes haberent miraculi. Ex hoc autem quod nihil amplius quam panes et pisces eis dedit, et ex hoc quod omnibus communiter ea apposuit, humilitatem, parsimoniam, et caritatem qua omnia aestimarent communia, eos erudit; quod et a loco docuit, cum super faenum eos discumbere fecit: non enim nutrire solum corpora volebat, sed et animam erudire. Panes autem et pisces in discipulorum manibus augebantur: unde sequitur et manducaverunt omnes et saturati sunt. Sed neque usque ad hoc stetit miraculum: sed et superabundare fecit, non panes integros, sed fragmenta; ut ostendat quoniam illi panes neque quantum reliquiae erant, et ut

absentes discant quod factum est, et ne ullus quod factum est aestimet esse phantasiam; unde sequitur et tulerunt reliquias duodecim cophinos plenos fragmentorum. Hieronymus.

Unusquisque enim apostolorum de reliquiis salvatoris implet cophinum suum, ut ex reliquiis doceat vero fuisse panes qui multiplicati sunt. Chrysostomus in Matth.. Propter hoc duodecim cophinos superabundare fecit, ut et Iudas suum cophinum portaret. Accipiens autem fragmenta, dedit discipulis et non turbis quae adhuc imperfectius dispositae erant quam discipuli. Iuxta numerum quinque panum, et comedentium virorum quinque millium multitudo est: unde sequitur manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis. Chrysostomus in Matth..

Hoc enim erat plebis maxima laus; quoniam mulieres et viri astabant, quando hae reliquiae factae sunt. Hilarius in Matth.. Non autem quinque panes multiplicantur in plures, sed fragmentis fragmenta succedunt. Crescit Deinde materies, nescio utrum in mensarum loco, aut in sumentium manibus. Rabanus.

Hoc autem miraculum scripturus iohannes praemisit quia proximum esset Pascha; matthaeus vero et marcus hoc, interfecto iohanne, continuo factum esse commemorant: unde colligitur imminente paschali festivitate fuisse decollatum, et anno post sequente, cum paschale tempus rediret, mysterium dominicae passionis esse completum.

Hieronymus.

Omnia autem haec plena mysteriis sunt; hoc enim facit dominus non mane, non meridie, sed vespere, quando sol iustitiae occubuit. Remigius. Per vesperam enim mors domini designatur: quia postquam ille verus sol in ara crucis occubuit, famelicos satiavit. Vel per vesperum ultima aetas saeculi designatur, in qua filius Dei veniens, turbas in se credentium refecit.

Rabanus. Quod autem discipuli rogant dominum ut dimittat turbas, ut emant sibi cibos per castella, signat fastidium Iudaeorum contra turbas gentium, quos iudicabant magis aptos ut quaerent sibi cibum in conventiculis Pharisaeorum, quam divinorum librorum uterentur pastu. Hilarius in Matth.. Sed dominus respondit non habent necesse ire, ostendens eos quibus medetur, venalis doctrinae cibo non egere neque necessitatem habere regredi ad Iudaeam, cibosque mercari: iubetque apostolis ut escam darent. Numquid autem ignorabat non esse quod dari posset? sed erat omnis typica ratio explicanda: nondum enim concessum apostolis erat ad vitae aeternae cibum caelestem panem perficere ac ministrare: quorum responsio ad spiritualis intelligentiae ordinem tendit: quia adhuc sub quinque panibus, idest quinque libris legis, continebantur; et piscium duorum, idest prophetarum et iohannis praedicationibus aiebantur.

Rabanus. Vel per duos pisces et prophetias et Psalmos habemus: totum enim vetus testamentum in his tribus completur: lege, prophetis et Psalmis.

Hilarius. Haec igitur primum, quia in his adhuc erant, apostoli obtulerunt; sed ex his evangeliorum praedictio in maiorem suae virtutis abundantiam crescit. Accumbere post hoc supra faenum populus iubetur, non iam in terra iacens, sed lege suffultus: et tamquam terrae faeno, fructibus operis sui unusquisque substernitur. Hieronymus.

Vel discumbere iubentur super faenum, et secundum alium evangelistam, per quinquagenos et centenos, ut postquam calcaverint carnem suam, et saeculi voluptates quasi arens faenum sibi subiecerint, tunc per quinquagenarii numeri praesentiam, ad perfectum centesimi numeri culmen ascendant. Aspicit autem ad caelum, ut illuc dirigendos oculos doceat. Frangitur autem lex cum prophetis, et in eius medio proferuntur mysteria; ut quod integrum non alebat, divisum per partes alat gentium multitudinem.

Hilarius. Dantur autem apostolis panes, quia per eos erant divinae gratiae dona reddenda. Idem autem edentium numerus invenitur qui futurus fuerat creditorum: nam, sicut in libro actuum continetur, ex Israel populi infinitate virorum quinque millia crediderunt.

Hieronymus.

Comederunt autem quinque millia virorum, qui in perfectum virum creverant; mulieres autem et parvuli, sexus fragilis et aetas minor, numero indigni sunt: unde et in numerorum libro, servi, mulieres, et parvuli, et vulgus ignobile absque numero praetermittitur. Rabanus.

Turbis autem esurientibus, non nova creat cibaria; sed acceptis eis quae habebant discipuli, benedixit: quia veniens in carne, non alia quam quae praedicta sunt, praedicabat; sed legis et prophetarum scripta mysteriis grava esse demonstrat. Quod autem superest turbis, a discipulis tollitur; quia secretiora mysteria, quae a rudibus capi nequeunt, non sunt negligenter habenda, sed a duodecim apostolis; qui per duodecim cophinos signantur, et ab eorum successoribus diligenter inquirenda. Cophinis enim servilia opera aguntur; et Deus infirma mundi elegit, ut confundat fortia. Quinque autem millia, pro quinque sensibus corporis, hi sunt qui in saeculari habitu exterioribus recte uti noverunt.

|#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Diligentem examinationem eorum quae facta erant, tradere volens, eos qui praemisum signum viderant, iussit a se separari: quia etsi praesens visus fuisset, phantastice, et non in veritate, fecisse miraculum diceretur; non tamen ut absens: et ideo dicitur et statim compulsi Jesus discipulos ascendere in naviculam et praecedere eum

trans fretum, donec dimitteret turbas. Hieronymus. Quo sermone ostenditur invitos eos a domino recessisse, dum amore praeceptoris ne ad punctum quidem temporis ab eo volunt separari. Chrysostomus in Matth..

Considerandum autem, quod cum dominus magna operatur, dimittit turbas, docens nos nusquam gloriam multitudinis prosequi, neque attrahere multitudinem.

Et iterum docet, non debere turbis nos commiscere continuo, neque fugere multitudinem semper; sed alterutrum utiliter facere: unde sequitur et, dimissa turba, ascendit in montem solus orare: in quo nos docet quia solitudo bona est, cum nos Deum interpellare oporteat. Propter hoc etiam ad desertum vadit, et ibi pernoctat dum orat, erudiens nos in oratione tranquillitatem quaerere et a tempore et a loco. Hieronymus. Quod autem ascendit solus orare, non ad eum referas qui de quinque panibus quinque millia hominum satiavit, sed ad eum qui audita morte iohannis recessit in solitudinem: non quod personam domini separemus, sed quod opera eius inter Deum hominemque divisa sunt. Augustinus de cons. Evang..

Potest autem hoc videri contrarium quod matthaeus dimissis turbis eum dicit ascendere in montem, ut illic solus oraret; iohannes autem in monte fuisse, cum eisdem turbas pavit. Sed cum et ipse iohannes dicat, post illud miraculum fugisse eum in montem, ne a turbis teneretur quae eum volebant facere regem, utique manifestum est quod de monte in planiora descenderat, quando illi panes ministrati sunt. Nec illud repugnat quod matthaeus dixit ascendit in montem solus orare; iohannes autem: cum cognovisset, inquit, quod venturi essent ut facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus: neque enim causa orandi contraria est causae fugiendi: quandoquidem et hinc dominus docet hanc esse nobis magnam causam orandi quando est causa fugiendi. Nec illud contrarium est quod matthaeus prius dixit, eum iussisse ascendere discipulos in naviculam, ac Deinde dimissis turbis ascendisse in montem solus orare; iohannes vero prius eum fugisse commemorat solum in montem, ac Deinde: ut autem sero factum est, inquit, descenderunt discipuli eius ad mare, et cum ascendissent, etc.; quis enim non videat hoc recapitulando iohannem postea dixisse factum a discipulis quod iam Jesus iusserat antequam fugisset in montem? Hieronymus. Recte autem quasi inviti et detrectantes apostoli a domino recesserant, ne illo absente naufragia sustinerent: sequitur enim vespere autem facto, solus erat ibi, idest in monte; navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus; erat enim ventus contrarius.

Chrysostomus in Matth.. Rursus autem discipuli tempestatem sustinent sicut et prius; sed tunc quidem habentes eum in navigio, hoc passi sunt, nunc autem soli existentes. Paulatim enim ad maiora eos ducit, et ad ferendum omnia viriliter instruit. Hieronymus. Domino quidem in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur, et turbat mare, et periclitantur apostoli; et tamdiu imminens naufragium perseverat quamdiu Jesus veniat. Chrysostomus in Matth..

Tota autem nocte dimittit eos fluctuari, erigens eorum cor post timorem, in maius sui desiderium immittens eos, et in memoriam continuam: propter hoc non confestim eis astitit: unde sequitur quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. Hieronymus. Stationes enim et vigiliae militares in trina horarum spatia dividuntur. Quando ergo dicit quarta vigilia noctis venisse ad eos dominum, ostendit tota nocte periclitatos.

Chrysostomus in Matth.. Erudiens eos non cito solutionem inquirere advenientium malorum, sed ferre ea quae contingunt viriliter. Quando autem putaverunt erui, tunc intensus est timor; unde sequitur et videntes eum supra mare ambulantem turbati sunt dicentes quia phantasma est, et prae timore clamaverunt.

Semper enim hoc dominus facit: cum solutus sit mala aliqua, difficilia et terribilia inducit. Quia enim non est longo tempore tentari, cum finiendi sunt agones iustorum, volens amplius eos lucrari, auget eorum certamina; quod et in Abraham fecit, ultimum certamen tentationem filii ponens. Hieronymus. Confusus autem clamor et incerta vox, magni timoris indicium est. Si autem, iuxta Marcionem et Manichaeum, dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate, quomodo nunc apostoli timent ne phantasma videant? chrysostomus in Matth..

Christus ergo non prius se revelavit discipulis donec clamaverunt: quanto enim magis intendebatur timor, tanto magis laetati sunt in eius praesentia: unde sequitur statimque Jesus locutus est eis dicens: habete fiduciam: ego sum, nolite timere. Hoc autem verbum et timorem solvit, et fiduciam praeparavit.

Hieronymus. Quod autem dicit ego sum, nec subiungit quis sit; vel ex voce sibi nota poterant intelligere eum qui per obscuras noctis tenebras loquebatur, vel ipsum esse scire poterant quem locutum ad Moysen noverant: haec dices filiis Israel: qui est, misit me ad vos.

In omnibus autem locis ardentissimae fidei ardore invenitur Petrus. Eodem igitur fidei ardore quo semper, nunc quoque, tacentibus ceteris, credit se posse facere per voluntatem magistri quod non poterat per naturam: unde sequitur respondens autem Petrus dixit: domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas; quasi dicat: tu praecipe, et illico solidabuntur: unde et leve fiet corpus quod per se grave est. Augustinus de verb. Dom..

Non enim possum hoc in me, sed in te. Agnovit Petrus quid sibi esset a se, quid ab illo, cuius voluntate se credidit posse quod nulla humana infirmitas posset.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem quantus est fervor, quanta fides.

Non dixit: ora et deprecare; sed iube; non enim solum credidit quoniam potest Christus ambulare super mare, sed quoniam potest et alios inducere; et concupiscit velociter ad eum ire: hoc enim tam magnum quaesivit propter amorem solum, non propter ostentationem. Non enim dixit: iube me ire super aquas; sed iube me venire ad te. Patet autem quod cum in miraculo supra posito ostenderit quod dominatur mari, nunc ad mirabilius signum eos

inducit: unde sequitur at ille ait: veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquas ut veniret ad Jesum. Hieronymus. Qui putant domini corpus ideo non esse verum, quia super molles aquas quasi molle et aereum incesserit, respondeant quomodo ambulaverit Petrus, quem utique verum hominem non negabunt. Rabanus. Denique theodorus scripsit corporale pondus non habuisse dominum secundum carnem, sed absque pondere super mare ambulasse; sed contrarium fides catholica praedicat: nam dionysius dicit, quod non infusus pedibus corporale pondus habentibus et materiale onus, deambulabat super undam.

Chrysostomus in Matth..

Petrus autem quod maius est superans, scilicet undam maris, a minori turbatur, scilicet a venti impulsu: unde sequitur videns autem ventum validum timuit.

Talis est enim natura humana ut multoties in magnis recte se habens, in minoribus reprehendatur. Hic autem quod Petrus timuit, differentiam monstrabat magistri et discipuli; sed et alios discipulos mitigabat. Si enim in duobus fratribus sessuris ad dexteram molestati sunt, multo magis hic molestati fuissent: nondum enim erant spiritu pleni; postea vero spirituales effecti, ubique Petro primatum concedunt, et in concionibus eum praemittunt.

Hieronymus. Paululum etiam relinquitur tentationi, ut augeatur fides, et intelligat se non facultate postulationis, sed potentia domini conservatum. Ardebat enim in animo eius fides; sed humana fragilitas in profundum trahebat. Augustinus de verb. Dom.. Praesumpsit ergo Petrus de domino, titubavit ut homo, sed redivit ad dominum: unde sequitur et, cum coepisset mergi, clamavit dicens: domine, salvum me fac.

Numquid autem dominus desereret titubantem, quem audierat invocantem? unde sequitur et continuo Jesus extendens manum apprehendit eum. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem non iniunxit ventis quiescere, sed extendens manum, apprehendit eum, quoniam illius fide opus erat. Cum enim quae a nobis sunt defecerint, tunc ea quae a Deo sunt, stant.

Ut igitur monstraret quia non venti immissio, sed illius modica credulitas periculum operabatur, subditur et ait illi: modicae fidei, quare dubitasti? in quo manifestat quia neque ventus nocere potuisset, si fides firma fuisset. Sicut autem pullum ante tempus ex nido exeuntem et casurum, mater alis portans, rursus ad nidum reducit, ita et Christus facit: unde sequitur et, cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus. Qui autem erant in navicula venerunt et adoraverunt eum dicentes: vere filius Dei es. Rabanus. Quod quidem de nautis intelligendum est, sive de apostolis. Chrysostomus in Matth..

Vide autem qualiter paulatim ad id quod est excelsius universos ducebat: supra enim increpavit mare; nunc autem magis virtutem suam demonstrat, super mare ambulando, et alii hoc idem facere iubendo, et periclitantem salvando; ideoque dicebant ei vere filius Dei es: quod supra non dixerant. Hieronymus. Si ergo ad unum signum tranquillitate maris reddita, quae post nimias procellas interdum et casu fieri solet, nautae atque rectores vere filium Dei confitentur, cur Arius ipsum in ecclesia praedicat creaturam? Augustinus de verb. Dom..

Mystice autem mons altitudo est. Quid autem altius caelo in hoc mundo? quis vero in caelum ascendit, novit fides nostra.

Cur autem solus ascendit in caelum? quia nemo ascendit in caelum nisi qui de caelo descendit: quamvis et cum in fine venerit, et nos in caelum levaverit, etiam tunc solus ascendet; quia caput cum corpore suo unus est Christus; nunc autem solum caput ascendit. Ascendit autem orare, quia ascendit ad patrem pro nobis interpellare. Hilarius in Matth.. Vel quod vespere solus est, solitudinem suam in tempore passionis ostendit, ceteris trepidatione dilapsis. Hieronymus.

Ascendit etiam in montem solus, quia turba ad sublimia sequi non potest, nisi docuerit eam iuxta mare in littore. Augustinus de verb. Dom..

Verumtamen dum Christus orat in excelso, navicula turbatur magnis fluctibus in profundo; et quia insurgunt fluctus, potest ista navicula turbari; sed quia Christus orat, non potest mergi. Naviculam quippe istam, ecclesiam cogitate; turbulentum mare, hoc saeculum. Hilarius in Matth.. Quod autem navem conscendere discipulos iubet, et ire trans fretum, dum turbas ipse dimittit, et dimissis turbis ascendit in montem orare; esse intra ecclesiam iubet, et periculum fieri usque in id tempus quo revertens in claritatis adventu populo omni qui ex Israel erit reliquus salutem reddat, eiusque peccata dimittat; dimissoque eo, vel in caeleste regnum potius admissio, agens Deo patri gratias, in gloria eius et maiestate consistat. Sed inter haec discipuli vento ac mari deferuntur; et totius saeculi motibus, immundo spiritu adversante, iactantur. Augustinus de verb.

Dom.. Quando enim aliquis impiae voluntatis, maximae potestatis, persecutionem indicit ecclesiae, super naviculam Christi grandis unda consurgit.

Rabanus. Unde bene dicitur, quia navis erat in medio mari, et ipse solus in terra: quia nonnumquam ecclesia tantis pressuris est afflicta ut eam dominus deseruisse videatur ad tempus. Augustinus de verb.

Dom.. Venit autem dominus ad visitandos discipulos suos, qui turbabantur in mari, quarta vigilia noctis, id est extrema parte noctis: vigilia enim una tres horas habet, ac per hoc nox quatuor vigiliis habet. Hilarius. Prima igitur vigilia fuit legis, secunda prophetarum, tertia corporalis adventus, quarta in reditu claritatis. Augustinus de verb.

Dom.. Quarta igitur vigilia noctis, hoc est pene iam nocte finita, veniet in fine saeculi, iniquitatis nocte transacta, ad iudicandum vivos et mortuos.

Venit autem mirabiliter. Surgebant enim fluctus, sed calcabantur: quantumlibet enim potestates saeculi consurgant, premit earum caput nostrum caput. Hilarius.

Veniens autem Christus in fine invenit ecclesiam fessam, et Antichristi spiritu et totius saeculi motibus inveniet circumactam. Et quia de Antichristi consuetudine ad omnem tentationum novitatem solliciti erunt, etiam ad domini adventum expavescent, falsas rerum imagines metuentes. Sed bonus dominus timorem depellet dicens ego sum; et adventus sui fide metum naufragii imminenti repellat. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel quod dixerunt discipuli phantasma esse, signat quia quidam qui cesserint diabolo, de Christi adventu dubitabunt. Quod autem Petrus implorat auxilium a domino ne mergatur, signat quibusdam tribulationibus, etiam post ultimam persecutionem, purgaturum ecclesiam: quod et Paulus signat dicens: salvus erit, sic tamen quasi per ignem. Hilarius in Matth.. Vel quod Petrus ex omni consistentium in navi numero respondere audeat, et iuberi sibi ut supra aquas ad dominum veniat precatur, passionis tempore voluntatis suae designat affectum, dum vestigiis domini inhaerens, ad contemnendam mortem conatus est. Sed infirmitatem futurae tentationis timiditas eius ostendit: per metum enim mortis, usque ad negandi necessitatem coactus est. Clamor autem eius poenitentiae suae gemitus est. Rabanus. Respexit dominus, et ad poenitentiam convertit; manum extendit et indulgentiam tribuit: et sic discipulus salutem invenit: quia non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei. Hilarius.

Quod autem trepidante Petro virtutem perveniendi ad se dominus non inducit, sed manu apprehensum sustinuit, haec est ratio: solus enim passurus pro omnibus omnium peccata solvebat; nec socium admittit quicquid universitati praestatur ab uno. Augustinus de verb. Dom..

In uno etiam apostolo, idest Petro, in ordine apostolorum primo et praecipuo, in quo figurabatur ecclesia, utrumque genus significandum fuit; idest firmi in hoc quod super aquas ambulavit, et infirmi in hoc quod dubitavit: nam et unicuique sua cupiditas tempestas est.

Amas Deum? ambulas supra mare: sub pedibus tuis est saeculi timor. Amas saeculum? absorbet te. Sed cum fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas cupiditatem, invoca Christi divinitatem. Rabanus. Aderit autem dominus, si sopitis tentationum periculis, protectionis suae fiduciam retribuatur; et hoc, diluculo appropinquante: cum enim humana fragilitas pressuris obsita suarum virium parvitatem considerat, erga se tenebras cernit; cum autem mentem ad supernum praesidium erexerit, repente exortum Luciferi conspicit, qui totam vigiliam matutinam illuminat. Nec mirandum, si ascendente in naviculam domino ventus cessavit: in quocumque enim corde dominus per gratiam adest, mox universa bella quiescunt. Hilarius.

Ascensu etiam Christi in navim, ventum et mare esse sedatum, post claritatis suae reditum aeterna ecclesiae pax et tranquillitas indicatur: et quia tunc manifestius adveniet, recte admirantes universi locuti sunt: vere filius Dei es. Confessio enim universorum tunc absoluta et publica erit: Dei filium non iam in humilitate corporea, sed in gloria caelesti pacem ecclesiae reddidisse. Augustinus de quaest.

Evang.. Signatur enim, claritatem eius tunc manifestam futuram per speciem iam videntibus qui per fidem nunc ambulant.

#6 Lectio 6

Remigius. Narraverat superius evangelista, dominum iussisse discipulos suos ascendere in naviculam, et praecedere eum trans fretum; nunc autem in coepta intentione perseverans, dicit quo in transfretando pervenerint, dicens et, cum transfretassent, venerunt in terram Genesareth.

Rabanus. Terra Genesar iuxta stagnum Genesareth a loci ipsius natura nomen trahens, qua crispantibus aquis de seipso sibi excitare auram perhibetur: Graeco enim vocabulo quasi generans sibi auram dicitur. Chrysostomus in Matth..

Monstrat autem evangelista quod post multum tempus ad partes illas Christus venerat: et ideo sequitur et, cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam. Hieronymus.

Cognoverunt autem eum rumore, non facie; vel certe pro signorum magnitudine quae perpetrabat in populis, vultu plurimis notus erat. Et vide quanta fides sit hominum terrae Genesareth, ut non praesentium tantum salutem contenti sint, sed mittant ad alias per circuitum civitates.

Chrysostomus in Matth.. Neque enim similiter ut prius ad domos trahebant, et tactum manus inquirebant; sed cum maiori fide eum alliciebant: unde sequitur et obtulerunt ei omnes male habentes et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Mulier enim quae fluxum sanguinis patiebatur, universos hanc sapientiam docuit, ut scilicet tangendo fimbriam vestimenti Christi, salvarentur.

Patet etiam quod tempus quo Christus absens fuit, non solum fidem eorum non dissolvit, sed et maiorem reddidit, cuius virtute omnes salvati sunt: et ideo sequitur et quicumque tetigerunt salvi facti sunt.

Hieronymus. Si autem sciremus quid in nostra lingua resonat Genesareth, intelligeremus quomodo Jesus per typum apostolorum et navis, ecclesiam de persecutionis naufragio liberatam transducatur ad littus, et in tranquillissimo portu faciat requiescere. Rabanus. Genesar enim interpretatur ortus principium. Tunc autem plena nobis tribuetur tranquillitas, quando Paradisi per Christum nobis restituatur hereditas ac primae stolae iucunditas. Hilarius.

Vel aliter. Finitis legis temporibus, et ex Israel quinque millibus virorum intra ecclesiam collocatis, iam credentium populus occurrit: iam ipse ex lege per fidem salvus, reliquos ex suis infirmos aegrotosque offert domino; oblatique fimbrias vestimentorum contingere optabant, salvi per fidem futuri; sed ut ex veste tota fimbriae, ita ex domino nostro Jesu Christo sancti spiritus gratiae virtus exiit, quae apostolis data, ipsis quoque tamquam ex eodem corpore exeuntibus, salutem his qui contingere cupiunt subministrat. Hieronymus. Vel fimbriam vestimenti eius minimum mandatum intellige; quod qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno caelorum; vel assumptionem corporis, per quam venimus ad verbum Dei. Chrysostomus in Matth..

Nos autem non solum fimbriam aut vestimentum Christi habemus, sed etiam corpus eius, ut comedamus. Si ergo qui fimbriam vestimenti eius tetigerunt, tantam acceperunt virtutem, multo magis qui totum ipsum sument.

|+15 Capitulus 15

#1 Lectio 1

Rabanus. Homines Genesareth et minus docti credunt; sed qui sapientes videntur, ad pugnam veniunt: iuxta illud: abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis; unde dicitur tunc accesserunt ad eum ab hierosolymis Scribae et Pharisaei. Augustinus de cons. Evang..

Ita autem conserit evangelista narrationis suae ordinem, dicens tunc accesserunt: ut quantum ipse transitus indicat, rerum etiam consequentium ordo servetur. Chrysostomus in Matth..

Propter hoc autem evangelista hic tempus designat ut ostendat ineffabilem illorum nequitiam nulli cedentem: tunc enim venerunt quando plurima signa operatus est, quando infirmos ex tactu fimbriae curaverat. Quod autem ab hierosolymis venisse dicuntur Scribae et Pharisaei, sciendum est, quod per omnes tribus erant disseminati; sed qui in metropoli habitabant, peiores aliis erant, velut ampliori fruente honore, et maiorem superbiam possidentes. Remigius. Duabus autem de causis reprehenduntur: et quia ab hierosolymis venerant, id est a loco sancto descenderant; et quia seniores populi et legis doctores erant; et non ad discendum, sed ad reprehendum dominum venerant: subditur enim dicentes: quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Hieronymus. Mira Pharisaeorum Scribarumque stultitia. Dei filium arguunt, quare traditiones hominum et praecepta non servet. Chrysostomus in Matth..

Vide autem qualiter et a sua interrogatione capiuntur: non enim dicunt: quare transgrediuntur legem Moysi; sed traditionem seniorum: unde manifestum est, quod multa nova inducebant sacerdotes, quamvis Moyses dixerit: non adicietis ad verbum quod ego propono vobis hodie, et non auferetis ab eo; et quando oportebat eos ab observationibus liberari, tunc amplioribus observationibus se alligabant, timentes ne aliquis eorum principatum auferret; terribiliores esse volentes, quasi et ipsi essent legislatores. Remigius.

Quae autem fuerint traditiones, manifestat marcus cum ait: Pharisaei et omnes Iudaei, nisi crebro lavent manus suas, non manducant panem. Unde et hic discipulos reprehendunt, dicentes non enim lavant manus suas cum panem manducant. Beda.

Verba enim prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat: lavamini, et mundi estote, de corpore solum lavando servabant; et ideo statuerant non nisi lotis manibus manducandum esse.

Hieronymus. Manus autem, id est opera non corporis sed animae lavandae sunt ut fiat in illis verbum Dei. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem discipuli non lotis manibus manducabant, quia iam superflua despiciebant, ea solum quae sunt necessaria attendentes, et neque lavari, neque non lavari pro lege habentes, sed ut contingebat alterutrum facientes. Qui enim et ipsum necessarium cibum contemnebant, qualiter circa hoc studium haberent? Remigius. Vel reprehendebant Pharisaei discipulos domini, non de ista lavatione, quae consueto more congruit, et necessariis temporibus agitur; sed de illa superflua quae de superstitiosa traditione seniorum fuerat reperta. Chrysostomus in Matth.. Christus autem non excusavit, sed confestim reaccusavit, demonstrans quoniam eum qui magna peccat, pro parvis peccatis aliorum sollicitum esse non oportet: unde sequitur ipse autem respondens ait illis: quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? non autem dicit quod bene faciunt transgredientes, ut non det eis occasionem calumniae; neque tamen vituperat quod ab apostolis factum est, ne approbet eorum traditiones; neque rursus accusat seniores, ne tamquam iniuriatorem eum repulissent, sed increpat eos qui advenerant, tangens etiam seniores qui talem traditionem statuerant, dicens (Hieronymus): cum vos propter traditionem hominum praecepta Dei negligatis, quare discipulos meos arguendos creditis, quod seniorum iussa parvipendant, ut Dei praecepta custodiant? nam Deus dixit: honora patrem et matrem. Honor in Scripturis non tantum in salutationibus et officiis deferendis, quantum in elemosynis ac munerum oblatione sentitur. Honora, inquit apostolus, viduas quae vere viduae sunt. Hic enim honor donum intelligitur. Praecepit ergo dominus, vel imbecillitates vel aetates vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent etiam in vitae necessariis ministrandis parentes suos. Chrysostomus in Matth.. Voluit autem monstrare quod parentes essent valde honorandi, per hoc quod adiunxit et praemium et poenam. Sed dominus hic praemium praetermittens quod honorantibus repromittitur, scilicet esse longaevum super terram, ponit quod terribilius est, scilicet poenam: ut et ipsos stupefaceret, et alios attraheret: unde addit et qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: in quo demonstrat eos morte dignos esse. Si enim qui verbo dehonorat parentem, morte punitur, multo magis vos qui opere: et non solum dehonoratis parentes, sed et alios hoc docetis. Qui igitur neque vivere debetis, qualiter meos

discipulos incusatis? quomodo autem Dei mandatum transgrediantur, manifestat cum subdit vos autem dicitis: quicumque dixerit patri vel matri: munus quodcumque est ex me, tibi proderit.

Hieronymus. Praemissam enim providentissimam Dei legem volentes Scribae Pharisaeeque subvertere, ut impietatem sub nomine pietatis inducerent, docuerunt pessimos filios, ut si quis ea quae parentibus offerenda sunt, Deo voluerit vovere, qui verus est pater, oblatio domini praeponatur parentum muneribus. Glossa.

Ut sit sensus: quod ego offero Deo, et mihi et tibi proderit; et ideo non debes sumere, scilicet res meas in tuos usus; sed pati ut Deo offeram. Hieronymus. Vel certe ipsi parentes, qui Deo consecrata cernebant, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur; atque ita fiebat ut oblatio liberorum sub occasione templi et Dei in lucra cederet sacerdotum.

Glossa. Ut sit sensus: quicumque, idest quisquis vestrum, o iuvenes, dixerit, idest dicere poterit vel dicet, patri vel matri: o pater, munus quod est ex me, Deo iam devotum, proderit tibi. Admirando; quasi diceret: non debes sumere, ne sis reus sacrilegii. Vel potest legi per defectum hoc modo: quicumque dixerit patri, etc., subaudi: faciet Dei mandatum, vel complebit legem, vel erit dignus vita aeterna. Hieronymus. Potest autem et hunc breviter habere sensum.

Compellitis, inquit, filios, ut dicant parentibus suis: quodcumque donum oblaturus eram Deo, in tuos consumis cibos, tibi que prodest, o pater et mater; quasi diceret: non. Glossa. Et sic propter istas persuasiones avaritiae vestrae, ille iuvenis non honorificabit patrem et matrem: unde sequitur et non honorificabit patrem et matrem; quasi diceret: vos filiis ista pessima suasistis; et propter hoc filius postea patrem et matrem non honorificabit; et ita mandatum Dei de sustentandis parentibus fecistis irritum propter traditionem vestram, scilicet avaritiae vestrae servientes. Augustinus contra advers. Leg.

Et proph.. Evidenter autem hic Christus ostendit, et illam esse Dei legem quam haereticus blasphematur, et Iudaeos habere suas traditiones a libris prophetis et legitimis alienas; quas apostolus appellat profanas fabulas et viles.

Augustinus contra faustum.

Multa etiam nos hic dominus docet: et Iudaeos a Deo suo se non avertere, et eius mandata non tantum se non infringere, verum etiam illos a quibus infringerentur arguere, et non nisi per Moysen ista mandasse. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel aliter. Munus quodcumque est ex me, tibi proderit; idest, munus quod offers causa mei, ad te iam pertinebit: quibus verbis significant filii iam sibi non necesse esse parentum pro se oblationem, quod ad eam aetatem pervenissent ut possent iam ipsi offerre pro se. In hac ergo aetate constitutos, ut possent parentibus suis hoc dicere, cum hoc dixissent, negabant Pharisei reos esse, si parentibus non praestarent honorem.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Monstraverat dominus quod Pharisei non erant digni accusare transgredientes mandata seniorum, cum Dei legem destruerent; rursus autem demonstrat hoc ipsum et a propheta: unde dicit hypocritae, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longe est a me. Remigius. Hypocrita dicitur simulator, quia aliud opere simulat, et aliud corde gestat. Isti ergo bene hypocritae dicuntur, quia sub honore Dei terrena sibi lucra accumulare cupiebant.

Rabanus. Praevidebat autem Isaias simulationem Iudaeorum, quod in dolo pugnarent contra evangelium; et ideo dixit ex persona domini populus hic labiis me honorat, etc.. Remigius. Iudaeorum namque populus labiis et ore Deo appropinquare et honorare eum videbatur, quia unius Dei cultum se habere gloriabatur; sed corde longe a Deo recessit: quia visis signis atque miraculis, nec divinitatem eius cognoscere, nec eum suscipere voluerunt.

Rabanus. Item labiis eum honorabant quando dicebant: magister, scimus quia verax es; sed cor eorum longe ab eo fuit quando miserunt insidiatores, ut eum caperent in sermone. Glossa.

Vel commendando exteriorem munditiam eum honorabant, sed dum interiori, quae vera est, carebant, cor eorum longe erat a Deo, et illis talis honor inutilis erat: unde sequitur sine causa autem colunt me docentes doctrinas et mandata hominum. Rabanus. Non enim habebunt mercedem cum veris cultoribus, docentes doctrinas et mandata hominum, contemptis praeceptis divinis.

Chrysostomus in Matth.. Augmentata ergo accusatione Pharisaeorum a testimonio prophetae, et illis non emendatis, iam eis non loquitur, sed turbis: unde dicit et, convocatis ad se turbis, dixit eis: audite et intelligite. Quia turbis dogma excelsum et multa philosophia plenum propositurus erat, non simpliciter hoc enuntiat, sed susceptibilem facit sermonem.

Primo quidem et honore et sollicitudine exhibita circa turbas; quod ostendit evangelista dicens et convocatis ad se turbis.

Deinde etiam susceptibilem facit sermonem ex tempore: quia post mortuos suscitatos, post victoriam contra Phariseos habitam, tunc legem proponit, ut facilius suscipiatur.

Et non solum simpliciter turbas advocavit; sed etiam eos attentiores fecit in hoc quod dixit audite et intelligite; idest, attendite et erigimini mente ad hoc audiendum. Non autem dixit eis: nihil est observatio escarum, neque quod Moyses male iniunxerat; sed per modum admonitionis et consilii a rerum ipsarum natura testimonium accipiens ait non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

Hieronymus habet communicat. Hieronymus.

Verbum communicat proprie Scripturarum est, et publico sermone non teritur. Populus autem Iudaeorum partem Dei se esse iactans, communes cibos vocat quibus omnes utuntur homines; verbi gratia, suillam carnem, ostreas, lepores et istiusmodi animantia, quae unguam non findunt, nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt. Unde et in actibus apostolorum scriptum est: quod Deus sanctificavit, tu ne commune dixeris.

Commune ergo quod ceteris hominibus patet, et quasi non de parte Dei, pro immundo appellatur. Augustinus contra faustum. Testamento autem veteri non est contraria ista sententia, qua dominus dicit non quod intrat in os; in qua apostolus: omnia munda mundis et: omnis creatura Dei bona est. Si possunt, hoc apostolum de ipsis dixisse naturis, intelligant Manichaei; illas autem litteras, propter quasdam praefigurationes tempori congruentes, animalia quaedam non natura, sed significatione immunda dixisse. Itaque, verbi gratia, si de porco et agno requiratur, utrumque natura mundum est, quia natura omnis creatura Dei bona est; quadam vero significatione agnus mundus, porcus immundus est; tamquam si stultum et sapientem diceres, utrumque hoc verbum natura vocis et litterarum et syllabarum quibus constat, utique mundum est; significatione autem unum horum verborum, quod dicitur stultus, immundum dici potest, non natura sui, sed quoniam quoddam immundum significat. Et fortasse quod est in rerum figuris porcus, hoc est in hominum genere stultus: et tam illud animal quam istae duae syllabae, quod dicitur stultus, quoddam unum idemque significant.

Immundum quippe illud animal in lege positum est, eo quod non ruminet; non autem hoc eius vitium, sed natura est.

Sunt autem homines, qui per hoc animal significantur, immundi proprio vitio, non natura; qui cum libenter audiant verba sapientiae, postea de his omnino non cogitant.

Quod enim utile audieris, velut ab intestino memoriae, tamquam ad os cogitationis recordandi dulcedine revocare, quid aliud est quam spiritualiter ruminare? quod qui non faciunt, illorum animalium genere figurantur. Hae autem similitudines rerum in locutionibus vel observationibus figuratis rationales mentes utiliter et suaviter movent; sed priori populo multa talia non tantum audienda, verum etiam observanda praecepta sunt. Tempus enim erat quo non tantum dictis, sed etiam factis prophetizari oportebat ea quae posteriore tempore fuerant revelanda: quibus per Christum atque in Christo revelatis, fidei gentium onera observationum non sunt imposita, prophetiae tamen est auctoritas commendata.

Requiro autem a Manichaeis, utrum ista domini sententia qua dixit, non inquinari his hominem quae in os eius intrant, vera aut falsa sit. Si falsam dicunt, cur eam eorum doctor Adimantus a Christo prolatam dicens, ad expugnandum vetus testamentum obiecit? si autem vera est, cur adversus eam credunt se coinquinari? Hieronymus. Opponat autem prudens lector, et dicat: si quod intrat in os, non coinquinat hominem, quare idolothytis non vescimur? sciendum igitur, quod ipsi quidem cibi, et omnis Dei creatura per se munda sit; sed idolorum et Daemonum invocatio ea facit immunda; apud eos scilicet qui cum conscientia idoli idolothytum manducant, et conscientia eorum, cum sit infirma, polluitur, ut apostolus dicit.

Remigius. Quicumque autem tantae fidei est ut intelligat creaturam Dei nullo modo inquinari posse, sanctificetur cibus per verbum Dei et orationem, et comedat quicquid vult: ita tamen quod haec licentia offendiculum non fiat infirmis, ut apostolus dicit.

#3 Lectio 3

Hieronymus. Ex uno sermone domini, omnis superstitio observationum Iudaicarum fuerat elisa, qui in cibis sumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrabantur.

Chrysostomus in Matth..

Praemissa itaque cum audissent Pharisei, nihil contradixerunt illi, quia vehementer eos convicerat, non redarguendo solum, sed et dolum illorum propalando: sed scandalizati sunt, Pharisei scilicet, non autem turbae: unde dicitur tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: scis quia Pharisei, audito hoc verbo, scandalizati sunt? Hieronymus. Quia crebro teritur in ecclesiasticis Scripturis scandalum, breviter dicendum quid significat scandalum. Nos offendiculum vel ruinam et impactionem pedis possumus dicere.

Quando ergo legimus: quicumque scandalizaverit, hoc intelligimus: qui dicto vel facto occasionem ruinae dederit. Chrysostomus in Matth.. Christus autem non solvit Phariseorum scandalum, sed magis eos increpavit: unde sequitur at ille respondens ait: omnis plantatio quam non plantavit pater meus caelestis eradicabitur. Hoc autem Manichaei de lege dictum esse dicunt; sed confutant eos quae antea dicta sunt. Si enim de lege dixisset, qualiter superius pro lege pugnasset, dicens: quare transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? qualiter etiam prophetam induxisset in medium? si etiam Deus dixit: honora patrem et matrem, qualiter hoc quod in lege dictum est, non est Dei plantatio? Hilarius in Matth..

Dicens ergo omnem plantationem quae non a patre sit, docet traditionem hominum eradicandam, cuius favore legis praecepta transgressi sunt. Remigius. Omnis etiam falsa doctrina, et superstitiosa observatio cum suis actoribus permanere non potest; et quia a Deo patre non est, cum eisdem eradicabitur. Illa ergo sola permanebit quae a Deo patre est. Hieronymus.

Numquid ergo eradicabitur et illa plantatio, de qua apostolus ait: ego plantavi, Apollo rigavit? sed solvitur quaestio ex eo quod sequitur: Deus autem incrementum dedit. Dicit et ipse: Dei agricultura, Dei aedificatio estis; et alibi: cooperatores Dei sumus.

Si autem cooperatores Dei, igitur plantante Paulo et rigante Apolline, Deus cum operatoribus suis plantat et rigat. Abutuntur autem hoc loco qui diversas naturas introducunt, dicentes: si plantatio quam non plantavit pater, eradicabitur, ergo quam ille plantavit, non potest eradicari. Sed audiant illud ieremiae: ego vos plantavi vineam veram: quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienae? plantavit quidem Deus, et nemo potest eradicare plantationem eius. Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus alius eam eradicare poterit, nisi ipsa tribuerit assensum. Glossa. Vel plantatio ista doctores legis significat cum sequacibus suis, qui Christum non habebant fundamentum. Quare autem sunt eradicandi, subditur sinite illos: caeci sunt, et duces caecorum. Rabanus. Caeci quidem sunt, idest luce mandatorum Dei privati; et sunt duces caecorum, quia alios in praecipitium trahunt, errantes, et in errorem mittentes; unde subditur caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt. Hieronymus. Hoc etiam est quod apostolus praeceperat: haeticum hominem post primam et alteram correptionem devita, sciens quod perversus sit huiusmodi. In hunc sensum et salvator praecepit doctores pessimos dimittendos arbitrio suo, sciens eos difficulter ad veritatem posse trahi.

|#4 Lectio 4

Remigius. Consueverat dominus parabolice loqui; et ideo Petrus cum audisset: quod intrat in os, non coinquinat hominem, putavit illum parabolice fuisse locutum; et ideo interrogavit, ut subditur respondens autem Petrus dixit ei: edissere nobis parabolam istam. Et quia ex persona ceterorum hoc dixerat, idcirco simul cum aliis a domino reprehensus est: unde sequitur at ille dixit: adhuc et vos sine intellectu estis? Hieronymus.

Corripitur autem a domino, quare parabolice dictum putet quod perspicue locutus est. Ex quo animadvertimus, vitiosum esse auditorem qui obscura manifeste, aut manifeste dicta, obscure velit intelligere.

Chrysostomus in Matth.. Vel ideo dominus increpat eum, quia non erat ex incertitudine quod quaesierat, sed ex scandalo quo scandalizatus erat. Turbae enim non intellexerant quod dictum erat; discipuli autem scandalizati fuerant; unde a principio quasi pro Pharisaeis interrogare volebant; sed quia audierant eum magna dicentem: omnis plantatio etc., repressi fuerunt. Sed Petrus, qui ubique fervens erat, neque ita silet; quem dominus increpat, et increpationi rationem addidit dicens non intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit et in secessum emittitur? Hieronymus.

Ex hac sententia quidam calumniantur quod dominus physicae disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, et in secessum digeri, cum statim infusae escae per artus et venas ac medullas nervosque fundantur. Sed sciendum, quod tenuis humor et liquens esca, cum in venis et artubus concocta fuerit et digesta, per occultos meatus corporis quos Graeci poros, vocant, ad inferiora dilabitur et in secessum vadit. Augustinus de vera relig..

Alimenta carnis corrupta, idest amittentia formam suam in membrorum fabricam migrant, et corrupta reficiunt, in aliam formam per convenientiam transeuntia, et per vitalem motum diiudicantur quodammodo, ut ex eis in structuram huius pulchri visibilis, quae apta sunt, assumantur, non apta vero per congruos meatus abiciantur: quorum aliud faeculentissimum redditur terrae ad alias formas assumendas, aliud per totum corpus exhalat, aliud totius animalis latentes nervos accipit et inchoatur in prolem. Chrysostomus in Matth.. Cum autem hoc dominus dicit, adhuc discipulis secundum Iudaicam infirmitatem respondet: dicit enim, quoniam cibus non manet, sed egreditur; quamvis etsi maneret, non faceret immundum. Sed nondum haec audire poterant.

Propter hoc autem et Moyses per tantum tempus dicit esse immundos, quantum cibus intus manet: in vespere enim iubet lavari et mundum esse, quasi tempus digestionis et egestionis dimetiens.

Augustinus de Trin.. Duo autem quaedam hominis ora dominus complexus est: unum corporis, aliud cordis: nam cum dicit omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, apertissime demonstravit os corporis; at in eo quod sequitur, os cordis ostendit, dicens quae autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquant hominem. Chrysostomus in Matth.. Quae enim cordis sunt, intus in homine manent, et exeuntia inquinant, non manentia solum, immo tunc magis cum exierint; unde subiunxit de corde enim exeunt cogitationes malae: quas primo ponit, quia hoc erat Iudaicum vitium, qui scilicet ei insidiabantur. Hieronymus.

Principale igitur animae non, secundum Platonem, in cerebro est, sed iuxta Christum in corde: et arguendi sunt ex hac sententia qui cogitationes a diabolo immitti putant, et non ex propria nasci voluntate. Diabolus adiutor esse, et incentor malarum cogitationum potest esse; auctor esse non potest. Si autem semper in insidiis positus levem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammaverit, non debemus opinari, eum quaeque occulta cordis rimari: sed ex corporis habitu et gestibus aestimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia, si pulchram mulierem nos crebro viderit inspicere, intelligit cor ab oculis vulneratum. Glossa.

Ex cogitationibus autem malis proveniunt et mala facta et mala verba, quae lege prohibentur: unde subdit homicidia, quae prohibentur illo legis praecepto: non occides; adulteria, fornicationes, quae intelliguntur prohiberi illo praecepto: non moechaberis; furta, quae prohibentur illo praecepto: non furtum facies; falsa testimonia, contra illud praeceptum: non dices adversus proximum tuum falsum testimonium; blasphemiae, contra illud praeceptum: non assumes nomen Dei in vanum.

Remigius. Nominatis autem vitiis quae divina lege prohibentur, pulchre dominus subiungit haec sunt quae coinquant hominem; idest, immundum et impurum reddunt. Glossa. Et quia huiusmodi verba domini ex Pharisaeorum nequitia occasionem sumpserant, qui traditiones suas divinis praeceptis praeferebant, consequenter concludit inconvenientiam traditionis praemissae, dicens non lotis autem manibus manducare non coinquant hominem.

Chrysostomus in Matth..

Non autem dixit: escas in lege prohibitas manducare non coinquant hominem, ut non possent illi contradicere, sed concludit de illo de quo disputatio erat.

#5 Lectio 5

Hieronymus. Scribis et Pharisaeis et calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes tyri et sidonis, ut tyrios sidoniosque curaret: et ideo dicitur et egressus inde Jesus, secessit in partes tyri et sidonis.

Remigius. Tyrus et sidon civitates fuere gentilium: nam tyrus metropolis fuerat chananaeorum, sidon terminus chananaeorum respiciens ad Aquilonem. Chrysostomus in Matth.. Considerandum autem, quod quando ab escaram observatione Iudaeos eripuit, tunc et gentibus ianuam aperuit, sicut et Petrus prius in visione iussus est hanc legem solvere, et post ad Cornelium mittitur. Si quis autem quaerat, cum discipulis suis dixerit: in viam gentium ne abieritis, qualiter hanc ambulat viam, primum quidem illud dicemus, quia non erat obnoxius praecepto quod discipulis dederat. Secundo autem quia neque ut praedicaturus abiit: unde et marcus dicit quoniam occultavit seipsum.

Remigius. Ivit autem, ut tyrios sidoniosque curaret; sive ut huius mulieris filiam liberaret a Daemonio; quatenus per eius fidem, Scribarum et Pharisaeorum nequitiam condemnaret: de qua quidem muliere subditur et ecce mulier chananaea a finibus illis egressa. Chrysostomus in Matth.. Dicit autem evangelista eam esse chananaeam, ut ostendat virtutem praesentiae Christi. Chananaei enim, qui expulsi fuerant ut non perverterent Iudaeos, hi Iudaeis apparuerunt prudentiores, ut exirent a terminis suis, et accederent ad Christum. Cum autem haec mulier accessisset, nihil aliud quam misericordiam poposcit; unde sequitur clamavit dicens ei: miserere mei, domine fili David.

Glossa. Magna fides chananaeae hic notatur: Deum credit, ubi dominum vocat; hominem, ubi dicit filium David. Nihil ex merito postulat, sed solam misericordiam Dei efflagitat, dicens miserere. Nec dicit: miserere filiae, sed miserere mei: quia dolor filiae dolor est matris; et ut magis eum ad compassionem moveat, totum ei dolorem enarrat: unde sequitur filia mea male a Daemonio vexatur: in quo vulnera medico detegit, et magnitudinem et qualitatem morbi: magnitudinem, cum dicit male vexatur; qualitatem cum dicit a Daemonio. Origenes.

Vide autem prudentiam feminae: non ivit ad homines seductores; non quaesivit inanes ligaturas; sed omnes relinquens diaboli cultus, venit ad dominum. Non petivit Iacobum, non rogavit iohannem, non accessit ad Petrum: sed suscepit in se poenitentiae patrocinium, et sola cucurrit ad dominum. Sed vide inexpertum negotium. Petit, et lamentum suum producit in clamorem; et amator hominum Deus non respondet verbum: unde sequitur qui non respondit ei verbum.

Hieronymus. Non autem de superbia pharisaica, nec de Scribarum supercilio, sed ne ipse sententiae suae contrarius videretur, per quam iusserat: in viam gentium ne abieritis: nolebat enim occasionem calumniantibus dare, perfectamque salutem gentium passionis et resurrectionis tempori reservabat. Glossa.

Differendo etiam et non respondendo, patientiam mulieris et perseverantiam nobis ostendit. Ideo etiam non respondit, ut discipuli pro ea rogarent: ostendens per hoc, necessarias esse preces sanctorum ad aliquid impetrandum: unde sequitur et accedentes discipuli eius, rogabant eum dicentes: dimitte eam, quia clamat post nos. Hieronymus. Discipuli adhuc illo tempore mysteria domini nescientes, vel misericordia moti, rogabant pro chananaea muliere, vel importunitate eius carere cupientes. Augustinus de cons. Evan..

Affert autem aliquam repugnantiae quaestionem quod marcus in domo dicit fuisse dominum cum ad illum venit mulier pro filia sua rogans, matthaeus autem posset intelligi de domo tacuisse, eandem tamen rem commemorasse. Sed quoniam dicit discipulos domino ita suggestisse, dimitte illam, quoniam clamat post nos, nihil videtur aliud significare quam post ambulat dominum, mulierem istam deprecatoriam vocem misisse. Intelligendum est ergo, dixisse quidem marcum quod intraverit ubi erat Jesus, cum eum praedixisset fuisse in domo. Sed quia matthaeus ait non respondit ei verbum, dedit agnoscere, quod tacuerunt ambo, et in eo silentio egressum fuisse Jesum de domo illa; atque ita cetera contexuntur quae iam in nullo discordant. Chrysostomus in Matth.. Aestimo autem et discipulos ad calamitatem mulieris esse tristatos, sed tamen non sunt ausi dicere: da ei hanc gratiam, sed dimitte eam: sicut et nos cum volumus alicui persuadere, multoties contraria dicimus.

Ipse autem respondens ait: non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel. Hieronymus. Non autem hoc dicit quin ad gentes non missus sit, sed quod primum ad Israel missus est, ut illis non recipientibus evangelium, iusta fieret ad gentes transmigratio. Remigius. Specialiter enim missus est ad salutem Iudaeorum, ut etiam corporali praesentia eos doceret.

Hieronymus. Signanter autem dixit ad oves perditas domus Israel, ut etiam ex hoc nunc erroneam ovem de alia parabola intelligamus. Chrysostomus in Matth..

Sed quia mulier vidit nihil posse apostolos, inverecunda effecta est bona inverecundia: ante enim neque in conspectum venire audebat: unde dictum est clamat post nos. Quando autem videbatur ut angustiata recederet, tunc proprius venit: unde sequitur at illa venit et adoravit eum. Hieronymus. Nota, quod ista chananitidis perseveranter primum filium David, Deinde dominum vocat, et ad extremum, Deum adoravit. Chrysostomus in Matth..

Ideoque non dixit: roga vel deprecare Deum; sed domine, adiuva me.

Quanto ergo magis mulier multiplicabat supplicationem, tanto et ipse multiplicabat negationem: et non adhuc Iudaeos oves vocat, sed filios, illam autem canem: unde sequitur qui respondens ait: non est bonum sumere panem filiorum, et dare canibus. Glossa. Filii sunt Iudaei generati et nutriti sub cultu unius Dei per legem; panis est evangelium, miracula, et alia quae ad salutem nostram pertinent.

Non est ergo conveniens ut a filiis auferantur, et dentur gentibus, qui sunt canes, donec Iudaei repudient. Rabanus. Canes autem gentiles propter idololatriam dicuntur, qui esui sanguinis dediti, et cadaveribus mortuorum, vertuntur in rabiem.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem mulieris prudentiam, qualiter neque contradicere ausa est, neque tristata in aliorum laudibus, neque molestata in proprio convicio: unde sequitur at illa dixit: etiam, domine: nam et catelli edunt de micis quae cadunt de mensa dominorum suorum. Ille dixit non est bonum, haec autem dixit utique, domine; ipse Iudaeos filios vocat, haec autem dominos; ipse canem eam nominavit, haec autem et opus canis adiecit; ac si dicat: si canis sum, non sum aliena: canem me dicis; ergo nutri me ut canem: non possum relinquere mensam domini mei. Hieronymus. Mira autem huius mulieris fides, patientia et humilitas praedicantur: fides, qua credebatur sanari posse filiam suam; patientia, qua toties contempta in precibus perseverat; humilitas, quod se non canibus, sed catulis comparat. Scito me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere ad mensam posse cum patre; sed contenta sum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Chrysostomus in Matth.. Propter hoc autem Christus tardabat: praesciebat enim eam hoc dicturam, nec occultari volebat tantam mulieris virtutem: unde sequitur tunc respondens Jesus ait illi: o mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis; ac si dicat: fides tua maiora his audire potest; verum interim fiat tibi sicut vis. Vide autem qualiter non parum et haec mulier intulit in filiae medicinam: propter hoc enim neque Christus dixit: sana sit filia tua; sed magna est fides tua: fiat tibi sicut vis; ut discas quoniam simpliciter loquebatur, et non adulationis, sed multae fidei erant verba ipsius. Haec autem Christi vox similis est illi voci qua dixit: fiat firmamentum: et factum est; unde sequitur et sanata est filia eius ex illa hora. Intende autem qualiter apostolis non impetrantibus impetrat ipsa: tam magnum quid est instantia orationis: etenim pro nostris noxis a nobis vult magis rogari, quam ab aliis pro nobis.

Remigius. His etiam verbis datur nobis exemplum catechizandi et baptizandi pueros: quoniam haec mulier non ait: salva filiam meam, aut adiuva eam; sed miserere mei et adiuva me. Hinc etenim descendit consuetudo in ecclesia ut fideles pro suis parvulis fidem Deo promittant, quando ipsi non sunt tantae aetatis et rationis ut per se fidem Deo promittere valeant; quatenus sicut fide istius mulieris sanata est filia eius, ita et fide virorum catholicorum peccata parvulis relaxentur. Allegorice autem haec mulier sanctam ecclesiam significat de gentibus congregatam.

Per hoc enim quod dominus, relictis Scribis et Phariseis, venit in partes tyri et sidonis, praefigurabatur quia relicturus erat Iudaeos, et transiturus ad gentes.

Est autem haec mulier egressa a finibus suis, quoniam ecclesia sancta recessit a pristinis erroribus et vitiis. Hieronymus.

Filiam autem chanaanaeae puta animas esse credentium, quae male a Daemonio vexabantur, ignorantes creatorem, et adorantes lapidem. Remigius. Filios autem dominus appellat patriarchas et prophetas illius temporis. Per mensam designatur sacra Scriptura; per micas vero minima praecepta, vel interna mysteria, quibus sancta ecclesia pascitur; per crustas vero carnalia praecepta, quae Iudaei observant.

Micae autem sub mensa comedi dicuntur, quia ecclesia humiliter se submittit ad implenda divina praecepta. Rabanus.

Non autem crustas, sed micas de pane puerorum edunt catelli: quia conversi ad fidem, qui erant despecti in gentibus, non litterae superficiem in Scripturis, sed spiritualem sensum quo in bonis actibus proficere valeant, inquirunt. Hieronymus.

Mira autem rerum conversio. Israel quondam filius, nos canes: pro diversitate fidei ordo nominum commutatur: de illis postea dicitur: circumdederunt me canes multi; nos audivimus cum muliere fides tua te salvam fecit. Rabanus.

Quae merito magna dicitur: quia cum gentes nec lege fuerint imbutae, nec vocibus prophetarum instructae, ad praedicationem mox apostolorum, in auditu auris obedierunt; ideoque salutem impetrare meruerunt. Verum si ad primas ecclesiae rogantis lacrymas dominus salutem animae differt dare, non est desperandum, vel a petendo cessandum; sed magis precibus insistendum.

Augustinus de quaest. Evang..

Quod et puerum centurionis et filiam chanaanaeae mulieris, non veniens ad domos eorum sanat, significat gentes ad quas non venit, salvas fore per verbum suum. Quod ipsis rogantibus filii sanantur, intelligenda est persona

ecclesiae, quae sibi est et mater et filii: nam simul omnes quibus constat ecclesia, mater dicitur; singuli autem iidem ipsi filii appelluntur.

Hilarius in Matth.. Vel haec mulier proselytorum formam praefert, fines suos egreditur, et ex gentibus, scilicet in populi alterius nomen excedens: quae pro filia, videlicet gentium plebe, dominatu immundorum spirituum occupata, orat; et quia dominum cognovit ex lege, David filium nuncupat. Rabanus. Item si quis conscientiam habet alicuius vitii sorde pollutam, filiam habet male a Daemonio vexatam. Item si quis bona quae gessit, peccatorum peste foedavit, filiam habet immundi spiritus furis agitatum; ideoque necesse est ut ad preces lacrymasque confugiat, sanctorumque intercessionem et auxilia quaerat.

#6 Lectio 6

Hieronymus. Sanata chanaanae filia, revertitur dominus ad Iudaeam: unde dicitur et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilaeae. Remigius. Hoc mare diversis vocabulis appellatur: dicitur enim mare Galilaeae propter Galilaeam adiacentem; mare tiberiadis propter tiberiadem civitatem.

Sequitur et ascendens in montem, sedebat ibi. Chrysostomus in Matth..

Considerandum autem, quod aliquando dominus circuit ut sanet infirmos: aliquando autem sedet expectans eos: et ideo convenienter hic subditur et accesserunt ad eum turbae multae, habentes secum mutos, claudos, caecos, debiles, et alios multos. Hieronymus. In eo loco ubi Latinus interpres transtulit debiles, in Graeco scriptum est cyllous, quod non debilitatis generale, sed unius infirmitatis nomen est: ut quomodo claudus dicitur, qui pede claudicat uno, sic cyllous, appelletur qui unam manum debilem habet. Chrysostomus in Matth..

Hi autem in duobus fidem suam demonstrabant; et in ascendendo montem, et in hoc quia aestimabant se nullo alio indigere nisi ut proicerentur ad pedes iesu; neque etiam adhuc tangunt fimbriam vestimenti, sed et ad altiorem fidem ascendunt unde dicitur et proiecerunt eos ad pedes eius. Et mulieris quidem filiam cum multa tarditate curavit, ut eius virtutem ostenderet: his autem, non quia meliores erant, sed ut infidelium Iudaeorum ora obstrueret, confestim sanationem praebet: unde sequitur et curavit omnes.

Multitudo autem eorum qui curabantur, et facilitas sanationis eos in stuporem mittebat: unde sequitur ita ut turbae mirarentur, videntes mutos loquentes. Hieronymus.

De debilibus tacuit, quia quid e contrario diceret uno verbo non habebat.

Rabanus. Mystice autem, cum filia chanaanae praefigurasset salutem gentium, venit in Iudaeam: quia cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus erit. Glossa. Mare autem iuxta quod venit Jesus, turbida huius saeculi volumina signat: quod est Galilaeae, cum homines a vitiis ad virtutes transmigrant.

Hieronymus. Ascendit autem in montem, ut quasi avis teneros fetus provocet ad volandum. Rabanus.

Ut scilicet auditores suos erigat ad superna et caelestia meditanda. Sedebatque ibi, ut demonstraret, non nisi in caelestibus requiem esse quaerendam. Eo autem sedente in monte, idest in caelorum arce, accedunt turbae fidelium, devota mente illi appropinquantes, ducentes secum mutos et caecos etc., eosque ad pedes Jesu proiciunt: quia peccata confitentes ipsi soli curandos subiciunt: quos ita curat ut turbae mirentur et magnificent Deum Israel; quia fideles, quando viderint eos qui spiritualiter aegrotaverant, diversis operibus virtutum ditatos, laudem Deo decantant.

Glossa. Muti autem sunt qui non laudant Deum; caeci qui non intelligunt viam vitae; surdi qui non obtemperant; claudi per devia boni operis non recte euntes; debiles sunt qui infirmi sunt in bonis operibus.

#7 Lectio 7

Hieronymus. Prius Christus infirmorum debilitates abstulerat, postea vero sanatis offert cibos. Convocat quoque discipulos suos, et quod facturus est loquitur: unde dicitur Jesus autem convocatis discipulis suis dixit: misereor turbae. Hoc autem facit ut magistris exemplum tribuat, cum minoribus atque discipulis communicandi consilia; vel ut ex confabulatione intelligant signi magnitudinem. Chrysostomus in Matth.. Turbae enim cum ad sanationem venissent, non audebant petere panes: unde ipse amator hominum, et omnium curam gerens, etiam non petentibus dat: propter quod dicit misereor turbae. Ne autem dicatur quoniam venientes viaticum portaverant, dicit quia triduo iam perseverant mecum, et non habent quod manducant. Etsi enim quando venerunt, cibos habuerunt, tamen iam consumpti erant: et propter hoc non in prima aut secunda die hoc fecit, sed in tertia, quando iam omnia erant consumpta: ut prius ipsi in necessitate constituti, cum ampliori desiderio susciperent quod fiebat. Monstrat autem et quod de longe venerant, et nihil eis reliquum fuerat, in hoc quod dicit et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Cum autem nolit eos ieiunos dimittere, ideo tamen non statim signum facit, ut ex hac interrogatione et responsione attentiores discipulos faciat, et fidem suam ostendant, dicentes: fac panes. Et quamvis Christus plurima fecerit ut miraculi prius facti recordarentur, quia fecit eos ministros et partiti sunt cophinos, adhuc tamen imperfectius dispositi erant: quod patet per hoc quod sequitur et dicunt ei discipuli: unde ergo nobis in deserto panes tantos ut saturemus turbam tantam? ipsi quidem infirma cogitatione hoc dixerunt; per hoc tamen miraculum futurum insuspicabile facientes: ne aliquis enim suspicaretur quod ab aliquo propinquo castello accepti sunt cibi, propter hoc miraculum istud in solitudine fit, multum a castellis distante. Ipse autem Christus, ut discipulorum erigat mentem, eos interrogat; ut ex modo interrogationis eos commemoret illorum quae prius facta sunt: unde sequitur et ait illis Jesus: quot panes habetis? at illi

dixerunt: septem, et pisciculos paucos. Non autem addunt: sed haec quid sunt inter tantos? sicut antea dixerant; iam enim paulatim profecerant, licet non totum apprehendatur ab eis. Admirare autem in apostolis veritatis amorem, qualiter ipsi scribentes non occultant suos etiam magnos defectus; non enim est quantalibet accusatio, parum ante tali signo facto confestim oblivisci.

Admirare autem et aliam sapientiam eorum, qualiter ventrem superabant, non multam mensae curam facientes; in eremo enim existentes, et per tres dies ibi morantes, solum septem panes ibi habebant. Alia vero similiter prioribus fecit: etenim recumbere eos fecit in terra, et in manibus discipulorum crescere panes: unde sequitur et praecepit turbae ut discumberent super terram. Hieronymus. De hoc autem supra diximus, et eadem repetere otiosi est: tantum in his quae discrepant immoremur.

Chrysostomus in Matth..

Finis autem utriusque miraculi non similis est: sequitur enim et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducaverant quatuor millia hominum, extra parvulos et mulieres. Quare autem minores fuerunt reliquiae in hoc miraculo quam in primo etsi non tot fuerint qui comederunt? aut igitur hoc est, quia sportae cophinis maiores erant; aut ut ex diversitate rememorentur et illius et huius miraculi: et propter hoc tunc quidem fecit cophinos reliquiarum numero aequales discipulis, nunc autem sportas panibus aequales. Remigius. In hac autem evangelica lectione consideranda est in Christo operatio divinitatis et humanitatis: per hoc enim quod turbis miseretur, ostendit se humanae fragilitatis affectionem habere: in eo vero quod panes multiplicavit et turbas pavit, ostenditur divinitatis operatio. Destruitur ergo hic error eutychetis, qui in Christo dicebat unam naturam. Augustinus de cons. Evang..

Sane non abs re est admonere in hoc miraculo; quod si aliquis evangelistarum hoc dixisset, qui de quinque panibus non dixisset, contrarius ceteris putaretur.

Sed quia illi qui miraculum de septem panibus narraverunt, nec illud de quinque tacuerunt; neminem movet, et utrumque factum homines intelligunt. Hoc ideo diximus, ut sicubi simile reperitur factum a domino, quod in aliquo alter alteri evangelistae ita repugnare videatur ut omnino solvi non possit, nihil aliud intelligatur quam utrumque factum esse, et aliud ab alio commemoratum. Glossa.

Notandum autem, quod prius dominus aufert debilitates, et postea cibatur: quia prius sunt removenda peccata, et postea anima verbis domini nutrienda.

Hilarius in Matth.. Sicut autem illa turba quam prius pavit, Iudaicae credentium convenit plebi, ita haec populo gentium comparatur. Quod vero quatuor millia virorum congregantur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Hieronymus. Isti etiam non sunt quinque millia, sed quatuor millia, qui numerus semper in laudibus ponitur; et quadrangulus lapis non fluctuat, non est instabilis: et ob hanc causam etiam evangelia in hoc numero consecrata sunt.

In superiori ergo signo, quia propinqui erant et vicini quinque sensuum, non ipse dominus eorum recordatur, sed discipuli; hic autem ipse dominus misereri se dicit eorum quia triduo iam perseverant cum eo: quia scilicet patri, filio spirituique sancto credebant. Hilarius. Vel quia omne passionis dominicae tempus cum domino agunt; sive quia venturi ad baptismum confitentur se credere in passione ac resurrectione eius; sive quia toto passionis dominicae tempore ieiuniis domino quadam compassionis societate iunguntur.

Rabanus.

Vel hoc dicitur quia in toto saeculo triplex tempus est quo gratia datur: primum ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, quartum est in caelo, ad quod tendens reficitur in via. Remigius. Vel quia peccata commissa per poenitentiam corrigentes, cogitatione, locutione et opere convertuntur ad dominum. Has turbas noluit dominus dimittere ieiunas, ne deficerent in via: quia peccatores per poenitentiam conversi, in cursu labentis saeculi pereunt, si absque sacrae doctrinae pabulo dimittantur. Glossa. Septem panes sunt Scriptura novi testamenti, in quo gratia spiritus sancti et revelatur et datur; neque sunt hordeacei, ut supra, quia non hic, ut in lege, vitale alimentum figuris quasi tenacissima palea tegitur; hic non duo pisces, ut in lege duo ungebantur, scilicet rex et sacerdos; sed pauci, idest sancti novi testamenti, qui de fluctibus saeculi erepti, et sustinent turbulentum mare, et exemplo suo nos reficiunt, ne in via deficiamus.

Hilarius. Turbae autem in terra recumbunt: nullis enim legis operibus fuerant ante substratae; sed peccatorum et corporum suorum inhaerebant.

Glossa.

Vel ibi super faenum, ut desideria carnis comprimantur, hic super terram, ubi et ipse mundus relinqui praecipitur. Vel mons in quo dominus reficit, est altitudo Christi; ibi ergo faenum super terram, quia ibi celsitudo Christi, propter carnales, carnali spe et desiderio tegitur: hic remota omni cupiditate carnali, convivas novi testamenti spe permanentes solidatosque continet; ibi quinque millia, qui carnales quinque sensibus subdit: hic quatuor, propter quatuor virtutes quibus spiritualiter muniuntur: temperantiam, prudentiam, fortitudinem et iustitiam: quarum prima est cognitio rerum appetendarum et vitandarum; secunda, refrenatio cupiditatis ab his quae temporaliter delectant; tertia, firmitas contra molesta saeculi; quarta, quae per omnes diffunditur, dilectio Dei et proximi: et ibi et hic mulieres et parvuli excepti sunt: quia in veteri et novo testamento non admittuntur ad dominum qui non perdurant occurrere in virum perfectum, vel infirmitate virium, vel levitate mentis. Utraque refectio in monte celebrata est, quia utriusque testamenti Scriptura et altitudinem caelestium praeceptorum mandat et praemium.

Utraque altitudinem Christi praedicat.

Altiora mysteria, quae non capit communis turba, apostoli sufferunt et implent, scilicet perfectorum corda septiformis spiritus gratia ad intelligendum illustrata. Sportae iunco et foliis palmarum solent contexi; et significant sanctos, qui radicem cordis in ipso fonte vitae collocant ne arescant ut iuncus in aqua, et palmam aeternae retributionis in corde retinent.

|+16 Capitulus 16

|#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

Sicut post miraculum quinque panum, dominus turbas dimisit, ita et nunc; nec autem pedes recedit, sed navigio, ne turba eum sequatur: unde dicitur et dimissa turba, ascendit in naviculam, et venit in fines Mageddan. Augustinus de cons.

Evang.. Marcus autem dicit, quod in Dalmanutha; nec est dubitandum eundem locum esse sub utroque nomine: nam plerique codices non habent, etiam secundum marcum, nisi Mageddan. Rabanus.

Est autem Mageddan regio contra Gerasam, et interpretatur poma, vel nuntia; et significat hortum, de quo dicitur: hortus conclusus, fons signatus, in quo crescunt poma virtutum, et ubi nuntiatur nomen domini. Docet autem, quod praedicatores, ministrato verbo turbae, ipsi intra cubiculum cordis virtutum pomis debent refici.

Sequitur et accesserunt ad eum Pharisei et sadducaeii tentantes et rogaverunt eum ut signum de caelo ostenderet eis. Remigius. Admiranda quippe est caecitas Pharisaeorum et sadducaeorum: sic enim postulabant signum de caelo, quasi ea non essent signa quae facere videbatur.

Quod autem signum postularent, iohannes manifestat: refert enim post refectioem de quinque panibus, turbam accessisse ad dominum et dixisse: quod signum facis, ut videamus, et credamus tibi? patres nostri manna in deserto comederunt, sicut scriptum est: panem de caelo dedit eis manducare. Ideoque et hic dicunt: ostende nobis signum de caelo; idest, fac ut uno vel duobus diebus manna pluat, ut totus populus pascatur, sicut multo tempore factum est in deserto. Ipse vero inspiciens cogitationes eorum, ut Deus, et sciens quod si etiam signum de caelo eis ostenderet, non crederent, noluit eis dare signum quod postulabant: unde sequitur at ille respondens ait illis: facto vespere dicitis: serenum erit, etc.. Hieronymus.

Hoc apud Graecos in plerisque codicibus non habetur. Sensus autem manifestus est, quod ex elementorum ordine et consonantia possunt et sereni et pluviosi dies praenosci. Scribae autem et Pharisei, qui videbantur legis esse doctores, ex prophetarum vaticinio non poterant cognoscere salvatoris adventum.

Augustinus de quaest. Evang..

Potest etiam intelligi quod dixit dominus: facto vespere dicitis: serenum erit, etenim rubicundum est caelum: idest sanguine passionis Christi, primo adventu indulgentia peccatorum datur. Et mane: hodie tempestas, rubet enim cum tristitia caelum; illud est quod secundo adventu igne praecedente venturus est.

Glossa. Vel aliter. Rutilat triste caelum; idest, patiuntur apostoli post resurrectionem; post quos me iudicare in futuro scire potestis; quia cum non parco meis bonis quin patiantur, non parcam aliis in futuro. Faciem ergo caeli diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis. Signa temporum dixit de adventu suo vel passione, cui simile est roseum caelum vespere; et idem de tribulatione, ante adventum suum futura, cui simile est mane roseum cum tristitia caelum.

Chrysostomus in Matth.. Sicut ergo in caelo aliud quidem est signum serenitatis, aliud pluviae, ita et in me putare oportet: nunc enim, scilicet in primo adventu, his signis quae in terra sunt, opus est; quae autem in caelo sunt, conservantur tempori secundi adventus. Nunc enim sicut medicus veni; tunc sicut iudex adero: propter hoc nunc occultus veni; tunc autem cum multa divulgatione quando virtutes caelorum movebuntur. Sed non est nunc tempus horum signorum: quia veni mori, et quae abiecta sunt pati: et ideo sequitur generatio mala et adultera signum quaerit; et signum non dabitur ei, nisi signum ionae prophetae. Augustinus de cons. Evang.. Hoc autem et alibi iam dixit matthaeus: unde retinendum est, eadem dominum saepe dixisse; ut quod existente contrario solvi non poterit, bis dictum intelligatur. Glossa.

Dicit autem generatio mala et adultera, idest incredula, pro spirituali carneum habens intellectum. Rabanus. Non ergo generationi illi tentantium dominum signum caeleste datur, quale quaerebant, quibus multa signa dedit in terra; sed generationi quaerentium dominum, idest apostolis; quibus cernentibus, ascendit in caelum, et spiritum sanctum misit. Hieronymus.

Quid autem sibi velit signum ionae, iam supra dictum est. Chrysostomus in Matth.. Cum autem hoc Pharisei audissent, oportebat interrogare, et dicere: quid est quod dicitur? sed ipsi non desiderio discendi, hoc a domino quaesierunt; et ideo dominus eos relinquit; unde sequitur et relictis illis, abiit. Rabanus. Idest relicta generatione mala Iudaeorum, abiit trans fretum, et gentium secutus est populus.

Nota, quod non, sicut in aliis legitur locis, dimissis turbis abiit; sed quia infidelitatis error insolentium animos obtinebat, dicitur quod eos reliquit.

|#2 Lectio 2

Glossa. Sicut dominus Phariseos reliquerat propter eorum infidelitatem, ita consequenter et doctrinam eorum a discipulis cavendam esse docet: unde sequitur et cum venissent discipuli eius trans fretum, oblitī sunt accipere panes. Remigius.

Tanto enim amore magistri detinebantur ut nec etiam ad punctum vellent ab eo recedere. Animadvertendum est ergo quantum alieni essent ab appetitu deliciarum, cum tam parvam haberent de necessariis curam ut etiam oblitī sint panes accipere, sine quibus humana fragilitas subsistere non potest.

Sequitur qui dixit illis: intuemini et cavete a fermento Phariseorum et sadducaeorum.

Hilarius in Matth..

In quo monentur apostoli non admisceri Iudaeorum doctrinae: quia legis opera in effectum fidei et praefigurationem rerum consequentium constituta sunt: et in quorum tempora atque aetatem veritas contigisset, nihil ultra in veritatis similitudinem positum arbitrarentur: ne doctrina Phariseorum Christum nesciens, effectum evangelicae veritatis rumpere. Hieronymus.

Qui enim cavet a fermento Phariseorum et sadducaeorum, legis ac litterae praecepta non servat, traditiones hominum negligit, ut faciat Dei mandata. Hoc est fermentum de quo apostolus ait: modicum fermentum totam massam corrumpit. Istiusmodi fermentum etiam omni ratione vitandum est, quod habuit Marcion, valentinus et omnes haeretici.

Fermentum enim hanc habet vim ut, si farinae mixtum fuerit, quod parum videbatur, crescat in maius, et ad saporem suum universam conspersionem trahat: ita et doctrina haeretica, si vel modicam scintillam iecerit in tuum pectus, in brevi ingens flamma concrevit, et totam hominis passionem ad se trahit. Chrysostomus in Matth.. Quare non dixit: attendite a doctrina Phariseorum manifeste? quia vult commemorare ea quae facta sunt, scilicet de multiplicatione panum: etenim noverat eos esse oblitos.

Simpliciter autem de hoc eos incusare non videtur rationem habere: occasione autem ab eis recepta eos increpare, susceptibilem faciebat incusationem; et ideo quae cogitabant discipuli, evangelista in medium introducit, dicens at illi cogitabant intra se dicentes quia panes non accepimus. Hieronymus. Quomodo autem panes non habebant qui statim impletis septem sportis, ascenderunt in naviculam, et venerunt in fines Mageddan? ibi audiunt navigantes quod cavere debeant a fermento Phariseorum et sadducaeorum.

Sed Scriptura testatur, quod oblitī sunt eos secum tollere. Chrysostomus in Matth..

Quia vero discipuli circa observationes Iudaicas adhuc repebant, ideo dominus vehementer eos increpat ad utilitatem omnium: unde sequitur sciens autem Jesus, dixit eis: quid cogitatis intra vos, modicae fidei, quia panes non habetis? Glossa. Quasi dicat: quid cogitatis me dixisse de terrenis panibus, de quibus non est vobis dubitandum, cum de tam paucis tantas feci abundare reliquias? chrysostomus in Matth..

Hoc autem facit, ut sollicitudinem escarum ab eis abiciat. Sed quare non arguit eos, cum dixerunt: unde nobis in solitudine panes tanti? etenim opportunius videbatur hoc dici. Sed ideo tunc non reprehendit eos, ne videretur se ingerere ad signa facienda, et nolebat ante turbas eos increpare. Tunc etiam rationabilior haec accusatio fuit quando iam duplici miraculo de panibus facto tales erant ut adhuc de escis dubitarent.

Vide autem et increpationem cum mansuetudine: velut enim excusando respondet, pro his quos increpaverat dicens nondum intelligitis neque recordamini quinque panum? Glossa. Quasi dicat: neque mysterium intelligitis, neque virtutem in memoria habetis. Chrysostomus in Matth..

Per quod in memoriam eis reducit ea quae praeterierunt, et ad futura attentiores facit. Hieronymus. Per hoc autem quod dicit quare non intelligitis? ecce per occasionem docet eos quid significant quinque panes et septem, quinque millia hominum et quatuor millia, quae pasta sunt in eremo. Si enim fermentum Phariseorum et sadducaeorum non corporalem panem, sed traditiones perversas et haeretica significat dogmata; quare cibi quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significant? chrysostomus in Matth..

Ut autem discas quantum in discipulis potuit increpatio Christi, et qualiter eorum mentem erexit dormientem, audi quid evangelista dicat: tunc intellexerunt quod non dixit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Phariseorum et sadducaeorum, quamvis eo hoc non interpretante.

Interpretatio ergo domini eos a Iudaicis observationibus abduxit, desides existentes attentiores fecit, et a parva fide eos eripuit, ut non timeant si quando paucos panes habere videantur, neque pro pane solliciti sint, sed haec despiciant universa.

#3 Lectio 3

Glossa. Postquam discipulos a Phariseorum doctrina removerat dominus, convenienter evangelicae doctrinae altitudinem in eis fundat: et ut maior solemnitas designetur, locus describitur cum dicitur venit autem Jesus in partes caesareae Philippi. Chrysostomus in Matth..

Ideo autem non simpliciter caesaream nominat, sed caesaream Philippi: quia est et alia caesarea quae est stratonis: non autem in illa, sed in hac discipulos interrogavit; longe eos a Iudaeis abducens, ut ab omni timore eruti, libere dicant quae habebant in mente. Philippus autem iste, frater fuit Herodis tetrarchae ithureae et trachonitidis regionis, qui in honorem tiberii caesaris caesaream Philippi, quae nunc Paneas dicitur, appellavit.

Glossa. Confirmaturus autem in fide discipulos, prius opiniones et errores aliorum a mentibus eorum voluit remove: unde sequitur et interrogavit discipulos suos dicens: quem dicunt homines esse filium hominis?

Origenes in Matth.. Interrogat Christus discipulos, ut ex apostolorum responsionibus nos discamus diversas opiniones fuisse tunc apud Iudaeos de Christo; et ut nos semper scrutemur qualis opinio sit apud homines de nobis: ut si quid male dicitur de nobis, occasiones illius praecidamus: si quid autem boni, eius occasiones augeamus. Sed et discipuli episcoporum, apostolorum instruuntur exemplo, ut qualescumque opiniones audierint foris de episcopis suis, referant eis. Hieronymus. Pulchre autem interrogat quem dicunt homines esse filium hominis? quia qui de filio hominis loquuntur, homines sunt; qui vero divinitatem eius intelligunt, non homines sed dii appellantur. Chrysostomus in Matth..

Non autem dicit: quem me dicunt Scribae et Pharisei esse? sed: quem me dicunt homines esse? plebis mentem quae ad malum inflexa non erat, investigans.

Etsi enim multo humilior quam oportebat eorum erat de Christo opinio, sed tamen a nequitia libera erat; Pharisaeorum autem opinio de Christo erat plena multa malitia. Hilarius in Matth..

Dicendo ergo quem dicunt homines esse filium hominis? significavit, praeter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum: erat enim hominis filius. Quod igitur de se opinandi iudicium desiderabat, non illud arbitramur quod de se ipse confessus est; sed occultum erat de quo quaerebatur, in quod se credentium fides debeat extendere. Est autem haec confessionis tenenda ratio: ut sicut Dei filium, ita et filium hominis meminerimus: quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem; et ideo signanter dixit quem dicunt homines esse filium hominis? Hieronymus. Non enim dixit: quem me esse dicunt homines? sed quem dicunt esse filium hominis? ne iactanter de se quaerere videretur. Et nota, quod ubicumque in veteri testamento scriptum est filius hominis, in Hebraeo positum est filius Adam. Origenes in Matth..

Diversas autem Iudaeorum opiniones de Christo discipuli referunt: unde dicitur at illi dixerunt: alii iohannem baptistam, aestimationem scilicet secuti Herodis; alii autem eliam, videlicet aestimantes, quod aut secundam nativitatem susceperit elias, aut ex eo tempore in corpore vivens, in tempore apparuit illo; alii vero ieremiam, quem dominus in gentibus prophetam constituit: non intelligentes quoniam ieremias typus fuerat Christi; aut unum ex prophetis, ratione simili, propter illa quae Deus ad ipsos locutus est per prophetas, non tamen in ipsis, sed in Christo sunt impleta. Hieronymus. Sed tamen turbae sic errare potuerunt in elia et ieremia, quomodo Herodes erravit in iohanne: unde miror quosdam interpretes causas errorum inquirere singulorum.

Chrysostomus in Matth..

Quia vero discipuli opinionem turbae recitaverant, evocat eos per secundam interrogationem ad opinandum aliquid maius de ipso: et ideo sequitur dicit illis Jesus: vos autem quem me esse dicitis? vos, inquam, qui simul mecum estis semper, quia maiora signa vidistis quam turbae, non oportet vos in opinione convenire cum turbis: et propter hoc non a principio praedicationis eos de hoc interrogavit, sed postquam multa signa fecit, et multa locutus est de sua Deitate. Hieronymus.

Attende autem, quod ex hoc textu sermonis apostoli nequaquam homines sed dii appellantur; cum enim dixisset quem dicunt homines esse filium hominis? subiecit vos autem quem me esse dicitis? ac si dicat: illis, quia homines sunt, humana opinantibus, vos, qui dii estis, quem me esse existimatis? Rabanus. Non autem quasi nesciens, de se sententiam discipulorum, vel extraneorum inquiri; sed ideo discipulos quid de se sentiant interrogat, ut confessionem rectae fidei digna mercede remuneret. Ideo quid alii de se sentiant inquiri, ut expositis primo sententiis errantium, discipuli probarentur veritatem suae confessionis non de opinione vulgata, sed de ipso percepisse dominicae revelationis arcano. Chrysostomus in Matth.. Quando vero dominus de plebis opinione interrogat, omnes respondent; sed omnibus discipulis interrogatis, Petrus tamquam os apostolorum et caput, pro omnibus respondet: unde sequitur respondens simon Petrus, dixit: tu es Christus filius Dei vivi. Origenes in Matth.. Denegavit quidem Petrus aliquid eorum esse Jesum quae arbitrabantur Iudaei, confessus est autem tu es Christus, quod nesciebant Iudaei; sed, et quod maius est, filius Dei vivi, qui et per prophetas dixerat: vivo ego, dicit dominus; et ideo dicebatur vivus, sed secundum supereminentiam, quia supereminet omnibus habentibus vitam: quoniam solus habet immortalitatem et est fons vitae, quod proprie dicitur Deus pater; vita autem est quasi de fonte procedens, qui dixit: ego sum vita. Hieronymus.

Deum etiam vivum appellat, ad comparationem eorum Deorum qui putantur dii, sed mortui sunt. Saturnum dico, iovem, venerem, et Herculem, et cetera idolorum portenta. Hilarius in Matth..

Est autem haec vera et inviolabilis fides, ex Deo Deum filium profectum esse, cui sit ex aeternitate patris aeternitas.

Hunc igitur assumpsisse corpus et hominem factum esse, perfecta confessio est.

Complexus est itaque omnia qui et naturam et nomen expressit: in quo summa virtutum est. Rabanus. Mira autem distinctione factum est ut dominus ipse humilitatem assumptae humanitatis profiteatur, discipulus excellentiam divinae aeternitatis ostendat.

Hilarius. Dignum autem confessio Petri praemium consecuta est, quia Dei filium in homine vidisset: unde sequitur respondens autem Jesus dixit ei: beatus es, simon bar iona: quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui est in caelis. Hieronymus. Reddit enim Christus apostolo vicem pro testimonio quod de se Petrus dixerat tu es Christus filius Dei vivi. Dominus autem dixit ei beatus es, simon bar iona.

Quare? quia non revelavit tibi caro et sanguis; sed revelavit pater. Quod caro et sanguis revelare non potuit, spiritus sancti gratia revelatum est. Ergo ex confessione sortitur vocabulum quod revelationem ex spiritu sancto habeat, cuius et filius appellandus sit: siquidem bar iona in lingua nostra sonat filius columbae.

Alii simpliciter accipiunt, quod simon, scilicet Petrus, filius sit ioannis, iuxta alterius loci interrogationem: simon ioannis, diligis me? et volunt scriptorum vitio depravatum: ut pro bar ioanna, idest filius ioannis, bar iona scriptum sit, una detracta syllaba; ioanna vero interpretatur Dei gratia. Utrumque autem nomen mystice intelligi potest: quod et columba spiritum sanctum, et gratia Dei donum significet spiritale. Chrysostomus in Matth.. Vanum est enim dicere: tu es filius ionae, vel ioanna, nisi ut ostendat quoniam ita naturaliter est Christus filius Dei sicut Petrus filius ionae, eiusdem substantiae cum eo qui genuit. Hieronymus. Illud autem quod ait quia caro et sanguis non revelavit tibi, apostolicae narrationi compara, in qua ait: continuo non acquievi carni et sanguini: carnem ibi et sanguinem Iudaeos significans: ut hic quoque sub alio sensu demonstretur, quod ei non per doctrinam Pharisaeorum, sed per Dei gratiam Christus Dei filius revelatus sit.

Hilarius in Matth.. Vel aliter.

Beatus hic, quia ultra humanos oculos et intendisse et vidisse laudatus est, non id quod ex carne et sanguine est contuens, sed Dei filium caelestis patris revelatione conspiciens: dignusque iudicatus est ut primus agnosceret quod divinitas esset in Christo.

Origenes in Matth.. Est autem in hoc loco quaerendum utrum cum prius mitterentur, iam cognoscebant discipuli quoniam ipse erat Christus. Hic enim sermo demonstrat, quoniam tunc primum confessus fuerit eum Petrus Christum filium Dei vivi. Et vide, si potes huiusmodi quaestionem solvere, dicens, quoniam credere Jesum esse Christum, minus est quam cognoscere: ut dicamus, quod quando mittebantur ad praedicandum, credebant quidem Jesum esse Christum; postea autem proficientes etiam cognoverunt.

Aut ita est respondendum ut dicamus quoniam tunc quidem apostoli initia cognitionis habebant Christi, et exigua cognoscebant de illo; postea autem profecerunt in agnitione ipsius, ut possent capere scientiam Christi revelatam a patre: sicut et Petrus qui beatificatur, non solum in eo quod dicit tu es Christus; sed in eo magis quod addidit filius Dei vivi.

Chrysostomus in Matth..

Nimirum autem, si non confessus esset Petrus Christum proprie ex patre natum, non esset hic revelatione opus: neque aestimare Christum unum ex multis filiis adoptivis, beatitudine dignum esset: nam et ante hoc illi qui erant in navi dixerunt: vere filius Dei est hic.

Sed et Nathanael dixit: Rabbi, tu es filius Dei. Non tamen beati dicti sunt, quia non talem confessi sunt filiationem qualem Petrus: sed unum ex multis eum aestimabant, non vere filium; vel etsi praecipuum quidem prae multis, non autem ex substantia patris. Vides autem qualiter et filium revelat pater et patrem filius. Non enim ab alio est dicere filium quam a patre, nec ab alio patrem quam a filio: quare et hinc manifestum est quod filius est consubstantialis et coadorandus patri. Ostendit autem Christus ex hinc iam multos credituros quod fuerat Petrus confessus; unde subdit et ego dico tibi quia tu es Petrus. Hieronymus. Ac si dicat: quia tu mihi dixisti tu es Christus filius Dei vivi, et ego dico tibi, non sermone casso et nullum opus habente; sed dico tibi (quia meum dixisse, fecisse est), quia tu es Petrus; sicut enim ipse lumen apostolis donavit ut lumen mundi appellerentur, et cetera quae a domino sortiti vocabula sunt; ita et simoni qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Augustinus de cons. Evang..

Nullus tamen arbitretur quod hic Petrus nomen acceperit: non enim accepit hoc nomen nisi ubi ioannes commemorat ei dictum esse: tu vocaberis cephas; quod interpretatur Petrus. Hieronymus.

Secundum autem metaphoram petrae, recte dicitur ei: aedificabo ecclesiam meam super te; et hoc est quod sequitur et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Chrysostomus in Matth..

Idest in hac fide et confessione aedificabo ecclesiam meam. Hinc ostendit multos iam credituros quod Petrus confessus fuerat, et erigit eius sensum, et pastorem ipsum facit. Augustinus in lib.

Retract.. Dixi in quodam loco de apostolo Petro, quod in illo tamquam in petra aedificata est ecclesia; sed scio me postea saepissime sic exposuisse quod a domino dictum est tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, ut super hunc intelligeretur quem confessus est Petrus dicens tu es Christus filius Dei vivi; ac si Petrus ab hac petra appellatus, personam ecclesiae figuraret, quae super hanc petram aedificatur; non enim dictum est illi: tu es petra, sed tu es Petrus; petra autem erat Christus, quem confessus simon, sicut ei tota ecclesia confitetur, dictus est Petrus. Harum autem duarum sententiarum quae sit probabilior, eligat lector.

Hilarius in Matth.. Est autem in nuncupatione novi nominis felix ecclesiae fundamentum, dignaque aedificatione illius petra, quae infernales leges et tartari portas et omnia mortis claustra dissolveret: unde ad ostendendam firmitatem ecclesiae supra petram fundatae, subditur et portae inferi non praevallebunt adversus eam.

Glossa. Id est, non separabunt eam a caritate mea et fide. Hieronymus.

Ego portas inferi, vitia reor atque peccata; vel certe haereticorum doctrinas, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum.

Origenes in Matth.. Sed et singulae spirituales nequitiae in caelestibus portae sunt inferorum, quibus contrariantur portae iustitiae. Rabanus.

Portae quoque inferi, etiam tormenta et blandimenta sunt persecutorum; sed et prava infidelium opera ineptaque colloquia portae sunt inferi, quia iter perditionis ostendunt. Origenes. Non autem exprimit utrum petrae non praevalerent in qua aedificat Christus ecclesiam, aut ecclesiae quam aedificat supra petram; tamen manifestum est quia nec adversus petram, nec adversus ecclesiam portae praevalent inferorum. Cyrillus in lib.

Thesauri. Secundum autem hanc domini promissionem, ecclesia apostolica Petri ab omni seductione haereticaque circumventionem manet immaculata, super omnes praepositos et episcopos, et super omnes primates ecclesiarum et populorum in suis pontificibus, in fide plenissima et auctoritate Petri. Et cum aliae ecclesiae, quorundam errore sint verecundatae, stabilita inquam ipsa sola regnat, silentium imponens, et omnium obturans ora haeticorum: et nos necessario salutis, non decepti superbia, neque vino superbiae inebriati, typum veritatis et sanctae apostolicae traditionis una cum ipsa confitemur et praedicamus. Hieronymus.

Nemo autem putet haec de morte dici, quod apostoli conditioni mortis subiecti non fuerint, quorum martyria videat coruscare. Origenes in Matth..

Si ergo et nos, patre nobis revelante qui est in caelis, quando scilicet conversatio nostra in caelis est, confessi fuerimus Jesum Christum esse filium Dei vivi: et nobis dicetur: tu es Petrus: petra enim est omnis qui imitator est Christi. Adversus quem autem portae praevalent inferorum, ille neque petra dicendus est, supra quam aedificat Christus ecclesiam; neque ecclesia, neque pars ecclesiae, quam Christus aedificat supra petram.

Chrysostomus in Matth..

Deinde et alium Petri dicit honorem, cum subditur et tibi dabo claves regni caelorum; quasi dicat: sicut pater tibi dedit me cognoscere, ita et ego tibi aliquid dabo, scilicet claves regni caelorum. Rabanus.

Qui enim regem caelorum maiori prae ceteris devotione confessus est, merito prae ceteris ipse collatis clavibus regni caelestis donatus est; ut constaret omnibus, quia absque ea confessione ac fide regnum caelorum nullus posset intrare.

Claves autem regni caelorum ipsam discretionem et potentiam nominat: potentiam, qua liget et solvat; discretionem, qua dignos vel indignos discernat. Glossa.

Unde sequitur et quaecumque ligaveris, idest quemcumque indignum remissione iudicaveris dum vivit, indignus apud Deum iudicabitur; et quodcumque solveris, idest quemcumque solvendum iudicaveris dum vivit, remissionem peccatorum consequetur a Deo. Origenes in Matth.. Vide autem quantam potestatem habet petra super quam aedificatur ecclesia, ut eius etiam iudicia maneant firma, quasi Deo iudicante per eam.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem qualiter Christus reducit Petrum ad excelsam de ipso intelligentiam. Haec enim ei se promittit daturum quae sunt propria Dei solius: scilicet peccata solvere, et ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum et tentationum procellas.

Rabanus. Haec autem ligandi atque solvendi potestas quamvis soli Petro data videatur a domino, tamen et ceteris apostolis datur, nec non etiam nunc in episcopis ac presbyteris omni ecclesiae. Sed ideo Petrus specialiter claves regni caelorum et principatum iudicariae potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant quia quicumque ab unitate fidei vel societatis illius quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec ianuam possunt regni caelestis ingredi. Glossa. Specialiter etiam eam Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret. Ideo enim eum principem apostolorum constituit, ut ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra ecclesiae recurrerent, si forte inter se dissentirent. Quod si diversa capita essent in ecclesia, unitatis vinculum rumperetur. Quidam autem dicunt, quod ideo dicit super terram: non enim data est potestas hominibus ligandi vel solvendi mortuos, sed vivos.

Qui autem mortuos solveret vel ligaret, non super terram, sed post terram hoc faceret. Ex sententiis constantin. Concilii.

Quomodo autem praesumunt quidam dicere de vivis tantummodo haec dicta esse? an ignorant quia iudicium anathematis nihil est aliud quam separatio? evitandi sunt autem illi qui pessimis culpis detinentur, sive in vivis sint, sive non. A nocente enim semper refugere necessarium est. Sed et Augustini religiosae memoriae, qui inter Africanos episcopos splenduit, diversae epistolae recitatae sunt, significantes quod oporteret haeticos et post mortem anathematizare.

Talem autem ecclesiasticam traditionem et alii Africani episcopi servaverunt. Sed et sancta Romana ecclesia quosdam episcopos post mortem anathematizavit, licet pro fide in vita sua non essent accusati. Hieronymus.

Istum locum episcopi et presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisaeorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur; cum apud dominum non sententia sacerdotum sed reorum vita quaeratur.

Legimus in levitico de leprosis, ubi iubentur ostendere se sacerdotibus; et si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiunt: non quod sacerdotes leprosos faciant et immundos, sed quod habeant notitiam leprosi et non leprosi, et possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos immundum facit, sic et hic alligat vel solvit episcopus vel presbyter, non eos qui insontes sunt vel innoxii; sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, qui solvendus.

Origenes. Sit ergo irreprehensibilis qui alterum ligat vel solvit, ut inveniatur dignus ligare vel solvere in caelo. Sed et ei qui potuerit virtutibus portas obstruere inferorum, quasi praemium dantur claves regni caelorum: omnis enim species virtutis, cum quis eam coeperit operari, quasi ipsa se adaperit ante eum, domino videlicet aperiente

eam per gratiam suam, ut inveniatur eadem virtus et porta esse et clavis portae. Forsitan autem et unaquaeque virtus est regnum caelorum.

#4 Lectio 4

Origenes in Matth.. Postquam Petrus confessus est Christum filium Dei vivi, quia noluit hoc eos interim praedicare, subdit tunc praecepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Jesus Christus. Hieronymus. Sed cum supra mittens discipulos ad praedicandum iusserit eis ut annuntiarent adventum suum, videtur esse contrarium quod hic praecipit ne se dicant esse Jesum Christum. Mihi videtur aliud esse Christum praedicare, aliud Jesum Christum. Et Christus commune dignitatis est nomen, Jesus proprium vocabulum salvatoris. Origenes in Matth..

Vel tunc leviter quidem de eo annuntiabant, quasi de magno et mirabili viro; Christum autem esse eum nondum annuntiabant. Qui autem vult etiam Christum eum praedicatum prius ab apostolis, dicet, quoniam leviter praemittere voluit eos mentionem nominis sui, ut interim facto silentio praedicationis huius, hoc ipsum quod leviter de Christo auditum fuerat, digeratur in sensibus auditorum.

Aut ita est solvenda quaestio: ut videantur ea quae superius de annuntiando Christo sunt dicta, non ad tempus pertinere quod fuit ante Christi resurrectionem, sed ad tempora post futura. Haec autem quae mandat ut nemini dicant, tunc apostolis convenire: inutile enim est ipsum quidem praedicare, crucem autem eius tacere.

Propterea praecepit eis ut nemini dicerent quia ipse est Christus, et praeparabat eos, ut postmodum dicant, quoniam ipse est Christus, qui crucifixus est, et resurrexit a mortuis. Hieronymus. Quod ne quis putet nostrae tantum esse intelligentiae quod sequitur, causas tunc prohibita praedicationis exponit: sequitur enim exinde coepit Jesus ostendere discipulis suis quia oportebat eum ire hierosolymam, et multa pati a senioribus et Scribis et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere.

Est autem sensus: tunc me praedicate cum ista passus fuero: quia non prodest Christum publice praedicari, et eius vulgare in populis maiestatem, quem post paululum flagellatum visuri sunt et crucifixum. Chrysostomus in Matth..

Quod enim semel radicatum est et postea evulsum, si iterum plantetur, difficile retinebitur apud multos: quod autem infixum semel est, et mansit postea immobile, facile provehitur ad augmentum.

Propter hoc autem immoratur tristibus praedicandis, et sermonem multiplicat, ut aperiat discipulorum mentes. Origenes.

Et vide quia non dixit: coepit dicere vel docere, sed ostendere; quia sicut corporalia ostendi dicuntur, sic ostendi dicuntur a Christo ea quae loquebatur. Non autem sic puto eis qui corporaliter eum multa patientem viderunt, ostensa fuisse ea quae videbantur, quomodo discipulis ostensus est rationalis sermo de mysterio passionis et resurrectionis Christi: et tunc quidem coepit ostendere; consequenter autem postea capacioribus factis plenius demonstravit: quia omne quod coepit Jesus, hoc perfecit. Oportebat autem eum ire in ierusalem, ut occidatur quidem in hierosolymis quae sunt Deorsum, regnet autem resurgens in ierusalem caelesti.

Postquam enim resurrexit Christus, et alii consurrexerunt ei, iam non Deorsum quaeritur ierusalem, vel domus orationis in ea, sed sursum. Patitur autem multa a senioribus ierusalem terrena, ut glorificetur ab his qui capiunt beneficia eius caelestibus senioribus. Tertia autem die resurrexit a mortuis, ut eripiens maligno, acquirat eis qui liberati fuerint hoc donum, ut baptizentur spiritu et anima et corpore in nomine patris et filii et spiritus sancti, qui sunt tres dies simul perpetuo instantes eis qui per eos facti fuerunt filii lucis.

#5 Lectio 5

Origenes in Matth.. Adhuc initia eorum quae ostendebantur dicente Christo, Petrus indigna haec filio Dei vivi arbitratur; et quasi oblitus quoniam filius Dei vivi nihil dignum increpatione facit aut agit, coepit increpare; et hoc est quod dicitur et assumens eum Petrus, coepit increpare illum. Hieronymus. Saepe diximus nimii ardoris amorisque quam maximi fuisse Petrum in dominum salvatorem.

Qui ergo post confessionem suam et praemium salvatoris quod audierat, non vult destrui confessionem suam, nec putat posse fieri ut Dei filius occidatur, assumit eum in affectum suum vel separatim ducit, ne praesentibus ceteris condiscipulis videatur magistrum arguere; et coepit illum increpare amantis affectu, et obstans dicere absit a te, domine. Vel, ut melius habetur in Graeco, ileos si kyrie, u mi este si tuto; hoc est, propitius sis tibi, domine; non erit tibi hoc; quasi necessariam haberet propitiationem. Cuius affectum quidem suscipiens Christus, ignorantiam exprobrat; unde sequitur qui conversus dixit Petro: vade post me, Satana; scandalum mihi es. Hilarius in Matth..

Sciens enim dominus diabolicae artis instinctum, Petro ait vade retro post me, idest ut exemplum suae passionis sequatur.

In eum vero per quem opinio haec suggerebatur, conversus, adiecit Satana, scandalum mihi es. Non enim convenit existimare Petro Satanae nomen et accusationem scandali deputari, post indulta illa beatitudinis et potestatis tanta praeconia.

Hieronymus. Sed mihi error apostolicus de pietatis affectu veniens, nunquam incentivum videbitur diaboli. Prudens ergo lector consideret, Petro illam beatitudinem ac potestatem in futuro promissam, non in praesenti

datam; quam si statim dedisset ei, nunquam in eo pravae confessionis error invenisset locum. Chrysostomus in Matth.. Quid etiam mirabile est haec pati Petrum, qui de his revelationem non suscepit? ut enim discas, quia neque illa quae de Christo confessus fuerat, ex se locutus est, vide qualiter in his quae non revelata sunt ei, turbationem patiatur: humana enim et terrestri cogitatione, quae sunt Christi considerans, aestimabat turpe et indignum esse ei quod pateretur. Et ideo dominus subiecit quia non sapis ea quae Dei sunt, sed ea quae hominum. Hieronymus. Quasi dicat: meae voluntatis est et patris, ut pro hominum salute moriar; tu tuam tantum considerans voluntatem, non vis granum tritici cadere in terram ut multos afferat fructus; et ideo, quia contraria loqueris voluntati meae, debes adversarius appellari. Satanas enim interpretatur adversarius, sive contrarius. Non tamen ut plerique putant, eadem Satanas et Petrus sententia condemnantur: Petro enim dicitur vade retro me, Satana; idest: sequere me, qui contrarius es voluntati meae; ille audit: vade, Satana; et non ei dicit retro, ut subaudiatur: vade in ignem aeternum. Origenes in Matth.. Dixit ergo Petro vade post me, quasi desistenti per ignorantiam ire post Christum. Satana autem dixit ei, quasi per ignorantiam aliquid habenti contrarium Deo. Beatus autem ad quem convertitur Christus, etiam si corripiendi causa convertitur. Sed quare dixit ad Petrum scandalum mihi es, cum in Psalmo 118, 165 dicatur: pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum? sed respondendum est, quoniam non solum Jesus non scandalizatur, sed nec omnis homo qui in dilectione Dei perfectus est. Sed quantum ad se, qui tale aliquid vel agit vel loquitur, scandalum est alteri; licet ille inscandalizabilis sit. Aut certe omnem discipulum peccantem scandalum sibi appellat, sicut et Paulus dicebat: quis scandalizatur, et ego non uror?

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Postquam Petrus dixerat: propitius esto tibi; nequaquam erit tibi hoc, et audivit: vade retro me, Satana, non fuit dominus hac solum increpatione contentus; sed ex superabundantia voluit ostendere inconvenientiam dictorum a Petro, et fructum suae passionis: unde subditur tunc Jesus dixit discipulis suis: si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me; quasi dicat: tu dicis mihi: propitius esto tibi; ego autem dico tibi, quoniam non solum me prohibere a passione nocivum tibi est; sed neque salvari poteris, nisi patiaris et moriaris, et vitae abrenunties semper. Et vide quia non coactivum facit sermonem; non enim dixit: si nolueritis, oportet vos hoc pati, sed si quis vult.

Hoc autem dicens magis attrahebat: qui enim libertati auditorem dimittit, magis attrahit; qui vero violentiam infert, multoties impedit. Non autem solis discipulis suis; sed commune hoc dogma orbi terrarum proponit, dicens si quis vult, idest, si mulier, si vir, si rex, si liber, si servus.

Tria autem sunt quae dicuntur: abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Gregorius in evang..

Quia nisi quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat.

Sed si nos ipsos relinquimus, quo ibimus extra nos? vel quis est qui vadit, si se deseruit? sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi.

Tunc ergo nosmetipsos relinquimus et abnegamus, cum vitam quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur ad quod per novitatem vocamur. Gregorius super Ezech.. Semetipsum etiam abnegat quicumque mutatur ad meliora, et incipit esse quod non erat, et desinit esse quod erat. Gregorius Moralium.

Semetipsum etiam abnegat qui calcato typo superbiae, ante Dei oculos se esse a se alienum demonstrat.

Origenes. Quamvis autem videatur aliquis a peccato abstinere, tamen nisi in crucem Christi crediderit, non potest dici Christo confixus, sive cruci: unde sequitur et tollat crucem suam. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quemcumque, et si flagellatum viderit, et quodcumque patientem, non assistit, non adiuvat: ita vult corpori nostro nos non ignoscere, ut si flagellaverint, vel quodcumque aliud fecerint, corpori non parcamus. Hoc enim est parcere: sicut patres tunc ignoscunt filiis, cum magistris eos tradentes, iusserint, ut non parcant. Ne autem aestimes quod usque ad verba tantum et contumelias oportet abnegare seipsum, ostendit usque ad quantum abnegare seipsum oporteat; quia usque ad mortem, etiam turpissimam, scilicet crucis: quod significat in hoc quod dicit et tollat crucem suam, et sequatur me. In Matth.. Hilarius.

Sequendus enim est dominus, cruce assumpta passionis suae; et si non sorte, tamen voluntate comitandus est. Chrysostomus in Matth.. Quia etiam latrones multa gravia patiuntur, ut non aestimes quod passio malorum sufficiat, adiungit causam patiendi cum dicit et sequatur me, ut propter eum omnia sustineas, et alias eius virtutes addiscas: hoc est enim sequi Christum ut oportet, diligentem esse circa virtutes, et pati omnia propter ipsum. Gregorius in evang..

Duobus etiam modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Sed quia ipsis virtutibus quaedam vitia mixta sunt, dicendum nobis est, quod abstinentiam carnis nonnumquam vana gloria obsidet: quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur. Compassionem vero animi plerumque latenter obsidet pietas falsa, ut hanc nonnumquam usque ad condescendum vitiis pertrahat: unde ad haec excludenda, subdit et sequatur me. Hieronymus. Vel aliter. Tollit crucem suam qui mundo crucifigitur; cui autem mundus crucifixus est, sequitur dominum crucifixum. Chrysostomus in Matth..

Deinde, quia grave videbatur quod dictum est, per ea quae consequuntur id mitigat, praemia ponens supereminentia laboribus, et malitiae poenas: unde sequitur qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Origenes in Matth..

Quod dupliciter potest intelligi.

Primum sic: si quis amator vitae praesentis, parcit animae suae, timens mori, et putans animam suam per hanc mortem perire; iste volens hoc modo salvare animam suam, perdet eam, alienam illam faciens a vita aeterna. Si quis contemnens vitam praesentem, usque ad mortem pro veritate certaverit, perdet quidem animam suam quantum ad vitam praesentem; sed quoniam propter Christum perdet eam, magis eam salvam faciet in vitam aeternam.

Alio modo sic: si quis intelligit quae est vera salus, et acquirere vult eam ad salutem animae suae, iste abnegans semetipsum, perdit quantum ad voluptates carnales animam suam propter Christum; et perdens animam suam hoc modo, salvat eam per opera pietatis: dicendo enim qui voluerit, praecedentem et sequentem unum sensum esse ostendit. Si ergo quod superius dixit abneget semetipsum, de morte corporali dixit, consequenter hoc de sola morte intelligere debemus dictum esse.

Si autem abnegare seipsum est carnalem conversationem reicere, et perdere animam est deponere voluptates carnales.

#7 Lectio 7

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat: qui vult salvare, perdet, et: qui perdet, salvabit, utrobique salutem et perditionem ponens, ne aliquis aestimet aequalem esse hinc inde perditionem et salutem, subiungit quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animae vero suae detrimentum patiat? quasi dicat: ne dicas, quod qui pericula quae propter Christum imminet, effugit, salvet animam suam, idest vitam temporalem.

Sed pone etiam cum anima, idest vita temporali, totum orbem terrarum: quid ex his homini erit amplius, anima in perpetuum pereunte? si enim famulos tuos videres in laetitia, te autem in malis ultimis constitutum: quid lucraberis ex eorum dominio? hoc etiam in anima tua reputa, cum carne lasciviente, ipsa futuram perditionem expectat. Origenes in Matth.. Puto etiam quod mundum lucretur qui non abneget semetipsum, nec perdit animam suam quantum ad voluptates carnales, et ipse facit animae suae detrimentum; ideo duobus nobis propositis, magis est eligendum ut mundum perdamus, et lucremur animas nostras. Chrysostomus in Matth.. Sed si regnaveris super universum orbem terrarum, non poteris animam tuam emere: unde sequitur aut quam dabit homo commutationem pro animam sua? ac si dicat: divitias si perdideris, poteris dare divitias alias ad eas redimendas; animam autem perdens, non poteris animam aliquam dare, sed neque aliquid aliud. Quid autem mirabile est si in anima hoc contingit? etenim in corpore hoc videtur contingere. Etsi enim decem millia diademata corpori insanabiliter aegroto circumposueris, non curatur.

Origenes. Et prima quidem facie commutatio animae est in substantia, ut det substantiam suam homo pauperibus, et salvet animam suam. Sed puto quod non habet aliquid homo quod dans quasi commutationem animae suae, liberet eam de morte. Deus autem pro animabus hominum dedit commutationem pretiosum sanguinem filii sui. Gregorius in evang.. Vel aliter potest continuari: quia sancta ecclesia aliud habet tempus persecutionis, et aliud pacis; redemptor noster ipsa eius tempora distinguit in praeceptis: nam persecutionis tempore ponenda est anima; pacis autem tempore ea quae amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena: unde dicitur quid enim prodest homini? Hieronymus. Provocatis autem discipulis ut abnegarent se et tollerent crucem suam, grandis fit error audientium. Idcirco tristibus laeta succedunt, et dicit filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum Angelis suis. Times mortem? audi gloriam triumphantis. Vereris crucem? ausculta Angelorum ministeria. Origenes.

Quasi dicat: nunc quidem filius hominis venit, sed non in gloria: non enim decebat eum in gloria constitutum peccata nostra portare; sed tunc veniet in gloria cum ante praeparaverit discipulos suos, factus sicut illi, ut illos faceret sicut et ipse, conformes gloriae suae. Chrysostomus in Matth.. Non autem dixit in tali gloria in quali est pater, ne alteritatem gloriae suspiceris; sed ait gloria patris, ut eadem gloria ostendatur. Si autem gloria una est, manifestum quod et substantia una est. Quid ergo times, Petre, mortem audiens? tunc me videbis in gloria. Si autem ego in gloria, et vos.

Sed tamen dicens gloriam, terribilia immiscuit, in medium iudicium introducens: unde sequitur et tunc reddet unicuique secundum opera eius. Hieronymus. Non est enim distinctio Iudaei et gentilis, viri et mulieris, pauperum et divitum, ubi non personae, sed opera considerantur. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem dixit, non solum peccatoribus poenas commemorans, sed iustis bravia et coronas.

Hieronymus. Poterat autem apostolorum tacita cogitatio istiusmodi scandalum sustinere.

Occisionem et mortem nunc dicis esse futuram; quod autem promittis te affuturum in gloria, in tempora longa differtur. Praevicens ergo occultorum cognitor quid possent obicere, praesentem timorem praesenti compensat praemio, dicens amen dico vobis: sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec veniat filius hominis in regno suo.

Chrysostomus in Matth.. Volens ergo monstrare quid est illa gloria in qua postea venturus est, eis in praesenti vita revelavit, sicut possibile erat eos discere, ut neque in domini morte iam doleant. Remigius. Quod ergo hic dicitur, impletum est in tribus discipulis, quibus dominus transfiguratus in monte, gaudia aeternae repromissionis ostendit; qui viderunt eum in regno suo venientem, idest in ea claritate fulgentem, in qua, peracto iudicio, videbitur ab omnibus sanctis.

Chrysostomus in Matth.. Propter hoc autem non praedicat nomina eorum qui ascensuri erant in montem, quia reliqui valde concupiscerent sequi, exemplum illius gloriae visuri, et graviter tulissent velut despecti. Gregorius in evang..

Vel regnum Dei, praesens ecclesia vocatur: et quia nonnulli ex discipulis eius usque adeo in corpore victuri erant ut ecclesiam Dei constructam conspicerent, et contra huius mundi gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur sunt quidam de hic stantibus. Origenes.

Moraliter autem verbum Dei his qui noviter inducuntur ad fidem, formam habet servi; perfectis autem venit in gloria patris sui. Angeli autem illius sunt prophetarum sermones, quos non est possibile ante spiritualiter intelligere nisi cum spiritualiter intellectum fuerit verbum Christi, ut videantur simul apparere in maiestate.

Tunc autem dabit unicuique de gloria sua secundum actum eius: quia quanto quis melior fuerit in actibus suis, tanto spiritualius intelligit Christum vel prophetas ipsius. Stantes autem ubi stat Jesus, sunt qui fundatas habent apud Jesum animae bases: ex quibus qui melius stant dicuntur non gustare mortem, donec videant verbum Dei quod venit in regno suo, videntes eminentiam Dei, quam videre non possunt qui diversis involuti sunt peccatis; quod est mortem gustare, qua peccans anima moritur. Sicut enim vita est et panis vivus qui de caelo descendit, sic et inimica eius mors panis est mortuus.

Ex istis autem panibus quidam modicum manducant, tantum gustantes; quidam autem abundantius: qui enim raro et modicum peccant, tantummodo gustant mortem; qui autem perfectius susceperint spiritualem virtutem, non gustant eam, sed vivo pane semper vescuntur. Quod autem dicit donec videant, non definit tempus, ut postquam transierit illud donec, fiat quod ante non fuerat factum; sed rem quae necessaria est, exponit: qui enim semel videt eum in gloria eius, iam nequaquam gustabit mortem. Rabanus. Sanctos autem mortem gustare testatur, a quibus mors corporis quasi libando gustatur, vita vero animae possidendo tenetur.

|+17 Capitulus 17

#1 Lectio 1

Remigius. Claritatem suae visionis, quam promiserat dominus discipulis suis, in hac transfiguratione habita in monte post sex dies complevit: unde dicitur et post sex dies assumpsit Petrum et Iacobum et iohannem fratrem eius. Hieronymus. Quaeritur autem quomodo post sex dies assumpsit eos, cum Lucas evangelista octonarium numerum ponat. Sed facilis est responsio: quia hic medii ponuntur dies, ibi primus additur et extremus. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem non confestim facta promissione eos sursum ducit, sed post sex dies, ut reliqui discipuli nihil patiantur humanum, idest aliquem invidiae motum; vel ut horum dierum spatio vehementiori concupiscentia repleti, qui assumendi erant, sollicita mente accederent. Rabanus. Merito autem post sex dies gloriam illam ostendit, quia post sex aetates futura est resurrectio. Origenes.

Vel quia in sex diebus totus factus est visibilis mundus; qui transcendit omnes res mundi, potest ascendere super montem excelsum, et gloriam aspicere verbi Dei.

Chrysostomus in Matth.. Ideo autem hos tres assumpsit, quoniam aliis potiores erant. Intende autem qualiter matthaeus non occultat eos qui sibi praepositi sunt: hoc enim et iohannes facit, praecipuas Petri laudes commemorans.

Ab aemulatione enim et vana gloria mundus fuit apostolorum chorus. Hilarius in Matth.. In tribus autem assumptis, de trium origine: Sem, cam et Iaphet, futura electio populi ostenditur. Rabanus.

Vel tres solummodo discipulos secum ducit, quia multi sunt vocati, pauci vero electi.

Vel quia qui nunc fidem sanctae trinitatis incorrupta mente servant, tunc aeterna eius visione laetantur.

Remigius. Ostensurus autem dominus gloriam suae claritatis discipulis, duxit eos in montem: unde sequitur et duxit illos in montem excelsum seorsum: in quo docet quia necesse est omnibus qui Deum contemplari desiderant, ut non in infimis voluptatibus iaceant, sed amore superiorum semper ad caelestia erigantur; et ut ostendat discipulis quatenus gloriam divinae claritatis non in huius saeculi profundo quaerant, sed in caelestis beatitudinis regno. Ducuntur autem seorsum, quia sancti viri toto animo et fidei intentione separati sunt a malis, funditusque separabuntur in futuro; vel quia multi vocati, pauci vero electi.

Sequitur. Et transfiguratus est ante eos.

Hieronymus. Qualis enim futurus est tempore iudicandi, talis apostolis apparuit.

Nemo autem putet pristinam eum formam et faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, et assumpsisse corpus spirituale vel aereum; sed quomodo transfiguratus sit, evangelista demonstrans dicit et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Ubi splendor faciei ostenditur, et candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Certe transformatus est dominus in eam gloriam qua venturus est postea in regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit, etsi

corpus spirituale fuerit: unde et vestimenta mutata sunt, quae intantum fuere candida, ut alius evangelista dixerit, qualia fullo super terram non posset facere; huiusmodi autem corporale est et tactui subiacet, non spirituale et aereum, quod illudat oculos, et tantum in phantasmate aspiciatur. Remigius. Si autem facies domini resplenduit sicut sol, et sancti sicut sol fulgebunt, numquid erit aequalis claritas domini et servorum? nequaquam. Sed quia nihil lucidius invenitur sole, idcirco ad manifestandum exemplum futurae resurrectionis, et facies domini resplendere, et iusti fulgere dicuntur sicut sol. Origenes in Matth..

Mystice autem, cum aliquis transcenderit sex dies, secundum quod diximus, videt transfiguratum Jesum ante oculos cordis sui. Diversas enim habet verbum Dei formas; apparens unicuique secundum quod videnti expedire cognoverit; et nemini supra quod capit, semetipsum ostendit: unde non dixit simpliciter transfiguratus est, sed coram eis. In evangelii enim Jesus simpliciter intelligitur ab eis qui non ascendunt per excitationem verborum spiritualium super excelsum sapientiae montem; eis autem qui ascendunt, iam non secundum carnem cognoscitur, sed Deus verbum intelligitur. Coram his ergo transfiguratur Jesus, et non coram illis qui sunt Deorsum in conversatione terrena viventes. Hi autem coram quibus transfiguratur, facti sunt filii Dei, et ostenditur eis sol esse iustitiae; et vestimenta ipsius fiunt candida sicut lumen; quae sunt sermones et litterae evangeliorum, quibus Jesus est indutus, secundum illa quae ab apostolis dicuntur de eo. Glossa.

Vel vestimenta Christi sanctos significant, de quibus Isaias: omnibus his velut vestimento vestieris; et nivis comparantur, quia candidi erunt virtutibus, et omnis vitiorum aestus ab eis remotus erit.

Sequitur et apparuerunt illis Moyses et elias cum eo loquentes. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem multas habet rationes. Et prima quidem est haec.

Quia enim turbae dicebant eum esse eliam vel ieremiam, aut unum ex prophetis, capita prophetarum secum ducit, ut saltem hinc videatur differentia servorum et domini. Alia ratio est: quia enim continue Jesum accusabant Iudaei tamquam transgressorem legis, et blasphemum, patris sibi gloriam usurpantem; ut ostendatur ab utraque accusatione innoxius, eos qui in utroque fulserunt, in medium ducit. Etenim Moyses legem dedit, et elias pro gloria Dei aemulator fuit. Alia ratio est: ut discant quoniam mortis et vitae potestatem habet: propter hoc et Moysen, qui morte defecerat, et eliam, qui nondum mortem passus fuerat, in medium ducit. Aliam causam et ipse evangelista revelat, scilicet monstrare crucis gloriam, et mitigare Petrum et alios discipulos passionem timentes: loquebantur enim, ut alius evangelista dicit, de excessu quem completurus erat in ierusalem: unde eos in medium ducit qui se morti exposuerunt pro his quae Deo placebant, et pro plebe credentium: etenim tyrannis uterque se libere praesentavit: Moyses quidem Pharaoni, elias autem Achab. Ducit autem et propter hoc eos in medium: volebat enim quod discipuli illorum privilegia zelarent, ut scilicet fierent mansueti sicut Moyses, et zelantes sicut elias. Hilarius in Matth..

Quod etiam Moyses et elias ex omni sanctorum numero assistunt, medius inter legem et prophetas Christus in regno est: cum his enim Israelem, quibus testibus praedicatus est, iudicabit.

Origenes in Matth.. Si quis etiam intelligit spirituales legem convenientem sermonibus iesu, et in prophetis absconditam Christi sapientiam; ille vidit Moysen et eliam in gloria una cum iesu.

Hieronymus. Considerandum est etiam, quod Scribis et Phariseis de caelo signa poscentibus dare noluit; hic vero, ut apostolorum augeat fidem, dat signum de caelo.

Elia inde descendente quo conscenderat, et Moysen ab inferis resurgente: quod et Achaz per Isaiam praecipitur, ut petat sibi signum de inferno vel de excelso.

Origenes. Quid autem fervidus Petrus dixerit, subditur respondens autem Petrus dixit ad Jesum: domine, bonum est nos hic esse. Quia enim audivit quod oportet eum hierosolymam ire, adhuc timet pro Christo; sed post increpationem non audet dicere rursus: propitius esto tibi; sed idem occulte per alia signa insinuat. Quia enim videbat multam quietem et solitudinem, cogitavit convenientem ibi stationem esse ex loci dispositione: quod significat dicens bonum est nos hic esse. Vult etiam ibi semper esse; ideo tabernaculorum meminit, dicens si vis, faciamus hic tria tabernacula. Cogitavit enim quod si hoc fieret, non ascenderet hierosolymam; et si non ascenderet, Christus non moreretur: ibi enim sciebat Scribas insidiari ei. Cogitabat etiam quod elias aderat, qui in monte ignem descendere fecit, et Moysen, qui intravit nebulam, et Deo locutus est: unde occultari poterant, ut nullus persecutorum sciret ubi essent.

Remigius. Vel aliter. Visa domini maiestate et duorum servorum, Petrus adeo delectatus est ut cuncta temporalia oblivioni traderet, et ibi in perpetuum vellet manere. Si autem tunc Petrus sic accensus est, quanta erit suavitas et dulcedo videre regem in decore suo, et interesse choris Angelorum et omnium sanctorum? in eo sane quod ait Petrus, domine, si vis, devotionem subditi et obedientis servi ostendit. Hieronymus. Erras tamen, Petre, et sicut alius evangelista testatur, nescis quid dicas. Noli tria tabernacula quaerere, cum unum sit tabernaculum evangelii, in quo lex et prophetae recapitulanda sunt. Si autem quaeris tria tabernacula, nequaquam servos cum domino conferas; sed fac tria tabernacula, immo unum patri et filio et spiritui sancto: ut quorum est una divinitas, unum sit in pectore tuo tabernaculum. Remigius. Erravit etiam, quia voluit ut regnum electorum constitueretur in terra; quod dominus promiserat dare in caelis. Erravit etiam, quia oblitus est se et socios suos esse mortales; et absque gustu mortis voluit subire aeternam felicitatem. Rabanus. Et in eo quod caelesti conversationi tabernacula facienda pavit; in qua domus necessaria non erat, cum scriptum sit: templum non vidi in ea.

#2 Lectio 2

Hieronymus. Qui carnale e frondibus aut tentoriis quaerebant tabernaculum, nubis lucidae operiuntur umbraculo; unde dicitur adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Chrysostomus in Matth.. Cum dominus comminatur, nubem tenebrosam ostendit, sicut in sina; hic autem quia non terrere volebat, sed docere, nubes apparuit lucida.

Origenes in Matth.. Lucida autem nubes obumbrans sanctos, est virtus paterna, vel forte spiritus sanctus: dicam etiam salvatorem nostrum esse lucidam nubem, quae obumbrat evangelium et legem et prophetas; sicut intelligunt qui possunt aspicere lumen ipsius in praemissis.

Hieronymus. Quia vero imprudenter interrogaverat Petrus, propterea domini responsionem non meretur; sed pater respondet pro filio, ut verbum domini: qui me misit, ipse de me testimonium perhibet. Chrysostomus in Matth..

Neque autem Moyses loquitur, neque elias, sed pater omnibus maior vocem emittit ex nube, ut discipuli credant quod a Deo vox erat. Semper enim apparere solet Deus in nube, sicut scriptum est: nubes et caligo in circuitu eius; et hoc est quod dicitur et ecce vox de nube. Hieronymus. Vox quidem patris de caelo loquentis auditur, qui testimonium perhibeat filio, et Petrum, errore sublato, doceat veritatem; immo per Petrum ceteros apostolos: unde subdit dicens hic est filius meus dilectus: huic est faciendum tabernaculum, huic obtemperandum; hic est filius, illi servi sunt; debent et ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui domino tabernaculum praeparare.

Chrysostomus in Matth..

Ne igitur timeas, Petre. Si enim potens est Deus, manifestum quia et filius similiter potens est; si autem diligitur, ne timeas: nullus enim eum quem diligit prodit, nec tu aequaliter eum diligis genitori.

Neque autem solum diligit eum quia genuit, sed quia unius est voluntatis cum ipso: sequitur enim in quo mihi complacui; ac si diceret: in quo requiesco, quem accepto, quia omnia quae sunt patris, cum diligentia exequitur, et est voluntas una ipsius et patris: quare et si crucifigi vult, non contradicas. Hilarius in Matth..

Hunc esse filium, hunc dilectum, hunc complacitum, sed et hunc audiendum, vox de nube significat, dicens ipsum audite: ut scilicet idoneus ipse praeceptorum talium auctor qui saeculi damnum, crucis voluntatem, obitum corporis, et post haec regni caelestis gloriam facti confirmasset exemplo. Remigius. Dicit ergo ipsum audite, ac si aliis verbis diceret: recedant umbrae legales, et typi prophetarum; et solum coruscum lumen evangelii sequamini. Sive ideo ait ipsum audite, ut illum esse ostenderet quem Moyses praedixerat, dicens: prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris: tamquam me audietis ipsum. Sic ergo dominus undique habuit testes, ex caelo vocem patris, ex Paradiso eliam, ex inferis Moysen, ex hominibus apostolos, ut in nomine Jesu omne genuflectatur, caelestium, terrestrium et infernorum. Origenes in Matth.. Vox autem de nube, aut ad Moysen et eliam loquitur, qui desiderabant videre filium Dei et audire eum, aut discipulos docet. Glossa.

Notandum autem, quod bene convenit mysterium secundae regenerationi (quae scilicet erit in resurrectione, ubi caro resuscitabitur) cum mysterio primae, quae est in baptisate, ubi anima resuscitatur.

In baptisate enim Christi, operatio totius trinitatis ostensa est; fuit enim ibi filius incarnatus, apparuit in columbae specie spiritus sanctus, et pater fuit ibi in voce declaratus: et similiter in transfiguratione, quae est sacramentum secundae regenerationis, tota trinitas apparuit: pater in voce, filius in homine, spiritus sanctus in nube. Quaeritur autem quare spiritus sanctus ibi in columba, hic in nube declaratus est. Dona siquidem sua per species declarare solet. Innocentiam autem in baptisate donat, quod per avem simplicitatis designatur. Daturus est autem claritatem et refrigerium in resurrectione; ideo in nube refrigerium, in fulgore nubis claritas resurgentium corporum designatur.

Sequitur et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde.

Hieronymus. Triplicem autem ob causam pavore terrentur: vel quia se errasse cognoverant, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei patris vocem loquentis audierant: humana enim fragilitas conspectum maioris gloriae ferre non sustinet, ac toto animo et corpore contremiscens ad terram cadit: quanto enim quis ampliora quaesierit, tanto magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam.

Remigius. In eo vero quod sancti apostoli in faciem ceciderunt, fuit indicium sanctitatis: quia sancti in faciem cadere dicuntur, impii vero retrorsum. Chrysostomus in Matth.. Sed cum ante in Christi baptismo, quando talis etiam vox de caelo delata est, nullus ex turba quae aderat, tale aliquid passus est, quomodo discipuli in monte ceciderunt? quia scilicet et solitudo, et altitudo, et silentium erat multum, et transfiguratio stupore plena, et lumen purum, et nubes extensa; ex quibus omnibus stupor in eis congregabatur.

Hieronymus. Quia vero illi iacebant et surgere non poterant, ipse clementer accedit, et tangit eos, ut tactu fuget timorem, et debilitata membra solidentur; et hoc est quod dicitur et accessit Jesus, et tetigit eos. Quos autem manu sanaverat, etiam sanavit imperio: unde sequitur dixitque eis: surgite, et nolite timere. Primum timor expellitur, ut postea doctrina tribuatur.

Sequitur levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum: quod rationabiliter factum est, ne si Moyses et elias perseverassent cum domino, patris vox videretur incerta cui potissimum daret testimonium. Vident etiam Jesum stantem ablata nube, et Moysen et eliam evanuisse: quia postquam legis et prophetarum umbra discesserat, utrumque in evangelio reperitur.

Sequitur et descendentibus illis de monte praecepit Jesus, dicens: nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis a mortuis resurgat. Non vult ergo in populis praedicari, ne et incredibile esset pro rei magnitudine, et post tantam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret. Remigius. Sive quia, si maiestas illius divulgaretur in populo, populi impedirent dispensationem passionis eius, resistendo principibus sacerdotum, et sic redemptio humani generis retardaretur.

Hilarius in Matth.. Silentium etiam rerum gestarum quas viderant imperat, ut cum essent spiritu sancto repleti, tunc gestorum spiritualium testes essent.

#3 Lectio 3

Hieronymus. Traditio Pharisaeorum est iuxta Malachiam prophetam, quod elias veniat ante salvatoris adventum, et reducat cor patrum ad filios et filiorum ad patres, et restituat omnia in antiquum statum.

Aestimant ergo discipuli transformationem gloriae hanc esse quam in monte viderant; et ideo dicitur et interrogaverunt eum discipuli eius dicentes: quid ergo Scribae dicunt, quod eliam oporteat primum venire? ac si dicerent: si iam venisti in gloriam, quomodo praecursor tuus non apparet? maxime autem hoc dicunt, quia eliam viderant recessisse. Chrysostomus in Matth.. Non autem adventum eliae discipuli de Scripturis sciebant; sed Scribae eis manifestabant, et ferebatur hic sermo in plebe indocta, sicut et de Christo. Non autem ut oportebat, adventus Christi et eliae a Scribis interpretabatur. Scripturae enim duos dant Christi adventus; eum scilicet qui factus est, et eum qui futurus est. Sed Scribae plebem evertebant, secundum adventum solum commemorabant plebi, et dicebant quoniam si hic est Christus, oportebat eliam praevenire. Est igitur solutio quam Christus inducit.

Sequitur at ille respondens ait: elias quidem venturus est, et restituet omnia.

Dico vobis, quia elias iam venit. Ne autem existimes eum in sermone errasse si quandoque dicit eliam venturum, et quandoque venisse: cum enim dicit quod elias venturus est et restaurabit omnia, de ipso elia in propria persona loquitur: qui quidem restaurabit omnia, dum corrigit infidelitatem Iudaeorum qui tunc invenientur, quod est convertere corda patrum ad filios idest Iudaeorum ad apostolos. Augustinus de quaest. Evang.. Vel restituet omnia, idest eos quos Antichristi persecutio perturbaverit: vel ut ipse restituat moriendo quae debet. Chrysostomus in Matth.. Si autem tot bona erunt ex eliae praesentia, quare tunc non eum misit? dicemus, quia et tunc Christum aestimantes eliam, non crediderunt ei.

Tunc autem eliae credent, quia cum post tantam expectationem venerit, annuntians Jesum, facilius suscipient quae ab eodem dicuntur. Cum vero dicit quod elias iam venit, iohannem eliam vocat, propter ministerii modum: sicut enim elias secundi adventus praecursor erit, ita iohannes praecursor factus est primi.

Propter hoc autem iohannem eliam nominat, ut ostendat primum suum adventum veteri testamento et prophetiae convenire.

Hieronymus. Ipse ergo qui venturus est in secundo salvatoris adventu iuxta corporis fidem, nunc per iohannem venit in virtute et spiritu.

Sequitur et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quaecumque voluerunt, hoc est, spreverunt et decollaverunt eum.

Hilarius in Matth.. Ut domini adventum praenuntians, passionem quoque praecurreret et iniuriae et vexationis exemplo; unde sequitur sic et filius hominis passurus est ab eis. Chrysostomus in Matth.. In quo opportune suam passionem commemorat ex passione iohannis, multam eis praebens consolationem.

Hieronymus. Quaeritur ergo, cum Herodes et Herodias iohannem interfecerint, quomodo ipsi quoque Jesum crucifixisse dicantur, cum legamus eum a Scribis et Pharisaeis interfectum. Et breviter respondendum, quod in iohannis necem Pharisaeorum factio consenserit: et in occisione domini Herodes iunxerit voluntatem suam; qui illum atque despectum remisit ad Pilatum, ut eum crucifigeret. Rabanus.

Ex indicio autem passionis suae, quam dominus eis saepius praedixit, et praecursoris sui, quam iam completam cernebant, discipuli cognoscebant iohannem sibi in eliae vocabulo demonstratum esse: unde sequitur tunc intellexerunt discipuli quia de iohanne baptista dixisset eis. Origenes in Matth.. Quod autem dixit propter iohannem elias iam venit, non anima eliae est intelligenda, ne incidamus in dogma transcorporationis, quod alienum est ab ecclesiastica veritate; sed, sicut Angelus praedixit: venit in spiritu et virtute eliae.

#4 Lectio 4

Origenes in Matth.. Concupiscens Petrus spectabilem illam vitam, et praeponens utilitatem suam utilitatibus plurimorum, dicebat bonum est nos hic esse. Sed quoniam caritas non quaerit quae sua sunt, hoc quod videbatur bonum Petro, non fecit Jesus; sed quasi de monte excelso divinitatis descendit ad turbam: ut qui non poterant ascendere sursum propter infirmitatem animarum suarum, illis proficiat; unde dicitur et cum venisset ad turbam: nisi enim cum discipulis suis electis venisset ad turbam, non accessisset ad eum ille de quo subditur accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens: domine, miserere filio meo. Ubi considerandum est, quod quandoque qui patiuntur, credunt, et deprecantur pro sua salute; quandoque autem pro eis alii faciunt: sicut nunc qui genibus volvitur, pro filio rogat; quandoque vero a semetipso salvator etiam a nullo rogatus, sanat.

Primo autem quaeramus quid est quod sequitur quia lunaticus est, et male patitur.

Medici ergo loquuntur quae volunt: quia nec immundum spiritum arbitrantur, sed corporalem aliquam passionem; et dicunt humida moveri in capite secundum aliquam compassionem ad lumen lunare, quod humidam habet naturam.

Nos autem qui evangelio credimus, dicemus hanc passionem immundum spiritum in hominibus operari. Observat enim quaedam schemata lunae, et sic operatur, ut ab observatione lunae pati homines mentiat, et per hoc culpabilem Dei creaturam ostendat: sic et alii Daemones secundum aliqua stellarum schemata insidiantur hominibus, ut iniquitatem in excelso loquantur, quasdam stellas dicentes maleficas, quasdam beneficas: cum nulla stella a Deo sit facta ut male faciat. In hoc autem quod subditur nam saepe cadit in ignem, et crebro in aquam. Chrysostomus in Matth.. Considerandum est, quod nisi providentia hic homo esset munitus, dudum periisset: Daemon enim qui ipsum in ignem et in aquam mittebat, interfecisset eum omnino, nisi Deus eum refrenasset. Hieronymus.

Quod autem dicit et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum, latenter accusat apostolos: cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt, fidem referatur. Chrysostomus in Matth.. Inspice autem et aliunde eius insipientiam, qualiter coram turba interpellat Jesum adversus discipulos.

Sed ipse eos liberat ab accusatione, defectum curationis imputans illi: ex multis enim monstratur eum infirmum in fide fuisse. Non tamen tantum in eius personam invehitur, ne ipsum conturbaret; sed in omnes Iudaeos. Probabile est enim multos praesentium de discipulis inconvenientia cogitasse; et ideo sequitur respondens Jesus ait: o generatio incredula et perversa, quousque ero vobiscum? usquequo patiar vos? per hoc autem quod dicit usquequo ero vobiscum? ostendit desideratam ab eo esse mortem, et concupiscibilem recessum. Remigius. Sciendum quoque, quia dominus non tantum tunc coeperat pati improbitatem Iudaeorum, sed a longo prius tempore: et ideo hic dicit usquequo patiar vos? ac si dicat: quia longo tempore coepi pati vestras improbitates, ideo indigni estis mea praesentia.

Origenes in Matth..

Vel quoniam non potuerant eum sanare discipuli, quasi adhuc modicae fidei constituti, propterea dixit o generatio incredula; et quod ait perversa, ostendit quoniam ex perversitate malitia est introducta extra naturam. Puto autem, quod propter perversitatem totius humani generis, quasi gravatus malitia eorum, dixit usquequo ero vobiscum? Hieronymus. Non autem credendum est quod taedio superatus sit, et mansuetus ac mitis in verba furoris eruperit; sed quod in similitudinem medici, si aegrotum videat contra sua praecepta se gerere, dicat: usquequo ascendam in domum tuam? usquequo artis perdam industriam, me aliud iubente, et te aliud perpetrante? quod autem non sit iratus homini sed vitio, ac per unum hominem Iudaeos arguat infidelitatis, patet ex hoc quod infert afferte huc illum ad me. Chrysostomus in Matth.. Postquam enim discipulos excusaverat, ducit patrem pueri ad spem benignam credendi, quod ab hoc malo eripietur; et ut inducatur pater ad fidem futuri miraculi, videns Daemonem tumultum pati ex hoc solum quod vocabatur, increpavit eum; unde sequitur et increpavit eum Jesus. Non ille qui patiebatur, sed Daemon increpatur. Remigius.

In quo facto reliquit exemplum praedicatoribus, ut vitia persequantur, homines vero sublevent. Hieronymus. Sive increpavit puerum, quia propter peccata sua a Daemonem fuerat oppressus.

Sequitur et exiit ab eo Daemon et curatus est puer ex illa hora. Rabanus.

Mihi autem videtur, iuxta tropologiam, lunaticus esse qui per horarum momenta mutatur ad vitia; et nunc quidem in ignem fertur, quo adulterantium corda succensa sunt, nunc in aquas, scilicet voluptatum, vel cupiditatum, quae non valent extinguere caritatem.

Augustinus de quaest. Evang..

Vel ignis ad iram pertinet, eo quod alta petat; aqua ad voluptates carnis. Origenes in Matth.. De inconstantia autem peccatoris dicitur: stultus ut luna mutatur. Et est videre in talibus impetus quosdam quasi operum bonorum subrepere; aliquando autem quasi quadam abreptione spiritus a passionibus comprehenduntur, et cadunt a statu bono in quo stare putabantur. Forsitan ergo Angelus, qui sortitus est huius lunatici custodiam pater huius appellatur, deprecans quasi pro filio medicum animarum, ut liberet eum qui non potest sanari a passione per verbum humile discipulorum Christi, quia non recipit eorum admonitionem veluti surdus; et ideo opus est ei Christi sermo, ut iam de cetero sine ratione non agat.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Acceperant discipuli a domino potestatem spirituum immundorum; et quia oblatum daemonicum curare non potuerant, videtur quod in dubitationem devenerint, ne forte gratiam, quae erat eis tradita, perdidissent; et ideo dicit tunc accesserunt ad Jesum discipuli eius secreto, et dixerunt: quare nos non potuimus eicere illum? interrogant quidem singulariter, non propter verecundiam, sed quia de ineffabili et magna re erant eum interrogaturi.

Sequitur dixit illis Jesus: propter incredulitatem vestram. Hilarius in Matth..

Crediderant quidem apostoli, nondum tamen erant perfectae fidei: nam domino in monte demorante, et ipsis cum turbis residentibus, quidam tepor eorum fidem retardaverat. Chrysostomus in Matth.. Unde manifestum est hinc

quoniam et discipuli in fide infirmati sunt, sed non omnes; columnae enim illae non aderant, scilicet Petrus, Iacobus et iohannes. Hieronymus. Hoc est autem quod in alio loco dominus dicit: quaecumque in nomine meo petieritis, credentes accipietis. Ergo quoties non accipimus, non praestantis est impossibilitas, sed poscentium culpa. Chrysostomus in Matth.. Sciendum tamen, quod sicut multoties accedentis fides accipere sufficit effectum miraculi; ita multoties facientium miracula sufficit virtus, etiam non credentibus illis qui expetierint miracula operari: etenim qui circa Cornelium, ex propria fide allegerunt gratiam spiritus sancti; ille autem mortuus qui proiectus est in sepulchrum elisei, sola virtute corporis sancti resuscitatus est. Contigit et tunc discipulos infirmari in fide: imperfectius enim dispositi erant ante crucem; et ideo fidem dicit hic esse causam signorum: unde subditur amen quippe dico vobis: si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: transi hinc, et transibit. Hieronymus. Putant aliqui fidem grano sinapis comparatam parvam dici, cum apostolus dicat: etsi habueris tantam fidem ita ut montes transferas. Magna est ergo fides quae grano sinapis comparatur. Gregorius Moralium.

Granum quippe sinapis nisi teratur, nequaquam virtus eius agnoscitur: sic si virum sanctum tritura persecutionis opprimat, mox in fervorem virtutis vertitur quidquid in illo antea despicabile infirmumque videbatur. Origenes in Matth.. Vel ideo omnis fides grano sinapis comparatur, quoniam contemnitur quidem fides ab hominibus, et modicum aliquid et vile apparet; cum vero consecutum fuerit huiusmodi semen bonam animam quasi terram, fit arbor magna. Sic autem magna est praedicta lunatici infirmitas, et fortis ad curandum inter omnia mala, ut monti assimiletur, nec expellatur nisi per omnem fidem eius qui passiones huiusmodi sanare voluerit.

Chrysostomus in Matth.. Unde et de translatione montium mentionem facit, et ultra procedit dicens et nihil impossibile erit vobis. Rabanus. Sic enim fides mentem nostram capacem donis caelestibus facit, ut quaecumque volumus, facillime a fideli domino impetrare possimus.

Chrysostomus in Matth..

Si autem dixeris: ubi apostoli montes transtulerunt? illud dicam, quia multa maiora fecerunt, mortuos plurimos suscitantes.

Dicuntur autem post apostolos sancti quidam apostolis minores, montes necessitate imminente transtulisse. Si autem apostolorum tempore montes non sunt translati, hoc non fuit quia non potuerunt sed quia noluerunt, utilitate non imminente.

Nec dominus dixit quod hoc essent facturi, sed quod hoc facere possent. Probabile tamen est factum esse, sed scriptum non est; neque enim omnia miracula quae fecerunt, scripta sunt. Hieronymus. Vel montis translatio non eius significatur quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a domino translatus fuerat ex lunatico, qui per prophetam corrumpere dicitur omnem terram. Glossa. Ut sit sensus: dicetis monti huic, idest superbo diabolo: transi hinc, idest ab obsessio corpore in altum maris, idest in profundum inferni, et transibit; et nihil impossibile erit vobis, idest nulla incommoditas insanabilis.

Augustinus de quaest. Evang..

Vel aliter. Ne discipuli in miraculis faciendis extollerentur in superbiam, admoniti sunt potius per humilitatem fidei, quasi per sinapis granum, elationem terrenam, quae montis nomine significata est, curare transferre.

Rabanus. Dum autem docet apostolos quomodo Daemon debeat expelli, omnes instituit ad vitam: ut scilicet noverimus graviora quaecumque vel immundorum spirituum vel hominum tentamenta ieiuniis et orationibus esse superanda, iram quoque domini hoc remedio singulari posse placari; unde subdit hoc autem genus non eicitur nisi per orationem et ieiunium.

Chrysostomus in Matth.. Quod dicit non solum de genere lunaticorum, sed et de universo genere Daemonum.

Ieiunium enim multam sapientiam imponit, et hominem quasi Angelum de caelo constituit, et incorporeas potestates impugnat. Sed et oratione opus est, quasi principaliori. Qui enim orat ut oportet, et ieiunat, non multis indiget; et ita non fit avarus, sed ad eleemosynam promptus est. Qui etiam ieiunat, levis est, et vigilanter orat, et concupiscentias perniciosas extinguit, et propitium Deum facit, et animam superbam humiliat. Qui ergo orat cum ieiunio, duplices habet alas, etiam ipsis ventis leviores. Neque enim oscitat et torpet orans (quod et multi patiuntur); sed est igne vehementior, et terra fixior; ideoque talis maxime Daemoniis adversatur; nihil enim est homine decenter orante potentius. Si autem infirmum est tibi corpus ad continue ieiunandum, non tamen ad orandum; et si ieiunare non potes, potes tamen non lascivire. Non parvum autem est hoc, neque multum a ieiunio distans. Origenes in Matth..

Si ergo aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere, non adiuremus, neque interrogemus, neque loquamur quasi audienti spiritui immundo; sed abigamus ieiuniis et orationibus nostris spiritus malignos.

Glossa. Vel hoc genus Daemonii, idest ista carnalium voluptatum mutabilitas, non vincitur nisi spiritus oratione confirmetur, et caro per ieiunium maceretur.

Remigius. Vel ieiunium hic intelligitur generale, quo non solum abstinemus a cibis, sed ab omnibus illecebris carnalibus, et peccatorum passionibus. Similiter oratio intelligenda est generalis, quae in piis et bonis operibus consistit: de qua dicit apostolus: sine intermissione orate.

Remigius. Saepe dominus mysteria suae passionis discipulis praedixit, ut quando acciderent, tanto levius ea ferrent quanto praecognita haberent: et ideo hic dicitur conversantibus autem eis in Galilaea, dicit illis Jesus: filius hominis tradendus est in manus hominum, et occidetur eum.

Origenes in Matth.. Videntur quidem haec illis quae supra dixerat similia esse, ut facile quis dicat, dominum eadem ipsa repetere; quod non est ita; tradendum enim superius non est dictum: hic autem non solum tradendum, sed etiam in manus hominum tradendum audivimus.

Traditum igitur apostolus filium narrat a Deo patre; sed etiam contrariae potestates eum in manus hominum tradiderunt.

Hieronymus. Semper autem prosperis miscet tristitia: si enim contristat eos quia occidendus est, debet laetificare quod subditur et die tertia resurget. Chrysostomus in Matth.. Neque enim multum tempus dixit quo in morte maneret; sed tertia die se dixit resurrecturum.

Origenes in Matth..

Praedicente autem haec domino, tristati sunt discipuli: unde sequitur et contristati sunt vehementer, non attendentes ad illud quod dixerat et tertia die resurget, nec considerantes quis esset cui ad destruendam mortem trium dierum tempus sufficeret. Hieronymus. Porro quod contristabantur vehementer, non de infidelitate venit: verum pro dilectione magistri, nihil de eo sinistrum et humile patiuntur audire.

#7 Lectio 7

Glossa. Quia discipuli audita domini passione contristati erant, ne aliquis passionem Christi necessitati ascriberet, non humilitati, subiungit factum, in quo Christi libertas et humilitas demonstratur: unde dicitur et cum venissent capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, et dixerunt ei: magister vester non solvit didrachma? Hilarius in Matth..

Dominus didrachma solvere postulat, id est denarios: hoc enim omni Israel lex pro redemptione corporis et animae constituerat in ministerio templi servientium. Chrysostomus in Matth..

Cum enim primogenita Aegyptiorum interfecit Deus, tunc tribum levi pro eis accepit. Deinde quia primogenitis qui erant apud Iudaeos, minor huius tribus numerus erat, pro deficientibus in numerum, siclum iussit inferri, et ex tunc tenuit consuetudo ut primogenita vectigal hoc inferrent. Quia igitur primogenitus erat Christus, videbatur autem discipulorum primus esse Petrus, ad eum accedunt.

Et, ut mihi videtur, non in unaquaque civitate hoc expetebant: ideoque in capharnaum adeunt Christum, quia eius patria existimabatur. Hieronymus. Vel aliter.

Post augustum caesarem Iudaea facta est tributaria, omnes censi capite ferebantur: unde et ioseph cum maria cognata sua professus est in bethlehem. Rursus, quoniam dominus nutritus erat in Nazareth, quod est oppidum Galilaeae subiacens capharnaum urbi, ibi deposcitur tributum; et pro signorum magnitudine hi qui exigebant, non audebant ipsum repetere, sed discipulum conveniunt. Chrysostomus in Matth.. Et neque hunc cum multa vehementia, sed mansuetius: neque enim incusantes, sed interrogantes dixerunt magister vester non solvit didrachma? Hieronymus.

Sive malitiose interrogant utrum reddat tributa, an contradicat caesaris voluntati.

Chrysostomus in Matth..

Quid igitur Petrus? ait: etiam. Et his quidem dixit quoniam solvit; Christo autem non dixit, erubescens fortassis pro his ei loqui. Glossa. Vel aliter. Et Petrus respondit etiam; id est, ita est quod non solvit. Voluit autem Petrus domino intimare, quod Herodiani peterent census; sed dominus praevenit eum: unde sequitur et cum intrasset in domum, praevenit eum Jesus, dicens: reges terrae a quibus recipiunt tributum vel census, id est redditum de capite, a filiis suis, an ab alienis? Hieronymus. Ante quidem quam Petrus suggerat, dominus interrogat, ne scandalizentur discipuli ad postulationem tributi, cum videant eum nosse quae absente se gesta sunt.

Sequitur at ille dixit: ab alienis. Dixit illi Jesus: ergo liberi sunt filii. Origenes in Matth.. Sermo iste duplicem habet sensum. Secundum unum enim filii regum terrae liberi sunt apud reges terrae; extranei autem extra terram liberi non sunt propter eos qui deprimunt eos, sicut Aegyptii filios Israel. Secundum alterum autem, propter hoc ipsum quod aliqui sunt alieni a filiis regum terrae, sed sunt filii Dei; liberi sunt qui manent in verbis iesu, et cognoverunt veritatem, et veritas liberavit eos a servitute peccati. Filii autem regum terrae liberi non sunt; quoniam qui facit peccatum, servus est peccati.

Hieronymus.

Dominus autem noster et secundum carnem et secundum spiritum filius erat regis; vel ex David stirpe generatus, vel omnipotentis patris verbum; ergo tributa quasi filius regis non debebat. Augustinus de quaest. Evang.. Dicit enim in omni regno liberos esse filios, id est non esse vectigabiles. Multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filii regni ipsius, sub quo sunt omnia regna terrena. Chrysostomus in Matth.. Si autem non erat filius, inaniter hoc exemplum induxit. Sed dicit aliquis: filius est, sed non proprius; est ergo alienus; et si hoc exemplum non habet veritatem: ipse enim de propriis filiis disputat, ad quorum differentiam alienos vocat qui non ex parentibus substantialiter nati sunt. Intende autem qualiter et hinc Christus certificatur eam cognitionem quae Petro revelata est a Deo, per quam dixit: tu es Christus filius Dei vivi. Hieronymus.

Quamvis ergo liber esset, quia tamen humilitatem carnis assumpserat, debuit omnem iustitiam adimplere: unde sequitur ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare. Origenes in Matth..

Consequens quoque est intelligere quoniam quoties exurgunt quidam qui per iustitiam tollant nostra terrena, reges huius terrae eos transmittunt, ut exigant a nobis quae sunt ipsorum; et suo exemplo prohibet dominus aliquod scandalum fieri etiam huiusmodi hominibus, sive ne amplius peccent, sive ut salventur. Filius enim Dei, qui nullum opus fecit servile, quasi habens formam servi quam propter hominem suscepit, tributum et censum dedit. Hieronymus.

Quid primum in hoc loco mirer nescio: utrum praescientiam, an magnitudinem salvatoris: praescientiam, quod noverat habere piscem in ore staterem, et quod primus ipse capiendus esset; magnitudinem atque virtutem, si ad eius verbum stater in ore piscis creatus est; et quod futurum erat, ipse loquendo fecerit. Ipse ergo Christus propter eximiam caritatem, et crucem sustinuit, et tributa reddidit: nos infelices qui Christi censemur nomine, et nihil tanta dignum facimus maiestate: pro illius honore et tributa non reddimus, et quasi filii regis a vectigalibus immunes sumus. Hoc etiam simpliciter intellectum aedificat auditorem, dum audit dominum tantae fuisse paupertatis ut unde tributa pro se et apostolo redderet, non habuerit.

Quod si quis obicere voluerit, quomodo Iudas in oculis portabat pecuniam, respondebimus: rem pauperum in us suos convertere nefas putavit, nobisque idem tribuit exemplum. Chrysostomus in Matth..

Vel ideo non ex repositis iubet dare, ut ostendat quod maris et piscium dominetur. Origenes in Matth..

Vel quoniam Jesus non habuit imaginem caesaris (princeps enim huius saeculi nihil habebat in eo), propterea non ex proprio sed ex mari imaginem caesaris accepit.

Non autem suscepit ipse staterem, neque fecit eum sibi possessionem, ne sit aliquando imago caesaris apud imaginem invisibilis Dei. Vide etiam Christi prudentiam: qualiter nec retinuit tributum, nec simpliciter iubet dari; sed prius ostendit se non esse obnoxium, et tunc dat: quorum unum fecit, scilicet dare tributum, ut illi, scilicet exactores, non scandalizentur; hoc autem, scilicet ut ostendat se liberum, ut non scandalizentur discipuli.

Alio vero loco contemnit Pharisaeorum scandalum, quando de escis disputabant; docens nos scire tempora secundum quae oportet non contemnere eos qui scandalizantur, et secundum quae oportet contemnere.

Gregorius super Ezech..

Considerandum enim est quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Chrysostomus in Matth..

Sicut autem stupescis de Christi virtute, ita admirare Petri fidem, quoniam rei tam difficili obedivit. Ideoque de fide eum remunerans, copulavit eum sibi in tributi datione; quod fuit abundantis honoris: et hoc est quod dicitur invenies staterem: illum sumens da eis pro me et te. Glossa. Consuetudo enim erat ut unusquisque pro se didrachma redderet.

Stater vero est pondus duorum didrachmatum.

Origenes in Matth.. Mystice autem in agro consolationis (sic enim interpretatur capharnaum) consolatur omnem discipulum, et liberum filium esse pronuntiat, et dat ei virtutem piscandi primum piscem, ut ascendente eo, consolationem accipiat Petrus super eum quem piscatus est. Hilarius in Matth..

Cum autem primum piscem admonetur Petrus inquirere, ascensuri ostenduntur et plures. Beatus ille primus martyr stephanus, primus ascendit, et staterem in ore continuit; in quo didrachma novae praedicationis tamquam duo denarii habebantur: Dei enim gloriam et dominum Christum in passione contuens praedicabat.

Hieronymus. Vel iste piscis primus captus, est primus Adam, qui per secundum Adam liberatur: et id quod in ore eius, hoc est in confessione, fuit inventum, pro Petro et domino redditur. Origenes.

Cum etiam videris avarum hominem ab aliquo Petro correctum, quod abstulit de ore eius verbum pecuniae; dices eum ascendisse de mari, idest de fluctibus sollicitudinum avaritiae, ad hamum rationalem; et comprehensum atque salvatum ab aliquo Petro, qui eum docuit veritatem, ut pro statere habeat imaginem Dei, idest eloquia eius.

Hieronymus. Et pulchre illud ipsum quidem datur pretium; sed divisum est: quia pro Petro quasi pro peccatore pretium reddebatur; dominus autem noster peccatum non fecit. Ostenditur autem similitudo carnis, dum eodem et dominus et servus pretio liberantur.

|+18 Capitulus 18

|#1 Lectio 1

Hieronymus. Quia discipuli viderant pro Petro et domino idem tributum redditum, ex aequalitate pretii arbitrati sunt omnibus apostolis Petrum esse praelatum. Chrysostomus in Matth.. Unde passi sunt aliquid humanum; quod evangelista designat dicens in illa hora accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: quis, putas, maior est in regno caelorum? verecundati siquidem passionem confiteri quam passi sunt, non dicunt manifeste: Petrum cur praehonorasti nobis? sed indeterminate interrogant quis maior est? quando autem tres praehonoratos viderunt, scilicet Petrum, Iacobum et iohannem in transfiguratione, nihil tale passi sunt; quando vero in unum solum contulit honorem, tunc doluerunt.

Tu autem considera primum quidem quod nihil eorum quae sunt in terris, quaerunt; Deinde quod postea hanc passionem deposuerunt.

Nos autem neque ad defectus eorum contingere possumus: neque enim quaerimus quis maior est in regno caelorum? sed: quis maior est in regno terrae? Origenes in Matth.. In his autem imitatores discipulorum esse debemus, si quando aliquid in nobis dubium quaeritur et non invenitur, ut cum omni consensu accedamus ad Jesum, qui potens est illuminare corda hominum ad intelligendum solutionem omnium quaestionum.

Interrogemus etiam aliquem doctorum, qui praepositi habentur in ecclesiis. Sciebant autem discipuli hoc interrogantes, quia non est aequalitas sanctorum in regno caelesti; sed quomodo maior, et qualiter vivens minimus, hoc discere cupiebant.

Vel sciebant quis esset minimus et quis magnus, ex eo quod supra dominus dixerat; sed ex multis magnis quis esset maior; hoc eis non erat manifestum. Hieronymus.

Videns autem Jesus cogitationes eorum, voluit desiderium gloriae humilitatis contentione sanare: unde sequitur et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Chrysostomus in Matth..

Mihi videtur valde parvulum in medio statuere, omnibus passionibus exutum. Hieronymus. Ut in eo et aetatem quaereret, et similitudinem innocentiae demonstraret. Vel certe parvulum statuit in medio eorum seipsum, qui non venerat ministrari, sed ministrare, ut eis humilitatis tribueret exemplum. Alii parvulum interpretantur spiritum sanctum, quem posuerit in cordibus discipulorum, ut superbiam in humilitatem mutaret.

Sequitur et dixit: amen dico vobis: nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum caelorum.

Non praecipit apostolis ut aetatem habeant parvulorum, sed innocentiam; et quod illi per annos possident, hi possideant per industriam; ut malitia non sapientia parvuli sint; ac si dicat: sicut iste parvulus, cuius vobis exemplum tribuo, non perseverat in iracundia, laesus non meminit, videns pulchram mulierem, non delectatur, non aliud cogitat et aliud loquitur; sic et vos, nisi talem habueritis innocentiam et animi puritatem, in regnum caelorum non poteritis intrare. Hilarius in Matth.. Pueros etiam credentes omnes per audientiae fidem nuncupavit: hi enim patrem sequuntur, matrem amant, velle malum nesciunt, curam operum negligunt, non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, et quod audiunt, verum habent. Littera ergo sic legitur. Glossa. Nisi conversi fueritis ab hac elatione et indignatione, in qua modo estis, et efficiamini omnes ita innocentes et humiles per virtutem sicut parvuli sunt per aetatem, non intrabitis in regnum caelorum; et quandoquidem aliter non intratur; quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic maior est in regno caelorum: quanto enim quis erit humilior, tanto maior efficitur in regno caelorum. Remigius. Idest, in cognitione gratiae, vel ecclesiastica dignitate, vel certe in aeterna beatitudine.

Hieronymus. Vel aliter. Quicumque humiliaverit se sicut parvulus iste, idest qui se in exemplum mei humiliaverit, hic intrabit in regnum caelorum.

Sequitur et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.

Chrysostomus in Matth.. Ac si dicat: non solum si tales efficiamini, mercedem accipitis, sed et si alios tales propter me honorabitis; et honoris qui est ad illos retributionem vobis determino regnum.

Magis autem quod multo maius est ponit, dicens me suscipit. Hieronymus.

Qui enim talis fuerit ut Christi imitetur humilitatem et innocentiam, in eo Christus suscipitur: et prudenter, ne cum delatum fuerit apostolis, se putent honoratos, adiecit, non suo illos merito, sed magistri honore suscipiendos. Chrysostomus in Matth..

Deinde facile susceptibilem hunc sermonem facit, poenam inducens: unde sequitur qui autem scandalizat unum de pusillis istis, etc.; ac si diceret: sicut qui hos honorant propter me, mercedem habent, ita et qui hos dehonoraunt, ultimam sustinebunt vindictam. Si autem convicium scandalum vocat, ne mireris, multi enim pusillanimes ex eo quod despiciuntur, scandalizati sunt. Hieronymus. Nota, quod qui scandalizatur, parvulus est: maiores enim scandala non recipiunt. Et quamquam generalis possit esse sententia adversus omnes qui aliquem scandalizant, tamen, iuxta consequentiam sermonis, etiam contra apostolos dictum intelligi potest; qui interrogando quis maior esset in regno caelorum, videbantur inter se de dignitate contendere: et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quod ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum apostolos viderent inter se de honore pugnare. Origenes in Matth..

Quomodo autem qui conversus est, et factus quasi puer et minimus, est et potens scandalizari? hoc sic possumus explanare. Omnis qui filio Dei credit, et conversatur secundum evangelicos actus, conversus ambulat quasi puer; qui autem non convertitur ut fiat sicut puer, hunc impossibile est intrare in regnum caelorum.

In omni autem credentium multitudine sunt quidam nuper conversi ut fiant sicut parvuli, nondum autem sunt facti; hi pusilli habentur in Christo, et sunt scandali receptores. Hieronymus.

Quod autem dicitur expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, secundum ritum provinciae loquitur, quo maiorum criminum ista apud veteres Iudaeos poena fuerat, ut in profundum ligato saxo demergeretur. Expedit autem ei: quia multo melius est pro culpa brevem recipere poenam, quam aeternis servari cruciatibus. Chrysostomus in Matth..

Consequens autem erat prioribus dicere: me non suscipit, quod erat omni poena amarius; sed quia crassi erant, et praedicta poena eos non movebat, comparatione exempli cogniti manifestat praeparatam poenam; propter hoc enim dicit quod expedit ei hoc sustinere, quoniam eos alia gravior poena expectat.

Hilarius in Matth.. Mystice autem molae opus labor est caecitatis: nam clausis iumentorum oculis aguntur in gyrum; et sub asini quidem nomine frequenter gentes cognominatas reperimus, qui caeci laboris ignorantia continentur.

Iudaeis autem scientiae iter in lege praestitum est; qui si Christi apostolos scandalizaverint, rectius, alligata collo mola asinaria, demersi in mari fuissent, idest gentium labore depressi ignorantia saeculi demonstrarentur: quia illis tolerabilius fuerat nescisse Christum, quam prophetarum dominum non recepisse. Gregorius Moralium.

Vel aliter. Quid per mare nisi saeculum, quid per molam asinariam nisi actio terrena significatur? quae cum colla mentis per stulta desideria stringit, hanc in laboris circuitum mittit. Sunt utique nonnulli qui dum terrenas actiones deserunt, et ad contemplationis studia humilitate postposita ultra intelligentiae vires surgunt, non solum se in errorem Deiciunt, sed infirmos quosque de gremio veritatis dividunt. Qui ergo unum de minimis meis scandalizat, melius ei fuerat, ligata collo mola asinaria, in mare proci: quia nimirum perversae menti expeditius esse potuisset ut occupata mundo terrena negotia ageret, quam per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Augustinus de quaest. Evang.. Vel aliter. Qui scandalizaverit unum ex pusillis istis, idest ex humilibus, quales vult esse discipulos suos, non obtemperando, vel etiam contradicendo, expedit ei ut mola asinaria suspendatur in collo eius, et praecipitur in profundum maris, idest congruit ei ut cupiditas rerum temporalium, cui stulti et caeci alligantur, eum devinctum pondere suo deducat ad interitum.

#2 Lectio 2

Glossa. Dixerat dominus, quod expedit ei qui scandalizat, ut suspendatur mola asinaria in collo eius: cuius rationem assignans, subdit vae mundo a scandalis, idest propter scandala. Origenes in Matth..

Hoc non de elementis mundi intelligamus; sed hic homines, qui sunt in mundo, dicuntur mundus. Non sunt autem discipuli Christi de hoc mundo: unde non potest eis esse a scandalis vae: nam etsi multa sunt scandala, non tangunt eum qui non est de hoc mundo. Si autem adhuc est de hoc mundo, propterea quod diligit mundum, et quae sunt in eo; tanta scandala comprehendunt eum quantis fuerat obligatus in mundo.

Sequitur necesse est enim ut veniant scandala. Chrysostomus in Matth..

Cum autem dicit necesse est, non destruit libertatem arbitrii, neque necessitati aliquarum rerum supponit; sed quod omnino futurum est, praedicat. Scandala quidem sunt prohibitiones rectae viae.

Non autem praedicatio Christi scandala inducit: neque enim quia praedixit, propter hoc fit; sed quia omnino futurum erat, propter hoc praedixit. Sed dicet aliquis: si omnes corrigantur, et nullus sit qui scandala afferat, nonne mendacii arguetur hic sermo? nequaquam: quia enim praevidebat inemendatos futuros homines esse, propter hoc dixit necesse est ut veniant scandala: idest omnino venient. Si autem corrigendi essent, non dixisset. Glossa.

Vel necesse est ut veniant scandala, quia sunt necessaria, idest utilia, ut per hoc qui probati sunt, manifesti fiant. Chrysostomus in Matth.. Scandala enim erigunt homines, et acutiores eos faciunt; et eum qui cadit, velociter erigunt, in quantum scilicet ingerunt sollicitudinem.

Hilarius in Matth..

Vel humilitas passionis scandalum mundo est, quod sub deformitate crucis aeternae gloriae dominum voluit accipere. Et quid mundo tam periculosum quam non recepisse Christum? ideo vero necesse ait venire scandala, quia ad sacramentum reddendae nobis aeternitatis, omnis in eo passionis humilitas esset complenda. Origenes.

Vel venientia scandala sunt Angeli Satanae. Nec tamen putes secundum naturam vel substantiam esse huiusmodi scandala; sed libertas arbitrii in quibusdam genuit scandalum, nolens suscipere pro virtute laborem. Non potest autem esse verum bonum, nisi habeat impugnationem mali. Sic ergo necesse est venire scandala, sicut necesse est sustinere malitiam caelestium; qua tanto magis irritantur, quanto magis verbum Christi in hominibus invalescens expellit ab eis malignas virtutes. Quaerunt autem organa per quae scandala operentur, quibus est magis vae: nam multo peius erit ei qui scandalizat quam ei qui scandalizatur: unde sequitur verumtamen vae homini illi per quem scandalum venit. Hieronymus.

Ac si dicat: vae homini illi qui vitio suo facit ut per se fiat quod necesse est ut in mundo fiat. Simulque per generalem sententiam percutitur Iudas qui proditori animum praeparaverat. Hilarius.

Vel sub hominis nuncupatione actorem scandali huius quod est circa passionem Christi, Iudaicum populum designat, per quem omne huic mundo periculum comparatur, ut Christum in passione abnegent, quem lex et prophetae passibilem praedicaverunt.

Chrysostomus in Matth..

Ut autem discas quod non sunt absolutae necessitatis scandala, audi quae sequuntur: si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, etc.. Non autem hoc de membris corporalibus dicit, sed de amicis, quos in ordine necessariorum membrorum habemus: nihil est enim ita nocivum ut conversatio mala. Rabanus. Scandalum quippe sermo Graecus est, quod nos offendiculum vel ruinam et impactionem pedis dicere possumus. Ille ergo scandalizat fratrem qui ei dicto factove minus recto occasionem ruinae dederit. Hieronymus.

Igitur omnis truncatur affectus, et universa propinquitates amputatur: ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est tibi coniunctus ut manus, pes et oculus, et est utilis atque sollicitus et acutus ad perspicendum, scandalum autem tibi faciat, et propter morum dissonantiam te pertrahat in Gehennam: melius est ut propinquitatem eius careas et emolumentis carnalibus, quam dum vis lucrifacere cognatos et necessarios, causam habeas ruinarum.

Novit enim unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur ac saepe tentetur: melius est enim vitam solitariam ducere, quam ob vitae praesentis necessaria vitam aeternam perdere. Origenes.

Vel sacerdotes rationabiliter possunt dici ecclesiae oculus, quoniam speculatores habentur; diaconi autem ceterique, manus, quia per eos opera spiritualia geruntur; populus autem sunt pedes corporis ecclesiae; quibus omnibus parcere non oportet, si scandalum ecclesiae facti fuerint. Vel actus animae, peccans manus intelligitur; et incessus animae, peccans pes, et visus animae, peccans oculus: quos oportet praecidere, si scandalum praebent; frequenter enim ipsa opera membrorum pro membris in Scriptura ponuntur.

#3 Lectio 3

Hieronymus. Supra dixerat dominus per manum et pedem et oculum, omnes propinquitates et necessitudines quae scandalum facere poterant amputandas. Austeritatem itaque sententiae subiecto praeepto temperavit, dicens videte ne contemnatis unum ex his pusillis; ac si dicat: quantum in vobis est nolite contemnere; sed post vestram salutem etiam illorum quaerite sanitatem. Sin autem perseverantes in peccatis videritis, melius est vos salvos fieri quam perire cum multis.

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Sicut fugere malos, ita honorare bonos magnum habet lucrum. Supra ergo docuit scandalizantium abscindere amicitias; hic autem docet exhibere sanctis honorem et procuracionem. Glossa. Vel aliter. Quia tantum malum provenit ex scandalizatis fratribus, videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Origenes in Matth..

Pusilli autem sunt qui nuper in Christo sunt nati; aut tales qui permanent sine profectu, quasi nuper nati. Non autem habuit necesse mandare Christus de perfectioribus fidelibus non contemnendis, sed de pusillis; sicut et supra dixerat: si quis scandalizaverit unum ex pusillis istis.

Alius autem forte dicit: pusillum hic dicit perfectum, secundum quod alibi ait: qui minimus fuerit in vobis, hic erit maior. Chrysostomus in Matth..

Vel quia perfecti parvuli apud multos aestimantur, scilicet pauperes et contemptibiles. Origenes. Sed huic expositioni non videtur convenire quod dicitur: si quis scandalizaverit unum de pusillis istis: perfectus enim non scandalizatur nec perit. Sed qui hanc expositionem aestimat veram, dicit quod iusto homini anima vertibilis est, et scandalizatur aliquando, etsi non facile. Glossa.

Ideo autem non sunt contemnendi, quia adeo cari sunt Deo quod Angeli sunt eis ad custodiam deputati: unde sequitur dico enim vobis, quia Angeli eorum in caelis semper vident faciem patris mei qui in caelis est. Origenes. Quidam volunt ex eo dari hominibus Angelum adiutorem ex quo per lavacrum regenerationis nati sunt infantes in Christo; dicentes non esse credibile, incredulis et errantibus praeesse Angelum sanctum; sed tempore infidelitatis et peccatorum est homo sub Angelis Satanae. Alii autem volunt mox cum quis fuerit natus eorum qui praecogniti sunt a Deo, accipere sibi praepositum Angelum. Hieronymus. Magna enim dignitas animarum ut unaquaeque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Chrysostomus in Matth.. Hic autem non de quibuscumque Angelis loquitur, sed de superioribus. Cum enim dicat vident faciem patris mei, nihil aliud ostendit quam magis liberam praesentiam et maiorem eorum apud Deum. Gregorius in evang.. Dionysius autem dicit, quod ex minoribus Angelorum agminibus ad explendum ministerium vel visibiliter vel invisibiliter mittuntur: nam superiora illa agmina usum exterioris ministerii nequaquam habent. Gregorius Moralium.

Et faciem ergo patris Angeli semper vident; et tamen ad nos veniunt: quia ad nos spirituali praesentia foras exeunt, et tamen ibi se unde recesserant, per internam contemplationem servant: neque enim sic a divina visione foras exeunt ut internae contemplationis gaudiis priventur. Hilarius in Matth.. Salvandorum igitur per Christum orationes Angeli Deo quotidie offerunt: ergo periculose ille contemnitur cuius desideria ac postulationes ad aeternum et invisibilem Deum Angelorum famulatu ac ministerio pervehuntur.

Augustinus de Civ. Dei. Vel Angeli nostri dicuntur qui sunt Angeli Dei. Dei sunt, quia Deum non reliquerunt; nostri sunt, quia suos cives nos habere coeperunt. Sicut ergo nunc illi vident Deum, ita et nos sumus visuri facie ad faciem: de qua visione dicit iohannes: videbimus eum sicuti est. Facies enim Dei manifestatio eius intelligenda est; non aliquod tale membrum, quale nos habemus in corpore, atque isto nomine nuncupamus.

Chrysostomus in Matth..

Rursus aliam rationem ponit, quare pusilli non sint contemnendi, priore maiorem, dicens venit enim filius hominis salvare quod perierat. Remigius. Quasi dicat: non contemnatis pusillos, quia ego pro hominibus homo fieri dignatus sum.

Cum enim dicit quod perierat, subintelligendum est genus humanum: omnia enim elementa suum ordinem servant; sed homo erravit, quia suum ordinem perdidit.

Chrysostomus in Matth.. Deinde ad hanc rationem parabolam copulat, per quam et patrem inducit salutem hominum volentem, dicens quid vobis videtur si fuerint alicui centum oves? Gregorius in evang.. Hoc ad ipsum

auctorem hominum pertinet: quia enim centenarius perfectus est numerus, ipse centum oves habuit, cum Angelorum et hominum substantiam creavit. Hilarius in Matth.. Ovis autem una homo intelligendus est, et sub homine universitas sentienda est; in unius enim Adae errore, omne hominum genus aberravit.

Igitur et quaerens hominem Christus est, et nonagintanovem relictas caelestis gloriae multitudo est. Gregorius.

Dicit autem evangelista eas relictas in montibus, ut significet in excelsis: quia nimirum oves quae non perierant, in sublimibus stabant. Beda. Ovem ergo dominus invenit, quando hominem restauravit; et super eam inventam maius gaudium est in caelo, quam super nonagintanovem: quia maior materia divinae laudis est in restauratione hominum, quam in creatione Angelorum. Mirabiliter enim Angelos creavit, sed mirabilius hominem restauravit. Rabanus. Nota, quod unum deest a novem ut decem sint, et a nonagintanovem ut centum sint. Variari ergo per brevitatem et magnitudinem numeri possunt, quibus unum deest ut perficiantur; ipsum vero unum sine varietate in se manens, cum accesserit, ceteros perficit.

Et ut perfecta summa ovium integraretur in caelo, homo perditus quaerebatur in terra. Hieronymus. Alii vero nonagintanovem ovibus, iustorum putant numerum intelligi, et in una ovicula peccatorum, secundum quod in alio loco dixerat: non veni vocare iustos, sed peccatores. Gregorius. Considerandum autem nobis est cur dominus plus de conversis peccatoribus quam de stantibus iustis gaudium esse fateatur: quia scilicet plerumque pigri remanent ad exercenda bona praecipua qui valde sibi securi sunt, quod nulla commiserunt mala graviora.

At contra nonnumquam hi qui se aliquid egisse illicite meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti inardescunt in amorem Dei; et quia se errasse a Deo considerant, damna praecedentia lucris subsequentibus recompensant; sic et dux in praelio plus eum militem diligit qui post fugam conversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga praebuit, et nunquam aliquid fortiter fecit. Sed et sunt quidam iusti, de quibus tantum est gaudium ut eis nullus poenitens praeponi possit; qui etsi non sint sibi malorum conscii, tamen licita respuunt, et in omnibus se humiliant. Quantum ergo gaudium est si humiliter plangat iustus, cum gaudium sit si quod male gessit, damnat iniustus? Beda. Vel per nonagintanovem oves quas in montibus reliquit, superbos significat, quibus ad perfectionem unitas deest. Cum ergo invenerit peccatorem, magis super eum gaudet, idest suos gaudere facit, quam super iustos falsos. Hieronymus.

Quod autem subditur sic non est voluntas, refertur ad superius propositum, de quo dixerat: videte ne contemnatis unum de pusillis istis; et docet idcirco parabolam positam, ut pusilli non contemnantur. In eo autem quod dicit non est voluntas ante patrem, etc., ostendit quod quotiescumque perierit aliquis ex pusillis, non voluntate patris perit.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Quia superius vehementer sermonem adversus scandalizantes proposuit, undique eos terrens, ne rursus hi quibus scandala inferuntur, sic fiant resupini ut totum contemnent, in aliud vitium incidant, scilicet negligentiae; ac per omnia sibi parci volentes, in elationem incidant; hic dominus eos comprimit, et redargutionem fieri iubet, dicens si autem peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum. Augustinus de verb.

Dom.. Admonet nos quidem dominus noster non negligere invicem peccata nostra, non quaerendo quid reprehendas, sed videndo quid corrigas. Debemus enim amando corripere, non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Si neglexeris, peior eo factus es. Ille iniuriam faciendo, gravi seipsum vulnere percussit; tu vulnus fratris contemnis: peior es tacendo, quam ille conviciando. Augustinus de Civ. Dei. Plerumque enim a malis docendis et admonendis, aliquando etiam obiurgandis et corripiendis male dissimulatur; vel cum laboris piget, vel cum eorum inimicitias devitamus, ne impediunt et noceant in istis temporalibus rebus, sive quas adipisci adhuc nostra cupiditas appetit, sive quas adhuc amittere formidat infirmitas. Si autem propterea quisque obiurgandis et corripiendis male agentibus parcat, quia opportunius tempus inquiritur, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam et piam erudiendos impediunt alios infirmos, aut premant atque avertant a fide; non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium caritatis.

Longe autem graviores habent causam ecclesiarum praepositi qui in ecclesiis constituti sunt ut non parcant obiurgando peccata: nec ideo tamen ab huiusmodi culpa penitus alienus est qui, licet praepositus non sit, in eis tamen quibus vitae huius necessitate coniungitur, multa monenda vel arguenda novit et negligit: devitans eorum offensiones propter illa quibus in hac vita non indebite utitur, sed plusquam debuit delectatur. Chrysostomus in Matth.. Considerandum autem, quod quandoque dominus eum qui contristavit, ad eum qui contristatus est ducit, sicut cum dicit: si recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, vade reconciliari fratri tuo. Quandoque autem eum qui iniusta passus est, iubet dimittere proximo; sicut ibi: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hic autem alium excogitat modum: eum enim qui contristatus est, ducit ad eum qui contristavit; et ideo dicit si peccaverit in te frater tuus: quia enim ille qui iniusta fecit, non facile veniret ad excusationem, verecundatus, hunc qui passus est ad illum trahit; et non simpliciter, sed ut corrigat quod factum est; unde dicit vade et corripe eum. Rabanus. Non passim iubet peccanti dimittere, sed audienti, idest obedienti et poenitentiam agenti: ne vel difficilis sit venia, vel remissa indulgentia.

Chrysostomus in Matth..

Non autem dicit: accusa, neque: increpa, neque: vindictas expete; sed argue, idest, rememora sibi peccatum, dic ei quae ab eo passus es. Ipse enim ira et verecundia detinetur, ebrius factus quasi gravi somno.

Unde oportet te, qui sanus es, ad illum qui aegrotat abire. Hieronymus. Sciendum tamen, quod si peccaverit in vos frater vester, et in qualibet causa vos laeserit, dimittendi habetis potestatem, immo necessitatem: quia praecipitur ut debitoribus nostris debita dimittamus: propter quod et hic dicitur si peccaverit in te frater tuus. Si autem in Deum quis peccaverit, non est nostri arbitrii. Nos e contrario, in Dei iniuria benigni sumus, in nostris contumeliis exercemus odia. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem praecipit arguere ei qui passus est iniuriam, et non alii; quia ille qui fecit iniuriam, ab eo mansuetius sustinet; et maxime cum solus eum corripiat. Cum enim qui vindictam expetere debebat, hic salutis videtur diligentiam habere, maxime hoc eum potest propitium facere. Augustinus de verb.

Dom.. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis, nam gloriosum est iniuriam oblivisci; sed obliviscere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui: ergo corripe inter te et ipsum solum, studens correctionis, parcens pudori. Forte enim prae verecundia incipit defendere peccatum suum et quem vis facere correctiorem, facis peiorem.

Hieronymus. Corripiendus est enim seorsum frater, ne si semel pudorem atque verecundiam amiserit, permaneat in peccato.

Augustinus de verb. Dom..

Apostolus autem dicit: peccantem coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant. Aliquando ergo scias corripiendum esse fratrem inter te et fratrem solum, aliquando autem coram omnibus. Quid autem ante facere debeamus, intendite et videte. Si peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum. Quare? quia in te peccavit? quid est: in te peccavit? tu scis quia peccavit: quia enim secretum fuit quando in te peccavit, secretum quaere cum corrigis quae peccavit. Nam si solus nosti quia peccavit in te, et eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Peccavit ergo in te frater tuus; sed si tu solus nosti, tunc vere in te solum peccavit: nam si multis audientibus tibi fecit iniuriam, et in illos peccavit, quos testes suae iniquitatis effecit. Ergo ipsa corripienda sunt coram omnibus, quae peccantur coram omnibus: ipsa corripienda sunt secretius quae peccantur secretius.

Distribuite tempora, et concordate Scripturas.

Quare autem proximum corrigis? quia tu doles quod peccaverit in te? absit.

Si autem amore tui id facis, nihil facis; si amore illius facis, optime facis. Denique in ipsis verbis attende cuius amore id facere debeas: utrum tui, an illius: sequitur enim si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Ergo propter illum fac, ut lucreris illum. Agnosce, quia in hominem peccando periisti: nam si non perieras, quomodo te lucratus est? nemo ergo contemnat quando peccat in fratrem. Chrysostomus in Matth.. In quo etiam demonstratur quod inimicitia damnum est commune; et propter hoc non dixit quod ille lucratus est seipsum, sed quod tu lucratus es eum: ex quo ostendit quoniam et tu et ille damnum passi eratis ex discordia.

Hieronymus. Per salutem enim alterius nobis quoque acquiritur salus.

Chrysostomus in Matth..

Quid autem facere debeas si non persuadeatur, subditur si autem te non audierit, adhibe tecum unum vel duos. Quanto enim inverecundior fuerit et pertinacior, tanto magis nos ad medicinam studere oportet, non ad iram et odium. Etenim medicus cum viderit morbum non remitti, non desistit, sed tunc magis praeparatur ad curandum. Vide qualiter non vindictae gratia haec correptio fit, sed emendationis: et propter hoc non confestim iubet duos accipere, sed quando ipse corrigi non voluerit; neque tunc ad eum mittit multitudinem, sed unum vel duos; et ad hoc legis testimonium inducit, dicens ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum; quasi dicat: habes iam testimonium quia totum fecisti quod tuum erat.

Hieronymus. Vel intelligendum est hoc modo: si te audire noluerit, adhibeatur unus frater tantum: quod si nec illum audierit, adhibeatur et tertius: vel corrigendi studio, ut scilicet vel admonitione aut pudore corrigatur; vel conveniendi sub testibus.

Glossa. Vel si dixerit, non esse peccatum, ut probent illud esse peccatum.

Hieronymus. Porro si nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum est, ut detestationi eum habeant; ut qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis: unde sequitur quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Chrysostomus in Matth..

Idest his qui ecclesiae praesident.

Glossa. Vel dic toti ecclesiae, ut maiorem erubescerentiam patiantur. Post haec omnia sequitur excommunicatio, quae fieri debet per os ecclesiae, idest per sacerdotem; quo excommunicante, tota ecclesia cum eo operatur: unde sequitur si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Augustinus de verb. Dom.. Idest, noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum; nec sic tamen salus eius negligenda est: nam et ipsos ethnicos, idest gentiles et Paganos, in numero quidem fratrum non deputamus, sed tamen eorum salutem semper inquirimus. Chrysostomus in Matth..

Nihil tamen tale praecipit dominus observandum in his qui extra ecclesiam sunt, quale praecipit hic de fratribus corripiendis. Sed de exterioribus dicit: si quis percusserit te in una maxilla, praebe ei et aliam; quod et Paulus dicit: quid mihi est de his qui foris sunt, iudicare? fratres autem et arguere et avertere iubet. Hieronymus.

Quod autem dicit sicut ethnicus et publicanus, ostenditur maioris esse detestationis qui sub nomine fidelis agit opera infidelium, quam hi qui aperte gentiles sunt. Publicani enim vocantur qui saeculi sectantur lucra, et exigunt vectigalia per negotiationes et fraudes, ac furta scelerata atque periuria.

Origenes in Matth.. Videamus autem ne forte sententia haec, non de quocumque peccato posita sit: quid enim si aliquis peccaverit aliquod peccatorum quae sunt ad mortem: puta masculorum concubitor factus, adulter, homicida, aut mollis: numquid talem rationis est arguere solum ad solum? et, si audierit, statim eum dicere lucrifactum: et non prius expulerit eum de ecclesia, nisi postquam coram testibus argutus, et ab ecclesia, perstiterit in actu priori? alius autem respiciens ad immensam misericordiam Christi, dicet quoniam cum verba Christi nullam faciant differentiam peccatorum, contra Christi misericordiam faciunt qui haec ad minima tantum peccata pertinere distinguunt. Alius contra, caute ipsa verba considerans, non de omni peccato haec dicta defendet: quoniam qui grandia illa peccata facit, non est frater, sed nominatur frater; cum quo, secundum apostolum, non oportet nec cibum sumere.

Sicut autem negligentibus peccandi occasionem dant qui ad omne peccatum hoc pertinere exponunt, sic e contra qui docet in minimis et non mortiferis peccatis peccantem post argutionem testium vel ecclesiae, fieri oportere sicut ethnicum et publicanum, aliquid crudelitatis videtur inducere.

Utrum enim omnino pereat, pronuntiare non possumus. Primum, quia qui ter argutus non obedivit, potest in quarto obedire; Deinde, quia aliquando non secundum opera hominis redditur ei, sed amplius quam peccavit, quod expedit in hoc mundo; demum quia non dixit solum sit sicut ethnicus et publicanus; sed sit tibi. Qui ergo in peccato levi correctus ter, non se emendat, nos quidem debemus eum habere sicut ethnicum et publicanum, abstinentes ab eo, ut confundatur.

An autem etiam a Deo quasi publicanus et ethnicus iudicetur, non est nostrum pronuntiare, sed est in iudicio Dei.

#5 Lectio 5

Hieronymus. Quia dixerat: si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus; et poterit contempti fratris haec esse responsio, vel tacita cogitatio: si me despicias, et ego te despicio; si me condemnas, et tu mea sententia condemnaberis; potestatem tribuit apostolis ut sciant qui talibus condemnantur, humanam sententiam divina sententia corroborari: unde dicitur amen dico vobis: quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelo; et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo. Origenes in Matth.. Non dixit: in caelis, sicut Petro, sed in caelo, uno: quia non sunt tantae perfectionis sicut Petrus.

Hilarius in Matth.. Per hoc tamen ad terrorem maximi metus, quo ad praesens omnes continentur, immobile severitatis apostolicae iudicium demonstravit, ut quos in terris alligaverint, idest peccatorum nodis innexos reliquerint, et quos solverint, concessionem scilicet veniae acceperint in salutem, hi in caelis ligati sint vel soluti. Chrysostomus in Matth..

Et notandum, quod non dixit primati ecclesiae: liga talem; sed: si ligaveritis, indissolubilia erunt ligamina; quasi hoc eius iudicio dimittens. Vide autem qualiter incorrigibilem duplicibus colligavit necessitatibus: scilicet et poena quae est hic, scilicet projectione ab ecclesia, quam supra posuit, dicens: sit tibi sicut ethnicus; et supplicio futuro, quod est ligatum esse in caelo: ut multitudine iudiciorum dissolvat fratris iram.

Augustinus de verb. Dom..

Vel aliter. Coepisti habere fratrem tuum tamquam publicanum, ligans eum in terra: sed ut iuste alliges, vide: nam iniusta vincula dirumpit iustitia. Cum autem correxeris, et concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra: cum solveris in terra, solutus erit in caelo. Multum praestas non tibi sed illi, quia multum nocuit non tibi sed sibi. Glossa. Non solum autem de excommunicatione, sed etiam de omni petitione quae fit a consentientibus in unitate ecclesiae, dat confirmationem, cum subdit iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, vel poenitentem recipiendo, vel superbum abiciendo, de omni re quam petierint, quae non est contraria ecclesiae unitati, fiet illis a patre meo qui in caelis est. Per hoc autem quod dicit qui in caelis est, eum super omnia esse ostendit, et per hoc complere eum posse quod petitur. Vel in caelis est, idest in sanctis; quod valet ad probandum, quod fiet illis quicquid petierint quod dignum sit, quia illum apud se habent a quo petunt. Unde rata est sententia consentientium, quia Deus cum eis habitat; et ideo sequitur ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

Chrysostomus in Matth.. Vel quia dixerat fiet illis a patre meo, ut ostendat se etiam esse datorem simul cum patre, subdit ubi sunt enim duo vel tres.

Origenes in Matth.. Non autem dixit in medio eorum ero, sed sum: mox enim ut aliqui consenserint, Christus invenitur in eis. Hilarius. Ipse enim qui pax atque caritas est, sedem atque habitationem in bonis atque pacificis voluntatibus collocabit. Hieronymus. Vel aliter. Omnis superior sermo ad concordiam nos provocaverat; igitur et praemium pollicetur, ut sollicitius festinemus ad pacem, cum se dicat inter duos vel tres medium fore. Chrysostomus in Matth..

Non autem dixit simpliciter ubi congregati fuerint; sed addit in nomine meo; quasi dicat: si quis me principalem causam amicitiae ad proximum habuerit, cum eo ero, si et in aliis virtuosus erit. Quomodo ergo non ibi consentientes consequuntur id quod petunt? primo quidem, quia non expedientia petunt. Secundo, quia indigni

sunt qui petunt, et ea quae sunt a seipsis non inferunt: unde dicit si duo ex vobis, qui evangelicam ostenditis conversationem. Tertio, quia adversus eos qui contristaverunt orant vindictam quaerentes.

Quarto, quia petunt misericordiam peccantibus qui non poenituerunt. Origenes.

Et ista est etiam causa propter quam non exaudimur orantes, quia non consentimus nobis per omnia super terram, neque dogmate neque conversatione.

Sicut enim in musicis, nisi fuerit convenientia vocum, non delectat audientem, sic in ecclesia, nisi consensum habuerit, non delectatur Deus in ea, nec audit voces eorum. Hieronymus. Possumus autem et hoc spiritualiter intelligere, quod ubi spiritus et anima corpusque consenserint, et non intra se bellum diversarum habuerint voluntatum, de omni re quam petierint, impetrent a patre: nulli enim dubium est quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus vult habere ea quae spiritus. Origenes.

Vel in quo duo testamenta consentiunt sibi, eius invenitur oratio de omni re acceptabilis Deo.

#6 Lectio 6

Hieronymus. Supra dixerat dominus: videte ne contemnatis unum de pusillis istis: et adiecerat: si peccaverit in te frater tuus, etc.; et praemium repromiserat, dicens: si duo ex vobis, etc., unde provocatus apostolus Petrus interrogat; et hoc est quod dicitur tunc accedens ad eum Petrus, dixit: domine, quoties peccaverit in me frater meus, et dimittam ei? et cum interrogatione profert sententiam, dicens usque septies? chrysostomus in Matth.. Putavit quidem Petrus aliquid se magnum dicere.

Sed quid amator hominum Christus responderit, subditur dicit illi Jesus: non tibi dico usque septies; sed usque septuagies septies. Augustinus de verb. Dom..

Audeo dicere: et si septuagies octies peccaverit, ignoscas; et si centies; et omnino quoties peccaverit, ignosce. Si enim Christus millia peccatorum invenit, et tamen omnia donavit, noli subducere misericordiam. Ait enim apostolus: donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut et Deus in Christo donavit nobis. Chrysostomus in Matth.. Cum ergo dicit usque septuagies septies, non numerum determinatum ponit, ut numero concludat remissionem; sed quod continue et semper est significavit. Augustinus de verb.

Dom.. Non tamen sine causa dominus septuagies septies dixit: nam lex decem praeceptis commendatur: lex enim per decem, peccatum per undecim significatur, quia transgressio denarii est.

Septem autem solet pro toto computari, quia septem diebus volvitur tempus. Duc autem septies undecim, fiunt septuagies septies. Omnia ergo peccata dimitti voluit, quia ea septuagesimo septimo numero praesignavit. Origenes in Matth..

Vel quia numerus sex videtur esse operis et laboris, septimus autem repausationis, dicit remissionem fieri oportere fratribus in hoc mundo degentibus, et secundum res huius mundi peccantibus. Si autem aliquis ultra ea peccata peccaverit, iam non habebit remissionem. Hieronymus. Vel intelligendum est septuagies septies, idest quadringentis nonaginta vicibus: ut toties peccanti fratri dimitteret quoties ille peccare posset.

Rabanus. Aliter tamen datur venia petenti fratri: ut nobis scilicet socia caritate communicet, sicut ioseph fratribus; aliter inimico persequenti, ut bonum ei velimus, et si licet, faciamus, ut David lugens Saul.

#7 Lectio 7

Chrysostomus in Matth.. Ne aliquis existimaret magnum quid et grave dominum iniunxisse, cum dicit dimittendum usque septuagies septies, adiecit parabolam.

Hieronymus. Familiare enim est syris, et maxime palaestinis, ad omnem sermonem suum parabolam iungere: ut quod per simplex praeceptum ab auditoribus teneri non potest, per similitudinem exemploque teneatur: unde dicitur ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Origenes in Matth..

Filius Dei, sicut est sapientia, iustitia et veritas, ita ipse est regnum; non autem alicuius eorum quae sunt Deorsum, sed omnium quae sunt sursum: in quorum sensibus iustitia et ceterae virtutes regnant; qui facti sunt caeli per hoc quod portant caelestis imaginem. Hoc ergo regnum caelorum, idest filius Dei quando factus est in similitudinem carnis peccati, tunc similis factus est homini regi, uniens hominem sibi. Remigius. Vel regnum caelorum congrue sancta ecclesia intelligitur, in qua dominus operatur hoc quod in ista parabola loquitur. Nomine autem hominis aliquando designatur pater, sicut ibi: simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo; aliquando vero designatur filius: hic autem utrumque intelligi potest, et pater et filius qui sunt unus Deus. Deus autem rex dicitur, cuncta quae creavit regendo et gubernando. Origenes.

Servi autem hi soli sunt, quantum ad istas parabolas, qui dispensatores verbi habentur, et quibus hoc est commissum, ut negotientur. Remigius.

Vel per servos huius hominis regis designantur omnes homines, quos ad laudandum se creavit, quibusque legem naturae dedit; cum quibus rationem ponit, quando vitam et mores et actus singulorum discutit, ut unicuique secundum quod gessit tribuat; unde sequitur et cum coepisset rationem ponere, oblatum est ei unus qui debebat decem millia talenta. Origenes.

Omnis autem vitae nostrae ratio ponenda est a rege, quando omnes nos praesentari oportuerit ante tribunal Christi. Nec hoc dicimus ut suspicio sit ne forte res ipsa necessarium habeat longum tempus. Volens enim Deus

ventilare omnium mentes, cito omnia ab omnibus omni tempore gesta, singulis quibuscumque faciet in mentem venire, ineffabili quadam virtute.

Dicit autem et cum coepisset rationem ponere, quia initium iudicii est ut incipiat a domo Dei. In principio ergo ponendae rationis oblatus est debitor talentorum multorum, qui scilicet multa fecerat damna, et magna ei erant iniuncta, et nullum attulit lucrum: qui forsitan tot talenta perdidit quantos perdidit homines; et ideo talentorum multorum est factus debitor, quoniam secutus est mulierem super talentum plumbi sedentem, cuius nomen iniquitas. Hieronymus. Scio quosdam istum qui debebat decem milia talenta, diabolum interpretari, cuius uxorem et filios venundandos, perseverante illo in malitia, insipientiam et malas cogitationes intelligi volunt. Sicut enim uxor iusti dicitur sapientia, sic uxor iniusti et peccatoris appellatur stultitia. Sed quomodo ei dimittat dominus decem milia talenta, et ille nobis conservis suis decem denarios non dimiserit, nec ecclesiasticae interpretationis est, nec a prudentibus viris recipienda. Augustinus de verb. Dom.. Ideo dicendum est quod, quia lex in decem praeceptis commendatur, ille debebat decem millia talentorum: per quod omnia peccata significat, quae secundum legem fiunt. Remigius.

Homo autem sua voluntate et sponte peccans, suo conatu nullo modo surgere valet: et non habet unde reddat, quia nihil in se invenit per quod se a peccatis solvat: unde sequitur cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus venundari, et uxorem eius et filios et omnia quae habebat, et reddi. Uxor quidem stulti est stultitia, et carnis voluptas seu cupiditas. Augustinus de quaest.

Evang.. Per hoc ergo significatur, transgressorem Decalogi pro cupiditate et pravis operibus tamquam uxore et filiis, poenas solvere debuisse; quod est pretium eius: pretium enim venditi est supplicium damnati. Chrysostomus in Matth..

Hoc autem non ex crudelitate iussit, sed ex ineffabili affectione. Vult enim eum terrere per has minas, ut supplicet, et non vendatur; quod et factum ostenditur, cum subditur procidens autem servus ille rogabat eum, dicens: patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Remigius.

His autem verbis humiliatio et satisfactio peccatoris demonstratur dum dicitur procidens.

In hoc vero quod dicit patientiam habe in me, vox exprimitur peccatoris poscentis tempus vivendi, et spatium corrigendi. Est autem larga Dei benignitas et clementia erga peccatores conservos: quoniam ipse semper paratus est per baptismum aut poenitentiam peccata dimittere: unde sequitur misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei. Chrysostomus in Matth..

Vide autem divini amoris superabundantiam: petit servus solius temporis dilationem; ipse autem maius eo quod petiit dedit: dimissionem et concessionem totius mutui. Volebat autem et a principio dare; sed nolebat solum suum esse donum, sed et supplicationis illius, ut non incoronatus abscedat. Ideo autem antequam rationem poneret, debitum non dimisit, quia docere voluit a quantis debitis eum liberat, ut saltem ita ad conservos mansuetior fieret. Et quidem usque ad haec quae praemissa sunt acceptabilis fuit: etenim confessus est, et promisit se reddere debitum, et procidens rogavit, et debiti magnitudinem cognovit. Sed quae postea fecit indigna fuere prioribus: sequitur enim egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios. Augustinus de verb. Dom..

Quod autem dicitur quod debebat ei centum denarios, ab eodem numero, scilicet decem, sumitur, qui est numerus legis: nam et centum centies fiunt decem millia, et decies deni sunt centum; et illa decem millia talentorum et illi decies deni a legitimo numero non recedunt: in quo utroque invenies peccata.

Uterque est ergo debitor, uterque veniae deprecator: omnis enim homo et debitor est Dei, et debitorem habet fratrem suum.

Chrysostomus in Matth.. Tanta autem differentia est peccatorum quae committuntur in hominem et quae committuntur in Deum, quanta est differentia decem millium talentorum et centum denariorum; magis autem et multo plus; quod patet ex differentia personarum, et a paucitate peccantium. Homine enim vidente, et desistimus, et pigritamur peccare; Deo autem vidente secundum unumquemque diem non absistimus; sed agimus informidabiliter omnia et loquimur. Non hinc autem solum graviora apparent peccata in Deum, sed etiam e beneficio quo sumus potiti ab ipso: fecit enim nos esse, et omnia propter nos operatus est: animam rationalem nobis inspiravit, filium suum misit, caelum nobis aperuit, et nos filios suos fecit. Numquid ergo si unaquaque die moreremur pro illo retribuere ei aliquod dignum? nequaquam; sed hoc rursus ad utilitatem nostram pertineret. Nos autem e contrario in legibus eius offendimus.

Remigius. Sic ergo per debitorem decem millium talentorum designantur illi qui maiora crimina committunt; per debitorem autem centum denariorum, qui minora committit. Hieronymus. Quod ut manifestius fiat, dicamus sub exemplo: si quis vestrum commiserit adulterium, homicidium, sacrilegium, maiora crimina decem millium talentorum roganti dimittuntur, si et ipse dimittat minora peccantibus.

Augustinus de verb. Dom..

Sed ille servus ingratus, iniquus, noluit praestare quod illi indigno praestitum fuit: sequitur enim et tenens suffocabat eum, dicens: redde quod debes.

Remigius. Idest acriter insistebat, ut vindictam ab eo exieret. Origenes in Matth..

Ideo, ut arbitror, suffocabat, quoniam a rege exierat: non enim suffocaret conservum suum, si non exisset a rege.

Chrysostomus in Matth.. Per hoc etiam quod dicitur egressus, ostenditur quod non post multum tempus, sed confestim; adhuc quasi in auribus habens beneficium, in malitiam abusus est liberatione a proprio domino sibi data. Quid igitur ille fecerit, subditur et procidens conservus eius rogabat eum, dicens: patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Origenes. Considera subtilitatem Scripturae: quoniam servus multorum debitor talentorum procidens adoravit regem; qui autem centum debebat denarios, procidens non adorabat, sed rogabat conservum, dicens patientiam habe.

Chrysostomus in Matth.. Sed neque haec verba ingratus servus reveritus est, quibus salvatus est: sequitur enim ille autem noluit. Augustinus de quaest.

Evang.. Idest, tenuit contra eum hunc animum, ut supplicium illi vellet.

Sed abiit. Remigius. Idest, magis ira exarsit, ut ab eo vindictam exigeret. Et misit eum in carcerem donec redderet debitum; idest, apprehenso fratre, vindictam ab eo exegit. Chrysostomus in Matth.. Vide domini caritatem, et servi crudelitatem: hic pro decem millibus talentis, hic autem pro centum denariis; hic conservum, hic autem dominum rogabat; et hic quidem totalem absolutionem accepit, ille autem solam dilationem petebat: nec tamen hoc dedit. Condoluerunt qui non debebant: unde sequitur videntes autem conservi eius quae fiebant, contristati sunt valde. Augustinus de quaest. Evang.. Per conservos intelligitur ecclesia, quae illum solvit, et illum ligat. Remigius. Vel conservi forte Angeli sunt intelligendi, aut praedicatores sanctae ecclesiae; sive quicumque fideles, qui videntes aliquem fratrem remissionem peccatorum adeptum, non velle misereri conservi sui, contristantur de eius perditione.

Sequitur et venerunt et narraverunt domino quae facta fuerant. Veniunt quidem non corpore, sed corde. Domino autem narrare, est dolores et contristationes cordis in suo affectu demonstrare.

Sequitur tunc vocavit eum dominus suus. Vocavit quidem per sententiam mortis, et ab hoc saeculo migrare iussit; et dixit ei: serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Chrysostomus in Matth.. Et quando quidem decem millia talenta debebat, non vocavit eum nequam, neque est conviciatus, sed misertus; quando autem contra conservum ingratus est effectus, tunc dicitur serve nequam; et hoc est quod dicitur nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui? Remigius.

Et sciendum, quia servus ille nullum responsum legitur domino dedisse: in quo demonstratur quod in die iudicii, et statim post hanc vitam, omne argumentum excusationis cessabit. Chrysostomus in Matth.. Quia vero beneficio non est factus melior, relinquitur ut poena corrigatur: unde sequitur et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum. Non autem simpliciter dixit tradidit eum, sed iratus: quod non posuit quando iussit eum vendi: non enim hoc erat irae, sed magis amoris ad correptionem; nunc autem haec sententia est supplicii et poenae. Remigius. Tunc enim dicitur Deus irasci quando adversus peccatores vindicat. Tortores autem dicuntur Daemones quia semper ad hoc parati sunt ut perditas animas suscipiant, et in poena aeternae damnationis eas torqueant. Numquid autem postquam aliquis demersus fuerit in aeternam damnationem, poterit invenire spatium corrigendi aut aditum exeundi? non; sed quousque ponitur pro infinito; et est sensus: semper solvet, sed nunquam persolvat, et semper poenam luet.

Chrysostomus in Matth.. Per hoc ergo ostenditur quod continue, idest aeternaliter, punietur, neque reddet aliquando.

Quamvis autem irrevocabilia sint charismata et Dei vocationes, tamen tantum valuit malitia ut et hanc legem solvere videatur. Augustinus de verb. Dom..

Dicit enim Deus: dimittite, et dimittetur vobis; sed ego prior dimisi; dimitte vel postea: nam si non dimiseris, revocabo te, et quicquid tibi dimiseram, replicabo tibi: non enim fallit aut fallitur Christus, qui subiecit, dicens sic et pater meus caelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Melius est enim ut clames ore, et dimittas in corde, quam sis blandus ore et crudelis in corde. Ideo enim dominus subdit de cordibus vestris, ut si per caritatem imponitis disciplinam, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quam medicus ferens ferramentum? saevit in vulnus, ut homo curetur: quia si vulnus palpatur, homo perditur.

Hieronymus. Ideo et dominus addidit de cordibus vestris, ut omnem simulationem fictae pacis averteret. Praecipit ergo dominus Petro, sub comparatione regis, domini et servi qui debitor decem millium talentorum a domino rogans veniam impetraverat, ut ipse quoque dimittat et conservis suis minora peccantibus.

Origenes in Matth.. Vult etiam docere faciles nos esse ad indulgendum eis qui nocuerunt nobis; maxime si satisfaciant, et deprecentur sibi veniam dari.

Rabanus.

Allegorice autem servus hic qui decem millia talentorum debuit, Iudaicus est populus Decalogo legis astrictus: cui dominus saepius dimisit debita, quando in angustiis constituti illius misericordiam deprecabantur; sed liberati omnes debitores atrociter repetebant, et a gentili populo, quasi sibi obnoxio, circumcisionem et caeremonias legis expetebant; sed et prophetas et apostolos crudeliter trucidabant.

Unde tradidit eos dominus in manus Romanorum, vel malignorum spirituum, quia aeternis cruciatibus eos punirent.

#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

Dominus prius Iudaeam relinquens propter illorum aemulationem, nunc ibidem iam immoratur: quia passio in proximo futura erat. Non tamen ad Iudaeam interim ascendit, sed in terminos Iudaeae: unde dicitur et factum est, cum consummasset Jesus sermones istos, migravit a Galilaea. Rabanus. Hic ergo incipit narrare quae in Iudaea fecit, docuit, sive passus est: et primo quidem trans iordanem ad orientem; Deinde etiam trans iordanem, quando venit iericho et bethphage et ierusalem: unde sequitur et venit in fines Iudaeae trans iordanem. Chrysostomus super Matth..

Quasi iustus dominus omnium, qui sic diligit alios servos, ut alios non contemnat.

Remigius. Sciendum est autem, quod omnis illa Israelitarum provincia, generaliter Iudaea dicebatur, ad comparisonem aliarum gentium. Verumtamen meridiana eius plaga in qua habitabat tribus Iuda, et tribus beniamin, specialiter dicebatur Iudaea, ad distinctionem aliarum regionum, quae in ipsa provincia continebantur, idest Samaria, Galilaea, Decapolis, et reliquae aliae.

Sequitur et secuta sunt eum turbae multae. Chrysostomus super Matth..

Perducebant eum quasi parvuli filii patrem peregre longe proficiscentem.

Ipsae autem tamquam pater proficiens, pignora caritatis filiis reliquit remedia sanitatum: unde dicitur et curavit eos. Chrysostomus in Matth..

Considerandum etiam, quod neque doctrinae verborum continue dominus insistit, nec signorum operationi; sed nunc quidem hoc, nunc quidem illud facit: ut a signis credibilis appareret in his quae dicebat; ex sermonum autem doctrina utilitas quae erat in signis ostenderetur. Origenes in Matth.. Sanabat autem dominus turbas trans iordanem, ubi baptismus dabatur. Vere enim omnes a spiritualibus infirmitatibus salvantur etiam in baptismo; et quidem multi sequuntur Christum sicut turbae, tamen non surgentes, ut matthaeus, qui surgens secutus est dominum. Rabanus. Curat etiam Galilaeos in Iudaeae finibus ut peccata gentium in eam veniam quae Iudaeae parabatur, admitteret. Chrysostomus in Matth.. Curabat siquidem Christus homines, et illis benefaciens, et per eos multis aliis. Horum enim sanatio aliis erat occasio divinae cognitionis, sed non Pharisaeis qui ex signis duriores fiebant: unde sequitur et accesserunt ad eum Pharisaei tentantes eum, et dicentes: si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Hieronymus in Matth.. Ut quasi cornuto eum teneant syllogismo, et quodcumque respondeat, pateat captioni. Si dixerit dimittendam uxorem qualibet ex causa, et ducendam aliam: pudicitiae praedicator sibi videtur dicere contraria. Sin autem responderit non omnem ob causam debere dimitti, quasi sacrilegii reus tenebitur, et adversus doctrinam Moysi et Dei facere.

Chrysostomus in Matth.. Intuere autem ex modo etiam interrogationis malitiam. Dominus enim supra de lege hac disputaverat; ipsi autem quasi iam nullo dicto interrogant, scilicet opinantes quod oblitus esset eorum quae dixerat.

Chrysostomus super Matth..

Sicut autem si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, intelligis quia infirmus est, sic et cum videas virum sive mulierem de dimittendis uxoribus aut viris interrogantes, cognosce quia vir ille lascivus est, mulier illa meretrix est: nam in matrimonio castitas delectatur, libido autem quasi vinculo coniugii alligata torquetur. Sciebant autem quoniam nullam causam idoneam habebant circa dimittendas uxores, praeter solam turpitudinem, et alias atque alias sibi iungebant. Timuerunt autem interrogare ex quibus causis, ne seipsos infra angustias certarum causarum astringerent; sed interrogaverunt si ex omnibus causis licet: scientes, quia modum nescit nec infra terminos unius coniugii capit libido; sed quanto magis exercetur, magis accenditur.

Origenes in Matth.. Tentato autem domino, nullus discipulorum eius, qui positus est ad docendum, graviter ferat si tentatus fuerit a quibusdam: tamen et tentatoribus respondet dogmata pietatis.

Hieronymus. Sic autem responsionem temperat ut decipulam eorum transeat, Scripturam sanctam adducens in testimonium, et naturalem legem, primamque Dei sententiam secundae opponens: unde sequitur qui respondens ait eis: non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculinum et feminam fecit eos? hoc in exordio Genesis scriptum est.

Dicendo autem masculinum et feminam, ostendit secunda vitanda coniugia: non enim ait: masculinum et feminas, quod ex priorum repudio quaerebatur; sed masculinum et feminam, ut unius coniugii consortia nececerentur. Rabanus. Salubri autem consilio Dei factum est ut sui corporis portionem vir amplecteretur in femina, nec a se putaret esse diversum quod de se cognosceret fabricatum. Chrysostomus super Matth.. Si ergo ad hoc marem et feminam ex uno creavit ut sint unum, quare ergo et de cetero vir et mulier non ex uno utero nascuntur, sicut volatilia quaedam? quia Deus masculinum quidem creavit et feminam propter necessitatem filiorum generandorum; tamen semper fuit castitatis amator et continentiae auctor. Ideo illum typum non servavit in omnibus; ut si quidem vult homo nubere, secundum primam dispositionem creationis humanae, intelligat quid est vir et uxor; si autem noluerit nubere, non habebit necessitatem nubendi propter coniunctionem nativitatis, ne forte videatur per suam continentiam alterum perdere, qui volebat esse continens; sicut dominus post coniunctum matrimonium iubet ne alter altero nolente se separet.

Chrysostomus in Matth..

Non solum autem ex modo creationis, sed etiam ex modo legislationis monstravit quoniam unum oportet uni coniungi, et numquam rescindi: unde sequitur et dixit: propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae. Hieronymus.

Similiter ait uxori, non: uxoribus; et expresse subditur erunt duo in carne una. Praemium enim est nuptiarum ex duobus unam carnem, scilicet prolis fieri. Glossa. Vel in carne una, idest in carnali copula. Chrysostomus super Matth..

Si ergo quia ex viro est uxor, et ex una carne sunt ambo, relinquet homo patrem suum et matrem; maior nunc caritas debet esse inter fratres et sorores: quia hi quidem ex eisdem parentibus exeunt, illi autem ex diversis.

Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est Dei constitutio quam virtus naturae.

Non enim praecepta Dei naturae subiecta sunt; sed natura Dei praeceptis obtemperat.

Deinde fratres ex uno nascuntur, ut diversas vias petant, vir autem et uxor ex diversis nascuntur, ut in unum conveniant.

Ordo etiam naturae Dei ordinationem sequitur.

Quod enim est in arboribus humor, hoc est in hominibus amor. Humor autem de radicibus ascendit in herbam et sursum transmittitur in semen. Ideo parentes quidem diligunt, sed non sic diliguntur a filiis: homo enim non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum: et hoc est quod dicitur propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae. Chrysostomus in Matth..

Vide etiam sapientiam doctoris.

Interrogatus enim si licet, non confestim dixit: non licet, ut non turbarentur; sed per probationem hoc constituit. Deus enim a principio masculum et feminam fecit, et non simpliciter eos coniunxit, sed matrem iussit dimittere et patrem; et non simpliciter virum mulieri dixit advenire, sed coniungi; ex ipso modo locutionis indivisibilitatem ostendens. Sed et maiorem copulam adiunxit, cum dixit et erunt duo in carne una. Augustinus super gen.

Ad litt.. Haec tamen verba cum primi hominis fuisse Scriptura testetur, dominus tamen hic Deum hoc dixisse declarat, ut hinc intelligeremus propter extasim quae praecesserat in Adam, hoc divinitus tamquam prophetam dicere potuisse.

Remigius. Mysterium enim hoc esse apostolus dicit in Christo et ecclesia; dominus enim Jesus Christus quasi patrem deseruit cum de caelis ad terram descendit, et matrem deseruit, idest synagogam, propter infidelitatem; et adhaesit uxori suae, sanctae scilicet ecclesiae; et sunt duo in carne una, idest Christus et ecclesia in uno corpore. Chrysostomus in Matth.. Postquam vero veteris legis et verba et facta induxit, cum potestate iam et ipse interpretatur et legem inducit dicens itaque iam non sunt duo, sed una caro. Sicut enim qui spiritualiter se diligunt, una anima esse dicuntur, dicente Scriptura: omnium credentium erat cor unum et anima una, sic vir et uxor qui carnaliter se diligunt, una caro esse dicuntur.

Quemadmodum igitur carnem incidere est sordidum, ita et mulierem dividere est iniquum. Augustinus de CIV.

Dei. Unum etiam dicuntur, vel propter coniunctionem, vel propter originem feminae, quae de masculi latere creata est.

Chrysostomus in Matth..

Ulterius autem et Deus induxit, dicens quod ergo Deus coniunxit, homo non separet, demonstrans, quod et praeter naturam et praeter legem est uxorem dimittere: praeter naturam quidem, quia una caro dividitur; praeter legem autem, quoniam Deo copulante et iubente non dividi, uxor dimittitur. Hieronymus. Deus enim coniunxit, unam faciendo carnem viri et feminae: hanc ergo homo non potest separare sed solus Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundae uxoris prima dimittitur: Deus separat, qui et coniunxerat, quando ex consensu propter servitum Dei sic habemus uxores quasi non habentes. Augustinus contra faustum.

Ecce Iudaei ex libris Moysi convincuntur non esse uxorem dimittendam, qui secundum voluntatem legis Moysi arbitrabantur se facere cum dimitterent. Simul et illud hic, ipso Christo attestante, cognoscimus, Deum fecisse et coniunxisse masculum et feminam, quod Manichaei negando damnantur, Christi evangelio resistentes.

Chrysostomus super matthaeum.

Gravis est autem fornicariis interpretatio castitatis; sed contra rationem respondere non possunt; veritati tamen credere non acquiescunt. Conferunt ergo se ad patrocinium Moysi; sicut homines malam causam habentes confugiunt ad potentes viros, ut si per iustitiam non possunt, vincant per personam; unde sequitur dicunt illi: quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii, et dimittere? Hieronymus. Aperiunt calumniam quam paraverant: licet dominus non propriam sententiam protulerit, sed veteris historiae et mandatorum Dei fuerit recordatus.

Chrysostomus in Matth.. Si autem dominus alienus esset a veteri testamento, non decertasset pro Moyse, neque quae sua sunt monstrasset veteribus convenire. Sed ineffabilis Christi sapientia et pro his excusando respondit: unde sequitur et ait illis: quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. In quo liberat Moysen ab accusatione, et totum in illorum caput convertit. Augustinus contra faustum.

Quanta enim erat duritia, quae nec per libelli interpositionem, ubi dissuadendi locus iustis et prudentibus tribuebatur, solvi et flecti posset ad recipiendam vel revocandam coniugii caritatem? porro qua calliditate reprehendunt Manichaei Moysen, tamquam coniugia dirimentem per libellum repudii, et laudant Christum

tamquam eius vinculum confirmantem? cum secundum suam sacrilegam scientiam, Moysen laudare debuerint separantem quod coniunxerat diabolus, et Christum vituperare diaboli ligamenta solidantem.

Chrysostomus in Matth..

Denique quia grave erat quod dictum erat, statim reducit sermonem ad antiquam legem, dicens ab initio autem non fuit sic. Hieronymus. Quod dicit, huiusmodi est. Numquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante iusserit, et sententiam suam novo frangat imperio? non ita sentiendum est; sed Moyses cum videret propter desiderium coniugum secundarum, quae illis ditiores vel iuniores vel pulchriores essent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere dissidium, quam odia et homicidia perseverare.

Simulque considera, quod non dixit propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses; ut, iuxta apostolum, consilium esset hominis, non imperium Dei. Chrysostomus super Matth..

Propterea bene dixit, quod Moyses hoc permisit, non praecepit. Quod enim praecipimus, semper volumus; quod autem permittimus, nolentes indulgemus; quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus. Permisit ergo vobis facere mala, ne faceretis peiora; ergo hoc vobis permittendo, non vobis Dei iustitiam demonstravit, sed a peccato abstulit culpam peccandi: ut quasi secundum legem agentibus vobis, peccatum vestrum non videatur esse peccatum.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Quia os illorum oppilaverat, iam cum auctoritate legis inducit, dicens dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur. Origenes in Matth..

Forte autem dicet aliquis, quoniam Jesus dicens quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, permisit uxorem dimittere, quemadmodum Moyses: quem retulit propter duritiam cordis Iudaeorum hoc praecepisse. Sed ad hoc respondendum, quoniam, si secundum legem adultera lapidatur, non secundum hoc intelligitur res turpis, propter quam Moyses permittit libellum repudii; nec enim in causa adulterii oportebat libellum dare repudii. Sed forsitan Moyses omnem culpam mulieris turpem rem appellavit; quae si inventa fuerit in uxore, scribitur ei libellus repudii. Quaerendum est autem: si propter solam causam fornicationis dimittere iubet uxorem, quid est, si mulier non fuerit fornicata, sed aliud quid gravius fecerit: puta venefica inveniatur, aut interfecit filiorum? sed dominus exponens rem, alibi dixit: qui dimiserit, excepta causa fornicationis, facit eam moechari, dans ei occasionem secundarum nuptiarum. Hieronymus. Sola ergo fornicatio est quae uxoris vincit affectum; immo cum illa unam carnem in aliam diviserit, et se fornicatione separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledictione faciat, dicente Scriptura: qui adulteram tenet, stultus et impius est. Chrysostomus super Matth..

Sicut enim crudelis est et iniquus qui castam dimittit, sic fatuus et iniquus qui retinet meretricem; nam patronus turpitudinis est qui crimen celat uxoris. Augustinus de adulterinis coniugiis.

Non tamen erit turpis nec difficilis, etiam post patrata et purgata adulteria, reconciliatio coniugii, ubi per claves regni caelorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post viri divortium adultera revocetur, sed ut post Christi consortium adultera non vocetur. Chrysostomus super Matth..

Omnis autem res per quas causas nascitur, per ipsas solvit. Matrimonium autem non facit coitus, sed voluntas: et ideo non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam, et aliam non accipit, adhuc maritus est: nam etsi corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc plane dimittit: et ideo dominus non dicit: qui dimittit, moechatur; sed qui alteram ducit. Rabanus. Una ergo solummodo carnalis est causa, idest fornicatio; una spiritualis, hoc est timor Dei, ut uxor dimittatur. Nulla autem causa est ut, vivente ea quae relicta est, alia ducatur. Hieronymus. Poterat autem accidere ut aliquis calumniam faceret innocenti uxori, et ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret. Ideo sic priorem dimittere iubetur uxorem ut secundam, prima vivente, non habeat. Nec non quia poterat evenire ut, iuxta eandem legem, uxor quoque marito daret repudium, eadem cautela praecipitur ne secundum accipiat virum: et quia meretrix, et quae semel fuerat adultera, opprobrium non timebat, secundo non nubere praecipitur viro. Quod si talem duxerit, sub adulterii crimine sit: unde sequitur et qui dimissam duxerit, moechatur. Glossa. Accipientem terret: quia adultera non timet opprobrium.

#3 Lectio 3

Hieronymus. Grave pondus uxor est, si excepta causa fornicationis, eam dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, tenenda erit? videntes ergo apostoli grave uxorum iugum, proferunt motum animi sui: unde dicitur dicunt ei discipuli eius: si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Chrysostomus in Matth..

Levius enim est contra concupiscentiam praeliari et contra seipsum, quam ad mulierem malam. Chrysostomus super Matth.. Non autem dixit dominus, quia expedit; sed magis consensit quod non expedit; sed infirmitatem carnis consideravit; unde sequitur qui dixit eis: non omnes capiunt verbum istud, idest, non omnes hoc possunt.

Hieronymus. Nemo autem putet sub hoc verbo quod addit sed quibus datum est, vel fatum vel fortunam introduci: quod hi sunt virgines quos ad hoc casus adduxit. Sed his datum est a Deo qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt. Chrysostomus super Matth..

Ideo ergo non omnes capere possunt, quia non omnes volunt. Palma proposita est: qui concupiscit gloriam, non cogitet de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum timerent. Ex eo ergo quod quidam a proposito continentiae cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores; sicut et qui in pugna cadunt non exanimant ceteros. Quod ergo dicit quibus datum est, illud ostendit, quia nisi auxilium gratiae acciperemus, nihil nobis valeret. Hoc autem auxilium gratiae volentibus non denegatur: dicit enim dominus: petite et accipietis.

Chrysostomus in Matth..

Deinde possibile hoc esse ostendens, ait sunt enim eunuchi; quasi dicat: excogita: si ab aliis excisus esses, quid utique faceres? voluptate quidem privatus esses, mercedem autem non haberes. Chrysostomus super Matth.. Sicut enim peccatum opus sine voluntate non facit, ita et iustitia ex opere non consummatur, nisi et voluntas affuerit. Illa est ergo gloriosa continentia, non illa quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Hieronymus. Triplex ergo genus eunuchorum posuit; quorum duo sunt carnales, et tertii spirituales. Alii enim sunt qui de utero matris sic nascuntur; alii quos vel captivitas facit, vel deliciae matronales; tertii sunt qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum, et qui cum possint esse viri, propter Christum eunuchi fiunt. Istis promittitur praemium; superioribus autem, quibus necessitas castimonia est, non voluntas, nihil omnino debetur. Hilarius in Matth..

In uno enim eorum posuit naturam, scilicet in eo qui nascitur; in altero necessitatem, scilicet in eo qui factus est; in tertio voluntatem, qui scilicet spe regni caelestis talis esse decrevit. Chrysostomus super Matth.. Quod autem aliqui sic nascuntur, hac ratione fit sicut et nascuntur sex digitos habentes aut quatuor. Si enim Deus sicut ab initio constituit unamquamque naturam, sic dimitteret illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in oblivionem deduceretur coram hominibus operatio Dei. Ideo ergo interdum natura rerum convertitur contra suam naturam, ut semper Deus naturae opifex in memoriam reducatur.

Hieronymus. Possumus et aliter dicere: eunuchi sunt ex matris utero qui frigidiores naturae sunt, nec libidinem appetentes, et alii qui ab hominibus fiunt, quos aut Pharisei faciunt, aut propter idolorum cultum emolliuntur in feminas, vel persuasione haeretica simulant castitatem, ut mentiantur religionis veritatem.

Sed nullus eorum consequitur regnum caelorum, nisi qui se propter Christum castraverit: unde sequitur qui potest capere, capiat; ut unusquisque consideret vires suas, utrum possit virginalia et pudicitiae implere praecepta. Per se enim castitas blanda est, et quemlibet ad se alliciens; sed considerandae sunt vires, ut qui potest capere, capiat. Quae hortantis domini vox est, et milites suos ad pudicitiae praemium concitantis, quasi, qui potest pugnare, pugnet, et superet ac triumphet.

Chrysostomus in Matth.. Cum autem dicit qui se castraverunt, non membrorum dicit abscissionem, sed malarum cogitationum interemptionem: maledictioni enim est obnoxius qui membrum abscindit: etenim quae homicidarum sunt talis praesumit; et Manichaeis, qui detrahunt creaturis, tribuit occasionem, et eadem cum gentibus membra detruncantibus inique agit; abscindere enim membra daemoniacae tentationis est. Cum his autem quae dicta sunt neque concupiscentia mansuetior ita fit, sed molestior: aliunde enim habet fontes sperma quod in nobis est, et praecipue a proposito incontinenti, et mente negligente; et si ipsa sobria fuerit, naturalium motuum nullum est nocumentum; nec ita abscissio membri comprimit tentationes et tranquillitatem facit, ut cogitationis frenum.

#4 Lectio 4

Chrysostomus super Matth..

Dominus de castitate sermonem fecerat; audientes autem quidam obtulerunt ei infantes castitate mundissimos: putabant enim quia dominus corpore mundos tantum laudaret; et hoc est quod dicitur tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, et oraret.

Origenes in Matth.. Iam enim ex praecedentibus virtutibus eius experti erant quoniam per impositionem manuum eius, et orationem repelluntur mala. Offerunt ergo ei pueros, considerantes quoniam impossibile est ut postquam per tactum dominus dederit eis divinam virtutem, ruina aut Daemonium aliquod tangere eos possit. Remigius. Consuetudo etiam fuit apud veteres ut parvuli offerrentur senioribus, quatenus eorum manu vel ore benedicerentur; et iuxta hanc consuetudinem parvuli oblatis sunt domino. Chrysostomus super Matth.. Caro autem, quia non delectatur in bono, facile obliviscitur bonum; malum autem quod audierit, retinet semper. Ante modicum autem tempus Christus accipiens puerum, dixit: nisi facti fueritis sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum caelorum; et ecce statim oblatis discipuli puerilis innocentiae, vetabant pueros ad Christum quasi indignos accedere; unde sequitur discipuli autem increpabant eos.

Hieronymus. Non quia nollent eis salvatoris et manu et voce benedici; sed quod nondum habentes plenissimam fidem, putarent eum, in similitudinem aliorum hominum, offerentium importunitate lassari.

Chrysostomus in Matth.. Vel discipuli expellebant pueros, causa dignitatis Christi. Dominus autem docens eos moderata sapere et tumorem conculcare mundanum, accepit parvulos, et in ulnis tenuit eos: et talibus regnum

caelorum promittit: unde sequitur Jesus autem ait eis: sinite parvulos, et nolite prohibere eos ad me venire: talium est enim regnum caelorum. Chrysostomus super Matth..

Quis enim mereatur appropinquare Christo, si repellitur ab eo simplex infantia? ideo dixit nolite prohibere eos. Nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrem venire? si autem peccatores futuri sunt, ut quid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis? Hieronymus. Signanter autem dixit talium est regnum caelorum, non istorum, ut ostenderet, non aetatem regnare, sed mores; et his qui similem haberent innocentiam et simplicitatem praemium reponi.

Sequitur et cum imposuisset eis manus, abiit inde. Chrysostomus super Matth..

Praesens locus instruit omnes parentes, ut filios suos sacerdotibus offerant; non enim sacerdos manus imponit, sed Christus, in cuius nomine manus imponitur. Si enim qui escas suas per orationem offert Deo, sanctificatas eas manducat: sanctificatur enim per verbum Dei et orationem, ut apostolus dicit, quanto magis pueros offerri Deo et sanctificari necesse est? causa autem sanctificandarum escarum haec est, quoniam totus mundus in maligno positus est; unde et res corporales quae sunt magna pars mundi, in maligno positae sunt. Consequenter infantes quando nascuntur, et ipsi quantum ad carnem in maligno positi sunt.

Origenes in Matth.. Pueros autem mystice dicimus qui in Christo adhuc carnales sunt, et lacte opus habentes.

Qui autem profitentur verbi doctrinam, simpliciores quidem, et quasi puerilem sermonem habentes quo nutriuntur, adhuc novitii sunt, qui offerunt salvatori pueros et infantes. Qui autem videntur esse perfectiores, et ideo sunt discipuli iesu, priusquam discant rationem iustitiae de pueris, reprehendunt eos qui per simplicem doctrinam pueros et infantes, idest minus adhuc eruditos, offerunt Christo. Dominus autem hortans discipulos suos iam viros constitutos condescendere utilitatibus puerorum, ut fiant pueris quasi pueri, ut pueros lucentur, dicit talium est enim regnum caelorum.

Nam et ipse, cum in forma Dei esset, factus est puer. Haec ergo debemus attendere, ne aestimatione sapientiae excellentioris et profectus spiritualioris, contemnamus quasi magni pusillos ecclesiae, prohibentes pueros venire ad Jesum. Quoniam autem pueri non omnia quae dicuntur, sequi possunt, imposuit eis manum Jesus, et virtutem relinquens in eis per tactum, abiit ab eis, quasi non potentibus sequi Christum, sicut ceteri discipuli eius perfecti. Remigius. Manibus etiam impositis benedixit pueris, significans quod humiles spiritu sunt digni eius gratia et benedictione. Glossa. Imposuit etiam eis manus, viris continentibus, ut gratiam sui auxilii conferendam significaret.

Hilarius in Matth.. Infantes etiam gentium forma sunt, quibus per fidem et auditum salus redditur.

Verum ex affectu primo salvandi Israel, a discipulis inhihentur accedere, quos dominus ait non oportere prohiberi. Munus enim spiritus sancti per impositionem manus, et precationem, cessante legis opere, erat gentibus largiendum.

#5 Lectio 5

Rabanus. Audierat forsitan homo iste a domino, tantum eos qui volunt parvulis similes esse, dignos introitu regni caelestis; et ideo certior cupiens esse, non per parabolas, sed aperte postulat exponi, quibus meritis vitam aeternam consequi possit. Et ideo dicitur et ecce unus accedens ait illi: magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam aeternam? Hieronymus.

Iste qui interrogat, et adolescens et dives erat et superbus, et non voto discentis sed tentantis interrogat: quod ex eo probare possumus quod dicente sibi domino si vis ad vitam ingredi, serva mandata, rursum fraudulenter interrogat, quae sunt illa mandata; quasi non et ipse legere, aut dominus posset eidem haec iubere contraria. Chrysostomus in Matth.. Ego autem avarum quidem eum et pecuniarum amatorem nequaquam recuso dicere, quia et Christus talem eum esse redarguit; simulatorem autem nequaquam, quia non est securum de incertis iudicare, et maxime accusando.

Marcus autem hanc suspicionem destruit: dicit enim, quod occurrens, et genuflectens rogabat eum, et quoniam inspiciens eum Jesus, amavit eum. Si etiam eum tentans accessisset, demonstrasset nobis hoc evangelista, sicut in aliis facit. Si autem et ipse siluisset, Christus eum non permisisset latere, sed redarguisset manifeste, aut occulte insinuasset. Hoc autem non facit: sequitur enim qui dicit ei: quid me interrogas de bono? Augustinus de cons. Evang.. Potest autem videri distare aliquid, quod hic secundum matthaeum dicitur quid me interrogas de bono? secundum alios autem: quid me dicis bonum? nam quid me interrogas de bono? ad illud magis referri potest quod ait ille quaerens: quid boni faciam? ibi enim et bonum nominavit, et interrogatio est.

Magister autem bone, nondum est interrogatio.

Commodissime ergo intelligitur utrumque dictum: quid me dicis bonum? et interrogas de bono? Hieronymus. Quia vero magistrum vocaverat bonum, et non Deum vel Dei filium confessus erat, dixit quemvis sanctum hominem comparatione Dei non esse bonum: de quo dicitur: confitemini domino, quoniam bonus. Et ideo dicit unus est bonus Deus.

Ne quis autem putet in eo quod bonus Deus dicitur, excludi a bonitate filium Dei, legimus in alio loco: pastor bonus ponit animam suam pro ovibus suis. Augustinus de Trin.. Vel quia ille vitam aeternam quaerebat (vita autem aeterna est in illa contemplatione, qua non ad poenam videtur Deus, sed ad gaudium sempiternum) et non intelligebat cum quo loquebatur, quoniam tantummodo eum filium hominis arbitrabatur; ideo dicit quid me

interrogas de bono, et vocas me, secundum quod vides, magistrum bonum? haec forma filii hominis apparebit in iudicio, non tantum iustis, sed et impiis; et ipsa visio malum eis erit, quia poenalis erit. Est autem visio formae meae, in qua aequalis sum Deo. Ille ergo unus Deus, pater, filius et spiritus sanctus, ipse est solus bonus; quia nemo videt eum ad luctum et planctum, sed tantum ad salutem et laetitiam veram. Hieronymus. Salvator etiam noster bonitatis testimonium non renuit, sed magistri absque Deo exclusit errorem. Quae autem utilitas est ut ita responderet? reducit enim eum paulatim, et erudit liberari ab omni adulatione; et ab his quae sunt super terram eum abducens, Deo adhaerere suadet, et futura quaerere, et nosse eum qui vere est bonus, et radix et fons universorum bonorum. Origenes in Matth.. Respondet etiam sic Christus, propter eum qui dixit: quid boni faciam? quando enim declinamus a malo et facimus bonum, quantum ad comparisonem ceterorum hominum, dicitur bonum quod facimus: quantum autem ad veritatem secundum quod hic dicitur unus est bonus, bonum nostrum non est bonum.

Dicere autem potest quis quoniam sciens dominus propositum interrogantis non esse ut faciat vel humanum bonum, dixit quid me interrogas de bono? ac si dicat: cum sis imparatus ad ea quae dicuntur bona, cur me interrogas de bono? post hoc autem dicit si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Ubi considera, quoniam adhuc quasi extra vitam constituto respondit si vis ad vitam ingredi: secundum enim unum modum homo est extra vitam, qui est extra eum qui dixit: ego sum vita. Alias autem omnis qui super terram est, quamvis iustissimus, potest quidem in umbra esse vitae, non autem in ipsa vita, cum sit corpore mortis circumdatus. Introibit autem quis in vitam, abstinens se ab operibus mortuis, appetens autem opera viva. Sunt autem et verba mortua et verba viva, et cogitationes mortuae et cogitationes vivae: et ideo dicit si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Augustinus de verb. Dom.. Nec etiam dixit: si vis venire ad vitam aeternam; sed si vis ingredi ad vitam, eam definiens vitam quae fuerit aeterna vita. Hic ergo considerandum est, quemadmodum amanda sit aeterna vita, quando sic amatur misera ista et quandoque finienda vita.

Remigius. Demonstratur autem his verbis quia lex suis impletoribus non solum bona temporalia dabat, sed et vitam aeternam.

Et quia hoc audierat, sollicitus factus interrogavit: unde sequitur dicit illi: quae? chrysostomus in Matth.. Hoc autem non tentans dixit; sed aestimans alia quaedam praecepta esse praeter legalia quae vitae causa fierent ei. Remigius.

Jesus vero quasi infirmo condescendens, clementissime legis praecepta exposuit: unde sequitur Jesus autem dixit: non homicidium facies: quorum praeceptorum expositio est sequens sententia, qua dicitur et diliges proximum tuum sicut teipsum.

Etenim apostolus dicit: qui diligit proximum, legem implevit.

Quaerendum est autem: quare dominus tantum secundae tabulae praecepta commemoravit? idcirco scilicet quia forte iste studiosus erat in dilectione Dei; sive quia dilectio proximi gradus est ascendendi ad dilectionem Dei. Origenes in Matth..

Forsitan autem ista praecepta sufficiunt ut in principium, ut ita dicam, vitae ingrediatur quis; non autem sufficiunt haec vel alia similia istis ad interiora vitae introducere quemquam. Qui autem praeterierit unum istorum mandatorum, nec in principium vitae intrabit. Chrysostomus in Matth.. Quia ergo dominus ea praecepta commemoraverat quae erant in lege, ideo sequitur dicit illi adolescens: haec omnia servavi a iuventute mea.

Et neque hic stetit; sed rursus interrogat quid adhuc mihi deest? quod et ipsum signum est vehementis desiderii.

Remigius. Illis autem qui in gratia perfecti esse volunt, ostendit qualiter ad perfectionem venire possunt: unde sequitur ait illi Jesus: si vis perfectus esse, vade et vende omnia quae habes, et da pauperibus. Notanda sunt ista verba: non enim ait: vade et manduca omnia quae habes; sed vade et vende. Et non ait: aliqua, sicut Ananias et Saphira; sed omnia. Et pulchre subiungit quae habes: illa enim habemus quae iuste possidemus.

Illa ergo quae iuste possidentur, vendenda sunt; quae vero iniuste, sunt eroganda illis quibus fuerant ablata. Nec ait: da proximis aut divitibus a quibus accipies similia; sed da pauperibus. Augustinus de operibus monachorum. Nec attendendum in quibus monasteriis, vel in quo loco indigentibus fratribus hoc quod habebat aliquis impenderit: omnium enim christianorum una respublica est.

Et ideo quisquis christianus necessaria ubilibet erogaverit, ubicumque etiam ipse quod necessarium est sibi, accipit, de eo quod est Christi accipit.

Rabanus. Ecce duas vitas hominibus propositas audivimus: activam, ad quam pertinet non occides, et cetera legis mandata; et contemplativam, ad quam pertinet si vis perfectus esse. Activa ad legem pertinet, contemplativa ad evangelium: quia sicut vetus novum praecessit testamentum, ita bona actio praecedat contemplationem.

Augustinus contra faustum.

Nec tamen illi soli qui ut sint perfecti vendunt vel dimittunt omnia sua, pertinent ad regnum caelorum; sed huic militiae christianae, propter quoddam commercium caritatis, subiungitur etiam quaedam stipendiaria multitudo; cui dicetur in fine: esurivi et dedistis mihi manducare: quo absit ut istos a mandatis evangelicis alienos a vita aeterna separandos iudicemus. Hieronymus contra vigilantium. Quod autem vigilantius asserit, eos melius facere qui utantur rebus suis, et paulatim fructus possessionum pauperibus dividant, quam illos qui possessionibus venundatis semel omnia largiantur: non a me ei, sed a Deo respondebitur si vis perfectus esse, vade et vende.

Iste, quem tu laudas, secundus, aut tertius gradus est; quem et nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis et tertiis praeferenda. Gennadius de eccles.

Dogmat.. Bonum est enim facultates cum dispensatione pauperibus erogare: melius est pro intentione sequendi dominum insimul donare, et absolutum sollicitudine egere cum Christo.

Chrysostomus in Matth..

Et quia de pecuniis erat sermo, a quibus denudari admonuit, ostendit quod ampliora his retribuet quanto terra maius est caelum: et ideo dicit et habebis thesaurum in caelo. In thesauro enim copiam et permanentiam retributionis ostendit.

Origenes in Matth.. Si autem omne mandatum in hoc verbo impletur: diliges proximum tuum sicut teipsum, perfectus autem est qui impleverit omne mandatum, quomodo dominus dicenti adolescenti: haec omnia servavi a iuventute mea, quasi nondum perfecto, dicit si vis perfectus esse? forte autem quod ait: diliges proximum tuum, non a domino positum est, sed ab aliquo additum, quia nec Marcus nec Lucas hunc locum exponentes hoc addiderunt.

Vel aliter. Scriptum est in evangelio secundum Hebraeos, quod cum dominus dixisset ei vade et vende omnia quae habes, coepit dives scalpere caput suum, et non placuit ei. Et dixit ad eum dominus: quomodo dicis: feci legem et prophetas? quoniam scriptum est in lege: diliges proximum tuum sicut teipsum? et ecce multi fratres tui filii Abrahae amicti sunt stercore morientes prae fame; et domus tua plena est multis bonis, et non egreditur omnino aliquid ex ea ad eos. Volens ergo dominus arguere divitem illum, dicit si vis perfectus esse, vade et vende omnia quae habes et da pauperibus. Sic enim apparebit si diligis proximum tuum sicut teipsum. Sed si perfectus est qui habet omnes virtutes, quomodo fit perfectus qui vendit omnia sua, et pauperibus dat? ponamus enim aliquem hoc fecisse, quomodo statim erit sine ira, sine concupiscentia, suscipiens omnes virtutes, et deponens malitiam universam? sapienti ergo videbitur forsitan dicere, quoniam qui pauperibus tradidit bona sua, ipsorum orationibus adiuvatur, accipiens ad suam spiritualem inopiam illorum spiritualem abundantiam, et fit hoc modo perfectus, quamvis aliquas humanas habuerit passiones. Aut ita: iste qui mutavit pro divitiis paupertatem ut fiat perfectus, credens sermonibus Christi, adiuvabitur, ut sapiens fiat in Christo, iustus et castus et absque omni passione; non tamen sic ut in ipso tempore quo tradidit bona sua pauperibus, fiat omnino perfectus; sed ex illo die incipiet speculatio Dei adducere eum ad omnes virtutes.

Aliter autem ad expositionem moralem transibit, dicens substantiam esse uniuscuiusque actus animae eius. Imperat ergo Christus vendere omnem substantiam malam, et quasi tradere eam virtutibus operantibus eam quae ab omni bono pauperes sunt. Sicut enim pax apostolorum revertitur ad ipsos, nisi fuerit filius pacis, sic universa peccata revertuntur ad actores eorum, cum non fuerit quis utens malis eorum: et sic neque dubitatio erit, quin statim erit perfectus qui sic vendidit omnes proprias facultates. Manifestum est autem quod qui talia agit, habet thesaurum in caelo, et ipse factus caelestis. In suo enim caelo habebit thesaurum gloriae Dei, et divitias in omni sapientia Dei. Talis autem poterit sequi Christum, quia non distrahitur ab aliqua mala possessione quo minus Christum sequatur.

Hieronymus. Multi etiam divitias relinquentes, dominum non sequuntur; nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias salvatorem sequantur: id est, relictis malis, faciant bona.

Facilius enim sacculus contemnitur quam voluntas: et ideo sequitur et veni, sequere me; sequitur enim dominum qui imitator est eius, et per vestigia illius graditur.

Sequitur cum autem audisset adolescens verba haec, abiit tristis. Haec est tristitia quae ducit ad mortem. Causaque tristitiae redditur: erat enim habens multas possessiones; id est spinas et tribulos, qui sementem dominicam suffocaverunt. Chrysostomus in Matth.. Non enim similiter detinentur qui pauca habent, et qui multis abundant: quoniam abiectio divitiarum maiorem accendit flammam, et violentior fit cupido. Augustinus ad Paulinum et Therasiam. Nescio autem quomodo cum superflua terrena diliguntur, arctius adepta quam concupita constringunt; nam unde iuvenis iste tristis discessit, nisi quia magnas habebat divitias? aliud est enim iam nolle incorporare quae desunt, aliud iam incorporata divellere: illa enim velut extranea repudiantur, ista velut membra praeceduntur. Secundum historiam autem, iste adolescens laudabilis quidem est, quia non occidit, non adulteratus est; vituperabilis autem, quia contristatus est in verbis Christi vocantibus eum ad perfectionem. Adolescens quippe erat secundum animam et propterea, relinquens Christum, abiit.

#6 Lectio 6

Glossa. Occasione huius avari, de quo praedictum est, habuit sermonem dominus de avaro; unde dicitur Jesus autem dixit discipulis suis: amen dico vobis, etc..

Chrysostomus in Matth.. Quod quidem dixit, non pecuniis quidem detrahens, sed eis qui detinentur ab ipsis; et discipulos pauperes existentes monens non verecundari ob inopiam. Hilarius in Matth.. Habere enim divitias criminis non est; sed modus in habendo retinendus est. Nam quomodo communicandum est necessitatibus sanctorum, si communicanda materia non relinquitur? Rabanus. Sed inter pecunias habere et pecunias amare nonnulla distantia est; tutius autem est nec habere nec amare divitias. Remigius. Unde dominus exponens huius loci sensum, dixit: difficile est confidentibus in divitiis intrare in regnum caelorum. Illi enim in divitiis confidunt

qui omnem suam spem in divitiis collocant. Hieronymus. Quia vero divitiae habitae difficile contemnuntur, non dixit quod impossibile est divitem intrare in regnum caelorum, sed difficile.

Ubi difficile ponitur, non impossibilitas praetenditur, sed raritas demonstratur. Hilarius.

Periculosa enim cura est velle ditescere, et grave onus innocentia subiit incrementis opum occupata; rem enim saeculi famulatus Dei non sine saeculi vitiis assequetur. Hinc difficile est divitem regnum caelorum adire. Chrysostomus in Matth..

Quia vero dixerat difficile divitem intrare in regnum, procedit ad ostendendum quod est impossibile: unde sequitur et iterum dico vobis: facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum caelorum. Hieronymus.

Secundum hoc nullus divitum salvus erit.

Sed si legamus Isaiam, quomodo cameli Madian et epha veniant ad ierusalem cum donis atque muneribus, et qui quondam curvi erant et vitiorum gravitate distorti ingrediantur portas ierusalem, videbimus quomodo et isti cameli, quibus divites comparantur, cum deposuerint gravem sarcinam peccatorum et totius corporis pravitatem, intrare possunt per angustam et arctam viam quae ducit ad vitam. Chrysostomus super matthaicum.

Gentium etiam animae assimilatae sunt tortuosis camelis, in quibus erat gibbus idololatriae: quoniam cognitio Dei erectio est animarum. Acus autem est filius Dei, cuius prima pars subtilis est secundum divinitatem, alia vero crassior secundum incarnationem eius.

Tota autem recta est et nullam habet deflexionem, per cuius vulnus passionis gentes ingressae sunt in vitam aeternam. Hac acu consuta est immortalitatis tunica: ipsa est acus quae spiritui consuit carnem: haec acus Iudaicum populum iunxit et gentium: haec acus amicitiam Angelorum et hominum copulavit. Facilius est ergo gentiles transire per foramen acus, quam divites Iudaeos intrare in regnum caelorum.

Si enim gentes cum tanto labore divelluntur ab irrationabilibus idolorum culturis, quanto magis Iudaei divelluntur a rationabilibus Dei culturis? Glossa. Aliter dicitur, quia hierosolymis quaedam porta erat, quae foramen acus dicebatur, per quam camelus, nisi deposito onere et flexis genibus, transire non poterat: per quod significatur, divites non posse transire viam arctam quae ducit ad vitam, nisi sordibus peccatorum et divitiis depositis, saltem non amando. Gregorius Moralium. Vel nomine divitis quemlibet elatum, cameli appellatione propriam condescensionem significat.

Camelus autem per foramen acus transiit, cum redemptor noster usque ad susceptionem mortis, per angustias passionis intravit, quae passio velut acus extitit, quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus foramen acus quam dives regnum caelorum ingreditur: quia nisi ipse prius per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem ipsius superba nostra rigiditas inclinaret. Chrysostomus in Matth.. Discipuli autem inopes existentes turbantur, pro salute aliorum dolentes, et doctorum iam viscera assumentes: unde sequitur audientes autem discipuli, mirabantur dicentes: quis ergo poterit salvus esse? Augustinus de quaest.

Evang.. Cum autem pauci sint divites in comparatione multitudinis pauperum, intelligendum est, quod omnes qui divitias cupiunt, in divitum numero haberi discipuli animadvertunt. Chrysostomus in Matth.. Dei autem opus hoc esse consequenter ostendit, quoniam multa opus est gratia ut homo in divitiis dirigatur; unde sequitur aspiciens autem Jesus dixit eis: apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possible sunt. Per hoc quod dicit aspiciens, significat evangelista quod mansueto oculo timidam eorum mentem mitigavit. Remigius.

Non autem hoc sic intelligendum est quod possibile sit apud Deum quod dives cupidus, avarus et superbus intret in regnum caelorum; sed ut convertatur, et sic intret. Chrysostomus in Matth..

Neque etiam hoc ideo dicitur ut resupinus iaceas, et sicut ab impossibilibus abstineas; sed magnitudinem iustitiae considerans insilias, Deum rogans.

#7 Lectio 7

Origenes in Matth.. Audiverat Petrus verbum Christi dicentis: si vis perfectus esse, vade et vende omnia quae habes; Deinde consideravit adolescentem cum tristitia abeuntem, et difficultatem divitum ingrediendi in regnum caelorum; ideo quasi qui non facilem rem consummaverat, fiducialiter quaesivit. Etsi enim minima cum fratre reliquit; sed non minima aestimata sunt apud Deum, considerantem quoniam ex tanta plenitudine dilectionis illa minima reliquerunt, ut etiam si multas habuissent possessiones, omnia reliquissent. Et puto quod magis Petrus confidens de affectu suo quam de ipsa quantitate rerum relictarum, fiducialiter interrogavit; unde dicitur tunc respondens Petrus dixit ei: ecce nos reliquimus omnia. Chrysostomus in Matth..

Qualia omnia, o beate Petre? arundinem, rete, navigium. Omnia quidem haec dicit, non propter munificentiam, sed ut per interrogationem hanc inopem inducat plebem. Quia enim dominus dixerat: si vis perfectus esse; ne dicat aliquis inopum: quid igitur? si non habuero, non possum esse perfectus? interrogat Petrus, ut tu inops discas quoniam in nullo hinc diminutus es. Qui enim claves regni caelorum acceperat, pro his quae ibi sunt iam confidit, et pro orbe terrarum universo interrogat. Intuere autem et qualiter respondet diligenter, sicut Christus inquisivit: etenim Christus duo a divite expetiit: dare pauperibus quae habebat, et sequi se: propter hoc ipse addidit et secuti sumus te. Origenes in Matth..

Potest dici secundum omnia quae pater revelavit Petro esse filium suum, secuti sumus te, iustitiam, sanctificationem, et huiusmodi. Propter hoc quasi victor athleta interrogat quae sint praemia certaminis.

Hieronymus. Quia ergo non sufficit tantum relinquere, iungit quod perfectum est: et secuti sumus te. Fecimus quidem quod iussisti; quid ergo nobis dabis praemii? et hoc est quod dicitur quid ergo erit nobis? sequitur Jesus autem dixit illis: amen dico vobis quod vos qui secuti estis me, etc..

Hieronymus. Non dixit: qui reliquistis omnia; hoc enim et socrates fecit philosophus, et multi alii divitias contempserunt, sed qui secuti estis me; quod proprie apostolorum est atque credentium. Hilarius in Matth.. Secuti sunt quidem discipuli Christum in regeneratione, idest in lavacro baptismi, in fidei sanctificatione: haec enim illa regeneratio est quam apostoli sunt secuti, quam lex indulgere non potuit. Hieronymus. Vel aliter debet construi: vos qui secuti estis me, sedebitis in regeneratione; idest quando mortui ex corruptione resurgent incorrupti, sedebitis et vos in solis iudicantium condemnantes duodecim tribus Israel: quia vobis credentibus, illi credere noluerunt.

Augustinus de Civ. Dei.

Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum anima nostra regenerabitur per fidem. Chrysostomus super Matth..

Futurum enim erat ut in die iudicii responderent Iudaei: domine, non te cognovimus filium Dei in corpore constituti. Quis hominum videre poterat thesaurum in terra absconditum, solem nube celatum? responderunt ergo discipuli: et nos homines fuimus, rustici et obscuri in plebe; vos sacerdotes et Scribae: sed in nobis bona voluntas facta est quasi lucerna rusticitatis nostrae; in vobis autem malitia facta est quasi caligo scientiae vestrae. Chrysostomus in Matth.. Propter hoc autem non dixit: et gentes et orbem terrarum, sed tribus Israel; quia in eisdem erant educati et legibus et consuetudinibus apostoli et Iudaei. Cum ergo dixerint Iudaei quoniam propter hoc non potuimus credere in Christo, quia lex prohibuit, discipuli in medium inducentur qui eandem susceperunt legem. Sed dicet aliquis: quid magnum promisit eis, si id quod Ninivitae habent et regina Austri, hoc et ipsi habebunt? maxima quidem alia praemia ante et post eis promittit; sed et hic occulte insinuat aliquid plus illis. De illis enim simpliciter dixit, quod surgent, et condemnabunt generationem hanc; de his autem: cum sederit filius hominis, sedebitis et vos. Manifestum est ergo quod conregnabunt et communicabunt in gloria illa: honorem enim et gloriam ineffabilem significavit per thronos. Qualiter autem haec promissio completa est? numquid enim et Iudas sedebit? nequaquam. Lex a domino posita est per ieremiam prophetam: loquar super gentem et regnum, ut aedificem et plantem illud. Sed si fecerit malum in conspectu meo, poenitebo et ego de bonis quae locutus sum ut facerem eis; quasi dicat: si indignos seipsos promissione faciant, non adhuc faciam quod promisi. Indignum autem seipsum principatu Iudas ostendit; et propter hoc tunc loquens discipulis, non simpliciter eis promisit: neque enim dixit: vos sedebitis; sed adiunxit qui secuti estis me: ut et hinc Iudam excludat, et eos qui postea futuri erant attraheret: non enim ad illos solos dictum est, neque ad Iudam iam indignum effectum. Hilarius in Matth.. Sequela ergo Christi apostolos super duodecim thronos iudicandis duodecim tribus Israel in duodecim patriarcharum gloriam copulavit.

Augustinus de Civ. Dei. Ex hoc enim loco discimus, cum suis discipulis iudicaturum Jesum: unde et alibi Iudaeis dicit: ideo iudices vestri erunt. Nec quoniam super duodecim sedes sessuros esse ait, duodecim solos homines cum ipso iudicatos putare debemus. Duodenario quippe numero universa quaedam significata est iudicantium multitudo, propter duas partes numeri septenarii quo significatur plerumque universitas; quae duae partes, idest tres et quatuor, altera per alteram multiplicatae duodecim faciunt: alioquin quoniam in locum Iudae traditoris, apostolum matthiam legimus ordinatum, apostolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit, ubi ad iudicandum sedeat non habebit: qui profecto cum aliis sanctis ad numerum iudicum se pertinere demonstrat, cum dicit: nescitis quia Angelos iudicabimus? Augustinus in Lib. De poenitentia. In hoc ergo numero iudicantium omnes intelliguntur qui propter evangelium sua omnia dimiserunt, et secuti sunt dominum. Gregorius Moralium.

Quisquis enim stimulo divini amoris excitatus hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudicariae potestatis obtinebit: ut simul tunc iudex cum iudice veniat qui nunc consideratione iudicii sese spontanea paupertate castigat.

Augustinus de Civ. Dei. De ipsis quoque iudicandis, in hoc numero duodenario similis causa est: non enim quia dictum est iudicantes duodecim tribus Israel, tribus levi quae decimatertia est, ab eis iudicanda non erit; aut solum illum populum, non etiam gentes ceteras iudicabunt.

Chrysostomus super Matth..

Vel per hoc quod dicit in generatione, praemittit Christus tempus christianitatis futurum post ascensionem suam, quando scilicet homines regenerantur per baptismum, et illud est tempus quando Christus sedet in sede maiestatis suae.

Et vide, quia non de tempore futuri iudicii dicit, sed de vocatione gentium universarum: non enim dixit: cum venerit filius hominis sedens super sedem maiestatis suae; sed in regeneratione cum sederit in sede maiestatis suae: quod ex tunc fuit ex quo gentes credere coeperunt in Christum: secundum illud: regnabit dominus super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam. Et ex tunc apostoli sederunt super duodecim thronos, idest in omnibus christianis: omnis enim christianus qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri: et sic de aliis apostolis.

Sedent ergo apostoli in his thronis, idest in duodecim partes distinctis, secundum differentias animarum et diversitates cordium, quas solus Deus cognoscit. Sicut enim Iudaeorum populus in duodecim tribus fuit divisus, sic et universus populus christianus dividitur in duodecim tribus, ut quaedam animae sint de tribu Ruben, et sic de aliis, propter diversas virtutes. Non enim omnes gratiae in omnibus aequaliter sunt; sed unus praecedit in ista, alius in illa. Et sic apostoli iudicabunt duodecim tribus Israel, idest omnes Iudaeos, per hoc quod verbum apostolorum est a gentibus receptum. Omnes autem christiani sunt quidem duodecim sedes apostolorum, sed una sedes Christi. Christi enim omnes virtutes sunt quasi una sedes; quia in omni virtute aequaliter ipse solus perfectus est. Unusquisque etiam apostolorum in aliquo bono speciali fit perfectior, ut Petrus in fide: et ideo Petrus requiescit in fide, iohannes in innocentia; et sic de aliis. Et quod de retributione apostolis in hoc mundo danda Christus loquatur, demonstrat quod sequitur: et omnis qui reliquerit domum vel fratres. Si enim in hoc saeculo centuplum recipiunt, sine dubio et apostolorum etiam in hoc saeculo merces futura promittebatur. Chrysostomus in Matth.. Vel discipulis promittit futura, quia excelsiores erant iam, et nihil praesentium quaerebant; aliis autem quae sunt hic repromittit. Origenes in Matth.. Vel aliter. Si quis reliquerit omnia, et secutus fuerit Christum, quae promissa sunt Petro, et ipse recipiet.

Si autem non omnia reliquit, sed quaedam, quae specialiter referuntur, hic multiplicia recipiet, et vitam possidebit aeternam.

Hieronymus. Ex occasione autem huius sententiae, quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus et vitam aeternam esse reddendam; quod si in ceteris digna sit promissio, in uxoribus appareat turpitudine, ut qui unam pro domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus igitur iste est: qui carnalia pro salvatore dimiserit, spiritualia recipiet; quae comparatione et merito sui quasi parvo numero centenarius numerus compararetur. Origenes. Sed in hoc saeculo, quia pro fratribus carnalibus multos inveniet fratres secundum fidem: sic et parentes, omnes episcopos et presbyteros: et filios, omnes aetatem filiorum habentes. Sunt autem et Angeli fratres, et sorores omnes quae exhibuerunt se Christo virgines castas; tam istae quae nunc habentur in terris, quam illae quae iam vivunt in caelis. Agros autem et domos multiplices intellige in requie Paradisi et civitate Dei. Super haec autem omnia possidebunt vitam aeternam. Augustinus de Civ. Dei. Hoc etiam quod hic dicitur centuplum accipiet, exponens quodammodo apostolus ait: quasi nihil habentes et omnia possidentes. Centum enim pro ipsa universitate ponuntur aliquando. Hieronymus. Quod autem dicit et omnis qui reliquerit fratres, congruit illi sententiae qua dixerat: veni separare hominem a patre suo. Qui enim propter fidem Christi ac praedicationem evangelii omnes affectus contempserint atque divitias et saeculi voluptates, isti centuplum accipient et vitam aeternam possidebunt.

Chrysostomus in Matth..

Cum autem dicit qui reliquerit uxorem, non hoc ait ut simpliciter nuptiae divellantur, sed ut omnibus praeferamus fidei pietatem. Videtur autem mihi et persecutionis tempus occulte insinuare: quia enim multi futuri erant filios ad impietatem trahentes, cum hoc acciderit, neque pro patribus neque pro viris habeantur.

Rabanus. Verum, quia multi virtutum studia, non eadem qua incipiunt intentione pietatis consummant; sed vel tepescunt, vel accelerate labuntur, sequitur multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Origenes. Per hoc exhortatur eos qui nuper accedunt ad verbum divinum, ut festinent ad perfectum ascendere prae multis qui videntur senuisse in fide. Potest etiam hic sensus destruere eos qui gloriantur eo quod christianis parentibus sunt enutriti in ipsa christianitate; neque pusillanimes fiant, quod christianitatis dogmata novissime receperint. Habet etiam alium intellectum, ut sint primi Israelitae, qui facti sunt novissimi propter infidelitatem; gentes autem novissimae, primi. Cautem dicit multi; non enim omnes primi erunt novissimi, nec omnes novissimi primi. Adhuc autem multi hominum qui natura novissimi sunt, efficiuntur per vitam angelicam quibusdam Angelis superiores; et quidam Angeli qui fuerunt primi, facti sunt novissimi propter culpam. Remigius. Potest etiam specialiter referri ad tristitiam divitis, qui primus videbatur, legis praecepta implendo; sed quia terrenam substantiam praetulit Deo, novissimus factus est. Sancti vero apostoli novissimi videbantur; sed relinquendo omnia, per humilitatis gratiam facti sunt primi. Sunt etiam plurimi qui post studia bonorum operum a bonis operibus deficiunt; et cum fuerint primi, fiunt novissimi.

|+20 Capitulus 20

|#1 Lectio 1

Remigius. Quia dixerat dominus: multi erunt primi novissimi, et novissimi primi, ut hanc sententiam confirmaret, subiunxit similitudinem, dicens simile est regnum caelorum homini patrifamilias.

Chrysostomus super Matth..

Homo paterfamilias Christus est, cui caeli et terra quasi una est domus; familia autem caelestium et terrestrium et inferiorum creaturarum. Vineam autem eius iustitia est, in qua diversae species iustitiarum positae sunt quasi vites: puta mansuetudo, castitas, patientia, ceteraeque virtutes; quae omnes generaliter iustitia appellantur. Homines autem vineae cultores ponuntur; unde dicitur qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Deus enim iustitiam suam dedit in sensibus nostris, non propter suam utilitatem, sed propter nostram. Scitote ergo quia mercenarii sumus conducti. Sicut ergo nemo ideo conducit mercenarium ut hoc solum faciat quod manducat, sic

et nos non ideo vocati sumus a Christo ut haec solum operemur quae ad nostrum pertinent usum, sed ad gloriam Dei; et sicut mercenarius prius aspicit opus suum, Deinde quotidianum cibum, sic et nos primum debemus aspiciere quae ad gloriam Dei pertinent, Deinde quae ad nostram utilitatem; et sicut mercenarius totam diem circa domini opus impendit, unam autem horam circa suum cibum, sic et nos omne tempus vitae nostrae debemus impendere circa gloriam Dei, modicam autem partem circa usus nostros terrenos. Et sicut mercenarius ea die qua opus non fecerit, erubescit intrare in domum et petere panem, quomodo tu non confunderis intrare in ecclesiam et stare ante conspectum Dei, quando nihil bonum in conspectu Dei gessisti? Gregorius in evang..

Vel paterfamilias, idest conditor noster, habet vineam, universam scilicet ecclesiam, quae ab Abel iusto usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Ad erudiendam autem dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere: quia et prius per patres, et postmodum per legis doctores, Deinde per prophetas, ad extremum vero per apostolos, quasi per operarios in vineae cultum laboravit; quamvis in quolibet modulo vel mensura quisquis cum fide recta bonae actionis extitit, huius vineae operarius fuit.

Origenes in Matth.. Totum autem hoc saeculum praesens, unum diem dicere possumus; magnum quidem quantum ad nos, modicum autem quantum ad Dei vitam. Gregorius. Mane autem mundi fuit aetas ab Adam usque ad Noe; et ideo dicitur qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Et modum conductionis subiungit dicens conventionem autem factam cum operariis ex denario diurno. Origenes.

Salutis autem arbitror nomen esse denarium. Remigius. Denarius enim dicitur qui antiquitus pro decem nummis imputabatur, et figuram regis habet. Recte ergo per denarium designatur observari Decalogi praemium. Pulchre ergo dicitur conventionem factam ex denario diurno, quia unusquisque in agro sanctae ecclesiae pro spe futurae remunerationis laborat.

Gregorius. Tertia vero hora a Noe fuit usque ad Abraham; de qua dicitur et egressus circa horam tertiam vidit alios in foro stantes otiosos. Origenes.

Forum autem est quicquid est extra vineam, idest extra ecclesiam Christi. Chrysostomus super Matth..

In hoc enim mundo vendendo et emendo vivunt homines, et invicem sibi fraudem facientes, vitam suam sustentant.

Gregorius. Qui autem sibi vivit, qui carnis suae voluptatibus pascitur, recte otiosus arguitur, quia fructum divini operis non sectatur. Chrysostomus super matthaeum. Vel otiosi sunt peccatores, illi enim mortui dicuntur. Otiosus autem est qui opus Dei non operatur. Vis ergo non esse otiosus? non aliena tollas, et de tuis des; et operatus es in vinea domini, misericordiae vitem colens.

Sequitur et dixit illis: ite et vos in vineam meam. Nota, quod solis primis convenit specialiter dare denarium; alios autem sub incerto pacto conduxit, dicens quod iustum fuerit dabo vobis.

Sciens enim dominus quia praevaricaturus fuerat Adam, et omnes postmodum in diluvio erant perituri, certum fecit pactum ad eum, ne quando dicat, ideo se neglexisse iustitiam, quia nesciebat quae praemia fuerat recepturus. Istitis autem non fecit pactum, quia tantum paratus est retribuere quantum mercenarii recipere non sperabant. Origenes in Matth..

Vel operarios tertiae horae non invitavit ad totum opus; quicquid autem poterant operari, suo arbitrio servavit. Poterant enim aequale opus facere in vinea eis qui ex mane sunt operati, quicumque in tempore brevi volebant operantem virtutem ad opus extendere, quae ante non fuerat operata. Gregorius in evang..

Sexta quoque hora est ab Abraham usque ad Moysen; nona est a Moyse usque ad adventum domini: unde sequitur iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Chrysostomus super Matth.. Ideo autem coniunxit sextam et nonam, quia in sexta et nona generationem vocavit Iudaeorum, et frequentavit cum hominibus disponere testamenta, quasi definito salutis omnium tempore iam appropinquante. Gregorius.

Undecima vero hora est ab adventu domini usque ad finem mundi.

Operator ergo mane, hora tertia, sexta et nona, antiquus ille et Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum recta fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineae cultura laborare. Ad undecimam vero gentiles vocantur: unde sequitur circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dixit illis: quid hic statis tota die otiosi? qui enim transacto tam longo mundi tempore pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant.

Sed pensate quid inquisiti respondeant: sequitur enim dicunt ei: quia nemo nos conduxit. Nullus quippe ad eos patriarcha, nullus propheta ad eos venerat. Et quid est dicere nemo nos conduxit, nisi vitae nobis nemo viam praedicavit? chrysostomus super Matth.. Quae est enim conductio nostra, et conductionis merces? promissio vitae aeternae: gentes enim solae neque Deum sciebant neque Dei promissa. Hilarius in Matth..

Hi igitur mittuntur ad vineam: unde sequitur dixit eis: ite et vos in vineam meam.

Rabanus. Postquam autem operis diurni ratio reddita est, ad remunerationis tempus opportunum, dicit cum autem sero factum esset; hoc est, cum dies totius mundi ad vesperam consummationis inclinata esset.

Chrysostomus super Matth..

Considera, quia sero, non alio mane mercedem reddit; ergo adhuc stante saeculo isto iudicium est futurum, et unicuique merces sua reddenda; et hoc propter duas rationes. Prima est quia ipsa beatitudo futura est merces iustitiae; ideo non in illo saeculo fit iudicium, sed ante illud.

Deinde ante adventum diei illius praemittitur iudicium, ne videant peccatores diei illius beatitudinem.

Sequitur dicit dominus procuratori suo; idest: filius spiritui sancto. Glossa. Vel si volueris, dicit pater filio; qui scilicet pater operatur per filium, et filius per spiritum sanctum, non propter aliquam differentiam substantiae aut dignitatis. Origenes in Matth.. Vel dicit dominus procuratori suo, idest alicui Angelorum qui super mercedes retribuendas est positus, sive alicui ex multis procuratoribus, secundum quod scriptum est in epist.

Ad Galatas, sub curatoribus et tutoribus esse heredem in tempore quo parvulus est. Remigius. Vel dominus Jesus Christus ipse est paterfamilias et vineae procurator, sicut et ipse est et Ostium et ostiarius. Ipse enim est venturus ad iudicium, ut unicuique reddat secundum quod gessit. Vocat ergo operarios et reddit illis mercedem, quando omnes congregabuntur in iudicio, ut unusquisque accipiat secundum opera sua. Origenes.

Primi autem operarii testimonium habentes per fidem, non acceperunt Dei promissionem, pro nobis aliquid melius prospiciente patrefamilias, ut non sine nobis perficiantur. Et quia misericordiam consecuti sumus, primi mercedem speramus accipere, qui sumus Christi; post nos autem qui ante nos operati sunt: et ideo dicitur voca operarios, et redde illis mercedem suam, incipiens a novissimis usque ad primos. Chrysostomus super Matth.. Semper enim libentius aliquid damus illis quibus gratis donamus, quia pro solo nostro honore donamus. Ergo omnibus sanctis Deus reddens mercedem, iustus ostenditur; gentibus autem dans, misericors, dicente apostolo: gentes autem super misericordiam honorare Deum. Et ideo dicitur incipiens a novissimis usque ad primos. Aut certe ut ostendat Deus inestimabilem misericordiam suam, primum novissimis et indignioribus reddit mercedem, postea primis: nimia enim misericordia ordinem non aspexit. Augustinus de spiritu et littera. Vel ideo velut priores reperiuntur minores, quia minores ditati sunt.

Sequitur cum venissent autem qui circa undecimam horam venerant, etc..

Gregorius in evang.. Eumdem denarium accipiunt qui laboraverunt ad undecimam (quem expectaverunt toto desiderio) et qui laboraverunt ad primam: quia aequalem vitae aeternae retributionem sortiti sunt cum his qui ab initio mundi vocati fuerant, hi qui in fine mundi ad Deum venerunt. Chrysostomus super Matth.. Non autem iniuste: nam et qui in prima parte saeculi natus est, non amplius vixit quam statutum tempus vitae suae; et quid illi nocuit, si post illius exitum mundus stetit? et qui circa finem nascuntur, non minus vivent quam dies qui numerati sunt eis; et quid illis prodest ad compendium laboris, si cito mundus finitur, cum pensum vitae suae compleant ante mundum? Deinde non est in homine quando nascatur prius aut postea; sed potestatis divinae. Nec ille quidem sibi priorem debet locum defendere qui prius natus est, nec ille contemptibilior debet esse qui postea. Sequitur et accipientes murmurabant adversus patrefamilias, dicentes. Si autem verum est quod diximus, quia primi et posteriores tempus suum vixerunt, et non amplius neque minus, et unicuique mors sua est consummatio ipsius: quid est quod dicunt portavimus pondus diei et aestus? quia scilicet magna est nobis virtus ad faciendam iustitiam, cognoscere prope esse finem mundi. Unde et Christus nos armans, dicebat: appropinquabit regnum caelorum. Illis autem infirmatio erat scire mundi spatia esse longinqua.

Quamvis ergo non per omne saeculum vixerint, tamen totius saeculi gravamina pertulisse videntur. Aut pondus totius diei dicit onerosa legis mandata; aestus autem urentem erroris tentationem quam conflabant spiritus maligni in eos, ad aemulationem gentium eos irritantes: a quibus omnibus gentiles liberi extiterunt, Christo credentes, et per compendium gratiae ad plenum salvati. Gregorius in evang..

Vel pondus diei et aestus ferre, est per longioris vitae tempora carnis suae calore fatigari. Sed potest quaeri: quomodo murmurare dicti sunt, qui ad regnum vocantur caelorum? etenim regnum nullus qui murmurat accipit, nullus qui accipit, murmurare potest. Chrysostomus in Matth.. Non autem oportet ea quae in parabolis sunt, secundum totum quod dicitur, investigare; sed intentionem, propter quam composita est, intelligere, et nihil ultra scrutari. Non ergo inducit hoc ut ostendat aliquos esse invidia morsos, sed ut ostendat hos tanto potitos esse honore quod et invidiam aliis poterant generare.

Gregorius. Vel quia antiqui patres usque ad adventum domini, quantumlibet iuste vixerint, ducti ad regnum non sunt, eorum hoc ipsum murmurasse est. Nos autem qui ad undecimam venimus, post laborem non murmuramus: quia post mediatoris adventum in hoc mundo venientes, ad regnum ducimur mox ut de corpore eximus. Hieronymus.

Vel omnis retro vocatio gentilibus invidet, et in evangelii torquetur gratia. Hilarius in Matth.. Et secundum insolentiam populi iam sub Moyse contumacis hoc murmur operantium est.

Sequitur at ille respondens uni eorum, dixit: amice, non facio tibi iniuriam.

Remigius. Per hunc unum possunt intelligi omnes qui ex Iudaeis crediderunt; quos amicos propter fidem nominat. Chrysostomus super Matth..

Non autem dolebant quasi defraudati de mercede sua; sed quia illi amplius quam merebantur, acceperant. Sic enim dolent invidi quando alteri aliquid additur, quasi eis subtrahatur. Ex quo patet quod ex vana gloria nascitur invidia. Ideo enim dolet esse secundus, quia desiderat esse prior; et ideo invidiae motum removet, dicens nonne ex denario convenisti mecum? Hieronymus. Denarius figuram regis habet.

Recepisti ergo mercedem quam tibi promiseram, hoc est imaginem et similitudinem meam: quid quaeris amplius? et non tam ipse plus accipere quam alium nihil accipere desideras? tolle quod tuum est, et vade. Remigius.

Idest: recipe mercedem tuam, et vade in gloriam. Volo autem et huic novissimo, idest gentili populo, dare secundum meritum, sicut et tibi. Origenes in Matth..

Forsitan autem Adae dicit amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum est, et vade. Tuum est salus, quod est denarius. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Non incredibiliter potest quis arbitrari, hunc novissimum esse apostolum Paulum, qui una hora operatus est, et similiter omnes qui ante eum fuerunt. Augustinus de sancta virgin..

Quia vero ipsa vita aeterna pariter erit omnibus sanctis aequalis, denarius omnibus est attributus, qui est omnium merces; quia vero in ipsa vita aeterna distincte fulgebunt lumina meritorum, multae mansiones sunt apud patrem; ac in denario quidem impari non vivet alius alio prolixius: in multis autem mansionibus honoratur alius alio clarius. Gregorius.

Et quia ipsa regni perceptio, eius est bonitas voluntatis, recte subiungitur aut non licet mihi quod volo facere? stulta enim est quaestio hominis contra bonitatem Dei murmurare. Conquerendum quippe esset, non si dat quod non debet, sed si non daret quod deberet; unde aperte subditur an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Remigius. Per oculum enim vult intentionem intelligi. Iudaei namque nequam habuerunt oculum, id est intentionem malam, quia de salute gentium dolebant.

Ad quid autem sensus huius parabolae tendat, manifestat cum subditur sic erunt primi novissimi, et novissimi primi: eo scilicet quod Iudaei de capite vertantur in caudam, et nos de cauda mutamur in caput. Chrysostomus super Matth.. Aut ideo primos dicit novissimos, et novissimos primos, non ut novissimi digniores sint quam primi, sed ut coaequantur, et nulla sit inter eos differentia temporis causa. Quod autem dicit multi sunt vocati, pauci vero electi, non ad superiores sanctos pertinet, sed ad gentes: quoniam ex ipsis gentibus, qui multi vocati sunt, pauci sunt eligendi. Gregorius in evang..

Ad fidem enim plures veniunt, et ad caeleste regnum pauci perducuntur: plerique enim Deum vocibus sequuntur, moribus fugiunt. Ex hoc ergo duo pensare debemus. Primum est ut de se quisque minime praesumat, quia etsi iam ad fidem vocatus est, utrum ad regnum eligendus sit, nescit. Secundum vero est ut unusquisque proximum suum quem iacere in vitiis conspicit, desperare non audeat: quia divinae misericordiae divitias ignorat.

Vel aliter. Mane nostrum pueritia est; hora tertia, adolescentia intelligi potest, quia quasi iam sol in altum proficit dum calor aetatis crescit; sexta autem, iuventus est, quia velut in centro sol figitur, dum in ea plenitudo roboris solidatur; nona autem, senectus intelligitur, in qua velut sol ab alto axe descendit, quia aetas a calore iuventutis deficit; undecima vero est ea aetas quae decrepita vel veterana vocatur.

Chrysostomus in Matth..

Quod autem non omnes simul conduxit, sed alios mane, alios hora tertia, et sic de aliis, ex differentia mentis eorum processit.

Tunc enim eos vocavit quando erant obedituri; nam et latronem vocavit quando obediturus erat. Si autem dicant: quia nemo nos conduxit, sicut dictum est, non oportet omnia scrutari quae in parabolis sunt. Item hoc non dicit dominus, sed operarii: quod ipse enim omnes, quantum ad se pertinet, a prima aetate vocet, significatur cum dicitur: exiit primo mane operarios conducere. Gregorius.

Qui ergo usque ad ultimam aetatem Deo vivere neglexerunt, usque ad horam undecimam otiosi steterunt; et tamen tales paterfamilias vocat, et plerumque ante remunerantur: quia prius ad regnum de corpore exeunt, quam hi qui modo in pueritia vocati esse videbantur. Origenes in Matth.. Non autem dicitur: quid hic statis tota die otiosi? his qui spiritu incipientes, carne consumuntur, si postea regredi volunt ut iterum spiritu vivant: quod non dicimus dissuadentes ne ad domum paternam revertantur lascivi filii, qui vivendo luxuriose evangelicae doctrinae substantiam consumpserunt; sed quoniam non similes sunt eis qui peccaverunt in iuventute sua, dum non adhuc didicissent quae fidei erant.

Chrysostomus in Matth.. Quod autem dicit: erunt primi novissimi, et novissimi primi, eos occulte insinuat qui a principio claruerunt, et postea virtutem contempserunt; et rursus eos qui a malitia reducti sunt, et multos superexcesserunt.

Composita est ergo haec parabola, ut eos avidiores faceret qui in ultima senectute convertuntur, ne aestimarent se minus aliquid habituros.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Dominus a Galilaea veniens, non repente hierosolymam ascendit, sed prius miracula fecit, Pharisaeos confutavit, et discipulos de vitae perfectione et remuneratione instruxit; nunc iam ascensurus ierusalem, rursus eis de passione loquitur: unde dicitur et ascendens Jesus hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto.

Origenes in Matth.. In duodecim adhuc erat et Iudas: adhuc enim forsitan dignus erat cum aliis seorsum audire quae passurus erat magister. Chrysostomus super Matth..

Omnis autem salus hominum in Christi morte posita est, nec est aliquid propter quod magis Deo gratias agere debeamus quam propter mortem ipsius.

Ideo duodecim apostolis in secreto mortis suae annuntiavit mysterium; quia semper pretiosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Si autem alii audissent passionem Christi futuram, viri forsitan turbarentur propter infirmitatem fidei, et mulieres propter mollitiem suae naturae, ex qua in tali negotio ad lacrymas excitantur.

Chrysostomus in Matth.. Dictum est quidem, et ad multos, tamen occulte sicut ibi: solvite templum hoc; et supra: signum non dabitur ei nisi signum ionae prophetae. Discipulis autem manifeste exposuit dicens ecce ascendimus hierosolymam. Chrysostomus super Matth.. Quod dicit ecce, constantiae sermo est, ut memoriam praesentiae huius in cordibus recondant. Dicit autem ascendimus; ac si dicat: videte quia voluntarie vado ad mortem. Cum ergo videritis me in cruce pendentem, ne aestimetis me hominem esse tantum: nam etsi posse mori, hominis est, velle tamen mori, hominis non est. Origenes.

Hoc igitur considerantes, scire debemus quoniam frequenter, etiam cognoscentes quoniam et tentationes aliquas subituri sumus, nos ipsos offerre debemus.

Sed supra dictum est: si quis vos persecutus fuerit in una civitate, fugite in aliam: sapientis in Christo est ut cognoscat quale tempus exigit declinationem, quale autem obviationem periculorum.

Hieronymus. Crebro autem de passione sua discipulis dixerat; sed quia multis in medio disputationis poterat labi de memoria quod audierant, iturus hierosolymam et secum ducturus apostolos, ad tentationem eos parat, ne cum venerit persecutio, et crucis ignominia, scandalizentur.

Chrysostomus super Matth..

Tribulatio enim cum supervenerit expectantibus nobis, levior invenitur quam esset futura si repentina venisset.

Chrysostomus in Matth..

Praedicit etiam eis, ut discant quoniam praescius ad passionem venit et volens.

Sed a principio quidem mortem praedixit eis solam; quando autem exercitati sunt, adducit alia, scilicet quoniam tradent eum gentibus. Rabanus. Tradidit enim Iudas dominum Iudaeis, et ipsi tradiderunt eum gentibus, idest Pilato, et potestati Romanorum. Ideo autem dominus in mundo noluit prosperari, sed gravia pati, ut ostenderet nobis, qui per delectationem cecidimus, cum qua amaritudine redire debeamus; unde sequitur ad illudendum et flagellandum et crucifigendum.

Augustinus de Civ. Dei. Passione ostendit quid sustinere pro veritate, resurrectione quid sperare in trinitate debeamus: unde dicitur et tertia die resurget.

Chrysostomus in Matth..

Quae quidem huius gratia dixit, ut cum tristitia viderint, resurrectionem expectarent: unde subdit et tertia die resurget.

Augustinus de Trin.. Una enim mors, scilicet salvatoris secundum corpus, duabus mortibus nostris saluti fuit, scilicet animae et corporis; et una eius resurrectio duas nobis resurrectiones praestitit.

Haec autem ratio simpli ad duplum, oritur quidem a ternario numero, unum quippe et duo tria sunt. Origenes in Matth..

Hic autem non referuntur discipuli dixisse aut fecisse aliquid, cum audissent tristitia haec Christo futura, recordantes quae dominus dixit ad Petrum, ne audiant talia vel peiora. Et nunc quidem qui divinas litteras scire se arbitrantur Scribae condemnant Jesum morte, et in linguis suis flagellant et crucifigunt eum per hoc quod tollere volunt doctrinam ipsius; ille autem paululum deficiens, surgit apparens his qui acceperunt posse videre.

#3 Lectio 3

Hieronymus. Quia post omnia dixerat dominus et tertia die resurget, putavit mulier post resurrectionem illico regnaturum; et aviditate feminea praesentia cupit, immemor futurorum: unde dicitur tunc accessit ad eum mater filiorum zebedaei cum filiis suis. Chrysostomus super Matth..

Haec mater filiorum zebedaei est Salome, cuius apud alterum evangelistam ponitur nomen; vere pacifica, quae vere filios genuit pacis. Magna laus mulieris ex hoc loco colligitur: quia non solum filii reliquerunt patrem, sed ipsa reliquerat virum suum et secuta fuerat Christum: quia ille sine ista vivere poterat, ista autem sine Christo salva esse non poterat; nisi forte quis dicat, quia intra tempus vocationis apostolorum et passionis Christi mortuus est zebedaeus; et sic illa sexu fragilis, aetate defecta, Christi vestigia sequebatur: quia fides nunquam senescit et religio fatigationem non sentit. Audacem autem fecerat eam ad petendum naturae affectus; unde dicitur adorans et petens aliquid ab eo: idest, reverentia exhibita petit, ut quod petierit sibi detur.

Sequitur qui dixit ei: quid vis? non interrogat quasi nesciens; sed ut illa exponente, manifestum faceret irrationabilem esse petitionem: unde subditur ait illi: dic ut sedeant hi duo filii. Augustinus de cons. Evang..

Quod autem hic per matrem dictum esse matthaeus expressit, marcus ipsos filios zebedaei perhibet dixisse, cum illa illorum voluntatem attulisset ad dominum; unde magis ipsos quam illam dixisse quod dictum est, marcus breviter intimavit. Chrysostomus in Matth.. Videbant enim seipsos honoratos prae aliis, et audierant quod super duodecim thronos sedebitis, unde primatum ipsius cathedrae petebant accipere.

Et quod quidem plus alii honoris apud Christum habebant, noverant; timebant vero Petrum sibi praeferri; unde et alius evangelista dicit, quod quia prope erant ierusalem, putabant quod regnum Dei esset in ianuis, idest aliquid sensibile.

Unde manifestum est quod nihil spiritale petebant, nec intelligentiam superioris regni habebant. Origenes in Matth..

Si enim in regno mundi in honore esse videntur qui sedent cum rege, non fuit mirum si mulier muliebri simplicitate vel imperitia talia se debere petere aestimavit; et ipsi fratres adhuc imperfecti, et nihil altius cogitantes de regno Christi, talia arbitrati sunt de his sedebunt cum iesu.

Chrysostomus super Matth..

Vel aliter. Non dicimus quod recte peteret haec mulier; sed hoc dicimus, quia non terrena, sed caelestia filiis suis optabat: non enim sentit sicut ceterae matres, quae corpora natorum suorum amant, animas autem contemnunt: desiderant illos valere in saeculo isto, et non curant quid sint passuri in illo, ut ostendant quia corporum sunt parentes, non animarum. Aestimo autem quod hi fratres cum audissent dominum de passione ac resurrectione sua prophetantem, coeperunt dicere intra se, cum essent fideles: ecce rex caelestis descendit ad regna tartarea, ut regem mortis destruat. Cum autem victoria fuerit consummata, quid aliud restat nisi ut regni gloria subsequatur? Origenes.

Destruo enim peccato, quod regnabat in corporibus mortalibus hominum, et omni principatu malignarum virtutum, eminentiam regni in hominibus Christus recipit; quod est ipsum sedere in sede gloriae suae. Quod autem omnia Deus facit ad dexteram et sinistram, hoc est ut iam nullum malum sit ante eum: et qui quidem praecellunt prae ceteris appropinquantibus Christo, sunt a dextris eius; qui autem inferiores sunt, a sinistris sunt eius.

Dexteram autem Christi vide si potes intelligere invisibilem creaturam; sinistram autem visibilem et corporalem. Appropinquantium enim Christo quidam dexteram sortiuntur, ut intelligibilia; alii sinistram, ut sensibilia. Chrysostomus super Matth.. Qui autem seipsum donavit hominibus, quomodo regni sui societatem non donabit? petentis negligentia reprehenditur, ubi de dantis misericordia non dubitatur. Si nos rogamus magistrum, forsitan ceterorum fratrum corda concutimus: etsi enim vinci a carne non possunt, quasi iam spiritales, tamen percuti possunt, quasi adhuc carnales.

Ergo submittamus matrem nostram, ut suo nomine deprecetur pro nobis. Si enim reprehensibilis inventa fuerit, facile merebitur veniam; ipse enim sexus excusat errorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filiis suis rogans. Ipse enim dominus, qui maternos animos filiorum miseratione implevit, facilius audiet maternum affectum. Tunc dominus occultorum cognitor non ad verba intercedentis mulieris respondit, sed ad consilia suggerentium filiorum. Bonum quidem erat eorum desiderium, sed inconsiderata petitio; ideo etsi impetrare non debebant, simplicitas tamen petitionis eorum confundi non merebatur, quia de amore domini talis petitio nascebatur: propterea ignorantiam in eis dominus reprehendit: unde sequitur respondens autem Jesus dixit: nescitis quid petatis. Hieronymus.

Nec mirum si ista arguatur imperitiae, cum et de Petro dicatur: nesciens quid diceret. Chrysostomus super Matth.. Nam frequenter dominus patitur discipulos suos aliquid non recte aut dicere, aut agere, aut cogitare, ut ex illorum culpa occasionem inveniat exponendi regulam pietatis, sciens quia error eorum non nocet praesente magistro, et non solum in praesenti, sed etiam in futuro doctrina eius aedificat.

Chrysostomus super Matth..

Hoc autem dicit ostendens quod vel nihil spiritale petebant, vel si novissent quod petebant, non ausi fuissent tantum quid petere quod superexcedit superiores virtutes.

Hilarius in Matth.. Nesciunt etiam quid petant, quia nihil de gloria apostolorum ambigendum erat: iudicatos enim eos sermo superior exposuit.

Chrysostomus super Matth..

Vel nescitis quid petatis: quasi dicat: ego vos vocavi ad partem dexteram de sinistra, et vos vestro consilio curritis ad sinistram. Ideo forsitan per mulierem res agebatur. Contulit enim se diabolus ad consueta arma mulierum; ut sicut Adam per mulierem spoliavit, ita et istos separaret per matrem. Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in sanctos, ex quo de muliere salus cunctorum processit.

Vel ideo dicit nescitis quid petatis: non enim solum debemus cogitare qualem gloriam consequamur, sed quomodo evadamus ruinam peccati; quia et in saeculari bello, qui semper de praeda victoriae cogitat, difficile vincit: ideo petendum erat: da nobis auxilium gratiae tuae, ut omne malum vincamus. Rabanus. Nesciebant etiam quid peterent: quia sedem gloriae a domino, quam nondum merebantur, inquirunt.

Delectabat eos culmen honoris; sed prius habebant exercere viam laboris: unde subditur potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Hieronymus. Calicem in Scripturis divinis passionem intelligimus, ut in Psalmo 115, 13: calicem salutaris accipiam; statimque infert quis iste sit calix: pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Chrysostomus super Matth.. Sciebat autem dominus quia passionem ipsius poterant imitari; sed ideo interrogat, ut omnes audiamus, quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem Christi fuerit imitatus: res enim pretiosa non nisi pretioso pretio comparatur. Passionem autem domini dicimus non solum persecutionem gentium, sed omnem violentiam quam patimur contra peccata certantes. Chrysostomus in Matth.. Dicit ergo potestis bibere? ac si dicat: vos mihi de honore et coronis loquimini; ego autem vobis de agonibus et sudoribus: non enim hoc est praemiorum tempus. Ex modo autem interrogationis eos attrahit: non enim dixit: potestis sanguinem vestrum effundere? sed potestis bibere calicem? Deinde addit: quem ego bibiturus sum.

Remigius. Ut ex communione ad ipsum avidiores fiant. At illi qui iam martyrii libertatem constantiamque retinebant, bibituros se pollicentur: unde sequitur dicunt ei: possumus. Chrysostomus super Matth..

Vel dicunt hoc non tam ex fiducia suae fortitudinis quam ex ignorantia: inexpertis enim levis videtur esse tentatio passionis et mortis. Chrysostomus in Matth.. Vel hoc ex desiderio promittunt. Neque enim hoc dixissent, nisi expectassent audire quod petebant. Dominus autem eis prophetat magna bona, idest martyrio dignos efficiendos.

Sequitur ait illis: calicem quidem meum bibetis. Origenes in Matth..

Non ita respondit Christus: calicem meum bibere potestis; sed ad futuram eorum perfectionem respiciens, dixit calicem quidem meum bibetis. Hieronymus.

Quaeritur autem quomodo calicem martyrii filii zebedaei, Iacobus videlicet et iohannes, biberint, cum Scriptura narret Iacobum tantum apostolum ab Herode capite truncatum, iohannes autem propria morte vitam finierit. Sed si legimus in ecclesiastica historia, quod ipse iohannes propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium, et relegatus in patmos insulam sit, videbimus martyrio animum non defuisse; et bibisse iohannem calicem confessionis, quem et tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem. Hilarius in Matth..

Dominus ergo collaudans eorum fidem ait, martyrio quidem eos secum compati posse; sed laevae eius ac dexteræ assidere aliis a Deo patre fuisse dispositum: unde sequitur sedere autem ad dexteram meam, etc.. Et quidem, quantum arbitramur, ita honor iste aliis est reservatus, quod tamen nec apostoli ab eo erunt alieni, qui in duodecim patriarcharum sede considerentes, Israellem iudicabunt; et quantum sentire ex ipsis evangelii licet, in regno caelorum Moyses et elias assidebunt; quibus comitantibus, cum gloriae suae habitu in monte apparuit. Hieronymus.

Sed mihi hoc nequaquam videtur: sed ideo sedentium in regno caelorum vocabula non dicuntur, ne paucis nominatis ceteri putarentur exclusi; regnum enim caelorum non est tantum dantis, sed accipientis.

Non enim est personarum acceptio apud Deum; sed quicumque talem se praebuerit ut regno caelorum dignus fiat, hoc accipiet, quod non personae, sed vitae paratum est. Si itaque tales estis qui consequimini regnum caelorum quod pater meus victoribus praeparavit, vos quoque accipietis illud. Ideo tamen non dixit neque: non sedebitis, ne duos confunderet; neque: sedebitis, ne ceteros irritaret.

Chrysostomus in Matth..

Vel aliter. Videtur inuis omnibus esse locus ille, non solum hominibus, sed etiam Angelis: sic enim praecipuum unigeniti ponit id Paulus dicens: ad quem autem Angelorum dixit unquam: sede a dextris meis? dominus ergo non quasi existentibus quibusdam qui assessuri sunt, sed condescendens interrogantium suspicioni respondit. Hoc enim unum solum quaerebant prae aliis: stare apud ipsum; sed dominus respondet: moriemini quidem propter me: non tamen hoc sufficit vos facere primum ordinem obtinere.

Si enim aliquis alius venerit cum martyrio, ampliorem virtutem possidens, non quia vos amo, illum expellam, et vobis dabo primatum. Propter hoc autem ut non infirmus ipse ostendatur, non dixit simpliciter: non est meum dare; sed non est meum vobis dare, sed quibus paratum est; his scilicet qui ab operibus possunt fieri clari. Remigius. Vel aliter. Non est meum dare vobis, idest superbis talibus quales vos estis, sed humilibus corde, quibus paratum est a patre meo. Augustinus de Trin.. Vel aliter. Secundum formam servi discipulis dominus respondet sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis. Quod autem paratum est a patre eius, et ab ipso filio est paratum, quia et ipse et pater unum sunt.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Donec Christi sententia incerta erat, non tristabantur alii discipuli; sed tunc tristati sunt quando eos increpavit: unde dicitur et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Hieronymus. Non ad mulieris audaciam referunt postulantis, sed ad filios, quod ignorantes mensuram suam, non modica cupiditate exarserunt. Chrysostomus in Matth.. Intellexerunt enim quia haec petitio discipulorum fuit, quando eos dominus increpavit.

Quando autem eos a domino praeonoratos viderunt in transfiguratione, etsi secundum mentem dolebant, in medium efferre non audebant, honorantes doctorem.

Chrysostomus super Matth..

Sicut autem duo carnaliter petierunt, ita et decem carnaliter contristati sunt: nam velle quidem esse super omnes vituperabile est; sustinere autem alium super se minus est gloriosum.

Hieronymus. Humilis autem magister et mitis nec cupiditatis duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat et livoris: unde sequitur Jesus autem vocavit eos ad se. Chrysostomus in Matth.. Quia enim turbati erant, vocatione eos consolatur, de propinquo eis loquendo: etenim duo a societate decem seipsos separantes, propius stabant, seorsum domino loquentes; non tamen sicut prius pueros in medium ducens eos consolatur, sed a contrario inseruit, dicens scitis quia principes gentium dominantur eorum. Origenes in Matth..

Idest, non contenti tantum regere suos subiectos, sed violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui estis mei, non eunt haec: quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita, spiritualia autem in voluntate, sic et qui principes sunt spirituales, principatus eorum in dilectione subditorum debet esse positus, non in timore

corporali. Chrysostomus in Matth.. Ostendit autem in hoc, quod gentilium est primatus cupere; et sic gentium comparatione eorum animam aestuantem convertit.

Chrysostomus super Matth..

Et opus quidem desiderare bonum, bonum est, quia nostrae voluntatis est, et nostra est merces; primatum autem honoris concupiscere vanitas est: hoc enim consequi, iudicium Dei est; propter quod ex primatu honoris nescimus si mercedem iustitiae meremur.

Neque enim apostolus laudem habebit apud Deum quia apostolus fuit; sed si opus apostolatus sui bene implevit: nec apostolus pro merito suo antecedenti honoratus est ut esset apostolus; sed ad hoc ministerium aptus est iudicatus secundum motum animae suae. Primatus etiam fugientem se desiderat, et desiderantem se horret. Conversatio ergo melior desideranda est, non dignior gradus. Volens ergo dominus, duorum fratrum zebedaei et aliorum indignationem extinguere, introducit differentiam inter principes mundiales et ecclesiasticos, ostendens quia primatus in Christo nec ab aliquo appetendus est non habente, nec alteri invidendus est habenti; quia principes mundi ideo sunt ut dominantur minoribus suis, et eos servituti subiciant et expolient, et usque ad mortem eis utantur ad suam utilitatem et gloriam: principes autem ecclesiae fiunt, ut serviant minoribus suis, et ministrent eis quaecumque acceperunt a Christo; ut suas utilitates negligant, et illorum procurent, et mori non recusent pro salute inferiorum. Primatum ergo ecclesiae concupiscere neque iustum est, neque utile. Nullus sapiens vult ultro se subicere servituti et periculo tali, ut det rationem pro omni ecclesia; nisi forte qui non timet Dei iudicium, abutens primatu suo ecclesiastico saeculariter, ita ut convertat illum in saecularem.

Hieronymus. Denique sui proponit exemplum, ut si dicta parvipenderent, erubescerent ad opera; unde subdit sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Origenes in Matth..

Nam etsi Angeli et martha ministraverunt ei, tamen non ideo venit ut ministretur, sed ut ministret; et tantum crevit ministrans, ut impleretur quod sequitur: et daret animam suam redemptionem pro multis, scilicet qui crediderunt in eum: daret, inquam, in mortem. Sed quoniam solus erat inter mortuos liber et fortior omni potestate mortis, omnes sequi se volentes liberavit a morte. Ecclesiarum ergo principes imitari debent Christum accessibilem, et mulieribus loquentem, et pueris manus imponentem, et discipulis pedes lavantem; ut ipsi similiter faciant fratribus. Nos autem tales sumus ut etiam principum mundi excedere videamus superbiam, vel non intelligentes, vel contemntes mandatum Christi; et quaerimus sicut reges acies praecedentes, et terribiles nos et accessu difficiles maxime pauperibus exhibemus, nullam affabilitatem habentes, vel habere ad nos permittentes.

Chrysostomus in Matth..

Quantumcumque ergo te humiliaveris, non poteris tantum descendere quantum dominus tuus.

|#5 Lectio 5

Chrysostomus super Matth..

Sicut testimonium studiosi agricolae est messis fecunda, ita assidui doctoris est documentum ecclesia plena: unde et hic dicitur et egredientibus illis ab iericho, secuta est eum turba multa.

Neminem labor itineris impedivit, quia amor spiritualis fatigationem non sentit; neminem possessionum suarum recordatio retraxit, quia ingrediebantur in possessionem regni caelestis. Vere enim non habet super terram quod amet qui bonum caeleste in veritate gustaverit. Opportune autem oblatis sunt ante faciem Christi duo caeci, ut apertis oculis quasi testes virtutis ascenderent cum eo in ierusalem: unde sequitur et ecce duo caeci. Hi currentium strepitum audiebant, et personas non videbant, nihil solum habentes de toto corpore nisi vocem: et ideo, quia pedibus eum sequi non poterant, voce sequebantur: unde dicitur audierunt quia Jesus transiret, et clamaverunt dicentes: domine, miserere nostri, fili David. Augustinus de cons. Evang.. Hoc autem factum marcus commemorat; sed de uno caeco factum: quae ita solvitur quaestio: nam duorum caecorum quos matthaeus interposuit, unum fuisse in illa civitate famosissimum, ex hoc satis apparet quod et nomen eius et patris eius marcus commemoravit: barthimaeus enim timaei filius ex aliqua magna felicitate Deiectus notissimus fuit; qui non solum caecus, verum etiam mendicus sedebat.

Hinc est ergo quod ipsum solum voluit commemorare marcus, cuius illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas.

Lucas vero quamvis omnino eodem modo factum, tamen in alio caeco intelligendus est par commemorare miraculum. Ille quippe hoc factum dicit, cum appropinquaret iericho; alii cum egrederetur ab iericho.

Sequitur turba autem increpabat eos, ut tacerent. Chrysostomus super Matth..

Videbant enim sordidas vestes, et non considerabant conscientiae claritatem.

Ecce fatua sapientia hominum: existimant enim iniuriam pati magnos, si a pauperibus honorentur. Quis enim pauper ausus est divitem publice salutare? Hilarius.

Vel silentium non causa honoris exigunt; sed quod acerbe a caecis audiunt quod negabant, scilicet dominum esse David filium. Origenes in Matth..

Vel qui crediderant increpabant eos, ut non appellarent eum contemptibili nomine filium David, sed potius dicerent: fili Dei, miserere nostri. Hilarius. Inevitabantur autem magis vetiti, quam compescebantur: fides enim quando vetatur, magis accenditur; et ideo in periculis segura est, et in securitate periclitatur: unde sequitur at illi

magis clamabant dicentes: miserere nostri, fili David. Primo enim clamabant, quia caeci erant; secundo magis clamabant, quia vetabantur ad lumen accedere.

Chrysostomus in Matth..

Christus autem permittebat eos vetari, ut plus eorum desiderium appareret.

Hinc autem disce quoniam, etsi abiecti fuerimus, cum studio accedentes ad Deum, per nosipsos, assequemur quod petimus.

Sequitur et stetit Jesus, et vocavit eos, et ait: quid vultis ut faciam vobis? Hieronymus.

Ideo autem stetit Jesus, quia caeci quo pergerent ignorabant. Multae foveae erant in iericho, multae rupes et praerupta in profundum vergentia; idcirco dominus stat, ut venire possint. Origenes in Matth.. Vel Jesus non pertransit, sed stat, ut stante eo, non transfluat beneficium; sed quasi de fonte stante misericordia defluat usque ad eos. Hieronymus.

Vocari autem iubet, ne turbae prohibeant; et interrogat quid velint, ut ex responsione eorum, manifesta debilitas appareat, et virtus ex remedio cognoscatur.

Chrysostomus super Matth..

Vel interrogat propter fidem; ut dum caeci Christum filium Dei confitentur, confundantur videntes qui eum tantum hominem putant. Dominus quidem Christum vocaverant; et verum dixerant; sed dicentes filium David, dissipabant quod bene confessi sunt: nam abusive et homines domini dicuntur; vere autem nemo dominus, nisi Deus. Cum ergo dicunt domine, fili David, abusive Christum secundum hominem honorant; si autem solummodo dominum dicerent, Deitatem confiterentur; ideo interrogat: quid vultis? tunc illi iam non dixerunt: domine, fili David; sed tantum domine, sequitur enim dicunt illi: domine, ut aperiantur oculi nostri. Filius enim David caecos illuminare non potest, filius Dei potest. Quamdiu ergo dixerunt domine, fili David, suspensa est sanitas; mox autem ut dixerunt domine, infusa est sanitas: sequitur enim misertus autem eorum Jesus tetigit oculos eorum; et confestim viderunt. Tetigit autem ut homo carnaliter, sanavit ut Deus. Hieronymus. Praestat enim artifex quod natura non dederat; aut certe quod debilitas tulerat, misericordia donat. Chrysostomus in Matth..

Hi autem sicut ante donationem fuerunt perseverantes, ita et post donationem non fuerunt ingrati. Chrysostomus super Matth.. Bonum enim munus obtulerunt Christo sanati: sequitur enim et secuti sunt eum. Hoc enim Deus a te requirit secundum prophetam, sollicitum te ambulare cum domino Deo tuo.

Hieronymus. Qui ergo in iericho contracti sedebant, et clamare tantum noverant, postea sequuntur Jesum non tam pedibus quam virtutibus. Rabanus. Iericho autem, quae interpretatur luna, defectum nostrae mutabilitatis significat.

Origenes in Matth.. Mystice autem iericho intelligitur mundus, in quem Christus descendit. Qui autem sunt in iericho, exire nesciunt de sapientia mundi, nisi viderint non solum Jesum exeuntem de iericho, sed etiam discipulos eius.

Haec ergo videntes, secutae sunt eum turbae multae, mundum et mundana omnia contemnentes, ut Christo duce ascendant in ierusalem caelestem. Duos caecos possumus dicere Iudam et Israel, qui ante Christi adventum caeci fuerunt, quia non videbant verbum verum, quod erat in lege et prophetis; tamen sedentes secus viam legis et prophetarum, et secundum carnem tantum intelligentes, clamabant tantum ad eum qui factus est ex semine David secundum carnem. Hieronymus, vel duos caecos plerique Pharisaeos et sadducaeos intelligunt. Vel aliter. Duo caeci sedentes iuxta viam significant de utroque populo quosdam iam cohaerentes per fidem dispensationi temporali secundum quam Christus via est, et desiderantes illuminari; idest, aliquid de verbi aeternitate intelligere: quod transeunte domino impetrare cupiebant, idest, per meritum fidei, qua creditur filius Dei, et natus homo, et passus propter nos: per hanc enim dispensationem quasi transit Jesus, quia actio temporalis est. Oportebat autem ut tantum clamarent donec resistentis sibi turbae strepitum vincerent; idest, tam perseverando animum intenderent orando atque pulsando, quousque consuetudinem desideriorum carnalium (quae tamquam turba obstrepat cognitioni lucem veritatis aeternae videre conanti) vel ipsam hominum carnalium turbam, studia spiritualia impediens, fortissima intensione superarent.

Augustinus de verb. Dom..

Bonos enim christianos volentes facere praecepta Dei, christiani mali et tepidi prohibent; clamant tamen illi non deficientes: cum enim quisque christianus coeperit bene vivere mundumque contemnere, in ipsa sui novitate patitur reprehensores frigidus christianos; sed si perseveraverit, ipsi iam obsequuntur qui ante prohibebant. Augustinus de quaest. Evang..

Itaque audiens Jesus, qui ait: pulsanti aperietur, stans, eos tangit et illuminat: quia enim fides incarnationis temporalis ad aeterna intelligenda nos praeparat, transeunte Jesu admoniti sunt ut illuminarentur, et ab eo stante illuminati sunt: temporalia enim transeunt, aeterna stant. Chrysostomus super Matth..

Quidam interpretantur duos caecos gentiles: unum ex cham, alium ex Iaphet: qui secus viam sedebant, idest iuxta veritatem conversabantur, sed veritatem invenire non poterant; vel secundum rationem verbi consistentes, quia notitiam verbi nondum acceperant. Rabanus.

Agnita autem fama nominis Christi, participes eius fieri quaerebant. Contradicebant multi: primo Iudaei, ut in actibus legimus; Deinde etiam gentiles persecutione instabant: nec tamen eos qui erant ad vitam praeordinati, salute privare volebant.

Chrysostomus super Matth..

Consequenter autem gentium oculos mentis tetigit Jesus, dans eis gratiam spiritus sancti; quae illuminatae secutae sunt eum operibus bonis. Origenes in Matth.. Et nos ergo sedentes iuxta Scripturarum viam, et intelligentes in quibus caeci sumus, si ex affectu petierimus, tanget oculos animarum nostrarum, et recedet a mentibus nostris tenebra ignorantiae, ut eum in scientiae lumine sequamur, qui dedit nobis posse videre propter nihil aliud nisi ut eum sequamur.

|+21 Capitulus 21

#1 Lectio 1

Remigius. Narravit superius evangelista dominum egressum a Galilaea, et coepisse ascendere hierosolymam. Postquam ergo narravit quid in via gesserit, in incepta intentione perseverans dicit et cum appropinquasset hierosolymis, et venisset bethphage. Bethphage viculus fuit sacerdotum, situs in latere montis oliveti, distans uno milliario a ierusalem. Sacerdotes enim, qui per certos dies in templo deserviebant, completo officio vicis suae, illuc divertebant ad manendum: similiter et illi qui accipiebant officium, illuc divertebant: quia praeceptum fuit in lege, ut nullus diebus sabbatorum plus quam mille passus incederet. Origenes in Matth..

Unde et interpretatur bethphage, maxillarum domus: quoniam maxilla propria erat pars sacerdotum in lege.

Sequitur tunc Jesus misit duos discipulos.

Chrysostomus super Matth..

Non dixit discipulis: dicatis: dominus tuus his opus habet, vel dominus vester: ut intelligant, quia ipse sit solus dominus, non solum animalium, sed omnium hominum: nam et peccatores conditione quidem sui sunt, voluntate autem sua diaboli. Chrysostomus in Matth.. Neque parvum enim existimes quod factum est.

Quis enim suasit dominis iumentorum non velle contradicere, volentes silere, et concedere? et in hoc discipulos erudit quoniam poterat et Iudaeos prohibere, sed noluit; sed et docet ut quodcumque petitum fuerit darent. Si enim qui ignorabant Christum, ita concesserunt, multo magis discipulos convenit omnibus dare.

Quod autem dicitur et confestim dimittet eos, chrysostomus super Matth.: intelligendum est, quod animal postquam ingressum est in ierusalem, ad dominum suum remissum est a Christo.

Glossa. Vel dominus iumentorum confestim dimittet eos in domini servitio mancipandos. Adhibetur autem huic facto prophetae testimonium, ut appareat dominum omnia quae de ipso scripta erant, implevisse; sed invidia caecatos Scribas et Phariseos ea quae ipsi legebant intelligere noluisse: et ideo sequitur hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est per prophetam, scilicet zachariam.

Chrysostomus super Matth..

Sciens enim propheta malitiam Iudaeorum, quia contradicturi erant Christo ascendenti in templum, praemonuit, ut per hoc signum cognoscerent regem suum dicentem dicite filiae sion. Rabanus.

Filia sion historialiter dicitur ierusalem civitas, quae sita est in monte sion; mystice autem est ecclesia fidelium, pertinens ad supernam ierusalem. Chrysostomus super Matth.. Ecce ostendentis est verbum; idest, non carnali aspectu, sed spirituali intellectu opera virtutum eius aspiciat. Ante tempora quidem multa dicebat ecce, ut ostenderet quia ille de quo loquebatur, antequam nasceretur, iam erat rex tuus. Cum ergo videritis eum, nolite dicere: non habemus regem nisi caesarem. Venit tibi, si intellexeris, ut salvet te; si non intellexeris, venit contra te. Mansuetus, non ut propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur: unde non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens; nec ascendit super fervidum equum discordiae amatorem et litis; sed super asinam tranquillitatis et pacis amicam: unde sequitur sedens super asinam et pullum filium subiugalis. Augustinus de cons. Evang.. In hoc autem testimonio prophetico aliquanto diversa est evangelistarum locutio. Hoc enim matthaeus sic adhibet ut asinam dicat commemorasse prophetam: non autem ita se habet vel quod iohannes interponit, vel codices ecclesiasticae interpretationis LXX.

Cuius rei causa mihi videtur quod matthaeus Hebraea lingua perhibetur evangelium conscripsisse; manifestum est autem interpretationem illam quae dicitur LXX in nonnullis aliter se habere, quam inveniunt in Hebraeo qui eam linguam noverunt, et qui interpretati sunt singuli eosdem libros Hebraeos. Huius autem distantiae causa si quaeratur, nihil probabilius aestimo quam eos LXX illo spiritu interpretatos, quo et illa quae interpretabantur dicta fuerant, quod ex ipsa eorum mirabili, quae praedicatur, consensione firmatum est. Ergo et ipsi nonnulla in eloquio variando, et voluntati Dei, cuius verba erant, non credendo, nihil aliud demonstrare voluerunt quam hoc ipsum, quod in evangelistarum concordia, quadam diversitate narratur; qua nobis ostenditur non esse mendacium, si quisquam ita diverso modo aliquid narret, ut ab eius voluntate cui consentiendum est, non recedat; quod noscere in moribus utile est propter cavenda mendacia; et ipsi fidei, ne putemus quasi consecratis sonis ita muniri veritatem, tamquam Deus nobis, quemadmodum ipsam rem, sic verba quae propter illam sunt dicenda commendat; cum potius ita res sermonibus proferatur ut istos omnino quaerere non deberemus, si rem sine his nosse possemus, sicut illam novit Deus, et in eo Angeli eius.

Sequitur euntes autem discipuli fecerunt sicut praecepit illis Jesus, et adduxerunt asinum et pullum. Ceteri autem evangelistae de asina tacent. Non deberet autem permovere lectorem nec si matthaeus de pullo tacuisset, sicut illi de asina tacuerunt: quanto minus moveri oportet, quia unus ita commemoravit asinam, de qua ceteri tacuerunt, ut tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt? ubi enim utrumque potest intelligi factum, nulla repugnantia est, nec si alius aliud commemoraret: quanto minus ubi unus unum, alius utrumque? sequitur et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt.

Hieronymus. Sed videtur quod super utrumque animal in parvo itineris spatio dominus sedere nequiverit: ergo cum historia aut impossibilitatem habeat aut turpitudinem, ad altiora transmittimur, idest ad mysticum sensum. Remigius.

Licet potuerit fieri ut super utrumque animal dominus sederit. Chrysostomus in Matth.. Mihi autem videtur quod non propter mysterium solum super asinam sedit, sed et mensuram nobis sapientiae tribuens: demonstrat scilicet quod non super equos ferri necesse est, sed sufficit asino uti, et eo quod necessitatis est, esse contentum. Interroga autem Iudaeos: quis rex super asinam delatus intravit hierosolimam? sed non utique alium habent dicere, nisi istum solum.

Hieronymus. Turbae ergo quae egressae fuerant de iericho, et secutae salvatorem, supposuerunt vestimenta sua, et straverunt viam ramis arborum: et ideo sequitur plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via pedibus asini, necubi offendat in lapidem, nec calcet spinam, nec labatur in foveam.

Sequitur alii autem caedebant ramos de arboribus, et sternebant in via: de arboribus scilicet fructiferis, quibus mons oliveti consitus est. Cumque opere cuncta fecissent, vocis quoque tribuunt testimonium: unde sequitur turbae autem quae praecedebant et quae sequebantur, clamabant dicentes: hosanna filio David.

Quid autem significet hosanna, nunc perstringam breviter. In Psalmo 117, qui manifeste de adventu salvatoris scriptus est, inter cetera hoc quoque legimus: o domine, salvum me fac, o domine, bene prosperare. Benedictus qui venturus es in nomine domini. Pro eo quod in LXX habetur interpretibus, o kyrie soston di, idest: o domine, salvum fac, in Hebraeo legimus: Anna, iehova, hosi Anna, quod manifestius interpretatus est symmachus dicens: obsecro, domine, salva, obsecro. Nemo ergo putet ex duobus verbis, Graeco scilicet et Hebraeo, sermonem esse compositum; sed totum Hebraicum est. Remigius. Et est compositum ex integro et corrupto. Hosi enim Latine dicitur salva, sive salvifica; Anna vero apud illos interiectio est obsecrantis: nam sicut apud illos ab obsecrante dicitur Anna, sic apud Latinos dicitur heu.

Hieronymus. Significavit enim quod adventus Christi salus mundi sit; unde sequitur benedictus qui venit in nomine domini. Salvatore quoque idipsum in evangelio comprobante: ego, inquit, veni in nomine patris mei. Remigius.

Quia scilicet in omnibus bonis operibus non suam, sed patris gloriam quaesivit.

Glossa. Et sensus est: benedictus, idest gloriosus sit, qui venit, idest incarnatus est, in nomine domini, idest patris, eum glorificando. Iterum repetunt: hosanna, idest salva, obsecro; et determinant ubi se vellent salvari, in altissimis, idest in caelestibus, non in terrenis. Vel per hoc quod iungitur hosanna, idest salus in excelsis, perspicue ostenditur quod adventus Christi non tantum hominis salus, sed totius mundi sit, terrena iungens caelestibus.

Hieronymus. Vel humanam quidem Christi dispensationem laudant in eo quod dicebant hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine domini; restitutionem autem eius in sancta, in eo quod dicebant: hosanna in excelsis. Chrysostomus super Matth..

Hosanna etiam quidam interpretantur gloriam, alii vero redemptionem: nam et gloria illi debetur, et redemptio illi convenit qui omnes redemit. Hilarius in Matth.. Laudationis enim verba, redemptionis in eo expriment potestatem; filium autem David nuncupant, in quo agnoscerent aeterni regni hereditatem.

Chrysostomus in Matth..

Nunquam antea dominus sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum virentia circa se ornamenta constituit, nisi modo quando ierusalem ut pateretur ascendit. Excitavit enim videntes ut facerent quod prius volebant: ergo potestas eis data est, non mutata voluntas.

Hieronymus. Mystice autem appropinquat dominus hierosolymis egrediens de iericho, turbis inde eductis quamplurimis, quia magnus magnis ditatus mentibus salute credentium rediens, ingredi cupit urbem pacis, et locum visionis Dei. Et venit bethphage, idest ad domum maxillarum, et confessionis portabat typum; et erat situs in monte oliveti, ubi est lumen scientiae, laborum et dolorum requies.

Per castellum enim, quod contra apostolos erat, mundus iste designatur: contra apostolos enim erat, nec lumen doctrinarum volebat accipere. Remigius. Dominus ergo de monte oliveti discipulos ad castellum misit, quia de primitiva ecclesia praedicatores in mundum direxit. Duos quippe misit propter duos ordines praedicatorum, quod manifestat apostolus dicens: qui operatus est Petro in apostolatatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes, sive quia duo sunt praecepta caritatis, sive propter duo testamenta, sive propter litteram et spiritum. Hieronymus.

Sive propter theoreticam et practicam, idest scientiam et opera. Asina autem ista quae subiugalis fuit, et edomita, et iugum legis traxerat, synagoga intelligitur. Pullus asinae lascivus et liber, gentium populus: Iudaea enim secundum Deum mater est gentium. Rabanus.

Unde matthaeus solus, qui Iudaeis evangelium scripsit, asinam domino refert adductam, ut eidem etiam genti Hebraeae, si poeniteat, non desperandam monstret esse salutem.

Chrysostomus super Matth..

Propter quasdam autem similitudines, animalibus assimilati sunt homines, Dei filium non cognoscentes. Est enim animal immundum, et prae ceteris pene iumentis magis irrationale et stultum et infirmum et ignobile et oneriferum. Sic fuerunt homines ante Christi adventum, passionibus diversis immundi, irrationabiles, verbi ratione carentes, stulti propter Dei contemptum, infirmi secundum animam; ignobiles, quia obliti generationis caelestis, facti fuerunt servi passionum et Daemonum; oneriferi, quia sufferebant sarcinam erroris a Daemonibus vel Pharisaeis impositam. Ligata autem erat asina, idest diabolici erroris vinculo impedita, ut non haberet libertatem eundi quo vellet: nam antequam peccemus, liberum habemus arbitrium sequi voluntatem diaboli an non; quod si semel peccantes obligaverimus nos operibus eius, iam nostra virtute evadere non possumus; sed sicut navis fracto gubernaculo illuc ducitur ubi tempestas voluerit, sic et homo divinae auxilio gratiae perditio per peccatum, non quod vult agit, sed quod diabolus vult.

Et nisi Deus valida manu misericordiae suae solverit eum, usque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit: et ideo dicit discipulis solvite, scilicet per doctrinam vestram, et per miracula vestra; quia omnes Iudaei et gentes per apostolos sunt liberati; et adducite mihi, idest, ad gloriam meam illos convertite. Origenes in Matth.. Unde et ascendens in caelum iussit discipulis suis ut solverent peccatores, dans eis spiritum sanctum. Absoluti autem et proficientes, et nutriti verbi divinitate, digni habentur remitti in locum ex quo erant assumpti, non iam ad opera priora, sed ut praedicarent eis filium Dei; et hoc est quod significat dicens et confestim dimittet eos.

Hilarius in Matth.. Vel per asinam et pullum duplex vocatio ex gentibus ostenditur. Erant enim Samaritani sub quadam observantiae suae consuetudine servientes, qui scilicet significantur per asinam; erant etiam indomitae gentes et feroces, qui scilicet significantur per pullum. Igitur duo mittuntur, ut solvant ligatos erroris vinculis: per Philippum enim Samaria credidit, per Petrum Cornelius Christo, tamquam primitiae gentium, adductus est. Remigius. Sicut autem tunc dictum est apostolis si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, sic nunc praedicatoribus est praeceptum, ut si aliquid adversitatis obstiterit, a praedicando non cessarent. Hieronymus.

Vestis autem apostolica quae iumento superponitur, vel doctrina virtutum, vel discretio Scripturarum intelligi potest, sive ecclesiasticorum dogmatum veritates; quibus nisi anima instructa fuerit et ornata, sessorem habere dominum non meretur.

Remigius. Dominus autem super asellum sedens, hierosolymam tendit; quia praesidens sanctae ecclesiae, vel animae fideli, et eam in hoc saeculo regit, et post hanc vitam ad visionem caelestis patriae introducit.

Apostoli autem et ceteri doctores vestimenta posuerunt super asinam: quia gloriam quam acceperunt a Christo gentibus dederunt. Turba autem vestimenta sternerat in via: quia credentes ex circumcisione, gloriam quam habebant ex lege, contemnebant. Ramos autem de arboribus praecidebant: quia ex prophetis acceperunt exempla de Christo, quasi de arboribus virentibus. Vel turba, quae vestimenta stravit in via, significat martyres, qui vestimenta sua, idest corpora, quae tegumenta sunt animarum, pro Christo ad martyrium tradiderunt. Vel significantur illi qui corpora sua per abstinentiam domant.

Illi autem ramos arborum praecidunt qui dicta et exempla sanctorum patrum quaerunt ad suam, vel filiorum salutem.

Hieronymus. Quod autem ait turbae autem quae praecedebant, et quae sequebantur, utrumque populum ostendit, et qui ante evangelium, et qui post evangelium domino crediderunt, consona Jesum confessionis voce laudare. Chrysostomus super Matth.. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamaverunt; hi autem laudantes clamant de adventu Christi iam adimpleto.

#2 Lectio 2

Hieronymus. Introente Jesu cum turba, tota hierosolymorum civitas commovetur, mirans frequentiam, nesciens virtutem: unde dicitur et cum intrasset hierosolymam, commota est universa civitas, dicens: quis est hic? chrysostomus super Matth.. Merito autem commovebantur videntes rem mirabilem.

Homo laudabatur quasi Deus, sed Deus laudabatur in homine. Puto autem quod nec ipsi qui laudabant, sciebant quid laudabant; sed spiritus subito ingressus in eos, veritatis verba fundebat.

Origenes in Matth.. Sed et quando intravit Jesus hierosolymam veram, admirantes virtutes caelestes, dicebant: quis est iste rex gloriae? Hieronymus. Aliis autem vel ambigentibus vel interrogantibus, nisi plebecula confitetur: unde sequitur populi autem dicebant: hic est Jesus propheta a Nazareth Galilaeae.

A minoribus incipiunt, ut ad maiora perveniant. Prophetam enim dicunt quem Moyses sui similem dixerat esse venturum, et qui proprie apud Graecos scribitur cum tu arthru martyria, idest cum articuli testimonio.

A Nazareth autem Galilaeae, quia ibi educatus fuerat, ut flos campi nutrireretur in flore virtutum. Rabanus. Notandum autem, quod hic introitus eius in ierusalem fuit ante quinque dies Paschae.

Narrat enim iohannes, quod ante sex dies Paschae venerit in bethaniam, et in crastinum asino sedens venerit in ierusalem; ubi notanda est concordia non solum in rebus, sed etiam in temporibus veteris et novi testamenti.

Decima enim die mensis primi, agnus qui in Pascha immolaretur, domum introduci iussus est: quia et dominus decima die eiusdem mensis, hoc est ante quinque dies Paschae, civitatem, in qua pateretur, erat ingressurus.

Sequitur et intravit Jesus in templum Dei. Chrysostomus super Matth..

Hoc erat proprium boni filii ut ad domum curreret patris, et illi honorem redderet; et tu imitator Christi factus, cum ingressus fueris in aliquam civitatem, primo ad ecclesiam curras. Hoc etiam erat boni medici ut ingressus ad infirmam civitatem salvandam, primum ad originem passionis intenderet: nam sicut de templo omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit: si enim sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, tota fides marcida est: sicut enim cum videris arborem pallentibus foliis, intelligis quia vitium habet in radice; sic cum videris populum indisciplinatum, sine dubio cognosce quia sacerdotium eius non est sanum.

Sequitur et eiciebat omnes vendentes et ementes. Hieronymus. Sciendum quidem est, quod iuxta mandata legis in venerabili toto orbe templo domini, et de cunctis pene regionibus Iudaeorum illuc populo conflente, innumerabiles immolabantur hostiae, maxime festis diebus, taurorum, arietum, hircorum; pauperibus, ne absque sacrificio essent, pullos columbarum et turtures offerentibus. Accidebat autem ut qui de longe venerant, victimas non haberent.

Excogitaverunt igitur sacerdotes quomodo praedam de populo facerent; et omnia animalia quibus opus erat ad sacrificia, venderent; et ut venderent non habentibus, et ut ipsi rursus empta susciperent. Hanc ergo stropham, idest fraudem se in diversa vertentem, crebro venientium inopia dissipabat, qui indigebant sumptibus, et non solum hostias non habebant, sed nec unde emerent. Posuerunt itaque nummularios, qui mutuam sub cautione darent pecuniam. Sed quia erat lege praeceptum ut nemo usuras acciperet, et prodesse non poterat pecunia fenerata, quae commodi nihil haberet, et interdum perderet sortem, excogitaverunt et aliam technam, idest artem, ut pro nummulariis collibystas facerent, cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba dicuntur apud illos, quae nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula; verbi gratia, frixi ciceris, uvarumque passarum, et poma diversi generis. Igitur quia usuras accipere non poterant, collibystae pro usuris accipiebant varias species; ut quae in nummo non licebant, in his rebus exigerent, quae nummis coemuntur: quasi non hoc ipsum ezechiel praedicaverit dicens: usuram et superabundantiam non accipietis.

Istiusmodi dominus cernens in domo patris, negotiationem seu latrocinium, ardore spiritus concitatus, tantam hominum multitudinem eiecit de templo. Origenes in Matth.. In quo non debent vendere et emere, sed orationibus tantum vacare qui congregantur, quasi in domo orationis: unde sequitur et dicit eis: scriptum est: domus mea domus orationis vocabitur. Augustinus in regula.

Nemo ergo in oratorio aliquid agat nisi ad quod factum est, unde et nomen accepit.

Sequitur vos autem fecistis illam speluncam latronum. Hieronymus. Latro enim est, et templum Dei in latronum convertit speluncam, qui lucra de religione sectatur.

Mihi autem inter omnia signa quae fecit dominus, hoc videtur esse mirabilius, quod unus homo, et illo tempore contemptibilis, intantum ut postea crucifigeretur, Scribis et Phariseis contra se saevientibus et videtibus lucra sua destrui, potuerit ad unius flagelli verbera tantam eicere multitudinem. Igneum enim quiddam atque sidereum radiabat ex oculis eius, et divinitatis maiestas lucebat in facie. Augustinus de cons. Evang.. Manifestum est, hoc non semel, sed iterum a domino esse factum; sed primum commemoratum est a iohanne, hoc autem ultimum a ceteris tribus. Chrysostomus in Matth..

In quo maior est accusatio Iudaeorum: quoniam cum bis hoc idem fecisset, morabantur tamen in sua dementia.

Origenes in Matth..

Mystice autem templum Dei est ecclesia Christi. Sunt autem multi in ea non, sicut decet, viventes spiritualiter, sed secundum carnem militant; qui domum orationis de lapidibus vivis constructam, faciunt speluncam esse latronum actibus suis. Si autem oportet tres species eiectas a templo cautius exponere, possumus dicere: quicumque in populo christiano ad nihil aliud vacant, nisi circa emptiones et venditiones, rarius autem in orationibus permanent, vel in aliis actibus rectis, ipsi sunt vendentes et ementes in templo Dei. Diaconi qui non bene tractant ecclesiarum pecunias et divites fiunt de rebus pauperum, ipsi sunt nummularii, pecuniarum mensas habentes, quas Christus evertit. Quod autem mensis ecclesiasticarum pecuniarum diaconi praesint, docemur in actibus apostolorum. Episcopi autem qui tradunt ecclesias quibus non oportet, ipsi sunt qui vendunt columbas, idest gratiam spiritus sancti, quorum cathedras Christus evertit. Hieronymus.

Iuxta simplicem enim intelligentiam, columbae non erant in cathedris, sed in caveis; nisi forte columbarum institores sedebant in cathedris: quod absurdum est, quia in cathedris magistrorum magis dignitas indicatur; quae ad nihilum redigitur, cum mixta fuerit lucris. Observa etiam propter avaritiam sacerdotum, altaria Dei, nummulariorum mensas appellari. Quod autem de ecclesiis diximus, unusquisque de se intelligat: dicit enim apostolus: vos estis templum Dei. Non sit ergo in domo pectoris vestri negotiatio, non donorum cupiditas, ne ingrediatur Jesus iratus et rigidus, et non aliter mundet templum suum nisi flagello adhibito, ut de spelunca latronum domum faciat orationum. Origenes in Matth.. Vel in secundo adventu eiciet, vel evertet quos invenerit in templo Dei indignos. Chrysostomus super Matth.. Ideo etiam nummulariorum mensas evertit: quod significat quod in templo Dei non debent esse nummi, nisi spirituales, qui Dei habent imaginem, non qui portant imaginem terrenam. Cathedras vendentium columbas evertit, loquens ipso facto: quid faciunt in templo multae columbae

venales, ex quo una columba gratuita descendit in templum corporis mei? quod autem verbis turbae clamaverunt, dominus factis ostendit: unde sequitur et accesserunt ad eum caeci et claudi in templo, et sanavit eos. Origenes in Matth.. In templo enim Dei, idest in ecclesia, non sunt omnes videntes, neque recte ambulantes; sed qui ex eis intelligunt quia nullus est opus nisi Christi ut sanentur, accedentes ad verbum Dei sanantur. Remigius.

Quod autem in templo sanantur, significat quod homines non nisi in ecclesia sanari possunt, cui data est potestas ligandi atque solvendi. Hieronymus. Nisi autem mensas nummulariorum subvertisset cathedrasque columbas vendentium, caeci et claudi lucem pristinam et concitum gradum in templo non meruissent recipere.

Chrysostomus in Matth..

Principes autem sacerdotum neque ita persuadebantur, sed ex reliquis miraculis et praeconiis puerorum eum extollentibus indignabantur; unde sequitur videntes principes sacerdotum. Hieronymus. Cum enim manum non audeant in eum inicere sacerdotes, tantum opera calumniantur, et testimonium populi atque puerorum qui clamabant: hosanna filio David; benedictus qui venit in nomine domini: quod videlicet hoc non dicitur nisi soli filio Dei. Videant ergo episcopi, et quilibet sancti homines, cum quanto periculo dici sibi ista patiantur, si vero domino, cui dicebatur, quia nondum solida erat credentium fides, pro crimine impingitur. Chrysostomus super Matth.. Sicut autem columna si modicum obliquata fuerit, accepto pondere amplius vadit in latus, sic et cor hominis cum perversum fuerit, si alicuius viri iusti opera videat vel audiat, non confirmatur, sed magis ad invidiam concitatur. Hoc modo sacerdotes concitati sunt contra Christum, dicentes audis quid isti dicunt? Hieronymus.

Sed Christi responsio moderata fuit.

Non dixit quod Scribae audire cupiebant: bene faciunt pueri, ut mihi testimonium perhibeant: nec rursus: errant, pueri sunt, debetis aetati ignoscere: sed profert exemplum de octavo Psalmo, ut, tacente domino, testimonium Scripturarum puerorum dicta firmaret: unde sequitur Jesus autem dicit eis: utique. Nunquam legistis, etc.. Chrysostomus super Matth..

Tamquam si dicat: esto, mea culpa est, quia isti clamant. Numquid mea culpa est, quia ante tot millia annorum hoc futurum propheta praedixit? infantes autem et lactentes nec intelligere aliquem nec laudare possunt. Dicuntur ergo infantes non aetate, sed simplicitate cordis: lactentes autem, quoniam quasi lactis suavitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabant. Lac enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, et ad fidem molliter invitant. Panis autem est doctrina perfectae iustitiae; quam accipere non possunt nisi exercitati sensus circa res spirituales.

Chrysostomus in Matth..

Hoc autem et typus gentium erat, et apostolis non parva consolatio: ut enim non angustiarentur qualiter idiotae existentes possent praedicare, praevientes pueri eorum eiecerunt timorem: quoniam scilicet dabit eis sermonem qui hos fecit laudem cantare. Hoc etiam miraculum significat quod Christus conditor erat naturae: quia pueri significativa loquebantur, et prophetis consona; viri autem insipientia et insania plena.

#3 Lectio 3

Chrysostomus super Matth..

Malum hominem melius locum dando potest aliquis vincere quam respondendo: quia malitia non instruitur sermonibus, sed excitatur: et ideo dominus recedendo compescere studuit quos respondendo non compescuit: unde dicitur et relictis illis, abiit foras extra civitatem in bethaniam. Hieronymus hinc autem intelligendum est quod dominus tantae fuerit paupertatis, et ita nulli adulatus sit, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullam invenerit mansionem; sed in vico parvulo apud Lazarum sororesque eius habitaret; eorum quippe viculus bethania est; unde sequitur ibique mansit. Chrysostomus super Matth.. Ut scilicet ibi maneret corporaliter ubi et spiritualiter repausabat: nam sanctorum virorum est quod non gaudent ubi epulae largae sunt, sed ubi sanctitas floret.

Hieronymus. Discussis autem noctis tenebris, cum in civitatem reverteretur dominus esuriit: unde sequitur mane autem revertens in civitatem, esuriit, veritatem scilicet humanae carnis ostendens.

Chrysostomus super Matth..

Quando enim concessit carni quod proprium erat pati, tunc demonstrat eius passionem.

Rabanus. Nota autem maiorem studiosi operatoris affectum, dum dicitur mane revertisse in civitatem, ut praedicaret, et ut aliquos Deo patri acquireret.

Hieronymus. Dominus autem passurus in populis, et baiulaturus scandalum crucis, voluit discipulorum animos signi anticipatione firmare: unde sequitur et videns arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea nisi folia tantum.

Chrysostomus in Matth.. Non propter hoc veniebat quia esuriebat, sed propter discipulos: quia enim ubique benefaciebat, nullum autem puniebat, oportebat et punitricis eius virtutis demonstrationem tribuere. Noluit autem in hominibus hoc ostendere, sed in planta. Hilarius in Matth.. Et in hoc quidem bonitatis dominicae argumentum reperimus: nam ubi afferre voluit procuratae per se salutis exemplum, virtutis suae potestatem in humanis corporibus exercuit, spem futurorum et animae salutem, curis praesentium aegritudinum commendans; nunc

vero, ubi in contumaces formam severitatis constituebat, futuri speciem damno arboris indicavit: unde sequitur et ait illi: numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Hieronymus.

Vel in saeculum, utrumque enim eona, Graecus sermo significat. Chrysostomus in Matth.. Suspicionis autem discipulorum erat existimare propter hoc eam esse maledictam, quia non habebat fructum: cur igitur maledicta est? discipulorum gratia, ut discant quoniam poterat siccare eos qui crucifixerunt eum; unde sequitur et arefacta est continuo ficulnea. Ideo autem non in alia planta, sed in omnium humidissima miraculum hoc fecit, ut et hinc maius hoc miraculum appareat. Cum autem in plantis vel in brutis fit aliquid tale, non quaeras qualiter iuste siccata est ficus, si tempus non erat (hoc enim quaerere est ultimae dementiae, quia scilicet in talibus non invenitur culpa et poena): sed miraculum inspicere, et admirare miraculi factorem; unde sequitur et videntes discipuli mirati sunt, dicentes: quomodo continuo aruit? Glossa. Non facit creator iniuriam possidenti; sed creatura suo arbitrio ad utilitatem aliorum mutatur.

Chrysostomus in Matth..

Et ut discas quoniam propter eos hoc factum est, scilicet ut ad confitendum eos erigat, audi quid Deinceps dicatur: sequitur enim respondens autem Jesus ait illis: amen dico vobis, si habueritis fidem.

Hieronymus. Latrant contra nos gentilium canes, asserentes apostolos non habuisse fidem, quia montes transferre non potuerunt.

Quibus respondemus multa facta esse signa a domino quae scripta non sunt: igitur et haec credimus fecisse apostolos; sed ideo scripta non esse ne infidelibus contradicendi maior daretur occasio: alioquin interrogemus eos, utrum credant his signis quae scripta narrantur, an non? et cum incredulos viderimus, consequenter probabimus, nec maioribus eos credituros fuisse qui minoribus non crediderunt. Chrysostomus.

Hoc autem quod dominus dicit, orationi adscribit et fidei: unde iterum dicit omnia quaecumque petieritis in oratione credentes accipietis: discipuli enim Christi, nihil eorum quae non oportet petunt: et quasi credentes magistro, nihil aliud petunt nisi magna et caelestia. Rabanus. Quotiescumque autem petentes non exaudimur, ideo fit quia vel contra auxilium nostrae salutis petimus, vel quia eorum pro quibus petimus, perversitas ne impetremus obsistit; vel in futurum petitionis nostrae differtur effectus, ut desideria crescant, et perfectius capiant gaudia quae requiruntur.

Augustinus de cons. Evang..

Considerandum autem, quod miratos esse discipulos de hoc quod arbor aruerat, et eis dominum respondisse quod dictum est de fide, non ipso secundo die quo maledixerit arbori, sed tertio die marcus dicit: ipso quippe die secundo commemoravit marcus de templo eiectos vendentes, quod primo die factum praetermiserat; ipso ergo secundo die dicit, facta vespera, egressum de civitate; et cum mane transirent, vidisse discipulos mane factam ficum aridam. Matthaeus autem sic loquitur tamquam secundo die hoc totum sit factum; unde intelligitur quod cum matthaeus dixisset arefacta est continuo ficulnea, praetermissis ceteris ad secundam diem pertinentibus, adiunxit statim et videntes discipuli admirati sunt; ita tamen quod alio die viderit dominus ficulneam, et alio die discipuli mirati sunt: intelligitur enim non tunc aruisse quando viderunt arefactam, sed continuo quando maledicta est: non enim arescentem, sed penitus arefactam viderunt, ac sic eam continuo in verbo domini aruisse intellexerunt.

Origenes in Matth.. Mystice autem relinquens dominus principes et Scribas, factus est extra ierusalem terrenam, quae ideo cecidit. Venit autem in bethaniam ad domum obedientiae, idest ecclesiam: ubi cum requievisset post principium constituendi ecclesiam, revertitur in civitatem quam Paulo ante reliquerat, et revertens esuriit. Chrysostomus super Matth.. Si autem quasi homo esurisset cibum carnalem, nunquam mane esurisset: sed mane esurit qui aliorum esurit salutem. Hieronymus. Arborem autem quam vidit in via, intelligimus synagogam, quae iuxta viam erat: quia legem habebat, non tamen credebat in viam, idest in Christum. Hilarius in Matth.. Quae ficus arbori comparatur, quia credentes primi ex Israel apostoli crasso modo, ceteros resurrectionis gloria et tempore anteibunt. Chrysostomus super Matth.. Ficus etiam propter multitudinem granorum sub uno cortice, est quasi congregatio multorum fidelium. Nihil autem invenit in ea nisi folia tantum, idest traditiones pharisaicas, iactationem legis absque fructibus veritatis.

Origenes in Matth.. Et quoniam arbor illa erat figuraliter animam habens, quasi audienti dicit nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: ideo infructuosa est synagoga Iudaeorum; et hoc erit usque ad consummationem saeculi, donec intraverit gentium multitudo; et aruit ficulnea, adhuc peregrinante in hac vita Christo, et videntes discipuli oculis spiritualibus mysterium fidei siccatae, mirati sunt; sed et discipuli Christi fideles, et non haesitantes, relinquentes eam, siccam faciunt, cum vitalis virtus transierit ab eis ad gentes; sed et a singulis qui adducuntur ad fidem, tollitur mons ille Satanias et mittitur in mare, idest in abyssum.

Chrysostomus super Matth..

Vel in mare, idest in istum mundum, ubi sunt aquae salsae, idest populi iniqui.

Rabanus. Exclusionem enim suam ab electis amplius saeviendo vindicat in reprobis.

Augustinus de quaest. Evang..

Vel hoc sibi servus Dei dicere debet de monte superbiae, ut eam a se repellat: vel quia per eos evangelium praedicatum est, ipse dominus, qui mons appellatus est, a Iudaeis in gentes tamquam in mare iacitur. Origenes. Omnis etiam qui obedit verbo Dei, bethania est, et requiescit Christus in eo: malos quidem et peccatores reliquit;

quando autem fuerit apud iustos, fit et apud alios post illos et cum illis: non enim dicitur quod relinquens bethaniam venit in civitatem. Esurit autem semper dominus in iustis, volens manducare fructum spiritus sancti in eis, qui sunt caritas, gaudium et pax. Erat autem secus viam haec ficus quae folia tantum habuit sine fructu. Chrysostomus super Matth.. Idest iuxta mundum: si enim homo iuxta mundum vixerit, non potest in se fructum iustitiae tenere. Origenes.

Si autem venerit dominus in tentationibus, fructum requirens, et inventus fuerit aliquis nihil iustitiae habens, nisi professionem tantummodo fidei, quod est folia sine fructu: mox exsiccatur, hoc ipsum etiam quod videtur fidelis amittens; sed et unusquisque discipulorum ficum arescere facit, manifestum faciens, eum esse vacuum a Christo: sicut Petrus dixit ad simonem: cor tuum non est rectum coram Deo. Melius est enim fallacem ficum, quae vivere aestimatur, non autem fructificet, siccari verbis discipulorum Christi, et fieri manifestam, quam ut furetur per figmentum innocentium corda. Est autem et in unoquoque infideli mons secundum mensuram infidelitatis suae, qui verbis discipulorum Christi tollitur.

#4 Lectio 4

Chrysostomus super Matth..

Quia viderant sacerdotes Christum cum magna gloria introentem in templum, invidia torquebantur. Itaque non sufferentes in pectore suo invidiae stimulantis ardorem, prorumpunt in vocem; unde dicitur et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes: in qua potestate haec facis? chrysostomus in Matth.. Quia enim signis detrahere non habebant, ex his quae inhibebantur in templo vendere, afferunt reprehensionem; ac si dicerent: numquid magistralem suscepisti thronum? sacerdos consecratus es, quoniam tantam demonstrasti potestatem? chrysostomus super Matth.. Per hoc autem quod subdunt aut quis dedit tibi hanc potestatem? ostendunt multas esse personas quae dant hominibus potestatem, sive corporalem, sive etiam spiritualem; quasi dicerent: de sacerdotali familia genitus non es; senatus tibi hoc non concessit; caesar non donavit. Si autem credidissent quia omnis potestas ex Deo est, nunquam interrogassent: quis dedit tibi hanc potestatem? omnis enim homo secundum se aestimat alterum: fornicarius neminem aestimat castum; castus non facile de fornicario suspicatur; sic qui non est ex Deo sacerdos, nullius sacerdotium putat ex Deo.

Hieronymus. Vel his verbis eandem quam supra calumniam struunt, quando dixerunt: in beelzebub principe Daemoniorum eicit Daemonia. Quando enim dicunt in qua potestate haec facis? dubitant de Dei potestate, et subintelligi volunt, diaboli esse quod faciat. Addentes quoque quis tibi dedit hanc potestatem? manifestissime Dei filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere.

Poterat autem dominus aperta responsione tentatorum calumniam confutare; sed prudenter interrogavit, ut suo ipsi vel silentio vel scientia condemnarentur: unde sequitur respondens Jesus dixit eis: interrogabo vos et ego unum sermonem. Chrysostomus super Matth.. Non quidem ut respondentes audiant, sed ut impediti non interrogent: quia ipse praeceperat: nolite sanctum dare canibus.

Deinde etiam si dixisset, nihil proficeret: quia non potest sentire quae lucis sunt tenebrosa voluntas: interrogantem enim oportet docere, tentantem autem rationabili percussione confundere, non autem ei virtutem mysterii publicare.

Dominus ergo simplici interrogationi laqueum ponit in sua interrogatione; et quia eum vitare non poterant, subdit quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio. Est autem interrogatio talis: baptismus ioannis unde erat? ex caelo, an ex hominibus? Augustinus super Ioan.. Accepit quidem ioannes ut baptizare posset ab eo quem postmodum baptizavit; baptismus autem quem accepit, baptismus ioannis hic dicitur. Solus tale donum accepit: nullus ante ipsum iustorum, nullus post ipsum accepit baptismum, qui baptismus diceretur ipsius. Venit enim ioannes baptizare in aqua poenitentiae, viam domino praeparando, non interius mundando, quod purus homo non potest.

Hieronymus. Ipsi autem sacerdotes quid in sua malitia pertractaverint, ostenditur cum subditur at illi cogitabant inter se.

Si enim respondissent baptismum ioannis esse de caelo, consequens erat responsio: quare ergo non estis baptizati a iohanne? si autem dicere voluissent humana deceptione compositum et nihil habere divinum, seditionem populi formidabant.

Omnes enim congregatae multitudines, ioannis receperant baptismum, et sic habebant eum ut prophetam. Respondit itaque impiissima factio, et humilitatis verbo, quo nescire se diceret, versa est ad insidias cooperiendas: unde sequitur et respondentes iesu, dixerunt: nescimus.

In hoc quod nescire se responderant, mentiti sunt: consequens ergo erat iuxta responsionem eorum, dominum quoque dicere: nec ego scio. Sed mentiri veritas non potest; sequitur enim ait illis et ipse: nec ego dico vobis in qua potestate haec facio. Ex quo ostendit et illos scire, sed respondisse nolle: et se nosse, et ideo non dicere, quia illi quod sciant taceant.

Origenes in Matth.. Sed dicit aliquis contra hoc, quia ridiculum erat interrogare in qua potestate haec faceret Jesus: nec enim poterat fieri ut responderet quia in potestate diaboli faceret; sed nec ipse responderet quod erat verum, quoniam in potestate propria facit. Si quis autem dicat, quoniam interrogabant principes ut illum

terrerent, ut puta, si facit aliquis quod nobis non placet in nostris, dicimus ei: quis te iussit hoc facere? eum terrentes ut recedat ab actu: sed quid est quod et Christus ita respondit: dicite mihi vos hoc, et ego vobis dicam in qua potestate haec facio? forte ergo sic intelligitur hic locus. Generaliter quidem sunt duae potestates diversae: una ex parte Dei, altera ex parte diaboli: specialiter autem sunt plures; non enim una potestas omnibus prophetis facientibus signa cooperabatur; sed alia istis, alia illis; et ad res forsitan inferiores inferior, ad res autem eminentiores eminentior. Principes autem sacerdotum videbant Jesum multa prodigia facientem; et ideo potestatis sibi cooperantis speciem et proprietatem volebant audire a Christo. Alii quidem qui signa fecerunt, in primis quidem in ista potestate fecerunt; proficientes autem in alia potestate maiori; tamen salvator universa fecit in una potestate, quam accepit a patre. Quoniam autem non erant digni talia audire mysteria, propterea non dat eis responsum, sed contra interrogat. Rabanus. Ob duas enim causas scientia veritatis est occultanda quaerentibus: cum scilicet is qui quaerit aut minus capax est ad intelligendum, aut odio vel contemptu veritatis indignus est cui debeat aperiri quod quaerit.

#5 Lectio 5

Hieronymus. Post praemissa, infert dominus parabolam, qua et illos impietatis arguat, et ad gentes regnum Dei doceat transferendum, dicens quid autem vobis videtur? chrysostomus super Matth..

Quos reos proponit in causa, ipsos et iudices petit, ut a nullo mereantur solvi qui seipsos condemnant.

Magna est fiducia iustitiae ubi adversario ipsi causa committitur. In parabolis ergo figurat personas eorum, ut non intelligant quomodo ipsi adversus se sententiam dicerent; sequitur enim homo quidam habebat duos filios. Quis ille nisi Deus, qui omnes homines creavit; qui cum sit natura dominus, tamen vult magis diligi quasi pater, quam timeri ut dominus? maior filius, gentium populus erat; minor vero, populus Iudaeorum: quoniam gentes quidem erant ex tempore Noe, Iudaei autem ex Abraham. Sequitur et accedens ad primum dixit: fili, vade hodie, operare, in vinea mea. Hodie, idest tempore saeculi huius. Locutus est autem non in facie, ut homo, sed in corde, ut Deus, sensibus ingerens intellectum.

Operari autem in vinea est iustitiam facere: nescio autem si totam quis hominum sufficiat operari. Hieronymus. Primo ergo dicitur gentium populo per naturalis legis notitiam: vade, et operare in vinea mea; hoc est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; qui superbe respondit: unde sequitur ille autem respondens ait: nolo. Chrysostomus super Matth..

Gentes enim a principio relinquentes Deum et iustitiam eius, et transeuntes ad idola et peccata, in cogitationibus suis respondere videntur: nolimus facere Dei iustitiam. Hieronymus. Postea vero in adventu salvatoris, gentium populus, acta poenitentia, operatus est in vinea Dei, et sermonis contumaciam labore correxerat; et hoc est quod dicitur postea poenitentia motus abiit.

Sequitur accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait: eo, domine. Secundus enim filius, populus Iudaeorum est, qui respondit Moysi: omnia quaecumque dixerit nobis dominus, faciemus. Chrysostomus super Matth.. Sed postea aversi, mentiti sunt Deo, secundum illud: filii alieni mentiti sunt mihi; et hoc est quod dicitur et non ivit. Interrogat ergo dominus consequenter: quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei: primus. Vide quomodo adversus se protulerunt sententiam, dicentes priorem filium voluntatem patris fecisse, idest populum gentium: quia melius est non promittere Deo iustitiam et facere, quam promittere et mentiri. Origenes in Matth..

Unde potest considerari dominum esse locutum in parabola ista ad eos qui modicum aut nihil promittunt, operibus autem ostendunt; et contra eos qui magna promittunt, nihil autem secundum promissionem suam agunt. Hieronymus.

Sciendum est autem, in veris exemplaribus non haberi novissimum, sed primum, ut proprio iudicio condemnentur.

Si autem novissimum voluerimus legere, ut quidam habent, manifesta est interpretatio, ut dicamus intelligere quidem veritatem Iudaeos, sed tergiversari, et nolle dicere quid sentiunt; sicut et baptismum iohannis scientes esse de caelo, dicere noluerunt.

Chrysostomus super Matth..

Eorum autem iudicium dominus abundanter confirmat: unde sequitur dixit Jesus: amen dico vobis, quia publicani et meretrices praecedent vos in regno Dei; ac si dicat: non solum populus gentium melior est vobis, sed etiam publicani et meretrices. Rabanus. Potest autem regnum Dei evangelium vel ecclesia praesens intelligi; in quo gentes Iudaeos praecedunt, quia citius credere voluerunt.

Origenes in Matth.. Per hoc autem non excluditur quin Iudaei aliquando intrent in regnum Dei; sed cum plenitudo gentium intraverit tunc omnis Israel salvus fiet. Chrysostomus super Matth.. Puto autem, quod ex persona omnium virorum peccatorum publicani ponuntur, et ex persona omnium mulierum peccatricum, meretrices: quia avaritia praecipue in viris abundat, fornicatio autem in mulieribus: mulier enim in quiete sedet inclusa; fornicatio autem maxime ex otio nascitur; vir autem quoniam in actibus rerum diversarum est assidue, in avaritiae peccatum facile incurrit; in fornicationem autem non facile, nisi multum sit lascivus: nam occupatio virilium sollicitudinum, voluptatem plerumque excludit; unde proprium est hoc adolescentium nihil agentium. Consequenter exponit causam eius quod dixerat, dicens venit enim iohannes ad vos in via iustitiae, et non

credidistis ei. Rabanus. Viam iustitiae iohannes praedicans venit, quia Christum, qui consummatio legis est, digito monstravit. Chrysostomus super Matth..

Vel venit in via iustitiae sic manifeste ut conversatio eius venerabilis peccatorum corda concuteret; unde sequitur publicani autem et meretrices crediderunt ei. Considera quomodo conversatio bona praedicatoris praedicationi praestet virtutem, ut etiam indomita domet corda.

Sequitur vos autem videntes, nec poenitentiam habuistis postea, ut crederetis ei; ac si diceret: illi fecerunt quod maius est, credendo; isti autem neque poenitentiam fecerunt, quod minus est.

In hac autem expositione, quam secundum multorum expositionem tractavimus, aliquid mihi videtur esse contrarium. Si enim duo filii, Iudaei et gentes, intelligendi sunt; postquam sacerdotes interrogati responderunt priorem filium patris voluntatem fecisse, concludens Christus parabolam, sic debuit dicere: amen dico vobis, quia gentes praecedent vos in regnum Dei.

Nunc autem dicit quia publicani et meretrices praecedent vos in regno Dei; quod magis popularium hominum ostendit conditionem quam gentium: nisi forte intelligamus ut prius dictum est: intantum gentium populus magis placet Deo quam vos, ut etiam publicani et meretrices sint acceptabiliores Deo quam vos. Hieronymus.

Unde alii putant non gentium et Iudaeorum esse parabolam: sed simpliciter peccatorum et iustorum: eo quod illi quidem per mala opera Deo servire negaverant, postea poenitentiae baptismum acceperant a iohanne; Pharisei autem, qui iustitiam praeferebant, et legem Dei se facere iactabant, iohannis contempto baptisate, eius praecepta non fecerunt. Chrysostomus super Matth.. Hoc autem ideo introducit, quia sacerdotes non discendi causa, sed tentandi interrogaverant: in qua potestate hoc facis? multi autem ex populis crediderant: et ideo introducit parabolam duorum filiorum, ostendens eis per eam, quia meliores sunt populares, qui a principio saecularem profitentur vitam, quam sacerdotes, qui a principio profitentur Deo servire: quoniam populares quidem aliquando compuncti convertuntur ad Deum; sacerdotes autem impenitibiles constituti, nunquam desinunt peccare in Deum. Prior enim filius populus est: non enim populus est propter sacerdotes, sed sacerdotes propter populum.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Post priorem parabolam, aliam ponit, ut ostendat eorum accusationem esse maiorem, et veniam indignam: unde dicitur aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam. Origenes in Matth.. Homo paterfamilias Deus est, qui dicitur homo in quibusdam parabolis; sicut si pater cum parvulo filio suo loquatur infantilia, ut descendat ad verba filii sui, et instruat eum. Chrysostomus super Matth..

Homo autem dicitur nomine non natura; similitudine, non veritate: praescius enim filius, quia propter appellationem humani nominis, quasi homo purus fuerit blasphemandus, etiam Deum patrem invisibilem hominem appellavit, qui Angelorum et hominum natura dominus est, benevolentia pater. Hieronymus. Plantavit autem vineam, de qua loquitur Isaia: vinea domini Sabaoth, domus Israel est.

Sequitur et sepem circumdedit ei, vel murum urbis, vel Angelorum auxilia.

Chrysostomus super Matth..

Vel per sepem intellige custodiam patrum iustorum, qui tamquam murus facti sunt populo Israel. Origenes. Vel custodia Dei fuit sepes ipsius; torcular autem locus libationum, de quo sequitur et fodit in ea torcular. Hieronymus. Altare scilicet, aut torcularia illa, quorum titulo tres Psalmi praenotantur, 8, 80, 83, scilicet martyres. Hilarius in Matth..

Vel prophetas quasi quaedam torcularia aptavit, in quos musti modo quaedam ubertas spiritus sancti ferventius influeret.

Chrysostomus super Matth..

Vel torcular est verbum Dei, quod cruciat hominem, contradicente carnis natura.

Sequitur et aedificavit turrim. Hieronymus.

Idest templum, de quo dicitur per michaeam: et tu turris nebulosa, filia sion. Hilarius in Matth..

Vel in turre eminentiam legis extruxit, quae et in caelum ex solo egressa proveheret, et ex qua speculari Christi posset adventus.

Sequitur et locavit eam agricolis. Chrysostomus super Matth.. Quando scilicet per legem constituti sunt sacerdotes et Levitae, et procuracionem regendi populum susceperunt. Sicut autem colonus, quamvis de suo munere obtulerit domino, non sic eum placat sicut si de vinea eius reditus ei obtulerit, sic et sacerdos non tantum propter suam iustitiam placet Deo, quomodo si populum Dei in sanctitate docuerit: quoniam ipsius iustitia una est, populi autem multiplex.

Sequitur et peregre profectus est. Hieronymus.

Non loci mutatione: nec enim Deus alicubi abesse potest, quo complentur omnia: sed abire videtur a vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

Chrysostomus in Matth..

Vel peregre profectus est, cum longanimitatem habuit, non semper eorum peccatis poenam inducens. Origenes in Matth.. Vel quia dominus, qui fuerat cum illis in nube diei et in columna ignis per noctem, nequaquam postea similiter apparuit illis. In Isaia ergo Iudaicus populus vinea nominatur, et comminatio patrisfamilias contra

vineam fit; in evangelio autem vinea non culpatur, sed eius coloni. Sed forte in evangelio vinea est regnum Dei, idest doctrina, quae Scripturis inserta est sanctis; vita autem irreprehensibilis hominum, est vineae fructus. Littera autem Scripturae est vineae sepes circumposita, ut non videantur ab his qui foris sunt, fructus qui sunt in absconso.

Profunditas autem eloquiorum Dei est vineae torcular; in quod qui profecerunt de eloquiis Dei, infundunt studia sua quasi fructus. Turris autem aedificata, est verbum de ipso Deo et de dispensationibus Christi. Hanc vineam tradidit colonis, idest populo ante nos, tam sacerdotibus quam laicis. Et peregre profectus est, ad suam profectionem dans occasionem colonis.

Appropinquat autem tempus fructuum, et secundum unumquemque, et generaliter populo universo. Primum enim vitae tempus est secundum infantiam; et tunc nihil vinea ostendit, nisi tantum habens in se vitalem virtutem; cum autem inceperit posse loqui, tempus est generationis. Quantum autem proficit anima pueri, tantum et vinea, idest verbum Dei; et post profectum, vinea operatur fructum maturum caritatis, et gaudii, et pacis, et huiusmodi.

Sed et populo qui acceperunt legem per Moysen, tempus fructuum appropinquat aliquando: unde sequitur cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Rabanus. Unde tempus fructuum posuit, non proventuum: nullus enim est fructus populi contumacis. Chrysostomus in Matth.. Servos dicit prophetas, qui offerunt, quasi sacerdotes domini, populi fructus et obedientiae ostensionem per opera. Hi autem non solum malitia potiti sunt in non dando fructum, sed etiam in indignando ad eos qui venerunt; et sanguine manus impleverunt; unde sequitur agricolae autem apprehensis servis eius, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt. Hieronymus. Caeciderunt quidem, ut ieremiam; occiderunt, ut Isaiam; lapidaverunt, ut Naboth et zachariam, quem interfecerunt inter templum et altare.

Chrysostomus super Matth..

Per singulos autem gradus malitiae, Dei misericordia addebatur; et per singulos gradus divinae misericordiae malitia Iudaeorum crescebat; et sic contra Dei clementiam malignitas humana certabat: unde sequitur iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. Hilarius in Matth..

Missi autem plures prioribus, illud tempus designant quo post singulorum prophetarum praedicationem plurimus simul numerus prophetantium emissus est. Rabanus.

Vel servi qui missi sunt, ipse legifer Moyses intelligitur, et Aaron primus sacerdos Dei, quos caesos flagello linguae vacuos emisit: alios autem servos, prophetarum chorus intellige. Hilarius. In filio autem ad ultimum misso, domini nostri adventus significatur: sequitur enim novissime autem misit ad eos filium suum. Chrysostomus in Matth.. Quare autem non confestim misit? ut ex his quae ad alios fecerant, seipsos accusarent, et furorem dimittentes, verecundarentur propter filium advenientem: unde sequitur verebuntur filium meum. Chrysostomus.

Hunc autem misit, non quasi ad obnoxios poenae sententiam baiulantem, sed poenitentiae veniam: misit eum eos confundere, non punire. Hieronymus. Quod autem dicit verebuntur filium meum, non de ignorantia venit. Quid enim nesciat paterfamilias, qui hoc loco Deus intelligitur? sed semper ambigere Deus dicitur, ut libera voluntas homini reservetur.

Chrysostomus in Matth.. Vel hoc dicit, annuntians quid fieri debebat, quoniam oportebat eos verecundari; per hoc enim vult ostendere peccatum eorum magnum, et omni excusatione privatum.

Origenes in Matth.. Vel illud quod ait verebuntur forte filium meum, videtur impletum in illis Iudaeis qui intelligentes Christum, crediderunt in eum.

Hoc autem quod sequitur: agricolae autem videntes filium, dixerunt inter se: hic est heres; venite, occidamus eum, in illis impletum est qui videntes Christum, et cognoscentes filium Dei, nihilominus crucifixerunt eum. Hieronymus. Interrogemus Arium et eunomium: ecce pater dicitur ignorare. Quidquid pro patre responderint, hoc intelligant de filio, qui se dicit ignorare consummationis diem.

Chrysostomus super Matth..

Dicunt autem quidam, quia post incarnationem dictus est Christus filius ex baptismo, sicut ceteri sancti; quos ex hoc loco convincit dominus, ubi dicitur: mittam filium meum. Quando ergo adhuc cogitabat ad transmittendum filium post prophetas, iam filius erat: Deinde se eo modo dicitur filius sicut omnes sancti ad quos factum est verbum Dei, debuit et prophetas dicere filios sicut et Christum, aut et Christum servum dicere sicut et ceteros prophetas. Hieronymus.

Post hoc autem quod dicunt hic est heres, manifeste dominus probat Iudaeorum principes non per ignorantiam, sed per invidiam Dei filium crucifixisse. Intellexerunt enim eum esse illum cui pater per prophetam dicit: postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam. Hereditas quippe filio sancta ecclesia data est: quam non moriens pater illi reliquit; sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit. Chrysostomus super Matth..

Tamen postquam introivit in templum, et vendentes animalia quae ad sacrificium pertinebant, foras eiecit, tunc praecipue cogitaverunt eum occidere: unde dicunt venite, occidamus eum. Dicebant enim intra se: necesse est ut populus per istum dimittat consuetudinem hostiarum, quae ad nostrum pertinent lucrum, et acquiescat offerre sacrificium iustitiae, quod ad gloriam pertineat Dei: et sic iam non erit populus iste possessio nostra, sed Dei.

Si autem occiderimus eum dum non est qui iustitiae fructum a populo quaerat, semper durabit consuetudo offerendarum hostiarum; et sic populus iste erit nostra possessio, et hoc est quod sequitur et nostra erit hereditas. Haec est cogitatio communis omnium sacerdotum carnalium, qui non sunt solliciti quomodo vivat populus sine peccato; sed aspiciunt quid in ecclesia offeratur, et hoc aestimant sacerdotii sui lucrum. Rabanus. Vel hereditatem, occiso eo, praeripere moliebantur Iudaei, cum fidem quae per eum est, extinguere, et suam magis quae ex lege est iustitiam praeferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere.

Sequitur et apprehensum eum, eiecerunt extra vineam, et occiderunt. Hilarius.

In Matth.. Christus enim extra ierusalem, tamquam extra vineam in sententiam damnationis abiectus est. Origenes in Matth.. Vel quod dicit eiecerunt extra vineam, tale mihi videtur: quantum ad se, alienum eum esse iudicaverunt a vinea et colonis.

Sequitur cum ergo venerit dominus vineae, quid faciet agricolis illis? Hieronymus.

Interrogat quidem eos dominus, non quod ignoret quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur.

Sequitur aiunt illi: malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis.

Chrysostomus super Matth..

Quod autem verum responderunt, non est illorum qui iuste iudicaverunt, sed ipsius causae: veritas enim ipsis violentiam fecit.

Origenes. Sicut enim caiphas, sic et isti non ex se prophetaverunt contra se, quoniam tollenda ab eis erant eloquia Dei, et danda gentibus fructum in tempore daturis. Vel dominus, quem occiderunt, statim venit resurgens a mortuis, et malos quidem colonos male perdidit, aliis autem colonis, idest apostolis, vineam suam consignavit, idest eis qui ex Iudaico populo crediderunt. Augustinus de cons. Evang.. Marcus autem hoc ab ipsis non responsum esse commemorat; sed dominum hoc consequenter locutum, post interrogationem suam, ipsum sibi quodammodo respondisse. Sed facile potest intelligi, vel illorum vocem ita subiectam ut non interponeretur illi responderunt, sed tamen intelligeretur: aut ideo responsionem istam domino potius attributam, quia cum verum dixerunt, etiam de illis hoc ipse respondet, qui veritas est. Chrysostomus in Matth..

Vel non est contradictionis: etenim utraque facta sunt: quia scilicet et ipsi primo hoc responderunt, et postea dominus iteravit.

Augustinus de cons. Evang..

Sed illud magis movet quod Lucas non solum eos hoc respondisse non dicit, verum etiam contrariam retulisse responsionem: ita enim narrat: quo audito (scilicet hac sententia ex ore domini prolata) dixerunt: absit. Restat ergo ut intelligamus, in plebe quae audiebat, quosdam respondisse quod matthaeus commemorat, quosdam vero illud quod Lucas dicit, idest absit. Nec moveat quod matthaeus principes sacerdotum et seniores populi dixit accessisse ad dominum; et sic sine interpositione alicuius personae sermo contexitur usque ad hoc quod de locata agricolis vinea commemoratur: potest enim putari, omnia haec cum principibus sacerdotum locutum fuisse; sed matthaeus brevitate causa tacuit, quod Lucas non tacuit; parabolam scilicet istam non ad eos solos dictam qui de potestate interrogaverant, sed ad plebem in qua erant qui dicerent perdet illos et vineam suam dabit aliis: quae vox recte etiam ipsius domini fuisse intelligitur, sive propter veritatem, sive propter membrorum eius cum suo capite unitatem. Erant etiam qui talia respondentibus dicerent: absit, quia intelligebant contra seipsos parabolam esse dictam. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Lucas quidem secundum responsionem oris eorum narravit; matthaeus autem secundum responsionem cordis: nam vere visibiliter quidem in facie contradixerunt dicentes: absit. In conscientia autem susceperunt, dicentes malos male perdet. Sicut cum homo deprehensus fuerit in malo, verbis quidem excusat, intus autem eius conscientia recognoscit. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Dominus propter hoc eis parabolam proposuit ut ipsi non intelligentes, contra se sententiam proferrent; sicut et ad David dictum est per Nathan. Rursus autem intelligentes quae dicta sunt contra se esse, dixerunt: absit.

Rabanus. Moraliter autem cuique vinea locatur colenda, cum baptismi mysterium datur, quod operando exerceat. Mittitur servus unus, alter et tertius, cum lex, Psalmus, prophetia legitur, ad quorum monita bene operetur. Sed missus caeditur et eicitur, cum sermo contemnitur, vel, quod peius est, blasphematur. Heredem quantum ad se occidit, qui filium Dei conculcaverit, et spiritui gratiae contumeliam fecerit. Perdito malo cultore, vinea alii datur, cum donum gratiae, quod superbus spreverit, humilis accipit.

Chrysostomus super Matth..

Deinde quasi non acquiescentibus illis, testimonium Scripturae inducit. Sequitur enim dicit illis Jesus: numquam legistis in Scripturis: lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? idest, si parabolam meam non intelligitis, vel istam Scripturam cognoscatis.

Hieronymus. Variis autem parabolis res eadem contexitur; quos enim supra operarios et agricolas appellavit, nunc aedificatores, idest caementarios vocat. Chrysostomus in Matth.. Lapidem autem Christum vocat, aedificatores autem doctores Iudaeorum, qui Christum reprobaverunt, dicentes: hic non est a Deo. Rabanus. Sed illis nolentibus, idem lapis caput anguli firmavit: quia de utroque populo quotquot ipse voluit, sua fide coniunxit: unde sequitur hic factus est in caput anguli. Hilarius in Matth..

Est enim caput anguli factus: quia est inter legem et gentes lateris utriusque coniunctio. Chrysostomus in Matth..

Deinde ut discant quoniam nihil eorum quae fiebant, Deo contrarium erat, subdit a domino factum est. Origenes

in Matth.. Idest, iste lapis donum est, donatum a Deo aedificio universo et admirabile caput in oculis nostris, qui possumus eum videre oculis mentis. Chrysostomus super Matth..

Quasi diceret: quare non intelligitis, in cuius aedificii angulo ponendus est ille lapis, non in vestro, quando reprobatus est, sed in alio? si autem aliud aedificium est futurum, ergo vestra aedificatio est contemnenda. Unde subdit ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur gentibus facientibus fructum eius. Origenes in Matth..

Regnum Dei dicit mysteria regni Dei, idest divinas Scripturas, quas tradidit dominus primo quidem populo illi priori cui credita sunt eloquia Dei, secundo autem gentibus facientibus fructum: nemini enim datur verbum Dei nisi facienti fructum de eo; et nemini in quo peccatum regnat, datur regnum Dei; quomodo ergo illi datum est a quo et ablatum est? sed considera quomodo quod datur, intelligitur gratis datum. Quibus ergo locavit, non omnino quasi electis et fidelibus dedit; quibus autem donavit, cum iudicio electionis donavit. Chrysostomus super Matth.. Lapis autem dicitur Christus non solum propter firmitatem, sed etiam quia est inimicorum magna confractio: unde sequitur et qui ceciderit super lapidem istum, etc.. Hieronymus.

Qui peccator est, et tamen in illum credit, cadit quidem super lapidem et confringitur, sed non omnino conteritur; reservatur enim per patientiam ad salutem; super quem vero ille ceciderit, hoc est cui lapis ille irruerit, et qui Christum penitus negaverit, sic conteret eum ut nec testa quidem remaneat, in qua hauriatur aquae pusillum. Chrysostomus super Matth.. Aliud est enim confringi, et aliud comminui: de eo enim quod confringitur, aliquid remanet; quod autem comminuitur, quasi in pulverem convertitur. Quod autem cadit ad lapidem, non frangitur secundum quod est lapidis virtus, sed inquantum fortiter cadit, aut propter pondus suum, aut propter altitudinem casus; sic et christianus peccans, non tantum perit, quantum potest perdere Christus, sed quantum ipse se perdit per opera sua: aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.

Infideles autem pereunt tantum quantum potest eos perdere Christus. Chrysostomus in Matth.. Vel hic duas perditiones eorum ostendit: unam ab eo quod offenderunt, et scandalizati sunt; quam designat dicens qui ceciderit super lapidem; aliam a captivitate eis superventura; quam manifestat dicens super quem vero ceciderit. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel de his dicit quod cadent super eum, qui illum modo contemnunt vel iniuriis afficiunt: ideo nondum penitus intereunt, sed tamen confringuntur, ut non recti ambulent: super quos cadet, dum veniet desuper in iudicio cum poena perditionis: ideo dixit conteret eos, ut sint impii, tamquam pulvis, quem proicit ventus a facie terrae.

#7 Lectio 7

Hieronymus. Quamvis duro corde Iudaei propter incredulitatem essent, tamen intelligebant contra se omnes domini sententias dirigi: unde dicitur et cum audissent principes sacerdotum et Pharisei parabolam eius, cognoverunt quod de ipsis diceret. Chrysostomus super Matth..

Haec est autem differentia bonorum hominum et malorum: bonus enim comprehensus in peccato, gemit quia peccavit; malus autem fremit, non quia peccavit, sed quia comprehensus est in peccato, et non solum poenitentiam non agit, sed magis adversus corripientem irascitur, unde et isti comprehensi, magis ad malitiam sunt excitati; sequitur enim et quaerentes tenere eum, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

Origenes in Matth.. Sapiunt quidem aliquo de eo quod verum est, prophetam eum aestimantes; non autem magnitudinem eius intelligunt, secundum quod erat filius Dei. Turbas autem sic sapientes de eo, et paratas pro eo pugnare timent principes: neque enim ad eorum scientiam pertingere possunt, nihil dignum sentientes de eo. Deinde sciendum est, quoniam volentium Jesum tenere, differentia est. Aliter enim principes et Pharisei quaerebant eum tenere; aliter sponsa quae dicit: tenui eum, nec dimittam, adhuc tentura melius, sicut dicit: ascendam in palmam, et tenebo altitudinem eius. Omnes enim non recte sapientes de divinitate, tenere volunt Jesum, et perdere eum. Et alia quidem verba, praeter verbum Christi, possibile est comprehendere et tenere; verbum autem veritatis nemo potest comprehendere, idest intelligere; neque tenere, idest convincere; neque separare a sensu credentium; neque mortificare, idest destruere.

Chrysostomus super Matth..

Omnis etiam homo malus quantum ad voluntatem suam, et manus mittit in Deum et occidit eum. Qui enim praecepta Dei conculcat, qui murmurat contra Deum, et turbato vultu aspicit caelum, nonne, si fieri potuisset, manus mitteret in Deum et occideret eum ut iam licenter peccaret? Rabanus. Sed tamen quod timent mittere manum in Jesum propter turbam, quotidie in ecclesia geritur, cum quilibet solo nomine frater, fidei et pacis unitatem, quam non diligit, propter bonos cohabitantes, vel erubescit impugnare, vel timet.

|*IN_MATTHAEUM

|+22 Capitulus 22

#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat: dabitur genti facienti fructum eius, hic ostendit cui genti: unde dicitur et respondens Jesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens: simile factum est regnum caelorum, etc.. Glossa.

Dicit autem respondens, idest obvians pravae cogitationi eorum de morte sua. Augustinus de cons. Evang..

Parabolam autem istam solus matthaeus narrat: simile quidem etiam Lucas commemorat; sed non est hoc, sicut et ipse ordo indicat. Gregorius in evang..

Hic per nuptias, praesens ecclesia; illic per coenam, aeternum et ultimum convivium designatur; quia et in hanc nonnulli exituri intrant; ad illud quisquis semel intraverit, ulterius non exhibit. At si quis forte contendat hanc eandem esse lectionem, intelligi forsitan potest quia de proiecto eo, qui cum nuptiali veste non intraverat, quod Lucas tacuit, matthaeus dixit; quod vero per illum coena, per hunc autem prandium dicitur, nequaquam obsistit: quia cum ad horam nonam apud antiquos prandium fieret quotidie, ipsum quoque prandium coena vocabatur. Origenes in Matth..

Regnum autem caelorum simile est, secundum eum quidem qui regnat, homini regi; secundum eum autem qui conregnat, filio regis; secundum ea vero quae sunt in regno regis, servis et invitatis ad nuptias; inter quod est et exercitus regis. Additum est autem homini regi, ut hominibus quasi homo loquatur, et dispenset homines non cupientes dispensari a Deo. Sed tunc cessabit regnum caelorum esse simile homini, cum cessante zelo et contentione et ceteris passionibus et peccatis, cessaverimus secundum hominem ambulare, et videbimus eum sicuti est. Nunc enim videmus eum non sicuti est, sed sicuti per nostram dispensationem factus fuerit nobis. Gregorius.

Tunc autem Deus pater Deo filio nuptias fecit quando hunc in utero virginis humanae naturae coniunxit. Sed quia ex duabus personis fieri solet nuptiarum coniunctio, absit hoc ab intellectibus nostris ut personam redemptoris nostri ex duabus personis credamus esse unitam. Ex duabus quippe atque in duabus hunc naturis existere dicimus, sed ex duabus personis credere compositum ut nefas vitamus. Securius ergo dici potest, quia in hoc rex pater regi filio nuptias fecit, quod ei per incarnationis mysterium sanctam ecclesiam sociavit. Uterus autem genitricis virginis huius sponsi thalamus fuit. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Cum resurrectio fuerit facta sanctorum, tunc suscipiet hominem vita, quae est Christus, mortalitatem eius sua immortalitate absorbens. Nunc enim quasi arrhas futuri coniugii spiritum sanctum accipimus; tunc autem ipsum Christum plenius in nobis habebimus. Origenes.

Vel coniunctionem sponsi ad sponsam, idest Christi ad animam, verbi susceptionem intellige; partus autem opera bona. Hilarius. Merito autem a patre iam sunt hae nuptiae factae, quia aeternitatis huius societas et novi corporis desponsata coniunctio habetur iam perfecta in Christo.

Sequitur et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias; et noluerunt venire.

Chrysostomus super Matth..

Ergo quando misit servos suos, iam invitati prius erant. Invitati sunt enim homines a tempore Abrahae, cui Christi incarnatio promittebatur. Hieronymus. Misit autem servum suum; nec dubium quin Moysen, per quem legem invitatis dedit.

Si autem servos legerimus, ut plura habent exemplaria, ad prophetas referendum est: quia invitati per eos, venire contempserunt.

Sequitur iterum misit alios servos, dicens: dicite invitatis, etc.. Servi qui secundo missi sunt, melius est ut prophetae intelligantur, quam apostoli; ita tamen si servus supra fuerit scriptus; sin autem servos ibidem legas, hic servi secundi, apostoli sunt intelligendi. Chrysostomus super Matth.. Quos misit cum eis dixit: in viam gentium ne abieritis...

Sed potius ite ad oves perditas domus Israel. Origenes in Matth..

Vel qui primi mittuntur servi vocare invitatos ad nuptias habentur prophetae convertentes ex populo per suas prophetias ad laetitiam et restitutionem ecclesiae ad Christum. Qui autem noluerunt venire in primis invitati, sunt qui noluerunt audire verba prophetarum. Iterum alii transmissi, alia congregatio prophetarum est. Hilarius in Matth.. Vel servi primo missi, qui invitatos vocarent, apostoli sunt; qui autem admonentur ut veniant, invitati antea, populus Israel est: in gloriam enim aeternitatis per legem est advocatus. Apostolorum ergo erat proprium commonefacere eos quos invitaverant prophetae.

Qui vero iterum cum praeceptorum conditione mittuntur, apostolici viri sunt successores eorum.

Gregorius in evang.. Sed quia hi qui prius invitati sunt, ad nuptiarum convivium venire noluerunt, in secunda invitatione iam dicitur ecce prandium meum paravi. Hieronymus. Prandium paratum, et tauri, et altilia occisa, vel per metaphoram opes regiae describuntur, ut ex carnalibus intelligantur spiritualia; vel certe dogmatum magnitudo et doctrina Dei lege plenissima sentiri potest. Chrysostomus super Matth.. Cum ergo dominus apostolis dixit: euntes praedicate, dicentes quia appropinquavit regnum caelorum, hoc significavit quod hic dicitur prandium meum paravi: idest, ex lege et prophetis Scripturarum mensas ornavi: unde sequitur tauri mei et altilia occisa sunt. Gregorius.

Per tauros autem patres veteris testamenti significantur; qui ex permissione legis inimicos suos virtutis corporeae cornu feriebant. Altilia vero saginata dicimus: ab eo enim quod est alere, altilia, quasi altilia, vel quasi alita vocamus. Per altilia ergo patres novi testamenti figurantur; qui dum gratiam pinguedinis internae dulcedinis

percipiunt, a terrenis desideriis ad sublimia contemplationis suae penna sublevantur. Dicit ergo tauri mei et altilia occisa sunt; ac si diceret: patrum praecedentium mortes aspice, et remedia vitae vestrae cogitate. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Ideo dicit et saginata et tauros, non quia et tauri non fuerint saginati, sed quia non omnes saginati fuerunt tauri; ergo saginata tantummodo dicit prophetas, qui fuerunt spiritu sancto repleti; tauros autem qui prophetae fuerunt et sacerdotes, sicut ieremias et ezechiel: ut enim tauri duces sunt gregis, ita et sacerdotes principes sunt populi. Hilarius. Vel aliter. Tauri gloriosa martyrum species est, qui confessioni Dei, tamquam hostia electa, sunt immolati; saginata vero sunt homines spirituales, tamquam caelesti pane ad evolandum aves pastae, ceteros accepti cibi ubertate expleturae.

Gregorius. Notandum vero, quod in priore invitatione nil de tauris et altilibus dicitur; in secunda autem iam tauri et altilia mactata memorantur: quia omnipotens Deus, cum verba eius audire volumus, adiungit exempla: ut omne quod impossibile credimus, tanto nobis ad superandum fiat facilius, quanto per hoc transisse et alios audimus. Origenes in Matth.. Vel quia prandium quod paratur, est eloquium Dei; fortia quaeque eloquiorum Dei, tauri intelligantur; suavia vero et delectabilia eorum, sunt saginata. Si quis enim proferat quaedam dicta modica et non firma, et non magnam virtutem rationis habentia, videntur macra esse quae proferuntur; saginata autem sunt cum ad unamquamque propositionem exempla multa rationis probatione repleta inducuntur: puta si aliquis de castitate sermonem loquitur, recte intelligitur turtur; sed cum ipsum sanctitatis sermonem cum rationis probatione de Scripturis repletum protulerit, ita ut delectet et confirmet animum audientis, protulit eum saginatum. Chrysostomus super Matth.. Quod autem dicitur et omnia parata sunt, intelligitur quia quicquid quaeritur ad salutem, iam adimpletum est in Scripturis: qui enim ignorans est, invenit ibi quod discat; qui contumax est, invenit ibi quod timeat; qui laborat, invenit ibi promissa, quibus excitetur ad opus. Glossa. Vel omnia parata sunt, idest, introitus regni paratus est per fidem meae incarnationis, qui ante fuerat clausus. Chrysostomus super Matth.. Vel omnia parata dicit quae pertinent ad mysterium dominicae passionis et nostrae redemptionis.

Dicit autem venite ad nuptias, non pedibus, sed fide et moribus.

Sequitur illi autem neglexerunt. Quare autem neglexerint, manifestat cum subditur et abierunt alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. Chrysostomus in Matth.. Quamvis autem videantur rationabiles occasiones esse; sed hinc discimus quod etiam si necessaria sint quae detinent, omnibus tamen praepondere spiritualia oportet. Mihi autem videtur quod his occasionibus usi, negligentiae velamina proponebant. Hilarius in Matth.. Ambitione enim saeculi, tamquam villa, homines occupantur; plures vero propter pecuniae cupiditatem negotiatione detinentur. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter. Cum labore manuum nostrarum aliquid facimus, puta exercentes agrum vel vineam, aut opus ligni vel ferri, villam colere videmur; cum autem non labore manuum nostrarum alia lucra sequimur, totum hoc negotiatio appellatur. O miserimus mundus, et miseri qui eum sequuntur.

Semper enim mundialia opera homines excluserunt a vita. Gregorius in evang.. Qui ergo intentus labori terreno, vel mundi actionibus deditus, mysterium incarnationis dominicae pensare, et secundum illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad regis nuptias recusat; et plerumque, quod est gravius, nonnulli vocati gratiam non solum respuunt, sed etiam persequuntur: unde subditur reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumeliis affectos occiderunt. Chrysostomus super Matth.. Vel per occupationem villae, populares Iudaeorum significat, quos mundi delectatio separavit a Christo; per occupationem vero negotiationis, sacerdotes, ceterosque ministros templi significavit, quos lucri obtentu venientes ad ministerium legis et templi, avaritia separavit a fide; de quibus non dixit quod malignati sunt, sed neglexerunt: qui enim odio aut invidia crucifixerunt Christum, illi malignati sunt: qui autem negotiis impediti non crediderunt, illi neglexisse dicuntur, non malignari. De sua tamen morte dominus tacet, quia in priori parabola dixerat; sed ostendit mortem discipulorum suorum, quos post ascensum ipsius occiderunt Iudaei, stephanum lapidantes, et Iacobum Alphaei occidentes: propter quae ierusalem destructa est a Romanis. Et notandum, quod ira in Deo non proprie, sed translative dicitur; tunc enim irasci dicitur quando ulciscitur; unde et hic dicitur rex autem cum audisset, iratus est. Hieronymus. Quando invitabat ad nuptias, et agebat opera clementiae, hominis nomen appositum est: nunc autem quando ad ultionem venit, homo siletur, et rex tantum dicitur. Origenes in Matth..

Dicant autem qui peccant in Deum legis et prophetarum et totius creationis, utrum iste qui et homo dicitur et iratus proponitur, ipse est pater Christi.

Quod si dixerint hunc ipsum esse, cogendi sunt confiteri quoniam multa in eo secundum passibilem hominum naturam esse dicuntur: non quia ipse passibilis est, sed quia morem gerit passibilis naturae hominum. Et secundum hanc consequentiam suscipere convenit et iram Dei et poenitentiam et cetera huiusmodi in prophetis. Sequitur et Missis exercitibus suis.

Hieronymus. Per hos exercitus, Romanos intelligimus sub duce vespasiano et tito, qui, occisis Iudaeae populis, praevariatricem incenderunt civitatem. Chrysostomus super Matth.. Romanus autem exercitus dicitur exercitus Dei: quia domini est terra et plenitudo eius; nec etiam venissent Romani ierusalem, nisi eos dominus excitasset. Origenes in Matth.. Vel Angelorum agmina sunt exercitus regis nostri.

Missis ergo exercitibus extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne iudicium per Angelos exercetur. Homicidas ergo perdit, quia persequentes interimit; civitatem eorum igni succendit, quia illorum non solum

animae, sed caro quoque in qua habitaverunt, aeternae Gehennae flamma cruciantur. Origenes. Vel civitas impiorum est, secundum unumquodque dogma, congregatio eorum qui conveniunt in sapientia principum huius saeculi: quam succendit rex et exterminat, quasi ex malis aedificationibus consistentem.

Gregorius. Sed is qui invitatem se contemni conspicit, filii sui nuptias vacuas non habebit: quandoque enim sermo Dei inventurus est ubi requiescat: unde subditur tunc ait servis suis. Origenes. Idest apostolis, aut Angelis, qui praepositi erant in vocatione gentium.

Nuptiae quidem paratae sunt. Remigius.

Idest, omne sacramentum humanae dispensationis iam peractum atque completum est. Sed qui invitati erant, idest Iudaei, non fuerunt digni: quia Dei iustitiam ignorantes, et suam statuere volentes, indignos se iudicaverunt aeternae vitae.

Reprobato ergo Iudaico populo, ad has nuptias gentilis populus est susceptus: unde sequitur ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias.

Hieronymus. Gentilis enim populus non erat in viis, sed in exitibus viarum.

Remigius. Qui sunt errores gentilium.

Chrysostomus super Matth..

Vel viae sunt omnes professiones huius mundi, ut puta philosophiae, militiae, et huiusmodi. Dicit ergo ite ad exitus viarum: ut cuiuslibet conditionis homines vocent ad fidem. Adhuc, sicut castitas via est quae ducit ad Deum, sic fornicatio via est quae ducit ad diabolum; et sic de virtutibus et vitiis. Iubet ergo, ut cuiuscumque conversationis vel conditionis homines invitent ad fidem. Hilarius in Matth.. Per viam etiam tempus saeculi intelligendum est; atque ideo ad exitus viarum iubentur ire, quia omnibus retroacta donantur. Gregorius.

Vel aliter. In Scriptura sacra vias actiones accipimus; exitus viarum intelligimus defectus actionum, quia illi plerumque facile ad eum veniunt quos in terrenis actionibus prospera nulla comitantur. Origenes.

Vel aliter. Puto hanc primam vocationem fuisse ad nuptias aliquarum ingenuarum animarum: principaliter enim Deus vult venire ad epulationem divini eloquii eos qui ad intelligendum sunt ingeniosiores; et quoniam qui huiusmodi sunt, nolunt ad istam vocationem venire, transmittuntur alii servi provocantes eos, et promittentes quod, si venerint, percipient prandium paratum a rege. Sicut enim in corporalibus alia est quae nubet sponsa, alii invitatores, alii qui invitantur ad nuptias, sic Deus scit diversos ordines animarum, earumque virtutes, et causas ob quas hi quidem in constitutione sponsae accipiuntur, alii in ordine servorum vocantium, alii in numero invitatorum ad nuptias. Sed qui principaliter quidem fuerant invitati, primos invitatores quasi pauperes sensu neglexerunt, et abierunt sua sequentes, in quibus magis sunt delectati quam in his quae rex per servos quos promittebat. Sed hi leviores sunt his qui servis transmissis iniuriantur et interficiunt; qui scilicet praeparatione contentiosorum verborum ausi sunt tenuisse servos missos, qui non sunt praeparati ad solvendas quaestiones eorum versutas; et contumeliis afficiuntur, vel interficiuntur ab eis.

Sequitur et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos. Origenes. Egredientes servi, sive de Iudaea et ierusalem apostoli Christi, sive ab interioribus Angeli sancti, et venientes ad vias diversas diversorum morum, congregaverunt quoscumque invenerunt; et non curant, utrum aliquando ante vocationem mali fuerint aut boni. Bonos autem intelligere hic simpliciter convenit humiliores et rectiores ex eis qui veniebant ad cultum Dei, quibus conveniebat quod apostolus ait: cum gentes quae legem non habent, ea quae legis sunt faciunt, ipsi sibi sunt lex. Hieronymus. Inter ipsos enim gentiles infinita est diversitas; cum alios sciamus esse procliviores ad vitia, alios ad honestatem morum virtutibus deditos. Gregorius.

Vel hoc dicit, quia in hac ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis esse possunt. Bonus autem non fuit qui malos tolerare recusavit.

Sequitur et impletae sunt nuptiae discumbentium.

Origenes in Matth..

Nuptiae, scilicet Christi et ecclesiae, sunt impletae dum restituti Deo qui ab apostolis sunt inventi recubuerunt ad epulandum in nuptiis. Sed quoniam bonos et malos oportuit quidem vocari, non autem ut mali permanerent mali, sed ut deponerent vestimenta contraria nuptiis et induerent nuptialia indumenta, scilicet viscera misericordiae et benignitatis; ideo rex egreditur, ut videat discumbentes priusquam apponatur eis prandium, ut retineat habentes nuptialia vestimenta, et delectet; condemnetque contrarios: unde sequitur intravit autem rex, ut videret discumbentes. Chrysostomus super Matth..

Non quia alicubi ipse non est; sed ubi vult per iudicium aspicere, ibi dicitur praesens; ubi autem non vult, absens videtur. Dies autem aspectionis est dies iudicii, quando visitaturus est christianos, qui super mensam Scripturarum recumbunt. Origenes.

Ingrediens autem invenit quemdam qui non mutaverat proprios mores: unde sequitur et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. Singulariter dixit, quia unius sunt generis omnes qui servant malitiam post fidem, quam habuerant ante fidem. Gregorius. Quid autem debemus intelligere per nuptialem vestem nisi caritatem? quia hanc in se dominus habuit, dum ad sociandae sibi ecclesiae nuptias veniret. Intrat ergo ad nuptias, sed sine veste nuptiali, qui in ecclesia fidem habet, sed caritatem non habet.

Augustinus contra faustum. Vel sine veste nuptiali nuptias adit qui quaerit ibi gloriam non sponsi, sed suam. Hilarius in Matth.. Vel vestis nuptialis est gratia spiritus sancti, et candor habitus caelestis, qui bonae

interrogationis confessione susceptus, usque in coetum regni caelorum immaculatus et integer est reservandus. Hieronymus. Vel vestis nuptialis praecepta sunt domini, et opera quae complentur ex lege et evangelio, novique hominis efficiunt vestimentum; quod qui in die iudicii inventus fuerit sub nomine christiano non habere, statim corripitur: unde sequitur et ait illi: amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? amicum vocat, quia est invitatus ad nuptias, quasi sit amicus per fidem. Arguit autem impudentiae, quod veste sordida munditias polluerit nuptiales. Origenes. Et quoniam qui peccat et non induit dominum Jesum Christum, non habet excusationem aliquam, ideo sequitur at ille obmutuit.

Hieronymus. In tempore enim illo non erit locus impudentiae, nec negandi facultas; cum omnes Angeli et mundus ipse testes sint peccatorum. Gregorius.

Non autem solum reiectus est a nuptiis qui iniuriam nuptiis fecit, sed adhuc a ministris regis super vincula constitutis ligatus incessione, qua non est usus ad bonum, et apprehensoria virtute, qua nullum opus ad bonum implevit; et condemnatus est in loco ab omni lumine alieno, qui vocatur tenebrae exteriores: unde sequitur tunc rex dixit ministris: ligatis manibus et pedibus, mittite eum in tenebras exteriores. Gregorius.

Ligantur tunc pedes et manus per distractionem sententiae, qui modo a pravis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitae, vel tunc ligat poena quos modo a bonis operibus ligavit culpa. Augustinus de Trin.. Pravarum vero atque distortarum voluntatum implicatio vinculum est quo alligatur qui hoc agit, ut proiciatur in tenebras exteriores. Gregorius.

Interiores autem tenebras dicimus caecitatem cordis, exteriores vero tenebras aeternam noctem damnationis. Chrysostomus super Matth..

Vel per hoc designatur differentia tormentorum in peccatoribus. Sunt enim primae tenebrae exteriores, interiores autem minores, et novissima loci.

Sequitur ibi erit fletus et stridor dentium.

Hieronymus. In fletu oculorum et stridore dentium, per metaphoram membrorum corporalium, magnitudo ostenditur tormentorum. Manus quoque ligatas et pedes, fletum oculorum, et stridorem dentium, ad comprobendam resurrectionis intellige veritatem. Gregorius in evang..

Ut illic dentes strideant, qui de edacitate gaudebant; illic oculi defleant, qui hic per illicitas concupiscentias versabantur; quatenus singula membra supplicio subiaceant, quae hic singulis quibusque vitiis subiecta serviebant. Hieronymus.

Et quia in convivio nuptiali non initium, sed finis quaeritur, subditur multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Hilarius in Matth.. In invitante enim sine exceptione, publicae bonitatis humanitas est; in invitatis vero, vel vocatis, de iudicio meritorum probitatis electio est. Gregorius. Nonnulli enim bona nec incipiunt, nonnulli vero in bonis quae inceperunt, minime persistunt. Tanto ergo sibi unusquisque sollicito metuat quanto ignorat quae restant. Chrysostomus super Matth.. Vel aliter.

Quoties Deus tentat ecclesiam suam, ingreditur ad eam, ut videat discumbentes; et si invenerit aliquem non habentem vestem nuptialem, interrogat eum: ut quid factus es christianus, si haec opera negligebas? talem ergo Christus tradit ministris suis, idest aliquibus magistris seductionis; et ligat manus eius, idest opera, et pedes, idest motus animae; et mittunt eum in tenebras, idest in errores vel gentium, vel Iudaeorum, vel haeresim: propinquiores enim sunt tenebrae gentilium, quia veritatem spernunt quam non audierunt; sed exteriores Iudaeorum, qui audierunt, sed non crediderunt; sed magis exteriores haereticorum, qui audierunt et didicerunt.

#2 Lectio 2

Chrysostomus super Matth..

Sicut si aliquis claudere voluerit aquae currentis meatum, si exclusa fuerit per aliquam violentiam, aliunde sibi semitam quaerit, sic Iudaeorum malignitas, ex una parte confusa, alium sibi aditum adinvenit: unde dicitur tunc abeuntes Pharisei consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Abierunt, inquam, ad Herodianos. Quale consilium, tales et consiliatores; et ideo sequitur et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis.

Glossa. Tamquam ignotis, ut facilius deciperent, et per eos illum caperent; cum timentes turbam, hoc per se non praesumerent facere. Hieronymus.

Nuper quidem sub caesare augusto Iudaea subiecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat; et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolvi; Phariseis vero qui sibi applaudebant in iustitia, e contrario nitentibus non debere populum Dei, qui decimas solveret, et primitias daret, et cetera quae in lege scripta sunt, humanis legibus subiacere. Caesar autem augustus Herodem filium Antipatris alienigenam et proselytum regem Iudaeis constituerat, qui tributis praesset, et Romano pareret imperio. Mittunt igitur Pharisei discipulos suos cum Herodianis, idest militibus Herodis, seu quos illudentes Pharisei, quia Romanis tributa solvebant, Herodianos vocabant, et non divino cultui deditos. Chrysostomus in Matth..

Propter hoc autem suos discipulos et Herodis milites simul mittunt, ut quodcumque dixerit reprehendatur: cupiebant enim magis adversum Herodianos eum aliquid dicere: quia enim eum detinere timebant propter turbas, voluerunt ei periculum immittere ex hoc quod esset publicis tributis obnoxius. Chrysostomus super Matth.. Haec est autem hypocritarum prima simulatio, quia laudant quos perdere volunt; et ideo in laudem prorumpunt,

dicentes magister, scimus quia verax es. Magistrum eum vocant, ut quasi honoratus et laudatus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat, tamquam volens eos habere discipulos.

Glossa. Tripliciter autem contingit aliquem veritatem non docere. Primo ex parte ipsius docentis: quia scilicet veritatem vel non novit, vel non amat; et contra hoc dicunt scimus quia verax es.

Secundo ex parte Dei, cuius timore postposito, quidam veritatem de eo, quam noverunt, non pure annuntiant; et contra hoc dicunt et viam Dei in veritate doces.

Tertio ex parte proximi, ex cuius timore vel amore aliquis veritatem tacet; et ad hoc excludendum dicunt et non est tibi cura de aliquo, scilicet homine: non enim respicis personam hominum. Chrysostomus in Matth.. Hoc de Herode et caesare occulte insinuabant. Hieronymus.

Blanda quidem et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem ut magis Deum quam caesarem timeat: unde dicunt dic ergo nobis: quid tibi videtur? licet census dare caesari, an non? ut si dicat non debere tributa solvi, statim audientes Herodiani, seditionis reum contra Romanum principem eum teneant. Chrysostomus in Matth.. Quia enim sciebant quod quidam hanc discordiam meditantibus occisi erant, volebant et ipsum per sermones hos in talem suspicionem immittere.

Sequitur cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: quid me tentatis, hypocritae? chrysostomus super Matth..

Non secundum sermones eorum pacificos blande respondit; sed secundum conscientiam eorum crudelem, aspera dixit: quia Deus voluntatibus respondet, non verbis.

Hieronymus. Prima ergo virtus est respondentis, interrogantium mentes cognoscere, et non discipulos, sed tentatores vocare.

Hypocrita ergo vocatur qui aliud est, et aliud simulat. Chrysostomus super Matth..

Dicit ergo eis hypocritae, ut considerantes eum humanorum cordium cognitorem, quod facere cogitabant, perficere non auderent. Vide ergo quod Pharisei blandiebantur ut perderent; sed Jesus confundebat eos ut salvaret: quia utilior est homini Deus iratus quam homo propitius. Hieronymus. Sapientia enim semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur: et ideo sequitur ostendite mihi numisma census.

At illi obtulerunt ei denarium. Hoc genus nummi est quod pro decem nummis computabatur, et habebat imaginem caesaris; unde sequitur et ait illis Jesus: cuius est imago haec et superscriptio? qui putant interrogationem salvatoris ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex praesenti loco, quod utique poterat scire Jesus, cuius imago esset in nummo.

Sequitur dicunt ei: caesaris. Caesarem non putemus augustum, sed tiberium significari, sub quo et passus est dominus.

Omnes autem reges Romani a primo caio caesare, qui imperium arripuerat, caesares appellantur.

Sequitur reddite ergo quae sunt caesaris caesari, idest nummum, tributum et pecuniam. Hilarius in Matth..

Si enim nihil quod caesaris est, penes nos resederit, conditione reddendi ei quae sua sunt non tenebimur. Porro autem si rebus illius incumbamus, si iure potestatis suae utimur, extra querelam iniuriae est reddere caesari quod caesaris est. Chrysostomus in Matth.. Tu autem cum audieris reddite quae sunt caesaris caesari, illa scito eum dicere solum quae in nullo pietati nocent: quia si aliquid tale fuerit, non adhuc caesaris est, sed diaboli tributum. Deinde ut non dicant quoniam hominibus nos subicis, subdit et quae sunt Dei Deo. Hieronymus. Idest decimas, primitias, oblationes et victimas, sicut et ipse dominus reddidit caesari tributa pro se et Petro; et Deo reddidit quae Dei sunt, patris faciens voluntatem.

Hilarius in Matth.. Deo etiam quae eius sunt reddere nos oportet, idest corpus et animam et voluntatem. Numisma enim caesaris in auro est, in quo est eius imago depicta. Dei autem numisma homo est, in quo est Dei imago figurata: ideo divitias vestras date caesari, Deo autem innocentiae vestrae conscientiam servate. Origenes in Matth..

Ex hoc loco discimus salvatoris exemplo, ut non his quae a multis dicuntur, et propterea gloriosa videntur, occasione pietatis attendamus: sed quae convenienter secundum ordinem rationis dicuntur.

Possumus autem et moraliter intelligere locum istum, quoniam debemus corpori quaedam dare, quasi tributum caesari, idest necessaria. Quaecumque autem sunt convenientia animarum naturae, idest ea quae ducunt ad virtutem, debemus Deo offerre. Qui ergo supra modum docent legem Dei, et de rebus debitis corpori nihil curare praecipiant, sunt Pharisei qui reddere caesari tributum vetabant, prohibentes scilicet nubere, et abstinere a cibis quos Deus creavit: qui vero supra modum aestimant oportere corporibus indulgere, ipsi sunt Herodiani. Salvator autem noster vult ut nec virtus minoretur dum supra modum carni servimus, nec carnis natura gravetur, dum abundantius virtutibus adhaeremus. Vel princeps mundi, idest diabolus, dicitur caesar: non enim possumus reddere Deo quae Dei sunt, nisi prius reddiderimus principi quae sunt sua, idest, nisi deposuerimus malitiam universam. Hoc etiam discamus ex loco praesenti; quod contra tentantes nec omnino tacere debemus, nec simpliciter respondere, sed circumspecte, ut praecedamus occasionem quaerentium in nobis occasionem, et doceamus irreprehensibiliter quae possunt salvare volentes salvari. Hieronymus. Qui autem credere debuerant, ad tantam sapientiam mirati sunt quod calliditas eorum insidiandi non invenisset locum: unde sequitur et audientes mirati sunt et, relicto eo, abierunt, infidelitatem pariter cum admiratione reportantes.

Chrysostomus in Matth..

Confutatis Pharisaeorum discipulis cum Herodianis, sadducaei se immittunt; cum tamen ex confusione priorum eos oporteret effici pigriores. Sed praesumptio inverecundum quid est et pertinax et impossibilia tentans: propter hoc et evangelista stupens eorum dementiam, hoc ipsum significat, dicens in illa die accesserunt ad eum sadducaei. Chrysostomus super Matth..

Quando recedebant Pharisei, accedebant sadducaei; forte tali consilio, quia decertabant quis eum ante deprehendere posset: vel si ratione eum non possent superare, saltem per ipsam frequentiam subverterent sensum eius. Hieronymus. Duae haereses erant in Iudaeis: una Pharisaeorum, et altera sadducaeorum; Pharisei traditionum et observationum iustitiam praeferebant, unde et divisi vocabantur a populo; sadducaei autem, qui interpretantur iusti, et ipsi vindicabant sibi quod non erant; ac prioribus et corporis et animae resurrectionem credentibus confitentibusque, et Angelos et spiritum sequentes, iuxta actus apostolorum, omnia denegabant; unde et hic dicitur: qui dicunt resurrectionem non esse. Origenes in Matth..

Non solum autem carnis resurrectionem negabant, sed etiam animae immortalitatem tollebant. Chrysostomus super Matth..

Videns enim diabolus quia iustitiam Dei omnino extinguere non potuit, introduxit haeresim sadducaeorum, qui dicerent non esse resurrectionem mortuorum; quae res omne propositum faciendae iustitiae frangit: quis enim contentus erit adversus seipsum quotidie luctamina exercere, nisi ad spem resurrectionis aspiceret? Gregorius Moralium. Sunt autem nonnulli qui considerantes quod spiritus a carne solvitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in pulverem reducitur, quod pulvis in elementa solvitur, ut nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperant; et dum arida ossa inspiciunt, haec vestiri carnibus, rursumque ad vitam virescere, posse fieri diffidunt. Augustinus in Enchir.. Non autem perit Deo terrena materies, de qua mortalium creatur caro; sed in quemlibet pulverem cineremve solvatur, in quoslibet halitus aurasque diffugiat, in quamcumque aliorum corporum substantiam, vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcumque animalium, aut etiam hominum, cibum cedat, carnemque mutetur, animae illi humanae in puncto temporis redditur quae eam primitus ut homo fieret, viveret et cresceret, animavit.

Chrysostomus super Matth..

Ad defensionem autem sui erroris invenisse se argutissimam rationem sadducaei putabant: unde sequitur et interrogaverunt eum, dicentes: magister, Moyses dixit: si quis mortuus fuerit, etc.. Chrysostomus in Matth.. Quia enim immitigabile malum mors erat apud Iudaeos, qui omnia pro praesenti vita faciebant, in legem deduxit Moyses, defuncti sine filiis uxorem fratri dari oportere, ut defuncto filius nasceretur ex fratre, et non excideret nomen eius; quod erat quaedam mortis mitigatio; non autem alius quam frater vel propinquus iubebatur accipere uxorem defuncti: quoniam non ita putaretur qui ex tali coniunctione erat nasciturus, esse filius eius qui obiit; et iterum extraneus non ita haberet necessitatem statuere domum eius qui obierat, sicut frater, cui etiam ea cognatione hoc facere iustum erat.

Sequitur erant autem apud nos septem fratres. Hieronymus. Qui resurrectionem corporum non credebant, et animam putabant interire cum corporibus, recte istiusmodi fingunt fabulam, quae deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant mortuorum. Turpitudinem ergo fabulae opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem: unde concludunt in resurrectione ergo cuius erit? potest autem fieri ut vere in gente eorum hoc aliquando acciderit.

Augustinus de quaest. Evang..

Per hos autem septem fratres mystice intelliguntur homines impii, qui fructum iustitiae non potuerunt afferre in terra per omnes septem mundi aetates, quibus ista terra consistit: postea enim et ipsa terra transiet, per quam omnes illi quasi septem steriliter transierunt.

Sequitur respondens autem Jesus, ait illis: erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. Chrysostomus super Matth..

Sapienter primum arguit stultitiam eorum, quia non legebant; secundo ignorantiam, quia non cognoscebant Deum.

Ex diligentia enim dilectionis nascitur scientia Dei: ignorantia autem negligentiae filia est. Hieronymus. Propterea ergo errant, quia Scripturas nesciunt; et quia Scripturas nesciunt, consequenter ignorant virtutem Dei. Origenes in Matth..

Duas autem res dicit eos nescire: unam quidem Scripturas, alteram autem virtutem Dei, per quam resurrectio fit, et nova vita in ea. Vel dominus arguens sadducaeos nescire virtutem Dei, se eos non cognoscere arguebat: ipse enim erat virtus Dei, et non cognoscebant eum, quasi nescientes Scripturas quae loquuntur de eo: propterea nec resurrectionem credebant, quam facturus fuerat ipse. Quaeritur autem, cum salvator dicat erratis nescientes Scripturas, an dicat quod in quibusdam Scripturis positum est quod sequitur: in resurrectione neque nubent neque nubentur: quod in veteri testamento non legitur scriptum. Nos autem dicimus, quia scriptum est non in ipsis sermonibus manifeste ista dicentibus, sed in mysterio indicantibus secundum intellectum moralem: nam cum sit lex umbra futurorum bonorum, dicens quodlibet de viris et uxoribus, de spiritualibus nuptiis principaliter dicit. Sed nec hoc invenio alicubi Scripturam dicentem, sanctos post exitum fore sicut Angelos Dei: nisi forte quis et hoc moraliter intelligat, secundum illud quod dicitur: tu autem ibis ad patres tuos; item: appositus est ad populum

suum. Dicit autem aliquis: ideo eos increpabat, quia non legebant ceteras Scripturas quae sunt extra legem et ideo errabant. Alius autem dicit, quod nesciebant mosaicae legis Scripturas ex eo quod divinum sensum earum non scrutabantur. Chrysostomus super Matth.. Vel quod dicit in resurrectione neque nubent neque nubentur, retulit ad hoc quod dixerat nescitis virtutem Dei; quod autem dixit ego sum Deus Abraham, etc., ad illud quod dixit nescitis Scripturas. Et quidem calumniatoribus primum oportet in aliqua quaestione auctoritatem Scripturae proferre, Deinde rationem exponere; interrogantibus autem per ignorantiam, prius rationem exponamus; postea auctoritate confirmemus: quoniam calumniatores convincere oportet, interrogatores autem docere; ideo his interrogantibus per ignorantiam, prius rationem exposuit, dicens in resurrectione, etc.. Hieronymus in hoc autem quod dicitur neque nubent neque nubentur, Latina consuetudo Graeco idiomati non respondet. Nubere enim apud Latinos proprie dicuntur mulieres. Sed nos simpliciter dictum intelligamus quod nubere de viris, et nubi de mulieribus dictum sit.

Chrysostomus super Matth..

In hoc quidem saeculo, quia morimur, ideo nascimur; quia nascimur, ideo uxores ducimus, ut quod moriendo minuitur, nascendo suppleatur: ibi autem moriendi necessitas tollitur, unde et nascendi causa soluta est. Hilarius in Matth..

Et quidem suffecerat adversus sadduceos opinionem illecebrae corporeae recidisse, et officiis cessantibus inania haec corporum gaudia sustulisse; sed adiecit sed sunt sicut Angeli Dei in caelo. Chrysostomus in Matth.. Per quod ad interrogatum convenienter respondet: quia enim haec erat eis causa aestimandi resurrectionem non esse, quia credebant eandem fore resurgentium conditionem; hanc causam removit, ostendens eos alterius conditionis futuros. Chrysostomus super Matth..

Notandum vero, quod cum de ieiuniis et eleemosynis ceterisque virtutibus spiritualibus locutus fuit, nunquam Angelorum similitudinem introduxit, nisi cum de absolute a coitu loqueretur; quoniam sicut omnes actus carnales opera sunt animalium, praecipue tamen actus libidinis; sic omnes virtutes sunt res angelicae, praecipue tamen castitas, per quam vincitur natura virtutibus. Hieronymus. Quod ergo infertur sed sunt sicut Angeli in caelo, spiritalis conversatio reponitur.

Dionysius. Tunc enim quando incorruptibiles et immortales erimus, visibili quidem ipsius Dei apparitione in castissimis contemplationibus adimplebimur; intelligibilis autem luminis dationem participabimus in impassibili et in immateriali mente secundum imitationem supercaelestium mentium: propter quod dicitur, quod erimus Angelis aequales. Hilarius in Matth.. Eandem autem calumniam quam sadducei afferunt de coniugio, afferre plures solent, in quam formam muliebris sexus resurgat. Sed qualis in Scripturis auctoritas est de Angelis opinandi, talem in resurrectione speciei nostrae sensum oportet esse de feminis.

Augustinus de Civ. Dei. Sed mihi melius videntur sapere qui utrumque sexum resurrecturum esse non dubitant: non enim libido ibi erit, quae confusionis causa est; nam priusquam peccassent, nudi erant; natura autem servabitur, quae tunc quidem et a concubitu et a partu immunis erit: erunt tamen membra feminea non accommodata usui veteri sed decori novo; quo non allicitur aspicientis concupiscentia, quae nulla erit, sed Dei laudatur sapientia atque clementia, qui et quod non erat fecit, et liberavit a corruptione quod fecit. Hieronymus. Nemo enim dicit de lapide et arbore, et his rebus quae non habent membra genitalia, quod non nubent neque nubentur; sed de his qui cum possint nubere, tamen aliqua ratione non nubunt. Rabanus. Haec autem quae dicta sunt de resurrectionis conditionibus, propositae reddidit quaestioni; de ipsa vero resurrectione contra eorum infidelitatem convenienter loquitur.

Chrysostomus in Matth..

Et quia illi interrogando, Moysen praemiserant, per Moysen eos confutat: unde subdit de resurrectione autem mortuorum non legistis. Hieronymus. Ad comprobandum resurrectionis veritatem multis aliis exemplis manifestioribus uti potuit, ex quibus est illud: resuscitabuntur mortui, et resurgent qui in monumentis sunt; et in alio loco: multi dormientium de terrae pulvere resurgent.

Quaeritur ergo quid sibi voluerit dominus hoc proferre testimonium quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinens veritatem; et quasi hoc prolato probaverit quod volebat, statim intulerit non est Deus mortuorum, sed viventium. Supra diximus autem sadduceos nec Angelum, nec spiritum, nec resurrectionem corporum confitentes, et animarum quoque interitum praedicasse: hi quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respicientes.

Stultum autem erat inde proferre testimonia cuius auctoritatem non sequebantur.

Porro ad aeternitatem animarum probandam, de Moyse ponit exemplum: ego sum Deus Abraham; statimque infert: non est Deus mortuorum, sed viventium: ut cum probaverit animas permanere post mortem (neque enim poterat fieri ut eorum esset Deus qui nequaquam subsisterent), convenienter introduceretur et corporum resurrectio, quae cum animabus bona malaque gesserunt. Chrysostomus in Matth.. Sed qualiter alibi ait: ut vivorum et mortuorum dominetur? sed hoc non est simile ei quod hic dicitur: mortuorum enim ibi dicitur esse dominus, eorum scilicet qui victuri sunt; non autem eorum qui semel disparuerunt, et ultra non resurgent. Hieronymus.

Considerandum etiam, quod sermo hic ad Moysen factus fuerat, sanctis istis patriarchis iam pridem quiescentibus, erant ergo quorum Deus erat: nihil enim habere poterant, si non erant: quia in natura rei est ut esse

id necesse sit cuius sit alterum; atque ita habere Deum, viventium est; cum Deus aeternitas sit, et non sit eorum quae mortua sunt, habere id quod aeternum est: et quomodo esse illi futuri semper negabuntur, quorum se esse profiteatur aeternitas? Origenes in Matth..

Deus etiam est qui dicit: ego sum qui sum. Sic ergo impossibile est ut dicatur eorum Deus esse qui non sunt. Et vide, quia non dicit: ego sum Deus Abraham, Isaac et Iacob; sed Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob. In alio autem loco sic dixit: Deus Hebraeorum misit me ad te. Qui enim perfectissime sunt circa Deum, quantum ad comparationem ceterorum hominum, totum habent Deum in se: propterea non communiter, sed singulariter dicitur eorum Deus; ut puta si dicamus: ager ille illorum est, ostendimus quod unusquisque eorum non habet eum in toto. Si autem dicimus, quod ager illius est, demonstramus quia totum agrum possidet ille. Ubi ergo dicitur Deus Hebraeorum, imperfectio demonstratur eorum: quia unusquisque eorum aliquid modicum de Deo habebat. Dicitur autem Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob, quia singuli eorum totum habebant Deum. Non autem ad modicam laudem respicit patriarcharum quod Deo vivebant. Augustinus contra faustum. Opportune itaque eadem voce nunc convincuntur Manichaei, qua tunc convicti sunt sadducae: nam et ipsam resurrectionem alio quidem modo, sed tamen etiam ipsi negant. Augustinus super iohannem.

Ideo autem specialiter Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob dicitur, quia in istis tribus omnes modi generationis filiorum Dei vocantur. Generat enim Deus multoties de bono praedicatore bonum filium, et de malo malum: quod significatur per Abraham, qui de libera uxore fidelem filium habuit, et de ancilla infidelem genuit. Aliquando vero generat per bonum praedicatorem, bonum et malum filium: quod significatur in Isaac, qui de libera unum bonum, et alterum malum generavit. Aliquando generat bonos per bonum et malum praedicatorem; quod significatur per Iacob, qui bonos filios genuit et de liberis et de ancillis. Chrysostomus super Matth.. Et vide quomodo sit infirmior congressio Iudaeorum contra Christum. Prima fuit cum terrore, dicendo: in qua potestate haec facis? contra quam necessaria fuit constantia cordis. Secunda fuit cum dolo, contra quam necessaria fuit acuta sapientia. Haec autem fuit cum praesumptione ignara, quae praecedentibus facilius est. Hominem enim putantem se aliquid scire, cum nesciat, viro scienti facile est convincere. Sic et operatio inimici in primis gravis est; sed si quis forti animo sustinuerit, inveniet eum infirmiore.

Sequitur et audientes turbae mirabantur in doctrina eius. Remigius. Non quidem sadducae, sed turbae mirantur. Hoc etiam quotidie agitur in ecclesia: cum enim divina inspiratione adversarii ecclesiae superantur, turbae fidelium laetantur.

#4 Lectio 4

Hieronymus. Quia supra Pharisei in ostensione denarii fuerant confutati, et adversae partis viderant factionem subrutam, debuerant ex hoc moveri, ne ultra molirentur insidias; sed malevolentia et livor nutrit impudentiam; unde dicitur Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset sadducaeis, convenerunt in unum. Origenes in Matth..

Silentium autem sadducaeis imposuit Jesus, volens ostendere quoniam mendacii vocem obmutescere facit claritas veritatis.

Sicut enim proprium est iusti tacere cum sit tempus tacendi, et loqui cum sit tempus loquendi, non tamen obmutescere, sic proprium est omnium qui mendacii sunt doctores, obmutescere quidem quantum ad rem, non autem tacere. Hieronymus.

Pharisei ergo et sadducae, qui inter se contrarii sunt, ad tentandum Jesum pari mente consentiunt. Chrysostomus super Matth.. Vel convenerunt in unum Pharisei, ut multitudine vincerent quem rationibus superare non poterant; a veritate nudos se professi sunt, qui multitudine se armaverunt. Dicebant enim apud se: unus loquatur pro omnibus, et omnes loquamur per unum; ut si quidem vicerit, omnes videamur vicisse, si autem convictus fuerit, vel solus videatur confusus; et ideo sequitur et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum. Origenes.

Omnes ergo qui non discendi, sed tentandi causa interrogant aliquem doctorum, aestimare debemus illius Pharisei fratres, secundum illud: quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Augustinus de cons. Evang..

Non moveat autem quod matthaeus hic dicit tentantem fuisse a quo dominus interrogatus est; marcus autem hoc tacet, et in fine ita concludit, quod ei dominus Jesus sapienter respondentem dixerit: non longe es a regno Dei. Fieri enim potest ut quamvis tentans accesserit, domini tamen responsione correctus sit.

Aut certe ipsam tentationem, de qua loquitur Iacobus non accipiamus malam tamquam decipere volentis inimicum, sed cautam potius tamquam experiri amplius volentis ignotum: neque frustra scriptum est: qui facile credit, levis est corde. Quid autem interroget, subditur magister, quod est mandatum magnum in lege? Origenes. Tentans dicebat magister, quoniam non tamquam discipulus Christi proferebat hanc vocem.

Si quis ergo non discit aliquid a verbo, nec tradit se ei ex toto animo suo; dicit autem ei magister, frater Pharisei est Christum tentantis. Cum ergo ante salvatoris adventum legeretur lex, forsitan quaerebatur quod est mandatum magnum in ea: neque enim interrogasset hoc Phariseus, nisi diu apud illos de hoc quaesitum fuisset et non inventum, donec veniens Jesus hoc doceret. Chrysostomus super Matth.. De magno tamen mandato interrogat qui nec minimum observabat.

Ille debet interrogare de maiori iustitia qui iam minorem complevit. Hieronymus.

Vel non de mandatis interrogat, sed quod sit primum mandatum magnumque: ut cum omnia quae Deus mandaverit, magna sint, quicquid ille respondeat, occasionem habeat calumniandi.

Chrysostomus super Matth..

Dominus autem sic ei respondit ut interrogationis eius fictam conscientiam statim primo responso percuteret: unde sequitur ait illi Jesus: diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et in tota mente tua. Diliges, inquit; non: timebis, quia diligere magis est quam timere: timere enim servorum est, diligere filiorum; timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore servit Deo, poenam quidem evadit, mercedem vero iustitiae non habet, quia invitus fecit bonum propter timorem. Non vult ergo Deus ut timeatur serviliter ab hominibus quasi dominus; sed ut diligatur quasi pater, qui adoptionis spiritum donavit hominibus.

Diligere autem Deum ex toto corde, est ut cor tuum non sit inclinatum ad alicuius rei dilectionem magis quam Dei. Diligere autem Deum in tota anima, est certissimum animum habere in veritate, et firmum esse in fide. Alius est enim amor cordis, et alius est amor animae. Amor cordis quodammodo carnalis est, ut etiam carnaliter diligamus Deum; quod facere non possumus, nisi recedamus ab amore mundalium rerum. Cordis ergo amor sentitur in corde; amor vero animae non sentitur, sed intelligitur, quia in iudicio animae consistit. Qui enim credit apud Deum esse omne bonum, et nihil boni esse extra ipsum, hic diligit Deum in tota anima. Tota vero mente diligere Deum est ut omnes sensus Deo vacent: cuius enim intellectus Deo ministrat, cuius sapientia circa Deum est, cuius cogitatio ea quae Dei sunt tractat, cuius memoria quae bona sunt recordatur, tota mente diligit Deum. Augustinus de doctr. Christ.. Vel aliter.

Deum ex toto corde diligere praecipis, ut omnes cogitationes tuas; ex tota anima, ut omnem vitam tuam; ex tota mente tua, ut omnem intellectum tuum in illum conferas, a quo habes ea quae confers.

Nullam ergo vitae nostrae partem reliquit quae vacare debeat, et quasi locum dare ut alia re velit frui. Sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur quo totus dilectionis impetus currit: tunc enim est optimus homo cum tota vita sua pergat in incommutabile bonum.

Glossa. Vel ex toto corde, idest intellectu, anima, idest voluntate, mente, idest memoria, ut nihil ei contrarium velis, sentias, aut recorderis. Origenes in Matth..

Vel aliter. Ex toto corde, id est secundum totam recordationem et operationem et cogitationem; ex tota anima, idest ut parati sint eam ponere pro pietate Dei; in tota mente, nihil aliud scilicet proferentes nisi quae Dei sunt. Et vide si potes cor quidem accipere pro intellectu, quo intelligibilia speculamur, mentem autem ad proferendas res: mente enim proferimus singulas res, et per unumquodque quod significatur quasi mente nostra inambulamus atque proferimus. Si autem tentanti Pharisaeo dominus non respondisset, aestimare possemus non esse unum mandatum maius altero. Sed dominus respondens subdit hoc est maximum et primum mandatum: ubi discimus sententiam de mandatis, quod est magnum, et sunt inferiora usque ad minima. Respondet autem dominus non solum, quod est magnum mandatum; sed etiam primum, non pro ordine Scripturae, sed pro dignitate virtutis. Hi autem soli huius mandati in se suscipiunt magnitudinem et primatum qui non solum diligunt dominum Deum suum, sed etiam illa tria susceperint, scilicet ex toto corde etc.. Docuit autem, quod non solum est magnum et primum, sed etiam quod esset secundum simile priori: unde sequitur secundum autem simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum.

Si autem qui diligit iniquitatem, odit animam suam, manifestum est quod non diligit proximum sicut seipsum, cum nec seipsum diligit. Augustinus de doctr.

Christ.. Manifestum est autem omnem hominem proximum esse putandum, quia erga neminem operandum est malum.

Iam vero si vel cui praebendum, vel a quo praebendum est nobis officium misericordiae, recte proximus dicitur, manifestum est hoc praecepto, quo tenemur diligere proximum, etiam sanctos Angelos contineri, a quibus nobis tanta misericordiae impenduntur officia, quanta nobis in Scripturis animadvertere facile est. Ex quo et ipse dominus noster proximum se nobis dici voluit, quoniam seipsum dominus Jesus significat opitulatum esse semivivo iacenti in via. Augustinus de Trin..

Qui autem amat homines, aut quia iusti sunt, aut ut iusti sint, amare debet; sic enim et seipsum amare debet, aut quia iustus est, aut ut iustus sit: sic enim diligit proximum sicut seipsum sine ullo periculo.

Augustinus de doctr. Christ..

Si autem teipsum non propter te debes diligere, sed propter illum ubi dilectionis tuae rectissimus finis est, non succenseat aliquis homo, si et ipsum propter Deum diligis. Quisquis ergo recte proximum diligit, hoc cum eo debet agere ut etiam ipse toto corde diligit Deum. Chrysostomus super Matth.. Qui autem hominem amat, simile est sicut qui Deum amat: quia imago Dei est homo, in quo Deus diligitur, sicut rex in sua imagine honoratur. Et propter hoc dicitur hoc mandatum simile esse primo. Origenes.

Vel aliter. Quod mandatum sequens primo est simile, significat idem esse officii et meriti in utroque: neque enim aut Dei sine Christo, aut Christi sine Deo potest utilis esse dilectio ad salutem.

Sequitur in his duobus mandatis tota lex pendet et prophetae. Augustinus de quaest. Evang.. Pendet, dixit, idest illuc refertur ubi habet finem. Rabanus.

Ad duo enim haec praecepta pertinet totus Decalogus: praecepta quidem primae tabulae ad dilectionem Dei, praecepta secundae ad dilectionem proximi.

Origenes in Matth.. Vel quia qui omnia implevit quae scripta sunt de Dei dilectione et proximi, dignus est magnas gratias a Deo percipere, ut intelligat omnem legem et prophetas. Augustinus de Trin.. Cum autem sint duo praecepta, in quibus pendet lex et prophetae, dilectio Dei et proximi, non immerito Scriptura plerumque pro utroque unum ponit: sive dilectionem Dei, sicut est illud: scimus enim quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum; sive dilectionem proximi, sicut est istud: omnis lex in uno sermone impletur: diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed hoc ideo quia qui proximum diligit, consequens est etiam ut Deum diligat: ex una enim eademque caritate Deum proximumque diligimus; sed Deum propter Deum; nos autem et proximum propter Deum. Augustinus de doctr. Christ.. Sed tamen quoniam excellentior et supra nostram naturam est divina substantia, praeceptum quo diligimus Deum a proximi dilectione distinctum est; quod si te totum intelligas, idest animam et corpus, et proximum tuum, idest animam et corpus, nullum diligendarum rerum genus in his duobus praeceptis praetermissum est. Cum enim praecurrat dilectio Dei, sequatur dilectio proximi, eiusque dilectionis modus praescriptus sit, ut eum sicut te ipsum diligas; simul et tui abs te dilectio praetermissa non est.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Iudaei aestimantes Christum esse hominem purum, eum tentabant; nec eum tentassent, si filium Dei credidissent. Volens ergo Christus ostendere quod cognoscebat fallaciam cordis eorum, et quia Deus erat, nec manifeste voluit dicere veritatem, ne occasionem blasphemiae invenientes Iudaei amplius insanirent, nec omnino tacere, quia ad hoc venerat ut veritatem annuntiaret: ideo talem interrogationem eis proposuit, ut ipsa interrogatio eis ostenderet quis esset; unde dicitur congregatis autem Phariseis, interrogavit eos Jesus, dicens: quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? chrysostomus in Matth..

Discipulos quidem primum interrogavit quid alii dicerent de Christo, et tunc quid ipsi dicerent; hos autem non ita. Profecto enim seductorem eum dixissent et malum. Existimabant autem quoniam Christus purus homo erat; et ideo dixerunt eum esse filium David; et hoc est quod subditur dicunt ei: David.

Ipsae autem hoc reprehendens, inducit prophetam dominationem eius et proprietatem filiationis, et cohonorationem quae est ad patrem, testantem; unde dicitur quomodo ergo David in spiritu vocat eum dominum, dicens: dixit dominus domino meo: sede a dextris meis, donec poenam, etc.. Hieronymus. Testimonium hoc de Psalmo 109, I sumptum est.

Dominus ergo David vocatur, non secundum id quod de eo natus est, sed secundum id quod natus ex patre semper fuit, praeveniens ipsum carnis suae patrem. Vocat autem eum dominum suum, non errore incerto, nec propria voluntate, sed spiritu sancto. Remigius. Quod autem dicit sede a dextris meis, non intelligendum est quod Deus corporeus sit, ut dexteram vel sinistram habeat; sed a dextris Dei sedere est in honore et aequalitate paternae dignitatis manere. Chrysostomus super Matth.. Puto autem quod hanc interrogationem non solum contra Phariseos, sed etiam contra haereticos posuit: nam secundum carnem vere filius erat David, dominus autem secundum divinitatem. Chrysostomus in Matth..

Non autem in hoc stat; sed ut timeant, subdit donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: ut saltem ita eos inducat. Origenes in Matth..

Deus etiam non ad perditionem solum ponit scabellum pedum Christi inimicos ipsius, sed ad eorum salutem. Remigius.

Donec autem pro infinito ponitur, ut sit sensus: sede semper, et inimici tui in sempiternum subiciuntur pedibus tuis.

Glossa. Quod autem a patre inimici subiciuntur filio, non infirmitatem filii, sed unitatem naturae significat: nam et filius subicit inimicos patri, quia patrem clarificat super terram. Et ex hac auctoritate concludit si ergo David vocat eum dominum, quomodo filius eius est? Hieronymus.

Interrogatio haec nobis proficit usque hodie contra Iudaeos: et hi enim qui confitentur Christum esse venturum, hominem simplicem et sanctum virum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a domino: si simplex homo est, et tantum filius David, quomodo David vocat eum dominum suum? Iudaei autem ad diluendam interrogationis veritatem, frivola multa confingunt, vernaculum Abrahae asserentes, cuius filius fuit Damascus eliezer, et ex ipsius persona scriptum Psalmum, quod post caedem quinque regum, dominus Deus domino suo Abraham dixerit: sede ad dexteram meam, donec ponam, etc.. Quos interrogemus quomodo dixerit Abraham ea quae sequuntur; et respondere cogamus quando Abraham ante Luciferum genitus sit, et quomodo sacerdos fuerit secundum ordinem melchisedech, pro quo melchisedech obtulerit panem et vinum, et a quo decimas praedae acceperit.

Chrysostomus in Matth..

Hoc tantum imposuit finem ipsorum disputationibus, quasi magnum et sufficiens praeccludere eorum ora: unde sequitur et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Siluerunt enim ex tunc non volentes, sed non habendo aliquid dicere.

Origenes. Si autem interrogatio eorum fuisset ex voluntate discendi, nunquam eis talia proposuisset ut amplius non essent ausi eum interrogare. Rabanus.

Ex hoc autem intelligimus venena invidiae superari posse, sed difficile quiescere.

#1 Lectio 1

Chrysostomus super Matth..

Postquam dominus sacerdotes responsione prostravit, et incorrigibilem eorum conditionem ostendit: sicut clerici, si male fecerint, inemendabiles sunt, laici vero delinquentes facile emendantur: tunc convertit sermones ad apostolos, et ad populum: unde dicitur tunc locutus est Jesus ad turbas et ad discipulos suos.

Infructuosum namque est verbum in quo sic alter confunditur ut alter non erudiatur.

Origenes in Matth.. Sunt autem meliores discipuli Christi reliquis turbis; et invenies in ecclesiis quosdam affectuosius accedentes ad verbum Dei esse discipulos Christi, ceteros autem populum esse ipsius. Et interdum quaedam discipulis solis dicit, quaedam vero turbis simul atque discipulis, sicut haec; unde sequitur dicens: super cathedram Moysi, etc.. Qui legem Moysi profitentur, et interpretari se gloriantur, hi sedent super cathedram Moysi. Qui ergo non recedunt a littera legis, Scribae dicuntur; qui autem maius aliquid profitentes, dividunt se ipsos quasi meliores a multis, Pharisei dicuntur, quod interpretatur divisi; qui autem Moysen secundum spiritualem virtutem intelligunt et exponunt, sedent quidem super cathedram Moysi, sed non sunt Scribae et Pharisei; sed his meliores dilecti Christi discipuli. Post adventum autem Christi sedent super cathedram ecclesiae, quae est cathedra Christi. Chrysostomus super Matth.. Videndum est tamen quomodo quis super cathedram sedeat: quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. Chrysostomus in Matth.. Ne autem aliquis dicat quoniam propter hoc desidiarius factus sum ad agendum quia malus est doctor, hanc destruit occasionem, cum subdit omnia ergo quaecumque dixerint vobis, servate et facite; non enim sua dicunt, sed quae Dei sunt, quae per Moysen Deus in legem deduxit. Et intueri quanto circa Moysen utitur honore, eam iterum quae ad vetus est testamentum concordiam ostendens. Origenes. Si autem Scribae et Pharisei sedentes super cathedram Moysi, sunt Iudaeorum doctores, secundum litteram docentes legis mandata; quomodo iubet nos dominus secundum omnia quae dicunt illi, facere, cum apostoli in actibus vetent fideles vivere secundum litteram legis? sed illi docent secundum litteram, legem spiritualiter non intelligentes.

Quaecumque ergo dicunt nobis ex lege, intelligentes sensum legis facimus et servamus, nequaquam facientes secundum opera eorum; non enim sicut lex docet faciunt, nec intelligunt velamen esse super litteram legis. Vel cum omnia audieris, non omnia intelligas praecepta legis, puta multa quae de escis sunt et quae de hostiis et similia; sed ea quae corrigunt mores.

Sed quare non de lege gratiae hoc mandavit, sed de doctrina Moysi? quia scilicet nondum erat tempus praecepta novae legis ante tempus passionis manifestare. Mihi autem videtur quod et aliquid aliud praedispensans hoc dicit: quia enim accusaturus erat Scribas et Phariseos in sequentibus sermonibus, ne videretur apud stultos ex hoc eorum principatum cupere, vel propter inimicitiam hoc facere, primum a se hanc suspicionem removet, et tunc eos incipit reprehendere, ut turbae non in eadem vitia incidant; et ideo etiam ne existiment quod, quia debent eos audire, ideo eos debeant in operibus imitari: subditur enim secundum vero opera eorum nolite facere. Quid est autem doctore illo miserabilius cuius vitam discipuli cum non sequuntur salvantur, cum imitantur perduntur? chrysostomus super Matth..

Sicut autem aurum de terra eligitur, et terra relinquitur, sic et auditores doctrinam accipiant, et mores relinquunt; frequenter enim de homine malo bona doctrina procedit. Sicut autem sacerdotes melius iudicant propter bonos malos docere, quam propter malos bonos negligere, sic et subditi propter bonos sacerdotes etiam malos honorent, ne propter malos boni etiam contemnantur: melius est enim malis iniusta praestare, quam bonis iusta subtrahere.

Chrysostomus in Matth..

Considera vero unde incipit eos reprehendere; nam sequitur dicunt enim et non faciunt. Maxime enim accusatione dignus est qui doctrinae auctoritatem habens, legem transgreditur: primo quidem quia praevaricatur qui alios corrigere debet; Deinde quia peccans, maiore poena dignus est, propter honorem; tertio quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccans.

Rursus autem et aliam eorum reprehensionem ponit, quoniam graves sunt sibi subiectis: unde sequitur alligant enim onera gravia: in quo duplicem eorum malitiam ostendit: unam quidem in hoc quod sine venia expetunt a subiectis summam diligentiam vitae; aliam vero in hoc quod sibiipsis multam concedunt licentiam.

Oportet autem bonum principem e contrario se habere; in his enim quae secundum seipsum sunt, gravem iudicem esse; in subiectis autem mansuetum. Intende autem qualiter et eorum reprehensionem aggravat: non enim dixit: non possunt, sed nolunt; neque dixit: portare, sed digito movere: idest, neque prope fieri, neque tangere. Chrysostomus super Matth..

Et quidem quantum ad Phariseos et Scribas, de quibus loquitur, onera gravia et importabilia dicit legis mandata, de quibus Petrus dicit: ut quid vultis imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? onera enim legis quibusdam rationibus fabulosis commendantes, auditoribus quasi vincula super humeros cordis eorum alligabant, ut velut rationis vinculo constricti, non reicerent ea a se; ipsi autem nec ex modica parte ea implebant; idest (ut non dicam pleno opere) sed nec modico tactu, idest digito.

Glossa. Vel alligant onera, idest, undecumque traditiones colligunt, quae conscientiam non levant, sed gravant. Hieronymus.

Humeri autem et digitus et onera et vincula, quibus alligant onera, spiritualiter sunt intelligenda. Hic etiam generaliter dominus adversus omnes magistros loquitur qui grandia iubent, et minora non faciunt. Chrysostomus super Matth.. Tales autem sunt qui grave pondus venientibus ad poenitentiam imponunt; et sic dum poena praesens fugitur, contemnitur poena futura. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest baiulare, posueris, necesse habet ut aut fascem reiciat, aut sub pondere confringatur: sic et homini, cui grave pondus poenitentiae imponis, necesse est ut aut poenitentiam reiciat, aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde etsi erramus modicam poenitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam reddere rationem, quam propter crudelitatem? ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus, ut quid sacerdos eius austerus? vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus: audiant te homines parva mandantem, et gravia facientem.

Talis est autem sacerdos qui sibi indulget, et alios exigit, quemadmodum malus descriptor tributi in civitate, qui se relevat et onerat tribuentes.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Supra dominus arguerat Scribas et Phariseos crudelitatis et negligentiae; consequenter autem arguit eos inanis gloriae, quae fecit eos a Deo recedere; unde dicit omnia autem opera sua faciunt ut videantur ab hominibus. Chrysostomus super Matth.. In omni re nascitur quod ipsam exterminat, sicut ex ligno vermis, et ex vestimento tinea: unde sacerdotum ministerium, qui positi sunt ad aedificationem sanctitatis, corrumpere diabolus nititur, ut hoc ipsum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle hoc vitium de clero, et sine labore omnia resecabis: ex hoc enim fit ut difficile clerici peccantes poenitentiam agant. Vult autem dominus in hoc ostendere causam propter quam non poterant credere Christo; hoc est quia omnia faciunt ut videantur ab hominibus: impossibile enim est ut credat Christo caelestia praedicanti qui gloriam hominum concupiscit terrenam. Legi enim aliquem interpretantem hunc locum: supra cathedram, idest in honore et gradu quo fuerat Moyses, constituti sunt Scribae et Pharisei indigne, qui legem prophetantem de Christo venturo praedicabant aliis, ipsi autem non recipiebant praesentem.

Propter hoc hortatur populum audire legem quam praedicabant, idest credere in Christum praedicatum a lege, et non imitari Scribas et Phariseos incredulos.

Et reddit causam quare praedicabant ex lege Christum venturum, et non credebant in eum: quia scilicet omnia opera sua faciunt ut ab hominibus videantur, idest quia non praedicabant Christum venturum desiderio adventus eius, sed ut doctores legis esse ab hominibus viderentur. Origenes in Matth.. Ad hoc autem opera sua faciunt ut ab hominibus videantur, visibilem suscipientes circumcisionem, et visibiliter corporalia fermenta auferentes de domibus suis, et similiter his similia agentes. Christi vero discipuli legem in occultis implent, quasi in occulto constituti Iudaei, ut apostolus dicit. Chrysostomus in Matth.. Vide autem hic, quod cum quadam intensione eos incusat. Non enim simpliciter ait quod faciant opera sua ut videantur ab hominibus, sed addidit omnia. Deinde monstrat quod neque in magnis vane gloriabantur, sed in quibusdam vilibus rebus: unde subditur dilatant enim phylacteria sua et magnificant fimbrias. Hieronymus. Dominus enim cum dedisset mandata legis per Moysen, ad extremum intulit: ligabis ea in manu tua, et erunt semper ante oculos tuos; et est sensus: praecepta mea sint in manu tua, ut opere compleantur; sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisei male interpretantes, scribebant in membranis Decalogum Moysi, idest decem legis verba, complicantes ea, et ligantes in fronte, et quasi coronam capitis facientes, ut semper ante oculos moverentur. Iusserat quoque aliud Moyses, ut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Israelis populum discernendum: ut quomodo in corporibus circumcisio signum Iudaicae gentis daret, ita vestis haberet aliquam differentiam. Superstitiosi vero magistri captantes auram popularem, atque ex mulierculis captantes lucra, faciebant grandes fimbrias, et acutissimas in eis spinas ligabant, ut videlicet ambulantes et sedentes interdum pungerentur, et quasi hac commonitione retraherentur ad ministeria servitutis Dei. Pictariola ergo illa Decalogi, phylacteria vocabant, idest conservatoria: eo quod quicumque habuissent ea, quasi ob custodiam et munimentum sui haberent: non intelligentibus Phariseis quod haec in corde portanda sunt, non in corpore; alioquin et armaria et arcae habent libros, et notitiam Dei non habent. Chrysostomus super Matth..

Illorum autem exemplo adhuc multi aliqua nomina Hebraica Angelorum confingunt, et scribunt, et alligant; quae non intelligentibus metuenda videntur; quidam vero aliquam partem evangelii scriptam circa collum portant. Sed nonne quotidie evangelium in ecclesia legitur, et auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita evangelia nihil prosunt, quomodo eum possunt circa collum suspensa salvare? Deinde ubi est virtus evangelii? in figuris litterarum, an in intellectu sensuum? si in figuris, bene circa collum suspendis; si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quam circa collum suspensa.

Alii vero sic exponunt hunc locum: quia dilatabant verba sua de propriis observantiis, quasi phylacteria, idest conservatoria salutis, ea populo assidue praedicantes.

Fimbrias autem vestimentorum magnificentas dicit supereminencias eorumdem mandatorum.

Hieronymus. Cum autem superflue phylacteria dilatent, et magnas faciant fimbrias, gloriam cupientes ab hominibus, consequenter arguuntur in reliquis; unde dicitur amant enim primos accubitus in coenis, et primas cathedras in synagogis.

Rabanus. Notandum, quod non salutari in foro, non primo sedere vel discumbere vetat eos quibus hoc officii ordine convenit: sed eos qui haec, sive habita sive non habita, indebite amant, a fidelibus quasi improbos dicit esse cavendos. Chrysostomus super Matth.. Non enim vituperat eos qui in primo loco recumbunt, sed eos qui amant primos discubitus; ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum. Sine causa enim loco se humiliat qui corde se praefert: aliquis enim iactator audiens laudabile esse in ultimo loco discumbere, discumbit post omnes, et non solum iactantiam cordis non dimittit, sed adhuc aliam iactantiam humilitatis acquirit, ut qui vult videri iustus, et humilis videatur. Multi enim superbi corpore quidem in novissimo recumbentes, cordis autem elatione videntur sibi in capite recumbere; et multi sunt humiles in capite recumbentes, et conscientia se in ultimo esse existimant. Chrysostomus in Matth.. Intende ubi in eis vana gloria dominabatur: in synagogis scilicet, in quas intrabant alios directuri: in coenis hoc pati qualitercumque tolerabile erat, quamvis doctorem in admiratione esse oporteat, non in ecclesia solum, sed ubique. Si autem diligere talia est incusatio, quam malum est studere ut his aliquis potiat? chrysostomus super Matth..

Primas etiam salutationes amant, non solum in tempore, ut eos primum salutemus, sed etiam in voce, ut clamantes dicamus: ave, Rabbi; et in corpore, ut flexis capitibus eis incurvemur; et in loco, ut in publico saluentur: unde dicit et salutationes in foro. Rabanus. Quamvis in hoc culpa non careant, si iidem in foro litibus interesse qui in cathedra Moysi magistri synagogae cupiunt appellari, et vocari ab hominibus Rabbi. Chrysostomus super Matth.. Idest, vocari volunt, et non esse: nomen appetunt, et officium negligunt. Origenes in Matth..

In ecclesia etiam Christi inveniuntur mensarum suscipientes primatum, ut diacones fiant: consequenter autem primas cathedras eorum qui dicuntur presbyteri, praeripere ambiunt; quidam autem machinantur ut episcopi vocentur ab hominibus, hoc est Rabbi. Christi autem discipulus diligit quidem in spiritualibus coenis recubitus primos, ut meliora spiritualium ciborum manducet; diligit etiam cum apostolis sedentibus super duodecim thronos, primas cathedras, actibus bonis dignum se praebere festinans cathedris huiusmodi; sic autem et salutationes diligit quae fiunt in nundinis caelestibus, idest caelestibus primitivorum congregationibus. Vocari autem Rabbi neque ab hominibus, neque ab aliquo alio diligit iustus, quia unus est magister omnium; unde subdit vos autem nolite vocari Rabbi. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Praemissorum, de quibus Pharisaeos incusaverat, alia quidem sicut parva et vilia praetermisit, quasi discipulis de his instrui non indigentibus; sed quod erat omnium malorum causa, idest thronum appetere magistralem, hoc in medium ducit ad discipulos instruendum: unde subdit vos autem nolite vocari Rabbi: unus est enim magister vester. Chrysostomus super Matth..

Quasi dicat nolite vocari Rabbi, ne quod Deo debetur, vobis praesumatis.

Nolite et alios vocare Rabbi, ne divinum honorem hominibus deferatis. Unus est enim magister omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines discerent qui habent doctores; nunc autem quia non homo docet, sed Deus, multi quidem docentur, pauci autem discunt. Non enim homo intellectum praestat homini docendo, sed a Deo praestitum per admonitionem exercet. Hilarius in Matth.. Et ut meminerint discipuli se filios parentis unius, et per novae nativitatis generationem terreni ortus excessisse primordia, subdit omnes autem vos fratres estis.

Hieronymus contra Helvidium. Omnes autem homines affectu fratres dici possunt: quod in duo dividitur: in speciale et commune.

In speciale, quia omnes christiani fratres vocantur; porro in commune, quia omnes homines ex uno patre nati, pari inter nos germanitate coniungimur.

Sequitur et patrem nolite vocare vobis super terram. Chrysostomus super Matth..

In mundo enim, quamvis homo hominem generat, tamen unus est pater qui omnes creavit. Non enim initium vitae habemus ex parentibus, sed transitum vitae per eos accipimus. Origenes in Matth..

Sed quis non vocat patrem in terris? qui per omnem actum secundum Deum impletum dicit: pater noster, qui es in caelis. Glossa. Quia vero apparebat quis esset omnium pater, in hoc quod dixerat qui es in caelis, vult exponere quis sit omnium magister: unde praeceptum de magistro iterum repetit, dicens ne vocemini magistri, quia magister vester unus est: Christus. Chrysostomus in Matth..

Non tamen, dum dicitur Christus magister, excluditur pater; sicut neque ex hoc quod Deus pater noster dicitur, hominum pater excluditur Christus.

Hieronymus contra Helvidium. Quaeritur autem quare adversum hoc praeceptum apostolus doctorem gentium se esse dixerit, aut quomodo in monasteriis vulgato sermone se invicem patres vocant.

Quod sic solvitur. Aliud est esse natura patrem, vel magistrum, aliud indulgentia.

Nos si hominem patrem vocamus, honorem aetati deferimus, non auctorem nostrae ostendimus vitae. Magister enim dicitur ex consortio veri magistri: et ne infinita replicem, quomodo unus per naturam Deus, et unus filius non praeiudicat ceteris, ne per adoptionem dñi vocentur et filii, ita et unus pater et magister non praeiudicat aliis ut abusive vocentur et patres et magistri. Chrysostomus in Matth..

Non solum autem dominus primatus cupere prohibet, sed ad contrarium auditorem inducit; unde subdit qui maior est vestrum, erit minister vester. Origenes in Matth.. Vel aliter. Et si ministrat quis verba divina, sciens quia Christus in eo fructificat, nequaquam se magistrum, sed ministrum profitetur; unde sequitur qui maior est vestrum, erit minister vester: quoniam et ipse Christus cum esset vere magister, ministrum se esse professus est, dicens ego sum in medio vestrum, quasi qui ministrat. Bene autem post omnia quibus vanae gloriae vetavit concupiscentiam, addidit dicens qui autem se exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur. Remigius.

Quod sic intelligitur. Omnis qui se de suis meritis extollit, apud Deum humiliabitur; et qui se de beneficiis humiliat, apud Deum exaltabitur.

#3 Lectio 3

Origenes in Matth.. Christus quasi vere filius Dei illius qui legem dedit, secundum similitudinem benedictionum quae sunt in lege, dixit et ipse beatitudines eorum qui salvantur; secundum similitudinem autem maledictionum positurarum in lege, ponit vae adversus peccatores, dicens vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae. Qui fatentur bonitatis esse adversus peccatores ista pronuntiare, intelligant quia simile est propositum Dei in maledictionibus legis; sive autem illa maledictio, sive istud vae, non ex pronuntiante contingit peccanti, sed ex peccatis, quibus dignum se praebet ad susceptionem istorum, quae Deus disciplinae causa praenuntiavit, ut convertantur homines ad bonum: sicut pater increpans filium, profert verba maledictionis; nec tamen vult illum dignum fieri maledictionibus illis, sed magis ab eis divertere.

Huius autem vae causam subdit: qui clauditis regnum caelorum ante homines; vos autem non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Haec duo praecepta naturaliter inseparabilia sunt: quoniam hoc ipsum sufficit ad expulsionem quod alios non permittit intrare. Chrysostomus super Matth..

Regnum caelorum dicuntur Scripturae, quia in illis insitum est regnum caelorum: ianua est intellectus earum. Vel regnum caelorum est beatitudo caelestis; ianua autem est Christus, per quem introitur in eam. Clavicularii autem sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi et interpretandi Scripturas; clavis autem est verbum scientiae Scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis.

Apertio autem eius est interpretatio vera. Vide autem, quia non dixit vae vobis qui aperitis, sed qui clauditis; ergo non sunt Scripturae clausae, licet sint obscurae. Origenes. Pharisei ergo et Scribae nec intrabant, nec eum volebant audire qui dixit: si quis per me introierit, salvabitur; et nec intrantes, idest eos qui credere poterant propter ea quae a lege et prophetis ante fuerant declarata de Christo, introire sinebant, cum omni terrore ianuam claudentes; adhuc derogabant doctrinae eius, et subvertebant omnem propheticam Scripturam de eo, et blasphemabant omne opus ipsius quasi falsum et a diabolo factum. Sed et omnes qui mala conversatione sua dant exemplum peccandi in populo; et qui faciunt iniuriam, scandalizantes pusillos, claudere videntur ante homines regnum caelorum. Et hoc peccatum invenitur quidem in popularibus, maxime autem in doctoribus, qui docent quod decet secundum iustitiam evangelii homines, non autem faciunt quod docent.

Bene autem viventes et bene docentes aperiunt hominibus regnum caelorum; et dum ipsi intrant, alios provocant introire.

Sed et multi non permittunt intrare in regnum caelorum intrare volentes, quando et sine ratione excommunicant quosdam propter aliquem zelum, qui meliores sunt quam ipsi; et ipsi quidem non permittunt eos introire. Illi autem qui sobrii sunt mente, patientia sua tyrannidem eorum vincentes, quamvis vetiti, tamen intrant et hereditant regnum. Sed et qui cum multa temeritate seipsos dederunt ad professionem docendi priusquam discerent, et Iudaicas fabulas imitantes, detrahunt eis qui ea quae sursum sunt in Scripturis requirunt, claudunt quantum ad se ante homines regnum caelorum.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth.. De reliquo dominus de gula eos reprehendit: et quod deterius est, quoniam non a divitibus, sed a viduis accipiebant unde ventrem implebant; et illorum inopiam conterebant quam relevare oportebat; unde dicitur vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui comeditis domos viduarum.

Glossa. Id est, qui vestra superstitione nihil intenditis nisi ut praedam de subiecta plebe faciatis. Chrysostomus super Matth..

Sexus autem mulierum incautus est, quia non omnia quae videt aut audit, cum ratione considerat; mollis etiam est, quia facile flectitur vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum.

Virilis autem sexus et cautior et durior est. Propterea simulatores sanctitatis circa mulieres maxime negotiantur: quia nec intelligere eorum simulationes possunt, et facile ad eorum dilectionem inclinantur religionis causa. Praecipue tamen circa viduas negotiantur: primo quidem quia mulier non facile decipitur habens consiliarium virum; Deinde quia non facile de facultatibus suis aliquid dant, cum sint in potestate viri. Propterea ergo dominus, dum Iudaicos sacerdotes confundit, christianos monet ne viduis mulieribus amplius commorentur quam ceteris: quia etsi voluntas mala non sit, tamen suspicio mala est. Chrysostomus in Matth..

Deinde et huius rapinae modus erat gravior: additur enim orationes longas orantes.

Quicumque enim malum facit, dignus est poena; sed qui a religione causam accipit nequitiae, graviore est obnoxius poenae: unde sequitur propter hoc amplius accipietis iudicium. Chrysostomus super Matth.. Primum quidem pro eo quod estis iniqui; alterum pro eo quod figmentum accipitis sanctitatis: avaritiam enim vestram, religionis colore depingitis; et quasi praestatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum pietas aestimatur.

Hilarius in Matth.. Vel quia hinc procedit regni caelestis observatio, ut in obeundis viduarum domibus retineatur ambitio; ideo accipient amplius iudicium, quia poenam proprii peccati et reatum alienae ignorantiae debebunt. Glossa.

Vel quia servus sciens et non faciens, vapulabit multis.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Post praemissa, rursus eos dominus aliter incusat: et quia inefficaces sunt ad multorum salutem, cum multo labore indigeant ut ad salutem unum convertant; et quia non solum desides sunt circa eos quos convertunt, sed eorum etiam destructores, dum eos corrumpunt pravae vitae exemplis: unde dicitur vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum. Hilarius in Matth.. Maris autem et terrae peragratoe significat in totius orbis finibus eos esse Christi evangelio obrectaturos, et legis iugo contra iustificationem fidei aliquos subdituros. Proselyti enim sunt ex gentibus in synagogam recepti, quorum futurorum raritas in uno indicatur. Neque enim post Christi praedicationem doctrinae eorum fides relicta est; sed quisquis acquisitus fuerit ad fidem Iudaeorum, filius fit Gehennae. Origenes in Matth.. Quicumque enim post salvatorem iudaizant, docentur imitari affectum eorum qui dixerunt in illo tempore: crucifige, crucifige eum; unde sequitur et cum factus fuerit, facitis eum filium Gehennae duplo quam vos. Hilarius. Ideo autem poenae duplicatae erit filius, quia neque sit remissionem peccatorum gentilium consecutus, et societatem eorum qui Christum persecuti sunt, sit secutus. Hieronymus.

Vel aliter. Scribae et Pharisei totum lustrantes orbem, id studii habebant, de gentibus facere proselytum; idest, advenam incircumcisum miscere populo Dei.

Chrysostomus super Matth..

Non autem propter misericordiam, volentes eum salvare quem docebant; sed aut propter avaritiam, ut additis in synagogis Iudaeis, sacrificiorum adderetur oblatio; aut propter vanam gloriam.

Qui enim seipsum mergit in gurgite peccatorum, quomodo alterum a peccatis velit eripere? numquid magis misericors potest alteri aliquis esse quam sibi? ex ipsis ergo actibus ostenditur qui propter Deum aliquem vult convertere, aut propter vanitatem.

Gregorius Moralium.

Quia vero hypocritae, quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; bene loquendo quidem in fide vel conversatione filios pariunt, sed eos bene vivendo nutrire non possunt: quanto enim se libentius terrenis actibus inserunt, tanto negligentius eos quos genuerant, agere terrena permittunt. Et quia obduratis cordibus vivunt, ipsos etiam quos generant filios nulla pietate debiti amoris agnoscunt: unde et hic hypocritis dicitur et cum fuerit factus, facitis eum filium Gehennae duplo quam vos. Augustinus contra faustum. Hoc autem, non quia circumcidebantur, dixit; sed quia eorum mores imitabantur, a quibus imitandis suos cohibuerat, dicens: super cathedram Moysi, etc.. In quibus verbis utrumque debet adverti: et quantus honor delatus sit doctrinae Moysi, in cuius cathedra etiam mali sedentes, bona docere cogebantur; et inde fieret proselytus filius Gehennae, non quidem verba legis audiendo, sed eorum facta sectando.

Propterea autem duplo quam illi, quia hoc negligebat implere quod propria voluntate susceperat, non ex Iudaeis natus, sed sponte Iudaeus factus. Hieronymus.

Vel quia ante, dum esset gentilis, simplicitate errabat, et erat semel filius Gehennae; videns autem magistrorum vitia et intelligens destruere eos opere quod verbo docebant, revertitur ad vomitum suum, et gentilis factus, quasi praevicator maiori poena dignus erat. Chrysostomus super Matth.. Vel quia forte sub cultura idolorum constitutus, vel propter homines iustitiam servabat; factus autem Iudaeus, malorum magistrorum provocatus exemplo, fiebat peior magistris. Chrysostomus in Matth.. Cum enim virtuosus fuerit magister, discipulus imitatur; cum autem fuerit malus, superexcedit.

Filius autem vocatur Gehennae, quomodo filius perditionis, et filius huius saeculi; unusquisque enim cuius opera facit, huius filius appellatur. Origenes in Matth..

Ex hoc autem loco discimus quoniam et eorum qui in Gehenna futuri sunt, erit differentia tormentorum; quando alter est simpliciter filius Gehennae, alter vero dupliciter. Sed et hic videre oportet si generaliter est fieri aliquem filium Gehennae, ut puta Iudaeum aut gentilem, aut etiam specialiter, ut per singulas species peccatorum fiat quis filius Gehennae: ut iustus quidem secundum numerum iustitiarum suarum augeatur in gloria, peccator autem secundum numerum peccatorum suorum multiplicetur in Gehenna.

#6 Lectio 6

Hieronymus. Sicut in phylacteriis et fimbriis dilatatis opinio sanctitatis captabat gloriam, et per occasionem gloriae quaerebant lucra, sic alia traditionis fraude inventa, impietatis arguit transgressores.

Si quis enim in contentione, seu in aliquo iurgio, vel in causae ambiguo, iurasset in templo, et postea convictus esset mendacii, non tenebatur criminis: et hoc est quod dicit vae vobis, duces caeci, qui dicitis: quicumque iuraverit per templum, nihil est; quasi dicat: nihil debet. Sin autem iurasset in auro et pecunia, quae in templo sacerdotibus offerebatur, statim id in quo iurabat, cogebatur exsolvere: unde sequitur qui autem iuraverit in auro templi, debet vel debitor est. Chrysostomus super Matth..

Templum quidem ad gloriam Dei pertinet, et ad hominum spiritualem salutem; aurum autem templi, etsi ad gloriam Dei pertineat, tamen magis ad delectationem hominum et ad utilitatem sacerdotum offertur. Iudaei ergo aurum quo ipsi delectabantur, et dona quibus pascebantur, sanctiora dicebant esse quam ipsum templum: ut homines promptiores facerent ad offerenda dona quam ad preces fundendas in templo. Unde convenienter reprehendit dominus, dicens stulti et caeci: quid enim maius est: aurum, an templum, quod sanctificat aurum? multi autem nunc christiani sic insipienter intelligunt.

Ecce enim si aliqua causa fuerit, modicum videtur facere qui iurat per Deum; qui autem iurat per evangelium, maius aliquid fecisse videtur. Quibus similiter dicendum est stulti et caeci: nam Scripturae propter Deum scriptae sunt, non Deus propter Scripturas. Maior ergo est Deus, qui sanctificat evangelium, quam evangelium quod sanctificatur ab eo. Hieronymus.

Rursus si quis iurasset in altari, periurii reum nemo retinebat; si autem iurasset in dono vel in oblationibus, hoc est in hostia, vel in victimis, in similia, et ceteris quae offeruntur Deo super altare; hoc studiosissime repetebant. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem: unde sequitur et qui iuraverit in altari, nihil est; qui autem iuraverit in dono quod super illud est, debet. Arguit enim eos dominus stultitiae et fraudulentiae: quod multo maius sit altare quam hostiae, quae sanctificantur ab altari: unde sequitur caeci: quid enim maius est: donum, an altare, quod sanctificat donum? Glossa. Et ne forte in tantam insaniam prorumperent ut dicerent, aurum sanctius esse templo, et donum altari, eos alia ratione convincit: quia videlicet in iuramento quod fit per templum et altare, continetur iuramentum quod fit per aurum vel per donum: et hoc est quod subdit qui ergo iurat in altari, iurat in eo, et in omnibus quae super illud sunt.

Origenes in Matth.. Similiter quoniam Iudaei consuetudinem habebant per caelum iurare, ad reprehensionem eorum subdit qui iurat in caelo, iurat in throno Dei, et in eo qui sedet super ipsum.

Non ergo, sicut arbitrantur, evadunt periculum in eo quod non per Deum iurant, sed per thronum Dei, scilicet caelum.

Glossa. Qui enim per subiectam creaturam iurat, et per divinitatem praesidentem creaturae iurat. Origenes.

Est autem iuramentum confirmatio verbi de quo iuratur. Iuramentum ergo intelligendum est testimonium Scripturarum, quod profertur ad confirmationem verbi quod loquimur: ut sit quidem templum Dei Scriptura divina; aurum autem sensus positus in ea. Sicut autem aurum quod fuerit extra templum, non est sanctificatum: sic omnis sensus qui fuerit extra divinam Scripturam, quamvis admirabilis videatur, non est sanctus. Non ergo debemus ad confirmandam doctrinam nostris intellectus assumere, nisi ostenderit eos esse sanctos, ex eo quod in Scripturis continentur divinis. Altare autem est hominis cor, quod principale habetur in homine.

Vota autem, et dona quae ponuntur super altare, est omne quod supponitur cordi, ut orare, psallere, eleemosynas facere et ieiunare. Sanctum ergo facit omne votum hominis cor eius, ex quo votum ei offertur.

Ideo non potest honorabilis esse votum quam cor hominis, ex quo transmittitur votum. Si ergo conscientia hominis non pungat, fiduciam habet ad Deum, non propter dona, sed quia, ut ita dicam, altare cordis sui bene construxit.

Tertium est ut dicamus quod super templum, id est super omnem Scripturam, et super altare, id est super omne cor, est intellectus quidam qui dicitur caelum, et thronus ipsius dicitur Dei, in quo est videre facie revelata, cum venerit quod perfectum est, faciem veritatis. Hilarius in Matth.. Adveniente etiam Christo, inutilem docet esse fiduciam legis: quia non in lege Christus, sed lex sanctificatur in Christo; in quo veluti sedes thronusque sit positus; atque ita stulti caecique sunt, qui, sanctificante praetermisso, sanctificata venerantur. Augustinus de quaest. Evang.. Templum etiam et altare, ipsum Christum intelligimus; aurum et donum, laudes et sacrificia precum, quae in eo et per eum offerimus.

Non enim ille per haec, sed ista per illum sanctificantur.

#7 Lectio 7

Chrysostomus in Matth..

Supra dominus dixerat, quod ligabant graviora onera, et aliis imponebant quae ipsi nec tangere volebant; hic autem rursus ostendit, quod in parvis quaerentes diligentiam, magna contemnebant: unde dicitur vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui decimatis mentam et anethum et cyminum. Hieronymus. Pharisei enim, quia praeceperat dominus propter alimoniam sacerdotum et Levitarum, quorum pars erat dominus, omnium rerum offerri in templo decimas, ut intellectus mysticos dimittamus, hoc unum habebant studii, ut quae vilia fuerant comportarentur; cetera quae erant maiora, parvipendebant; unde sequitur et reliquistis quae graviora sunt legis: iudicium et misericordiam et fidem. Ex hoc capitulo arguit eos avaritiae, quod studiose etiam vilium olerum decimas exigant, et iudicium in disceptatione negotiorum, misericordiamque in pauperes, et fidem in Deum, quae magna sunt, praetermittant. Chrysostomus super Matth.. Vel quia sacerdotes avaritia pleni, si quis

decimas alicuius rei minimae non obtulisset, corripiebant eum quasi magnum crimen fecisset: si quis autem alterum laedebat, aut in Deum peccabat, non curabant eum corripere; de lucro quidem suo solliciti, et de gloria Dei ac salute hominum negligentes.

Servare enim iustitiam, et facere misericordiam, et habere fidem propter suam gloriam Deus mandavit; decimas autem offerre propter utilitatem sacerdotum, ut sacerdotes quidem populo in spiritualibus obsequantur, populi autem in carnalibus sacerdotibus subministrent. Sic et modo fit, quia omnes de honore suo sunt solliciti, de honore autem Dei nulli; portiones etiam suas vigilanter defendunt, sed circa obsequium ecclesiae curam impendere non attendunt. Si populus recte decimas non obtulerit, murmurant omnes; si peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eos. Sed quia Scribarum et Pharisaeorum, ad quos loquebatur, quidam populares erant, non est incongruum ut aliam expositionem faciamus, propter eos qui decimas dabant: nam et qui accipit decimas, recte decimare dicitur, et qui dat.

Scribae ergo et Pharisei minimarum quidem rerum decimas offerebant, ostendendae religionis gratia; in iudiciis autem erant iniusti, in fratres sine misericordia, in veritatem increduli. Origenes in Matth..

Sed quoniam contingens erat ut audientes quidam dominum ista loquentem, contemnerent minimarum rerum decimationem, sapienter addidit et haec oportuit facere, hoc est iudicium, misericordiam et fidem, et illa non omittere, idest decimationem mentae, anethi et cymini.

Remigius. Ostendit quippe dominus his verbis quoniam omnia praecepta legis tam maxima quam minima, sunt implenda.

Redarguuntur autem qui eleemosynas de fructibus terrae faciunt, putantes se minime posse peccare; quibus nihil prosunt eleemosynae, nisi a peccatis studeant cessare.

Hilarius in Matth.. Et quia minoris periculi esset decimationem oleris, quam benevolentiae officium praeterire, irridet eos consequenter dominus, dicens duces caeci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Hieronymus.

Camelum puto esse magnitudinem praeceptorum: iudicium, misericordiam et fidem; culicem decimationem mentae, anethi, et cymini et reliquorum olerum vilium.

Haec autem praecepta Dei, quae magna sunt, devoramus atque negligimus; et operationem religionis in parvis, quae lucrum habent, cum diligentia demonstramus. Origenes.

Vel excolantes culicem, idest, expellentes a se minima delicta, quae culices nominavit; camelum autem glutientes, idest, committentes maxima delicta, quae nominat camelos, animalia videlicet tortuosa et grandia. Scribae autem moraliter sunt qui amplius nihil aestimant positum in Scripturis quam simplex sermo demonstrat; Pharisei autem sunt omnes qui iustificat seipsos, et dividunt se a ceteris, dicentes: noli mihi appropinquare, quoniam mundus sum. Menta autem et anethum et cuminum, ciborum conditurae sunt, non principales cibi. Sic in conversatione nostra, quaedam sunt necessaria ad iustificationem, ut iudicium, misericordia et fides; alia sunt quasi condientia actus nostros, et suaviores eos facientia: ut abstinentia risus, ieiunium, flexio genuum et huiusmodi. Quomodo autem non aestimantur caeci qui non vident? quoniam nihil prodest cautum esse dispensatorem in rebus minimis, cum principalia negliguntur. Hos ergo sermo praesens confundit, non quidem levia prohibens observare, sed principalia praecipiens cautius custodire. Gregorius Moralium.

Vel aliter. Culex susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquaverunt ergo culicem Iudaei, qui seditiosum latronem dimitti petierunt; camelum vero glutierunt quia eum qui ad suscipienda nostrae mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt.

#8 Lectio 8

Hieronymus. Diversis verbis, eodem sensu quo supra, arguit Phariseos simulationis et mendacii; quod aliud ostendant hominibus foris, aliud domi agant: unde dicitur vae vobis, Scribae et Pharisei hypocritae, qui mundatis quod deforis est calicis et paropsidis. Non hoc dicit quod in calice et paropside eorum superstitione moraretur, sed quod foris hominibus ostenderent sanctitatem: quod manifestum est ex eo quod addidit, dicens intus autem pleni estis rapina et immunditia. Chrysostomus super Matth..

Vel hoc dicit, quia Iudaei quoties ingressuri erant in templum, aut sacrificia oblaturi, aut per dies festos, seipsos et vestimenta sua et utensilia lavabant; et a peccatis nemo seipsum purgabat; cum Deus neque corporis munditiam laudet, neque sordes condemnet. Pone tamen quod Deus odit sordes corporum et vasorum, quae necesse est ut ipso usu sordidentur; quanto magis sordes conscientiae horret, quam si volumus, semper mundam servamus? Hilarius in Matth..

Arguit ergo eos qui iactantiam inutilis studii sequentes, utilitatis perfectae ministerium derelinquunt. Calicis namque usus interior est; qui si obsorduerit, quid proficiet lotus exterior? atque ideo interioris conscientiae nitor est obtinendus, ut ea quae corporis sunt, forinsecus abluantur: et ideo subdit Phariseae caeae, munda prius quod intus est calicis et paropsidis, ut fiat et id quod deforis est, mundum. Chrysostomus super Matth..

Non autem hoc dicit de sensibili calice aut paropside, sed de intelligibili: qui si numquam tetigerit aquam, mundus potest esse apud Deum; si autem peccaverit, et tota aqua pelagi et fluminum se laverit, sordidus est, et miser ante Deum.

Chrysostomus in Matth..

Attende autem, quod ubi de decimis loquebatur, convenienter dixit: haec oportuit facere, et illa non omittere. Decima enim eleemosyna quaedam est. Quid autem nocet eleemosynam dare? non tamen hoc dixit sicut legalem observationem inducens.

Hic autem, ubi de purgationibus et immunditiis disputat, non hoc addit; sed ostendit quod de necessitate ad interiorem munditiam exterior sequitur; quod quidem extra est calicis, et paropsidis, corpus vocans; quod autem intus est, animam.

Origenes in Matth.. Hic sermo nos instruit, ut festinemus esse iusti, non apparere. Qui enim studet ut appareat iustus, quae a foris sunt, mundat, et quae videntur curat; cor autem et conscientiam negligit. Qui autem studet ea quae intus sunt, idest cogitationes, mundare, consequens est ut etiam ea quae a foris sunt, faciat munda. Sed omnes falsi dogmatis professores, calices sunt a foris quasi mundati, propter speciem religionis quam simulant; ab intus autem pleni rapina et simulatione, dum rapiunt homines ad errorem.

Calix etiam est vas ad potum, paropsis ad cibum. Omnis ergo sermo per quem potamur spiritualiter, vel omnis narratio per quam nutrimur, vasa sunt potus et cibi. Qui ergo student compositum proferre sermonem magis quam salutari sensu repletum, calix eius a foris mundatus est, ab intus autem sordibus vanitatis impletus.

Sed et litterae legis et prophetarum calices spiritualis potus et paropsides necessariarum escarum sunt. Scribae quidem et Pharisaei student sensum exteriorem mundum demonstrare; discipuli autem Christi sensum spiritualem mundare festinant.

#9 Lectio 9

Origenes in Matth.. Sicut habetur superius, intus pleni rapina et intemperantia, similiter hic pleni sunt hypocrisi et iniquitate; qui comparantur ossibus mortuorum et immunditiae universae: unde dicit vae vobis, Scribae et Pharisaei hypocritae, qui similes estis sepulchris dealbatis. Chrysostomus super Matth.. Merito quidem iustorum corpora templa dicuntur, quia anima in corpore iusti dominatur, sicut Deus in templo; vel quia ipse Deus in corporibus habitat iustis. Corpora autem peccatorum sepulcra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris: nec enim vivens putanda est quae nihil vivum aut spirituale agit in corpore. Hieronymus. Sepulcra autem forinsecus levigata sunt calce, et ornata marmoribus in auro, coloribusque distinctis; intus autem plena sunt ossibus mortuorum: unde dicitur quae apparent hominibus speciosa: intus autem plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia.

Sic autem et perversi magistri, qui alia docent et alia faciunt, munditiam habitu vestis et verborum humilitate demonstrant; intus autem pleni sunt omni spurcitia et avaritia et libidine: et hoc manifeste exprimit inferens sic et vos a foris quidem apparetis hominibus iusti; intus autem pleni estis hypocrisi et iniquitate. Origenes.

Omnis enim iustitia simulata mortua est, quae propter Deum non fit; magis autem nequam iustitia est; sicut mortuus homo, non est homo; et sicut mimi, qui personas suscipiunt aliorum, et non sunt ipsi quos simulant.

Tanta ergo sunt ossa in eis et immunditiae, quanta bona simulant ex malo affectu.

Videntur autem a foris iusti coram hominibus; non eis quos Scriptura appellat Deos, sed coram eis qui sicut homines moriuntur. Gregorius Moralium.

Ante districtum vero iudicem excusationem ideo de ignorantia habere non possunt, quia dum ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostendunt, ipsi sibi sunt testimonio quia bene vivere non ignorant.

Chrysostomus super Matth..

Dic autem, hypocrita: si bonum est esse malum, ut quid non vis apparere quod vis esse? nam quod turpe est apparere, turpius est esse; quod autem formosum est apparere, formosius est esse. Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es.

#10 Lectio 10

Hieronymus. Prudentissimo syllogismo arguit eos esse filios homicidarum, dum ipsi opinione bonitatis et gloriae in populo, aedificant sepulcra prophetarum, quos maiores eorum interfecerunt: et hoc est quod dicit vae vobis, Scribae et Pharisaei hypocritae, qui aedificatis sepulcra prophetarum, et ornatis monumenta iustorum.

Origenes in Matth.. Non satis rationabiliter comminari videtur adversus eos qui aedificant sepulcra prophetarum: quantum enim ad hoc laudabile aliquid faciebant: quomodo ergo erant digni suscipere vae? chrysostomus in Matth..

Non ergo eos incusat quoniam sepulcra aedificant, sed intentioni eorum detrahit, cum qua aedificant: quoniam non propter honorem eorum qui occisi fuerant, sed sicut pompam sibi statuentes in occisionibus illorum, et formidantes ne forte tempore procedente, sepulcris destructis, tabescat tantae audaciae memoria.

Chrysostomus super Matth..

Vel quia dicebant apud se: si bene fecerimus pauperibus, non multi vident, et pro tempore vident: nonne ergo melius aedificia facimus, quae omnes aspiciunt, non solum in hoc tempore, sed etiam in posterum? o insipiens homo: quid tibi prodest post mortem ista memoria, si ubi es torqueris, et ubi non es laudaris? dum autem Iudaeos castigat dominus, christianos docet; nam si ad illos solos dixisset haec, dicta fuissent tantum, non etiam scripta; nunc autem et dicta sunt propter illos, et scripta propter istos. Si ergo iuxta alia bona fecerit homo aedificia sancta, additamentum est bonis operibus; si autem sine aliis bonis operibus, passio est gloriae saecularis. Non

enim gaudent martyres quando ex illis pecuniis honorantur in quibus pauperes plorant. Semper etiam Iudaei praeteritorum sanctorum cultores fuerunt, et praesentium contemptores, magis autem et persecutores. Non enim sustinentes increpationes prophetarum suorum, persequebantur eos et occidebant; postea vero nascentes filii intelligebant culpas patrum suorum, et ideo quasi de morte innocentium prophetarum dolentes aedificabant memorias eorum; et ipsi tamen similiter persequebantur et interficiebant suos prophetas, increpantes eos propter peccata sua; et ideo subditur et dicitis: si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Hieronymus. Hoc autem etsi sermone non dicant, opere loquuntur, ex eo quod ambitiose, et magnifice aedificant memorias occisorum. Chrysostomus super Matth.. Qualia ergo cogitabant in corde, talia loquebantur et factis. Naturalem autem consuetudinem omnium malorum hominum hic Christus exponit: quia alter alterius culpam cito intelligit, suam autem difficile: homo enim in causa alterius tranquillum habet cor, in sua vero turbatum. In causa ergo alterius de facili possumus omnes iusti iudices esse. Ille autem vere iustus et sapiens est qui sibi ipsi iudex fieri potest.

Sequitur itaque testimonio estis vobismetipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Chrysostomus in Matth..

Qualis autem est incusatio, filium esse homicidae eum qui non communicat menti patris? patet quod nulla: unde manifestum est quod propterea hoc dicit, quia occulte insinuat malitiae similitudinem.

Chrysostomus super Matth..

Testimonia enim sunt de filiis mores parentum: si enim pater fuerit bonus et mater mala, aut e converso, filii interdum patrem sequuntur, interdum matrem. Si autem ambo fuerint aequales, fit quidem aliquando ut de bonis parentibus mali exeant filii, aut e converso, sed raro. Sic enim hoc est sicut cum extra regulam naturae nascitur homo aut sex digitos habens, aut oculos non habens.

Origenes in Matth.. Sed et in propheticis dictis narratio secundum historiam est corpus, spiritualis autem sensus est anima; sepulcra ipsae litterae Scripturarum et libri. Qui ergo solam historiam attendunt, corpora prophetarum colunt in litteris posita, quasi in quibusdam sepulcris; et dicuntur Pharisaei, idest praecisi, quasi animam prophetarum praecedentes a corpore.

#11 Lectio 11

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat contra Pharisaeos et Scribas, quod filii essent eorum qui occiderunt prophetas, nunc manifestat quod in malitia eis similes erant, et quod fictio erat hoc quod dicebant quod non communicassent operibus eorum, si fuissent in tempore illo: et ideo dicit et vos implete mensuram patrum vestrorum. Non quidem hoc dicit quasi iniungens, sed quasi praedicens quod futurum erat. Chrysostomus super Matth..

Prophetizat enim illis futurum esse ut sicut patres eorum interfecerunt prophetas, sic et ipsi interficerent Christum, et apostolos et ceteros sanctos: ut puta si contra aliquem litiges adversarium, dicis illi: fac mihi quod es facturus; non iubes ut faciat, sed ostendis te intelligere quod cogitat facere. Et quidem quantum ad veritatem, excesserunt mensuram patrum suorum: illi enim homines occiderunt, isti Deum crucifixerunt.

Sed quia voluntate sua descendit in mortem, non imputat illis suae mortis peccatum: imputat autem illis mortem apostolorum ceterorumque sanctorum: et ideo dicit implete, et non: superimplete; nam benigni et iusti iudicis est suas iniurias contemnere, et aliorum iniurias vindicare.

Origenes in Matth.. Implent etiam mensuram paternae iniquitatis per hoc ipsum quod non credunt in Christum.

Causa autem incredulitatis fuit quoniam animum suum dederunt circa historias corporales, nihil spirituale in eis volentes intelligere.

Hilarius in Matth.. Quia ergo mensuram paternae voluntatis implebunt, ideo et serpentes et viperina generatio sunt: unde sequitur serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a iudicio Gehennae? Hieronymus. Hoc ipsum et iohannes baptista dixerat. Sicut ergo de viperis, inquit, nascuntur viperae, sic de homicidis patribus vos nati estis homicidae.

Chrysostomus super Matth..

Genimina autem viperarum dicuntur, quoniam talis est viperarum natura ut filii rumpant uterum matris, et sic procedant; et sic Iudaei semper parentes condemnant, reprehendentes eorum facta. Dicit autem quomodo fugietis a iudicio Gehennae? numquid sepulcra sanctorum aedificantes? sed primus gradus pietatis est sanctitatem diligere, Deinde sanctos: sine causa enim iustos honorat qui iustitiam spernit.

Non possunt sancti amici esse illorum quibus Deus est inimicus. An forsitan nomen vacuum vos liberabit, quia videmini esse in populo Dei? puto autem quod melior est inimicus apertus, quam amicus falsus; sic et apud Deum odibilior est qui servum Dei se dicit, et mandata diaboli facit.

Apud Deum quidem qui hominem occidere disponit, antequam occidat, homicida habetur: voluntas enim est quae aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo. Opera autem testimonia sunt voluntatis.

Non ergo quaerit Deus opera propter se ut sciat quomodo iudicet, sed propter alios, ut omnes intelligant quia iustus est Deus. Providet autem Deus occasionem peccandi malis, non ut peccare faciat, sed ut peccatorem ostendat, et bonis praebeat occasionem, per quam ostendat propositum voluntatis suae. Sic ergo Scribis et

Pharisaeis dedit occasionem ostendendi voluntatem suam: unde concludit ideo ecce mitto ad vos prophetas et sapientes et Scribas. Hilarius in Matth..

Idest apostolos, qui de futurorum revelatione prophetae sunt, de Christi agnitione sapientes, de legis intelligentia Scribae.

Hieronymus. Vel observa iuxta apostolum scribentem ad Corinthios, varia dona esse discipulorum Christi: alios prophetas, qui ventura praedicant; alios sapientes, qui noverunt quando debent proferre sermonem; alios Scribas in lege doctissimos; ex quibus lapidatus est stephanus, Paulus occisus, Petrus crucifixus, flagellati in actibus apostolorum discipuli: et persecuti sunt eos de civitate in civitatem, expellentes de Iudaea, ut ad gentium populos transmigrarent. Origenes in Matth..

Vel Scribae qui mittuntur a Christo sunt secundum evangelium, quos et spiritus vivificat, et littera non occidit, sicut littera legis, quam sequentes in vanas superstitiones incurrunt. Simplex autem evangelii narratio sufficit ad salutem. Scribae autem legis, Scribas novi testamenti adhuc per detractionem flagellant in synagogis suis; sed et haeretici, qui sunt spirituales Pharisaei, linguis suis christianos flagellant, et persequuntur de civitate in civitatem, interdum corporaliter, aliquando autem spiritualiter, volentes eos expellere quasi de propria civitate legis et prophetarum et evangelii in aliud evangelium.

Chrysostomus in Matth..

Deinde ut ostendat quoniam non impune hoc faciunt, ineffabilem eis ex his timorem incutit: unde subditur ut veniat super vos omnis sanguis. Rabanus. Idest, omnis debita ultio pro effuso sanguine iustorum.

Hieronymus. De Abel quidem nulla est ambiguitas quin is sit quem cain frater occiderit. Iustus autem non solum ex domini nunc sententia, sed ex Genesis testimonio comprobatur, ubi accepta eius a Deo narrantur munera. Quaerimus autem quis fuerit iste zacharias filius barachiae, quia multos legimus zacharias; et ne libera nobis tribueretur erroris facultas, additum est quem occidistis inter templum et altare.

Alii zachariam filium barachiae dicunt qui in duodecim prophetis undecimus est, patrisque in eo nomen consentit: sed ubi occisus sit inter templum et altare, Scriptura non loquitur, maxime cum temporibus eius vix ruinae templi fuerint.

Alii zachariam patrem ioannis intelligi volunt. Origenes. Venit enim ad nos quaedam traditio talis, quasi sit aliquis locus in templo ubi virginibus quidem licet adorare Deum; expertae autem thorum virilem non permittebantur in eo consistere. Maria autem postquam genuit salvatorem, ingrediens ad orandum stetit in illo virginum loco. Prohibentibus autem eis, qui noverant eam iam filium genuisse, zacharias dixit, quoniam digna est virginum loco, cum adhuc sit virgo. Ergo quasi manifestissime adversus legem agentem occiderunt eum inter templum et altare viri generationis illius: et sic verum est verbum Christi quod dixit ad praesentes quem occidistis. Hieronymus. Hoc tamen quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur qua probatur.

Alii istum volunt esse zachariam qui occisus sit a ioas rege Iudae inter templum et altare, idest in atrio templi. Sed observandum, quod ille zacharias non fuit filius barachiae, sed ioiadae sacerdotis.

Sed barachias in lingua nostra benedicens Deum dicitur; et sacerdotis ioiadae iustitia Hebraeo nomine demonstratur. In evangelio vero quo utuntur Nazareni, pro filio barachiae filium ioiadae scriptum reperimus.

Remigius. Quaerendum est autem quomodo usque ad sanguinem zachariae dixerit, cum plurimorum sanctorum sanguis postea fuerit effusus? solvitur autem sic. Abel pastor ovium fuit in campo occisus; zacharias fuit sacerdos et in atrio templi interfectus. Ideo ergo dominus hos duos commemorat, quoniam per hos omnes sancti martyres designantur, laicalis scilicet et sacerdotalis ordinis. Chrysostomus in Matth.. Abel etiam commemoravit, ostendens quoniam ex invidia essent Christum et discipulos eius occisuri.

Zachariae autem mentionem fecit, quoniam duplex praesumptio fuit in eius occisione: non enim solum in sanctum hominem facta est, sed et in loco sancto. Origenes.

Zacharias etiam interpretatur memoria Dei. Omnis ergo qui memoriam Dei disperdere festinat, in eis quos scandalizat, zachariae sanguinem videtur effundere filii barachiae. Per benedictionem enim Dei, memores sumus Dei. Ab impiis etiam memoria interficitur Dei, quando et templum Dei a lascivis corrumpitur, et altare eius per negligentiam orationum sordidatur. Abel autem luctus interpretatur.

Qui ergo non recipit quod scriptum est: beati qui lugent, sanguinem effundit Abel, hoc est veritatem luctus salutaris. Effundunt etiam aliqui veritatem Scripturarum quasi sanguinem earum: quia omnis Scriptura, nisi secundum veritatem intelligatur, mortua est.

Chrysostomus in Matth..

Et ut omnem excusationem illis adimeret, ne dicerent: quoniam ad gentes eos misisti, propter hoc scandalizati sumus, praedixerat quod ad eos essent mittendi discipuli: et ideo de ultione eorum subditur amen dico vobis: venient haec omnia super generationem istam. Glossa.

Non hos tantum praesentes dicit, sed omnem generationem praecedentem et futuram: quia omnes una civitas sunt, et unum corpus diaboli. Hieronymus. Regula autem Scripturarum est duas generationes, bonorum et malorum, nosse. De generatione bonorum dicitur: generatio iustorum benedicetur; de malis vero in praesenti loco generatio viperarum. Ergo et isti, quia similia sicut cain et ioas, contra apostolos gesserunt, de una generatione esse referuntur. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Quia Gehennae poenam, quam eis comminatus

fuerat, tardabat, comminatur etiam eis praesentia mala, cum dicit venient haec omnia super generationem istam. Chrysostomus super Matth..

Sicut enim omnia bona quae in singulis generationibus a constitutione mundi omnes sancti merebantur, illis novissimis sunt donata qui receperunt Christum; sic omnia mala quae in singulis generationibus a constitutione mundi pati meruerunt omnes iniqui, super novissimos Iudaeos venerunt, quia Christum repulerunt.

Aut ita. Sicut omnis iustitia praecedentium sanctorum, immo omnium sanctorum, tantum mereri non potuit quantum gratiae datum est hominibus in Christo, sic omnium peccata impiorum tantum malum mereri non potuerunt quantum venit super Iudaeos, ut corpore talia paterentur, qualia passi sunt a Romanis: et sic postmodum omnes generationes eorum usque in finem saeculi proicerentur a Deo, et ludibrium fierent gentibus universis.

Quid enim peius potest fieri quam filium cum misericordia et humilitate venientem non suscipere, sed tali modo interficere? vel ita. Omnis gens vel civitas non statim cum peccaverit, punit eam Deus, sed expectat per multas generationes; quando autem placuerit Deo perdere civitatem illam aut gentem, videtur omnium generationum praecedentium peccata reddere illis: quoniam quae omnes merebantur, haec sola passa est; sic et generatio Iudaeorum pro patribus suis videtur punita.

Vere autem non pro illis, sed pro se condemnati sunt. Chrysostomus in Matth..

Qui enim multos iam peccantes vidit, et incorrectus permansit, eadem rursus vel graviora faciens, maiori est poenae obnoxius.

#12 Lectio 12

Chrysostomus in Matth..

Post praedicta, ad civitatem convertit dominus sermonem, ex hoc erudire volens auditores; unde dicit ierusalem, ierusalem.

Haec autem duplicatio miserentis est, et valde diligentis. Hieronymus. Ierusalem autem non saxa et aedificia civitatis, sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu. Chrysostomus super Matth.. Praeviciens ruinam civitatis illius, et plagam quae a Romanis superventura erat, recordabatur quidem sanguinis sanctorum suorum qui effusus erat ab illis, et postmodum effundendus: unde addit quae occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt.

Missum ad te Isaiam occidisti, et servum meum ieremiam lapidasti, ezechielem tractum per lapides excerebrasti: quomodo salvaberis, quae ad te medicum non venire permittis? et non dixit: occidisti, aut: lapidasti; sed occidis et lapidas, idest, quasi hanc propriam et naturalem consuetudinem habes ut occidas et lapidas sanctos.

Eadem enim fecit apostolis quae fecerat aliquando prophetis. Chrysostomus in Matth.. Deinde, cum vocasset eam, et abominabiles eius occisiones dixisset, quasi se excusando dixit quoties volui congregare filios tuos? quasi dicat: neque praedictis occisionibus me a tua benevolentia avertisti; sed volui te mihi adiungere, non semel aut bis, sed multoties.

Magnitudinem autem amoris sub similitudine gallinae ostendit. Augustinus de quaest. Evang.. Hoc enim genus animantis magnum affectum in filios habet, ita ut eorum infirmitate affecta infirmetur et ipsa: et, quod difficile in ceteris animalibus invenies, alis suis filios protegens contra milvum pugnat; sic et mater nostra, Dei sapientia, per carnis susceptionem infirmata quodammodo, secundum illud apostoli: quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, protegit infirmitatem nostram, et resistit diabolo, ne nos rapiat. Origenes in Matth.. Filios autem ierusalem dicit, secundum quod dicimus semper civium successores praecedentium filios.

Dicit autem quoties volui, cum sit manifestum semel eum docuisse in corpore Iudaeos: semper enim Christus praesens fuit et in Moyse et in prophetis et in Angelis, ministrantibus salutis humanae per singulas generationes. Si quis autem non fuerit congregatus ab eo, iudicabitur quasi noluerit congregari. Rabanus. Cessent igitur haeretici Christo principium ex virgine dare; omittant alium legis et prophetarum Deum praedicare. Augustinus in Enchir.. Ubi est autem illa omnipotentia qua in caelo et in terra omnia quaecumque voluit fecit, si colligere filios ierusalem voluit, et non fecit? an non potius illa quidem filios suos ab ipso colligi noluit, sed ea quoque nolente, filios eius collegit ipse quos voluit? chrysostomus in Matth..

Deinde comminatur poenam quam semper formidaverunt, scilicet civitatis et templi eversionem, dicens ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Chrysostomus super Matth.. Sicut enim corpus, anima recedente, prius quidem frigescit, Deinde putrescit et solvitur, sic et templum nostrum, Dei spiritu recedente, prius seditionibus et indisciplinatione replebitur, Deinde veniet ad ruinam. Origenes.

Semper etiam eis qui noluerunt congregari sub alis eius, comminatur Christus ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, idest anima et corpus. Sed et si quis ex vobis noluerit congregari sub alis Christi, ex tempore illo ex quo congregationem refugit actu magis quam corpore, non videbit pulchritudinem verbi, donec poenitens a proposito malo dicat benedictus qui venit in nomine domini. Tunc enim verbum Dei benedictum venit super cor hominis quando fuerit quis conversus ad Deum; unde sequitur dico enim vobis: non me videbitis amodo donec dicatis: benedictus qui venit in nomine domini.

Hieronymus. Quasi dicat: nisi poenitentiam egeritis, et confessi fueritis ipsum esse me, de quo prophetae cecinerunt, filium omnipotentis patris, faciem meam non videbitis. Habent ergo Iudaei datum sibi tempus

poenitentiae. Confiteantur benedictum qui venit in nomine domini; et Christi ora conspicient. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter.

Per hoc occulte secundum adventum significavit: quoniam tunc omnino eum adorabunt.

Quod autem dicit amodo, ad tempus crucis refertur.

|+24 Capitulus 24

#1 Lectio 1

Origenes in Matth.. Postquam omnia quae super ierusalem ventura erant, Christus praedixit, exiit de templo qui conservaverat templum, ne caderet donec fuit in eo; unde dicitur et egressus Jesus de templo, ibat. Sed et unusquisque cum sit templum Dei propter spiritum Dei inhabitantem in se, ipse fit causa suae desertionis ut egrediatur ab eo Christus.

Sequitur et accesserunt ad eum discipuli eius, ut ostenderent ei aedificationes templi. Dignum est videre quomodo ostendunt ei structuram templi, quasi nunquam viderit templum. Ad quod respondendum est, quod cum Christus prophetizasset superius ruinam templi futuram, audientes discipuli mirati sunt, talem ac tantam templi structuram ad nihilum redigendam; propterea ostendunt ei, ut flecterent eum ad misericordiam loci illius, ne faceret quod fuerat comminatus. Sed et cum sit humanae naturae admirabilis constructio, facta videlicet templum Dei, discipuli ceterique sancti etiam modo miranda opera Dei erga figmentum humanum confitentes, ante conspectum Christi intercedunt, ne deserat genus humanum propter peccata ipsorum.

Sequitur ipse autem respondens dixit eis: videtis haec omnia? amen dico vobis: non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur. Rabanus.

Iuxta historiam manifestus est sensus: quia quadragesimo secundo anno post passionem domini, sub vespasiano et tito Romanis principibus, civitas eversa est cum templo. Remigius. Divinitus autem procuratum est ut revelata iam luce gratiae, templum cum suis caeremoniis tolleretur: ne forte aliquis parvulus in fide, dum videret omnia illa quae a domino fuerant instituta et a prophetis sanctificata adhuc permanere, paulatim recedendo a sinceritate fidei, ad carnalem Iudaismum transiret. Chrysostomus in Matth..

Sed qualiter verum est quod non mansit lapis super lapidem? vel enim desolationem eius ostendens omnimodam, hoc dixit; vel secundum illum locum ubi erat: sunt enim eius partes usque ad fundamenta destructae. Cum his et illud dicam, quoniam ex his quae facta sunt, et de reliquis oportet credere quod peribunt perfecte. Hieronymus. Mystice autem recedente domino de templo, omnia legis aedificia et compositio mandatorum ita destructa est ut nihil a Iudaeis possit impleri, et capite sublato universa inter se membra compugnent. Origenes.

Omnis etiam homo, qui suscipiens in se verbum Dei, templum est; si post peccatum adhuc servat ex parte vestigia fidei et religionis, templum est ex parte destructum et ex parte consistens. Qui autem postquam peccaverit, curam sui non habet, paulatim minuitur, donec ad plenum recedat a Deo vivente: et sic non relinquetur lapis super lapidem, mandatorum Dei, qui non destruatur.

#2 Lectio 2

Remigius. Perseverans dominus in itinere, pervenit ad montem oliveti; et quibusdam discipulis in via ostendentibus et laudantibus aedificationem templi, ipse palam praedixerat omnia esse destruenda: idcirco cum pervenissent ad montem oliveti, accesserunt ad eum interrogantes; unde dicitur sedente autem eo super montem oliveti. Chrysostomus in Matth..

Propter hoc autem secreto accesserunt, quia de magnis erant interrogaturi: etenim cupiebant discere diem adventus eius, quia vehementer desiderabant gloriam eius videre. Hieronymus.

Et interrogant tria. Primo, quo tempore ierusalem destruenda sit, dicentes dic nobis, quando haec erunt? secundo, quo tempore Christus venturus sit; unde dicunt et quod signum adventus tui? tertio, quo tempore consummatio saeculi sit futura; unde dicunt et consummationis saeculi? chrysostomus in Matth..

Lucas autem ait unam esse interrogationem, quae est de hierosolyma, quasi aestimantibus discipulis tunc futurum esse Christi adventum et finem mundi quando hierosolyma destrueretur. Marcus autem non omnes eos de consummatione hierosolymae interrogasse, sed Petrum, Iacobum, Iohannem et Andream, quasi liberius et securius Christo loquentes. Origenes in Matth.. Puto autem montem oliveti mysterium esse ecclesiae quae ex gentibus est. Remigius. Mons enim oliveti non habet infructuosas arbores, sed oliveta, quibus lumen nutritur ad fugandas tenebras, et quibus fessis requies, infirmis salus praestatur. Sedens autem dominus supra montem oliveti contra templum, de ruina ipsius et excidio Iudaicae gentis disputat, ut etiam ipso situ corporis monstret quia quietus manens in ecclesia, impiorum superbiam condemnat. Origenes.

Agricola enim residens in monte oliveti, verbum Dei est in ecclesia confirmatum, Christus scilicet, qui semper oleastri ramos inserit in bonam olivam patrum. Qui habent fiduciam ante Christum, discere volunt signum adventus Christi et consummationis saeculi. Est autem duplex adventus verbi in animam. Primus quidem stulta praedicatio de Christo, quando praedicamus Christum natum et crucifixum; secundus autem adventus est in viris perfectis, de quibus dicitur: sapientiam loquimur inter perfectos; et huic secundo adventui adiungitur consummatio saeculi in viro perfecto, cui mundus crucifixus est. Hilarius in Matth..

Et quia tria a discipulis quaesita sunt, distinctis et temporis et intelligentiae significationibus separantur. Respondetur ergo primo de civitatis casu, et Deinde confirmatur veritate doctrinae, ne quis fallax ignorantibus possit obrepere; unde sequitur et respondens Jesus, dixit eis: videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: ego sum Christus. Chrysostomus in Matth..

Neque enim de hierosolymae destructione, neque de secundo adventu respondit statim; sed de malis quibus statim obviandum erat. Hieronymus. Unus autem eorum de quibus loquitur fuit simon Samaritanus, quem in actibus apostolorum legimus, qui se magnam dicebat esse virtutem, haec quoque inter cetera in suis voluminibus scripta dimittens: ego sum sermo Dei, ego omnipotens, ego omnia Dei. Sed et iohannes apostolus in epistola sua I loquitur: audistis quia Antichristus venturus est; nunc autem Antichristi multi sunt. Ego reor omnes haeresiarchas Antichristos esse, et sub nomine Christi ea docere quae contraria sunt Christo. Nec mirum si aliquos ab his videamus seduci, cum dominus dixerit et multos seducent. Origenes.

Multi autem sunt qui seducuntur: quia larga est porta quae ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam.

Hoc autem solum sufficit ad cognoscendum seductionem Antichristorum, qui dicunt ego sum Christus, quod nunquam legitur Christus dixisse. Sufficiebant enim ad credendum quod ipse est Christus, opera Dei, et sermo quem docebat, et virtus ipsius. Omnis etiam sermo qui profitetur expositionem Scripturarum secundum fidem earum, et non habet veritatem, Antichristus est. Veritas enim Christus est, et simulata veritas Antichristus. Sed et omnes virtutes invenimus esse Christum, omnes simulatas virtutes Antichristum: quoniam omnes species boni quascumque habet Christus in se in veritate ad aedificationem hominum, omnes eas habet diabolus in specie ad seductiones sanctorum. Opus ergo est nobis Deo auxiliatore, ne quis nos seducat, vel sermo, vel virtus. Malum enim est invenire aliquem secundum mores vitae errantem; multo autem peius arbitror esse non secundum verissimam regulam Scripturarum sentire.

#3 Lectio 3

Augustinus ad Hesychium.

Interrogantibus discipulis ea dominus respondit quae iam ex illo tempore fuerant secutura, sive de excidio ierusalem, unde orta est ipsius interrogationis occasio; sive de adventu suo per ecclesiam, in qua usque ad finem venire non cessat; in suis enim veniens agnoscitur, dum eius quotidie membra nascuntur; sive de ipso fine in quo apparebit vivos iudicaturus et mortuos.

Cum itaque signa dicat quae ad ista tria pertinent, quod eorum trium signorum ad aliquid horum referendum sit, diligenter considerandum est, ne forte quod pertinet ad unum, referendum putemus ad alterum. Chrysostomus in Matth..

Hic autem loquitur de praeliis quae hierosolymis erant futura, cum dicit audituri enim estis praelia et opiniones praeliorum. Origenes in Matth..

Qui audit ipsas voces quae fiunt in praeliis, audit praelia; qui autem de praeliis longe gestis audit, opiniones vel rumores audit praeliorum. Chrysostomus in Matth.. Quia vero per hoc turbari etiam discipuli poterant, ideo subdit videte ne turbemini. Deinde quia aestimabant post illud bellum quo ierusalem destrueretur, statim finem mundi esse venturum, eos in vera opinione stabilit, dicens oportet enim haec fieri, sed nondum statim est finis. Hieronymus. Idest, non putemus diem instare iudicii, sed in tempus aliud reservari; cuius signum perspicue in consequentibus ponitur.

Consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum. Rabanus. Vel admonentur apostoli ne his advenientibus terreantur, ut hierosolymam Iudaeamque deserant; quia non statim finis, sed in quadragesimum annum desolatio provinciae, ultimumque urbis et templi sequetur excidium: de quibus subditur consurget enim gens in gentem, et regnum in regnum.

Constat autem hic acerbissimos dolores, quibus omnis vastata est provincia, ad litteram contigisse.

Chrysostomus in Matth..

Deinde ut ostendat quoniam et ipse praeliabitur contra Iudaeos, non solum bella praenuntiat, sed et plagas divinitus illatas: unde subdit et erunt pestilentiae et fames et terraemotus per loca. Rabanus. Notandum quod in hoc quod dicit consurget gens in gentem, ostenditur perturbatio hominum; erunt pestilentiae, ecce inaequalitas corporum; erit fames, ecce sterilitas terrae; terraemotus per loca, ecce respectus irae desuper. Chrysostomus in Matth..

Et non simpliciter haec fient secundum consuetudinem antea in hominibus existentem; sed ex ira quae erit desuper: et propter hoc non simpliciter dixit ea esse ventura, neque repente; sed cum quadam significatione subdit haec autem omnia sunt initia dolorum, idest Iudaicorum malorum. Origenes.

Vel aliter: sicut aegrotant corpora ante mortem, sic necesse est ante corruptionem mundi ut quasi languens terra frequentius terraemotibus conquassetur, aer etiam vim mortiferam concipiens pestilens fiat; et vitalis virtus terrae deficiens, suffocet fructus. Consequens autem est ut propter inopiam ciborum, in avaritiam et bella homines excitentur; sed quia insurrectiones et lites interdum fiunt propter avaritiam, interdum autem propter concupiscentiam principatus, et gloriam vanam; adhuc profundior dabit aliquis causam eorum quae ante finem mundi sunt ventura. Sicut enim adventus Christi in pluribus gentibus divina virtute fecit pacem, sic

consequens est ut propter abundantiam iniquitatis refriguerit caritas multorum; et ideo dereliquerit illos Deus, et Christus eius, iterum fieri praelia, dum non prohibentur a sanctitate operationes seminatrices bellorum: sed et adversariae virtutes dum non vetantur a sanctis et a Christo, absque prohibitione operabuntur in cordibus hominum, ut excitent gentem adversus gentem, et regnum adversus regnum. Si autem, sicut quibusdam placet, et fames et pestilentiae ab Angelis Satanae fiunt, haec etiam tunc invalescent ab adversis virtutibus, quando non fuerint sales terrae et lux mundi, Christi discipuli, destruentes quae ex Daemonum malitia seminantur.

Et aliquando quidem in Israel fames et pestilentiae fiebant propter peccata, quas orationes sanctorum solvebant. Bene autem per loca: non enim insimul vult Deus perdere humanum genus; sed iudicans per partes, dat poenitentiae locum.

Si autem incipientibus huiusmodi malis, non fuerit facta correptio, proficient ad peius: unde sequitur haec autem omnia initia sunt dolorum, generalium scilicet in universo mundo, et eorum qui secuturi sunt adversus impios, ut in doloribus acutissimis crucientur.

Hieronymus. Mystice autem videtur regnum contra regnum consurgere, et pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer, et fames audiendi verbum Dei, et commotio universae terrae, et a vera fide separatio, in haereticis magis intelligi, qui contra se invicem dimicantes, ecclesiae victoriam faciunt. Origenes.

Oportet autem haec fieri antequam videamus perfectionem sapientiae quae est in Christo, sed non statim erit finis quem quaerimus: pacificus enim finis longe est ab hominibus istis. Hieronymus. Quod autem dixit haec omnia initia sunt dolorum, melius transfertur parturitionum, ut quasi conceptus quidam adventus Antichristi, non partus intelligatur.

#4 Lectio 4

Rabanus. Quo merito hierosolymis, ac provinciae Iudaeorum universae tot irroganda fuerint adversa, dominus manifestat subdens tunc tradent vos, etc..

Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Quia discipuli audientes ea quae de hierosolyma dicebantur, sic dispositi erant ut extra turbationem essent, quasi de alia poena audientes, sibi vero prospera superventura sperabant, quae advenire valde desiderabant; propter hoc eis gravia praenuntiat, in sollicitudine eos statuens.

Et prius quidem iusserat eos vigilare contra deceptionem seductorum; nunc autem tyrannorum violentiam eis praedicit, dicens tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos. Opportune enim eorum mala interposuit, mitigationem habentia a communibus malis: nec solum ita eos consolatus est, sed ostendendo tribulationis causam, adiungens quod propter nomen eius haec essent passuri: unde sequitur et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Origenes in Matth..

Sed quomodo etiam in ultimis partibus terrae commorantibus gentibus odio habetur populus Christi? nisi forte et hic aliquis dicat propter exaggerationem positum omnibus pro multis. Sed et hoc quod dicit tunc tradent vos, habet quaestionem: nam et priusquam haec fierent, traditi sunt christiani in tribulationes.

Sed aliquis respondebit, quoniam tunc maxime tradentur christiani in tribulationes quemadmodum unquam. Amant enim qui in calamitatibus sunt, causas earum discutientes invenire aliquid quod loquantur.

Consequens ergo est ut quasi derelinquentibus hominibus Deorum culturam propter multitudinem christianorum, dicant fieri bella, fames, et pestilentias; sed et terraemotus causam dicant christianos, propter quod et persecutiones passae sunt ecclesiae.

Chrysostomus in Matth..

Postquam autem iam duplex praelium posuit, scilicet quod est a seductoribus, et quod est ab inimicis; consequenter tertium praelium ponit, quod est a falsis fratribus, unde subdit et tunc scandalizabuntur multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem. Vide autem et Paulum haec plorantem et dicentem: foris pugnae, intus timores; et alibi: pericula in falsis fratribus; de quibus ibi dicit: tales sunt pseudoapostoli operarii subdoli. Unde et hic subdit et multi pseudoprophetae surgent, et seducent multos.

Remigius. Imminente enim captivitate ierusalem, multi insurrexerunt, christianos se esse dicentes, et multos seduxerunt: quos Paulus nominat falsos fratres, iohannes vero Antichristos. Hilarius in Matth.. Ut Nicolaus unus ex septem diaconibus fuit, qui multos mentita veritate pervertit. Chrysostomus in Matth.. Deinde quod his difficilius est ostendit, quia tales pseudoprophetae nullam mitigationem a caritate accipient; unde sequitur et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum.

Remigius. Idest vera dilectio erga Deum et proximum: nam quanto magis ab unoquoque iniquitas suscipitur, tanto magis in corde ipsius ardor caritatis extinguitur.

Hieronymus. Considerandum autem, quod non negavit omnium futuram esse caritatem, sed multorum: nam in apostolis et in eorum similibus permansura est caritas, de qua Paulus dicit: quis nos separabit a caritate Christi? propter quod et hic subdit qui autem perseveravit usque in finem, hic salvus erit. Remigius. Usque in finem dicit usque ad terminum vitae suae: qui enim usque ad terminum vitae suae in confessione nominis Christi perseveraverit, et in caritate salvus factus est.

Chrysostomus in Matth..

Deinde ne dicerent: qualiter ergo inter tot mala vivemus? quod plus est promittit: quod non solum viverent, sed etiam ubique docerent; unde subditur et praedicabitur hoc evangelium regni in universo orbe. Remigius. Quia

enim noverat dominus corda discipulorum contristanda esse de excidio ierusalem et perditione suae gentis, hoc solatio consolatur eos, quod multo plures credituri erant de gentibus quam de Iudaeis perirent. Chrysostomus in Matth.. Quod autem et ante captionem hierosolymae ubique praedicatum est evangelium, audi quod ait Paulus: in omnem terram exivit sonus eorum. Et vides eum a ierusalem ad Hispaniam currentem. Si autem unus tantam portionem accepit, excogita reliqui quanta operati sunt. Unde et quibusdam scribens, de evangelio dicit quod fructificat et crescit in omni creatura quae sub caelo est. Hoc autem est maximum signum virtutis Christi, quod in triginta annis vel parum amplius evangelii sermo fines orbis terrarum implevit. Quamvis autem evangelium ubique praedicatum fuerit, non tamen omnes crediderunt: propter quod subdit in testimonium omnibus gentibus idest in accusationem his qui non crediderunt. Qui enim crediderunt, testabuntur adversus eos qui non crediderunt, et condemnabunt eos. Convenienter autem postquam praedicatum est evangelium per orbem terrarum, tunc hierosolyma periit: unde sequitur et tunc veniet consummatio; idest finis hierosolymorum. Qui enim viderunt Christi virtutem ubique refulgentem et in brevi tempore orbem terrarum supergressam, quam veniam habere debuerunt in ingratitudine permanentes? Remigius. Potest autem et totus locus iste referri ad consummationem saeculi.

Tunc enim plurimi scandalizabuntur recedentes a fide, videntes multitudinem et divitias malorum, et miracula Antichristi, et consocios persequentur; et Antichristus mittet pseudopphetas qui seducent multos; et abundabit iniquitas, quoniam numerus malorum augebitur; et refrigescet caritas, quoniam numerus bonorum minuetur.

Hieronymus. Signum etiam dominici adventus est in toto orbe evangelium praedicari, ut nullus sit excusabilis. Origenes in Matth.. Quod autem dicitur eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, sic salvare quis poterit, quia nunc quidem in unum consenserunt omnes gentes adversus christianos.

Cum autem contigerint quae Christus praedixit, tunc fient persecutiones iam non ex parte sicut ante, sed generaliter ubique adversus populum Dei. Augustinus ad Hesychium. Sed qui putant hoc quod dicitur praedicabitur evangelium regni in universo orbe, per ipsos apostolos factum esse, non ita esse certis documentis probatum est. Sunt enim in Africa barbarae innumerabiles gentes, in quibus nondum praedicatum esse evangelium ex his qui ducuntur inde captivi, addiscere in promptu est. Neque tamen ullo modo recte dici potest, istos ad promissionem Dei non pertinere. Non enim Romanos solum, sed omnes gentes dominus semini Abrahae iurando promisit. In quibus ergo gentibus nondum est ecclesia, oportet quod sit, non ut omnes qui ibi fuerint credant: quomodo enim illud implebitur eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, nisi in omnibus gentibus sint et qui oderint et quos oderint? non est igitur ab apostolis praedicatio ista completa, quando adhuc sunt gentes in quibus nondum coepit impleri. Quod autem dixit apostolus: in omnem terram exivit sonus eorum, quamvis locutio sit praeteriti temporis, verbis tamen quod futurum erat dixit, non quod iam factum atque completum: sicut et ipse propheta, quo usus est teste, fructificare et crescere dixit evangelium in universo mundo, ut ita signaret usque quo crescendo esset venturum.

Si ergo latet quando evangelio universus orbis implebitur, proculdubio latet quando finis erit: ante quippe non erit. Origenes in Matth.. Cum ergo omnis gens audiverit evangelii praedicationem, tunc erit saeculi finis; et hoc est quod sequitur et tunc erit consummatio. Multae enim non solum barbarorum, sed etiam nostrarum gentium nondum audierunt christianitatis verbum. Glossa. Utrumque autem dictorum tueri potest, si tamen diverso modo diffusio praedicationis evangelii intelligatur. Si enim intelligatur quantum ad fructum praedicationis, qui est ut in singulis gentibus fundetur ecclesia credentium in Christum, ut Augustinus exponit, est signum quod oportet praecedere ante finem mundi; non tamen praecessit ante destructionem hierosolymae. Si autem intelligatur quantum ad famam praedicationis, sic ante finem hierosolymae fuit completum, discipulis Christi per quatuor mundi partes dispersis. Unde Hieronymus dicit: non puto aliquam remansisse gentem quae Christi nomen ignoret; et quamquam non habuerit praedicatorem, tamen ex vicinis gentibus opinionem fidei non potest ignorare.

Origenes in Matth..

Moraliter autem qui visurus est, secundum verbum Dei, adventum gloriosum illum in animam suam, necesse est ut secundum mensuram profectus sui insidias a contrariis operationibus patiat, quasi magnus athleta, et Christus in eo ab omnibus odiatur: non tantum a gentibus secundum carnem, quantum a gentibus spiritualium nequitiarum. Sed et in quaestionibus pauci erunt veritatem plenius attingentes; plures autem scandalizabuntur, et cadent ab ea, proditores et accusatores alterutrum propter dissensionem dogmatum veritatis; quod causa fiet ut odiant se invicem.

Multi etiam erunt non sane tradentes de futuris sermonem, et quomodo non oportet interpretantes prophetas: quos pseudopphetas dicit, seducentes multos; et ferventem dilectionem quae prius fuerat in simplicitate fidei, refrigescere facient. Sed qui potuerit manere in apostolicae traditionis proposito, ipse salvabitur; et sic praedicatum evangelium in animas omnium, erit in testimonium omnibus gentibus, idest omnibus cogitationibus incredulis animarum.

#5 Lectio 5

Chrysostomus in Matth..

Quia supra occulte insinuavit hierosolymae finem, consequenter idem manifeste ostendit, prophetiam inducens quae destructionem Iudaeorum credere facit; unde dicit cum ergo videritis abominationem desolationis, quae dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Hieronymus. Hoc autem quod dictum est qui legit intelligat, ponitur ut ad intelligentiam mysticam provocemur.

Legimus autem in Daniele hoc modo: et in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium et libamina, et in templo desolationum abominatio erit usque ad consummationem temporis, et consummatio dabitur super solitudinem. Augustinus ad Hesychium. Lucas quidem, ut ostenderet tunc factam fuisse abominationem desolationis quae a Daniele praedicta est, quando expugnata est ierusalem, eodem loco haec domini verba commemorat: cum videritis circumdari ab exercitu ierusalem, tunc scitote quia appropinquabit desolatio eius. Chrysostomus super Matth.. Unde abominationem desolationis videtur mihi exercitum dicere, quo scilicet desolata est civitas sancta ierusalem. Hieronymus.

Aut potest intelligi de imagine caesaris, quam Pilatus posuit in templo, aut de Hadriani equestri statua, quae in ipso sancta sanctorum loco stetit usque in praesentem diem. Abominatio enim secundum veterem Scripturam idolum nuncupatur; et idcirco additur desolationis, quod in desolato templo atque deserto idolum positum sit. Chrysostomus in Matth.. Vel quia ille qui desolavit civitatem et templum, statuam intus posuit. Ut autem discant quoniam viventibus quibusdam eorum haec erunt, propter hoc dixit cum videritis. Ex quo admirare Christi virtutem et discipulorum fortitudinem, qui in talibus temporibus praedicabant, in quibus omnia Iudaica impugnabantur.

Apostoli autem ex Iudaeis existentes, leges introduxerunt novas adversus Romanos tunc dominantes. Infinita milia Iudaeorum ceperunt Romani, et duodecim viros non superaverunt nudos et inermes. Quia vero multoties contigerat in gravibus praeliis Iudaeos restauratos fuisse, sicut temporibus Sennacherib et Antiochi; ne aliquis suspicetur tale aliquid futurum, suis fugiendum esse praecepit cum subdit tunc qui in Iudaea sunt fugiant ad montes. Remigius. Haec enim omnia imminente desolatione ierusalem, constat fuisse impleta: appropinquante namque Romano exercitu, omnes christiani qui in provincia erant, sicut historia ecclesiastica refert, divino miraculo moniti, longius recesserunt, et transeuntes iordanem, venerunt in Pellam civitatem, et ibi sub tutela Agrippae regis, cuius mentio in actibus apostolorum fit, aliquanto tempore manserunt: ipse autem Agrippa, cum parte Iudaeorum quae sibi obtemperabat, Romano subditus erat imperio.

Chrysostomus in Matth..

Deinde ostendens inevitabilia mala futura esse Iudaeis et infinitam calamitatem, subdit et qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua; eligibilius enim erat nudo corpore salvari, quam intrare domum ut tolleret vestimentum, et occidi: propter quod et de eo qui est in agro subdit et qui in agro est, non revertatur tollere tunicam suam.

Si enim qui in civitate sunt fugiunt, multo magis qui foris sunt non oportet ad civitatem refugere. Et quidem pecunias contemnere facile est, et providere sibi in vestimentis non difficile; quae autem a natura sunt, qualiter aliquis fugiet? qualiter enim praegnans fiet levis ad fugam, aut lactans poterit eum quem peperit deserere? propter quod subdit vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus: his quidem, quia pigriores sunt, et quia facile fugere non possunt, onere conceptionis gravatae; his autem, quia detinentur vinculo compassionis filiorum, et non possunt simul salvare eos quos lactant.

Origenes in Matth.. Vel quoniam non erit tunc tempus miserendi neque super praegnantem, neque super lactantem, neque super infantes earum. Et quasi ad Iudaeos loquens, qui arbitrabantur in sabbato non oportere ambulare viam amplius quam est sabbati iter, subdit orate autem ut non fiat fuga vestra hieme, vel sabbato. Hieronymus. Quia scilicet in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, et in montibus desertisque latitare; in altero autem transgressio legis est, si fugere voluerint; aut mors imminens, si remanserint. Chrysostomus in Matth.. Vide autem quoniam adversus Iudaeos est hic sermo: non enim apostoli sabbatum erant observaturi, neque ibi mansuri, cum vespasianus hoc egit; etenim plures eorum iam praemortui erant. Si autem aliquis remanserat, in aliis partibus orbis terrarum tunc conversabatur.

Propter quid autem hoc orandum esse dixerit, subdit erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Augustinus ad Hesychium. Apud Lucam sic legitur: erit autem pressura magna super terram, et ira populo huic; et cadent in ore gladii, et captivi ducentur in omnes gentes. Nam et iosephus, qui Iudaicam scripsit historiam, talia mala dicit populo tunc accidisse ut vix credibilia videantur. Unde non immerito dictum est, talem tribulationem nec fuisse a creaturae initio, nec futuram; sed etsi tempore Antichristi talis aut maior forsitan erit, intelligendum est de illo populo dictum, quod eis talis amplius futura non erit.

Si enim Antichristum illi primitus et praecipue recepturi sunt, facturus est tunc idem populus tribulationem potius quam passurus.

Chrysostomus in Matth..

Interrogo autem Iudaeos, unde tam intolerabilis ira divinitus venit super eos, omnibus quae ante factae sunt difficilior.

Nam manifestum est quoniam propter crucis manifestationem. Sed adhuc ostendit ipsos graviore poena fuisse dignos, in hoc quod dicitur et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; ac si diceret: si amplius durasset praelium Romanorum adversus civitatem, universi periissent Iudaei: omnem enim carnem Iudaicam

dicit, et qui foris et qui intus erant: non enim solum eos qui in Iudaea erant impugnabant Romani, sed et eos qui ubique dispersi erant persequerentur. Augustinus.

Quidam autem convenienter mihi intellexisse videntur mala ipsa significata nomine dierum, sicut sunt dicti dies mali in aliis Scripturae divinae locis: neque enim dies ipsi mali sunt, sed ea quae fiunt in eis: ipsa enim dicta sunt breviri, ut Deo tolerantiam donante, minus sentirentur; ac si quae magna essent, fierent brevia. Chrysostomus in Matth..

Ne vero Iudaei dicerent, quoniam propter praedicationem et discipulos Christi haec mala evenerunt, ostendit quod nisi illi essent, radicatus periissent; unde subditur sed propter electos breviabuntur dies illi. Augustinus. Non enim debemus ambigere, quando eversa est ierusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex circumcisione crediderant, sive fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Non autem desunt qui existimant ita breviores dies illos futuros, quod cursu solis celeriore breviantur, sicut fuit longior dies orante Jesu Nave. Hieronymus. Nec recordantur illius scripti: ordinatione tua perseverat dies. Sed iuxta temporum qualitatem, idest abbreviatos non mensura sed numero, ne temporum mora concutiat credentium fides. Augustinus.

Non tamen putemus hebdomadas Danielis, vel propter dierum brevia fuisse turbatas, vel illo iam tempore non fuisse completas, sed in fine temporum esse complendas: apertissime enim Lucas testatur Danielis prophetiam tunc fuisse completam quando eversa est ierusalem. Chrysostomus in Matth.. Intellige autem spiritus sancti dispensationem, quoniam nihil horum scripsit iohannes, ut non videretur ex ipsa eorum quae facta sunt historia scribere; etenim post captionem ierusalem vixit multo tempore. Sed qui ante mortui sunt et nihil horum viderunt, ipsi scribunt, ut undique fulgeat praenuntiationis virtus.

Hilarius in Matth.. Vel aliter.

Totum indicium adventus futuri dominus ponit, dicens cum videritis abominationem.

De Antichristi enim temporibus haec locutus est propheta. Abominatio ex eo dicta est quod adversus Deum veniens honorem Dei sibi vindicet: desolationis autem abominatio, quia bellis et caedibus terram desolaturus sit, atque ob id a Iudaeis susceptus loco sanctificationis instituitur, ut ubi sanctorum precibus Deus invocabatur, ibi ab infidelibus receptus Dei honore venerabilis sit; et quia proprius iste Iudaeorum error erit, ut qui veritatem respuerunt, suscipiant falsitatem, Iudaeam deserere monet, et transfugere in montes, ne admixtione plebis illius Antichristo crediturae, vis aut contagium afferatur. Quod autem ait et qui in tecto sunt, non descendant tollere aliquid de domo sua, sic intelligitur: tectum est domus fastigium, et habitationis totius excelsa perfectio. Qui igitur in consummatione domus suae, idest in cordis sui perfectione constiterit, regeneratione spiritus novi celsus, non descendere in humiliora rerum saecularium cupiditate debet.

Et qui in agro erit, non revertatur tollere tunicam suam; idest positus in operatione praecepti, non ad curas pristinas revertatur, ob quas veterum exinde peccaminum, quibus antea contegebatur, erit tunicam relaturus. Augustinus ad Hesyrium.

In tribulationibus enim cavendum est ne quisquam devictus ad carnalem vitam de spirituali sublimitate descendat; aut qui profecerat in anteriora se extendens, deficiendo in posteriora respiciat.

Hilarius in Matth..

Quod autem dicitur vae praegnantibus et nutrientibus in illis diebus; non de fetarum onere dominum admonuisse credendum est, sed animarum peccatis repletarum ostendisse gravitatem, quod neque in tecto positae, neque in agro manentes, repositae irae tempestatem vitare possint. Illis quoque vae erit qui nutrientur: infirmitatem enim animarum quae ad cognitionem Dei tamquam lacte educantur, in his ostendit; et idcirco vae ipsis erit, quia ad fugiendum Antichristum graves, et ad sustinendum imperitae, nec peccata effugerunt, nec cibum veri panis acceperunt.

Augustinus de verb. Dom..

Vel praegnantis est qui res alienas concupiscit; nutriens est qui iam rapuit quod concupiverat: istis enim vae erit in die iudicii.

Quod autem dominus dixit orate ne fiat fuga vestra hieme, vel sabbato, Augustinus de quaest. Evang., idest ne in laetitia vel tristitia rerum temporalium quis inveniatur in die illa. Hilarius in Matth.. Vel ne aut in peccatorum frigore, aut in otio bonorum operum reperiamur, quia gravius vexatio incumbet; nisi quod causa electorum Dei diebus illis sit brevis affectus, ut vim malorum coarctatum tempus exsuperet.

Origenes in Matth.. Mystice autem in loco sancto omnium Scripturarum, tam veteris testamenti quam novi, Antichristus, qui est falsum verbum, stetit frequenter; qui autem hoc vident, ex Iudaeae littore fugiant ad sublimes veritatis montes. Et si quis inventus fuerit ascendisse supra tectum verbi, et stare super fastigium eius, non descendat inde, occasione ut auferat aliquid de domo sua.

Et si fuerit in agro in quo absconditus est thesaurus, et reversus fuerit retro, incurret in seductionem verbi mendacis; et maxime si spoliaverit se vestimentum vetus, idest veterem hominem, et iterum conversus fuerit tollere ipsum. Tunc autem anima in utero habens, quae necdum fructificavit ex verbo, incurrit in vae: proicit enim conceptum, et evacuatur a spe, quae est in actibus veritatis; similiter autem si videatur formatum et fructificatum verbum, non autem fuerit enutritum sufficienter.

Orent autem qui fugiunt in montes, ne fuga eorum fiat hieme vel sabbato: quoniam in tranquillitate animae constitutae possunt impetrare viam salutis: et in sabbato, quando homo bona opera non facit, fuga vestra non fiat; nemo enim in periculo falsi dogmatis facile superatur, nisi qui nudus fuerit ab operibus bonis. Quae est autem maior tribulatio quam videre fratres nostros seduci, et quod aliquis videat seipsum moveri et conturbari? dies autem intelliguntur praecepta et dogmata veritatis: omnes autem intellectus a scientia falsi nominis venientes, additamenta sunt dierum quae Deus abbreviavit per quos vult.

#6 Lectio 6

Chrysostomus in Matth..

Cum complisset dominus ea quae de hierosolymis sunt, ad suum de cetero pervenit adventum, et dicit eius signa non illis utilia solum, sed et nobis, et his qui post nos erunt omnibus: unde dicit tunc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus aut illic, nolite credere. Sicut autem cum supra dixit evangelista: in diebus illis venit iohannes baptista, non tempus quod immediate est consequens exposuit, cum triginta anni in medio essent, ita et hic cum dicit tunc, totum medium tempus praetermisit, quod futurum erat a captione hierosolymae usque ad initia consummationis mundi. Dans autem eis signa sui secundi adventus, de loco eos certificat et de seductoribus: non enim sicut in priori adventu in bethlehem apparuit, et in parvulo angulo orbis terrarum, et nullo sciente a principio, ita et tunc erit; sed manifeste veniet, ita quod non indigeat quod aliquis eius adventum annuntiet; propter quod dicit si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus aut illic, non credatis.

Hieronymus. In quo ostendit quod secundus adventus non in humilitate, ut primus, sed in gloria demonstrandus est.

Stultum est itaque eum in parvo loco vel in abscondito quaerere, qui totius mundi lumen est. Hilarius in Matth..

Et tamen, quia in magna vexatione positi erunt homines, pseudoprophetae, tamquam praesentem in Christo opem sint indicaturi, multis in locis Christum esse atque haberi mentientur, ut in Antichristi famulatum depressos vexatosque deducant; et ideo subdit surgent enim pseudochristi et pseudoprophetae. Chrysostomus in Matth..

Hic de Antichristo loquitur et de quibusdam eius ministris, quos pseudochristos et pseudoprophetas appellat, quales et tempore apostolorum multi fuerunt; sed ante secundum adventum Christi, erunt multo prioribus amariores: unde subdit et dabunt signa magna et prodigia. Augustinus in Lib. 83 quaest.. Admonet autem hic dominus, ut intelligamus quaedam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non possunt: nec tamen ideo potioris loci apud Deum arbitranda sunt.

Non enim acceptiores erant Deo quam populus Israel magi Aegyptiorum, quia non poterat ille populus facere quod illi faciebant; quamvis Moyses in virtute Dei maiora potuerit. Sed ideo non omnibus sanctis ista attribuuntur, ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi, existimantes in talibus factis maiora dona quam in operibus iustitiae, quibus vita aeterna comparatur. Cum ergo talia faciunt magi qualia nonnunquam faciunt sancti, diverso fine et diverso iure fiunt: isti enim faciunt quaerentes gloriam suam, illi quaerentes gloriam Dei; et illi faciunt per quaedam potestatibus concessa in ordine suo, quasi privata commercia vel beneficia: isti autem in publica administratione iussu eius cui cuncta creatura subiecta est. Aliter enim cogitur possessor equum dare militi, aliter tradit emptori, vel cuilibet donat aut commodat; et quemadmodum plerique mali milites, quos imperialis disciplina commendat, signis imperatoris sui nonnullos possessores territant, et ab eis aliquid quod publice non iubetur extorquent; ita nonnunquam mali christiani, per nomen Christi vel per verba vel sacramenta christiana exigunt aliquid a potestatibus; cum autem malis iubentibus voluntate cedunt, ad seducendos homines cedunt, quorum errore laetantur. Quapropter aliter faciunt miracula magi, aliter boni christiani, aliter mali christiani: magi per privatos contractus, boni christiani per publicam iustitiam, mali christiani per signa publicae iustitiae.

Nec hoc etiam oportet mirari; quia omnia quae visibiliter fiunt, etiam per inferiores potestates aeris huius, non absurde fieri posse creduntur. Augustinus de Trin..

Nec ideo tamen putandum est transgressoribus Angelis ad nutum servire hanc visibilium rerum materiam, sed Deo potius, a quo eis potestas datur; nec sane creatores, illi mali Angeli dicendi sunt: sed pro subtilitate sua semina rerum istarum nobis occultiora noverunt, et ea per congruas temperationes elementorum latenter spargunt, atque ita et gignendarum rerum et accelerandorum incrementorum praebent occasiones: nam et multi homines noverunt ex quibus herbis aut carnibus aut succis aut humoribus ita obrutis vel commixtis quae animalia nasci soleant: sed haec ab hominibus tanto difficilius fiunt, quanto desunt sensuum subtilitates et corporum mobilitates in membris terrenis et pigris.

Gregorius Moraliu. Cum ergo Antichristus coram carnalium oculis miranda prodigia fecerit, post se tunc homines trahet: quia qui bonis praesentibus delectantur, potestati illius se absque retractione subicient; unde sequitur ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Origenes in Matth..

Exaggeratorius sermo est dicens si possibile est: non enim pronuntiavit, neque dixit ut in errorem mittantur electi: sed ostendere vult quoniam frequenter valde persuasorii sunt sermones haereticorum, et commovere potentes etiam eos qui sapienter agunt. Gregorius Moraliu.

Vel quia electorum cor et trepida cogitatione concutitur, et tamen eorum constantia non movetur, una sententia dominus utrumque complexus est: quasi enim iam errare est in cogitatione titubare. Sed si fieri potest subiungitur, quia fieri non potest ut in errorem electi capiantur. Rabanus.

Vel non ideo hoc dicit quod electio divina frustretur, sed qui humano iudicio electi videbantur, illi in errorem mittentur.

Gregorius in evang.. Minus autem iacula feriunt quae praevidentur; et propter hoc subditur ecce praedixi vobis. Dominus enim noster perituri mundi praecurrentia mala denuntiat, ut eo minus perturbent venientia quo fuerint praescita: propter quod consequenter concludit si ergo dixerint vobis: ecce in deserto est, nolite exire; ecce in penetralibus, nolite credere. Hilarius in Matth..

Nam pseudoprophetae, de quibus supra dixerat, nunc in desertis Christum esse dicent, ut homines errore depravent; nunc in penetralibus asserent eum esse, ut homines dominantis Antichristi potestate concludant.

Sed dominus se nec loco occultandum, nec a singulis seorsum contuendum esse profitetur, sed ubique et in conspectu omnium praesentem se futurum esse denuntiat: unde sequitur sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit adventus filii hominis.

Chrysostomus in Matth..

Sicut enim supra praedixit qualiter Antichristus venturus est, ita et per hoc ostendit qualiter ipse sit venturus. Sicut enim fulgur non indiget annuntiante aut praecone, sed in instanti momento temporis monstratur secundum universum orbem terrarum etiam his qui in thalamis sedent, ita et adventus Christi simul apparebit ubique propter gloriae fulgorem.

Consequenter autem dicit et aliud signum sui adventus, cum subdit ubicumque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquilae: per aquilas multitudinem Angelorum, martyrum et sanctorum omnium designans. Hieronymus. De exemplo enim naturali quod quotidie cernimus, Christi instruimur sacramento: aquilae enim et vultures, etiam transmarina dicuntur sentire cadavera, et ad escam huiusmodi congregari. Si ergo irrationabiles volucres naturali sensu tantis terrarum spatiis separatae, parvum cadaver sentiant ubi iaceat; quanto magis omnis multitudo credentium debet ad Christum festinare, cuius fulgur exit ab oriente et paret usque ad occidentem? possumus autem per corpus, idest ptoma, quod significantius Latine dicitur cadaver ab eo quod per mortem cadat, passionem Christi intelligere. Hilarius.

Unde ut nec loci in quo venturus esset, essemus ignari, dicit ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilae.

Sanctos de volatu spirituali corporis aquilas nominavit, quorum congregantibus Angelis conventum futurum in loco passionis ostendit; et digne illic claritatis adventus expectabitur ubi nobis gloriam aeternitatis passione corporeae humilitatis operatus est.

Origenes in Matth.. Et vide, quia non dixit ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur vultures, aut corvi, sed aquilae: volens ostendere magnificos et regales omnes qui in passione domini crediderunt. Hieronymus. Aquilae enim appellantur quibus iuventus renovata est ut aquilae, et qui assumunt pennas, ut ad Christi veniant passionem. Gregorius Moralium.

Potest etiam intelligi: ubicumque fuerit corpus, ac si dicat: quia caelesti sede incarnatus praesideo, electorum animas, cum carne solvero, ad caelestia sublevabo.

Hieronymus. Vel aliter. Quod hic dicitur, de pseudoprophetais intelligi potest.

Multi enim tempore captivitatis Iudaicae principes extiterunt qui Christos se esse dicerent, intantum ut obsidentibus Romanis, tres intus fuerint factiones. Sed melius de consummatione mundi dicitur, ut expositum est. Potest autem et tertio de haereticorum contra ecclesiam pugna intelligi, et de istiusmodi Antichristis, qui sub opinione falsae scientiae contra Christum dimicant. Origenes in Matth..

Generaliter enim unus est Antichristus, species autem eius multae; tamquam si dicamus: mendacium nihil differt a mendacio. Sicut autem veri Christi fuerunt sancti prophetae, sic intellige secundum unumquemque pseudochristum, multos eius falsos prophetas, qui Antichristi alicuius falsos sermones praedicant quasi veros. Quando ergo dicit aliquis ecce hic est Christus, ecce illic, non quasi extra Scripturam foras aspiciendum est: ex lege enim et prophetis et apostolis proferunt quae videntur defendere mendacium.

Vel per hoc quod dicit ecce hic est Christus, ecce illic, ostendunt non Christum, sed aliquem fictum eiusdem nominis, ut puta secundum Marcionis doctrinam, aut valentini et basilidis. Hieronymus.

Si quis ergo promiserit vobis quod in deserto gentilium et philosophorum dogmate Christus moretur, aut in haereticorum penetralibus, qui Dei pollicentur arcana, nolite credere, sed quod ab oriente usque in occidentem fides catholica in ecclesiis fulget. Augustinus de quaest.

Evang.. Orientis et occidentis nomine totum orbem voluit signare, per quem futura erat ecclesia. Secundum autem illum sensum quo dixit: amodo videbitis filium hominis venientem in nubibus, convenienter etiam nunc fulgur nominavit, quod maxime solet emicare de nubibus. Constituta ergo auctoritate ecclesiae per orbem terrarum clara atque manifesta, convenienter discipulos admonet, atque omnes fideles, ne schismaticis atque haereticis credant. Unumquodque schisma aut unaquaeque haeresis locum suum habet, in orbe terrarum aliquam tenens partem; aut obscuris atque occultis conventiculis curiositatem hominum decipit; quo pertinet quod ait si

quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut illic; quod significat terrarum partes aut provinciarum; aut in penetralibus aut in deserto; quod significat occulta et obscura conuenticula haeticorum. Hieronymus.

Vel per hoc quod dicit in deserto, et in penetralibus ostenditur quod persecutionis et angustiarum tempore semper pseudoprophetae decipiendi inueniunt locum. Origenes in Matth..

Vel quando secretas et non vulgatas Scripturas proferunt ad confirmationem mendacii sui, videntur dicere: ecce in solitudine verbum est veritatis. Quoties autem canonicas proferunt Scripturas, in quibus omnis christianus consentit, videntur dicere: ecce in domibus est verbum veritatis.

Sed nos exire non debemus a prima ecclesiastica traditione. Vel eos sermones qui sunt omnino extra Scripturam ostendere volens, dixit si dixerint vobis: ecce in solitudine est, nolite exire, de regula fidei. Eos autem qui simulant diuinas Scripturas, ostendere volens, dixit si dixerint vobis: ecce in penetralibus est, nolite credere. Veritas enim similis est fulguri egredienti ab oriente, et apparenti usque ad occidentem. Vel hoc dicit, quoniam veritatis fulgur ex omni Scripturarum loco defenditur. Exit ergo veritatis fulgur ab oriente, idest ab initiis Christi, et apparet usque ad passionem ipsius, in qua est occasus eius; vel a primo initio creaturae mundi, usque ad nouissimam apostolorum Scripturam. Vel oriens quidem est lex, occidens autem finis legis et prophetiae ioannis. Sola autem ecclesia neque subtrahit huius fulguris verbum et sensum, neque addit quasi prophetiam aliquid aliud. Vel hoc dicit, quia non debemus attendere eis qui dicunt ecce hic est Christus; non autem ostendunt eum in ecclesia, in qua tota totus est aduentus filii hominis dicentis: ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Hieronymus.

Prouocamur autem ad passionem Christi, ut ubicumque in Scripturis legitur, congregemur, ut per illam venire possimus ad verbum Dei.

#7 Lectio 7

Glossa. Postquam dominus praemunivit fideles contra seductionem Antichristi et ministrorum eius, ostendens se manifeste esse venturum, nunc ordinem et modum sui aduentus demonstrat dicens statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur. Chrysostomus in Matth.. Tribulationem dicit dierum Antichristi et pseudoprophetarum: tribulatio enim tunc erit magna tot existentibus deceptoribus. Sed non extendetur per temporis longitudinem. Si enim Iudaicum bellum propter electos decurtatum est, multo magis propter eos haec tribulatio abbreviabitur: et propter hoc non simpliciter dixit post tribulationem; sed addit statim: ipse enim confestim aderit.

Hilarius in Matth.. Gloriam autem aduentus sui indicat obscuritate solis, et defectione lunae, et casu stellarum; nam sequitur et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo. Origenes in Matth.. Dicit autem aliquis: sicut in magnis ignibus succendi incipientibus tenebrae ex fumo plurimo videntur extolli, sic in consummatione mundi ab igne, qui succendendus est, obscurabuntur etiam luminaria magna; marcescente autem stellarum lumine, reliquum earum corpus, cum exaltari non valeat, sicut primum cum a lumine ipso portatum extollebatur, cadet de caelo. His accidentibus consequens est caelorum rationabiles virtutes stuporem et commotionem aliquam pati, et conturbari, remotas a primis functionibus suis; unde sequitur et virtutes caelorum commovebuntur, et tunc parebit signum filii hominis in caelo, in quo scilicet caelestia facta sunt, idest virtus quam operatus est filius suspensus in ligno; et in caelo apparebit maxime signum illius, ut homines de omnibus tribus quae prius non crediderunt christianitatem annuntiari, tunc recognoscentes per signum illud manifestatam, plangent, et lamentabuntur propter ignorantiam suam, atque peccata; unde sequitur et tunc plangent omnes tribus terrae. Alius autem aliter arbitrabitur: quoniam sicut lucernae paulatim deficit lumen, sic caelestium luminum deficiente nutrimento, sol obscurabitur, et luna, et stellarum lumen deficiet, et quod remanserit in eis, quasi terrenum cadet de caelo. Sed quomodo potest dici de sole quoniam obscurabitur lumen eius, cum Isaias propheta profectum aliquem solis in consummatione fore delectet? similiter et de luna Isaias profert quoniam erit sicut sol. De stellis autem quidam dicere tentant, aut omnes aut plures earum maiores esse tota terra.

Quomodo ergo cadent de caelo, cum magnitudini earum non sufficiat terra? Hieronymus.

Non ergo diminutione luminis huiusmodi accident; alioquin solem legimus septuplum habiturum luminis; sed comparatione verae lucis omnia visui apparebunt tenebrosa. Rabanus. Nihil tamen prohibet intelligi veraciter tunc solem et lunam cum ceteris sideribus ad tempus suo lumine privari, sicut de sole factum constat tempore dominicae passionis; unde et ioel dicit: sol convertetur in tenebras et luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus et manifestus.

Ceterum, peracto die iudicii et clarescente futurae gloriae vita, cum fuerit caelum novum et terra nova, tunc fiet quod Isaias propheta dicit: erit lux lunae sicut lux solis, et lux solis erit septempliciter.

Quod autem de stellis dictum est: et stellae cadent de caelo, in marco ita scriptum est: et stellae caeli erunt decedentes, idest suo lumine carentes.

Hieronymus. Per virtutes autem caelorum, Angelorum multitudines intelligimus.

Chrysostomus in Matth.. Qui valde decenter commovebuntur vel concutientur, videntes tantam transmutationem fieri, et consertos suos puniri, et orbem terrarum terribili assistentem iudicio.

Origenes in Matth.. Sicut autem in dispensatione crucis, sole deficiente, tenebrae factae sunt super terram; sic et signo filii hominis apparente in caelo, deficient lumina solis, lunae et stellarum, quasi consumpta ex multa virtute signi illius; unde sequitur tunc apparebit signum filii hominis in caelo. Signum autem crucis hic intelligamus, ut videant, iuxta zachariam et ioannem, Iudaei quem compunxerant et signum victoriae. Chrysostomus in Matth.. Si autem sol quidem obtenebraretur, crux non appareret, nisi multo solaribus radiis luculentior esset. Ne autem discipuli verecundentur et doleant de cruce, eam signum nominat cum quadam claritate. Apparebit autem signum crucis, ut Iudaeorum inverecundiam confutet: adveniet enim Christus in iudicio non vulnera solum, sed mortem exprobratissimam ostendens; unde sequitur et tunc plangent omnes tribus terrae. Visa enim cruce considerabunt quod mortuo eo nihil profecerant, et quoniam crucifixerunt eum quem adorari oportebat. Hieronymus. Recte autem dicit tribus terrae: hi enim plangent qui municipatum non habent in caelis, sed scripti sunt in terra. Origenes in Matth..

Moraliter autem dicit aliquis obscurandum solem, esse diabolum, qui in consummatione est arguendus, cum sit tenebrae, simulat autem solem: luna autem quae videtur homini illuminari sole, est omnis ecclesia malignantium, quae frequenter lumen se habere et dare promittit, tunc autem redarguta cum reprobatis dogmatibus suis claritatem suam amittet; sed et quicumque, sive in dogmatibus sive in virtutibus falsis, hominibus quidem veritatem promittebant, mendaciis autem seducebant, hi convenienter dicendi sunt stellae cadentes de caelo, ut ita dicam, suo, ubi erant in altitudine constitutae, extollentes se adversus scientiam Dei. Ad commendationem autem sermonis huius utemur exemplo proverbiorum dicente: lumen iustorum semper inextinguibile est; lumen autem impiorum extinguetur.

Tunc claritas Dei apparebit in omni qui portavit imaginem caelestis; et caelestes laetabuntur, terreni autem plangent. Vel ecclesia est sol, luna et stellae, cui dictum est: speciosa ut luna, electa ut sol. Augustinus ad Hesychium.

Tunc enim sol obscurabitur et luna non dabit lumen suum, quia ecclesia non apparebit, impiis tunc persecutoribus ultra modum saevientibus. Tunc stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur: quoniam multi qui gratia Dei fulgere videbantur, persequentibus cedent et cadent; et quidem fideles fortissimi turbabuntur. Hoc autem post tribulationem dierum illorum dicitur esse futurum, non quia transacta tota illa persecutione accidant ista, sed quia praecedet tribulatio, ut sequatur quorundam defectio: et quia per omnes dies illos ita fiet, propterea post tribulationem dierum illorum, sed tamen eisdem diebus, fiet.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Quia crucem audiverant, ne rursus existimarent aliquid turpe esse futurum, subiungit et videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli cum virtute multa et maiestate. Augustinus ad Hesychium.

Cuius quidem proprius sensus est, ut cum hoc quisque audierit vel legerit, ipsum esse adventum accipiat, quando venturus est ad vivos et mortuos iudicandos in corpore suo; in quo sedet ad dexteram patris, in quo etiam mortuus est et resurrexit, et ascendit in caelum: et, sicut in actibus apostolorum legitur: nubes suscepit eum ab oculis eorum; et quia illic dictum est ab Angelis: sic veniet, quomodo vidistis eum euntem in caelum, merito credendus est non solum in eodem corpore, verum etiam in nube venturus. Origenes in Matth..

Videbunt ergo oculis corporalibus filium hominis in specie humana venientem in nubibus caeli, id est supernis. Sicut enim quando transformatus est, vox venit de nube; sic cum veniet iterum in speciem transformatus gloriosam, et non super unam nubem, sed super multas, quae erunt vehiculum eius. Et siquidem ut ne terram calcaret filius Dei hierosolymam ascendens, diligentes eum, straverunt vestimenta sua in via, neque asellum qui portabat eum volentes terram calcare; quid mirum, si pater et Deus omnium nubes sternat caelestes sub corpore filii descendens ad opus consummationis? dicit autem aliquis, quoniam sicut in factione hominis accepit Deus limum de terra, et finxit hominem, sic ut appareat gloria Christi, accipiens dominus de caelo et de caelesti corpore, incorporavit primum quidem in transfiguratione in nubem lucidam; in consummatione autem in nubes lucidas: propter quod nubes caeli dicuntur, secundum quod et limus terrae est dictus: et decet patrem talia miranda dare filio suo, qui se humiliavit; et propterea exaltavit illum non solum secundum spiritum, sed etiam secundum corpus, ut super talibus nubibus veniret; et forsitan super nubibus rationabilibus, ne irrationabile esset vehiculum filii hominis glorificati.

Et primum quidem venit Jesus cum virtute, ex qua faciebat signa et prodigia in populo; omnis autem illa virtus comparatione illius virtutis multae cum qua in fine venturus est, modica erat: virtus enim erat exinanientis seipsum.

Consequens est etiam ut ad maiorem gloriam reformetur quam fuit transformatus in monte: tunc enim propter tres tantummodo transformatus est: in consummatione autem mundi totius apparebit in gloria multa, ut videant eum omnes in gloria.

Augustinus. Sed quoniam Scripturae scrutandae sunt, nec earum superficie debemus esse contenti, diligenter sunt inspicienda sequentia: post pauca enim sequitur cum videritis haec omnia fieri, scitote quia prope est iam in ianuis: tunc enim scimus prope esse, cum non aliqua videmus esse praemissorum, sed haec omnia, in quibus et hoc est quod videbitur filius hominis veniens. Et mittet Angelos suos de quatuor partibus mundi; id est, de toto

orbe terrarum congregabit electos suos: quae tota hora novissima facit veniens in suis membris tamquam in nubibus, vel in tota ipsa ecclesia tamquam in nube magna, sicut nunc venire non cessat; sed ideo cum potestate magna et maiestate, quia maior potestas et maiestas illius apparebit sanctis, quibus magnam virtutem dabit, ne tanta persecutione vincantur. Origenes in Matth..

Vel cum magna virtute venit quotidie ad animam hominis credentis in nubibus prophetis; idest in Scripturis prophetarum et apostolorum, qui verbum Dei super humanam naturam in intellectibus suis declarant; sic etiam eis qui intelligunt dicimus apparere gloriam multam; quae quidem videtur in secundo verbi adventu, quod est perfectorum: et sic fortasse omnia quae a tribus evangelistis dicta sunt de Christi adventu, diligentius inter se collata et bene discussa, inveniuntur ad hoc pertinere quod quotidie venit in corpore suo, quod est ecclesia; de quo adventu suo alibi dixit: amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus caeli; exceptis his locis ubi ab eo ille adventus ultimus in seipso promittitur.

#9 Lectio 9

Origenes in Matth.. Quia de planctu mentionem fecerat, qui ad hoc erit ut sponte contra se sententiam proferant, et seipsos condemnent; ne putetur quod in isto planctu mala eorum terminentur, subdit et mittet Angelos suos cum tuba et voce magna. Remigius.

Haec autem tuba non revera corporea est intelligenda, sed archangelica vox, quae adeo magna erit ut ad clamorem illius omnes mortui de terrae pulvere resurgant.

Chrysostomus in Matth.. Sonus autem tubae pertinet ad resurrectionem, ad gaudium, ad repraesentandum stuporem qui tunc erit, ad dolorem illorum qui relinquentur et in nubibus non rapiuntur.

Origenes. Scriptum est autem in numeris quod ex quatuor ventis congregabunt sacerdotes tibicinantes eos qui sunt ex castris Israel; secundum quorum comparationem de Angelis Christi consequenter dicitur et congregabunt electos eius a quatuor ventis. Remigius. Idest, a quatuor climatibus mundi, idest oriente, occidente, Aquilone et Austro. Origenes.

Et simpliciores quidem opinantur eos tantum qui tunc inventi fuerint in corpore, aggregandos; sed melius est dicere congregandos ab Angelis Christi esse omnes, non solum ab adventu Christi et usque ad consummationem vocatos atque electos, sed omnes qui a constitutione fuerint mundi, qui viderunt, sicut Abraham, Christi diem, et exultaverunt in illa.

Quoniam autem non tantum illos qui in corpore fuerint comprehensi, dicit congregandos Christi electos, sed etiam illos qui de corporibus sunt egressi, manifestat sermo dicens, congregatos electos non solum a quatuor ventis, sed etiam subdens a summis caelorum usque ad terminos eorum: quod nemini super terram existenti arbitror convenire. Vel caeli sunt Scripturae divinae, aut auctores earum, in quibus habitat Deus. Summa autem Scripturarum sunt initia illarum, termini autem consummationes earum. Congregantur ergo sancti a summis caelorum, idest ab eis qui vivunt in initiis Scripturarum usque ad eos qui vivunt in consummationibus earum. Congregabuntur enim tuba, et voce magna, ut qui audierint et adverterint parent se ad viam perfectionis quae ducit ad filium Dei. Remigius. Vel aliter.

Ne forte aliquis putaret quod solummodo a quatuor partibus mundi, et non a mediterraneis regionibus et locis; ideo addit a summis caelorum usque ad terminos eorum. Per summum enim caeli medium orbis intelligitur, quia medio orbis summum caeli praesidet. Per terminos autem caelorum, fines terrae significat, ubi longe distantibus circulis caeli terrae insidere videntur.

Chrysostomus in Matth..

Quod autem per Angelos dominus electos vocat, ad electorum honorem pertinet: nam et Paulus dicit quod rapiuntur in nubibus: quia eos quidem qui resurrexerunt congregabunt Angeli; congregatos autem recipient nubes.

#10 Lectio 10

Chrysostomus in Matth..

Quia dixerat quod statim post tribulationem dierum illorum, quae praedicta sunt contingerent, ipsi autem quaerere poterant, post quantum tempus, ideo exponit exemplum ponens de ficu, dicens ab arbore ficu discite parabolam: cum iam ramus eius tener fuerit, et folia nata, scitis quia prope est aestas. Hieronymus.

Quasi dicat: sicut quando teneri fuerint in arbore ficus cauliculi, et gemma erumpit in florem, cortexque folia parturit, intelligitis aestatis adventum, et favonii ac veris introitum, ita cum omnia quae scripta sunt videritis, nolite putare iam adesse consummationem mundi; sed quasi praevia et praecursores quosdam venire, ut ostendat quod prope sit, et in ianuis; unde sequitur ita et vos cum videritis haec omnia, scitote quia prope est in ianuis. Chrysostomus in Matth..

Per quod ostendit quod non multum erit temporis medium; sed statim adventus Christi occurret. Per ramum autem et aliud quiddam praenuntiat, scilicet aestatem spiritualem, et tranquillitatem iustis post hiemem esse futuram; peccatoribus autem e contrario hiemem post aestatem.

Origenes in Matth.. Sicut enim ficus in tempore quidem hiemis, vitalem virtutem habet in se absconditam, postmodum autem cum virtus ipsa vitalis prodire coeperit ad manifestationem praetereunte hieme, et ipsa

valetudine, eius ramus efficitur tener, et folia producit: sic et mundus, et unusquisque eorum qui salvantur ante Christi adventum, quasi in hieme in se absconditam habent vitalem virtutem; Christo autem inspirante fiunt teneri et non duri cordis rami; et quae abscondita erant in eis, progrediuntur in folia, et manifestos fructus ostendunt: talibus autem prope est aestas, et adventus gloriae verbi Dei. Chrysostomus in Matth.. Propter hoc etiam istud posuit, ut credere faciat hunc sermonem omnino ita esse venturum: ubicumque enim quod omnino eventurum est dicit, naturales necessitates in exemplum inducit.

Augustinus ad Hesychium.

Quod autem de signis evangelicis et propheticis, quae fieri cernimus, propinquum domini adventum sperare debeamus, quis negat? quotidie quippe magis magisque fit proximus; sed quanto intervallo propinquat, de hoc dictum est: non est vestrum scire tempora vel momenta.

Vide quando dixit apostolus: nunc propior est nostra salus quam cum credidimus; et ecce tot anni transierunt, nec tamen quod dixit falsum est; quanto magis nunc dicendum est propinquare domini adventum quando tantus factus est ad finem accessus? Hilarius in Matth..

Mystice autem synagoga ficus arbori comparatur: ramus igitur ficus Antichristus esse intelligitur, diaboli filius, peccati portio, legis assertor; qui cum virescere coeperit et frondescere quadam peccatorum exultantium viriditate, tunc proxima est aestas, idest, dies iudicii sentietur.

Remigius. Vel cum haec ficus rursus germinabit, idest cum synagoga verbum sanctae praedicationis accipiet, praedicantibus enoch et elia, intelligere debemus quia prope est dies consummationis. Augustinus de quaest. Evang.. Vel per arborem fici intellige genus humanum propter pruritum carnis. Cum iam ramus eius tener fuerit, idest, cum filii hominum per fidem Christi, ad spirituales fructus profecerint, et in eis honor adoptionis filiorum Dei emicuerit. Hilarius in Matth..

Ut autem fides certa esset futurorum, subiungitur amen dico vobis, quia non praeteribit generatio haec donec omnia fiant. Amen autem dicendo, professionem veritatis adiunxit. Remigius. Et simplices quidem ad destructionem ierusalem referunt verba, et de illa generatione aestimant dicta quae passionem Christi aspexit, quod non esset transitura priusquam fieret destructio civitatis illius. Nescio autem si verbum a verbo exponere possint, ab eo quod ait: non relinquetur hic lapis super lapidem, usque ad illud quod ait: prope est in ianuis: forsitan enim in quibusdam poterunt, in aliis autem non poterunt omnino. Chrysostomus in Matth..

Haec ergo omnia de fine hierosolymorum dicta sunt, et quae de pseudopropheta et pseudochristis et alia omnia quae diximus usque ad Christi adventum futura. Quod autem dixit generatio haec, non de ea quae tunc erat dixit, sed de ea quae est fidelium: consuevit enim Scriptura generationem non solum a tempore designare, sed a loco, cultu et conversatione; sicut cum dicitur: haec est generatio quaerentium dominum. Ex hoc autem ostendit quod ierusalem peribit, et amplior pars Iudaeorum destruetur; generationem autem fidelium nulla separabit tentatio. Origenes in Matth..

Generatio tamen ecclesiae transibit aliquando totum hoc saeculum, ut haereditet futurum; tamen donec haec omnia fiant, non transibit. Cum autem omnia haec facta fuerint, transibit non solum terra, sed etiam caelum; unde sequitur caelum et terra: idest non solum homines quorum vita terrena est, et propterea terra dicuntur; sed etiam illi quorum conversatio est in caelis, et ideo caelum vocantur: transibunt autem ad futura, ut veniant ad meliora. Verba autem quae a salvatore sunt dicta, non transibunt: quoniam quae sua propria sunt, operantur et semper operabuntur; perfecti autem, et qui non recipiunt ut iam meliores efficiantur, transeunt quod sunt perveniunt ad illud quod non sunt; et hoc est quod subditur verba autem mea non praeteribunt. Et forte quidem verba Moysi et prophetarum transiverunt, quoniam quae prophetizabantur ab illis, impleta sunt: verba autem Christi semper sunt plena, et quotidie implentur, et adhuc sunt impleta in sanctis.

Aut forte neque Moysi verba aut prophetarum dicere debemus impleta omnino: proprie enim et illa verba filii Dei sunt, et semper implentur. Hieronymus. Vel hic per generationem omne hominum significat genus, aut specialiter Iudaeorum. Deinde ut magis eos ad fidem praemissorum inducat, subdit caelum et terra transibunt; verba autem mea non praeteribunt, ac si dicat: facilius est fixa et immobilia destrui, quam sermonum meorum aliquid decidere. Hilarius in Matth.. Caelum enim et terra ex conditione suae creationis nihil habent in se necessitatis ut non sint: verba autem Christi ex aeternitate deducta, id in se continent virtutis ut maneant.

Hieronymus. Caelum autem et terra transibunt in mutatione, non abolitione sui: alioquin quomodo sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, si caelum, in quo ista sunt, terraque non fuerint? Rabanus. Caelum tamen quod transibit, non sidereum, sed aereum intelligere debemus, quod prius diluvio periit. Chrysostomus in Matth.. Elementa autem mundi in medium adducit, ostendens quoniam pretiosior caelo et terra est ecclesia: simul etiam et hinc conditorem se omnium ostendit.

#11 Lectio 11

Chrysostomus in Matth..

Cum dixisset dominus omnia quae praecedunt Christi adventum, et ad ipsas ianuas narrationem duxisset, diem tacere voluit; unde dicit de die autem illa et hora nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus pater. Hieronymus. In quibusdam autem Latinis codicibus additum est neque filius, cum in Graecis, et maxime

Adamantii et pieri exemplaribus hoc non habeatur adscriptum. Sed quia in nonnullis legitur, disserendum videtur. Remigius.

Marcus etiam evangelista non solum dicit Angelos nescire, sed etiam filium. Hieronymus.

In quo gaudent Arius et eunomius; dicunt enim: non potest aequalis esse qui novit et qui ignorat. Contra quos breviter ista dicenda sunt. Cum omnia tempora fecerit Jesus, hoc est verbum Dei (omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil); in omnibus autem temporibus cum dies iudicii sit, qua consequentia potest eius ignorare partem cuius totum noverit? hoc quoque dicendum est. Quid est maius: notitia patris, an notitia iudicii? si maius novit, quomodo ignorat quod minus est? Hilarius in Matth.. Numquid etiam Deus pater cognitionem illius diei filio denegavit, cum dictum ab eo sit: omnia mihi tradita sunt a patre meo? ergo non omnia sunt tradita, si est aliquid quod negatur. Hieronymus. Igitur, quia probavimus non ignorare filium Dei consummationis diem, causa reddenda est cur ignorare dicatur. Post resurrectionem quidem interrogatus ab apostolis de hac die, manifestius respondit: non est vestrum scire tempora et momenta, quae pater posuit in sua potestate. In quo ostendit quod ipse sciat, sed non expedit nosse apostolis, ut semper incerti de adventu iudicis, sic quotidie vivant, quasi die illa iudicandi sint. Augustinus de Trin..

Quod ergo dicit: nescit, intelligendum est nescientes facit; idest, quod non ita sciebat ut tunc discipulis indicaret: sicut dictum est ad Abraham: nunc cognovi quoniam times Deum: idest, nunc feci ut cognosceres: quia et ipse sibi in illa tentatione innotuit. Augustinus de verb. Dom.. Quod autem dixit patrem scire, ideo dixit, quia in patre et filius scit. Quid enim est in die quod non in verbo factum sit, per quod factus est dies? Augustinus in libro 83 quaest..

Bene autem accipitur quod dictum est, solum patrem scire, secundum praedictum modum sciendi, quia facit filium scire; filius autem nescire dicitur, quia non facit homines scire. Origenes in Matth.. Vel aliter. Donec ecclesia, quae est corpus Christi, nescit diem illum et horam, tamdiu nec ipse filius dicitur diem illum et horam scire. Dicitur autem scire secundum propriam significationem, sicut est in consuetudine Scripturarum. Apostolus enim salvatorem dicit nescientem peccatum, quia non peccavit.

Praeparat autem filius scientiam diei illius et horam coheredibus suae promissionis, ut omnes simul sciant, idest re ipsa experiantur in illa hora et die quae praeparavit Deus diligentibus se. Basilus.

Legi quoque in cuiusdam libro, filium hunc non unigenitum, sed adoptivum debere intelligi: non enim unigenito filio Angelos praeposuisset; sic enim ait neque Angeli caelorum, neque filius. Augustinus ad Hesychium. Sic ergo evangelium dicit de die illa et hora nemo scit; tu autem dicis: ego autem dico, neque mensem, neque annum adventus ipsius sciri posse: ita enim hoc videtur sonare tamquam non possit sciri quo anno venturus sit; sed possit sciri qua hebdomada annorum, vel qua decade; tamquam dici possit atque definiri inter illos septem annos, aut decem, aut centum vel quodlibet, seu maioris numeri seu minoris. Si autem hoc te non comprehendisse praesumis, hoc sentis quod ego.

Chrysostomus in Matth..

Ut autem addiscas quod non ignorantiae suae est quod de die et hora iudicii tacet, aliud signum inducit, cum subdit sicut autem fuit in diebus Noe,... Ita fiet adventus filii hominis. Hoc autem dixit ostendens quod repente venit, et inopinate, et pluribus lascivientibus: hoc enim et Paulus dicit: cum dixerint: pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, unde et hic subditur sicut enim erant in diebus illis ante diluvium, comedentes et bibentes. Rabanus.

Non igitur hic iuxta Marcionis et Manichaei errorem, coniugia vel alimenta damnantur, cum in his successionis, in illis naturae sint posita subsidia; sed immoderatus licitorum usus arguitur. Hieronymus.

Quaeritur autem quomodo supra scriptum est surget gens contra gentem, et regnum contra regnum et erunt pestilentiae et fames et terraemotus; et nunc ea futura memorentur quae pacis indicia sunt? sed aestimandum quod post pugnas, et cetera quibus vastatur genus humanum, brevis subsequutura pax sit, quae quieta omnia repromittat, ut fides credentium comprobetur.

Chrysostomus in Matth..

Vel lascivia erit et pax his qui insensibiliter dispositi sunt: propter hoc non dixit apostolus: cum fuerit pax; sed: cum dixerint: pax et securitas, insensibilitatem eorum ostendens, sicut illorum qui fuerunt in diebus Noe: quoniam mali lasciviebant, non autem iusti; sed in tribulatione et tristitia pertransibant.

Hinc autem ostendit quoniam, cum Antichristus venerit, indecentes voluptates assumentur apud eos qui iniqui erunt, et de propria desperabunt salute: et ideo exemplum ponit huic rei conveniens. Cum enim arca fabricaretur, praedicabat quidem in medio, futura praedicens mala: mali autem non credentes, ac sic nullum fuisset futurum malum, lasciviebant: et quia futura apud multos non creduntur, ex praeteritis credibilia facit quae praedicat. Deinde aliud signum ponit per quod ostendit et quod inopinabiliter dies ille veniet, et quod ipse diem illum non ignorat, dicens tunc duo erunt in agro: unus assumetur, et alius relinquetur: ex quibus verbis ostenditur quod assumentur, et relinquentur et servi et domini, et qui in otio, et qui in labore.

Hilarius in Matth.. Vel duos in agro, duos populos fidelium, et infidelium in saeculo, tamquam in vitae huius opere, dies domini deprehendet; separabuntur tamen relicto alio, et alio assumpto: in quo fidelium et infidelium discretio docetur: Dei enim ira ingravescente, sancti in promptuario recondentur, perfidi vero ad caelestis ignis materiam relinquentur.

De molentibus etiam par ratio est; unde sequitur duae erunt molentes in mola: una assumetur et alia relinquetur. Mola enim opus legis est; sed quia pars Iudaeorum ut per apostolos credidit, ita per eliam est creditura, et iustificanda per fidem; ideo una per eandem fidem boni operis apprehendetur, alia vero infructuosa legis opere relinquetur, molens incassum, et non factura caelestis cibi panem. Hieronymus.

Vel duo in agro pariter inveniuntur eundem habentes laborem, et quasi parem sementem; sed fructus laboris non aequae recipientes. In duobus etiam qui pariter molunt, vel synagogam intelligere debemus, et ecclesiam, quod simul molere videantur in lege, et de eisdem Scripturis sanctis farinam terere praeceptorum Dei; vel ceteras haereses, quae aut de utroque testamento, aut de altero videntur molere farinam doctrinarum suarum.

Sequitur duo in lecto: unus assumetur et alius relinquetur. Hilarius in Matth..

Duo autem in lecto, sunt eandem passionis dominicae requiem praedicantes; circa quam haeticorum et catholicorum eadem confessio est: sed quia unitatem divinitatis patris et filii catholicorum fides praedicabit, et haeticorum falsitas impugnabit; fidem confessionis utriusque divini arbitrii iudicium comprobabit, unum assumendo et alium relinquendo.

Remigius. Vel his verbis tres ordines ecclesiae demonstrantur: per duos in agro ordo praedicatorum, quibus commissus est ager ecclesiae; per duos in mola ordo coniugatorum, qui dum per diversas curas nunc ad haec, nunc ad illa flectuntur, quasi molas in circuitu trahunt: per duos in lecto ordo continentium, quorum requies nomine lecti designatur. In his autem ordinibus sunt boni et mali, iusti et iniusti; et ideo ex eis quidam relinquentur, et quidam assumentur. Origenes in Matth.. Vel aliter. Corpus quidem quasi infirmum in lecto est carnalium passionum; anima autem molit in gravi mola mundi; vel corporis sensus in agro mundi operantur.

#12 Lectio 12

Hieronymus. Perspicue ostendit dominus, quia supra dixit: de die autem illa nemo novit nisi pater solus: quia scilicet non expediebat apostolis scire, ut pendulae expectationis incerti semper credant eum esse venturum, quem ignorant quando venturus sit; et ideo quasi ex superioribus concludens dicit vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit. Et non dicit: quia nescimus, sed nescitis, scilicet ut ostendat se diem iudicii non ignorare.

Chrysostomus in Matth.. Vult autem eos semper in sollicitudine esse: propter hoc dicit vigilate. Gregorius in evang.. Vigilat qui ad aspectum veri luminis oculos apertos tenet; vigilat qui servat operando quod credit; vigilat qui a se torporis et negligentiae tenebras repellit. Origenes in Matth..

Dicit autem qui simplicior est, quoniam de secundo adventu, in quo venturus fuerat, hunc dicebat sermonem; alius autem quod intelligibilem et futurum in sensum discipulorum verbi dicebat adventum: quia nondum erat in sensu eorum, quemadmodum erat futurus. Augustinus ad Hesychium. Non solum autem illis dixit vigilate, quibus tunc audientibus loquebatur; sed etiam illis qui fuerunt post illos annos, et ad nos ipsos, et qui erunt post nos usque ad novissimum eius adventum, quia ad omnes pertinet quodammodo: tunc enim unicuique veniet dies ille, cum venerit eius dies ut talis hinc exeat qualis iudicandus est illa die; ac per hoc vigilare debet omnis christianus, ne imparatum eum inveniat domini adventus: imparatum enim inveniet ille dies quem imparatum invenerit suae vitae ultima dies. Origenes. Vani autem sunt omnes, sive qui consumptionem mundi scire se profitentur quando erit, sive qui vitae propriae finem scire se gloriantur, quem nemo cognoscere potest, nisi spiritu sancto illuminatus. Hieronymus. Praemisso autem patrisfamilias exemplo, cur reticeat consumptionis diem, manifestius docet cum subdit illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Origenes in Matth.. Paterfamilias domus est sensus hominis, domus autem eius est anima, fur autem diabolus. Est autem omnis sermo contrarius qui non per naturalem introitum intrat ad animam negligentis, sed quasi qui foderit domum, primum destruens quaedam naturalia aedificia animae, idest naturales intellectus, et per ipsam diruptionem ingressus, spoliat animam. Aliquoties invenit quis furem in ipsa perfossione, et comprehendens eum, percussorem sermonem immittens, interficit ipsum. Non autem in die fur venit, quando illuminata est a sole iustitiae anima hominis studiosi; sed in nocte, idest in tempore adhuc malitiae permanentis: in qua cum fuerit aliquis, possibile est, etsi non habuerit virtutem solis, quod tamen illustretur ex aliquo splendore verbi, quod est lucerna; adhuc quidem manens in malitia, sed tamen habens propositum meliorum et vigilantiam ne perfodiatur hoc eius propositum. Vel in tempore tentationum, vel quarumcumque calamitatum maxime fur solet venire, volens perfodere animae domum. Gregorius in evang..

Vel nesciente paterfamilias fur domum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dormierit, improvisa mors veniens carnis nostrae habitaculum irrumpit, et eum quem dominum domus dormientem invenerit, necat: quia dum ventura damna spiritus minime praevidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret; quia adventum iudicis, qui occulte animas rapit, praecavens, ei poenitendo occurreret, ne impoenitens periret. Horam vero ultimam idcirco dominus voluit esse incognitam ut semper possit esse suspecta, ut dum illam praevidere minime possumus, ad illam sine intermissione praeparemur; propter quod sequitur ideoque estote parati quia, qua nescitis hora, filius hominis venturus est. Chrysostomus in Matth..

Hic videtur confundere eos qui non tantum studium faciunt animae suae, quantum student circa pecunias qui furem expectant.

#13 Lectio 13

Hilarius in Matth.. Quamvis dominus supra in communi nos ad indefessam vigilantiae curam fuerit adhortatus, specialem tamen populi principibus, idest episcopis, in expectatione adventuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem praepositum familiae significat, commoda atque utilitates populi sibi commissi curantem; unde dicit quis, putas, est fidelis servus et prudens quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? chrysostomus in Matth.. Quod autem dicit quis, putas, non est ignorantis: invenitur enim et pater interrogando loquens: ut cum dicit: Adam, ubi es? Remigius. Nec enim signat haec interrogatio impossibilitatem perficiendae virtutis, sed difficultatem. Glossa.

Rarus enim est fidelis servus, domino propter dominum serviens, oves Christi non ad lucrum, sed pro amore Christi pascens; prudens qui subditorum capacitatem, vitam et mores discutiat: quem constituat dominus, qui scilicet sit vocatus a Deo, et non se iniecerit. Chrysostomus in Matth.. Duo autem expetit ab huiusmodi servo, scilicet prudentiam et fidem: fidelem enim eum dicit, quoniam nihil quod domini sui est, sibi proprium fecit, nihil etiam de rebus sui domini vane et inaniter consumpsit. Prudentem autem eum vocat, quoniam cognovit id ad quod oportet dispensare quae data sunt. Origenes in Matth.. Vel qui in fide proficit, etsi nondum in ea perfectus est, communiter fidelis vocatur; et qui naturalem habet mentis velocitatem, dicitur prudens. Si quis autem consideret, inveniet fideles multos et studium fidei exercentes, non autem et prudentes: quoniam quae stulta sunt mundi elegit Deus.

Et iterum videbit alios veloces quidem esse et prudentes, modicae autem fidei. Convenire autem in unum fidelem atque prudentem, rarissimum est.

Ut autem in tempore det cibum, necessariam habet quis prudentiam; ut autem non adimat cibos indigentium, opus est fide: quoniam et secundum simplicem intellectum opus habemus ut fideles simus ad dispensandum ecclesiae redditus, et ut non devoremus quae sunt viduarum, et ut memores simus pauperum, et ne occasionem accipientes ex eo quod scriptum est: dominus constituit his qui evangelium praedicant, de evangelio vivere, amplius quaeramus quam cibum simplicem et necessaria vestimenta, et ut nec amplius teneamus nobis quam his qui necessitatem patiuntur. Prudentes autem, ut prudenter intelligamus indigentium causas, propter quas sunt indigentes, et uniuscuiusque dignitatem, quomodo educatus est, et quantum necessarium habet. Multa enim sapientia opus est ei qui bene vult dispensare ecclesiasticos redditus. Sit etiam fidelis servus et prudens, ut non effundat rationabilem et spiritualem cibum quibus non oportet, volens ostendere se esse prudentem; illis scilicet qui magis necessarium habent verbum quod mores eorum aedificet et vitam componat, quam quod illuminat scientiae lucem; aut ne eis qui possunt acutius audire, pigeat exponere altiora, ne exponentes vilia contemnantur ab his qui naturaliter sunt ingeniosi, aut per exercitationem saecularis sapientiae acuti. Chrysostomus in Matth.. Adaptatur etiam et ad principes saeculares haec parabola: unumquemque enim his quae habet, ad communem utilitatem uti oportet, non ad nocumentum conservorum, neque ad perditionem sui ipsius, sive habeat sapientiam, sive principatum, sive aliud quodcumque. Rabanus. Dominus autem Christus est; familia autem supra quam constituit, est ecclesia catholica. Difficile est ergo invenire in uno, ut et prudens sit et fidelis, non autem impossibile: nec enim beatificaret eum qui non potest esse, cum subdit beatus ille servus quem, cum venerit dominus eius, invenerit sic facientem. Hilarius in Matth.. Idest praecepto domini sui obedientem, ut doctrinae opportunitate verbum vitae in aeternitatis cibum alendae familiae dispenset. Remigius.

Notandum autem, quod sicut magna distantia est meritorum inter bonos praedicatores et bonos auditores, ita magna distantia est praemiorum. Bonos enim auditores, si vigilantes invenerit, faciet discumbere, ut Lucas dicit; bonos autem praedicatores super omnia bona sua constituet; unde sequitur amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Origenes in Matth..

Ut scilicet conregnet cum Christo, cui omnia sua tradidit pater; sicut boni patris filius, super omnem patris substantiam constitutus, participat huiusmodi dignitatem et gloriam fidelibus et prudentibus dispensatoribus suis, ut sint et ipsi super omnem creaturam. Rabanus. Non ut soli, sed ut prae ceteris aeterna praemia habeant, tum pro sua vita, tum pro gregis custodia.

Hilarius in Matth.. Vel super omnia bona constituetur; idest, in Dei gloria collocabitur: quia nihil est ultra quod melius sit.

Chrysostomus in Matth..

Deinde non solum ab honore qui imminet bonis, sed a poena quam minatur malis, erudit auditorem, cum subdit si autem dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit dominus meus venire; et coeperit percutere conservos suos, etc.. Augustinus ad Hesychium.

Ex moribus huius servi apparet animus eius: quos mores licet breviter, magister bonus curavit exprimere; idest superbiam, cum dicit et coeperit percutere conservos suos; atque luxuriam, cum dicit manducet autem et bibat cum ebriosis; ne quod dicebat moram facit dominus meus, desiderio sui domini dicere crederetur, quo ardebat ille qui dixit: sitivit anima mea ad te Deum vivum: quando veniam? dicendo enim: quando veniam? moras se perpeti moleste ferebat: quia etiam quod tempore acceleratur, desiderio tardum videtur. Origenes in Matth.. Peccat autem in Deum quicumque episcopus qui non quasi conservus ministrat, sed quasi dominus et frequenter ut amarus dominus per vim dominatur; et non esurientes suscipit, sed epulatur cum ebriosis, et semper somniat

quia post multum temporis venturus est dominus. Rabanus. Typice etiam potest intelligi conservos percutere, conscientias infirmorum verbo vel pravo exemplo vitare.

Hieronymus. Quod autem dicit veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, ad hoc dicit ut sciat, quando non putatur dominus, tunc eum esse venturum; et vigilantiae ac sollicitudinis dispensatores admonet.

Porro quod dicit dividet eum, non est intelligendum quod gladio eum dissecet, sed a sanctorum consortio eum separet.

Origenes in Matth.. Vel dividet eum quando spiritus eius, idest spirituale donum, revertetur ad Deum qui dedit eum; anima autem cum corpore suo vadit in Gehennam. Iustus autem non dividitur; sed anima eius vadit cum spiritu, idest spirituali dono, ad regna caelestia. Qui autem dividuntur, non habent postmodum in se partem spiritualis doni, quae erat a Deo; sed relinquetur pars quae erat ipsorum, idest anima, quae cum corpore punietur: unde sequitur et partem eius ponet cum hypocritis. Hieronymus. Cum his videlicet qui erant in agro, et qui molebant, et nihilominus derelicti sunt. Saepe enim dicimus hypocritam aliud esse, et aliud ostendere; sicut et in agro et in mola idem facere videbatur, sed exitus diversae voluntatis apparuit. Rabanus. Vel cum hypocritis suscipit partem suam, scilicet duplicem Gehennae poenam, idest ignis et frigoris; unde sequitur ibi erit fletus et stridor dentium: ad ignem enim pertinet fletus oculorum, ad frigus stridor dentium. Origenes.

Vel fletus erit eis qui male in hoc mundo ridentes fuerunt; et his qui requieverunt irrationabiliter, erit dentium stridor: nolentes enim dolores materialiter sufferre, compulsi tormentis, dentibus strident, illi scilicet qui manducaverunt acerbiter malitiae. Ex his autem cognoscere est quoniam non solum qui fideles sunt et prudentes, constituit dominus super familiam suam, sed etiam malos; et quod non salvat eos hoc quod constituti sunt a domino super familiam eius; sed illud ut dent in tempore cibos, et ut abstineant a percussione et comessionibus.

Augustinus ad Hesychium.

Hoc autem servo malo remoto, qui proculdubio domini sui odit adventum, constituamus ante oculos tres servos bonos, adventum domini sui desiderantes.

Si unus eorum citius, alter tardius dominus suum dicit esse venturum, tertius de hac re suam ignorantiam confitetur. Videamus tamen quis magis evangelio consonet.

Unus dicit: vigilemus et oremus, quia citius venturus est dominus. Alter dicit: vigilemus, quia brevis et incerta est vita ista, quamvis tardius venturus sit dominus.

Tertius dicit: vigilemus, quia brevis et incerta est vita ista, et nescimus tempus quando venturus est dominus. Quid autem aliud hic dicit, quam quod cum audimus evangelium dicere: vigilate, quia nescitis qua hora venturus sit dominus? omnes quidem prae desiderio regni Dei, hoc volunt esse verum quod putat primus; proinde si factum fuerit, gaudebit cum illo secundus et tertius; si autem factum non fuerit, metuendum est ne inter ipsas moras perturbentur qui crediderant quod dixerat primus, et incipiant domini adventum non tardum putare sed nullum.

Qui autem credit quod dicit secundus, tardius dominus esse venturum, si falsum fuerit, nulli turbabuntur in fide, sed inopinato gaudio perfruentur. Qui autem quid horum verum sit ignorare se confitetur, illud optat, hoc tolerat, in nullo eorum errat, quia nil eorum aut affirmat aut negat.

|+25 Capitulus 25

#1 Lectio 1

Chrysostomus in Matth..

In superiori parabola dominus poenam ostendit eius qui percutiebat et inebriabatur, et bona domini sui dispergebat; in hac autem parabola punitionem inducit etiam ei qui utilitatem non affert, neque copiose haec quibus indiget, sibi praeparat; habebant enim fatuae virgines oleum, sed non copiose; unde dicitur tunc simile erit regnum caelorum decem virginibus.

Hilarius in Matth..

Ideo autem dicitur tunc, quia de magno die domini, de quo supra agebatur, omnis hic sermo est. Gregorius in evang..

Regnum autem caelorum praesentis temporis ecclesia dicitur, sicut et ibi: mittet filius hominis Angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala.

Hieronymus. Similitudinem autem decem virginum fatuarum atque prudentum quidam simpliciter interpretantur in virginibus, quarum aliae, iuxta apostolum, et corpore et mente sunt virgines, aliae virginitatem tantum corporum reservantes, vel cetera non habent, vel parentum custodia reservante, nihilominus mente nupserunt.

Sed mihi videtur ex superioribus alius esse sensus qui dicitur; et non ad virginalia corpora, sed ad omne hominum genus hanc comparisonem pertinere. Gregorius in evang.. In quinque enim corporis sensibus unusquisque subsistit geminatus; geminatus autem quinarium denarium perficit. Et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta ecclesia decem virginibus similis denuntiatur; ubi quia mali cum bonis, reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus et fatuis perhibetur. Chrysostomus in Matth..

Ideo autem ponit parabolam hanc in virginum persona, ut ostendat, quod licet virginitas magnum quid sit, tamen si ab operibus misericordiae sit deserta, cum adulteris foras eicietur. Origenes in Matth.. Vel sensus omnium qui receperunt verbum Dei, virgines sunt.

Tale enim est verbum Dei ut de sua munditia accommodet omnibus qui per suam doctrinam recesserunt ab idolorum cultura, accesserunt autem per Christum ad Dei culturam; unde sequitur quae accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsae. Accipiunt enim lampades suas, idest organa sua naturalia, et egrediuntur de mundo et de erroribus, et veniunt obviam salvatori, qui semper paratus est venire, ut ingrediatur simul cum dignis ad beatam sponsam ecclesiam. Hilarius.

Vel sponsus atque sponsa, dominus noster est in corpore Deus: namque spiritui caro sponsa est. Lampades autem quas acceperunt, animarum splendentium lumen est, quae sacramento baptismi splenduerunt. Augustinus de verb. Dom..

Vel lampades quae manibus gestantur, opera sunt; dictum est enim supra: luceant opera vestra coram hominibus. Gregorius. Qui autem recte credunt et iuste vivunt, assimilantur quinque prudentibus; qui autem profitentur quidem fidem iesu, non autem praeparant se bonis operibus ad salutem, reliquis quinque virginibus fatuis: unde subditur quinque autem ex eis erant fatuae et quinque prudentes. Hieronymus. Sunt enim quinque sensus, qui festinant ad caelestia, et superna desiderant. De visu autem et auditu et tactu specialiter dictum est: quod vidimus, quod audivimus quod oculis nostris perspeximus et manus nostrae palpaverunt. De gustu: gustate, et videte quoniam suavis est dominus. De odoratu: in odorem unguentorum tuorum currimus.

Alii autem sunt quinque sensus terrenis faecibus inhiantes. Augustinus.

Vel per quinque virgines significatur quinquepartita continentia a carnis illecebris: continendus est enim animi appetitus a voluntate oculorum, aurium, olfaciendi, gustandi et tangendi. Sed quia ista continentia partim coram Deo fit ut illi placeatur interiori gaudio conscientiae; partim coram hominibus tantum, ut gloria humana capiatur; quinque dicuntur sapientes, et quinque stultae: utraeque tamen virgines, quia utraque continentia est, quamvis diverso fomite gaudeat. Origenes.

Sicut autem sequuntur se ipsas invicem virtutes ut qui unam habuerit, omnes habeat, sic et sensus omnes alterutrum se subsequuntur; propterea necesse est ut aut omnes quinque sensus sint prudentes, aut omnes fatui. Hilarius.

Vel absolute in quinque prudentibus et quinque fatuis, fidelium atque infidelium est constituta divisio.

Gregorius. Notandum vero est, quod omnes lampades habent, sed non omnes oleum habent; sequitur enim sed quinque fatuae, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum; prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Hilarius. Oleum boni operis fructus est; vasa, humana sunt corpora, intra quorum viscera thesaurus bonae conscientiae recondendus est.

Hieronymus. Oleum ergo habent virgines quae iuxta fidem operibus adornantur; non habent oleum quae videntur simili quidem fide confiteri, sed virtutum opera negligunt.

Augustinus. Vel per oleum ipsam laetitiam significari arbitror, secundum illud: unxit te Deus tuus oleo exultationis. Qui ergo non propterea gaudet quia Deo intrinsecus placet, non habet oleum secum: gaudium enim non habent, dum continenter vivunt, nisi in laudibus hominum.

Prudentes autem acceperunt oleum cum lampadibus: idest laetitiam bonorum operum, in vasis suis, idest in corde atque conscientia posuerunt, sicut apostolus monet: probet autem seipsum homo; et tunc gloriam habebit in seipso, et non in altero. Chrysostomus in Matth..

Vel oleum hic vocat caritatem et eleemosynam, et quodcumque circa indigentes auxilium; lampades autem vocat virginitatis charismata; propter hoc stultas eas vocat, quoniam maiorem sustinentes laborem, propter minorem omnia perdiderunt; maiori enim labore vincitur carnis cupido quam pecuniarum. Origenes.

Vel oleum est verbum doctrinae, quo vasa animarum implentur: nihil enim sic confortat sicut moralis sermo, qui oleum luminis appellatur. Prudentes ergo acceperunt huiusmodi oleum, quod satis sit eis, etiam tardante exitu et morante verbo venire ad consummationem eorum; fatuae autem acceperunt lampades in primis quidem accensas; sed tantum oleum non acceperunt ut eis sufficeret usque ad finem, negligentes circa susceptionem doctrinae, quae confortat fidem et bonorum actuum lumen illuminat; unde sequitur moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes et dormierunt. Augustinus.

Ex utroque enim genere hominum moriuntur hoc intervallo temporis, donec sub adventu domini fiat resurrectio mortuorum.

Gregorius. Dormire etenim, mori est; ante somnum vero dormire, est ante mortem a salute languescere: quia per pondus aegritudinis pervenitur ad somnum mortis. Hieronymus.

Vel dormitaverunt, idest mortuae sunt.

Consequenter autem dicitur dormierunt, quia postea suscitandae sunt. Per hoc autem quod dicit moram autem faciente sponso, ostendit quod non parum temporis inter priorem et secundum domini adventum praetergreditur. Origenes.

Vel sponso tardante et non cito veniente verbo ad consummationem vitae, patiuntur aliquid sensus dormitantes, et quasi in nocte mundi agentes; et dormierunt, ut puta remissius agentes a sensu illo vitali; non tamen lampades perdiderunt, neque desperaverunt de conservatione olei illae prudentes; unde sequitur media autem nocte clamor

factus est: ecce sponsus venit; exite obviam ei. Hieronymus. Traditio Iudaeorum est, Christum media nocte venturum in similitudinem Aegyptii temporis, quando Pascha celebratum est, et exterminator venit et dominus super tabernacula transiit, et sanguine agni postes nostrarum frontium consecrati sunt; unde reor et traditionem apostolicam permansisse, ut die vigiliarum Paschae ante noctis dimidium, populum dimittere non liceat, expectantes Christi adventum: postquam illud tempus transierit, securitate praesumpta festum cuncti agant diem; unde Psalmista dicebat: media nocte surgebam ad confitendum tibi. Augustinus.

Vel media nocte, idest nullo sciente aut sperante. Hieronymus. Subito ergo quasi intempesta nocte, et securis omnibus, quando gravissimus sopor est, per Angelorum clamorem et tubas praecedentium fortitudinum, Christi resonabit adventus: quod significatur cum dicitur ecce sponsus venit, exite obviam ei. Hilarius.

Tuba enim excitante, sponso tantum obviam proceditur: erunt enim iam ambo unum, idest caro et Deus, quia in gloriam spiritualem humilitas carnis transformata est. Augustinus.

Vel quod dicit, sponso tantum obviam venire virgines, sic intelligendum puto ut ex ipsis virginibus constet ea quae dicitur sponsa; tamquam si omnibus christianis in ecclesia concurrentibus, filii ad matrem currere dicantur, cum ex ipsis filiis congregatis constet ea quae dicitur mater. Nunc enim desponsata est ecclesia, et virgo est ad nuptias perducenda illo tempore quo universa mortalitate in ea praetereunte, immortalis coniunctione habeatur.

Origenes in Matth..

Vel media nocte, idest in altitudine remissionis, factus est clamor, omnes suscitare volentium, sicut existimo, Angelorum, qui sunt administratorii spiritus intus clamantes in sensibus omnium dormientium: ecce sponsus venit; exite obviam ei. Et suggestionem quidem hanc omnes audierunt, et surrexerunt; non autem omnes decenter imposuerunt lampadibus suis ornatum; unde sequitur tunc surrexerunt omnes virgines illae, et ornaverunt lampades suas. Ornantur autem lampades sensuum evangelicis usibus atque rectis.

Qui autem male utuntur sensibus, ornamentum nullum habent in sensibus. Gregorius in evang.. Vel tunc quidem omnes virgines surgunt, quia et electi et reprobi a somno suae mortis excitantur; lampades ornant, quia sua secum opera numerant, pro quibus aeternam recipere beatitudinem expectant. Augustinus de verb. Dom..

Aptaverunt enim lampades suas, idest rationes reddendas operum suorum. Hilarius in Matth.. Vel lampadarum assumptio, animarum est reditus in corpora, earumque lux est conscientia boni operis elucens, quae vasculis corporum continetur. Origenes. Sed lampades fatuarum virginum extinguuntur, quia earum opera quae clara hominibus foris apparuerunt, in adventu iudicis intus obscurantur; unde sequitur fatuae autem sapientibus dixerunt: date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur.

Quid est autem quod tunc a prudentibus oleum petunt, nisi quod in adventu iudicis, cum se intus vacuas invenerint, testimonium foris quaerunt? ac si a sua fiducia deceptae, proximis dicant: quia nos quasi sine opere repelli conspiciatis, dicite de nostris operibus quod vidistis.

Augustinus. De consuetudine enim id semper inquit, unde gaudere animus solet. Itaque hominum, qui corda non vident, testimonium volunt habere apud Deum, qui cordis inspector est. Sed quorum facta aliena laude fulciuntur, eadem subtracta deficiunt: unde et earum lampades extinguuntur. Vel virgines quae lampades suas queruntur extingui, ostendunt eas ex parte lucere; et tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua.

Si quis igitur habet animum virginalem et amator est pudicitiae, non debet mediocriter esse contentus his quae cito exarescunt et orto caumate arefiunt; sed perfectas virtutes sequatur, ut lumen habeat sempiternum. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Non solum hae virgines stultae erant quoniam hinc recesserunt misericordia carentes, sed quia aestimabant ibi se accepturas ubi importune quaesierunt. Quamvis autem illis virginibus prudentibus nihil misericordius sit, quae propter misericordiam maxime fuerunt approbatae; non tamen stultae virgines sua petitione potitae sunt.

Sequitur responderunt prudentes dicentes: ne forte non sufficiat nobis et vobis. Hinc autem discimus quod nullus nostrum adire poterit nisi operibus cum quibus inventi erimus. Hieronymus. Non enim hoc virgines prudentes de avaritia, sed de timore respondent; unde quisque pro suis operibus mercedem accipiet; neque possunt in die iudicii aliorum virtutes, aliorum vitia sublevare. Dant autem prudentes consilium, ut non debeant sine oleo lampadarum sponso occurrere: et hoc est quod sequitur ite potius ad vendentes et emite vobis. Hilarius. Vendentes hi sunt qui misericordia fidelium indigentes, reddunt ex se petita commercia indigentiae, sua satietate boni operis nostri conscientiam venundantes. Haec est enim indefessi luminis copiosa materia, quae misericordiae fructibus et emenda est, et recolenda. Chrysostomus in Matth..

Vides ergo quanta nobis sit a pauperibus negotiatio; pauperes autem non sunt ibi, sed hic; ideoque hic oleum congregare oportet, ut illic utile sit, cum tempus nos vocet. Hieronymus. Venditur etiam hoc oleum et multo emitur pretio, ac difficili labore conquiritur; quod non solum in eleemosynis, sed in cunctis virtutibus et consiliis intelligimus magistrorum.

Origenes. Vel aliter. Etsi fatuae erant, tamen hoc intelligebant quoniam cum lumine debebant obviam ire sponso, omnes lampades sensuum habentes illuminatas. Videbant autem et illud, quoniam ex eo quod minus habebant oleum rationabile, iam propinquantibus tenebris lampades earum fuerant obscurandae.

Sed sapientes transmittunt fatuas ad olei venditores, videntes quoniam non tantum oleum, idest verbum doctrinae, congregaverant ut sufficeret ipsis ad vitam, et illas docerent; unde dicunt ite potius ad vendentes, idest

ad doctores, et emite vobis: idest, ab eis accipite; et pretium est perseverantia, et amor discendi et diligentia, et labor cupientium discere. Augustinus.

Vel non sunt putandae dedisse consilium; sed crimen earum ex obliquo commemorasse. Vendunt enim adulatores oleum, qui sive falsa, sive ignorata laudando, animas in errores mittunt, et eis vana gaudia tamquam fatuis consiliando, aliquam de his mercedem commodi temporalis accipiunt. Dicitur ergo ite ad vendentes, et emite vobis; idest, videamus nunc quid vos adiuvent qui vobis laudes vendere consueverunt. Dicunt autem ne forte non sufficiat nobis et vobis, quia alieno testimonio non iuvatur quisquam apud Deum, cui secreta cordis apparent; et vix quisque sibi sufficit cui testimonium perhibeat conscientia sua.

Hieronymus. Verum quia iam emendi tempus excesserat, et adveniente iudicii die locus non erat poenitentiae, non nova patrare opera, sed praeteritorum rationem coguntur exsolvere; unde sequitur dum autem irent emere, venit sponsus, et quae paratae erant intraverunt cum eo ad nuptias. Hilarius in Matth..

Nuptiae autem, immortalitatis assumptio est, et inter corruptionem atque incorruptionem ex nova societate coniunctio.

Chrysostomus in Matth.. Per hoc autem quod dicit dum irent emere, ostendit quia etsi misericordes efficiamur post mortem, nihil hinc lucrabimur ad effugiendum: sicut nec diviti profuit quod factus est misericors et sollicitus circa eos qui sibi attinebant. Origenes in Matth..

Vel dicit dum irent emere: est enim invenire quosdam qui quando debuerunt, neglexerunt aliquid utile discere; in ipso autem exitu vitae suae, dum disponunt discere, comprehenduntur a morte. Augustinus de verb. Dom..

Vel aliter. Euntibus illis emere, idest inclinantibus se in ea quae foris sunt, et solitis gaudere quaerentibus, quia gaudia interna non noverant, venit ille qui iudicat; et quae paratae erant, idest quibus coram Deo conscientia testimonium perhibebat, intraverunt cum eo ad nuptias; idest ubi munda anima, puro ac perfecto Dei verbo fecunda copulatur. Hieronymus.

Post iudicii autem diem bonorum operum et iustitiae occasio non relinquitur; unde sequitur et clausa est ianua. Augustinus.

Receptis enim illis qui sunt in angelicam vitam commutati, clauditur aditus ad regna caelorum; non enim post iudicium patet precum ac meritorum locus.

Hilarius. Et tamen cum iam poenitentiae nullum est tempus, fatuae occurrunt, aperiri sibi aditum rogant; unde sequitur novissime autem veniunt et reliquae virgines dicentes: domine, domine, aperi nobis. Hieronymus. Egregia in domini appellatione confessio indicium fidei est. Sed quid prodest voce invocare quem operibus neget? Gregorius in evang..

Dolore autem repulsionis compulsae appellationem ingeminatur dominationis, invocando patrem, cuius in vita sua misericordiam contempserunt. Augustinus.

Non autem dictum est quod emerunt oleum; et ideo intelligendae sunt, nullo iam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustiis et magnis afflictionibus redire ad implorationem Dei.

Sed magna eius est severitas post iudicium, cuius ante iudicium ineffabilis misericordia praerogata est; propter quod sequitur at ille respondens ait: amen dico vobis, nescio vos: ex illa scilicet regula, quia non habet ars Dei, idest eius sapientia, ut intrent in gaudium eius qui non coram Deo, sed ut placerent hominibus, conati sunt aliquid secundum praecepta eius operari. Hieronymus. Novit enim dominus eos qui sunt eius, et qui ignorat ignorabitur; et licet virgines sint vel corporis puritate vel verae fidei confessione, tamen quia oleum non habent, ignorantur a sponso. Ex hoc autem quod infert vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam, intelligit universa quae dicta sunt esse praemissa, ut quia ignoramus iudicii diem, sollicite nobis lumen bonorum operum praeparemus. Augustinus.

Non autem solum illius futuri temporis quo venturus est sponsus, sed suae quisque dormitionis diem et horam nescit, ad quam quisquis paratus est, etiam paratus invenitur cum illa vox sonuerit qua omnes evigilaturi sunt. Augustinus ad Hesyrium. Non defuerunt autem qui docere voluerunt, has quinque et quinque virgines ad hunc eius adventum, qui nunc fit per ecclesiam, pertinere; sed haec non sunt temere pollicenda, ne aliquid occurrat quod valide contradicat.

#2 Lectio 2

Glossa. In praecedenti parabola demonstrata est eorum condemnatio qui oleum sibi sufficienter non praeparaverant, sive per oleum nitor operum, sive gaudium conscientiae, sive eleemosyna, quae est per pecuniam, intelligatur. Haec autem parabola inducitur contra eos qui non solum pecuniis, sed nec verbo, nec alio modo prodesse proximis volunt, sed omnia occultant; unde dicit sicut enim homo peregre proficiscens, vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua. Gregorius in evang.. Homo autem iste qui peregre proficiscitur, redemptor noster est, qui in ea carne quam assumpserat, abiit in caelum. Carnis enim locus proprius terra est, quae quasi ad peregrinandum ducitur, cum per redemptorem nostrum in caelo collocatur. Origenes in Matth..

Secundum enim divinitatis suae naturam non peregrinatur, sed secundum dispensationem corporis quod suscepit. Qui enim dicit discipulis suis: ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, unigenitus Dei est, qui non est corporeo habitu circumclusus. Hoc autem dicentes non solvimus Jesum; sed unicuique substantiae proprietatem eius salvamus.

Possumus et talia dicere, quod peregrinatur dominus per fidem ambulantibus, et non per speciem. Si autem peregrinantes a corpore cum domino fuerimus, tunc et ipse erit nobiscum. Simul etiam considera, quod non videtur redditio sermonis ita conscripta: sicut homo peregrinans, ita ego aut filius hominis: quoniam ipse est qui in parabola proponitur peregrinans quasi homo, non sicut filius Dei.

Hieronymus. Vocatis autem apostolis, doctrinam eis evangeliorum tradidit, non quasi pro largitate et paritate, alteri plus et alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus; quomodo et apostolus eos qui solidum cibum capere non poterant, lacte potasse se dicit; unde sequitur et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum, unicuique secundum propriam virtutem. Chrysostomus in Matth.. In quinque et duobus et uno talento diversas gratias intelligimus, quae unicuique traditae sunt.

Origenes. Si quando enim videris eorum qui acceperunt a Christo dispensationem eloquiorum Dei, alios quidem habere amplius, alios autem minus, et, ut ita dicam, neque in dimidio intelligentes rerum negotia comparatione meliorum; alios autem adhuc minus habere; videbis differentias eorum qui eloquia domini susceperunt a Christo: quoniam alia fuit virtus eorum quibus data sunt quinque talenta, alia quibus duo, alia quibus unum; et alter alterius non capiebat mensuram; et qui accepit talentum unum, accepit quidem datum non contemptibile: multum est enim et unum talentum talis domini.

Tamen tres sunt proprii servi, sicut tria sunt genera eorum qui fructum faciunt; et quinque quidem accepit talenta qui omnia sensibilia Scripturarum potest adducere ad sensus diviniore; duo autem qui est corporalem doctrinam edoctus: duo enim videtur carnalis numerus esse; sed adhuc minus potenti unum talentum paterfamilias dedit. Gregorius.

Vel aliter. Quinque talentis dona quinque sensuum, idest exteriorum scientia exprimitur; duobus vero intellectus et operatio designantur: unius autem talenti nomine, intellectus tantum designatur.

Sequitur et profectus est statim. Glossa.

Non locum mutans, sed liberam eis operandi potestatem permittens, et suo arbitrio relinquens.

Sequitur abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque. Hieronymus.

Acceptis enim terrenis sensibus, caelestium sibi notitiam duplicavit, ex creaturis intelligens creatorem, ex corporalibus incorporalia, ex brevibus sempiterna. Gregorius in evang.. Sunt etiam nonnulli qui, etsi interna ac mystica penetrare nesciunt, pro intentione tamen supernae patriae docent recta quae possunt de ipsis exterioribus quae acceperunt; dumque se a carnis petulantia, a terrenarum rerum ambitu, atque a visibilium voluptate custodiunt, ab his etiam alios admonendo compescunt. Origenes in Matth.. Vel qui habent sensus exercitatos, conversati salubriter, et ad maiorem scientiam seipsum erigentes, et studiose docentes, lucrati sunt alia quinque: quia nemo facile additamentum accipit virtutis alterius, nisi eius quam habet; et quanta ipsa scit, tanta alterum docet, et non amplius. Hilarius in Matth..

Vel servus ille qui quinque talenta accepit, populus ex lege credentium est, ex qua profectus meritum ipsius recte impleta evangelicae fidei operatione duplicavit.

Sequitur similiter et qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Gregorius.

Sunt enim nonnulli qui dum intelligendo et operando aliis praedicant, quasi duplicatum de negotio lucrum reportant: quia dum utriusque sexui praedicatio impenditur, quasi accepta talenta geminantur.

Origenes. Vel lucrati sunt alia duo, idest corporalem eruditionem, et aliam Paulo sublimiorem. Hilarius.

Vel ille servus cui duo talenta commissa sunt, gentium populus est, fide atque confessione et filii iustificatus, et patris; dominum nostrum Jesum Christum Deum atque hominem ex spiritu et carne confessus. Haec ergo huic sunt duo talenta commissa. Sed ut populus Iudaeorum omne sacramentum quod in quinque talentis, idest in lege, cognoverat, id ipsum fide evangelii duplicavit; ita iste incremento duorum talentorum, intellectum atque operationem promeruit.

Sequitur qui autem unum acceperat, abiens fodit in terra, et abscondit pecuniam domini sui. Gregorius in evang..

Talentum quippe in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare. Origenes in Matth..

Vel aliter. Si quando videris aliquem qui virtutem habet docendi et animabus proficiendi, et hanc virtutem occultat, quamvis habeat quamdam religionem conversationis, non dubites dicere talem esse qui accepit unum talentum, et abscondit ipsum in terra. Hilarius in Matth.. Vel iste servus qui unum talentum accepit et in terra recondidit, populus est in lege persistens, qui propter invidiam salvandarum gentium in terra acceptum talentum abscondit: in terra enim talentum abscondere, est novae praedicationis gloriam sub obrectatione corporeae passionis occultare.

Sequitur post multum vero temporis venit dominus servorum illorum, et posuit rationem cum eis. In ratione autem ponenda iudicii examen est. Origenes.

Et observa in hoc loco, quoniam non servi ad dominum vadunt ut iudicentur; sed dominus venit ad eos, cum tempus fuerit impletum; de quo dicit post multum vero temporis, idest, postquam dimisit aptos ad negotiandum animarum salutem; et ideo forsitan non facile invenitur quis ex eis qui apti fuerint ad huiusmodi opus, ut cito transeat de hac vita; sicut est manifestum ex eo quod et apostoli senuerunt: ex quibus dicitur ad Petrum: cum senueris, extends manum tuam; de Paulo autem dictum est ad Philemonem: nunc autem ut Paulus senex. Chrysostomus in Matth.. Vide et dominum ubique non confestim expetentem rationem, ut discas eius

longanimitatem. Mihi autem videtur quod resurrectionem occulte insinuans, hoc dicit. Hieronymus. Ideo ergo dicit post multum temporis, quia grande tempus est inter ascensionem salvatoris, et secundum eius adventum. Gregorius.

Haec autem lectio huius evangelii considerare nos admonet, ne qui plus ceteris in hoc mundo accepisse aliquid cernuntur, ab auctore mundi gravius iudicentur: cum enim augetur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo humilior quisque debet esse ex munere, quanto se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.

Origenes. Fiducia autem fecit eum qui quinque talenta acceperat, audere ut ad dominum prius accederet; sequitur enim et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum. Gregorius. Servus ergo qui geminata talenta retulit, laudatur a domino, et ad aeternam remunerationem perducitur: unde subditur: ait illi dominus: euge. Rabanus. Euge interiectio est laetantis; per quod gaudium suum dominus insinuat, qui bene laborantem servum ad gaudium aeternum invitat; de quo propheta ait: laetificabis nos in gaudio cum vultu tuo. Chrysostomus in Matth.. Serve bone, quia de bono loquitur, quod est ad proximum, et fidelis, quia nihil eorum quae sunt domini sibi appropriavit. Hieronymus.

Dicit autem super pauca fuisti fidelis, quia omnia quae in praesenti habemus, licet magna videantur et plurima, tamen comparatione futurorum parva et pauca sunt. Gregorius. Sed tunc fidelis servus supra multa constituitur, quando devicta omnis corruptionis molestia, de aeternis gaudiis in illa caelesti sede gloriatur. Tunc etiam ad domini sui gaudium perfecte intromittitur, quando in aeterna illa patria assumptus, atque Angelorum coetibus admixtus, sic interius gaudet de munere ut non sit quod exterius doleat iam de corruptione.

Hieronymus. Quid autem potest maius dari fideli servo quam esse cum domino et videre gaudium domini sui? chrysostomus in Matth.. Per hoc enim verbum omnem beatitudinem ostendit.

Augustinus de Trin.. Hoc enim erit plenum gaudium nostrum, quo amplius non est, frui Deo trinitate, ad cuius imaginem facti sumus.

Hieronymus. Utrique autem servo et qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, idem patrisfamilias sermo blanditur; utrumque etiam simili recipit gaudio, non considerans lucri magnitudinem, sed studii voluntatem; unde sequitur accessit autem et qui duo talenta acceperat. Origenes in Matth..

Quod autem dicit vel in eo qui quinque talenta acceperat, vel in isto qui duo, accedens, intellige accessum transitum de hoc mundo ad illum: et vide quoniam eadem dicta sunt ambobus, ne forte et qui minorem habuit virtutem, et totam illam quam habuit, secundum quod oportebat, exercuit, nihil minus habiturus sit apud Deum quam ille qui fuerit in maiori virtute: hoc enim solum quaeritur, ut quicquid habuerit homo ex Deo, toto eo utatur ad gloriam Dei.

Gregorius in evang.. Servus autem qui operari de talento noluit, ad dominum cum verbis excusationis redit: unde subditur accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait: domine, scio quia homo durus es. Hieronymus.

Vere enim hoc quod scriptum est: ad excusandas excusationes in peccatis, etiam huic servo contingit, ut ad pigritiam et negligentiam, superbiae quoque crimen accederet. Qui enim debuit simpliciter inertiam confiteri et orare patremfamilias, e converso calumniatur, et dicit se prudenti fecisse consilio, ne dum lucra pecuniae quaereret, etiam de sorte periclitaretur.

Origenes. Videtur enim mihi iste servus fuisse inter credentes quidem, non autem fiducialiter agentes, sed latere volentes, et omnia facientes ut non cognoscantur quasi christiani. Adhuc videntur mihi qui huiusmodi sunt timorem Dei habere, et sapere de eo quasi de aliquo austero et implacabili: hoc enim significat cum dicit domine, scio quia homo durus es. Intelligimus autem, quod vere dominus noster metit ubi non seminavit; quoniam iustus seminat in spiritu, ex quo metet vitam aeternam. Metit etiam ubi non seminat, et congregat ubi non spargit: quia sibi computat esse collata quaecumque in pauperibus fuerint seminata. Hieronymus.

Ex eo etiam quod hic servus ausus est dicere metis ubi non seminasti, intelligimus etiam gentilium et philosophorum bonam vitam recipere dominum.

Gregorius. Sunt autem plerique intra ecclesiam, quorum iste servus imaginem tenet, qui melioris vitae vias aggredi metuunt; et tamen iacere in sui corporis ignavia non pertimescunt; cumque se peccatores considerant, sanctitatis vias arripere trepidant, et remanere in suis iniquitatibus non formidant. Hilarius in Matth.. Vel per hunc servum intelligitur populus Iudaeorum in lege persistens, qui dicit: timui te; tamquam metu veterum praeceptorum ab usu evangelicae libertatis absteineat, dicatque ecce quod tuum est, velut in his quae a domino praecepta sunt fuerit immoratus; cum tamen sciverit, metendos illic iustitiae fructus ubi lex sata non sit, et colligendos ex gentibus qui non ex Abrahae sint stirpe dispersi.

Hieronymus. Sed quod putaverat se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur; unde sequitur respondens autem dominus eius dixit ei: serve male et piger, sciebas quia meto ubi non semino.

Servus autem malus appellatur, quia calumniam domino fecit: piger, quia talentum noluit duplicare: ut in altero superbiae, in altero negligentiae condemnetur. Si, inquit, durum et crudelem me noveras, et aliena sectari; tu scires me mea diligentius quaesitum, et dares pecuniam meam, sive argentum nummulariis: utrumque enim argyrium, Graecus sermo significat. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.

Pecunia ergo et argentum, praedicatio evangelii et sermo divinus est; qui dari debuit nummulariis, id est vel ceteris doctoribus, quod fecerunt apostoli, per singulas provincias presbyteros et episcopos ordinantes; vel

cunctis credentibus, qui possunt pecuniam duplicare et cum usuris reddere, ut quicquid sermone didicerant, opere explerent. Gregorius.

Sicut ergo periculum doctorum aspicitur, si dominicam pecuniam teneant, ita et auditorum: quia cum usuris ab eis exigitur quod audierunt, ut scilicet ex eo quod audiunt, etiam studeant intelligere non audita. Origenes. Non autem confessus est dominus se esse durum, sicut ille arbitrabatur; ceteris autem eius sermonibus concessit. Sed vere durus est his qui misericordia Dei abutuntur ad negligentiam suam, non ad conversionem.

Gregorius in evang..

Pigrum vero servum qua sententia dominus feriat, audiamus: tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui habet decem talenta. Origenes. Potest quidem dominus suae divinitatis virtute auferre sufficientiam ab eo qui pigrus est ea usus, et dare ei qui eam multiplicavit.

Gregorius. Opportunum autem videbatur ut ei potius qui duo quam qui quinque talenta acceperat daretur: illi enim dari debuit qui minus habebat. Sed cum per quinque talenta exteriorum scientia designetur, per duo autem intellectus et operatio; plus habuit qui duo quam qui quinque talenta acceperat: quia qui per talenta quinque exteriorum administrationem meruit, ab intellectu aeternorum adhuc vacuus fuit. Unum ergo talentum, per quod intellectum significari diximus, illi dari debuit qui bene exteriora quae acceperat, ministravit: quod quotidie in sancta ecclesia cernimus, ut etiam interna intelligentia polleant qui exteriora fideliter administrant. Hieronymus. Vel datur ei qui decem talenta fecerat, ut intelligamus, licet aequale sit domini gaudium in utriusque labore, eius scilicet qui quinque et qui duo duplicavit, tamen maius deberi praemium ei qui plus in domini pecunia laboravit.

Gregorius. Generalis etiam mox sententia subditur, qua dicitur omni enim habenti dabitur, et abundabit; ei autem qui non habet, et quod videtur habere, auferetur ab eo. Quisquis autem caritatem habet, alia etiam dona percipit; quisquis autem caritatem non habet, etiam dona quae percepisse videbatur, amittit.

Chrysostomus in Matth.. Qui etiam gratiam sermonis et doctrinae ad proficiendum habet, non utens ea, gratiam perdit; qui autem studium adhibet, amplius attrahit donum. Hieronymus. Multi etiam cum sint sapientes naturaliter, et habeant acumen ingenii, si fuerint negligentes, et desidia bonum naturae corruperint, ad comparisonem eius qui paululum tardior labore et industria compensavit quod minus habuit, perdunt bonum naturae; et praemium quod eis fuerat repromissum, vident transire ad alios.

Potest etiam sic intelligi. Ei qui fidem habet, et bonam in domino voluntatem, etiam si quid minus, ut homo, in opere habuerit, dabitur a bono iudice; qui autem fidem non habuerit, etiam ceteras virtutes quas videbatur naturaliter possidere, perdet.

Et eleganter inquit quod videtur habere, auferetur ab eo: quicquid enim sine fide Christi est, non ei debet imputari qui male eo usus est, sed illi qui etiam malo servo naturae bonum tribuit. Gregorius in evang.. Vel quisquis caritatem non habet, etiam ea quae percepisse videbatur, amittit. Hilarius in Matth..

Habentibus etiam usum evangeliorum et legis honor redditur; non habenti autem fidem Christi, etiam quod ex lege sibi esse videbatur honoris auferetur.

Chrysostomus in Matth..

Servus autem malus non solum damno punitur, sed etiam intolerabili poena, et cum poena accusabili denuntiatione; unde sequitur et inutilem servum eicite in tenebras exteriores. Origenes in Matth..

Ubi scilicet nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis; nec est respectio Dei illic, sed quasi indigni speculatione Dei, qui talia peccaverunt, condemnantur in his quae exteriores tenebrae appellantur. Legimus etiam aliquem ante nos exponentem de tenebris abyssi quae est extra mundum, ut quasi indigni toto mundo in abyssum illam foras eiciantur, in qua sunt tenebrae, nemine eas illuminante.

Gregorius. Et sic per poenam in tenebras exteriores cadet qui per suam culpam sponte in interiores tenebras decidit. Hieronymus. Quid autem sit fletus et stridor dentium, supra diximus.

Chrysostomus in Matth.. Vide autem quia non solum qui rapit aliena aut qui mala operatur, punitur ultima poena, sed etiam qui bona non facit.

Gregorius in evang.. Habens igitur intellectum, curet omnino ne taceat; habens rerum affluentiam, a misericordia non torpescat; habens artem qua regitur, usum illius cum proximo partiatur; habens loquendi locum, apud divitem pro pauperibus intercedat. Talenti enim nomine cuilibet reputabitur quod vel minimum acceperit.

Origenes. Si autem displicet tibi quod dicitur, si propter quod non docuit, quis iudicatur, recordare illud apostoli: vae mihi est, si non evangelizavero.

#3 Lectio 3

Rabanus. Post parabolas de fine mundi, iam exequitur dominus modum futuri iudicii. Chrysostomus in Matth..

Est autem haec pars delectabilissima, quam continue in animo vertentes, cum studio audiamus, et omni compunctione; nam et ipse Christus terribilius et lucidius hunc pertractat sermonem. Idcirco non dicit de cetero: simile factum est regnum caelorum; sed revelate seipsum ostendit, dicens cum autem venerit filius hominis in maiestate sua. Hieronymus.

Post biduum quidem Pascha facturus, et tradendus cruci, et illudendus ab hominibus, recte promittit gloriam triumphantis, ut secutura scandala pollicitationis praemio compensaret. Et notandum, quod qui in maiestate cernendus est, filius hominis sit. Augustinus super iohannem.

In forma humana videbunt eum impii, videbunt et ad dexteram positi: in iudicio enim apparebit in forma quam ex nobis accepit; sed postea futurum est ut videatur in forma Dei, quam sciunt omnes fideles.

Remigius. Destruitur autem his verbis illorum error qui dixerunt, dominum non in eadem forma servi manere. Maiestatem autem appellat divinitatem, qua aequalis est patri et spiritui sancto. Origenes in Matth.. Vel quia cum gloria huc revertetur, ut corpus eius sit quale fuit cum transfiguratus fuit in monte.

Sedes autem eius aut quidam perfectiores sanctorum dicuntur, de quibus scriptum est: quoniam illic sederunt sedes in iudicio; aut quaedam virtutes angelicae, de quibus dicitur: sive throni, sive dominationes. Augustinus de Civ. Dei. Descendet enim cum Angelis, quos advocabit de supernis locis ad faciendum iudicium; unde dicitur et omnes Angeli eius cum eo. Chrysostomus in Matth.. Omnes enim Angeli cum ipso aderunt, testantes et ipsi quantum administraverunt missi a domino ad hominum salutem. Augustinus de poenitentia.

Vel Angelorum nomine significavit homines qui cum Christo iudicabunt: Angeli enim nuntii sunt; nuntios autem rectissime accipimus omnes qui salutem caelestem hominibus nuntiaverunt.

Sequitur et congregabuntur ante eum omnes gentes. Remigius. His verbis vera hominis futura demonstratur resurrectio.

Augustinus de Civ. Dei. Haec autem congregatio per ministerium angelicum fiet, quibus dicitur: congregate illi sanctos eius. Origenes in Matth.. Vel non localiter intelligamus quod congregabuntur ante eum omnes gentes, sed quia iam non erunt dispersae in dogmatibus falsis et multis de eo. Manifesta enim fiet divinitas Christi, ut non solum nullus iustorum, sed nec aliquis peccatorum ignoret: non enim in aliquo loco apparebit filius Dei, et in altero non apparebit; sicut ipse secundum comparisonem fulguris voluit demonstrare.

Quamdiu ergo iniqui nec se cognoscunt nec Christum, vel iusti per speculum in aenigmate vident, tamdiu non sunt segregati boni a malis; cum autem propter manifestationem filii Dei, omnes ad intellectum venerint suum, tunc salvator segregabit bonos a malis; unde sequitur et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab haedis: quia et peccatores cognoscent sua delicta, et iusti manifeste videbunt semina iustitiae suae ad qualem eos perduxerint finem. Oves autem dicti sunt qui salvantur, propter mansuetudinem, quam didicerunt ab eo qui dicit: discite a me quia mitis sum; et propter quod usque ad occisionem parati fuerunt venire, imitantes Christum, qui sicut ovis ad occisionem ductus est.

Haedi autem dicuntur mali, qui aspera et dura saxa ascendunt, et per praecipitia eorum incedunt. Chrysostomus in Matth..

Vel hos vocat haedos, illos autem oves, ut horum infructuositatem ostendat, nullus enim fit ab haedis fructus; illorum autem utilitatem; multus enim est ovium fructus et a lana et a lacte et a fetibus qui parturiuntur. Nomine autem ovis in Scripturis divinis simplicitas, et innocentia solet designari. Pulchre ergo in hoc loco per oves electi designantur.

Hieronymus. Haedus autem lascivum est animal et fervens semper ad coitum, et semper pro peccatis offertur in lege; nec dicit capras, quae possunt habere fetus et tonsae egrediuntur de lavacro. Chrysostomus in Matth.. Deinde segregat eos etiam situ; nam sequitur et statuet oves quidem a dextris, haedos autem a sinistris. Origenes in Matth..

Sancti enim, qui dextera opera operati sunt, acceperunt pro mercede suorum dexterorum dexteram regis, in qua requies et gloria est; mali vero propter opera sua pessima et sinistra, ceciderunt in sinistram, idest in tristitiam tormentorum.

Sequitur tunc dicet rex eis qui a dextris eius erunt: venite; ut quicquid minus fuerit eis, cum perfectius uniti fuerint Christo consequantur. Addit autem benedicti patris mei, ut eminentia benedictionis eorum manifestetur: quia prius benedicti sunt a domino, qui fecit caelum et terram. Rabanus. Vel vocantur benedicti quibus pro bonis meritis debetur aeterna benedictio. Patris autem sui dicit esse regnum, quia ad eum refert potestatem regni a quo ipse rex est genitus; unde per auctoritatem regiam, qua ipse solus exaltabitur in die illa, proferet iudicii sententiam; unde signanter dicitur.

Tunc dicet rex. Chrysostomus in Matth..

Nota autem, quod non dixit: accipite, sed possidete, sive hereditate, sicut familiaria bona sive paterna, sicut vestra vobis antiquitus debita; unde dicitur paratum vobis regnum a constitutione mundi. Hieronymus. Haec autem iuxta praescientiam Dei accipienda sunt, apud quem futura iam facta sunt. Augustinus de Civ. Dei. Excepto autem illo regno, de quo in fine dicturus est possidete paratum vobis regnum, licet longe impari modo, etiam praesens ecclesia dicitur regnum eius; in quo adhuc cum hoste confligitur, donec veniatur ad illud pacatissimum regnum, ubi sine hoste regnabitur.

Augustinus de poenitentia. Sed dicet aliquis: regnare nolo, sufficit mihi salvum esse; in quo primum eos fallit, quia eorum nec salus est ulla quorum iniquitas perseverat; Deinde si est aliqua differentia inter regnantes et non regnantes, oportet tamen ut in uno regno sint omnes, ne in hostium aut aliorum numero deputentur, et ceteris regnantibus ipsi pereant.

Omnes enim Romani Romanum regnum possident, quamvis non omnes in eo regnent.

Chrysostomus in Matth..

Pro quibus ergo sancti, caelestis regni bona accipiant, manifestatur cum subditur esurivi et dedistis mihi manducare. Remigius.

Et notandum, quod in hoc loco sex opera misericordiae a domino commemorantur; quae quicumque implere studuerit, regnum a constitutione mundi praeparatum electis percipere merebitur.

Rabanus. Mystice autem qui esurientem et sitientem iustitiam pane verbi reficit, vel potu sapientiae refrigerat, et qui errantem per haeresim vel per peccatum in domum matris ecclesiae recipit, et qui infirmum in fide assumit, verae dilectionis observat iura. Gregorius Moralium.

Hi autem quibus iudex veniens in dextera consistentibus dicit esurivi, etc., sunt qui ex parte electorum iudicantur et regnant, qui vitae maculas lacrymis tergant; qui mala praecedentia factis sequentibus redimunt, quidquid illicitum aliquando fecerant, ab oculis iudicis eleemosynarum superductione cooperiunt. Alii vero sunt qui non iudicantur et regnant, qui etiam praecepta legis perfectionis virtute transcendunt. Origenes in Matth..

Humilitatis autem causa laude beneficiorum suorum indignos se proclamant, non obliti eorum quae fecerunt.

Ipse autem eis ostendit suam compassionem in suis; unde sequitur tunc respondebunt ei iusti, dicentes: domine, quando te vidimus, etc.. Rabanus. Hoc quidem dicunt non diffidentes de verbis domini; sed stupent de tanta sublimatione, et de maiestatis suae magnitudine; vel quia videbitur eis parvum esse bonum quod egerant, secundum illud apostoli: non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis.

Sequitur et respondens rex dicit eis: amen dico vobis: quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

Hieronymus. Libera quidem nobis erat intelligentia, quod in omni paupere Christus esuriens pasceretur, sitiens potaretur, et sic de aliis; sed ex hoc quod sequitur quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, etc., non mihi videtur generaliter dixisse de pauperibus, sed de his qui pauperes spiritu sunt; ad quos extendens manum dixerat: fratres mei sunt qui faciunt voluntatem patris mei. Chrysostomus in Matth..

Sed si fratres eius sunt, quare eos minimos vocat? propter hoc quia sunt humiles, quia pauperes, quia abiecti. Non autem per hos, monachos solum intelligit, qui ad montes secesserunt; sed unumquemque fidelem, etiam si fuerit saecularis, et fuerit esuriens, aut aliud huiusmodi, vult misericordiae procuracione potiri: fratrem enim baptisma facit et mysteriorum communicatio.

Sequitur tunc dicit et his qui a sinistris eius erunt: discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et Angelis eius. Origenes in Matth..

Sicut iustis dixerat: venite, ita et iniustis dicit discedite; nam propinqui sunt verbo qui servant Dei mandatum, et vocantur ut adhuc propinquiores efficiantur; longe autem ab eo sunt, etsi videantur ei assistere, qui non faciunt mandata ipsius: propter hoc audiunt discedite, ut qui modo vel videntur esse ante eum, postea nec videantur. Considerandum est autem, quoniam in sanctis dictum est: benedicti patris mei; non autem nunc dicitur: maledicti patris mei; nam benedictionis quidem ministrator est pater, maledictionis autem unusquisque sibi est auctor, qui maledictione digna est operatus. Qui autem recedunt a iesu, decidunt in ignem aeternum, qui alterius est generis ab hoc igne quem habemus in usu. Nullus enim ignis inter homines est aeternus, sed nec multi temporis. Et considera quoniam regnum quidem non Angelis praeparatum dicit, ignem autem aeternum diabolo et Angelis eius: quia quantum ad se, homines non ad perditionem creavit; peccantes autem coniungunt se diabolo; ut sicuti qui salvantur, sanctis Angelis coaequantur, sic qui pereunt diaboli Angelis coaequantur.

Augustinus de Civ. Dei. Ex hoc autem patet quod idem ignis erit hominum supplicio attributus et Daemonum. Si autem erit corporali tactu noxius ut eo possint corpora cruciari, quomodo in eo erit poena spirituum malignorum, nisi quia sunt quaedam Daemonibus corpora, sicut quibusdam visum est, ex isto aere crasso atque humido? si autem aliquis nulla habere Daemones corpora asserat, non est de hac re contentiosa disputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse poena corporalis ignis affligi, si spiritus hominum, etiam ipsi profecto incorporei, et nunc potuerunt concludi corporalibus membris, et tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari? adhaerebunt ergo Daemones, licet incorporei, corporalibus ignibus cruciandi, accipientes ex ignibus poenam, non dantes ignibus vitam. Ignis autem ille corporeus erit, et cruciabit huiusmodi corpora cum spiritibus; Daemones autem spiritus sine corporibus. Origenes in Matth.. Vel forsitan ignis ille talis substantia est ut invisibilia comburat, ipse invisibilis constitutus, secundum quod ait apostolus: quae videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna. Ne autem mireris audiens esse invisibilem ignem et punientem, cum videas interius calorem hominibus accidentem, et non mediocriter cruciantem.

Sequitur esurivi enim et non dedistis mihi manducare. Scriptum est ad fideles: vos estis corpus Christi.

Sicut ergo anima habitans in corpore, cum non esuriat quantum ad suam substantiam spiritualem, esurit tamen corporis cibum, quia copulata est corpori suo, sic et salvator patitur quae patitur corpus eius ecclesia, cum sit ipse impassibilis. Et hoc considera, quia loquens ad iustos, per singulas species eorum beneficia dinumerat; ad iniustos autem praescindens narrationem, adunavit utrumque, dicens infirmus fui et in carcere, et non visitastis me; quoniam misericordis iudicis erat bene facta quidem hominum largius praedicare et ampliare; malefacta autem eorum transitorie memorari et abbreviare. Chrysostomus in Matth.. Intuere autem quia non in uno tantum vel duobus, sed in omnibus misericordiam deseruerunt: non enim esurientem solum non cibaverunt, sed neque, quod levius erat, infirmum visitaverunt. Et vide qualiter levia iniungit; non enim dixit: in carcere eram, et non eripuistis me; infirmus eram, et non curastis me; sed non visitastis, et non venistis ad me. In esuriendo etiam non

pretiosam petit mensam, sed necessarium cibum. Omnia ergo sufficientia sunt ad poenam. Primo quidem facilitas petitionis, panis enim erat; secundo miseria eius qui petebat, pauper enim erat; tertio compassio naturae, homo enim erat; quarto desiderium promissionis, regnum enim promisit; quinto dignitas eius qui accipiebat, Deus enim erat qui pauperes accipiebat; sexto superabundantia honoris, quoniam dignatus est ab hominibus accipere; septimo iustitia dationis, ex suis enim a nobis accipit: sed contra universa haec homines per avaritiam excaecantur.

Gregorius Moralium.

Isti autem quibus hoc dicitur, sunt mali fideles, qui iudicantur et pereunt; alii vero, scilicet infideles, non iudicantur et pereunt: non enim eorum tunc causa discutitur qui ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suae infidelitatis accedunt; professionem vero fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Isti enim saltem verba iudicis audiunt, quia eius fidei saltem verba tenuerunt; illi in damnatione sua aeterni iudicis nec verba suscipiunt, quia eius reverentiam nec verbo tenus servare voluerunt: nam et princeps terrenam rempublicam regens aliter punit civem interius delinquentem, atque aliter hostem exterius rebellantem: in illo enim iura sua consulit; contra hostem vero bellum movet, et de poena eius quid lex habeat non requirit.

Chrysostomus in Matth..

Verbis autem iudicis redarguti, cum mansuetudine loquuntur: sequitur enim tunc respondebunt ei et ipsi dicentes: domine, quando te vidimus? Origenes in Matth..

Considera, quia iusti immorantur in unoquoque verbo, iniusti autem non ita per singula, sed cursim dicunt: quoniam proprium est iustorum bene facta sua relata sibi in facie, diligenter et per singula refutare causa humilitatis; malorum autem hominum est culpas suas excusationis causa aut nullas esse ostendere, aut leves et paucas. Sed et responsio Christi hoc ipsum signat; unde sequitur tunc respondebit illis, dicens: amen dico vobis. Volens enim iustorum bene facta ostendere grandia, peccatorum autem culpas non grandes, ad iustos quidem dicit: ex eo quod fecistis uni ex minimis meis fratribus; ad iniustos autem non adiecit: fratribus: revera enim fratres eius sunt qui perfecti sunt. Gratius est autem apud Deum opus bonum quod fit in sanctoribus quam in minus sanctis; et levior culpa est negligere minus sanctos quam sanctiores.

Augustinus de Civ. Dei.

Nunc autem de novissimo iudicio agitur, quando Christus de caelo venturus est, vivos et mortuos iudicaturus. Divini iudicii ultimum hunc diem dicimus, idest novissimum tempus: nam per quot dies istud iudicium protendatur incertum est; sed Scripturarum sanctarum more dies poni solet pro tempore. Ideo autem dicimus ultimum iudicium vel novissimum, quia et nunc iudicat, et ab humani generis initio iudicavit, a ligno vitae separans primos homines, et Angelis peccantibus non parcens; in illo autem finali iudicio simul et homines, et Angeli iudicabuntur: fiet enim virtute divina ut cuique opera sua vel bona vel mala cuncta in memoriam revocentur, et mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset vel excuset scientia conscientiam.

#4 Lectio 4

Augustinus de fide et operibus.

Nonnulli seipsos seducunt, dicentes ignem aeternum dictum, non ipsam poenam aeternam.

Hoc praevidens dominus, sententiam suam ita conclusit dicens et ibunt hi in supplicium aeternum, iusti vero in vitam aeternam. Origenes in Matth.. Attende quoniam, cum prius dixisset: venite, benedicti, Deinde: discedite, maledicti, propterea quod proprium boni Dei est primum recordari benefacta bonorum quam malefacta malorum, hic prius nominat poenam malorum, Deinde vitam bonorum: ut primum quae timoris sunt, evitemus mala; postea quae honoris sunt, appetamus bona.

Gregorius Moralium. Si ergo tanta poena mulctatur qui non dedisse convincitur, qua poena feriendus est qui redarguitur abstulisse aliena? Augustinus de Civ. Dei. Est autem vita aeterna summum bonum nostrum, et finis civitatis Dei; de quo fine dicit apostolus: finem vero vitam aeternam. Sed rursus, quia vita aeterna ab his qui familiaritatem non habent cum Scripturis sanctis, potest accipi etiam in vita malorum propter animae immortalitatem, vel propter interminabiles poenas impiorum; profecto finis civitatis huius, in quo summum habebitur bonum, vel pax in vita aeterna, vel vita aeterna in pace dicendus est, ut ab omnibus possit intelligi. Augustinus de Trin..

Quod enim dixit dominus famulo suo Moysi: ego sum qui sum, hoc contemplantur cum vivemus in aeternum. Ita enim dominus ait: haec est vita aeterna ut cognoscant te verum Deum. Haec enim nobis contemplatio promittitur actionum omnium finis, atque aeterna perfectio gaudiorum, de qua dicit iohannes: videbimus eum sicuti est. Hieronymus. Prudens autem lector intende, quod et supplicia aeterna sunt: et vita perpetua metum Deinceps non habeat ruinarum. Gregorius dialog..

Inquiunt: ideo peccantibus minatus est, ut eos a peccatis compesceret; quibus respondemus: si falsa minatus est ut iniustitiam corrigeret, etiam falsa promiserat, ut ad iustitiam provocaret; et sic dum satagunt Deum perhibere misericordem, non verentur praedicare fallacem.

At, inquit, sine fine puniri non debet culpa cum fine: quibus respondemus, quod recte dicerent, si iudex iustus non corda hominum, sed facta pensaret. Ad districti ergo iudicis iustitiam pertinet ut numquam careant supplicio quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato.

Augustinus de Civ. Dei. Nullius etiam legis iustitia attendit ut tanta mora temporis quisque puniatur, quanta unde puniretur admisit. Nullus enim extitit qui censeret tam cito nocentium finienda esse tormenta, quam cito factum est homicidium vel adulterium. Qui vero pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, numquid moram qua occiditur, eius supplicium leges existimant, et non quod eum in sempiternum auferant a societate viventium? iam vero damnum, ignominia, exilium, servitus, cum plerumque sic infligantur ut nulla venia relaxentur, nonne pro huius vitae modo similia poenis videntur aeternis? ideo quippe aeterna esse non possunt, quia nec ipsa vita quae his plectitur, porrigitur in aeternum. Sed inquit: quomodo ergo verum est quod ait Christus: in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, si temporale peccatum supplicio punitur aeterno? nec attendunt non propter aequale temporis spatium, sed propter vicissitudinem mali; idest, ut qui mala fecerit, mala patiat, eadem dictam mensuram fuisse. Factus est autem homo malo dignus aeterno, qui hoc in se peremit bonum quod esse posset aeternum. Gregorius dialog..

At inquit: nullus iustus crudelitatibus pascitur, et delinquens servus a iusto domino idcirco caedi praecipitur, ut a nequitia corrigatur. Iniqui autem Gehennae ignibus traditi, quo fine semper ardebunt? quibus respondemus, quod omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur; quia autem iustus est, ab iniquorum ultione non sedatur; et tamen ad aliquid iniqui semper concremantur, ut scilicet iusti tanto in aeternum magis divinae gratiae debitores se esse cognoscant, quanto in aeternum mala puniri conspiciunt, quae eius adiutorio vitare potuerunt. Augustinus de CIV.

Dei. Sed nullum est, inquit, corpus quod dolere possit, mori non possit.

Necesse est autem ut vivat dolens, non est necesse ut occidat dolor; quia nec corpora ista mortalia omnis dolor occidit; et ut dolor aliquis possit occidere, illa causa est, quoniam sic connexa est anima huic corpori ut summis doloribus cedat atque discedat; tunc autem tali corpori anima et eo connectitur modo ut illud vinculum nullo dolore vincatur. Non ergo tunc nulla, sed sempiterna mors erit, quando nec vivere anima poterit, Deum non habendo, nec doloribus corporis carere moriendo.

Inter huiusmodi autem aeternitatem supplicii negantes misericordior fuit Origenes, qui et ipsum diabolium et Angelos eius post graviora pro meritis et diuturna supplicia ex illis cruciatibus eruendos et sociandos sanctis Angelis credit.

Sed illum et propter hoc et propter alia nonnulla non immerito reprobavit ecclesia: quia et hoc quod misericors videbatur amisit, faciendo veras miserias, quibus poenas luerent, et falsas beatitudines in quibus securum et sempiternum boni gaudium non haberent. Longe autem aliter aliorum misericordia errat affectu, qui hominum illo iudicio damnatorum miserias temporales, hominum vero qui vel citius, vel tardius liberantur, aeternam felicitatem putant. Cur autem haec misericordia ad universam naturam manat humanam, et cum ad angelicam ventum fuerit, mox arescit? Gregorius dialog..

At inquit: ubi est quod sancti sunt, si pro inimicis suis, quos tunc ardere viderint, non orabunt? orant quidem pro inimicis suis eo tempore quo possunt ad fructuosam poenitentiam eorum corda convertere; quomodo autem tunc orabitur pro illis qui iam nullatenus possunt ab iniquitate commutari? Augustinus de CIV.

Dei. Item sunt alii ab aeterno supplicio liberationem non omnibus hominibus promittentes, sed tantummodo Christi baptismate ablutis, qui participes sunt corporis eius, quomodolibet vixerunt: propter illud quod ait dominus: si quis manducaverit ex hoc pane, non morietur in aeternum. Item sunt qui non omnibus habentibus Christi sacramentum, sed solum catholicis, quamvis male viventibus, hoc pollicentur, qui non solum sacramento, sed re ipsa manducaverunt corpus Christi, in corpore eius quod est ecclesia constituti, etiam si postea, in aliquam haeresim vel in gentilium idololatriam fuerint lapsi. Sunt autem qui propter id quod scriptum est supra: qui perseveravit usque in finem, hic salvus erit, non nisi in catholica ecclesia perseverantibus hoc promittunt, quod merito fundamenti, idest fidei, per ignem salventur; quo igne in ultimo iudicio punientur mali. Sed omnibus his contradicit apostolus dicens: manifesta sunt opera carnis, quae sunt immunditia, fornicatio, et his similia; quae praedico vobis quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Si quis autem temporalia in corde suo praeponit Christo, etsi videatur habere fidem Christi, non est tamen in eo fundamentum Christus, cui alia praeponuntur: quanto magis si committat illicita, non praeposuisse, sed postposuisse Christum, convincitur? comperi etiam quosdam putare eos solum arsuros illius aeternitate supplicii, qui pro peccatis dignas eleemosynas facere negligunt; ideo iudicem ipsum noluisse existimant aliud commemorare se esse dicturum, nisi eleemosynas sive factas, sive non factas.

Sed qui digne pro peccatis suis eleemosynas facit, prius eas facere incipit a seipso: indignum est enim ut ipse sibi non faciat qui facit in proximum, cum audiat dicentem Deum: diliges proximum tuum sicut teipsum; itemque audiat: miserere animae tuae, placens Deo. Hanc eleemosynam, idest ut Deo placeat, non faciens animae suae, quomodo dignas pro peccatis suis facere eleemosynas dicendus est? propter hoc ergo eleemosynae faciendae sunt, ut cum de praeteritis peccatis deprecamur, exaudiamur; non ut in eis perseverantes, licentiam male faciendi nos per eleemosynas comparare credamus. Ideo autem dominus a dextris eleemosynas ab eis factas, in sinistris,

non factas se imputaturum esse praedixit, ut hinc ostenderet quantum valent eleemosynae ad priora delenda, non ad perpetua impune committenda peccata.

Origenes in Matth.. Vel non unius tantum iustitiae species remuneratur, sicut existimant multi. In quibuscumque enim causis mandatum Christi quis fecerit, Christum cibatur et potatur, qui fidelium iustitiam et veritatem manducat et bibit. Item Christo argenti teximus vestimentum, accipientes sapientiae texturam, adeo ut per doctrinam aliquos doceamus, et induamus eos viscera misericordiae.

Quando etiam praeparamus cor nostrum diversis virtutibus ad receptaculum eius, vel illorum quae sunt ipsius, ipsum peregrinantem suscipimus in domum pectoris nostri. Item cum fratrem infirmum sive in fide sive in bono opere visitaverimus, aut per doctrinam, aut per increpationem, aut per consolationem, ipsum Christum visitamus. Deinde omne quod hic est, carcer est Christi, et eorum qui sunt eius, qui sunt in hoc mundo degentes, quasi etiam in carcere naturae necessitate constricti.

Cum ergo bonum opus in eis fecerimus, visitamus eos in carcere, et Christum in eis.

|+26 Capitulus 26

#1 Lectio 1

Hilarius in Matth.. Post sermonem quo venturum se dominus in reditu claritatis ostenderat, nunc passurum esse se admonet, ut sacramentum crucis admixtum esse gloriae aeternitatis cognoscerent: unde dicitur factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes.

Rabanus. De consummatione saeculi et de die iudicii: vel quia ab initio evangelii usque ad passionem omnia faciendo et praedicando compleverat. Origenes in Matth.. Non simpliciter autem dixit omnes, sed hos omnes: adhuc enim oportebat eum etiam alios loqui sermones priusquam traderetur.

Dixit discipulis suis: scitis quia post biduum Pascha fiet. Rabanus. Sicut ex iohannis narratione colligitur, ante sex dies Paschae venit Jesus in bethaniam, inde venit ierusalem sedens super asellum, postea geruntur ea quae narrantur hierosolymis gesta. Ex illo ergo die quo venit in bethaniam, intelligimus consummatum quadriduum, ut occurreret dies ante biduum Paschae. Hoc autem inter Pascha et azyma distat, quod Pascha ipse solus dies appellatur in quo agnus occidebatur ad vesperam, hoc est decimaquarta luna primi mensis; decimaquinta autem luna, quando egressus est populus de Aegypto, succedebat festivitas azymorum.

Verum evangelistae unum pro altero ponere solent. Hieronymus. Pascha autem, quod Hebraice dicitur phase, non a passione, ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur; eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum pertransierit, nec percusserit eos; vel ipse dominus praebens auxilium populo suo desuper ambulaverit. Remigius. Sive quia auxiliante domino populus Israeliticus liberatus ab aegyptiaca servitute transivit ad libertatem. Origenes in Matth..

Non autem dixit: post biduum Pascha erit, aut veniet, ne ostenderet illud Pascha futurum quod fieri solebat secundum legem, sed Pascha fiet, hoc est quale nunquam factum fuerat. Remigius. Mystice enim Pascha dicitur, sive quia ea die Christus transivit de mundo ad patrem, de corruptione ad incorruptionem, de morte ad vitam: sive quia salubri transitu a daemionica servitute mundum redemit.

Hieronymus. Post duos etiam dies clarissimi luminis veteris et novi testamenti verum pro mundo celebratur Pascha.

Transitus etiam noster, idest phase, ita celebratur, si terrena dimittentes ad caelestia festinemus. Origenes in Matth..

Praedicat autem discipulis se tradendum, cum subdit et filius hominis tradetur ut crucifigatur, praemuniens eos ne priusquam audiant quae fuerant futura, subito videntes tradi magistrum ad crucem, obstupescant. Ideo autem impersonaliter posuit tradetur, quia Deus tradidit eum propter misericordiam circa genus humanum, Iudas propter avaritiam, sacerdotes propter invidiam, diabolus propter timorem ne avelleretur de manu eius genus humanum per doctrinam ipsius: non advertens, quoniam maius fuerat eripiendum genus humanum per mortem ipsius, quam ereptum fuerat per doctrinam et miracula.

#2 Lectio 2

Glossa. Ostendit evangelista apparatus et machinationem dominicae passionis, quam Christus praenuntiaverat; unde dicit tunc congregati sunt principes sacerdotum.

Remigius. Quod autem dicit tunc, superioribus verbis coniungitur, idest antequam Pascha celebraretur. Origenes in Matth.. Non autem veri sacerdotes et seniores, sed illius qui videbatur populus Dei, vere autem erat populus Gomorrhae, non intelligentes summum sacerdotem Dei, insidiati sunt ei: et non cognoscentes primogenitum universae creaturae, etiam seniore omnibus consiliati sunt contra eum. Chrysostomus in Matth..

Iniqua vero negotia tentantes ad principem sacerdotum veniunt, inde volentes potestatem accipere unde prohibere oportebat. Multi autem erant tunc principes sacerdotum; lex vero unum esse volebat; unde manifestum est quod Iudaica dissolutio accipiebat principium. Moyses enim unum principem sacerdotum esse iussit, et eo mortuo alterum fieri; postea vero annui facti sunt. Eos igitur ait hic principes sacerdotum qui de principibus sacerdotum erant. Remigius. Condemnantur autem isti, et quia congregati sunt, et quia principes sacerdotum

fuerant: quo enim plures ad peragendum aliquod malum conveniunt, et quo sublimiores et nobiliores fuerint, eo deterius habetur malum quod committitur, et eo maior poena illis praeparatur.

Ad ostendendam autem domini simplicitatem et innocentiam, addit evangelista ut Jesum dolo tenerent, et occiderent: in quo enim nullam mortis causam invenire poterant, consilium fecerunt ut dolo tenerent, et occiderent. Chrysostomus in Matth.. Consiliati sunt ergo ut tenerent eum occulte et interimerent; formidabant autem populum, ideoque expectabant festivitatem praeterire; propter quod sequitur dicebant autem: non in die festo. Diabolus enim nolebat in Pascha Christum pati, ut non manifestam eius constitueret passionem. Principes autem sacerdotum non ea quae Dei sunt timuerunt, ne scilicet peccato in hoc tempore peracto maior eius inquinatio fieret, sed ubique quae humana sunt cogitabant: unde sequitur ne forte tumultus fieret in populo. Origenes in Matth..

Propter diversa studia populi, diligentis Christum et odientis, credentis et non credentis. Leo Papa in serm. 7 de passione. Providentibus ergo principibus ne in sancto die tumultus oriretur, non festivitati sed facinori studebant; seditiones enim turbarum fieri in praecipua solemnitate metuebant, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet. Chrysostomus in Matth.. Sed tamen furore ferventes immutati sunt a suo consilio: quia enim traditorem invenerunt, in ipsa festivitate Christum occiderunt.

Leo Papa. Divino autem intelligimus dispositum fuisse consilio ut Iudaeorum principes, qui saevienti in Christum occasiones saepe quaesierant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim ut manifesto implerentur affectu quae diu figurata fuerant promissa mysteria, ut ovem significativam vera removeret ovis, et uno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Ut ergo umbrae cederent corpori, et cessarent imagines sub praesentia veritatis, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, et legalis festivitas dum mutatur impletur.

|#3 Lectio 3

Glossa. Ostenso consilio principum de Christi occisione, vult exequi evangelista completionem eius, ostendens qualiter Iudas habuit conventionem cum Iudaeis, ut Christum traderet; sed prius causam prodicionis praemittit. Doluit enim quia non erat venumdatum unguentum quod mulier super caput Christi effudit, ut de pretio aliquid tolleret: unde voluit hoc damnum prodicione magistri recompensare. Dicit ergo cum autem esset Jesus in bethania in domo simonis leprosi. Hieronymus.

Non quod leprosus illo tempore permaneret; sed quia antea leprosus, postea a salvatore mundatus est, nomine pristino permanente ut virtus curantis appareat.

Sequitur accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi. Rabanus.

Est autem alabastrum genus marmoris candidi variis coloribus intincti, quod ad vasa unguentaria cavare solent, eo quod optime servare ea incorrupta dicatur.

Hieronymus. Alius autem evangelista pro alabastro unguenti pretiosi nardum pisticum posuit, hoc est verum et absque dolo. Rabanus. Pistis enim Graece, Latine dicitur fides; unde pisticum, idest fidele.

Erat enim illud unguentum fidele, idest purum, et non adulteratum.

Sequitur et effudit super caput ipsius recumbentis. Origenes in Matth..

Forsitan quis diceret quatuor fuisse mulieres de quibus scripserunt evangelistae; ego autem magis consentio tres fuisse: et unam quidem de qua scripserunt matthaeus et marcus, alteram autem de qua scripsit Lucas, aliam de qua scripsit iohannes.

Hieronymus. Nemo enim putet eandem esse quae super caput unguentum, et quae super pedes effudit: illa enim lacrymis lavit et crine tersit, et manifeste meretrix appellatur; de hac autem nihil tale scriptum est: nec enim poterat statim capite domini meretrix digna fieri. Ambrosius super Lucam. Potest ergo non eadem esse, ne sibi contraria dixisse evangelistae videantur. Potest etiam quaestio meriti et temporis diversitate dissolvi, ut adhuc illa peccatrix sit, iam ista perfectior. Chrysostomus in Matth.. Et secundum hoc apud tres evangelistas, scilicet matthaeum, marcum et Lucam, una et eadem esse videtur. Non autem absque ratione leprae simonis meminit evangelista; sed ut ostendat unde fiduciam sumens haec mulier accessit ad Christum: quia enim lepra immunda passio esse videbatur, videns quod Jesus illum hominem curaverat apud quem manebat, confidit quod et animae eius immunditiam facile expurgaret; et aliis mulieribus pro curatione corporis ad Christum accedentibus, sola ipsa honoris gratia ad Christum accessit, et propter animae curationem, cum nihil in corpore infirmum haberet. Quapropter maxime aliquis eandem admirari debet. Apud iohannem autem non est eadem mulier, sed altera quaedam mirabilis Lazari soror.

Origenes in Matth.. Quoniam matthaeus quidem et marcus in domo simonis leprosi hoc factum fuisse exponunt; iohannes autem, quod venit Jesus ubi erat Lazarus; et non simon, sed maria et martha ministrabant. Adhuc, secundum iohannem, ante sex dies Paschae venit in bethaniam, quando fecerunt ei coenam maria et martha; hic autem quando recumbit in domo simonis, post biduum Pascha erat futurum. Et apud matthaeum et marcum, discipuli indignantur ex bono proposito; apud iohannem autem solus Iudas furandi affectu; apud Lucam autem murmurat nemo. Gregorius in evang..

Vel dicendum, quod hanc eandem quam Lucas peccatricem mulierem, iohannes mariam nominat. Augustinus de cons. Evang.. Lucas autem quamvis simile factum commemoret ei quod hic dicitur, nomenque conveniat eius

apud quem convivabatur dominus, nam et ipsum simonem dicit; tamen, quia non est contra naturam vel morem hominum unum nomen habere duos homines, potius credibile est fuisse illum alium simonem, non leprosum, in cuius domo haec in bethania gerebantur. Nihil igitur aliud arbitror nisi quod non quidem aliam fuisse mulierem quae peccatrix tunc accessit ad pedes iesu, sed eandem mariam bis hoc fecisse: semel scilicet quod Lucas narravit: nam et iohannes mariam commendans commemoravit antequam veniret in bethaniam: erat, inquit, languens Lazarus in bethania de castello mariae, et marthae sororis eius. Maria autem erat quae unxit dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Iam itaque hoc maria fecerat.

Quod autem in bethania rursus fecit, aliud est quod ad Lucae narrationem non pertinet, sed pariter narratur a tribus, iohanne scilicet, matthaeo et marco. Quod autem matthaeus et marcus caput domini unguento illo perfusum dicunt, iohannes autem pedes, ostenditur non esse contrarium, si accipiamus non solum caput, sed et pedes domini perfudisse mulierem: nisi forte quoniam marcus fracto alabastro perfusum caput commemorat, tam quisque calumniosus est ut aliquid in vase fracto neget remanere potuisse, unde etiam pedes domini perfunderet. Ille autem qui sic calumniatur, prius accipiat perfusus pedes antequam illud fractum esset, ut in integro remaneret unde etiam caput perfunderetur, ubi fractura illa totum effuderat.

Augustinus de doctr. Christ.. Neque ullo modo quisquam fieri crediderit domini pedes ita unguento pretioso a muliere perfusus ut luxuriosorum et nequam hominum solent. In omnibus enim talibus non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Quisquis enim rebus sic utitur ut metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat; aut aliquid significat, aut flagitiosus est. Itaque quod in aliis personis plerumque flagitium est, in divina vel prophetica persona magnae cuiusdam rei signum est. Odor enim bonus fama bona est, quam quisquis bonae vitae operibus habuerit, dum vestigia Christi sequitur, quasi pedes eius pretiosissimo odore perfundit. Augustinus de cons.

Evang.. Sed hoc videri potest esse contrarium quod matthaeus et marcus posteaquam dixerunt Pascha post biduum futurum, Deinde commemoraverunt quod erat Jesus in bethania, ubi de unguento eadem narraturus iohannes dicit: ante sex dies Paschae. Sed qui ita moventur, non intelligunt matthaeum et marcum illud quod in bethania de unguento factum erat, recapitulando posuisse.

Non enim quisquam eorum cum dixisset post biduum Pascha futurum, sic adiunxit ut diceret: post haec cum esset bethaniae.

Chrysostomus in Matth..

Sed quia discipuli audierant magistrum dicentem: misericordiam volo et non sacrificium, apud se cogitabant: si holocausta non acceptat, multo minus olei huiusmodi usum; unde sequitur videntes autem discipuli indignati sunt, dicentes: ut quid perditio haec? potuit enim istud venundari multo, et dari pauperibus. Hieronymus.

Scio quosdam hunc locum calumniari, quare iohannes Iudam solum dixerit contristatum, eo quod loculos tenuerit et fur ab initio fuerit, et matthaeus scribat omnes discipulos indignatos, nescientes tropum qui vocatur, syllipsis, quo et pro multis unus, et pro uno multi soleant appellari: nam et Paulus in epistola ad Hebraeos dicit: secti sunt, cum unum tantummodo, scilicet Isaiam, sectum autemet. Augustinus de cons. Evang.. Potest etiam intelligi, quod et alii discipuli aut senserunt hoc, aut dixerunt, aut eis Iuda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem matthaeus et marcus etiam expresserint; sed Iudas propterea dixerat quia fur erat, ceteri vero propter pauperum curam: iohannes autem de solo illo id commemorare voluit, cuius ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimandam.

Chrysostomus in Matth..

Discipuli ergo ita existimabant; sed dominus mentem mulieris videns permittit, multa enim erat eius religio, et ineffabile studium: idcirco condescendens concessit super caput suum unguentum effundi.

Sicut enim pater eius odorem victimae et fumum patiebatur, ita et Christus mulierem devote ungentem, cuius discipuli mentem nesciebant, querelam facientes; unde sequitur sciens autem Jesus ait illis: quid molesti estis huic mulieri? Remigius.

Per quod aperte ostendit quod apostoli aliquid moleste locuti fuerant adversus eam. Pulchre autem subdit opus bonum operata est in me; ac si dicat: non est perditio unguenti, sicut vos dicitis; sed opus bonum, idest pietatis et devotionis obsequium. Chrysostomus in Matth..

Ideo autem non simpliciter dixit bonum opus operata est in me; sed prius posuit quid molesti estis huic mulieri? erudiens nos quodcumque geritur bonum a quocumque, etsi non valde diligenter factum fuerit, suscipere et augere et fovere, et non ex principio omnem diligentiam expetere. Quisquis enim eum interrogasset antequam fecisset hoc mulier, non mandasset hoc fieri; sed post effusum unguentum non habebat locum discipulorum increpatio; et ideo ipse, ut non obtunderet desiderium mulieris, omnia haec in consolationem mulieris dixit.

Sequitur nam pauperes semper habebitis vobiscum. Remigius. Ostendit enim dominus his verbis quasi ex quadam ratione, quoniam non erat illi culpandi qui sibi adhuc in mortali corpore conversanti aliquid de suis facultatibus ministrarent: cum pauperes semper habendi essent in ecclesia, quibus fideles cum vellent, benefacere possent; ipse vero brevi tempore corporaliter mansurus erat cum eis; unde sequitur me autem non semper habebitis. Hieronymus. Oritur autem hic quaestio, quare dominus post resurrectionem dixerit ad discipulos: ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem mundi. Et nunc loquitur me autem non semper habebitis. Sed

mihi videtur in hoc loco de praesentia dicere corporali, quod nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem quomodo nunc, in omni convictu et familiaritate.

Remigius. Vel solvitur ita ut intelligatur quod soli Iudae dictum sit; sed ideo non dixit: habetis, sed habebitis, quia in persona Iudae omnibus imitatoribus illius dictum est. Ideo autem dicit non semper, cum nec ad tempus habeant: quia mali videntur habere Christum in praesenti saeculo; quando miscent se membris Christi, et accedunt ad mensam eius; sed non semper sic habebunt, quando solis electis dicturus est: venite, benedicti patris mei.

Sequitur mittens enim haec unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Consuetudo erat illius populi ut corpora mortuorum diversis aromatibus condirentur, quatenus diutius illaesa conservarentur.

Et quia futurum erat ut haec mulier corpus domini mortuum vellet perungere, et tamen non posset, quia resurrectione anticiparetur, idcirco divina providentia actum est ut vivum domini corpus perungeret. Hoc est ergo quod dicit mittens haec; idest, cum haec mulier corpus meum vivum perungit, me moriturum et sepeliendum ostendit.

Chrysostomus in Matth..

Quia ergo sepulcrum et mortem commemoraverat, ut non videatur in tristitiam mittere mulierem, rursus eam consolatur per ea quae consequuntur amen dico vobis: ubicumque praedicatum fuerit hoc evangelium in toto mundo, dicetur et quod haec fecit in memoriam eius. Rabanus.

Idest, in quocumque loco dilatabitur ecclesia per totum mundum, dicetur et quod hoc fecit. Illud et appositum notat, quod sicut Iudas contradicens adeptus est perfidiae infamiam, sic et ista piae devotionis gloriam.

Hieronymus. Attende notitiam futurorum, quod passurus post biduum, et moriturus, sciat evangelium suum in toto orbe celebrandum. Chrysostomus in Matth.. Ecce autem quod dixit, factum est; et ubicumque terrarum abieris, videbis hanc mulierem famosam effectam; quod virtus praedicentis effecit. Et regum quidem multorum et ducum victoriae silentur; et multi qui civitates construxerunt, et gentes multas servituti subegerunt, neque ex auditu, neque ex nomine sunt cogniti: quoniam autem haec mulier oleum effudit in domo leprosi cuiusdam, duodecim viris praesentibus, hoc omnes concinunt per orbem terrarum; et tempus tantum pertransiit, et memoria eius quod factum est non est tabefacta. Sed quare nihil speciale promisit mulieri, sed sempiternam memoriam? quia ex his quae dixit intelligi potuit: si enim opus bonum fecit, manifestum est quod et mercedem dignam suscipiet.

Hieronymus. Mystice autem passurus pro omni mundo moratur in bethania in domo obedientiae, quae quondam fuit simonis leprosi. Simon quoque ipse obediens dicitur, qui iuxta aliam intelligentiam mundus interpretari potest, in cuius domo curata est ecclesia. Origenes in Matth..

Oleum autem ubique in Scripturis aut opus misericordiae intelligitur, quo lucerna verbi enutrita clarescit; aut doctrina, cuius auditu verbum fidei quod est accensum nutritur. Generaliter ergo omne quo quis ungitur, oleum appellatur, olei autem aliud est unguentum; item unguenti aliud est pretiosum: sic omnis actus iustus opus bonum dicitur; operis autem boni aliud est quod facimus propter homines vel secundum homines; aliud quod propter Deum et secundum Deum. Item hoc ipsum quod facimus propter Deum, aliud proficit ad usum hominum, aliud tantum ad gloriam Dei: ut puta aliquis benefacit homini naturali iustitia motus, non propter Deum, quomodo faciebant interdum et gentes: opus illud oleum est vulgare, non magni odoris; et ipsum tamen acceptabile apud Deum, quoniam, ut dicit Petrus apud clementem, opera bona quae fiunt ab infidelibus in hoc saeculo eis prosunt, non in alio ad consequendum vitam aeternam. Qui autem propter Deum faciunt, magis illis in illo saeculo proficit: hoc est unguentum boni odoris. Sed aliud fit ad utilitatem hominum, ut puta eleemosyna, et cetera huiusmodi. Hoc qui facit in christianos, pedes domini ungit: quia ipsi sunt domini pedes: quod praecipue solent facere poenitentes pro remissione peccatorum suorum. Qui autem castitati studet, et in ieiuniis et in orationibus permanet, et ceteris quae tantum ad gloriam Dei proficiunt, hoc est unguentum quod ungit domini caput, et hoc est unguentum pretiosum, ex cuius odore tota repletur ecclesia; et hoc est opus proprium non poenitentium, sed perfectorum. Aut doctrina, quae necessaria est hominibus, hoc est unguentum quo pedes domini ungentur: agnitio autem fidei, quae ad solum pertinet Deum, est unguentum quo ungitur caput Christi, quo consepelimur Christo per baptismum in mortem. Hilarius in Matth.. Mulier autem haec in praefiguratione plebis gentium est, quae in passione Christi gloriam Deo reddidit: caput enim perunxit: caput autem Christi Deus est, nam unguentum, boni operis est fructus. Sed discipuli favore salvandi Israelis vendi hoc in usum pauperum dicunt debuisse; pauperes autem Iudaeos fide indigentes, instinctu prophetico nuncupant, quibus dominus ait plurimum esse temporis quo habere curam pauperum possent. Ceterum nonnisi ex praecepto suo salutem gentibus posse praestari, quae secum, infuso mulieris huius unguento, sunt consepultae, quia regeneratio nonnisi cum mortuis in baptismi professione reddetur: et idcirco ubi praedicabitur hoc evangelium, narrabitur opus eius: quia cessante Israel, evangelii gloria fide gentium praedicatur.

#4 Lectio 4

Glossa. Posita occasione proditiois, consequenter de proditioe Iudae agit evangelista; unde dicit tunc abiit unus de duodecim. Chrysostomus in Matth..

Tunc scilicet quando hoc audivit quoniam praedicabitur hoc evangelium ubique: timuit enim: nam virtutis ineffabilis erat quod dictum est. Augustinus de cons. Evang.. Ita enim sermo dirigitur dicente domino scitis quia post biduum Pascha fiet... Tunc congregati sunt principes sacerdotum... Tunc abiit unus de duodecim. Inter illud enim quod dictum est: ne tumultus fieret in populo, et hoc quod dicitur tunc abiit unus de duodecim, interpositum est illud de bethania, quod recapitulando dictum est. Origenes in Matth.. Abiit autem adversus unum principem sacerdotum, qui factus fuerat sacerdos in aeternum, ad multos principes sacerdotum, ut venderet pretio volentem redimere totum mundum. Rabanus. Abiit autem dicit, quia non coactus, non invitatus, sed sponte sceleratum iniit consilium. Chrysostomus in Matth.. Addit autem unus de duodecim, ac si diceret: de primo choro eorum qui sublimiter electi sunt; et ad designationem eius adiungit qui dicitur Iudas Iscariotes: erat enim et alius Iudas.

Remigius. Iscariota namque fuit villa, unde ortus est iste Iudas. Leo Papa in serm. 9 de passione. Qui non timoris perturbatione Christum deseruit, sed pecuniae cupiditate distraxit: amore enim pecuniae vilis est omnis affectio, et anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque est iustitiae in illo corde vestigium in quo sibi avaritia facit habitaculum. Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno, dum sitiit lucrum, ita stulte impius fuit ut dominum venderet et magistrum: unde dixit principibus sacerdotum quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam? Hieronymus.

Infelix Iudas damnatum quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult magistri pretio compensare; nec certam tamen postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio; sed quasi vile tradens mancipium, in potestate eminentium posuit quantum vellent dare. Origenes in Matth..

Hoc autem faciunt omnes qui accipiunt aliquid corporalium aut mundialium rerum ut tradant, et eiciant ab anima sua salvatorem et verbum veritatis quod erat in eis. Sequitur at illi constituerunt ei triginta argenteos: tantam mercedem constituentem, quantos annos salvator conversatus fuerat in hoc mundo. Hieronymus.

Ioseph autem, non, ut putant multi iuxta septuaginta interpretes, triginta aureis venditus est, sed iuxta Hebraicam veritatem, triginta argenteis: neque enim poterat servus pretiosior esse quam dominus. Augustinus de quaest. Evang.. Quod autem dominus triginta argenteis venditus est, significavit per Iudam Iudaeos, iniquosque, qui persequentes carnalia et temporalia quae ad quinque pertinent sensus corporis, Christum habere noluerunt; et quia sexta mundi aetate fecerunt, sexies quinque eos quasi pretium venditi domini accepisse signatum est, et quia eloquium domini argentum est, illi autem ipsam legem etiam carnaliter intellexerunt, tamquam in argento impresserant saecularis principatus imaginem, quam amisso domino tenuerunt.

Sequitur et exinde quaerebat opportunitatem ut eum traderet. Origenes in Matth.. Qualem autem opportunitatem quaerebat Iudas, Lucas manifestius explanat dicens: et quaerebat opportunitatem ut traderet eum sine turba; idest, quando populus non erat circa eum, sed secretus erat cum discipulis; quod et fecit, tradens eum post coenam, cum secretus esset in praedio Gethsemani: et inde usque nunc opportunitas ista videtur his qui volunt prodere Dei verbum in tempore persecutionis, quando multitudo credentium non est circa verbum veritatis.

#5 Lectio 5

Glossa. Prosecutus fuerat evangelista de his quae erant praeambula ad Christi passionem, scilicet de praenuntiatione passionis, de consilio principum et de tractatu proditionis: nunc autem tempus et seriem passionis incipit prosequi, dicens prima autem die azymorum. Hieronymus. Prima dies azymorum quartadecima dies mensis primi est, quando agnus immolatur, et luna plenissima est, et fermentum abicitur.

Remigius. Et notandum, quod apud Iudaeos primo die Pascha celebratur, reliqui vero septem sequentes dies azymorum vocabantur; sed nunc dies azymorum dicitur pro die Paschae. Chrysostomus in Matth.. Vel hanc primam diem azymorum dicit, quia septem dies azymorum erant: assueverunt enim Iudaei a vespera semper numerare diem; unde huius diei facit mentionem, secundum quam in vespera Pascha erat immolandum, quod quinta feria fuit. Remigius. Sed forte dicet aliquis: si ille typicus agnus figuram huius veri agni gestabat, quare non ea nocte passus est Christus quando solebat agnus immolari? sed sciendum, quia eadem nocte mysteria sanguinis et corporis sui discipulis celebranda tradidit; et sic tentus et ligatus a Iudaeis, suae immolationis, idest passionis, sacravit exordium.

Sequitur accesserunt ad Jesum discipuli dicentes: ubi vis paremus tibi comedere Pascha? inter eos autem discipulos qui accesserunt ad Jesum, interrogantes et Iudam fuisse aestimo proditorem. Chrysostomus in Matth.. Ex hoc autem manifestum est quoniam non erat ei domus neque tugurium: ego autem aestimo neque discipulos habuisse: profecto enim eum illuc rogassent venire.

Sequitur at Jesus dixit: ite in civitatem ad quemdam. Augustinus de cons.

Evang.. Eum scilicet quem Marcus et Lucas dicunt patremfamilias vel dominum domus. Quod ergo interposuit matthaeus ad quemdam, tamquam ex persona sua studio brevitatis illud compendio voluit insinuare: nam neminem sic loqui ut dicat ite ad quemdam, quis nesciat? ac per hoc cum matthaeus verba domini posuisset dicentis ite in civitatem, interposuit ipse ad quemdam: non quia ipse dominus hoc dixerit; sed ut ipse nobis insinuet tacito nomine, fuisse quemdam in civitate ad quem domini discipuli mittebantur, ut praepararent Pascha: manifestum est enim discipulos a domino non ad quemlibet, sed ad quemdam hominem, idest ad certum aliquem missos esse. Chrysostomus in Matth..

Vel dicendum, quod per hoc quod dicit ad quemdam, ostendit quod ad ignotum hominem mittit, monstrans hinc quoniam poterat non pati. Qui enim menti huius persuasit ut eos susciperet, quid non utique operatus esset in his qui eum crucifigebant, si tamen voluisset non pati? ego autem non hoc admiror solum quoniam eum suscepit, ignotus existens: sed quoniam suscipiendo Christum, multorum odium contempsit. Hilarius in Matth.. Vel ideo hominem cum quo Pascha celebraturus esset non nominat, nondum enim christiani nominis honor credentibus erat praestitus.

Rabanus. Vel nomen praetermittit, ut omnibus verum Pascha celebrare volentibus, Christumque hospitio suae mentis suscipere, danda facultas designetur. Hieronymus.

In hoc etiam morem veteris testamenti nova Scriptura conservat: frequenter enim legimus: dixit ille illi, et in loco illo et illo; et tamen nomen personarum locorumque non ponitur.

Sequitur et dicite ei: magister dicit: tempus meum prope est. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem dixit discipulis, passionem commemorans, ut ex multiplici passionis enuntiatione exercitati meditarentur quod futurum erat; simul autem demonstrans quod volens ad passionem venit.

Sequitur apud te facio Pascha: in quo demonstrat quoniam usque ad ultimum diem non erat contrarius legi. Addidit autem cum discipulis meis, ut sufficiens fieret praeparatio, et ut ille ad quem mittebat non existimaret eum occultari velle.

Sequitur et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, et paraverunt Pascha.

Origenes in Matth.. Forsitan autem aliquis requiret, ex eo quod Jesus celebravit more Iudaico Pascha, quia convenit et nos imitatores Christi similiter facere: non considerans quod Jesus factus est sub lege, non ut eos, qui sub lege erant, sub lege relinqueret, sed ut ex lege educeret; quanto ergo magis non convenit illos introire in legem, qui prius fuerant extra legem? sed spiritualiter celebrantes quae in lege corporaliter celebranda mandantur, ut in azymis sinceritatis et veritatis celebremus Pascha, secundum voluntatem agni dicentis: nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.

#6 Lectio 6

Hieronymus. Quia supra dominus de passione sua praedixerat, nunc etiam de proditore praedicat, dans ei poenitentiae locum, ut cum intelligeret sciri cogitationes suas et occulta cordis consilia, poeniteret eum facti sui; unde dicitur vespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. Remigius. Cum duodecim dicit, quia Iudas adhuc erat in numero qui iam recesserat merito. Hieronymus.

Omnia enim sic agit Iudas ut tollatur suspicio proditoris. Remigius. Et notandum quia pulchre vespere facto discubuisse dicitur, quoniam ad vesperam agnus immolari solebat. Rabanus. Ideo etiam vespere discubuit cum discipulis, quia in passione Christi, quando verus sol ad occasum properavit, refectio aeterna omnibus fidelibus praeparata fuit. Chrysostomus in Matth.. Designat autem evangelista quod comedentibus illis disputat Jesus de traditione Iudae, ut et a tempore et a mensa ostendat malitiam proditoris; et ideo sequitur et edentibus illis, dixit: amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Leo Papa in serm. 7 de passione. In quo notam sibi esse proditoris sui conscientiam demonstravit, non aspera ac aperta impium increpatione confundens, sed levi et tacita admonitione conveniens, ut facilius corrigeret poenitudo quem nulla deformasset abiectio. Origenes in Matth.. Vel dixit generaliter, ut testimonio percussi cordis singulorum qualitas probaretur, et ut Iudae ostenderet malitiam, qui nec cognitori consiliorum suorum credebat; esto quia in primis putavit latere quasi hominem, qui postquam vidit conscientiam suam positam in verbis ipsius, quorum primum infidelitatis erat, secundum impudentiae: et ut etiam discipulorum ostenderet bonitatem, quia plus credebant verbis Christi quam conscientiae suae; unde sequitur et contristati valde coeperunt singuli dicere: numquid ego sum, domine? unusquisque enim discipulorum sciebat ex his quae docuerat Jesus, quoniam ad malum vertibilis est humana natura, et in colluctatione adversus rectores huius mundi tenebrarum; et propter hanc causam unusquisque eorum timens interrogavit: unde et de omnibus futuris timendum est nobis infirmis. Videns autem dominus de seipsis timentes discipulos, demonstravit proditorem inditio prophetae vocis dicentis: qui manducavit panem mecum, ampliavit adversum me supplantationem; unde sequitur at ipse respondens ait: qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet. Hieronymus.

O mira domini patientia. Prius dixerat: unus vestrum me tradet; perseverat proditor in malo; manifestius arguit, et tamen nomen proprium non designat. Iudas enim, ceteris contristatis et retrahentibus manum, et interdicens cibos ori suo, temeritate et impudentia qua proditurus erat, etiam manum cum magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. Chrysostomus in Matth.. Mihi autem videtur et hoc Christum fecisse, quod scilicet Iudas cum eo in paropside intingeret, magis eum confundens, et in amorem suum attrahens. Rabanus. Quod autem dicit hic matthaeus in paropside, marcus dicit: in catino. Paropsis enim est vas escarum quadrangulatum a paribus assibus, idest aequis lateribus, dictum; catinum vero vas fictile aptum ad immittendum liquorem; et potuit fieri ut in mensa vas fictile quadrangulatum contineretur. Origenes in Matth..

Haec est autem propria consuetudo hominum nimis malorum, ut post Salem et panem insidiantur hominibus, maxime nihil inimicitiae ab eis habentibus. Si autem et post spiritualem mensam, abundantius videbis multitudinem malitiae eius, non recordatus nec in corporalibus bonis magistri dilectionem, nec in spiritualibus

doctrinam. Tales sunt omnes in ecclesia qui insidiantur fratribus suis, cum quibus ad eandem mensam corporis Christi frequenter simul fuerunt.

Hieronymus. Iudas autem nec primo nec secundo correctus, a prodicione retrahit pedem; sed patientia domini nutrit impudentiam suam; et ideo poena praedicatur, ut quem pudor non viderat, corrigant denunciata supplicia; unde sequitur filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo. Remigius. Humanitatis namque est ire et redire; divinitatis semper manere et esse; et quia humanitas pati potuit et mori, idcirco pulchre dicitur filius hominis abire. Aperte etiam dicit sicut scriptum est de eo: quoniam quaecumque passus est, prius a prophetis praedicta sunt. Chrysostomus in Matth..

Hoc autem dixit ad consolandum discipulos, ut non existimarent infirmitatis id esse quod passurus erat; et ut etiam corrigeret proditorem. Quamvis autem scriptum fuerit passurum esse Christum, nihilominus tamen incusatur Iudas; non enim traditio Iudae salutem nostram operata est, sed sapientia Christi, qui aliorum nequitias ad id quod nobis expediebat utebatur; unde sequitur vae autem homini illi per quem filius hominis tradetur.

Origenes in Matth.. Non autem dixit vae homini illi a quo traditur, sed per quem tradetur: ostendens alterum a quo tradebatur, idest a diabolo; ipsum autem Iudam ministrum esse traditionis.

Vae autem omnibus traditoribus Christi; quicumque enim discipulos Christi tradit, ipsum Christum tradit. Remigius.

Vae etiam erit omnibus qui maligna conscientia et polluta ad mensam Christi accedunt: quamvis enim Christum non tradant Iudaeis crucifigendum, tradunt tamen suis iniquis membris sumendum; et ad maiorem exaggerationem subdit bonum erat illi si natus non fuisset homo ille.

Hieronymus. Non autem ideo putandus est ante fuisse quam nasceretur, quia nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit; sed simpliciter dictum est multo melius esse non subsistere, quam male subsistere. Augustinus de quaest. Evang.. Et si quispiam contendit aliquam vitam esse ante istam, non Iudae tantum ut non nasceretur, sed nulli expedire convincitur.

An diabolo dicit non expedire nasci, scilicet ad peccatum? an etiam bonum erat illi ut Christo non nasceretur per vocationem, ne esset apostata? Origenes in Matth.. Iudas autem post omnium apostolorum interrogationes, et post Christi narrationem de ipso, vix aliquando et ipse interrogavit versuto consilio, ut similia ceteris interrogando celaret prodicionis consilium: nam vera tristitia non sustinet moram; unde sequitur respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: numquid ego sum, Rabbi? Hieronymus. In quo blandientis fingit affectum, sive incredulitatis signum.

Ceteri enim, qui non erant prodituri, dicunt: numquid ego sum, domine? iste qui proditurus erat, non dominum, sed magistrum vocat; quasi excusationem habeat, si domino denegato, saltem magistrum prodiderit. Origenes in Matth..

Vel hoc ipsum quasi subsannans dicit, quia vocabatur magister, cum non esset hoc vocabulo dignus. Chrysostomus in Matth.. Quamvis autem dominus poterat dixisse: argentum es pactus accipere, et adhuc audes interrogare? sed nihil horum dixit mitissimus Jesus, nobis terminos et regulas praefigens; sequitur enim et ait illi: tu dixisti.

Remigius. Quod sic potest intelligi: tu dicis, et verum dicis; sive tu dixisti, et non ego: ut adhuc ei locus poenitentiae concederetur, dum non apertius eius perversitas manifestatur. Rabanus. Potuit hoc etiam sic dici a Iuda, et a domino responderi, ut non omnes adverterent quod dictum erat.

#7 Lectio 7

Hieronymus. Postquam typicum Pascha fuerat impletum, et agni carnes cum apostolis comederat, ad verum Paschae transgreditur sacramentum; ut quando omni praefiguratione eius melchisedech summi Dei sacerdos, panem et vinum offerens fecerat, ipse quoque in veritate sui corporis et sanguinis repraesentaret; unde dicitur coenantibus autem illis. Augustinus ad Ianuarium. In quo liquido apparet, quando primo acceperunt discipuli corpus et sanguinem domini, non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumniandus est ritus universae ecclesiae, quod a ieiunis semper accipitur? placuit enim spiritui sancto ut in honorem tanti sacramenti in os christiani prius dominicum corpus intraret quam ceteri cibi. Salvator namque quo vehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus et memoriae discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat; et ideo non praecepit quo Deinceps ordine sumeretur, ut apostolis, per quos ecclesiam dispositurus erat, servaret hunc locum. Glossa.

Sub alia tamen specie carnem et sanguinem suum tradidit Christus, et Deinceps sumendum instituit, ut fides haberet meritum, quae de his est quae non videntur.

Ambrosius de sacramentis. Et ut nullus horror cruoris sit, et pretium tamen operetur redemptionis. Augustinus super iohannem. Commendavit autem dominus corpus et sanguinem suum in eis rebus quae ad unum aliquid rediguntur ex multis. Panis namque in unum ex multis granis conficitur, vinum vero in unum ex multis acinis confluit: ita dominus Jesus Christus nos signavit, et mysterium pacis ac unitatis nostrae in sua mensa consecravit. Remigius.

Apte etiam fructum terrae obtulit, ut per hoc demonstraret quia ad hoc venerat ut illam maledictionem auferret, qua maledicta est terra propter peccatum primi hominis. Congruenter etiam iussit offerri quae de terra nascuntur

et pro quibus homines maxime laborant, ut non esset difficultas in acquirendo, et homines de labore manuum suarum sacrificium Deo offerrent. Ambrosius de sacramentis.

Ex hoc autem accipe anteriora esse mysteria christianorum quam Iudaeorum.

Obtulit enim melchisedech panem et vinum, similis per omnia filio Dei, cui dicitur: tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech; de quo et hic dicitur accepit Jesus panem.

Glossa. Quod de pane frumenti intelligi debet: grano enim frumenti se comparavit dominus dicens: nisi granum frumenti cadens in terram, etc.. Talis etiam panis competit sacramento, quia eius usus est communior: nam alii panes propter eius defectum fiunt. Quia vero Christus usque ad ultimum diem demonstravit se non esse contrarium legi, ut supra ex verbis chrysostomi habitum est, in vespera vero quando Pascha immolabatur secundum legis praeceptum azyma comedendum erat, et omne fermentatum abiciendum, manifestum est quod panis iste quem dominus accepit ut discipulis traderet, azymus fuit. Gregorius in registro. Solet autem nonnullos movere quod in ecclesia alii offerunt panes azymos, alii fermentatos.

Ecclesia namque Romana offert azymos panes, propterea quod dominus sine ulla commixtione suscepit carnem; aliae vero ecclesiae offerunt fermentatum pro eo quod verbum patris indutum est carne, et est verus Deus et verus homo: nam et fermentum commiscetur farinae; sed tamen tam azymum quam fermentatum dum sumimus, unum corpus domini nostri salvatoris efficimur. Ambrosius de sacramentis.

Iste autem panis ante verba sacramentorum, panis est usitatus; ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Consecratio autem quibus verbis est, et quibus sermonibus, nisi domini iesu? si enim tanta vis est in eius sermone ut inciperent esse quae non erant, quanto magis operatorius est ut sint quae erant, et in aliud commutentur? si enim operatus est sermo caelestis in aliis rebus, non operatur in caelestibus sacramentis? ergo ex pane corpus fit Christi, et vinum fit sanguis consecratione verbi caelestis.

Modum requiris? accipe. Consuetudo est ut non generetur homo nisi ex viro et muliere: sed, quia voluit dominus, de spiritu sancto et virgine natus est Christus.

Augustinus de verb. Dom.. Sicut ergo per spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita et per eundem substantia panis et vini, idest corpus Christi et sanguis consecratur; et ideo quia verbo domini fit praedicta consecratio, subditur benedixit.

Remigius. Per hoc etiam monstravit quia humanam naturam, una cum patre et spiritu sancto, gratia divinae virtutis implevit, et aeternae immortalitatis munere ditavit. Sed ut monstraret quia corpus eius non absque sua voluntate subiectum erat passioni, subditur ac fregit. Augustinus in Lib. Sentent. Prosperi. Cum enim frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quam dominici corporis immolatio in cruce, eiusque sanguinis effusio de latere designatur? dionysius in Eccl. Hierar.. In hoc etiam ostenditur quod unum et simplex Dei verbum per humanationem compositum et visibile ad nos pervenit, et ad se nostram societatem benigne peragens, spiritualium bonorum distributorum nos participes fecit: unde sequitur deditque discipulis suis. Leo Papa in serm. 7 de passione. Nec ab hoc quidem mysterio traditore submoto, ut ostenderetur Iudas nulla iniuria exasperatus, qui impietate voluntaria erat praescitus. Augustinus super iohannem. De uno enim pane et Petrus accepit et Iudas; sed Petrus accepit ad vitam, Iudas ad mortem. Chrysostomus in Matth.. Et hoc iohannes ostendit dicens, quoniam post haec intravit in eum Satan. Etenim maius ei peccatum est factum, et quoniam cum tali mente ad mysteria accessit, et quoniam cum accessisset, non factus est melior neque timore, neque beneficio, neque honore.

Christus autem non prohibuit eum, quamvis omnia noverit, ut discas quoniam nihil dereliquit eorum quae in correptionem conveniunt. Remigius. In hoc etiam facto reliquit exemplum ecclesiae, ut neminem a societate sui, neque a communione corporis et sanguinis domini segreget, nisi pro aliquo manifesto et publico crimine. Hilarius in Matth..

Vel sine Iuda, Pascha, accepto calice et fracto pane, conficitur: dignus enim aeternorum sacramentorum communione non fuerat. Discessisse autem eum hinc intelligitur quod cum turbis reversus ostenditur.

Sequitur et ait: accipite et comedite.

Augustinus de verb. Dom.. Invitat dominus servos, ut praeparet eis cibum seipsum. Sed quis audeat manducare dominum suum? et quidem quando manducatur reficit, sed non deficit: vivit manducatus, quia surrexit occisus; nec quando manducatur, partes de illo facimus; et quidem in sacramento sic fit. Norunt fideles quemadmodum manducant carnem Christi: unusquisque partem suam accipit.

Per partes manducatur in sacramento, et integer manet: totus in caelo, totus in corde tuo. Ideo autem ista dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, et aliud intelligitur: quod videtur, habet speciem corporalem; quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Augustinus super iohannem.

Carnem autem Christi non edamus tantum in sacramento, quod et multi mali faciunt; sed usque ad spiritus participationem manducemus, ut in domini corpore tamquam membra maneamus, ut eius spiritu vegetemur. Ambrosius de sacramentis. Ante enim quam consecratur, panis est; ubi autem verba Christi accesserint dicentis hoc est corpus meum, corpus Christi est.

Remigius. Quia corpus suum sub specie panis dominus discipulis dederat, pulchre etiam calicem sui sanguinis tradit eisdem; unde dicitur et accipiens calicem, gratias egit; in quo demonstrat quantum de nostra salute gratuletur, pro quibus etiam sanguinem suum funderet. Chrysostomus in Matth.. Ideo etiam gratias egit ut nos doceret qualiter oporteret nos hoc mysterium perficere; et etiam monstravit quoniam ad passionem non venit nolens.

Erudit enim nos quodcumque patimur cum gratiarum actione ferre, et etiam ex hoc bonam spem nobis dedit. Si enim figura huius sacrificii, scilicet immolatio agni paschalis, facta est liberatio populi ab aegyptiaca servitute, multo magis veritas liberabit orbem terrarum.

Sequitur et dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes. Ne autem haec audientes turbarentur, primum ipse sanguinem suum bibit, inducens eos sine turbatione ad communionem mysteriorum. Hieronymus contra Helvidium. Sic igitur dominus Jesus fuit conviva et convivium, ipse comedens et qui comeditur.

Sequitur hic est sanguis meus novi testamenti. Chrysostomus in Matth..

Hoc est, Annuntiationis legis novae: hoc enim promittebat vetus testamentum quod continet novum: sicut enim vetus testamentum habuit sanguinem vitulorum et ovium, ita novum habet sanguinem dominicum. Remigius. Sic enim legitur, quia accepit Moyses sanguinem agni, et misit in craterem, et intincto fasciculo hyssopi aspersit populum, dicens: hic est sanguis testamenti quod mandavit ad vos Deus. Chrysostomus in Matth.. Sanguinem autem nominans, et passionem suam praenuntiat, dicens qui pro multi effundetur. Et rursus dicit mortis causam, cum subdit in remissionem peccatorum, quasi dicat: sanguis agni in Aegypto effusus est pro salute primogenitorum populi Israelis, hic autem in remissionem peccatorum. Remigius. Et notandum, quia non ait: pro paucis, aut: pro omnibus; sed pro multis; quia non venerat unam tantum gentem redimere, sed multos de omnibus gentibus. Chrysostomus in Matth.. Hoc autem dicens ostendit quod passio eius mysterium est salutis humanae, per quod etiam discipulos consolatur. Et sicut Moyses ait: hoc erit vobis memoriale sempiternum, ita et ipse dixit, ut Lucas refert: hoc facite in meam commemorationem.

Remigius. Non solum autem panem, sed etiam vinum offerendum docuit, ut esurientes et sitientes iustitiam his mysteriis doceret esse recreandos. Glossa.

Sicut enim corporalis refectio fit per cibum et potum, ita sub specie cibi et potus nobis spiritualem refectionem dominus praeparavit. Conveniens etiam fuit ad signandam dominicam passionem, ut sub duplici specie hoc sacramentum institueretur.

In passione enim sanguinem suum effudit, et sic sanguis eius fuit a corpore separatus. Oportuit ergo ad dominicam passionem repraesentandam, seorsum proponi panem et vinum, quae sunt corporis et sanguinis sacramentum. Sciendum tamen est, quod sub utraque specie totus Christus continetur: sub specie quidem panis simul sanguis cum corpore, et sub specie vini simul corpus cum sanguine.

Ambrosius in Epist. Ad corinth..

Ideo etiam in duabus speciebus celebratur: valet enim ad tuitionem corporis et animae quod percipimus. Cyprianus ad caecilium. Calix vero domini non est aqua sola et vinum solum, nisi utrumque misceatur; quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque fuerit adunatum. Ambrosius de sacramentis. Si autem melchisedech panem et vinum obtulit, quid sibi vult aquae mixtio? accipe rationem.

Tetigit Moyses petram, et petra undam maximam fudit; petra autem erat Christus, et unus de militibus lancea tetigit latus Christi, et de latere eius aqua fluxit et sanguis; aqua ut mundaret, sanguis ut redimeret. Remigius. Sciendum etiam, quod, ut iohannes dicit, aquae multae populi sunt. Et quia nos oportet semper manere in Christo, et Christum in nobis vinum aquae mixtum offertur, ut ostendatur quia caput et membra, idest Christus et ecclesia, unum sunt corpus; vel ut demonstraretur quia nec Christus passus est absque amore nostrae redemptionis, nec nos salvari possumus absque illius passione.

Chrysostomus in Matth..

Quia vero de passione et cruce eis locutus erat, consequenter eum qui de resurrectione est sermonem inducit, dicens dico autem vobis; non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei. Regnum autem resurrectionem suam nominat. Ideo autem hoc de resurrectione dixit, quod scilicet cum apostolis esset bibiturus, ne aliqui existimarent phantasiam esse resurrectionem; et ideo persuadentes hominibus de Christi resurrectione dixerunt: simul comedimus et bibimus cum eo, postquam resurrexit a mortuis.

Per hoc ergo ostendit quod videbunt eum suscitatum, et cum ipsis rursus erit.

Quod autem dicit novum, clare intelligendum est nove, idest novo modo, non quasi corpus passibile habens, et indigens cibo: non enim post resurrectionem comedit et bibit quia cibo indigeret, sed propter resurrectionis certitudinem. Quia vero sunt quidam haeretici in sacris mysteriis aqua utentes, non vino, demonstrat per haec verba quoniam et cum sacra mysteria tradidit, vinum dedit, quod et resuscitatus bibit: propter hoc dicit ex hoc genimine vitis; vitis enim vinum, non aquam generat.

Hieronymus. Vel aliter. De carnalibus dominus transit ad spiritualia. Quod vinea de Aegypto transplantata populus sit Israel, sacra Scriptura testatur. Dicit ergo dominus se de hac vinea nequaquam esse bibiturum, nisi in regno patris. Regnum patris fidem puto esse credentium. Ergo cum Iudaei regnum receperint patris, tunc de vino

eorum dominus bibet. Attende autem quod dicat patris, et non Dei; omnis enim pater nomen est filii; ac si diceret: cum crediderint in Deum patrem, et adduxerit eos pater ad filium. Remigius.

Vel aliter. Non bibam de genimine vitis huius; idest, non ultra synagogae carnalibus oblationibus delectabor, in quibus illa paschalis agni immolatio praecipuum locum tenere solebat.

Aderit autem tempus meae resurrectionis, et dies in quo in regno patris constitutus, idest gloria aeternae immortalitatis sublimatus, vobiscum illud bibam novum, hoc est de salvatione illius populi iam renovati per aquam baptismatis, quasi novo gaudio laetabor. Augustinus de quaest.

Evang.. Vel aliter. Cum dicit bibam illud novum, vult intelligi hoc vetus esse. Quia ergo de propagine Adam, qui vetus homo appellatur, corpus suscepit, quod in passione morti traditurus erat (unde etiam per vini sacramentum commendavit sanguinem suum), quid aliud novum vinum quam immortalitatem renovandorum corporum intelligere debemus? quod autem dicit vobiscum bibam, etiam ipsis resurrectionem corporum ad induendam immortalitatem promittit: vobiscum enim non ad idem tempus, sed ad eandem innovationem esse dictum accipiendum est: nam et nos dicit apostolus resurrexisse cum Christo, ut spes rei futurae iam laetitiam praesentem afferat.

Quod autem de hoc genimine vitis etiam illud novum esse dicit, significat utique eadem corpora resurrectura secundum innovationem caelestem, quae nunc secundum terrenam vetustatem sunt moritura.

Hilarius in Matth.. Videtur autem ex hoc quod Iudas cum eo non biberit, quia non erat bibiturus in regno: cum universos tunc bibentes ex vitis istius fructu, bibituros secum postea polliceretur.

Glossa. Sed sustinendo aliorum sanctorum sententiam, quod scilicet Iudas sacramenta receperit a Christo, dicendum est, quod hic dicit vobiscum, ad plures eorum, non ad omnes referendum esse.

#9 Lectio 9

Origenes in Matth.. Discipulos qui acceperant benedictionis panem, et biberant calicem gratiarum actionis, docebat dominus pro his omnibus hymnum dicere patri; unde dicitur et hymno dicto exierunt in montem oliveti: ut de alto transirent ad altum, quia fidelis non potest aliquid agere in convalle. Chrysostomus in Matth.. Audiant quicumque, veluti porci, simpliciter manducantes cum ebrietate surgunt, cum deceret gratias agere, et in hymnum mensam desinere. Audiant quicumque ultimam orationem in sacris mysteriis non expectant: ultima enim oratio Missae illius hymni est signum. Gratias ergo egit antequam sacra mysteria discipulis daret, ut et nos gratias agamus; hymnum dixit postquam dedit, ut et nos hoc ipsum faciamus. Hieronymus.

Iuxta hoc exemplum salvatoris, qui pane Christi et calice saturatus et inebriatus fuerit, potest laudare Deum, et conscendere montem oliveti, ubi laborum refectio dolorisque solatium et veri luminis notitia est. Hilarius in Matth.. Per hoc etiam ostendit quod homines consummati in universis divinatorum mysteriorum virtutibus, gaudio exultationeque communi in caelestem gloriam efferuntur.

Origenes in Matth.. Apte etiam mons misericordiae est electus, ubi pronuntiaturus fuit scandalum infirmitatis discipulorum, iam tunc paratus ut non repelleret discipulos discedentes, sed ut reciperet revertentes; unde sequitur tunc dixit illis Jesus: omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Hieronymus.

Praedicat quidem quod passuri sunt, ut cum passi fuerint non desperent salutem, sed agentes poenitentiam, liberentur.

Chrysostomus in Matth.. In quo etiam docet nos, quales ante crucem fuerunt discipuli, et quales post crucem.

Etenim qui neque cum Christo, dum crucifigebatur, stare poterant, post mortem Christi adamante fuerunt fortiores. Fuga enim discipulorum et timor demonstratio est mortis Christi, ut confundantur qui haeresi Marcionis aegrotant. Si enim neque ligatus est, neque crucifixus, unde Petro et reliquis apostolis incussus est tantus timor? Hieronymus. Et signanter addit in ista nocte: quia quomodo qui inebriantur, nocte inebriantur, sic et qui scandalum patiuntur, in nocte et tenebris sustinent.

Hilarius in Matth.. Huius etiam praedictionis fides auctoritate prophetiae veteris continebatur; unde sequitur scriptum est enim: percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis. Hieronymus.

Hoc aliis verbis in zacharia propheta scriptum est, et ex persona prophetae ad Deum dicitur: percutite pastorem, et dispergentur oves. Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam suam pro ovibus suis, et de multis gregibus errantium fiat unus grex, et unus pastor. Chrysostomus in Matth.. Hanc autem prophetiam inducit, simul quidem suadens eis attendere semper quae scripta sunt, simul etiam ostendens quoniam secundum Dei consilium crucifigebatur, et undique monstrans non alienum se esse a veteri testamento qui in eo praenuntiabatur. Non autem permisit eos in tristibus permanere; sed et laeta praenuntiat, dicens postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galilaeam: non enim confestim post resurrectionem in caelo eis apparuit, neque in longam quamdam regionem, ut eis appareat, vadit; sed in ipsa gente et in ipsis fere regionibus: ut et hinc crederent quoniam qui crucifixus est ipse est qui resurrexit. Propter hoc etiam se in Galilaeam abire dicit, ut a timore Iudaeorum liberati crederent ei quod dicebatur. Origenes in Matth.. Praedicat etiam hoc eis, ut qui ad modicum dispergentur, scandalum passi, post congregentur a resurgente Christo et praecedente eos in Galilaeam gentium.

Hilarius in Matth.. Sed Petrus intantum et affectu et caritate Christi efferebatur ut et imbecillitatem carnis suae et fidem verborum domini non contueretur, quasi dicta eius efficienda non essent; unde sequitur respondens Petrus

ait illi: et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Chrysostomus in Matth.. Quid ais, o Petre? propheta dicit: dispergentur oves, et Christus confirmavit quod dictum est, et tu dicis: nequaquam.

Quando dixit: unus ex vobis me tradet, timebas ne tu esses traditor, quamvis nihil tibi tale conscius eras; nunc autem, manifeste eo dicente quoniam omnes scandalizabimini, contradicis. Sed quia erutus erat ab anxietate quam de prodicione habuerat, confidens de reliquo, dicebat ego nunquam scandalizabor. Hieronymus. Non tamen est temeritas nec mendacium, sed fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga dominum salvatorem. Remigius. Quod ergo ille dicit praevidendo, iste denegat amando; ubi moraliter instruimur ut quantum confidimus de arbore fidei, tantum timeamus de carnis fragilitate. Videtur tamen accusabilis Petrus, et quoniam contradixit, et quoniam aliis seipsum praeposuit, et tertio quoniam totum sibi attribuit, quasi fortiter esse perseveraturus.

Ut hoc igitur in eo sanaret, permisit fieri eius casum, non impellens eum ad negandum, sed eum sibi deserens, et naturam humanam de fragilitate convincens.

Origenes in Matth.. Unde alii discipuli scandalizati sunt in iesu, Petrus autem non solum scandalizatur, sed abundantius relinquitur ut ter denegaret; unde sequitur ait illi Iesus: amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Augustinus de cons. Evang..

Potest autem movere quod tam diversa non tantum verba, sed etiam sententias evangelistae praemittunt, quibus praemonitus Petrus, illam praesumptionem proferret, vel cum domino vel pro domino moriendi; ita ut cogant intelligibiliter eum expressisse praesumptionem suam diversis locis sermonis Christi, et ter illi a domino responsum, quod eum esset ante galli cantum ter negaturus: sicut etiam post resurrectionem ter illum interrogat utrum illum amet, et mandatum de pascendis ovibus ter praecepit. Quid enim habent haec verba matthaei vel sententiae simile illis vel quibus secundum iohannem, vel quibus secundum Lucam Petrus protulit praesumptionem suam? marcus autem pene ipsis verbis hoc commemorat quibus et matthaeus, nisi quod distinctius quemadmodum futurum esset, expressit dictum esse a domino: amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus.

Unde nonnullis, qui parum attendunt, marcus videtur non congruere ceteris: tota enim negatio Petri trina est; quae si post primum galli cantum inciperet, falsum dixisse viderentur tres evangelistae, qui dicunt dixisse dominum, quod antequam gallus cantaret, eum Petrus esset negaturus.

Rursus si totam trinam negationem ante peregisset quam cantare gallus inciperet, superfluo dixisse marcus deprehenderetur ex persona domini: priusquam gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus. Sed quia ante primum galli cantum coepta est illa trina negatio, attenderunt tres evangelistae non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, et quando incepta, idest ante galli cantum: quamquam in anima eius et ante primum galli cantum tota possit intelligi, quoniam ante galli cantum tantus timor obsederat mentem, qui eam posset usque ad tertiam negationem perducere. Multo minus igitur movere debet quia trina negatio, etiam trinis negantis vocibus, ante galli cantum coepta, etsi non ante primum galli cantum peracta est; tamquam si alicui diceretur: antequam gallus cantet, ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conviciaberis: non utique si eam ante omnem galli cantum scribere inciperet, et post primum galli cantum finiret; ideo dicendum erat falsum fuisse praedictum.

Origenes in Matth.. Quaeres autem si possibile erat ut non scandalizaretur Petrus, semel salvatore dicente: omnes vos scandalum patiemini in me. Ad quod aliquis respondebit, quoniam necesse erat fieri quod praedictum erat a iesu; alius autem dicet, quoniam qui exoratus a Ninivitis, quae praedixerat per ionam non fecit, possibile fuit ut repelleret etiam scandalum a Petro deprecante. Nunc autem promissio eius audax in affectu quidem prompto, non tamen prudenti, facta est ei causa ut non solum scandalizaretur, verum etiam ter denegaret. Postquam autem cum affirmatione iuramenti pronuntiavit, dicet aliquis quod non erat possibile ut non denegaret. Si enim iuramentum erat Christi amen, mentitus fuisset dicendo amen dico tibi, si verum dixisset Petrus, quia non te negabo. Videntur autem mihi ceteri discipuli cogitantes quod primum fuerat dictum: omnes vos scandalum patiemini.

Ad hoc autem quod dictum est Petro amen dico tibi, promiserunt similiter Petro, quia non erat comprehensi in illa prophetia; unde sequitur ait illi Petrus: etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. Hic etiam Petrus, nescit quid loquatur: cum Jesu enim mori pro omnibus moriente hominum non erat: quoniam omnes fuerant in peccatis, et omnes opus habebant ut pro eis alius moreretur, non ipsi pro aliis. Rabanus. Sed quia intellexerat Petrus dominum, prae timore mortis eum se praedixisse negaturum, ob hoc dicebat, quod licet periculum immineret mortis, nullo modo ab eius fide posset avelli; et similiter alii apostoli per ardorem mentis non timuerunt damnatum mortis; sed vana fuit praesumptio humana sine protectione divina. Chrysostomus in Matth.. Hinc ergo magnum discimus dogma: quia non sufficit desiderium hominis, nisi divino aliquis potiat auxilio.

#10 Lectio 10

Remigius. Paulo superius evangelista dixerat, quia hymno iam dicto, exiit cum discipulis in montem oliveti; et ut ostenderet ad quem locum ipsius montis diverterit, consequenter adiunxit tunc venit Iesus cum illis in villam quae dicitur Gethsemani. Rabanus. Lucas dicit: in montem oliveti; iohannes: trans torrentem cedron, quod idem

est quod Gethsemani: et est locus, in quo oravit ad radicem montis oliveti, ubi hortus est, ubi etiam ecclesia est aedificata.

Hieronymus. Gethsemani interpretatur vallis pinguis, in qua iussit discipulos sedere paulisper, et expectare redeuntem, donec pro cunctis dominus solus oraret.

Origenes in Matth.. Non enim conveniebat ut ibi caperetur ubi cum discipulis manducaverat Pascha; conveniebat autem et priusquam proderetur orare, et eligere locum mundum ad orationem; unde sequitur et dixit discipulis suis: sedete hic donec vadam illuc, et orem. Chrysostomus. Hoc autem dicit, quia discipuli indivisibiliter sequebantur Christum; consuetudo enim ei erat sine discipulis orare; hoc autem faciebat erudiens nos in orationibus quietem nobis constituere, et solitudinem quaerere.

Damascenus de fide orth..

Sed cum oratio sit ascensus intellectus ad Deum, vel petitio decentium a Deo, qualiter dominus orabat? neque enim ascensione quae ad Deum est, indigebat intellectus eius, semel secundum personam Deo verbo unitus; neque etiam ea quae a Deo est petitio: unus enim Deus et homo Christus est. Sed formans in seipso quod nostrum est, docuit nos a Deo patre petere, et ad ipsum extendi: sicut enim passiones sustinuit, ut triumphans adversus eas victoriam nobis tribueret, ita orat, nobis viam faciens ad eam quae ad Deum est ascensionem, et pro nobis omnem iustitiam implens, et reconcilians nobis patrem suum; et ut principium ipsum honorans, et monstrans quod non est Deo contrarius.

Remigius. Cum autem dominus in monte oravit, docuit nos in oratione pro caelestibus dominum supplicare: cum vero in villa oravit, nos instruxit ut in oratione semper humilitatem servare studeamus. Rabanus.

Pulchre autem appropinquans passioni, in valle pinguedinis orasse dicitur, ut demonstraret quod per vallem humilitatis et pinguedinem caritatis mortem pro nobis suscepit.

Moraliter etiam nos instruxit ut non gestemus cor aridum a pinguedine caritatis. Remigius. Appropinquans morti dominus, in valle pinguedinis oravit: quia per vallem humilitatis et pinguedinem caritatis pro nobis mortem subiit. Quia vero fidem discipulorum et constantiam devotae sibi voluntatis acceperat; sed turbandos illos et dispergendos praesciebat: ideo iussit eos in loco sedere: nam sedere requiescentis est: laboraturi enim erant eum negaturi. Qualiter autem progressus sit, manifestat cum subiungitur et assumpto Petro, et duobus filiis zebedaei, coepit contristari et moestus esse. Illos videlicet assumpsit quibus in monte claritatem suae maiestatis ostenderat.

Hilarius in Matth.. Sed quia dicit coepit contristari et moestus esse, haereticorum omnis hic sensus est ut opinentur metum mortis in Dei filium incidisse, quia asserunt non de aeternitate prolatum, neque de infinitate paternae substantiae exstitisse, sed ex nihilo per eum qui omnia creavit, effectum; et ideo in eo doloris anxietas, ideo metus mortis: ut qui mortem timere potuit, et mori possit; qui vero mori potuit, licet in futurum erit, non tamen per eum qui se genuit ex praeterito, sit aeternus. Quod si per fidem capaces evangeliorum essent, scirent verbum in principio Deum, et hoc in principio apud Deum, et eandem esse aeternitatem gignentis et geniti. Sed si virtutem illam incorruptae substantiae, imbecillitatis suae sorte assumptio carnis infecerit, ut sit ad dolorem infirma, ad mortem trepida, iam et corruptioni subdita erit; ac sic aeternitate demutata in metum, hoc quod in ea est poterit aliquando non esse. Deus autem sine mensura temporum semper est, et qualis est, talis semper aeternus est. Mori igitur nihil in Deo potuit, nec ex se metus Deo ullus est. Hieronymus.

Nos autem ita dicimus hominem passibilem a Deo filio susceptum ut Deitas impassibilis permaneret. Passus est enim Dei filius non putative, sed vere, omnia quae Scriptura testatur, secundum illud quod pati poterat; secundum scilicet substantiam assumptam. Hilarius de Trin..

Puto autem non alia hic ad timendum quam passionis et mortis causa a quibusdam praetenditur. Interrogo autem eos qui hoc ita existimant, an ratione subsistat ut mori timuerit qui omnem ab apostolis timorem mortis expellens ad gloriam eos sit martyrii adhortatus: quid enim ipse in mortis sacramento doluisse existimandus est qui pro se morientibus vitam rependit? Deinde quem dolorem mortis timeret, potestatis suae liberate moriturus? si etiam passio honorificatura eum erat, quomodo tristem eum metus passionis effecerat? Hilarius in Matth..

Quia ergo moestum dominum fuisse legimus, causas moestitiae reperiamus. Admonuerat superius omnes scandalizandos; Petrum etiam dominus ter negaturum esse respondit: assumptisque eo et Iacobo et iohanne, coepit tristis esse. Ergo non ante tristis est quam assumit sed omnis metus illis esse coepit assumptis: atque ita non de se orta est, sed de eis quos assumpserat, moestitudo. Hieronymus. Contristabatur ergo dominus non timore patiendi, qui ad hoc venerat ut pateretur, et Petrum temeritatis arguerat, sed propter infelicissimum Iudam, et scandalum omnium apostolorum, et reiectionem vel reprobationem populi Iudaeorum, et eversionem miserae ierusalem. Damascenus de fide orth.. Vel aliter. Omnia quae non ante ad esse deducta sunt a conditore, existendi naturaliter desiderium habent, et non existere naturaliter fugiunt. Deus igitur verbum homo factus habuit hoc desiderium, quo desideravit escam et potum et somnum, quibus scilicet conservatur vita, et naturaliter experientia horum usus est, et e contrario, corruptiva reformidavit; unde et tempore passionis, quam voluntarie sustinuit, habuit mortis timorem naturalem et tristitiam: est enim timor naturalis quo anima non vult dividi a corpore, propter naturalem familiaritatem quam ei a principio conditor rerum imposuit. Hieronymus. Dominus ergo noster, ut veritatem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est; sed ne passio in animo illius dominaretur, per passionem coepit contristari: aliud est enim contristari, et aliud incipere contristari.

Remigius. Destruuntur autem in hoc loco Manichaei, qui dixerunt illum phantasticum corpus assumpsisse; nihilo minus et illi qui dixerunt eum veram animam non habuisse, sed loco animae divinitatem. Augustinus in Lib. 83 quaest..

Habemus enim evangelistarum narrationes, per quas Christum et natum de beata virgine maria cognovimus, et comprehensum a Iudaeis, et flagellatum et crucifixum atque interfectum, et sepultum in monumento: quae omnia intelligere sine corpore nemo potest facta esse; nec figurate accipienda quisquam vel dementissimus dixerit, cum dicta sint ab eis qui res gestas ut meminerant narraverunt. Sic ergo isti corpus eum habuisse testantur, sicut et eum habuisse indicant animam affectiones illae quae non possunt esse nisi in anima; quas nihilominus eisdem evangelistis narrantibus legimus: et miratus est Jesus, et iratus, et contristatus. Augustinus de Civ. Dei. Cum ergo in evangelio ista referuntur, non falso utique referuntur; verum ille hos motus certissimae dispensationis gratia ita cum voluit suscepit animo humano, ut cum voluit factus est homo.

Habemus quidem et nos huiusmodi affectus ex humanae conditionis infirmitate; non autem ita dominus Jesus, cuius infirmitas fuit ex potestate. Damascenus de fide orth.. Quapropter naturales nostrae passiones secundum naturam et supra naturam fuerunt in Christo: secundum naturam enim, quia permittebat carni pati quae propria; super naturam autem, quia non praecedebant in eo voluntatem naturalia; nihil enim coactum in Christo consideratur, sed omnia voluntaria: volens enim esurivit, volens timuit et contristatus est. Et ideo de manifestatione tristitiae subditur tunc ait illis: tristis est anima mea usque ad mortem.

Ambrosius super Lucam.

Tristis autem est non ipse, sed anima: non enim tristis sapientia, non divina substantia, sed anima: suscepit enim animam meam, suscepit corpus meum.

Hieronymus. Non autem propter mortem, sed usque ad mortem dicitur contristatus, donec apostolos sua liberet passione. Dicant qui irrationabilem Jesum sumpsisse animam suspicantur, quomodo contristetur, et noverit tempus tristitiae: quamvis enim et bruta moereant animalia, tamen non noverunt nec causas, neque tempus usque ad quod debeant contristari. Origenes in Matth.. Vel aliter. Tristis est anima mea usque ad mortem; quasi dicat: tristitia coepta est in me, non semper, sed usque ad tempus mortis; ut cum mortuus fuero peccato, moriar et universae tristitiae, cuius principium tantum fuit in me.

Sequitur sustinete hic, et vigilate mecum; ac si dicat: ceteros quidem iussi sedere ibi, quasi infirmiores, ab agone isto servans eos securos; vos autem quasi firmiores adduxi, ut collaboretis mecum in vigiliis et orationibus: tamen et vos manete hic, ut unusquisque in gradu suae vocationis consistat: quoniam omnis gratia, quamvis fuerit magna, habet superiorem.

Hieronymus. Vel ideo a somno prohibet, cuius tempus non erat imminente discrimine; sed a somno infidelitatis et torpore mentis.

#11 Lectio 11

Origenes in Matth.. Petrum magis de se confidentem et alios adduxit, ut videant cadentem in faciem et orantem, et discant non magna sed humilia de se sapere, nec veloces esse ad promittendum, sed solliciti ad orandum; et ideo dicitur et progressus pusillum: nolebat enim longe fieri ab eis, sed iuxta eos constitutus orare: et qui dixerat: discite a me quia mitis sum et humilis corde, laudabiliter se humilians cedit in faciem; unde sequitur procidit in faciem suam orans, et dicens: mi pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Manifestans autem in oratione sua devotionem, quasi dilectus et complacens dispositioni patris, addidit verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu: docens, ut non oremus fieri nostram voluntatem, sed Dei. Secundum autem quod coepit pavere et tristari, secundum hoc orat calicem passionis transire; et non sicut ipse vult, sed sicut pater; hoc est, non secundum substantiam eius divinam et impassibilem, sed secundum naturam humanam et infirmam: suscipiens enim naturam carnis humanae, omnes proprietates implevit, ut non in phantasia habuisse carnem aestimaretur sed in veritate. Proprium est autem hominis fidelis primum quidem nolle pati aliquid doloris, maxime quod ducit usque ad mortem, quia homo carnalis est; si autem sic voluerit Deus, acquiescere, quia fidelis est: nam sicut multum confidere non debemus, ne nostram virtutem videamur profiteri, sic diffidere non debemus, ne Dei adiutoris nostri impotentiam videamur pronuntiare. Notandum et autem, quoniam marcus quidem et Lucas hoc ipsum scripserunt; iohannes autem orantem Jesum, ut transiret ab eo calix, non introducit: quoniam hi quidem magis secundum humanam naturam eius exponunt de eo quam secundum divinam; iohannes autem magis secundum divinam.

Aliter autem Jesus videns qualia erant Iudaei passuri petentes eum ad mortem, dicebat pater, si possibile est, transeat a me calix iste. Hieronymus. Unde signanter dicit calix iste, hoc est populi Iudaeorum, qui excusationem ignorantiae habere non possunt si me occiderint, habentes legem et prophetas, qui me vaticinantur. Origenes in Matth.. Rursus videns quanta utilitas totius mundi esset futura per passionem ipsius, dicebat sed non sicut ego volo, sed sicut tu; id est, si possibile est ut sine passione mea omnia ista bona proveniant, quae per passionem meam sunt proventura, transeat passio haec a me, ut et mundus salvetur, et Iudaei in passione mea non pereant. Si autem sine perditione quorundam, multorum salus non potest introduci, quantum ad iustitiam tuam, non transeat. Calicem autem hunc qui bibitur, passionis in multis locis nominat Scriptura. Bibit autem calicem totum qui patitur pro testimonio quicquid fuerit ei illatum. Effundit autem accipiens qui denegat, ne aliquid patiat.

Augustinus de cons. Evang.. Et ne quis eum putaret patris minuisse potestatem, non dixit: si facere potes; sed si fieri potest, vel si possibile est; ac si diceretur: si vis. Fieri enim potest quod ille voluerit; unde et Lucas hoc ipsum planius intimavit; non enim ait si fieri potest, sed: si vis. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Non ait transeat a me calix iste: haec enim esset pro se timentis oratio.

Quod autem ut a se transeat rogat, non ut ipse praetereatur orat, sed ut in alterum illud quod a se transit, accedat. Totus igitur supra eos qui passuri erant metus est; atque ideo pro his orat qui passuri post se erant, dicens transeat calix a me; idest, quomodo a me bibitur, ita ab his bibatur, sine spei differentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Ideo autem ait si possibile est, quia carni et sanguini horum terror est; et difficile est eorum acerbitate corpora non vinci humana. Quod autem ait non sicut ego volo, sed sicut tu, vellet quidem eos non pati, ne forte in passione diffidant, si cohereditatis suae gloriam sine passionis suae difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur rogat, dicens non ut ego volo; sed ut tu, ait, eo quod pater vult ut bibendi calicis in eos ex ipso transeat fortitudo: quia ex voluntate patris non tam per Christum vinci diabolum, quam etiam per eius discipulos oportebat.

Augustinus in Enchir.. Sic igitur Christus hominem gerens ostendit privatam quamdam hominis voluntatem: in qua et suam et nostram figuravit, qui caput nostrum est, cum dicit transeat a me. Haec enim erat humana voluntas proprium aliquid tamquam privatum volens. Sed quia rectum vult esse hominem et ad Deum dirigi, subdit verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ac si diceret: vide te in me, quia potes aliquid proprium velle; et si Deus aliud velit, conceditur hoc humanae fragilitati.

Leo Papa in serm. 7 de passione.

Haec vox capitis, salus est totius corporis; haec vox omnes fideles instruit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronavit: nam quis mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus et pro omnibus patri diceret: fiat voluntas tua? discant igitur hanc vocem omnes ecclesiae filii; ut cum adversitas violentae alicuius tentationis incumbit, superato timore formidinis, accipiant tolerantiam passionis. Origenes in Matth.. Pusillum autem progrediente Jesu ab eis, nec una hora potuerunt vigilare eo absente: propter quod oremus, ut nec modicum aliquando Jesus progrediatur.

Sequitur et venit ad discipulos suos, et invenit eos dormientes. Chrysostomus in Matth.. Quia tempus intempestae noctis erat, et oculi eorum a tristitia erant gravati. Hilarius in Matth..

Postquam ergo ad discipulos redit, et dormientes deprehendit, Petrum arguit; unde sequitur et dicit Petro: sic non potuisti una hora vigilare mecum? Petrum ideo prae omnibus ex tribus arguit, quia prae ceteris non se scandalizandum fuerat gloriatus. Chrysostomus in Matth..

Sed quia et alii idem dixerunt, omnium etiam infirmitatem arguit: qui enim mori simul cum Christo elegerant, neque simul cum eo potuerunt vigilare. Origenes in Matth.. Inveniens autem eos dormientes, suscitavit verbo ad audiendum, et praecipit vigilare, dicens vigilate et orate, ne intretis in tentationem: ut primum vigilemus, et sic vigilantes oremus.

Vigilat qui facit opera bona, et qui sollicitate agit ne in aliquid tenebrosum dogma incurrat: sic enim vigilantis exauditur oratio. Hieronymus. Impossibile est humanam animam non tentari. Ergo non ait vigilate et orate ne tentemini, sed ne intretis in tentationem; hoc est ne vos tentatio superet. Hilarius in Matth..

Cur autem ne in tentationem venirent admonere eos voluisset orare, ostendit dicens spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Non enim de se hoc dicit: ad eos enim hic sermo conversus est. Hieronymus.

Hoc autem est adversus temerarios, qui quod crediderint putant se posse consequi. Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantum de fragilitate carnis timeamus. Origenes in Matth..

Hic considerandum est utrum sicut omnium caro infirma est, sic omnium spiritus promptus est; an omnium quidem caro infirma est, non autem et omnium hominum spiritus promptus est, sed tantum sanctorum; infidelium autem spiritus segnis est, et caro infirma. Est autem et alio modo caro infirma eorum solum quorum spiritus promptus est, qui cum spiritu prompto opera carnis mortificant. Hos ergo vult vigilare et orare, ut non intrent in tentationem; quoniam qui spiritualior est, sollicitior debet esse, ne magnum bonum ipsius gravem habeat lapsum. Remigius.

Vel aliter. His verbis ostendit se veram carnem ex virgine sumpsisse, et veram animam habuisse; unde et nunc dicit spiritum suum promptum esse ad patiendum, carnem vero infirmam timere dolorem passionis.

Sequitur iterum secundo abiit, et oravit dicens: pater mi, si non potest calix iste transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Origenes in Matth.. Aestimo quod calix ille passionis omnino a Jesu fuerat transiturus, sed cum differentia: ut si quidem biberet eum, et ab ipso transiret, postmodum et ab universo genere hominum; si autem non biberet eum, ab ipso quidem forsitan transiret, ab hominibus autem non transiret. Hunc ergo calicem passionis volebat quidem a se transire, sic ut omnino neque gustaret amaritudinem eius: si tamen possibile esset, quantum ad iustitiam Dei. Si autem non poterat fieri, magis volebat ut sumeret eum, et sic transiret ab eo et ab universo hominum genere, quam ut contra voluntatem paternam, bibitionem eius effugeret. Chrysostomus in Matth.. Quod quidem secundo vel tertio orat, ex affectu scilicet humanae infirmitatis, quo mortem timebat, certificat quod vere factus est homo. Secundo enim vel tertio aliquid fieri, veritatis est maxime demonstrativum in Scripturis: unde ioseph dixit Pharaoni: quod vidisti secundo ad eam rem pertinens, somnii firmitatis indicium est.

Hieronymus. Vel aliter. Secundo orat, ut si Ninive, idest gentilitas, aliter salvari non potest nisi aruerit cucurbita, idest Iudaea, fiat voluntas patris, quae non est contraria filii voluntati, dicente ipso per prophetam: ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui. Hilarius in Matth..

Vel aliter. Passuris discipulis omnem in se corporis nostri infirmitatem assumpsit; crucique secum universa quibus infirmamur affixit: et ideo transire ab eo calix non potest, nisi illum bibat, quia pati, nisi ex eius passione, non possumus.

Hieronymus. Christus autem solus orat pro omnibus, sicut et solus patitur pro universis; sequitur enim et venit iterum, et invenit eos dormientes; erant enim oculi eorum gravati. Languescebant enim et opprimebantur apostolorum oculi negatione vicina. Origenes in Matth..

Puto enim quod non tantum corporum oculi quantum animarum gravati erant: nondum enim erat eis spiritus datus; unde non eos reprehendit, sed vadens iterum oravit, docens ut non deficiamus, sed permaneamus in oratione, donec impetremus ea quae postulare iam coepimus; unde sequitur et relictis illis, iterum abiit, et oravit tertio, eumdem sermonem dicens.

Hieronymus. Tertio autem oravit, ut in ore duorum vel trium testium staret omne verbum. Rabanus. Vel ideo tribus vicibus dominus oravit, ut nos a peccatis praeteritis veniam, et praesentibus malis tutelam, et futuris periculis cautelam oremus, et ut omnem orationem ad patrem et ad filium et ad spiritum sanctum dirigamus: et ut integer spiritus noster et anima et corpus servetur. Augustinus de quaest.

Evang.. Non absurde etiam intelligitur propter trinam tentationem passionis ter dominum orasse. Sicut enim tentatio cupiditatis trina est, ita tentatio timoris trina est. Cupiditati quae in curiositate est, opponitur timor mortis: sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita et in ista metus amittendae talis notitiae.

Cupiditati vero honoris vel laudis opponitur timor ignominiae, et contumeliarum.

Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Remigius. Vel ter orat pro apostolis, et maxime pro Petro, qui ter erat eum negaturus.

#12 Lectio 12

Hilarius in Matth.. Post orationem frequentem, post discursus recursusque multiplices, metum demit, securitatem reddit, in requiem adhortatur; unde dicitur tunc venit ad discipulos suos, et ait illis: dormite iam et requiescite.

Chrysostomus in Matth..

Et quidem tunc vigilare oportebat; sed hoc dixit, ut ostenderet quoniam neque visum possent ferre futurorum malorum, et quoniam eorum non indiget auxilio: et quoniam omnino tradi eum oportebat.

Hilarius in Matth.. Vel hoc dicit, quia voluntatem patris de discipulis iam securus expectabat, de qua dixerat: fiat voluntas tua; qua scilicet transiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis nostri, et timoris sollicitudinem, et ipsum dolorem mortis absorbit.

Origenes in Matth.. Vel non est ille ipse somnus quem iubet nunc discipulos suos dormire, et ille qui eis superius scribitur contigisse. Illic enim dormientes invenit, non requiescentes, sed gravatos oculos habentes: nunc autem praecepit eis non simpliciter dormire, sed cum requie; ut ordo servetur, ut primum quidem vigilemus orantes, ut non intremus in tentationem; ut postea dormiamus et requiescamus; ut cum aliquis invenerit locum domino, tabernaculum Deo Iacob, ascendat supra lectum stratus sui, et det somnum oculis suis. Forsitan autem et anima non potens semper sufferre labores, quasi incarnata, remissiones aliquas sine reprehensione consequetur: quae moraliter dormitiones dicuntur, ut usque ad aliquantum temporis habens remissionem renovata resuscitetur. Hilarius in Matth..

Quod autem ad eos revertens, dormientesque reperiens, primum reversus obiurgat, secundo silet, tertio quiescere iubet: ratio ista est, quod primum post resurrectionem dispersos eos et diffidentes ac trepidos reprehendit; secundo, misso spiritu Paraclito, gravatis ad contuendam evangelii libertatem oculis, visitavit: nam aliquamdiu legis amore detenti, quodam fidei somno occupati sunt; tertio vero, idest claritatis suae reditu, securitati eos quietique restituet. Origenes in Matth..

Postquam autem resuscitavit eos a somno, videns in spiritu appropinquantem Iudam traditioni, qui nondum videbatur a discipulis eius, dicit ecce appropinquavit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Chrysostomus in Matth.. Per hoc autem quod dicit appropinquavit hora, ostendit quoniam divinae dispositionis erat quod gerebatur: per hoc autem quod dicit in manus peccatorum, demonstrat quoniam illorum nequitiae hoc opus erat, non quod ipse delicto esset obnoxius. Origenes in Matth.. Sed et nunc in manus peccatorum traditur Jesus; quando hi qui videntur Jesum credere, habent eum in manibus suis, cum sint peccatores. Sed et quotiescumque iustus habens in se Jesum, in potestate factus fuerit peccatorum, Jesus est traditus in manus peccatorum.

Hieronymus. Postquam ergo tertio oraverat, et apostolorum timorem sequente poenitentia impetraverat corrigendum, securus de passione sua pergat ad persecutores, et ultro se ad interficiendum praebet; unde sequitur surgite, eamus, quasi dicat: non vos inveniant quasi timentes: ultro pergamus ad mortem, ut confidentiam et gaudium passuri videant; sequitur enim ecce appropinquavit qui me tradet. Origenes in Matth.. Non dicit: appropinquavit mihi: nec enim ipsi appropinquabat traditor eius, qui se elongaverat peccatis suis ab eo. Augustinus de cons. Evang.. Videtur autem hic sermo secundum matthaeum sibi ipsi esse contrarius. Quomodo

enim dixit dormite iam et requiescite, cum connectat surgite, eamus? qua velut repugnantia quidam commoti conantur ita pronuntiare quod dictum est dormite iam, et requiescite, tamquam ab exprobrante, non a permittente sit dictum; quod recte fieret, si esset necesse. Cum vero marcus ita commemoravit, ut cum dixisset: dormite iam et requiescite, adiungeret: sufficit, et Deinde inferret: venit hora; ecce tradetur filius hominis, utique intelligitur post illud quod eis dictum est dormite et requiescite, siluisse dominum aliquantum, ut hoc fieret quod promiserat: et nunc intulisse ecce appropinquavit hora.

Propter quod secundum marcum positum est: sufficit, idest quod iam requiescitis.

#13 Lectio 13

Glossa. Quia superius dictum est quod dominus ultro se persecutoribus exhibebat, consequenter evangelista ostendit quomodo sit a persecutoribus detentus; unde dicit adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de duodecim venit. Remigius. Unus, videlicet numero, non merito. Hoc autem dixit ad ostendendum immane facinus illius qui de apostolica dignitate factus fuerat proditor.

Sequitur et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus. Ut autem ostenderet evangelista invidentiae causa illum deprehensum, subiungit missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Origenes.

Potest dicere aliquis, quoniam propter multitudinem eorum qui iam crediderant, multi venerunt adversus eum, timentes ne multitudo credentium de manibus eorum tollerent eum; ego autem aestimo etiam alteram causam, quoniam qui putabant in beelzebub eicere solere Daemonia, arbitrabantur eum ex quibusdam maleficiis posse effugere de medio volentium eum tenere. Multi etiam nunc spiritualibus gladiis militant contra Jesum, variis scilicet et diversis de Deo dogmatibus.

Sequitur qui autem tradidit eum, dedit eis signum, dicens: quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Dignum est autem quaerere, cum secundum faciem notus esset omnibus habitantibus in Iudaea, quare quasi non cognoscentibus effigiem eius dedit eis signum. Venit autem traditio talis de eo ad nos: quoniam non solum duae formae in eo fuerunt: una secundum quam eum omnes videbant, altera secundum quam transfiguratus est coram discipulis in monte; sed etiam unicuique apparebat secundum quod fuerat dignus: sicut et de manna scriptum est, quod habebat saporem ad omnem usum convenientem, et verbum Dei non similiter cunctis apparet. Propter huiusmodi ergo transfigurationem eius, signo indigebant.

Chrysostomus in Matth.. Vel ideo signum eis dedit, quia multoties detentus ab ipsis, pertransiit nescientibus eis, quod et tunc factum esset, si ipse voluisset.

Sequitur et confestim accedens ad Jesum, dixit: ave, Rabbi; et osculatus est eum. Rabanus. Suscipit dominus osculum traditoris, non quod simulare nos doceat, sed ne prodicionem fugere videatur. Origenes in Matth.. Si autem aliquis quaerat cur osculo Iudas tradidit Jesum, secundum quosdam quidem voluit reverentiam ad magistrum servare, non audens manifeste in eum irruere; secundum alios hoc fecit, timens ne si forte se manifestum adversarium praeberet, ipse ei fieret causa evasionis, cum posset secundum opinionem eius effugere, et facere se impervium. Ego autem puto quod omnes proditores veritatis amare veritatem fingentes, osculi signo utuntur. Omnes etiam haeretici, sicut et Iudas, Jesu dicunt Rabbi. Iesus autem placabilia respondet; unde sequitur dixitque illi Iesus: amice, ad quid venisti? dicit autem amice, improperans simulationem: hoc enim nomine neminem bonorum in Scripturis cognoscimus appellatum: ad malum enim dicitur: amice, quomodo huc intrasti? et: amice, non facio tibi iniuriam. Augustinus in serm. De passione.

Dicit autem ad quid venisti? tamquam si diceret: oscularis et insidiaris: novi quare veneris; amicum fingis, cum proditor sis.

Remigius. Sive: amice, ad quid venisti? hoc fac, subintelligitur.

Sequitur tunc accesserunt, et manus iniecerunt in Jesum, et tenuerunt eum.

Tunc, scilicet quando ipse permisit: frequenter enim voluerunt, sed non potuerunt.

Rabanus. Exulta, christiane, in commercio inimicorum tuorum vicisti: quod Iudas vendidit et quod Iudaeus emit, tu acquisivisti.

#14 Lectio 14

Chrysostomus in Matth..

Sicut Lucas refert, dominus in coena discipulis dixerat: qui habet sacculum, tollat similiter et peram; et qui non habet, vendat tunicam suam, et emat gladium; et discipuli responderunt: ecce gladii duo hic. Conveniens autem erat illic gladios esse, propter agnum scilicet paschalem, quem comederent. Audientes quoque quoniam venirent persecutores ad Christum capiendum, a coena exeuntes gladios sumpserunt in auxilium adversus persecutores, quasi pro magistro praeliaturi; unde hic dicitur et ecce unus ex his qui erant cum Jesu extendens manum exemit gladium suum. Hieronymus. In alio evangelio scriptum est, quod Petrus hoc fecerit eodem ardore quo et cetera fecit; unde sequitur et percussit servum principis sacerdotum, amputavit auriculam eius. Servus principis sacerdotum Malchus appellatur; auricula quoque quae amputatur, dextera est. Transitorie dicendum est, quod Malchus, idest rex quondam populi Iudaeorum, servus factus est impietatis, et devoratoris sacerdotum; dexteramque perdidit auriculam, ut litterae veritatem audiat in sinistra. Origenes in Matth.. Nam si videntur legem audire modo, cum sinistro auditu audiunt umbram traditionis de lege, non veritatem.

Populus autem ex gentibus significatus per Petrum, per hoc ipsum quod crediderunt in Christum, facti sunt causa ut praecideretur Iudaeorum auditio dextera.

Rabanus. Vel Petrus non tollit audientibus intelligendi sensum, sed de divino ablatum iudicio negligentibus pandit: verum eadem dextera auris in his qui ex eodem populo crediderunt, divina pietate pristino restituta est officio. Hilarius in Matth.. Vel aliter. Servo principis sacerdotum auricula ab apostolo resecatur; populo scilicet sacerdotio servienti, per Christi discipulum inobediens auditus exciditur; et ad capacitatem veritatis hoc quod erat non audiens, amputatur.

Leo Papa in serm. 1 de passione. Dominus autem zelantis apostoli pium motum progredi ultra non patitur; unde sequitur tunc ait illi Jesus: converte gladium tuum in locum suum. Contra sacramentum enim erat redemptionis nostrae, ut qui mori pro omnibus venerat, capi nollet. Dat ergo in se furentibus licentiam saeviendi, ne dilato gloriosae crucis triumpho, et dominatio diabolica fieret longior, et captivitas humana diuturnior. Rabanus. Oportuit etiam ut auctor gratiae fideles patientiam suo exemplo doceret, et potius ad sustinendum fortiter adversa instrueret quam ad vindicandum provocaret. Chrysostomus in Matth.. Ad hoc autem ut discipulo persuaderetur, comminationem addit, dicens omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Augustinus contra faustum. Idest, omnis qui usus fuerit gladio. Ille autem utitur gladio, qui nulla superioritate aut legitima potestate vel iubente vel concedente, in sanguinem alicuius armatur. Nam utique dominus iusserat ut ferrum discipuli eius ferrent; sed non iusserat ut ferirent. Quid ergo indignum si Petrus post hoc peccatum factus est pastor ecclesiae, sicut Moyses post percussum Aegyptium factus est rector et princeps synagogae? uterque enim non detestabili immanitate, sed emendabili animositate regulam excessit; uterque odio improbitatis alienae; sed ille fraterno, iste dominico, licet adhuc carnali, tamen amore peccavit. Hilarius. Sed non omnibus gladio utentibus mors solet esse per gladium; nam plures aut febris aut alius accidens casus absumit, qui gladio, aut iudicii officio, aut resistendi latronibus necessitate sunt usi. Et si secundum sententiam eius, omnis gladio utens, gladio perimeretur, recte ad necem eorum gladius eximebatur, qui eodem utebantur ad facinus.

Hieronymus. Quo ergo gladio peribit quicumque gladium sumpserit? illo nempe qui igneus vertitur ante Paradisum, et gladio spiritus, qui in Dei describitur armatura. Hilarius in Matth..

Recondi ergo gladium praecipit dominus: quia eos non humano, sed oris sui gladio esset preempturus. Remigius. Vel aliter.

Qui gladio utitur ad occidendum hominem, ipse suae prius malitiae moritur gladio.

Chrysostomus in Matth..

Non solum autem mitigavit discipulos per comminationem poenae, sed etiam ostendendo quod voluntarie hoc sustinebat; unde sequitur an putas quia non possum rogare patrem meum; et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum? quia multa humanae infirmitatis ostenderat, non videretur credibilia dicere, si dixisset quod eos perdere posset; et ideo dicit an putas quia non possum? etc..

Hieronymus. Quasi diceret: non indigeo duodecim apostolorum auxilio, etiam si omnes me defenderent, qui possum habere duodecim legiones angelici exercitus.

Una legio apud veteres sex millibus hominum complebatur: de duodecim ergo legionibus, septuaginta duo millia Angelorum fiunt, in quot gentes hominum lingua divisa est. Origenes in Matth..

Ex hoc autem demonstratur quoniam secundum similitudinem legionum militiae mundialis sunt et Angelorum legiones militiae caelestis militantium contra legiones Daemonum: militia enim omnis propter adversarios intelligitur constituta. Non autem quasi indigens auxilio Angelorum hoc dicebat, sed secundum aestimationem Petri volentis ei auxilium ferre. Magis enim Angeli opus habent auxilio unigeniti filii Dei quam ipse illorum. Remigius. Possumus etiam intelligere per Angelos Romanorum exercitum: cum tito enim et vespasiano omnes linguae adversus Iudaeam surrexerunt, et impletum est: quia pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos.

Chrysostomus in Matth..

Non solum autem per hoc timorem discipulorum evacuat, sed etiam per hoc quod Scripturas in medium introducit, dicens quomodo ergo implebuntur Scripturae quia sic oportet fieri? Hieronymus.

Haec sententia promptum ad patiendum demonstrat animum: quod frustra prophetae cecinerint, nisi dominus eos vera dixisse sua passione asseveret.

#15 Lectio 15

Origenes in Matth.. Postquam dixit Petro: reconde gladium tuum, quod est patientiae; postquam etiam auriculam restituit amputatam, sicut alter dicit evangelista, quod summae benignitatis indicium fuerat, et divinae virtutis, subditur in illa hora dixit Jesus turbis: ut si praeterita beneficia non recordantur, vel praesentia recognoscant: tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Remigius. Ac si diceret: latronis officium est nocere et latitare; ego vero nemini nocui, sed plures sanavi, et in synagogis semper docui; et hoc est quod subditur quotidie apud vos sedebam in templo docens, et non me tenuistis. Hieronymus. Quasi diceret: stultum est eum cum gladiis et fustibus quaerere qui ultro se vestris tradit manibus; et in nocte quasi latitantem per proditorem investigare qui quotidie in templo doceat.

Chrysostomus in Matth.. Ideo autem eum in templo non tenuerunt, quia non ausi erant propter turbam: propter quod et dominus foras exivit, ut ex loco et tempore daret eis aptitudinem se capiendi.

Ex hoc ergo docet quoniam nisi voluntarius permisisset, nequaquam eum capere valuissent. Deinde evangelista quaestionem solvit propter quid dominus capi voluit, cum subdit hoc autem totum factum est ut adimplerentur Scripturae prophetarum. Hieronymus. Foderunt manus meas et pedes meos, et: sicut ovis ad victimam ductus est, et in alio loco: ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem. Remigius.

Quia enim omnes prophetae praedixerunt Christi passionem, ideo non posuit fixum testimonium, sed generaliter dicit impleri vaticinia omnium prophetarum.

Chrysostomus in Matth..

Discipuli autem, qui quando detentus est dominus permanserunt, quando locutus est haec ad turbas, fugerunt; unde sequitur tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt; sciebant enim quoniam iam non erat possibile effugere, eo se voluntarie illis tradente. Remigius. In hoc tamen facto demonstratur fragilitas apostolorum: qui enim de ardore fidei promiserant se mori cum eo, nunc timore fugiunt immemores suae promissionis. Quod etiam videmus impleri in his qui pro amore Dei magna se promittunt facturos, et postmodum non implent: non tamen desperare debent, sed cum apostolis resurgere et per poenitentiam respiscere. Rabanus.

Mystice autem sicut Petrus, qui culpam negationis poenitentiae lacrymis abluit, recuperationem eorum ostendit qui in martyrio labuntur; ita ceteri discipuli fugientes cautelam fugiendi docent eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt.

Sequitur at illi tenentes Jesum duxerunt ad caipham principem sacerdotum.

Augustinus de cons. Evang.. Sed tamen primo ad Annam ductus est socerum caiphae, sicut iohannes dicit: ductus est autem ligatus, cum adessent in illa turba tribunus et cohors, ut iohannes commemorat.

Hieronymus. Refert autem iosephus istum caipham unius tantum anni pontificatum pretio redemisse; cum tamen Moyses Deo iubente praeceperit ut pontifices patribus succederent, et generationis in sacerdotibus series texeretur.

Non ergo mirum est si iniquus pontifex iniqua iudicet. Rabanus. Convenit etiam nomen actioni: caipha, idest investigator, vel sagax ad implendam suam nequitiam, vel vomens ore, quia impudens fuit ad proferendum mendacium, et ad perpetrandum homicidium. Ideo autem illuc eum adduxerunt ut cum consilio omnia facerent; unde sequitur ubi Scribae et seniores convenerant.

Origenes in Matth..

Ubi caiphas est princeps sacerdotum, illic congregantur Scribae, idest litterati, qui praesunt litterae occidenti; et seniores non in veritate, sed in vetustate litterae.

Sequitur Petrus autem sequebatur eum a longe: non enim poterat de proximo eum sequi, sed de longinquo; nec tamen omnino recedens ab eo. Chrysostomus in Matth.. Multus enim erat fervor Petri, qui cum alios fugientes vidisset, non fugit, sed stetit, et intravit.

Si autem et iohannes intravit, tamen notus erat principi sacerdotum. Longe autem sequebatur, quia erat dominum negaturus.

Remigius. Neque enim negare potuisset, si domino proximus adhaesisset. Per hoc etiam significatur quod Petrus dominum ad passionem euntem erat secuturus, idest imitaturus. Augustinus de quaest. Evang..

Significatur etiam ecclesiam secururam quidem, hoc est imitaturam, passionem domini, sed longe differenter: ecclesia enim pro se patitur, at ille pro ecclesia.

Sequitur et ingressus intro sedebat cum ministris, ut videret finem. Hieronymus.

Vel amore discipuli, vel humana curiositate scire cupiebat quid iudicaret de domino pontifex: utrum eum neci addiceret, an flagellis caesum dimitteret.

#16 Lectio 16

Chrysostomus in Matth..

Congregatis principibus sacerdotum, tota pestilentiae conventicula volebant suis insidiis iudicii formam imponere; unde dicitur principes autem sacerdotum et omne Concilium quaerebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent.

Sed quod fictum erat iudicium, et omnia tumultus et turbationis plena, manifestatur per hoc quod subditur et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Origenes in Matth.. Falsa enim testimonia tunc locum habent quando cum colore aliquo proferuntur. Sed nec color inveniebatur qui posset contra Jesum adiuvere mendacia; quamvis essent multi gratiam tribuere volentes principibus sacerdotum: quod maximam laudem exhibet iesu, qui sic omnia irreprehensibiliter dixit et fecit ut nullam verisimilitudinem invenirent in eo reprehensionis et mali et multi astuti.

Sequitur novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt: hic dixit: possum destruere templum Dei, et post triduum reaedificare illud. Hieronymus. Quomodo autem falsi testes sunt, si ea dicunt quae dominum dixisse legimus? sed falsus testis est qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur: dominus enim dixerat de templo corporis sui; sed in ipsis verbis calumniantur, ut paucis additis vel mutatis quasi iustam calumniam faciant.

Salvator dixerat: solvite templum hoc; isti commutant, et aiunt possum destruere templum Dei. Vos, inquit, solvite, non ego: quia illicitum est ut nobisipsis inferamus manus. Deinde illi vertunt et post triduum reaedificare illud, ut proprie de templo Iudaico dixisse videretur; dominus autem, ut ostenderet animale et spirans templum,

dixerat: et ego in triduo resuscitabo illud. Aliud est aedificare, aliud suscitare. Chrysostomus in Matth.. Sed quare non attulerunt in medium accusationem de solutione sabbati? quia multoties eos super hoc confutaverat.

Hieronymus. Ira autem praeceps et impatiens non inveniens calumniae locum, excutit de solio pontificem, ut vesaniam mentis motu corporis demonstraret; unde sequitur et surgens princeps sacerdotum ait illi: nihil respondes ad ea quae isti adversum te testificantur? chrysostomus in Matth.. Hoc autem dixit, volens ab eo inexcusabilem responsionem elicere, ut ex ipsa eum caperet. Inutilis autem erat excusationis responsio, nullo eam exaudiente; et ideo sequitur Jesus autem tacebat: etenim solum figura iudicii ibi erat: in veritate autem latronum erat incursus, sicut in spelunca; et ideo silet. Origenes in Matth.. Ex hoc autem loco discimus contemnere calumniantium et falsorum testium voces, ut nec responsione dignos eos habeamus qui non convenientia dicunt adversus nos, maxime ubi maius est libere et fortiter silere quam defendere sine ullo profectu.

Hieronymus. Sciebat enim quasi Deus, quicquid dixisset, torquendum ad calumniam.

Quanto ergo Jesus magis tacebat ad indignos responsione sua falsos testes, et sacerdotes impios, tanto magis pontifex furore superatus, eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis, locum inveniatur accusandi; unde sequitur et princeps sacerdotum ait illi: adiuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus filius Dei. Origenes in Matth.. In lege quidem adiurandi usum aliquoties invenimus; aestimo autem quoniam non oportet ut vir qui vult secundum evangelium vivere, adiuret alterum: si enim iurare non licet, nec adiurare.

Sed et qui respicit Jesum imperantem Daemonibus, et potestatem dantem discipulis super Daemona, dicit quod secundum potestatem datam a salvatore, non est adiurare Daemona. Princeps autem sacerdotum peccatum faciebat insidians iesu; et ideo imitabatur proprium patrem, qui bis dubie interrogavit salvatorem: si tu es Christus filius Dei? unde quis recte dicere potest, quoniam dubitare de filio Dei utrum ipse sit Christus, opus diaboli est. Non decebat autem dominum ad adiurationem principis respondere sacerdotum, quasi vim passum: propter quod nec denegavit se filium Dei esse, nec manifeste confessus est; unde sequitur dicit illi Jesus: tu dixisti. Non enim erat dignus Christi doctrina: propterea non eum docet, sed verbum oris eius accipiens, in redargutionem ipsius convertit.

Sequitur verumtamen dico vobis: amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei. Videtur mihi quoniam firmitatem quamdam regalem significat sessio filii hominis: iuxta virtutem ergo Dei, qui solus est virtus, fundatus est qui accepit omnem potestatem a patre, sicut in caelo et in terra. Erit autem quando hanc foundationem videbunt etiam adversarii, quod a tempore dispensationis incepit impleri.

Viderunt enim eius discipuli eum resurgentem a mortuis, et per hoc viderunt eum fundatum ad dexteram virtutis. Vel quia secundum longitudinem sempiternam, quae est apud Deum, a constitutione mundi usque ad finem est unus dies: nihil ergo mirum quod hic dicit salvator amodo, spatium esse brevissimum usque ad finem ostendens; et non solum sedentem eum ad dexteram virtutis visuros prophetabat, sed etiam venientem in nubibus caeli; unde sequitur et venientem in nubibus caeli.

Hae nubes sunt prophetae et apostoli Christi, quibus mandat pluere cum oportet; et sunt nubes caeli non transeuntes, quasi portantes imaginem caelestis; et dignae sunt ut sint sedes Dei, quasi heredes Dei et coheredes Christi.

Hieronymus. Pontificem autem quem de solio sacerdotali furor excusserat, eadem rabies ad scindendum vestes provocat; unde sequitur tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: blasphemavit. Consuetudinis enim Iudaicae est quod cum aliquid blasphemum et quasi contra Deum audierint, scindant vestimenta sua. Chrysostomus in Matth.. Hoc igitur fecit, ut accusationem redderet graviorem: et quod verbis dicebat, factis extolleret.

Hieronymus. Per hoc autem quod scidit vestimenta sua, ostendit Iudaeos sacerdotalem gloriam perdidisse, et vacuum sedem habere pontificis. Dum enim vestem sibi discidit, ipsum quo tegebatur vestimentum legis abruptit. Chrysostomus in Matth..

Cum ergo scidisset vestimenta sua, non fert sententiam a seipso, sed ab aliis eam exquirat, dicens: quid vobis videtur? sicut in confessis peccatis et blasphemia manifesta fieri solet, et quasi cogens et violentiam inferens ad sententiam proferendam, praevenit auditorem, dicens: quid adhuc egemus testibus? ecce nunc audistis blasphemiam. Quae autem fuit illa blasphemia? etenim ante eis congregatis dixerat: dixit dominus domino meo: sede a dextris meis: et interpretatus est eis, et siluerunt, nec de cetero contradixerunt; qualiter ergo nunc quod dictum est, blasphemiam vocant? sequitur at illi respondentes dixerunt: reus est mortis; ipsi accusantes, ipsi discutientes, ipsi sententiam proferentes.

Origenes in Matth.. Quantum putas fuit erroris, ipsam principalem omnium vitam ream mortis pronuntiare, et per tantorum resurgentium testimonia non respicere fontem vitae, de quo in omnes resurgentes vita fluebat? chrysostomus in Matth.. Ut autem venatores fera inventa, ita suam demonstrabant ebrietatem, et insaniam ferebantur.

Sequitur tunc expuerunt in faciem eius et colaphis eum caeciderunt. Hieronymus.

Ut compleretur quod dictum est: dedi maxillam meam alapis, et faciem meam non averti a confusione sputorum.

Sequitur alii autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? Glossa.

In contumeliam ei hoc dicitur, qui se prophetam haberi voluit a populis.

Hieronymus. Stultum autem erat verberantibus respondere, et prophetare caedentem, cum palam percutientis insania videretur. Chrysostomus in Matth..

Attende autem, quod evangelista cum summa diligentia ea quae videntur esse exprobratissima exponit, nihil occultans aut verecundans; sed gloriam existimans maximam, dominatorem orbis terrarum pro nobis talia sustinere. Hoc autem legamus continue, hoc nostrae menti inscribamus, et in his gloriemur. Augustinus de quaest.

Evang.. Quod autem dictum est expuerunt in faciem eius, significavit eos qui praesentiam gratiae eius respuunt.

Item tamquam colaphis eum caedunt, qui ei honores suos praeferrunt; palmas in faciem eius dant qui perfidia caecati eum non venisse affirmant, tamquam praesentiam eius exterminantes et repellentes.

#17 Lectio 17

Augustinus de cons. Evang..

Inter praedictas domini contumelias trina negatio Petri facta est, quam non omnes evangelistae eodem ordine narrant. Lucas enim explicat prius tentationem Petri, tunc demum contumelias domini; sed matthaeus et marcus eas primo commemorant, et Deinde Petri tentationem. Sic enim hic sequitur Petrus vero sedebat foris in atrio.

Hieronymus. Foris sedebat, ut videret exitum rei; et non appropinquabat iesu, ne ministris aliqua suspicio nasceretur.

Chrysostomus in Matth.. Et qui quando detentum magistrum vidit solum, ita efferbuit ut gladium evaginaverit, et auriculam absciderit; quando contumelias Christi audivit, negator efficitur, et vilis puellae minas non sustinet; sequitur enim et accessit ad eum una ancilla, dicens: et tu cum Jesu Galilaeo eras. Rabanus. Quid sibi vult quia prima eum prodit ancilla, cum viri magis eum potuerint recognoscere; nisi quod iste sexus peccare in nece domini videretur, ut eius passione redimeretur? sequitur at ille negavit coram omnibus dicens: nescio quid dicis. Palam coram omnibus negavit, quia se manifestare expavit: quod dicebatur se nescire respondit, quia pro salvatore adhuc mori noluit.

Leo Papa in serm. 9 de passione. Ob hoc autem, sicut apparet, haesitare permissus est, ut in ecclesiae principe remedium poenitentiae conderetur, et nemo auderet de sua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset evadere.

Chrysostomus in Matth..

Non solum autem semel, sed et secundo et tertio negat in brevi tempore; unde sequitur exeunte autem eo ianuam, vidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi: et hic erat cum Jesu Nazareno. Augustinus de cons. Evang.. Intelligitur autem quod postquam exiit foras, cum iam semel negasset, gallus cantavit primum, quod marcus dicit. Chrysostomus in Matth.. Ut ostendat quod neque vox galli eum a negatione detinuit, neque in memoriam suae promissionis reduxit.

Augustinus de cons. Evang..

Non autem foris ante ianuam iterum negavit, sed cum redisset ad focum: neque enim exierat, et foris eum vidit altera ancilla; sed cum exiret, eum vidit; idest, cum surgeret et exiret, animadvertit et dixit his qui erant ibi, idest qui simul aderant ad ignem in atrio: et hic erat cum Jesu Nazareno. Ille autem qui foras exierat, hoc audito regressus est, ut se quasi purgaret negando. Vel, quod est credibilius, non audivit quod de eo dictum fuerat cum foras exiret, et posteaquam rediit, dictum est ei quod Lucas commemorat.

Sequitur et iterum negavit cum iuramento: quia non novi hominem. Hieronymus.

Scio quosdam pio affectu erga apostolum Petrum locum hunc ita interpretatos ut dicerent, Petrum hominem negasse, non Deum; et esse sensum: nescio hominem, quia scio Deum. Hoc quam frivolum sit, prudens lector intelligit: si enim iste non negavit, ergo mentitus est dominus, qui dixerat: ter me negabis. Rabanus. In hac autem negatione Petri dicimus, non solum abnegare Christum qui dicit eum non esse Christum, sed qui cum sit, negat se esse christianum.

Augustinus de cons. Evang.. Nunc iam de tertia negatione inspiciamus; sequitur enim et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: vere et tu ex illis es. Lucas autem dixit: intervallo facto quasi horae unius; et ut eum convincant, consequenter adiungunt nam et loquela tua manifestum te facit.

Hieronymus. Non quod alterius sermonis esset Petrus, aut gentis externae: omnes quippe Hebraei erant, et qui arguebant et qui arguebantur: sed quia unaquaeque provincia et regio habeat proprietates suas, et vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Remigius. Vide autem quam sint noxia pravorum hominum colloquia: ipsa quippe coegerunt Petrum negare dominum, quem prius confessus fuerat esse Dei filium; sequitur enim tunc coepit detestari et iurare, quia non novisset hominem.

Rabanus. Nota, quia primum ait: nescio quid dicis; secundo, cum iuramento negat; tertio, quia coepit detestari et iurare, quia non novit hominem.

Perseverare quippe in peccato dat incrementum scelerum; et qui minima spernit, cadit in maiora.

Remigius. Spiritualiter autem per hoc quod Petrus ante primum galli cantum negavit, illi designantur qui ante Christi resurrectionem non credebant eum esse Deum, eius morte turbati. Per hoc autem quod post galli cantum negavit, illi designantur qui in utramque domini naturam, et secundum Deum et secundum hominem errant. Per primam autem ancillam designatur cupiditas; per secundam carnalis delectatio; per illos qui astabant, Daemones intelliguntur: his enim trahuntur homines ad Christi negationem. Origenes in Matth..

Vel per primam ancillam intelligitur synagoga Iudaeorum, qui frequenter compulerunt denegare fideles; per secundam congregatio gentium, qui etiam persecuti sunt christianos; per tertios stantes in atrio, ministri haeresum diversarum.

Augustinus de quaest. Evang..

Ter etiam Petrus negavit: nam et error haereticorum de Christo, tribus generibus terminatur: aut enim de divinitate, aut de humanitate, aut de utroque falluntur. Rabanus.

Post tertiam autem negationem sequitur galli cantus; et hoc est quod subdit et continuo gallus cantavit, per quem doctor ecclesiae intelligitur, qui somnolentos increpans ait: evigilate, iusti, et nolite peccare. Solet autem sacra Scriptura saepe meritum causarum per statum designare temporum: unde Petrus, qui media nocte peccavit, ad galli cantum poenituit: unde sequitur et recordatus est Petrus verbi Jesu quod dixerat: priusquam gallus cantet, ter me negabis. Hieronymus. In evangelio legimus, quod post negationem Petri et galli cantum respexit salvator Petrum, et intuitu suo eum ad amaras lacrymas provocavit: non enim fieri poterat ut in negationis tenebris permaneret quem lux respexerat mundi; unde et hic sequitur et egressus foras, flevit amare. In atrio enim caiphae sedens non poterat agere poenitentiam: unde foras egreditur de impiorum Concilio, ut pavidae negationis sordes amaris fletibus lavet. Leo Papa in serm. 9 de passione. Felices, o apostole sancte, lacrymae tuae, quae ad diluendam culpam negationis, virtutem sacri habuere baptismatis.

Affuit enim dextera domini Jesu Christi, quae labentem te priusquam Deicereris exciperet; et firmitatem standi in ipso cadendi periculo recepisti. Cito itaque ad soliditatem rediit Petrus, tamquam recipiens fortitudinem; ut qui tunc in Christi expaverat passione, in suo post supplicio non timeret, sed constans permaneret.

|+27 Capitulus 27

#1 Lectio 1

Augustinus de cons. Evang..

Contexuerat superius evangelista narrationem in his quae cum domino acta sunt usque ad mane; sed postea rediit ad narrandam Petri negationem, qua terminata rediit ad mane ut inde cetera contexeret: et hoc est quod dicitur mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent. Origenes in Matth.. Putantes per mortem extinguere eius doctrinam et fidem apud eos qui crediderunt in eum, quasi in filium Dei. Talia autem contra eum consiliantes, alligaverunt Jesum solventem a vinculis; unde sequitur et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato praesidi. Hieronymus in Matth..

Vide sollicitudinem sacerdotum in malum: tota nocte vigilarunt ut homicidium facerent; et vinctum tradiderunt Pilato: habebant enim hunc morem ut quem adiudicassent morti, ligatum iudici traderent. Rabanus. Attamen notandum, quod non tunc primum ligaverunt, sed mox comprehensum in horto, ut iohannes declarat. Chrysostomus in Matth..

Ideo autem eum non occulte interfecerunt, quia volebant eius gloriae detrahere: multi enim eum admirabantur; et propter hoc studuerunt publice et coram omnibus eum occidere; et ideo ad praesidem eum duxerunt.

Hieronymus. Videns autem Iudas dominum adiudicatum morti, pretium retulit sacerdotibus, quasi in potestate sua esset persecutorum immutare sententiam; unde sequitur tunc videns Iudas qui tradidit eum, quod damnatus esset, poenitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus populi, dicens: peccavi, tradens sanguinem iustum.

Origenes in Matth.. Respondeant mihi qui de naturis quasdam fabulas introducunt; unde est quod Iudas agnoscens peccatum suum dixit peccavi, tradens sanguinem iustum, nisi ex bona plantatione mentis, et seminatione virtutis, quae seminata est in qualibet rationali anima? quam non coluit Iudas; et ideo cecidit in tale peccatum. Si autem naturae pereuntis est aliquis hominum, magis huius naturae fuit Iudas. Et si quidem post resurrectionem Christi hoc dixisset Iudas, forsitan erat dicendum quoniam compulit eum poenitere de peccato ipsa virtus resurrectionis.

Nunc autem videns eum traditum esse Pilato, poenituit: forsitan recordatus quae frequenter Jesus dixerat de sua resurrectione futura. Forsitan et Satanas, qui ingressus in eum fuerat, praesto fuit ei donec Jesus traderetur Pilato: postquam autem fecit quod voluit, recessit ab eo; quo recedente poenitentiam capere potuit. Sed quomodo vidit Iudas quoniam condemnatus est? nondum enim a Pilato fuerat interrogatus. Forsitan dicet aliquis, quoniam consideratione mentis suae vidit exitum rei ex eo quod traditum asperxit.

Alius autem dicet, quoniam quod scriptum est: videns Iudas quia condemnatus est, ad ipsum Iudam refertur: tunc enim sensit malum suum, et intellexit se condemnatum.

Leo Papa in serm. I de passione. Dicendo tamen peccavi, tradens sanguinem iustum, in impietatis suae perfidia perstitit qui Jesum non Dei filium, sed nostrae tantummodo conditionis hominem, etiam inter extrema mortis

suae pericula credit; cuius flexisset misericordiam, si eius omnipotentiam non negasset. Chrysostomus in Matth.. Vide autem quoniam poenitentiam agit quando completum est, et finem accepit peccatum: non enim permittit diabolus eos qui non vigilant, videre malum antequam perficiant.

Sequitur at illi dixerunt: quid ad nos? tu videris. Remigius. Ac si dicant: quid ad nos pertinet si iustus est? tu videris, idest, opus tuum quale sit manifestabitur.

Quidam autem coniunctim voluerunt legere haec verba, ut sit sensus: cuius aestimationis deputaris apud nos, qui eum quem tradidisti, iustum confiteris? Origenes in Matth.. Recedens autem ab aliquo diabolus observat tempus iterum; et postquam cognoverit, et ad secundum peccatum induxerit, observat etiam tertiae deceptionis locum. Sicut ille qui primo uxorem patris habuit, de hoc malo postea poenituit; sed postea diabolus voluit hanc ipsam tristitiam exaggerare, ut ipsa tristitia abundantior facta absorberet tristantem. Simile aliquid factum est in Iuda: postquam enim poenituit, non servavit cor suum, sed suscepit abundantiore tristitia a diabolo sibi submissam, quia voluit eum absorbere; unde sequitur et abiens, laqueo se suspendit. Si autem locum poenitentiae requisisset, et tempus poenitentiae observasset, forsitan invenisset eum qui dixit: nolo mortem peccatoris. Vel forte existimavit praevenire magistrum moriturum, et occurrere ei cum anima nuda, ut confitens et deprecans misericordiam mereretur; nec vidit quia non convenit servum Dei seipsum expellere de hac vita, sed expectare Dei iudicium. Rabanus.

Suspendit autem se laqueo, ut se ostenderet caelo terraeque perosum. Augustinus de quaest. Nov. Et vet. Testam..

Sed occupatis principibus sacerdotum ad necem domini a mane usque ad horam nonam, quomodo Iudas eis retulisse pretium sanguinis quod acceperat, ante crucem domini, probatur, et dixisse illis in templo peccavi, quod tradiderim sanguinem iustum? cum constet omnes principes et seniores ante passionem domini non fuisse in templo, quippe cum in cruce posito insultarent ei. Nec enim inde potest probari quia ante passionem domini relatum est, cum sint multa quae ante facta probantur, et novissima ordinantur.

Sed ne forte post horam nonam factum sit, ut videns Iudas occisum salvatorem, et ob hoc velum templi scissum, terram tremuisse, saxa scissa, elementa conterrita, ipso metu correptus doluerit. Sed post horam nonam occupati erant, ut existimo, seniores et principes sacerdotum ad celebrationem Paschae: sabbato autem secundum legem non licet nummos portare: ac per hoc non est probabile apud me quo die, immo tempore, laqueo vitam finierit, Iudas.

#2 Lectio 2

Chrysostomus in Matth..

Quia principes sacerdotum noverant, quod occisionem emerant, a propria conscientia condemnati fuerunt: et ad hoc ostendendum subdit evangelista principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Hieronymus. Vere culicem liquantes, et camelum glutientes; si enim ideo non mittunt pecuniam in corbonam, hoc est gazophylacium, et dona Dei, quia pretium sanguinis est, cur ipse sanguis effunditur? Origenes in Matth..

Videbant autem quoniam circa mortuos magis eam pecuniam conveniebat expendi quae pretium sanguinis erat. Sed quia et inter loca mortuorum sunt differentiae, usi sunt pretio sanguinis Jesu ad comparisonem agri figuli alicuius, ut in eo peregrini sepeliantur, non secundum votum suum in monumentis paternis; unde sequitur consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Augustinus in serm. 2 de coena dom.. Providentia autem Dei factum puto ut pretium salvatoris non peccatoribus sumptum praebeat, sed peregrinis requiem subministret; ut iam exinde Christus et vivos sanguinis sui passione redimat, et mortuos pretiosa passione suscipiat.

Pretio ergo dominici sanguinis ager figuli comparatur. Legimus in Scripturis, quod totius generis humani salus redempta sit in sanguine salvatoris. Ager ergo iste, mundus hic totus est. Figulus autem qui mundi possit habere dominatum, ipse est qui vascula corporis nostri fecit de limo. Istius itaque figuli ager Christi sanguine emptus est: peregrinis, inquam, qui sine domo et patria, toto orbe exules iactabantur, requies Christi sanguine providetur. Istos autem peregrinos esse dicimus devotissimos christianos, qui renuntiantes saeculo, nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt: sepultura enim Christi nihil aliud est quam requies christiani: consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte. Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus, et tamquam hospites in hac luce versamur. Hieronymus.

Qui etiam peregrini eramus a lege et prophetis, prava Iudaeorum studia suscepimus in salutem. Origenes in Matth..

Vel peregrinos dicimus qui usque ad finem extranei sunt a Deo: nam iusti consepulti sunt Christo in monumento novo quod excisum est in petra. Qui autem alieni sunt a Deo usque in finem, sepulti sunt in agro figuli operantis lutum; qui pretio sanguinis est comparatus, et ager sanguinis nominatur; unde sequitur propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Glossa. Quod referendum est ad tempus quo evangelista hoc scripsit. Deinde confirmat idem prophetico testimonio, dicens tunc impletum est quod dictum est per ieremiam prophetam, dicentem: et acceperunt triginta argenteos pretium appetiati, quem appetiaverunt a filiis Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus. Hieronymus.

Hoc in ieremia penitus non invenitur, sed in zacharia, qui penultimus est duodecim prophetarum, quaedam similitudo refertur; et quamquam sensus non multum discrepet, tamen ordo et verba diversa sunt. Augustinus de cons.

Evang.. Si quis ergo putat ideo fidei evangelistae aliquid derogandum, primo noverit non omnes codices evangeliorum habere quod per ieremiam dictum sit, sed tantummodo per prophetam. Mihi autem haec non placet defensio: quia et plures codices habent ieremiae nomen, et antiquiores; et nulli fuit causa cur adderetur hoc nomen, et mendositas fieret.

Cur autem tolleretur, fuit utique causa ut hoc audax imperitia faceret, praedicta quaestione turbata. Potuit autem fieri ut animo matthaei evangelium scribentis, pro zacharia ieremias occurreret, ut fieri solet: quod tamen sine ulla dubitatione emendaret saltem ab his admonitus qui ipso adhuc in carne vivente haec legere potuerunt, nisi cogitaret recordationi suae, quae spiritu sancto regebatur, non occurrisset aliud pro alio nomen prophetae, nisi quia dominus hoc ita scribi constituit. Cur autem constituerit, prima causa est, quia sic insinuat ita omnes prophetas uno spiritu locutos, mirabili inter se consensione constare, ut hoc multo amplius sit quam si omnium verba prophetarum uno unius hominis ore demonstrarentur; et ideo indubitanter accipi debet, quaecumque per eos spiritus sanctus dixit, et singula esse omnium, et omnia singulorum. Si enim hodie quisquam volens alicuius verba indicare, dicat nomen alterius a quo dicta sunt, qui tamen sit amicissimus illius cuius verba dicere voluit, et continuo recordatus, alium pro alio se dixisse, ita se corrigat ut tamen dicat: bene dixi, nihil aliud intuens nisi inter ambos esse concordiam: quanto magis de prophetis sanctis hoc commendandum fuit? est et alia causa, cur hoc nomen ieremiae in testimonio zachariae sit manere permissum: vel potius sancti spiritus auctoritate praeceptum sit. Est apud ieremiam quod emerit agrum a filio fratris sui, et dedit ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretii, quod positum est apud zachariam, triginta argenteis. Quod autem prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus sit evangelista quod modo de domino completum est, manifestum est; sed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto quod ieremias dicit, hinc potest mystice significari, ut non hic zachariae nomen poneretur qui dixit triginta argenteis, sed ieremiae qui dixit de agro empto; ut lecto evangelio, atque invento nomine ieremiae, lecto autem ieremia, et non invento testimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, et inde sensum enucleare prophetiae, quomodo pertineat ad hoc quod in domino completum est. Nam illud quod subiecit huic testimonio matthaeus cum ait quem appetiaverunt a filiis Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus, nec apud zachariam, nec apud ieremiam reperitur; unde magis ex persona evangelistae accipiendum est, et mystice insertum, quia hoc ex domini revelatione cognoverit, et ad hanc rem quae de Christi pretio facta est, huiusmodi pertinere prophetiam. Hieronymus de optimo genere interpretandi.

Absit ergo de pedissequo Christi quod possit argui de falso, cui cura fuit non verba et syllabas aucupari, sed sententias dogmatum ponere. Hieronymus. Legi nuper in quodam Hebraico volumine, quod Nazaraeae sectae mihi Hebraeus contulit, ieremiae apocryphum, in quo hoc ad verbum scriptum reperi; sed tamen mihi videtur magis de zacharia sumptum testimonium, evangelistarum et apostolorum more vulgato, quo verborum ordine praetermisso, sensus tamen de veteri testamento proferunt exemplum.

#3 Lectio 3

Augustinus de cons. Evang..

Finitis his quae matthaeus de Iuda proditore interposuit, ad ordinem narrationis revertitur, dicens Jesus autem stetit ante praesidem. Origenes in Matth..

Iudex totius creaturae constitutus a patre vide quantum se humiliavit, ut acquiesceret stare ante iudicem tunc terrae Iudaeae; et interrogatus est interrogationem, quam forsitan deridens, aut dubitans Pilatus interrogat; unde sequitur et interrogavit eum praeses, dicens: tu es rex Iudaeorum? chrysostomus in Matth..

Id Pilatus interrogat quod adversarii contra Christum continue revolvebant.

Quia enim sciebant Pilatum nullam curam facientem legalium, ad publicas accusationes rem ducunt. Origenes in Matth.. Vel pronuntiative hoc dixit Pilatus: unde et alibi scripsit in titulo rex Iudaeorum. Principi ergo sacerdotum respondens tu dixisti, oblique arguit eius dubitationem; Pilati vero sententiam confirmat pronuntiantis; unde sequitur dicit ei Jesus: tu dicis. Chrysostomus in Matth.. Confessus est se esse regem, sed caelestem, ut in alio evangelio manifestius legitur: regnum meum, inquit iohannes, non est de hoc mundo, ut neque Iudaei, neque Pilatus excusationem habeant, huic accusationi insistentes.

Hilarius in Matth..

Vel interroganti pontifici an ipse esset Jesus Christus, dixerat tu dixisti, quia semper futurum Christum ex lege ipse dixisset; huic vero legis ignaro interroganti, an ipse esset rex Iudaeorum, dicitur tu dicis, quia per fidem praesentis confessionis salus gentium est.

Hieronymus. Attende autem quod Pilato, qui invitatus promebat sententiam, aliqua ex parte respondit; sacerdotibus autem et principibus sacerdotum respondere noluit, indignos eos suo sermone iudicans: unde sequitur et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit. Augustinus de cons. Evang..

Lucas autem ipsa crimina, quae accusantes obiecerunt, aperuit: dicit enim: coeperunt illum accusare, dicentes: hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dari caesari, et dicentem se Christum

regem esse. Nihil autem interest ad veritatem quo ordine ista retulerint, sicut nihil interest si alius aliquid tacet quod alius commemorat.

Origenes in Matth.. Accusatus autem Jesus, sicut tunc illis nihil respondit, sic nec modo: non fit enim eis verbum Dei, sicut aliquando factum fuerat ad prophetas; sed neque dignum erat ut Pilato interroganti responderet, qui non habebat permanens et firmum de Christo iudicium, sed ad contraria trahebatur; unde sequitur tunc dixit ei Pilatus: non audis quanta adversum te dicunt testimonia? Hieronymus.

Gentilis quidem est qui condemnat Jesum; sed causam refert in populum Iudaeorum. Chrysostomus in Matth..

Ideo autem hoc dicebat, quia volebat eum liberare dum se excusando responderet.

Sequitur et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur praeses vehementer.

Quia enim multas habentes demonstrationes ex ipsis rebus, virtutis et mansuetudinis eius et humilitatis, tamen in ipsum indignabantur, et perverso iudicio agebantur contra ipsum; propter hoc nihil respondet, et si aliquando respondet, breviter quidem dicit, ne continua taciturnitate pertinaciae opinio de ipso accipiatur.

Hieronymus. Vel ideo Jesus nihil respondere voluit, ne crimen diluens dimitteretur a praeside, et crucis utilitas differretur. Origenes in Matth..

Miratus est autem praeses constantiam eius: forsitan sciens, quod idoneus esset pronuntiare crimen, et tamen videbat eum in tranquilla et quieta sapientia, et gravitate non turbabili stare. Sed vehementer miratur: dignum enim ei videbatur magno miraculo ut exhibitus Christus ad criminale iudicium, imperturbabilis staret ante mortem, quae apud omnes homines terribilis aestimatur.

#4 Lectio 4

Chrysostomus in Matth..

Quia Christus ad accusationes Iudaeorum nihil responderat, per quod posset eum Pilatus ab accusationibus Iudaeorum excusatum habere, aliud machinatur per quod eum liberare possit; unde dicitur per diem autem solemnem consueverat praeses dimittere populo vinctum unum quem voluissent. Origenes in Matth..

Sic enim quasdam gratias praestant gentes eis quos subiciunt sibi, donec confirmetur super eos iugum ipsorum; tamen consuetudo haec aliquando fuit apud Iudaeos: Saul enim non interfecit ionatham, omni populo petente eum ad vitam. Chrysostomus in Matth..

Per hanc autem consuetudinem Christum eripere tentavit, ut neque umbram excusationis Iudaei sibi derelinquant. Manifestus homicida in comparatione Christi adducitur, de quo sequitur habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur barabbas. Non simpliciter dicit latronem, sed insignem, hoc est in malitia diffamatum. Hieronymus. Iste barabbas in evangelio quod inscribitur iuxta Hebraeos, filius magistri eorum interpretatur, qui propter seditionem et homicidium fuerat condemnatus. Offert autem optionem eis Pilatus dimittendi quem vellent, latronem an Jesum, non dubitans Jesum potius eligendum; unde sequitur congregatis autem illis, dixit Pilatus: quem vultis dimittam vobis: barabbam, an Jesum qui dicitur Christus? chrysostomus in Matth..

Quasi dicat: si non vultis sicut innocentem dimittere, saltem condemnatum festivitati donetis. Si enim oportebat in peccatis manifestis existentem dimittere, multo magis in dubiis. Vide autem ordinem conversum. Petitio pro condemnatis solet esse plebis, concessio autem principis; nunc autem contrarium gestum est: princeps enim petit a plebe, et plebs ferocior redditur. Glossa. Quare autem Pilatus ad liberationem Christi laboravit, manifestat evangelista cum subdit sciebat enim quod per invidiam tradissent eum.

Remigius. Quae autem invidia fuerit, iohannes manifestat, qui narrat eos dixisse: ecce mundus totus post eum vadit, et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.

Notandum etiam, quia loco eius quod matthaeus dicit an Jesum qui dicitur Christus? marcus dicit: vultis dimittam vobis regem Iudaeorum? soli namque reges Iudaeorum ungebantur, et ab ipsa unctione, Christi vocabantur.

Chrysostomus in Matth.. Deinde subditur aliud quod sufficiens erat omnes a passione revocare; sequitur enim sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius dicens: nihil tibi et iusto illi. Cum demonstratione enim quae erat a rebus et somnus non parvum quid erat. Rabanus. Notandum vero, quia tribunal sedes est iudicis, solium regum, cathedra magistrorum. In visionibus autem et somniis gentilis viri uxor hoc intellexit quod Iudaei vigilantes nec credere, nec intelligere voluerunt. Hieronymus. Nota etiam, quod gentilibus saepe a Deo somnia revelantur, et quod in Pilato et uxore eius iustum dominum confitentibus gentilis populi testimonium sit. Chrysostomus in Matth.. Sed cuius gratia non ipse Pilatus somnium videbat? quia illa magis digna erat: vel quia si Pilatus vidisset, non aequaliter sibi creditum esset; vel forte neque dixisset; propter hoc dispensatur a Deo quod mulier vidit, ut manifestum omnibus fieret. Et non simpliciter videt, sed et patitur multa: sequitur enim multa enim passa sum hodie per visum propter eum: ut scilicet a compassione quae erat ad uxorem, desidiior fieret vir circa occisionem.

Sed et tempus non parum conferebat; etenim eadem nocte vidit. Augustinus in serm. De passione. Sic ergo iudex terretur in coniuge: et ut crimini Iudaeorum non praebeat in iudicio consensum, pertulit in uxoris afflictione iudicium: iudicatur ipse qui iudicat, et torquetur antequam torqueat. Rabanus. Vel aliter. Nunc demum diabolus intelligens per Christum se spolia sua amissurum, sicut primum per mulierem mortem intulerat, ita per mulierem vult Christum de manibus Iudaeorum liberare, ne per eius mortem mortis amittat imperium.

Chrysostomus in Matth..

Nihil autem praemissorum Christi adversarios movit, quia eos omnino invidia excaecaverat: unde ex propria malitia plebem corrumpunt: et hoc est quod sequitur principes autem sacerdotum, et seniores persuaserunt populo ut peterent barabbam, Jesum vero perderent. Origenes in Matth..

Et est videre nunc quomodo populus Iudaeorum a senioribus suis et Iudaicae culturae doctoribus suadetur, et excitatur adversus Jesum, ut perdant eum.

Sequitur respondens autem praeses ait illis: quem vultis de duobus dimitti? Glossa. Respondisse autem dicitur Pilatus haec dicens, sive ad ea quae uxor nuntiaverat, sive ad petitionem populi, qui iuxta consuetudinem aliquem in die festo sibi dimitti petebat. Origenes in Matth..

Turbae autem quasi ferae, quae spatiosam ambulant viam, voluerunt sibi barabbam habere solutum: unde subditur at illi dixerunt: barabbam. Ideo gens illa habet seditiones et homicidia et latrocinia, secundum quosdam gentis suae, in rebus quae foris habentur, secundum autem omnes, intus in anima. Ubi enim non est Jesus, illic lites et praelia sunt; ubi autem est, ibi sunt omnia bona et pax. Omnes etiam qui Iudaeis sunt similes, vel in dogmate, vel in vita, barabbam sibi solvi desiderant: quicumque enim mala agit, solutus est in corpore eius barabbas, Christus autem vincus; qui autem bona agit, Christum habet solutum, barabbam vincum. Voluit autem Pilatus pudorem tantae iniquitatis eis incurrere; unde sequitur dicit illis Pilatus: quid igitur faciam de Jesu qui dicitur Christus? non solum autem hoc, sed et mensuram colligere volens impietatis eorum. Illi autem nec hoc erubescunt, quod Pilatus Jesum Christum esse confitebatur, nec modum impietatis servant, unde sequitur dicunt omnes: crucifigatur; in quo multiplicaverunt impietatis suae mensuram, non solum homicidam postulantes ad vitam, sed etiam iustum ad mortem, et ad mortem turpissimam crucis. Rabanus. Pendentes siquidem in ligno crucifixi, clavibus ad lignum pedibus manibusque confixi, producta morte necabantur, et diu vivebant in cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citius finiretur.

Verum Iudaei de morte pessima cogitabant, sed a domino, non intelligentibus eis, electa erat; ipsam enim crucem diabolo superato erat tamquam trophaeum in frontibus fidelium positurus. Hieronymus.

Cum autem hoc responderent, non statim acquievit, sed iuxta suggestionem uxoris, quae mandaverat nihil tibi et iusto illi, ipse quoque respondit; unde sequitur ait illis praeses: quid enim mali fecit? hoc dicendo Pilatus, absolvit Jesum.

Sequitur at illi magis clamabant dicentes: crucifigatur, ut impleretur quod in Psalmo 21, 17 dicitur: circumdederunt me canes multi, congregatio malignantium obsedit me: et illud ieremiae: facta est mihi hereditas mea sicut leo in silva; dederunt super me vocem suam.

Augustinus de cons. Evang.. Saepius autem Pilatus cum Iudaeis egit, volens ut dimitteretur Jesus: quod paucissimis verbis testatur matthaeus cum subdit videns Pilatus quia nihil proficiebat, sed magis tumultus fieret: quod non diceret, nisi multum ille conatus fuisset, quamvis tacuerit quoties hoc tentavit ut erueret Jesum furori eorum.

Sequitur accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens: innocens ego sum a sanguine iusti huius. Remigius. Mos enim erat apud antiquos ut cum vellet quis se ostendere immunem ab aliquo crimine, accepta aqua, lavaret manus suas coram populo. Hieronymus. Pilatus ergo accepit aquam iuxta illud propheticum: lavabo inter innocentes manus meas, quodammodo in hoc contestans, et dicens: ego quidem innocentem volui liberare, sed quoniam seditio oritur, et rebellionis mihi contra caesarem crimen impingitur, innocens sum a sanguine iusti huius. Iudex ergo qui cogitur contra dominum ferre sententiam, non damnat oblatum, sed arguit offerentes, iustum esse pronuntians eum qui crucifigendus est.

Sequitur vos videritis, quasi dicat: ego minister legum sum, vox vestra sanguinem fundit.

Sequitur et respondens universus populus dixit: sanguis eius super nos, et super filios nostros. Perseverat usque in praesentem diem haec imprecatio super Iudaeos, et sanguis domini non aufertur ab eis. Chrysostomus in Matth..

Intuere autem et hic Iudaeorum multam insaniam: eorum enim impetus et perniciose concupiscentia non permittit eos quae oportet, inspicere, et sibi maledicunt dicentes sanguis eius super nos; quin et ad filios maledictionem attrahunt, dicentes super filios nostros. Sed tamen misericors Deus eorum sententiam non firmavit; sed ex eis et eorum filiis suscepit qui poenitentiam egerunt: etenim et Paulus ex ipsis fuit et multa millia eorum qui in hierosolymis crediderunt. Leo Papa in serm. 8 de passione. Excessit ergo Pilati culpam facinus Iudaeorum; sed ipse evasit reatum, qui reliquit proprium iudicium, et in crimen transivit alienum; sequitur enim tunc dimisit illis barabbam, Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Hieronymus. Sciendum est autem Pilatum Romanis legibus ministrasse, quibus sancitum est ut qui crucifigatur, prius flagellis verberetur. Traditur igitur Jesus militibus verberandus, et illud sanctissimum corpus pectusque Dei capax flagellis secuerunt. Augustinus in serm. De pass.. Ecce dominus aptatur ad verbera, ecce iam caeditur: rupit sanctam cutem violentia flagellorum; repetitis ictibus crudelia verbera scapularum terga conscindunt. Proh dolor. Iacet extensus ante hominem Deus, et supplicium patitur rei in quo nullum peccati vestigium potuit inveniri. Hieronymus. Hoc autem factum est ut, quia scriptum erat: multa flagella peccatorum, illo flagello nos a verberibus liberemur. In lavacro etiam manuum Pilati, gentilium omnia opera purgantur, et ab impietate Iudaeorum nos alieni efficimur. Hilarius in Matth..

Hortantibus autem sacerdotibus populus barabbam elegit, qui interpretatur patris filius, in quo arcanum futurae infidelitatis ostenditur, Christo Antichristum peccati filium praefendo. Rabanus.

Barabbas etiam, qui seditiones faciebat in turbis, dimissus est populo Iudaeorum, idest diabolus, qui usque hodie regnat in eis; et idcirco pacem habere non possunt.

#5 Lectio 5

Augustinus de cons. Evang..

Post accusationes Christi, consequens est ut ipsam domini passionem videamus, quam matthaeus sic incipit: tunc milites praesidis suscipientes Jesum in praetorio, congregaverunt ad eum universam cohortem.

Hieronymus. Quia enim rex Iudaeorum fuerat appellatus, et hoc ei Scribae et sacerdotes crimen obiecerant, quod sibi in populo Israel usurparet imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum pristinis vestibus induant chlamydem coccineam pro Rufo linteo, quo reges veteres utebantur, et pro diademate imponant ei coronam spineam, pro sceptro regali dent calamum, et adorent quasi regem; et hoc est quod subditur et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei, et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput eius. Augustinus de cons.

Evang.. Per hoc autem intelligitur marcum dixisse indutum purpura. Pro regia enim purpura chlamys illa coccinea ab illudentibus adhibita erat; et est rubra quaedam purpura cocco simillima. Potest etiam fieri ut purpuram etiam marcus commemoraverit, quam chlamys habebat, quamvis esset coccinea. Chrysostomus in Matth..

Quae igitur erit nobis cura de reliquo, si contumelias ab alieno patiamur, postquam Christus hoc passus est? etenim quod fiebat in Christum, ultimus terminus contumeliae erat; nec una particula tantum, sed universum corpus patiebatur iniurias: caput per coronam et arundinem et colaphos; facies, quia conspuebatur; genae, quia alapis caedebantur; corpus totum per flagella, et quia denudatum est per circumdationem chlamydis, et per fictam adorationem; manus per arundinem, quam dederunt ei pro sceptro; ac si timerent ne aliquid praetermitterent gravissimae praesumptionis.

Augustinus de cons. Evang..

Apparet autem matthaeum recapitulando ista commemorasse, non quod tunc factum sit cum eum Pilatus crucifigendum tradidisset. Ioannes enim antequam quam diceret quod eum Pilatus crucifigendum tradiderit, ista commemoravit.

Hieronymus. Nos autem omnia haec intelligamus mystice. Quomodo enim caiphas dixit: oportet unum hominem mori pro omnibus, nesciens quid diceret; sic et isti quodcumque fecerunt, licet alia mente fecerint, tamen nobis qui credimus, sacramenta tribuebant. In chlamyde coccinea, opera gentium cruenta sustentat; in corona spinea maledictum solvit antiquum; in calamo venenata occidit animalia; sive calamum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Iudaeorum.

Hilarius in Matth.. Vel aliter.

Susceptis omnibus corporis nostri infirmitatibus a domino, omnium Deinde martyrum, quibus regnum secum erat debitum, sanguine cocci colore perfunditur, spinis quoque, idest compungentium quondam peccatis gentium, coronatur: est enim aculeus in spinis, ex quibus Christo victoriae corona contexitur. In calamo vero earumdem gentium infirmitas atque inanitas manu comprehensa firmatur; quin etiam capiti eius illiditur, ut infirmitas gentium manu Christi comprehensa etiam in Deum patrem, qui caput eius est, conquiescat.

Origenes in Matth.. Vel calamus mysterium fuit, quod priusquam crederemus, confidebamus in virga arundinea Aegypti, vel cuiuscumque regni contrarii Deo; quem accepit, ut triumphet eum in ligno crucis. Percutiunt autem cum hoc calamo caput Christi iesu, quoniam semper regnum illud verberat Deum patrem caput salvatoris.

Remigius. Vel aliter. Per chlamydem coccineam caro domini designatur, quae rubra dicitur propter sanguinis effusionem; per spineam coronam susceptio peccatorum nostrorum, quia in similitudinem carnis peccati apparuit. Rabanus.

Calamo igitur Christi caput percutiunt qui divinitati eius contradicentes, errorem suum auctoritate sanctae Scripturae, quae calamo scribitur, confirmare conantur. Spuunt in faciem eius qui praesentiam gratiae illius verbis execrandis respuunt, et Jesum in carne venisse denegant. Falso autem illum adorant qui in eum credunt, sed perversis actibus despiciunt. Augustinus de quaest. Evang.. Quod autem dominum in passione exuerunt veste propria, et induerunt fucata, signati sunt haeretici, qui eum dicunt verum corpus non habuisse, sed fictum.

#6 Lectio 6

Glossa. Postquam evangelista commemoravit ea quae ad illusionem Christi pertinent, nunc narrare incipit processum crucifixionis ipsius: unde dicitur et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, et induerunt eum vestimentis suis, et duxerunt eum ut crucifigerent. Augustinus de cons. Evang.. Hoc autem in fine factum esse intelligitur, cum iam duceretur ad crucifigendum; postquam scilicet Pilatus tradidit eum Iudaeis. Hieronymus.

Notandum autem, quod quando flagellatur Jesus et conspuitur, non habet propria vestimenta, sed ea quae propter peccata nostra sumpserat; cum autem crucifigitur et illusionis pompa praeterierit, tunc pristinas vestes recipit, et proprium assumit ornatum; statimque elementa turbantur, et creatori dat testimonium creatura.

Origenes in Matth.. Et de chlamyde quidem scriptum est, quoniam denuo expoliaverunt eum; Dei corona autem spinea nihil tale evangelistae scripserunt; ut iam non sint spinae nostrae antiquae, postquam semel eas a nobis abstulit Jesus super venerabile caput suum.

Chrysostomus in serm. De passione.

Non autem voluit dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne putares pro illa tantum plebe oblatum: et ideo foras civitatem, foras muros, ut scias sacrificium esse commune quod totius terrae est oblatio, quod communis est purificatio; et hoc signatur cum dicitur exeuntes invenerunt hominem Cyrenaeum nomine simonem: hunc angariaverunt ut tolleret crucem eius. Hieronymus. Ne quis autem putet huic loco evangelistae iohannis historiam esse contrariam: ille enim dicit, exeuntem dominum de praetorio portasse crucem suam; matthaeus autem refert, quod invenerunt hominem Cyrenaeum, cui imposuerunt crucem iesu. Sed hoc intelligendum est quod egrediens de praetorio Jesus, ipse portaverit crucem suam; postea obviam habuerunt simonem, cui portandam crucem imposuerunt. Origenes in Matth.. Aut egressi quidem angariaverunt simonem; appropinquantem autem ad locum in quo eum fuerant suspensuri, imposuerunt crucem et ipsi, ut ipse eam portaret. Non fortuito autem angariatus est simon; sed secundum dispositionem Dei ductus est ad hoc ut evangelica Scriptura dignus inveniretur, et ministerio crucis Christi. Non solum autem salvatorem conveniebat accipere crucem suam, sed et nos conveniebat eam portare, salutarem nobis angariam adimplentes; nec tamen sic profecisset nobis eam accipere, sicut cum ipse eam accepit. Hieronymus.

Mystice Christum suscipiunt nationes, et peregrinus obediens portat ignominiam salvatoris. Hilarius in Matth..

Indignum enim Iudaeis erat Christi crucem ferre, quia fidei gentium erat in reliquum et crucem accipere et compati.

Remigius. Iste enim simon non erat hierosolymita, sed peregrinus et advena, scilicet Cyrenaeus: Cyrene enim civitas est Lybiae. Interpretatur autem simon obediens, Cyrenaeus heres; unde pulchre per eum designatur populus gentium, qui peregrinus erat testamentorum Dei, sed credendo factus est civis sanctorum, et domesticus et heres Dei. Gregorius in evang. Et Moralium. Vel aliter. Per simonem, qui crucem dominicam in angariam portat, designantur abstinentes et arrogantes: quia per abstinentiam quidem carnem afficiunt, sed fructum abstinentiae interius non requirunt; unde idem simon crucem portat, sed non moritur, quia abstinentes et arrogantes per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desiderium gloriae mundo vivunt.

Sequitur et venerunt in locum qui dicitur golgotha, quod est calvariae locus. Rabanus.

Golgotha enim syrum nomen est, et interpretatur calvaria. Hieronymus.

Audivi quemdam exposuisse calvariae locum, in quo sepultus est Adam; et ideo sic appellatum, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput. Favorabilis interpretatio et mulcens aurem populi, nec tamen vera.

Extra urbem enim et foris portam loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, et calvariae, id est decollatorum, sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Jesus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrii. Adam vero sepultum iuxta Ebron et Arbee, in Jesu filii Nave volumine legimus. Hilarius in Matth.. Locus autem crucis talis est, ut positus in medio terrae, ad capessendam Dei cognitionem universis gentibus esset aequalis.

Sequitur et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Augustinus de cons.

Evang.. Hoc marcus ita narrat: et dabant ei bibere myrrhatum vinum. Fel quippe pro amaritudine matthaeus posuit: myrrhatum enim vinum amarissimum est: quamquam fieri possit ut fel et myrrha vinum amarissimum redderent.

Hieronymus. Amara vitis amarum vinum facit; quo potant dominum Jesum, ut impleatur quod scriptum est: dederunt in cibum meum fel. Et Deus loquitur ad ierusalem: ego te plantavi vineam veram; quomodo facta es in amaritudinem vitis alienae? et cum gustasset, noluit bibere. Augustinus de cons. Evang.. Quod autem marcus ait: et non accepit, intelligitur: non accepit ut biberet; gustavit autem, sicut matthaeus testis est; et quod idem matthaeus ait noluit bibere; hoc marcus dixit: non accepit. Tacuit etiam, quod gustavit; quod autem cum gustasset noluit bibere, hoc indicat, quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexit. Hilarius in Matth..

Vel ideo oblatum vinum felle admixtum bibere recusavit: non enim aeternae gloriae incorruptioni peccatorum amaritudo miscetur.

#7 Lectio 7

Glossa. Praemisso quomodo Christus ad locum passionis est ductus, hic evangelista ipsam passionem prosequitur, genus mortis exponens, cum dicit postquam autem crucifixerunt eum. Augustinus in Lib. 83 quaestionum. Sapientia quidem Dei hominem ad exemplum quo recte viveremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam ea quae non sunt metuenda non metuere. Sunt autem homines qui quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Ut ergo nullum mortis genus recte viventi homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius et formidabilius. Augustinus in serm. De passione. Quantum autem valeat virtus crucis, advertat sanctitas vestra. Contempsit Adam praeceptum, accipiens ex arbore pomum; sed quicquid Adam perdidit, Christus in cruce invenit. De diluvio aquarum humanum genus arca lignea liberavit; de Aegypto Dei populo recedente, Moyses

mare virga divisit, Pharaonem prostravit, et populum Dei redemit. Idem Moyses lignum in aquam misit, et amaram aquam in dulcedinem commutavit. Ex lignea virga de spiritali petra salutaris unda profertur: et ut Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur: et lex Dei arcae testamenti creditur lignee: ut his omnibus ad lignum crucis, quasi per gradus quosdam, veniatur.

Chrysostomus in serm. De passione. Ideo et in excelso ligno, non sub tecto, passus est, ut etiam ipsius aeris natura mundetur; sed et terra simile beneficium sentiebat, decurrentis de latere sanguinis stillatione mundata. Glossa. Lignum etiam crucis significare videtur ecclesiam in quatuor mundi partibus diffusam. Rabanus. Vel secundum moralem sensum, crux per suam latitudinem significat hilaritatem operantis, quia tristitia angustias facit: latitudo enim crucis est in traverso ligno, ubi figuntur manus; per manus autem opera intelligimus.

Per altitudinem autem, cui caput adiungitur, significatur expectatio retributionis de sublimi iustitia Dei. Longitudo autem qua totum corpus extenditur, tolerantiam designat: unde longanimes dicuntur qui tolerant. Profundum autem quod terrae infixum est, secretum sacramenti praefigurat.

Hilarius in Matth.. Sic ergo in ligno vitae cunctorum salus et vita suspenditur; unde dicitur postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta eius, sortem mittentes. Augustinus de cons. Evang.. Hoc breviter a matthaeo dictum est; iohannes autem distinctius explicat quemadmodum gestum est: milites cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis.

Chrysostomus in Matth..

Notandum ergo, quod non parva haec abiectio Christi erat: quasi enim circa dehonorum et omnium vilissimum in Christo hoc agebant; in latronibus autem nihil tale operati sunt. Dividere enim vestimenta in condemnatis valde vilibus et abiectis fit, et nihil aliud habentibus. Hieronymus.

Hoc autem quod circa Christum gestum est, in Psalmo 22, 19 fuerat prophetatum; et ideo sequitur ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. Sequitur et sedentes servabant eum, scilicet milites.

Diligentia militum et sacerdotum nobis profuit, ut maior et apertior resurgentis virtus appareat.

Sequitur et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: hic est Jesus rex Iudaeorum. Non possunt autem digne admirari pro rei magnitudine, quod emptis falsis testibus, et ad seditionem clamoremque infelici populo concitato, nullam aliam invenerunt causam interfectionis eius, nisi quod rex Iudaeorum esset: et illi forsitan illudentes ridentesque hoc fecerunt. Remigius. Divinitus autem procuratum fuit ut talis titulus super caput eius poneretur, ut per hoc Iudaei agnoscerent quoniam nec etiam occidendo facere potuerunt ut eum regem non haberent: per mortis enim patibulum non amisit imperium, sed potius corroboravit.

Origenes in Matth.. Et princeps quidem sacerdotum, secundum litteram legis, portabat in capite suo sanctificationem domini scriptam; verus autem princeps sacerdotum et rex Jesus in cruce quidem habet scriptum hic est rex Iudaeorum; ascendens autem ad patrem, pro litteris et pro nomine quo nominatur, habet ipsum patrem. Rabanus. Quia enim rex simul et sacerdos est, cum suae carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque dignitatem titulus praetendit; qui non infra, sed supra crucem ponitur: quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis maiestas fulgebat; quam per crucem non perdidit, sed potius confirmavit.

Sequitur tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris, et unus a sinistris. Hieronymus. Sicut enim pro nobis maledictum crucis factus est Christus, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur. Leo Papa in serm. 4 de passione. Duo autem latrones, unus ad dexteram et unus ad sinistram, crucifiguntur, ut ipsa patibuli specie monstraretur illa quae in iudicio ipsius omnium hominum est facienda discretio. Passio igitur Christi salutis nostrae continet sacramentum; et de instrumento quod iniquitas Iudaeorum paravit ad poenam, potentia redemptoris, gradum fecit ad gloriam.

Hilarius in Matth.. Vel aliter. Duo latrones laevae ac dexterae affiguntur, omnem humani generis universitatem vocari ad sacramentum passionis domini ostendentes; sed quia per diversitatem fidelium ac infidelium fit omnium secundum dexteram sinistramque divisio, unus ex duobus ad dexteram eius situs, fidei iustificatione salvatur. Remigius. Vel per istos duos latrones designantur omnes qui arctioris vitae continentiam apprehendunt: quicumque enim sola intentione placendi Deo hoc faciunt, designantur per illum qui a dextris Dei crucifixus est; qui vero pro appetitu humanae laudis vel aliqua minus digna intentione, designantur per illum qui a sinistris crucifixus est.

#8 Lectio 8

Chrysostomus in Matth..

Cum Christum denudassent et crucifixissent, ultra procedunt, et in cruce videntes affixum exprobrant ei: unde dicitur praetereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua. Hieronymus. Blasphemabant quidem, quia praetergredebantur viam, et in vero itinere Scripturarum ambulare nolebant. Movebant autem capita sua, quia iam ante moverant pedes, et non stabant supra petram. Idipsum autem insultans dicit fatuus populus, quod falsi testes confixerant; unde sequitur et dicentes: vah, qui destruis templum Dei, et in triduo illud reaedificas. Remigius.

Vah interiectio est insultantis, sive irridentis.

Hilarius in Matth..

Quid ergo veniae erit, cum post triduum reaedificatum templum Dei in corporis resurrectione cerneretur? chrysostomus in Matth.. Et quasi prioribus signis incipientes detrahare, subiungunt salva temetipsum.

Si filius Dei es, descende de cruce. Chrysostomus in serm. De passione.

Sed e contrario, quia filius Dei est, ideo non descendit de cruce: nam ideo venit ut crucifigeretur pro nobis.

Sequitur similiter et principes sacerdotum illudentes cum Scribis et senioribus dicebant: alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Hieronymus. Etiam nolentes Scribae et Pharisei confitentur quod alios salvos fecerit. Itaque vestra vos condemnat sententia: qui enim alios salvos fecit, utique si vellet, et seipsum salvare poterat.

Sequitur si rex Israel est, descendat nunc de cruce; et credimus ei. Chrysostomus in serm. De passione. Considera autem nunc vocem filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus enim dicebat: mitte te Deorsum, si filius Dei es; et Iudaei dicunt si filius Dei es, descende de cruce. Leo Papa in serm. 4 de passione. De quo erroris fonte, Iudaei, talium blasphemiarum venena potastis? quis vobis magister tradidit? quae doctrina persuasit, quod illum regem Israel, illum Dei filium credere debeatis, qui se aut crucifigi non sineret, aut a confixione clavorum liberum corpus excuteret? non hoc vobis legis mysteria aut prophetarum ora cecinerunt, sed illud vere legistis: faciem meam non averti a confusione sputorum. Et iterum: foderunt manus meas et pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea. Numquid legistis: dominus descendit de cruce? sed legistis: dominus regnavit a ligno. Rabanus. Si autem tunc de cruce surgeret, insultantibus cedens, virtutem nobis patientiae non demonstraret; sed expectavit paululum, irrisorem sustinuit; et qui de cruce surgere noluit, de sepulcro resurrexit. Hieronymus.

Fraudulenta autem est promissio cum addunt et credimus ei. Quid enim plus est, de cruce adhuc viventem descendere, an de sepulcro mortuum resurgere? resurrexit, et non credidistis; ergo etiam si de cruce descenderet, non crederetis. Sed mihi videntur hoc Daemones immittere.

Statim enim ut crucifixus est dominus, senserunt virtutem crucis et intellexerunt fractas vires suas esse; et hoc agunt ut de cruce descendat. Sed dominus sciens adversariorum insidias, permanet in patibulo, ut diabolum destruat.

Sequitur confidit in Deo: liberet eum nunc si vult. Chrysostomus in Matth..

O inquinati valde. Numquid prophetae et iusti non erant, quia eos non eripuit a periculis Deus? si autem illorum gloriae non obfuit quod eis pericula induxistis: multo magis in isto non oportebat vos scandalizari per ea quae patitur, quia semper per ea quae dixit, hanc vestram removit suspicionem.

Sequitur dixit enim: quia filius Dei sum; per quod ostendere volebant eum pati ob seductoris et erronei causam, et sicut superbum et vane gloriantem in his quae dicebat. Sic ergo non solum Iudaei et milites desubtus eum deridebant, sed et desuper latrones cum eo crucifixi; unde sequitur idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

Augustinus de cons. Evang.. Potest autem putari Lucas repugnare ei quod hic dicitur, qui dicit, quod unus de latronibus blasphemabat eum, quem alter increpabat, nisi intelligamus matthaeum breviter restringentem hunc locum, pluralem numerum pro singulari posuisse: sicut in epistola ad Hebraeos legimus pluraliter dictum: clausurunt ora leonum, cum solus Daniel significari intelligatur. Quid autem usitatius quam ut aliquis dicat: en rustici mihi insultant, etiamsi unus insultet? esset autem contrarium, si matthaeus dixisset ambos latrones conviciatos domino; cum vero dictum est latrones, nec additum est ambo, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum significari.

Hieronymus. Vel potest dici, quod primum uterque simul blasphemaverit; Deinde, sole fugiente, terra commota, saxisque diruptis, et ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jesum, et priorem negationem sequenti confessione emendaverit.

Chrysostomus in Matth.. Ut enim non existimes ex quadam conniventia id gestum fuisse, neque latronem fuisse qui latro videbatur; a contumelia ostendit tibi quoniam etiam in cruce positus latro erat et inimicus, et repente transmutatus est. Hilarius in Matth.. Quod autem latrones ambo conditionem ei passionis exprobrant, universis etiam fidelibus scandalum crucis futurum esse significat.

Hieronymus. Vel in duobus latronibus uterque populus gentilium et Iudaeorum primo dominum blasphemavit; postea signorum multitudine alter exterritus egit poenitentiam, et usque hodie Iudaeos increpat blasphemantes. Origenes in Matth..

Sed et latro qui salvatus est potest esse mysterium eorum qui post multas iniquitates crediderunt in Christum.

#9 Lectio 9

Chrysostomus in serm. De passione.

Non poterat ferre creatura iniuriam creatoris; unde sol retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora; et ideo dicitur a sexta autem hora tenebrae factae sunt super universam terram usque ad horam nonam. Origenes in Matth..

Ab hoc textu quidam calumniantur evangelicam veritatem. Defectio enim solis a saeculo semper fuit in suo tempore facta; sed defectio solis, quae secundum consuetudinem temporum ita currentium fieri solet, non in alio tempore fit nisi in conventu solis et lunae, quando luna subter currens, solis impedit radios occurrentis ei: in tempore autem quo passus est Christus, manifestum est quoniam conventus non erat lunae ad solem, quoniam tempus erat paschale, quod consuetudinis est agere quando luna plena est. Quidam autem credentium volentes defensionem aliquam inducere contra hoc, dixerunt quoniam illa defectio solis convenienter secundum cetera prodigia nova contra consuetudinem facta est. Dionysius ad polycarpum.

Cum ambo apud Heliopolim essemus, ambo simul incidentem mirabiliter soli lunam notabamus (non enim eiusce coniunctionis tunc aderat tempus), ipsamque rursus ab hora nona usque in vesperam ad solis diametrum supra naturae vires restitutam. Insuper et eam lunae incidentiam observavimus ab oriente coepisse, et usque ad solaris corporis finem pervenisse, ac tum demum resillisse, nec ex ea, ut assolet, parte luminis defectum et restitutionem contigisse, sed ex adverso diametri.

Chrysostomus in Matth..

Tribus etiam horis tenebrae permanserunt, cum eclipsis in momento transeat; non enim habet moram, ut sciunt illi qui consideraverunt.

Origenes in Matth..

Sed adversus hoc filii huius saeculi dicunt: quomodo hoc factum tam mirabile nemo Graecorum aut barbarorum scripsit eorum qui notaverunt, si quid tale novum factum est aliquando? et Phlegon quidem in chronicis suis scripsit, in principatu tiberii caesaris factum, sed non signavit in luna plena. Arbitror ergo sicut cetera signa quae facta sunt in passione ipsius, scilicet velum scissum et terra tremens et cetera in ierusalem tantummodo facta sunt. Aut si latius voluerit quis extendere ad terram Iudaeam, sicut in tertio libro regum dixit Abdias ad eliam: vivit Deus tuus, si est gens aut regnum, ubi non misit dominus meus quaerere te, ostendens quoniam satis eum in gentibus quaesierat circa Iudaeam. Est autem consequens intelligere quasdam tenebrosissimas nubes et multas et magnas concurrisse super ierusalem et terram Iudaeae; et ideo factae sunt tenebrae profundae a sexta hora usque ad nonam.

Duae enim creaturae in sexta die factae fuisse intelliguntur: ante sextam quidem animalia, in sexta autem homo; et ideo conveniebat pro salute hominis morientem in hora sexta suspendi, et a sexta hora propter hoc tenebras fuisse factas super omnem terram usque ad nonam. Et sicut Moyses manus extendente in caelum factae sunt tenebrae super Aegyptios, servos Dei tenentes in servitute; similiter et Christo in sexta hora manus extendente in cruce ad caelum super populum qui clamaverat: crucifige eum, factae sunt tenebrae, et ab omni lumine sunt privati, in signum futurarum tenebrarum, quae comprehensurae erant gentem Iudaeam.

Item sub Moyses factae sunt tenebrae super omnem terram Aegypti tribus diebus; omnibus autem filiis Israel erat lumen; sub Christo autem factae sunt tenebrae super omnem Iudaeam tribus horis: quoniam propter peccata sua privati sunt a lumine Dei patris, et a splendore Christi, et ab illuminatione spiritus sancti. Lumen autem super omnem reliquam terram, quod ubique illuminat omnem ecclesiam Dei in Christo. Et si usque ad horam nonam tenebrae factae fuerunt super Iudaeam, manifestum est quoniam iterum eis lumen refulsit: quia cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet. Chrysostomus in Matth.. Vel aliter. Hoc admirandum erat quod in omnem terram tenebrae sunt factae, quod nunquam prius contigerat. In Aegypto enim solum tenebrae factae sunt, quando Pascha perficiendum erat: quae enim tunc agebantur, horum typus erant. Et intueri, quod fuerint tenebrae in media die, quando ubique terrarum dies erat: ut omnes qui habitabant terram, hoc miraculum cognoscerent.

Hoc autem est signum quod petentibus promittebat dare, dicens: generatio prava et adultera signum quaerit; et signum non dabitur ei, nisi signum ionae prophetae, crucem signans et resurrectionem.

Etenim multo mirabilius est in eo qui crucifixus erat hoc fieri, quam ambulante eo super terram. Hoc autem sufficiens erat eos convertere, non solum magnitudine miraculi, sed quia hoc gestum est postquam omnia locuti fuerant quae voluerant, et satietatem acceperant contumeliarum.

Qualiter autem non admirati sunt universi, neque aestimaverunt eum esse Deum? quia scilicet hominum genus tunc multa malitia et desidia detinebatur: et hoc miraculum factum confestim transiit, et non noverant quae esset causa eius quod gerebatur. Et propter hoc ipse postea loquitur, ut ostendat se vivere, et quod ipse hoc miraculum fecit; unde sequitur et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna dicens: eli, eli, lamma sabactani; hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Hieronymus.

Principio vigesimi primi Psalmi usus est. Illud vero quod est in medio versiculi, respice in me, superfluum est: legitur enim in Hebraeo: eli, eli, lamma sabactani, hoc est: Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti? ergo impii sunt qui Psalmum ex persona David, sive esther et mardochoaei dictum putant, cum etiam evangelistae testimonia ex eo sumpta super salvatore intelligantur, ut est illud: diviserunt sibi vestimenta mea, et: foderunt manus meas. Chrysostomus in Matth.. Ideo autem emisit propheticam vocem, ut usque ad ultimam horam testimonium perhibeat veteri testamento, et ut videant quoniam honorat patrem, et non est Deo contrarius: et ideo Hebraicam vocem emisit, ut eis fieret cognita et manifesta.

Origenes in Matth.. Requiritur autem: quid est quod a Deo derelictus est Christus? et quidam quia non possunt exponere derelinqui Christum a Deo, dicunt quod per humilitatem dictum est. Sed manifeste intelligere

poteris quid sit quod dicit, faciens comparationem gloriae illius quam habuit apud patrem ad confusionem quam contemnens sustinuit crucem. Hilarius in Matth..

Per haec autem verba ingenia contendunt haeretica, quod aut defecisse omnino Dei verbum in animam corporis volunt, dum corpus officio animae vivificat; aut omnino nec fuerit Christus homo natus, quia in eo Dei verbum modo spiritus habitaverit prophetalis; quasi Jesus Christus animae solum, et corporis homo communis, hoc habeat sui exordium quo esse coepit homo qui nunc a Dei verbo contracta rursus protectione desertus clamet Deus meus, quare me dereliquisti? vel certe in animam verbi natura mutata, paterno Christus in omnibus usus auxilio, nunc inops eius mortique permissus solitudinem suam conqueratur, relinquentemque se arguat. Sed inter has impias infirmasque sententias, ecclesiae fides imbuta apostolicis doctrinis non partitur Jesum Christum, ne filius Dei et non filius hominis intelligatur; nam querela derelicti morientis infirmitas est; promissio autem Paradisi, viventis Dei regnum est. Habes in conquerente ad mortem relictum se esse, quia homo est; habes eum qui moritur profitentem se in Paradiso regnare, quia Deus est. Non ergo mireris verborum humilitatem, et querimonias derelicti, cum formam servi sciens, scandalum crucis videas.

Glossa. Dicitur autem Deus eum deseruisse in morte, quia potestati persequentium eum exposuit; subtraxit enim protectionem, sed non solvit unionem. Origenes in Matth.. Postquam autem vidit super omnem terram Iudaeam tenebras, hoc dixit, ostendere volens: dereliquisti me, pater; idest, talibus exinanitum calamitatibus tradidisti, ut populus qui fuerat apud te honoratus, recipiat quae in me ausus est, ut privetur a lumine tuae prospectionis; sed et pro salute gentium dereliquisti me. Quid autem tam bonum fecerunt qui ex gentibus crediderunt, ut pretioso sanguine super terram effuso pro eis, eruerem eos a maligno? aut quid tale dignum facturi sunt homines, pro quibus patior ista? forsitan autem et videns peccata hominum pro quibus patiebatur, dixit quare me dereliquisti? ut fierem quasi qui colligit stipulam in messe, et racemos in vindemia. Non autem aestimes humano more salvatorem ista dixisse, propter calamitatem quae comprehenderat eum in cruce: si enim ita acceperis, non audies magnam vocem eius, quae ostendit aliquid esse magnum absconditum. Rabanus.

Vel salvator hoc dixit, nostros circumferens motus, qui in periculis positi, a Deo deseri nos putamus. Humana enim natura propter peccatum a Deo fuerat derelicta; sed quia filius Dei factus est noster advocatus, quorum suscepit culpam, deplorat miseriam: in quo ostendit quantum flere debeant qui peccant, quando sic flevit qui nunquam peccavit.

Sequitur quidam autem illic stantes et audientes, dicebant: eliam vocat iste. Hieronymus.

Non omnes, sed quidam: quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes Hebraici sermonis proprietatem; sed ex eo quod dixit eli, eli, putant eliam ab eo invocatum. Sin autem Iudaeos, qui hoc dixerint, intelligere voluerimus, hoc more sibi solito fecisse, ut dominum imbecillitatis infament, qui eliae auxilium deprecetur.

Sequitur et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere. Augustinus in serm. De passione. Sic ergo propinator fontium potatur aceto, mellis dator cibatur felle, flagellatur remissio, condemnatur venia, illuditer maiestas, ridetur virtus, perfunditur largitor imbrum sputis. Hilarius in Matth.. Est autem acetum vinum quod per vitium aut incuriae aut vasis acescit; vinum autem est honor immortalitatis aut virtus. Cum igitur in Adam coacuisset, ipse accepit et potavit ex gentibus. In calamo enim et spongia ut potaret offertur; idest ex corporibus gentium in se ad communionem immortalitatis ea quae in nobis erant vitiata transfudit. Remigius. Vel aliter. Iudaei acetum erant degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum; habebant fraudulenta corda, quasi spongiam cavernosis atque tortuosis latibulis. Per arundinem designatur sacra Scriptura, quae in hoc facto implebatur: sicut enim lingua Hebraea vel Graeca dicitur loquela, quae fit per linguam, sic et arundo dici posset littera, vel Scriptura, quae fit per arundinem.

Origenes in Matth..

Et forsitan quicumque secundum doctrinam ecclesiasticam sapiunt, vivunt autem male, dant ei vinum bibere felle permixtum; qui autem alienas a veritate sententias applicant Christo, quasi eas dicenti, hi spongiam implentes aceto imponunt calamo Scripturae, et offerunt ori eius.

Sequitur ceteri vero dicebant: sine, videamus an veniat elias liberans eum.

Rabanus. Quia enim milites prave sonum vocis dominicae intelligebant, ideo inaniter adventum eliae expectabant. Deum ergo, quem salvator Hebraico sermone invocabat, inseparabiliter semper secum habebat.

Augustinus in serm. De passione.

Cum ergo nil iam Christo restaret ex poenis, mors moratur, quia suum esse ibi nil sentit. Suspecta est vetustati novitas.

Hunc primum, hunc solum vidit hominem peccati nescium, noxa liberum, iuris sui legibus nil debentem. Accedit tamen confoederata Iudaico mors furori, et desperata vitae invadit auctorem; unde sequitur Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum. Quare autem displicet, si Christus de sinu patris ad nostram servitutem venit, ut nos suae redderet libertati; nostram mortem suscepit, ut nos eius morte liberemur, quando nos despectu mortis mortales in Deos retulit, terrenos caelestibus aestimavit? quantum enim divina virtus operum contemplatione lucebat, tantum pati pro subiectis, pro servis mori, insigne est caritatis immensae.

Ergo haec prima causa est dominicae passionis, quia sciri voluit quantum amaret hominem Deus, qui plus amari voluit quam timeri. Secunda causa est ut sententiam mortis, quam iuste dederat, iustius aboleret. Quia namque primus homo, adiudicante Deo, de reatu incurrerat mortem, et eam transmisit ad posteros, venit de caelo

secundus homo peccati nescius, ut mors damnaretur, quae rapere iussa reos, innocentiae ipsum invadere praesumpsit auctorem. Nec mirandum est, si pro nobis posuit quod suscepit a nobis, scilicet animam, qui propter nos fecit tanta, et talia largitus est nobis. Augustinus contra felicianum.

Absit enim a fidelibus ista suspicio, ut sic Christus senserit mortem nostram, ut quantum in se est, vita perderet vitam. Nam si hoc ita esset, quomodo illo triduo potuisse dicimus aliquid vivere, si vitae fons dicitur aruisse? sensit igitur mortem Deitas Christi participatione humana, sive humani affectus, quem sponte susceperat, non naturae suae potentiam perdidit, per quam cuncta vivificat.

In morte enim nostra sine dubio destitutum vita corpus animam nostram non perimit, dum discedens anima non vim suam perdit, sed quod vivificaverat hoc dimittit, et quantum in se est, alterius mortem facit, ipsa non recipit. De salvatoris nunc anima dicemus, qui, ut non dicam propter inhabitantem divinitatem et propter iustitiam singularem, certe propter communem moriendi sortem corpus illo triduo sic potuit deserere, ut ipsa non posset penitus interire. Credo enim Dei filium mortuum esse, non secundum poenam iniustitiae, quam ex toto non habuit, sed secundum legem naturae, quam pro humani generis redemptione suscepit.

Damascenus de fide orth.. Etsi tamen mortuus est ut homo, et sancta eius anima ab incontaminato divisa est corpore; tamen Deitas inseparabilis ab utrisque permansit; ab anima, dico, et corpore. Et neque sic una hypostasis in duas divisa est: corpus enim et anima, sicut a principio in verbi hypostasi habuerunt existentiam, ita etiam in morte.

Numquam enim neque anima, neque corpus propriam habuerunt hypostasim, praeter eam quae verbi est hypostasis. Hieronymus.

Divinae autem potestatis indicium est emittere spiritum, ut ipse quoque dixerat: nemo potest tollere animam meam a me; sed ego pono eam, et iterum sumo eam: spiritum enim in hoc loco pro anima intelligamus; seu quod vitale aut spirituale corpus faciat, seu quod ipsius animae substantia spiritus sit, iuxta id quod scriptum est: auferes spiritum eorum, et deficient.

Chrysostomus in Matth.. Propter hoc autem et voce magna clamavit, ut ostendatur quoniam secundum eius potestatem id geritur. Per hoc enim quod moriens vocem emisit magnam, apertissime se verum Deum esse ostendit: quoniam homines cum moriuntur, vix tenuem vocem emittere possunt. Augustinus de cons. Evang.. Quid autem voce magna dixerit, Lucas declaravit: dixit enim: et clamans Jesus voce magna, ait: pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Hilarius in Matth.. Vel spiritum cum clamore magnae vocis emisit, dolens se non omnia peccata portare.

#10 Lectio 10

Origenes in Matth.. Magna facta sunt ex eo quod magna voce clamavit Jesus; unde sequitur et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque Deorsum. Augustinus de cons.

Evang.. In quo satis ostendit tunc esse scissum cum emisit spiritum. Si autem non addidisset et ecce, sed simpliciter dixisset et velum templi scissum est, incertum esset utrum ipse et marcus hoc recapitulando commemorassent; Lucas autem ordinem tenuisset, qui cum dixisset: sol obscuratus est, continuo subiungendum aestimavit: et velum templi scissum est, an Lucas recapitulasset quod illi ordine posuissent. Origenes in Matth..

Duo autem fuisse vela intelliguntur: unum quod velat sancta sanctorum, aliud exterius sive tabernaculi, sive templi. In passione ergo domini salvatoris, velum quod erat a foris conscissum est a sursum usque Deorsum, ut ab initio mundi usque ad finem conscisso velamine, mysteria publicentur, quae usque ad adventum domini rationabiliter fuerunt occulta.

Cum autem venerit quod perfectum est, tunc auferetur etiam secundum velum, ut videamus etiam quae interiorius sunt occulta, scilicet veram arcam testamenti, et sicut ipsa se habet natura, videamus cherubim et alia. Hilarius in Matth..

Vel ideo velum templi scinditur, quia exinde populus est divisus in partes, et veli honor cum custodia Angeli protegentis auferetur. Leo Papa in serm. De passione. Est autem ad testimonium venerandae passionis sufficiens signum elementorum inopinata turbatio; unde sequitur et terra mota est, et petrae scissae sunt, et monumenta aperta sunt.

Hieronymus. Nulli enim dubium est quid significet iuxta litteram magnitudo signorum, ut crucifixum dominum suum et caelum et terra et omnia demonstrarent.

Hilarius in Matth.. Movetur terra, quia capax huius mortui esse non poterat; petrae scissae sunt, omnia enim valida et fortia penetrans Dei verbum, et potestas aeternae virtutis irruerat; et monumenta aperta sunt: erant enim mortis claustra reserata.

Sequitur et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt: illuminans enim mortis tenebras, et infernorum obscura collustrans, mortis spolia detrahebat. Chrysostomus in Matth.. Ipso quidem in cruce manente eum irridentes dicebant alios salvos fecit; seipsum non potest salvum facere. Sed quod in se facere noluit, in servorum corporibus, cum multa superabundantia demonstravit. Si enim quatruiduanum Lazarum exurgere magnum fuit, multo magis eos repente qui olim dormierant, apparere viventes; quod futurae resurrectionis erat indicium.

Ut autem non putaretur esse phantasma quod factum est, evangelista subiungit et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis. Hieronymus. Quomodo autem

Lazarus mortuus resurrexit, sic et multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut dominum ostenderent resurgentem; et tamen cum monumenta aperta sunt, non ante resurrexerunt quam resurgeret dominus, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Sanctam autem civitatem in qua visi sunt resurgentes, aut ierusalem caelestem intelligamus, aut hanc terrenam, quae ante sancta fuerat: sancta enim appellabatur civitas ierusalem propter templum et sancta sanctorum, et ob distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur. Quando vero dicitur apparuerunt multis, ostenditur non generalis fuisse resurrectio quae omnibus appareret, sed specialis ad plurimos, ut hi viderent qui cernere merebantur. Remigius. Quæret autem aliquis quid de illis factum sit qui resurgente domino surrexerunt. Credendum quippe est quoniam ideo surrexerunt ut testes essent dominicæ resurrectionis.

Quidam autem dixerunt, quod iterum mortui sunt, et in cinerem conversi, sicut et Lazarus, et ceteri quos dominus resuscitavit.

Sed istorum dictis nullo modo est fides accommodanda: quoniam maius illis esset tormentum qui surrexerunt, si iterum mortui essent, quam si non resurgerent.

Incunctanter ergo credere debemus quia qui resurgente domino a mortuis resurrexerunt, ascendente eo ad caelos, et ipsi pariter ascenderunt. Origenes in Matth.. Semper autem hæc eadem magna quotidie fiunt: velum enim templi ad relevandum quae intus habentur scinditur sanctis. Terra etiam movetur, idest omnis caro, novo verbo et novis rebus secundum novum testamentum.

Petrae autem scinduntur, quae mysterium fuerunt prophetarum, ut in profundis eorum posita spiritualia mysteria videamus.

Monumenta autem dicuntur corpora peccatricum animarum, idest mortuarum Deo; cum autem per gratiam Dei animae huiusmodi fuerint suscitatae, corpora eorum, quae prius fuerunt monumenta, fiunt corpora sanctorum, et videntur a seipsis exire, et sequuntur eum qui resurrexit, et in novitate vitae ambulant cum eo: et qui digni sunt habere conversationem in caelis, ingrediuntur in sanctam civitatem per singula tempora, et apparent multis videntibus opera bona ipsorum.

Sequitur centurio autem, et qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terraemotu et his quae fiebant, timuerunt valde, dicentes: vere filius Dei erat iste. Augustinus de cons. Evang.. Non est contrarium quod matthaeus viso terraemotu dicit admiratum centurionem et eos qui cum eo erant, cum Lucas dicat hoc admiratum, quod emissa magna voce exirasset: in eo enim quod matthaeus non solum dixit viso terraemotu, sed et addidit his quae fiebant, integrum locum fuisse demonstravit Lucae, ut diceret centurionem ipsam domini mortem fuisse miratum: quia et hoc inter illa est quae tunc mirabiliter facta erant. Hieronymus. Ex hoc considerandum, quod centurio in ipso scandalo passionis vere Dei filium confiteatur, et Arius in ecclesia praedicet creaturam.

Rabanus. Unde merito per centurionem fides ecclesiae designatur, quae, vel mysteriorum caelestium per mortem domini reserato, continuo Jesum et vere iustum hominem, et vere Dei filium, synagoga tacente, confirmat. Leo in serm. 13 de passione. Exemplo igitur centurionis contremiscat in redemptoris sui supplicio terrena substantia, rumpantur infidelium mentium petrae, et qui mortalitatis gravabantur sepulcris, discussa obstaculorum mora prosiliant; appareant nunc quoque in civitate sancta, idest ecclesia Dei, futurae resurrectionis indicia; et quod credendum est in corporibus, fiat in cordibus.

Sequitur erant ibi mulieres multae a longe, quae secutae erant Jesum a Galilaea, ministrantes ei. Hieronymus.

Consuetudinis enim Iudaicae fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum praeceptoribus ministrarent. Hoc, quia scandalum facere poterat in gentibus, Paulus abiecit se memorat. Ministrabant autem domino de substantia sua, ut meteret illarum carnalia, cuius illae metebant spiritualia: non quia indigebat cibus dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quia victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti.

Sed videamus quales comites habuerit; sequitur enim inter quas erat maria Magdalene, et maria Iacobi et ioseph mater, et mater filiorum zebedaei. Origenes in Matth.. Apud marcum autem tertia illa Salome appellatur. Chrysostomus in Matth.. Hae autem mulieres considerabant quae gerebantur, quae maxime erant compassibiles; et quae sequebantur ministrantes usque ad pericula affuerunt, maximam fortitudinem ostendentes: quia cum discipuli fugerunt, ipsae affuerunt. Hieronymus contra Helvidium. Ecce, inquit Helvidius, Iacobus et ioseph sunt filii mariae matris domini, quos Iudaei appellaverunt fratres Christi. Dicit autem Iacobi minoris ad distinctionem Iacobi maioris, qui erat filius zebedaei. Impium enim dicit esse Helvidius hoc sentire de maria, ut cum aliae feminae ibi fuerint, matrem eius abesse dicamus; aut alteram esse mariam, nescio quam confingamus, praesertim cum evangelium iohannis testetur eam illic fuisse praesentem. O furor caecus, et in proprium exitium mens vesana. Audi quid iohannes evangelista dicat: stabat iuxta crucem Jesu mater eius, et soror matris eius maria Cleophae, et maria Magdalene.

Nulli dubium est duos fuisse apostolos, Iacobi nuncupatos vocabulo: Iacobum zebedaei, et Iacobum Alphaei. Iste autem nescio quis minor Iacobus, quem mariae filium Scriptura commemorat: si apostolus est, Alphaei filius erit, si non est apostolus, sed tertius nescio quis Iacobus, quomodo putandus est frater domini, et quomodo tertius ad distinctionem maioris minor appellabitur? cum maior et minor non inter tres, sed inter duos soleant praebere distantiam; et frater domini apostolus sit, Paulo dicente: alium apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem

domini. Ne autem hunc Iacobum putes filium zebedaei, lege actus apostolorum, iam ab Herode fuerat interemptus. Restat conclusio, ut maria ista, quae Iacobi minoris scribitur mater, fuerit uxor Alphaei, et soror mariae matris domini, quam mariam Cleophae iohannes evangelista commemorat. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quod alibi dicatur maria Iacobi minoris mater, et alibi maria Cleophae, disces Scripturae consuetudinem, eundem hominem diversis nominibus appellari; sicut Raguel socer Moysi ietro dicitur. Et similiter dicitur maria Cleophae uxor Alphaei; haec eadem dicta est maria mater Iacobi minoris; quae si mater esset domini, magis eam, ut in omnibus locis, matrem alterius voluisset intelligi. Verum etsi alia fuerit maria Cleophae, et alia maria Iacobi et ioseph mater, hoc tamen constat non eandem mariam Iacobi et ioseph esse quam matrem domini. Augustinus de cons. Evang..

Possemus autem dicere alias mulieres a longe, ut tres evangelistae dicunt, et alias iuxta crucem fuisse, ut iohannes dicit, nisi matthaeus et marcus mariam Magdalene nominassent inter stantes longe, quam scilicet iohannes nominavit inter stantes iuxta crucem. Quomodo autem hoc intelligitur, nisi quia eo intervallo erant ut et iuxta dici possent, quia in conspectu eius praesto aderant, et a longe in comparatione turbae propinquius circumstantis cum centurione et militibus. Possumus etiam intelligere quod illae quae simul aderant cum matre domini, postquam eam discipulo commendavit, abire iam coeperant, ut a densitate turbae se eruerent, et cetera quae facta sunt, longius intuerentur; ut evangelistae, qui post mortem domini eas commemoraverunt, et longe stantes commemorarent.

#11 Lectio 11

Glossa. Postquam evangelista retulerat ordinem dominicae passionis et mortem, nunc agit de eius sepultura, dicens cum sero autem factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathaea nomine ioseph, qui et ipse discipulus erat iesu.

Remigius. Arimathaea ipsa est et Ramatha civitas helcanae et Samuelis, quae sita est in regione chanaitica, iuxta diospolim.

Iste autem ioseph, secundum saeculi statum, magnae fuit dignitatis; sed multo maioris meriti apud Deum fuisse laudatur, siquidem iustus fuisse describitur. Decebat quippe eum talem existere qui corpus sepeliret, quatenus per iustitiam meritorum dignus esset tali officio. Hieronymus.

Dives autem refertur non de iactantia scriptoris, quod virum nobilem atque ditissimum referat Jesu fuisse discipulum; sed ut ostendat causam quare a Pilato corpus Christi potuerit impetrare.

Sequitur hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus iesu: pauperes enim et ignoti non essent ausi ad Pilatum praesidem Romanae potestatis accedere et crucifixi corpus impetrare. In alio autem evangelio ioseph iste bulites appellatur, idest consiliarius; et de ipso quidem putant primum Psalmum fuisse compositum: beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. Chrysostomus in Matth.. Inspice autem huius viri fortitudinem: in mortis enim periculum se tradidit, inimicitias ad omnes assumens, propter benevolentiam Christi; et non solum audet corpus Christi petere, sed et sepelire; unde sequitur et accepit et involvit illud in sindone munda.

Hieronymus. Ex simplici sepultura domini, ambitio divitum condemnatur, qui nec in tumulis quidem possunt carere divitiis.

Possimus autem iuxta intelligentiam spiritualem et hoc sentire, quod corpus domini non auro, non gemmis, non serico, sed linteamine puro obvolvendum sit; quamquam et hoc significet, quod ille in sindone munda involvit Jesum qui pura mente eum susceperit. Remigius. Vel aliter. Quia sindon lineus pannus est; linum autem ex terra procreatur, et cum magno labore ad candorem perducitur; designatur quia corpus illius, quod ex terra, idest ex virgine, sumptum est, per laborem passionis pervenit ad candorem immortalitatis. Rabanus.

Hinc etiam ecclesiae mos obtinuit ut sacrificium altaris non in serico neque in panno tincto, sed in Lino terreno celebretur, ut a beato Papa silvestro legimus esse statutum.

Sequitur et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra. Augustinus in serm. 2 de sabbato sancto.

Ideo autem salvator in aliena sepultura ponitur, quia pro aliorum moriebatur salute.

Ut quid ergo in propria sepultura qui in se mortem propriam non habebat? ut quid illi tumulus in terris, cuius sedes manebat in caelis? ut quid illi sepultura propria, qui tridui tantum temporis spatio in sepulcro non tam mortuus iacuit, quam velut in lectulo conquievit? sepulcrum autem mortis est habitaculum necessarium: ergo non erat mortis habitaculum Christo, quia vita est; nec opus habebat semper vivens habitaculo defunctorum. Hieronymus. In novo autem ponitur monumento, ne post resurrectionem, ceteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem et novum sepulcrum, mariae virginalem uterum demonstrare. In monumento autem exciso in petra conditus est, ne si ex multis lapidibus aedificatus fuisset, suffossis tumuli fundamentis, ablati furto diceretur. Augustinus in serm. 2 de sabbato sancto. Si etiam sepulcrum fuisset in terra, dicere poterant: suffoderunt terram, et furati sunt eum. Si fuisset lapis parvulus superpositus, dicere poterant: dormientibus nobis tulerunt eum; unde sequitur et advolvit saxum magnum ad Ostium monumenti, et abiit. Hieronymus.

Saxum enim magnum appositum ostendit, non absque auxilio plurimorum sepulcrum potuisse reserari.

Hilarius in Matth.. Mystice autem ioseph apostolorum habet speciem.

Hic in munda sindone corpus involvit, et quidem in hoc eodem linteo reperimus de caelo ad Petrum universorum animantium genera submissa: ex quo intelligitur sub linteï illius nomine consepeli Christo ecclesiam. Domini ergo corpus infertur in vacuum et novam requiem lapidis excisi, quia per apostolorum doctrinam in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere excisum Christus infertur, rude scilicet ac novum, et nullo antea ingressu timoris Dei pervium. Et quia nihil præter eum oporteat in pectora nostra penetrare, lapis Ostio advolvitur: ut quia nullus antea in nos divinæ cognitionis auctor fuerat illatus, nullus absque eo postea inferatur.

Origenes in Matth.. Non autem fortuito scriptum est, quoniam involvit corpus in sindone munda, et posuit in monumento novo, et quod advolvit lapidem magnum: quoniam omnia quæ sunt circa corpus iesu, munda sunt et nova, et omnia magna valde. Remigius. Postquam autem corpus domini sepultum est, ceteris ad propria remeantibus, solæ mulieres, quæ eum arctius amaverunt, perseveraverunt, et diligenti cura notaverunt locum in quo corpus domini poneretur; quatenus congruo tempore munus suæ devotionis ei offerrent; et ideo sequitur erant autem ibi maria Magdalene et altera maria sedentes contra sepulcrum.

Origenes in Matth.. Mater autem filiorum zebedæi non scribitur sedere contra sepulcrum: forsitan enim usque ad crucem pervenire potuit. Istæ autem, quasi maiores in caritate, neque his quæ postea gesta sunt defuerunt. Hieronymus.

Vel ceteris relinquentibus dominum, mulieres in officio perseverant, expectantes quod promiserat Jesus; et ideo meruerunt primæ videre resurrectionem, quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Remigius.

Quod usque hodie sanctæ mulieres, idest humiles animæ sanctorum, in hoc saeculo faciunt, et pia curiositate attendunt quemadmodum passio Christi completa sit.

#12 Lectio 12

Hieronymus. Non suffecerat principibus sacerdotum crucifixisse dominum salvatorem, nisi sepulcrum custodirent, et quantum in illis est, manus imponent resurgenti; unde dicitur altera autem die, quæ est post parasceven. Rabanus. Parasceve dicitur præparatio: hoc nomine vocatur sexta sabbati, in qua præparabant necessaria sabbato, ut de manna dictum est: sexta die colligetis duplum: quia enim sexta die factus est homo, in septima requievit Deus, ideo sexta die Jesus pro homine moritur, et in sabbato quievit in sepulcro. Hieronymus. Principes autem sacerdotum licet immensum facinus in nece domini perpetraverint, tamen non sufficit eis, nisi etiam post mortem eius conceptæ nequitiae virus exerceant, famam eius lacerantes; et quem innocentem sciebant, seductorem vocant: unde dicunt domine, recordati sumus quia seductor ille dixit. Sicut autem caiphas ignorans ante prophetaverat dicens: expedit unum hominem mori pro populo, et non tota gens pereat, sic modo; seductor enim erat Christus, non a veritate in errorem mittens, sed a falsitate in veritatem, a vitiis ad virtutes, a morte ad vitam ducens. Remigius. Ex hoc autem dicunt eum dixisse post tres dies resurgam, quia dixerat: sicut fuit ionas tribus diebus et tribus noctibus in ventre ceti, etc.. Sed videndum quomodo post tres dies resurrexit. Nonnulli voluerunt tres horas tenebrarum, unam intelligi noctem; et lucem quæ secuta est tenebras, diem; sed hi vim figuratæ locutionis ignoraverunt. Figure enim sexta feria, qua passus est, comprehendit noctem præcedentem; sequitur autem nox sabbati cum suo die; nox vero dominici diei comprehendit suum diem; ac per hoc verum est quod post triduum resurrexit. Augustinus in serm. De passione. Ideo autem post tres dies resurrexit, ut in passione filii totius trinitatis monstraretur assensus; triduum enim legitur in figura, quia trinitas, quæ in principio fecerat hominem, ipsa in fine hominem per Christi reparat passionem.

Sequitur iube ergo custodiri sepulcrum usque in tertium diem. Rabanus. Discipuli enim Christi fures spiritualiter erant: quia ab ingratis Iudæis scripta novi et veteris testamenti ablata in usum ecclesiae conferebant, et salvatorem qui eis promissus fuerat, illis nocte dormientibus, hoc est infidelitate torpentibus, abstulerunt, gentibus credendum tradentes. Hilarius in Matth.. Metus furandi corporis, et sepulcri custodia atque obsignatio, stultitiæ atque infidelitatis testimonium est: quod signare sepulcrum eius voluerunt, cuius præcepto conspexissent de sepulcro mortuum suscitatum.

Rabanus. In hoc autem quod dicunt et erit novissimus error peior priore, ignoranter verum dicunt: peior enim fuit contemptus poenitentiae in Iudæis quam error ignorantiae.

Chrysostomus in Matth..

Vide etiam qualiter nolentes concertant ad demonstrandam veritatem: irrefragabilis enim demonstratio resurrectionis facta est per ea quæ prætenderunt: quia enim custoditum est sepulcrum, nulla fraus facta est. Si autem fraus facta non est, manifeste et irrefragabiliter dominus surrexit. Quid autem Pilatus respondeat, subiungitur ait illis Pilatus: habetis custodiam: ite, custodite, sicut scitis. Rabanus. Quasi dicat: sufficiat vobis quod consensi in necem innocentis; de cetero vester error vobiscum permaneat.

Sequitur illi autem abeuntes munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodibus. Chrysostomus in Matth..

Non autem permittit Pilatus solos milites sigillare: si enim soli milites sigillassent, possent dicere quoniam milites permiserunt quod discipuli corpus domini furarentur, et ita resurrectionis infringere fidem: nunc hoc dicere non possunt, cum ipsimet sepulcrum sigillassent.

#1 Lectio 1

Augustinus in serm. De resurrectione.

Post illusiones et verbera, post aceti et fellis pocula mixta, post supplicia crucis et vulnera, et postremo post ipsam mortem et inferos, surrexit de suo funere caro nova, redit ab occiduo latens vita, et in morte salus reservata resurgit, pulchrior reditura post funus. Augustinus de cons.

Evang.. De hora vero qua mulieres venerunt ad monumentum, non contemnenda exoritur quaestio. Cum enim matthaeus hic dicat vespere autem sabbati quae lucescit in prima sabbati: quid est quod dicit marcus: et valde mane una sabbatorum venit maria Magdalene et altera maria videre sepulcrum? aperte quippe prima noctis, quod est vespere, ipsam noctem voluit significare matthaeus, cuius noctis fine venerunt ad monumentum; ergo quoniam sabbato impediabantur ut non ante facerent, ab eo tempore nominavit noctem ex quo eis licere coepit ut facerent quodcumque vellent tempore eiusdem noctis. Sic itaque dictum est vespere sabbati, ac si diceretur, nocte sabbati, idest nocte quae sequitur diem sabbati: quod ipsa verba eius satis indicant; sic enim ait quae lucescit in prima sabbati: quod fieri non potest nisi tantummodo primam noctis particulam, idest solum initium noctis, intellexerimus dicto vespere significatum. Neque enim ipsum initium noctis lucescit in prima sabbati; sed ipsa nox quae in luce incipit terminari; et usitatus modus loquendi est divinae Scripturae a parte totum significare. Vespere ergo noctem significavit, cuius extremum est diluculum: diluculo enim venerunt ad monumentum. Rabanus. Quod dictum est, quia sanctae mulieres vespere sabbati quae lucescit in prima sabbati, venerunt videre sepulcrum, ita intelligendum: quia vespere quidem venire coeperint; sed lucescente mane in prima sabbati ad sepulcrum pervenerunt; idest, vespere aromata paraverunt, quibus corpus domini ungeri desiderabant, sed aromata vespere praeparata, mane ad sepulcrum detulerunt; quod matthaeus quidem brevitatis causa obscurius posuit; sed evangelistae alii quo ordine factum sit evidentius ostendunt. Sepulto namque sexta feria domino, reversae a monumento mulieres praeparaverunt aromata et unguenta, quamdiu operari licebat; et sabbato quidem siluerunt secundum legis mandatum, sicut Lucas aperte designat; cum autem transisset sabbatum, vesperaque adveniente, tempus operandi rediisset, prompte ad devotionem emerunt quae minus praeparaverant aromata, sicut marcus commemorat: ut venientes ungerent Jesum; et valde mane veniunt ad monumentum. Hieronymus. Vel aliter. Quod diversa tempora istarum mulierum in evangeliis describuntur, non mendacii signum est, ut impii obiciunt, sed sedulae visitationis officia, dum crebro abeunt et redeunt, et non patiuntur a sepulcro domini diu abesse vel longius.

Remigius. Sciendum autem quia matthaeus mystice loquens studuit nobis insinuare, illa sacratissima nox quantam dignitatem ex honore devictae mortis et dominicae resurrectionis accepit; ideo dixit vespere autem sabbati quae lucescit in prima sabbati. Cum consuetus ordo temporum habeat ut vesperae non lucescant in diem, sed potius obtenebrescant in noctem; ostenditur his verbis quod dominus totam hanc noctem luce suae resurrectionis festivam et coruscantem reddidit. Beda in hom.

In vigilia Paschae. Ab exordio etiam mundanae creationis usque huc ita temporum cursus distinguebatur, ut dies noctem praecederet: quia homo a luce Paradisi peccando lapsus, in huius saeculi tenebras aerumnasque decidit. Aptissime autem nunc dies sequitur noctem, quando per fidem resurrectionis a peccati tenebris et umbra mortis ad lucem vitae, Christo largiente, reducimur.

Severianus in serm. De passione. Est autem vespera sabbati quae lucescit; quia illuminatur per Christum sabbatum, non deletur.

Non, inquit supra, veni solvere legem, sed adimplere. Illuminatur, ut in diem dominicam luceat, clarescat in ecclesia quod in synagoga, Iudaeis obscurantibus, fuscabatur.

Sequitur venit maria Magdalene et altera maria videre sepulcrum. Sero quidem mulier currit ad veniam, quae mature cucurrit ad culpam: quae de Paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere de sepulcro; contendit rapere de morte vitam, quae de vita rapuerat mortem. Non autem dixit: venerunt, sed venit, sub uno nomine. Veniunt duae mysterio, non casu: venit ipsa, sed altera, ut mutaretur mulier virtute, non sexu. Praecedunt autem apostolos feminae quae ecclesiarum typum ad dominicum deferunt sepulcrum, maria scilicet, et maria. Maternum Christi unum nomen in duas geminatur feminas: quia haec ecclesia ex duobus populis veniens, idest ex gentibus et Iudaeis, una esse figuratur. Venit autem maria ad sepulcrum, sicut ad resurrectionis uterum, ut iterum Christus ex sepulcro nasceretur fidei, qui carni fuerat generatus ex ventre; et eum quem clausa virginitas ad praesentem tulerat vitam, clausum sepulcrum ad vitam redderet sempiternam. Divinitatis insigne est clausam virginem reliquisse post partum, et de sepulcro clauso exisse cum corpore.

Sequitur et ecce terraemotus factus est magnus. Hieronymus. Dominus noster unus atque idem filius Dei et hominis, iuxta utramque naturam divinitatis et carnis, nunc magnitudinis suae, nunc humilitatis signum demonstrat; unde et in praesenti loco quisquis homo sit qui crucifixus est, qui sepultus, tamen quae foris aguntur, ostendunt filium Dei. Hilarius in Matth.. Motus enim terrae resurrectionis est virtus, cum concusso mortis aculeo, et illuminatis illius tenebris, resurgente virtutum caelestium domino, inferorum trepidatio commovetur. Chrysostomus in Matth.. Vel ideo terraemotus factus est, ut exurgant et evigilent mulieres: etenim accesserant, ut unguentum mitterent; et quia in nocte haec gerebantur, probabile est quasdam obdormisse. Beda in Hom. Super venit maria Magdalene.

Quod etiam terraemotus, resurgente domino de sepulcro, sicut etiam moriente in cruce, factus est magnus, significat terrena quidem corda per fidem passionis prius, ac resurrectionis eius ad poenitentiam concutienda salubri pavore permota.

Severianus in serm. Paschae. Si autem sic terra tremuit cum dominus ad veniam sanctorum resurgeret: quomodo contremiscet, cum noxiorum omnium surget ad poenam? dicente propheta: terra tremuit, cum resurgeret in iudicio Deus. Et quomodo domini praesentiam sustinebit quae Angeli praesentiam sustinere non valuit? nam sequitur Angelus domini descendit de caelo. Surgente siquidem Christo, morte pereunte, terrenis redditur caeleste commercium, et mulieri cui fuerat cum diabolo lethale consilium, cum Angelo colloquium fit vitale. Hilarius.

Misericordiae enim Dei patris insigne est, resurgente filio ab inferis, virtutum caelestium ministeria mittere; atque ideo prior resurrectionis ipse est index ut quodam famulatu paternae voluntatis resurrectio nuntiaretur. Beda.

Quia enim Christus Deus et homo est, inter acta humanitatis semper ei Angelorum ministeria Deo debita non desunt.

Sequitur et accedens revolvit lapidem, non ut egressuro domino ianuam pandat, sed ut egressus eius iam facti hominibus praestet indicium. Qui enim mortalis clauso virginis utero potuit nascendo ingredi mundum, ipse factus immortalis, clauso sepulcro potuit resurgendo exire de mundo.

Remigius. Significat autem revolutio lapidis reservationem sacramentorum Christi, quae littera legis tegebantur: lex namque in lapide scripta fuit, et ideo per lapidem designatur. Severianus. Non autem dixit: volvit, sed revolvit lapidem: quia lapis advolutus probavit mortem, et revolutus extitit resurrectionis assertor. Mutatur hic ordo rerum: sepulcrum mortem, non mortuum devorat; domus mortis mansio fit vitalis; uteri nova forma mortuum recipit, reddit vivum.

Sequitur et sedebat super eum; sedebat inquam, cui nulla inerat lassitudo, ut fidei doctor, ut resurrectionis magister; sedebat supra petram, ut soliditas sedentis daret credentibus firmitatem; ponebat Angelus super petram fundamenta fidei, super quam Christus erat ecclesiam fundaturus. Vel per lapidem monumenti potest designari mors, qua omnes premebantur: per hoc ergo quod Angelus super lapidem sedit, significatur quod Christus mortem sua virtute subiecit. Beda. Et recte stans apparuit Angelus qui adventum domini in mundo praedicebat, ut stando designaret quia dominus ad debellandum mundi principem veniret. Praeco autem resurrectionis sedisse memoratur, ut sedendo significaret eum, superato mortis auctore, sedem regni iam conscendisse perpetui. Sedebat autem super lapidem revolutum, quo Ostium monumenti claudebatur, ut claustra inferorum sua ipsum virtute Deiecisse doceret. Augustinus de cons. Evang.. Potest autem movere quomodo secundum matthaeum Angelus super lapidem sedebat revolutum a monumento, cum marcus dicat mulieres introeuntes in monumentum vidisse iuvenem sedentem in dextris, nisi intelligamus aut matthaeum tacuisse de Angelo quem intrantes viderunt, marcum autem de illo quem viderunt sedentem super lapidem, ut duos viderint, et a duobus sigillatim audierint quae dixerunt Angeli de iesu: aut certe quod dicit marcus: intrantes in monumentum, in aliqua septa maceriae debemus accipere, qua communium locum tunc fuisse credibile est, idest in aliquod spatium ante petram, in qua excisa locus factus fuerat sepulturae, ut ipsum viderint in eodem spatio sedentem a dextris quem dicit matthaeus sedentem super lapidem.

Sequitur erat autem aspectus eius sicut fulgur, et vestimenta eius sicut nix. Severianus.

Vultus claritas a vestium candore separatur, et facies fulguri, nivi vestis Angeli comparatur: quia fulgur de caelo, nix de terra: unde propheta: laudate dominum de terra... Ignis, grando, nix, etc.. In facie ergo Angeli claritas caelestis servatur naturae; in veste significatur gratia communionis humanae: et sic temperatur species Angeli colloquentis, ut carnalis oculi et vestium ferant placidam claritatem, et ex fulgore vultus nuntium sui tremerent, et revererentur auctoris. Idem in alio serm.. Quid autem facit indumentum ubi tegendi necessitas non habetur? sed Angelus nostrum habitum, nostram formam in resurrectione praefiguratur, ubi homo ipsa corporis sui claritate vestitur.

Hieronymus. In candido etiam vestitu Angelus significat gloriam triumphantis.

Gregorius in evang.. Vel aliter.

In fulgure terror timoris est, in nive autem blandimentum candoris: quia vero omnipotens Deus et terribilis est peccatoribus, et blandus iustis, recte testis resurrectionis eius Angelus et in fulgure vultus et in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie et terreret reprobos et mulceret pios; unde sequitur prae timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt velut mortui. Rabanus. Timoris anxietate sunt exterriti qui amoris fiduciam non habebant; et facti sunt velut mortui qui resurrectionis veritatem credere noluerunt.

Severianus in serm. Paschae. Custodiebant enim crudelitatis studio, non pietatis obsequio: stare enim non potest quem conscientia destituit et impellit reatus.

Hinc est quod Angelus percellit impios, pios alloquitur et solatur.

Sequitur respondens autem Angelus dixit mulieribus. Hieronymus. Custodes quidem timore perterriti ad instar mortuorum stupefacti iacent; et Angelus tamen non illos, sed mulieres consolatur, dicens nolite timere vos: quasi dicat: illi timeant in quibus remanet incredulitas; ceterum vos, quia Jesum quaeritis crucifixum, audite quod surrexerit, et promissa perfecit; unde sequitur scio enim quod Jesum, qui crucifixus est, quaeritis. Severianus.

Adhuc enim crucifixum et mortuum requirebant, quarum fidem saeva passionis procella turbaverat, et tentationis ita eas pondus incurvaverat, ut caeli dominum quaerent in sepulcro.

Non est hic. Rabanus. Per praesentiam carnis, qui tamen nusquam deest per praesentiam maiestatis.

Sequitur surrexit enim, sicut dixit. Chrysostomus in Matth.. Quasi dicat: et si mihi non creditis, illius mementote verborum. Deinde et alia sequitur demonstratio, cum subditur venite, et videte locum ubi positus erat dominus. Hieronymus.

Ut si meis verbis non creditis, vacuo credatis sepulcro. Severianus. Angelus ergo praedicat nomen, crucem dicit, loquitur passionem; sed mox resurrectionem, mox dominum confitetur; et Angelus post tanta supplicia, post sepulcrum agnoscit dominum suum; cur homo aut minoratum Deum in carne iudicat, aut in passione existimat defecisse virtutem? dicit autem crucifixum, et ostendit locum ubi positus erat dominus, ne alter, et non idem resurrexisse crederetur ex mortuis.

Et si dominus in eadem redit carne, et suae resurrectionis facit indicia, quare homo in alia putat se carne rediturum? aut carnem forte servus dedignatur suam, cum nostram dominus non mutavit? Rabanus.

Non autem solis vobis hoc gaudium magnum concessum est occulto corde tenere, sed similiter amantibus debetis illud pandere; unde sequitur et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit. Severianus.

Quasi dicat: revertere ad virum, mulier iam sanata, et suade fidem quae perfidiam ante suasisti: refer homini resurrectionis indicium cui ante consilium ruinae dedisti.

Sequitur et ecce praecedet vos in Galilaeam.

Chrysostomus in Matth..

Hoc autem dicit eripiens eos a periculis, ne timor fidem impediret. Hieronymus.

Mystice autem praecedet vos in Galilaeam, hoc est in volutabrum gentilium, ubi ante error erat lubricum, et firmo ac stabili pede vestigium non tenebat.

Sequitur ibi eum videbitis: ecce praedixi vobis. Beda. Bene autem dominus in Galilaea videtur a discipulis, qui iam de morte ad vitam, iam de corruptione ad incorruptionem transierat: Galilaea quippe transmigratio interpretatur.

Felices feminae quae triumphum resurrectionis mundo annuntiare meruerunt; feliciores animae quae in die iudicii, percussis pavore reprobis, gaudium beatae resurrectionis intrare meruerint.

#2 Lectio 2

Hilarius. Mulieribus per Angelum adhortatis confestim dominus occurrit, ut nuntiatione expectantibus discipulis resurrectionem non Angeli potius quam Christi ore loquerentur; unde dicitur et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno. Augustinus de cons. Evang.. Egressae autem dicuntur a monumento, hoc est ab illo loco ubi erat horti spatium ante lapidem effossum.

Hieronymus. Duplex autem mentes mulierum tenebat affectus: timoris et gaudii: et alter de miraculi magnitudine, alter ex desiderio resurgentis: et tamen uterque femineum concitabat gradum; unde sequitur currentes nuntiate discipulis eius. Pergebant enim ad apostolos, ut per illos fidei seminarium spargeretur. Quae autem sic quaerebant, quae ita currebant, merebantur obviam habere dominum resurgentem; unde sequitur et ecce Jesus occurrit illis, dicens: avete. Rabanus. Per hoc ostendit, se omnibus iter virtutum inchoantibus, ut ad salutem perpetuam pervenire queant, adiuvando occurrere. Hieronymus. Primae mulieres merentur audire avete, ut maledictum evae mulieris, in mulieribus solveretur.

Severianus. In istis vero feminis ecclesiae figuram manere evidenter ostendit: quia discipulos suos Christus de resurrectione arguit trepidantes; occurrens autem istis non potestate terret, sed praevenit caritatis ardore: Christus enim in ecclesia se salutem, quam suum recipit in corpus. Augustinus de cons. Evang..

Colligimus et Angelorum allocutionem bis numero eas habuisse venientes ad monumentum, scilicet cum viderunt unum Angelum, de quo narrant matthaeus et marcus; et cum postea viderunt duos, ut narrant Lucas et ioannes; et similiter ipsius domini bis: semel scilicet illic quando maria hortulanum putavit; et nunc iterum cum eis occurrit in via, ut eas ipsa repetitione firmaret, atque a timore recrearet.

Severianus. Sed ibi mariae non tangendi datur facultas; hic non solum tangendi, sed tenendi copia tota conceditur; unde sequitur illae autem accesserunt et tenuerunt pedes eius, et adoraverunt eum. Rabanus. Superius quidem dictum est, quia clauso surrexit monumento, ut immortale iam factum doceret esse corpus quod in monumento clausum fuerat mortuum; tenendos autem mulieribus tunc praebuit pedes, ut intimaret veram se carnem habere, quae a mortalibus tangi posset. Severianus in serm.

De resurrectione. Ista quidem tenent pedes Christi quae in ecclesiae typo, evangelicae praedicationis tenent et merentur excursus, ac sic fide astringunt sui vestigia salvatoris, ut totius Deitatis perveniant ad honorem. Illa autem merito audit: noli me tangere, quae in terris deflet dominum, et sic in sepulcro quaerit mortuum ut in caelis eum nesciat regnare cum patre. Quod ergo eadem maria, nunc in fidei vertice constituta, tangit Christum, ac tenet toto sanctitatis affectu, nunc imbecillitate carnis et feminea infirmitate Deiecta dubitat, et tactum sui non meretur auctoris, non facit quaestionem. Siquidem illud de figura est, hoc de sexu; illud est de divina gratia, hoc de humana natura: quia nos ipsi cum divina scimus, Deo vivimus; cum humana sapimus, caecamur ex nobis. Tenuerunt autem pedes eius, ut scirent in capite Christi virum esse, se autem esse in pedibus Christi, et datum

sibi virum sequi, non praeire ipsum. Quod autem dixerat Angelus, dicit et dominus, ut quas firmaverat Angelus, Christus redderet firmiores.

Sequitur tunc ait illis Jesus: nolite timere. Hieronymus. Et in veteri et in novo testamento hoc semper observandum est: quod quando angustior apparuerit visio, primum timor pellatur, ut sic, mente placata, possint quae dicuntur, audiri.

Hilarius in Matth.. In contrarium autem ordo causae principalis est redditus: ut quia a sexu muliebri coepta mors esset, ipsi primum resurrectionis gloriae et visus et nuntius redderetur; unde dominus subdit ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilaeam: ibi me videbunt. Severianus. Vocat fratres quos corporis sui fecit esse germanos; vocat fratres quos benignus heres sibi praestitit coheredes; vocat fratres quos patris sui adoptavit in filios. Augustinus de cons. Evang.. Quod autem dominus non ubi primum se monstraturus erat, sed in Galilaea, ubi postea visus est, se videndum mandavit et per Angelum et per seipsum, quemvis fidelem facit intentum ad quaerendum, in quo mysterio dictum intelligitur: Galilaea namque interpretatur vel transmigratio, vel revelatio.

Prius itaque, secundum transmigratiois significationem, quid aliud occurrit intelligendum, nisi quia Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli praedicantes evangelium nullo modo crederent, nisi eis ipse dominus viam in cordibus hominum praepararet? et hoc intelligitur praecedet vos in Galilaeam. Quod autem subditur ibi eum videbitis, sic intelligitur: idest, ibi membra eius invenietis; ibi vivum corpus eius in his qui vos susceperint, agnoscetis.

Secundum autem quod Galilaea interpretatur revelatio, non iam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua aequalis est patri. Illa erit revelatio tamquam vera Galilaea, cum similes ei erimus, et videbimus eum sicuti est. Ipsa etiam erit beatorum transmigratio ex isto saeculo in illam aeternitatem.

#3 Lectio 3

Chrysostomus in Matth..

Signorum quae circa Christum apparuerunt, quaedam fuerunt orbi terrarum communia, puta tenebrae, quaedam propria militibus custodientibus, sicut mira Angeli apparitio et terraemotus, quae propter milites facta sunt, ut stupefierent, et ab ipsis fiat testimonium veritatis: veritas enim a contrariis divulgata magis refulget, quod et contingit; unde dicitur quae cum abiissent, scilicet mulieres, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quae facta fuerant. Rabanus. Simplex quidem animi qualitas et indocta hominum rusticitas saepe veritatem rei, ut est, sine fraude manifestat; at contra versuta malignitas falsitatem verisimilibus verbis pro vero commendare decertat. Hieronymus.

Principes ergo sacerdotum qui debuerant converti ad poenitentiam, et Jesum quaerere resurgentem, perseverant in malitia, et pecuniam quae ad usum templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, sicut et ante triginta argenteos inde dederunt proditori; unde sequitur et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: dicite quia discipuli eius nocte venerunt, et furati sunt eum nobis dormientibus.

Severianus. Non enim contenti sunt interfecisse magistrum; immo etiam quomodo discipulos perdere possint, moliantur; et discipulorum crimen esse faciunt virtutem magistri. Plane amiserunt milites, perdiderunt Iudaei; sed discipuli magistrum suum non furto, sed fide; virtute, non fraude; sanctitate, non crimine; vivum, non mortuum sustulerunt. Chrysostomus in Matth.. Qualiter enim furarentur discipuli, homines pauperes et idiotae, et neque apparere audentes? si enim adhuc Christum vivum videntes fugerunt, qualiter mortuo eo non timuissent tot militum multitudinem? numquid Ostium sepulcri poterant evertere? lapis enim imminebat magnus, multis indigens manibus. Numquid etiam non erat sigillum superimpositum? propter quid autem non furati sunt prima nocte, quando nullus sepulcro affuit? sabbato enim petierunt a Pilato custodiam. Quid autem sibi volunt haec sudaria quae Petrus vidit iacentia? si enim vellent furari, non essent nudum corpus furati; non solum ne iniuriarentur, sed ne etiam in exeundo tardarent et tribuerent militibus se detinendi facultatem; maxime quia myrrha erat corpori et vestimentis affixa, ita glutinosa ut non facile esset a corpore avellere vestimenta: quare non persuasibilia sunt quae de furto dicta sunt. Unde per quae resurrectionem obumbrare conantur, per haec eam faciunt clarere. Dicentes enim quod discipuli furati sunt, confitentur non esse corpus in sepulcro; furtum autem ostendit esse mendax custodia militum et discipulorum pavor. Remigius. Sed si custodes dormierunt, quomodo furtum viderunt? et si non viderunt, quomodo testes fuerunt? et ideo quod voluerunt facere non potuerunt. Glossa. Ne autem timore principis a mendacio revocarentur, timentes propter negligentiam puniri, subdunt et si hoc auditum fuerit a praeside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. Chrysostomus in Matth.. Vide omnes corruptos. Pilatus enim ipse persuasus est, plebs Iudaica commota est, milites corrupti sunt; unde sequitur at illi, accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Si pecunia apud discipulum tantam habuit virtutem ut eum faceret magistri proditorem, non mireris si pecunia milites superantur.

Hilarius. Emitur ergo resurrectionis silentium et mendacium furti argento, quia honore scilicet saeculi, qui in pecunia est et cupiditate, Christi gloria denegatur.

Rabanus. Sicut autem sanguinis reatus, quem sibi et posteris suis ipsi imprecabantur, gravi peccatorum sarcina illos premit; ita emptio mendacii per quod resurrectionis denegant veritatem, reatu eos constringit perpetuo; unde sequitur et divulgatum est verbum istud apud Iudaeos usque in hodiernum diem. Severianus.

Apud Iudaeos quidem divulgatum est, non apud christianos: quod enim in Iudaea Iudaeus obscurabat auro, fide toto claruit in mundo. Hieronymus. Omnes autem qui stipe templi et his quae conferuntur ad usus ecclesiae abutuntur in aliis rebus quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum et sacerdotum redimentium mendacium et salvatoris sanguinem.

#4 Lectio 4

Beda. Postquam dominicam resurrectionem ab Angelo nuntiatam beatus matthaeus asseruit, visionem domini etiam a discipulis impletam refert, dicens undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in montem ubi constituerat illis Jesus: nam pergens dominus ad passionem, ait discipulis: postquam surrexero praecedam vos in Galilaeam. Angelus quoque mulieribus ait: dicite discipulis eius, quia praecedet vos in Galilaeam. Quapropter iussioni magistri obedientia discipulorum obsequitur. Recte autem undecim discipuli ad adorandum pergunt: iam enim unus perierat, qui dominum ac magistrum suum tradiderat.

Hieronymus. Post resurrectionem ergo Jesus in Galilaeae monte conspicitur, ibique adoratur; licet quidam dubitent, et dubitatio eorum nostram augeat fidem.

Sequitur et videntes eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt. Remigius. Hoc autem Lucas evangelista plenius manifestat: refert enim quia cum dominus resurgens a mortuis ipse apparuisset discipulis, ipsi conturbati et exterriti, existimabant se spiritum videre. Rabanus. In monte quidem apparuit eis dominus, ut significaret quoniam corpus, quod de communi generis humani terra nascendo susceperat, resurgendo iam super terrena omnia sublevaverat; et ut admoneret fideles, si illic celsitudinem resurrectionis eius cupiunt videre, hic ab infimis voluptatibus ad superna studeant desideria transire. Iesus autem discipulos in Galilaeam praecedit, quia Christus resurrexit a mortuis primitiae dormientium. Sequuntur autem hi qui sunt Christi, et suo ordine ad vitam de morte transmigrant, in sua specie divinitatem contemplantes; et huic congruit quod Galilaea revelatio interpretatur. Augustinus de cons. Evang..

Sed considerandum est quomodo corporaliter in Galilaea dominus videri potuerit: quia enim non ipso die quo resurrexit, visus est, manifestum est: nam in ierusalem visus est eo die in initio noctis, ut Lucas et ioannes aptissime consonant; neque etiam in sequentibus octo diebus, post quos dicit ioannes discipulis apparuisse dominum, ubi primo vidit eum thomas, qui eum non viderat die resurrectionis eius: nisi quis dicat non illos undecim qui iam tunc apostoli vocabantur, sed discipulorum illic undecim fuisse ex multo numero discipulorum. Sed occurrit aliud quod obsistit; ioannes enim quando commemoravit non in monte ab undecim, sed ad mare tiberiadis a septem piscantibus visum esse dominum: hoc iam tertio (inquit) manifestavit se Jesus discipulis suis; quod intelligendum est ad numerum dierum retulisse, non ad numerum manifestationum. Si autem acceperimus intra illos octo dies, antequam eum thomas vidisset, ab undecim discipulis quibusque dominum visum, non erit hoc ad mare tiberiadis tertio manifestatum esse, sed quarto; ac per hoc cogimur intelligere, post omnia factum esse quod eum in monte Galilaeae discipuli undecim viderunt. Invenimus itaque apud quatuor evangelistas decies commemoratum dominum visum ab hominibus esse post resurrectionem: semel ad monumentum a mulieribus; iterum eisdem egredientibus a monumento in itinere; tertio Petro; quarto duobus euntibus in castellum; quinto pluribus in ierusalem, ubi non erat thomas; sexto ubi vidit eum thomas; septimo ad mare tiberiadis; octavo in monte Galilaeae secundum matthaeum; nono, quod dicit marcus, novissime recumbentibus, quia iam non erant in terra cum illo convivaturi; decimo in ipso die, non iam in terra, sed elevatum in nube, cum in caelum ascenderet: quod marcus et Lucas commemorant.

Sed non omnia scripta sunt, sicut ioannes fatetur: crebra enim erat eius cum illis conversatio per dies quadraginta, priusquam ascendisset in caelum.

Remigius. Videntes ergo discipuli dominum cognoverunt, et idcirco dimissis in terram vultibus adorabant; et ideo pius et clemens magister, ut omnem dubietatem auferret a cordibus eorum, accedens ad eos corroboravit in fide; unde sequitur et accedens Jesus locutus est eis, dicens: data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. Hieronymus. Illi autem potestas data est qui Paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit.

Rabanus. Non enim hoc de coaeterna patri divinitate, sed de assumpta loquitur humanitate, secundum quam minoratus est Paulo minus ab Angelis. Severianus.

Filius quippe Dei virginis filio, Deus homini, divinitas carni contulit, quod semper ipse cum patre possedit. Hieronymus. In caelo autem et in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in caelo, per fidem credentium regnet in terris. Remigius.

Quod ergo Psalmista de resurgente domino dicit: constituisti eum super opera manuum tuarum, hoc nunc dominus dicit data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. Et hic sciendum, quia antequam dominus surrexisset a mortuis, noverant Angeli se subiectos homini Christo. Volens ergo Christus etiam hominibus notum fieri quod data esset sibi omnis potestas in caelo et in terra, praedicatorum misit, qui verbum vitae cunctis nationibus praedicarent; unde sequitur euntes ergo docete omnes gentes. Beda.

Qui enim ante passionem suam dixerat: in viam gentium ne abieritis, surgens a mortuis dicit: ite, docete omnes gentes. Quapropter confundantur Iudaei, qui dicunt Christum tantummodo ad suam salutem esse venturum; erubescant et donatistae, qui localiter Christum concludere cupientes, dixerunt eum tantummodo in Africa esse, non in aliis regionibus.

Hieronymus. Primum ergo docent omnes gentes, Deinde doctas intingunt in aqua: non enim potest fieri ut corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei susceperit veritatem.

Baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti: ut quorum est una divinitas, sit una largitio, nomenque trinitatis unus Deus. Severianus. Omnes ergo gentes potestas una eademque recreat ad salutem, quas creavit ad vitam.

Didymus de spiritu sancto. Licet autem quis possit existere saxei, ut ita dicam, cordis et penitus mentis alienae, qui ita baptizare conetur ut unum de praedictis nominibus praetermittat, videlicet contrarius Christo legislatori; tamen sine perfectione baptizabit, immo penitus a peccatis liberare non poterit quos a se existimaverit baptizatos. Ex his autem colligitur quam indivisa sit substantia trinitatis, et patrem vere filii esse patrem, et filium vere patris filium, et spiritum sanctum vere patris et Dei filii esse spiritum, et insuper sapientiae et veritatis, idest filii Dei. Haec est salus credentium, et dispensatio ecclesiasticae disciplinae in hac trinitate perficitur. Hilarius in Matth.. Quid enim in hoc sacramento salutis humanae non continetur? plena sunt omnia, ut a pleno et perfecto prolata. Habet enim naturae suae nomen in patre, sed pater tantum est: non enim humano modo habet aliunde quod pater est: ipse ingenitus, aeternus, habens in se semper ut semper sit soli filio notus. Filius autem est progenies ingeniti, unus ex uno, verus a vero, vivus a vivo, perfectus a perfecto, virtutis virtus, sapientiae sapientia, gloriae gloria, imago invisibilis Dei, forma patris ingeniti. Spiritus autem sanctus non potest a confessione patris et filii separari. Et quidem ubique non deest hoc expectationis nostrae solatium. Hic in donorum operationibus futurae spei pignus est, hic mentium lumen, hic splendor animorum est. Haec igitur licet mutare non possint haeretici, afferunt tamen humana commenta: ut Sabellius patrem ex quo tendat in filium, idque nominibus potius confitendum putat esse quam rebus, cum ipsis filium proponat et patrem; ut ebion, omne initium ex maria concedens, non ex Deo hominem, sed ex homine Deum proferat; ut Ariani, qui ex nihilo atque ex tempore formam et sapientiam et virtutem Dei procedunt.

Quid autem mirum est ut de spiritu sancto diversa sentiant, qui in filio largitore eius tam temerarii sunt auctores? Hieronymus. Consideratur autem hic ordo praecipuus. Iussit apostolos, ut primum docerent universas gentes, Deinde fidei tingerent sacramento, et post fidem ac baptisma, quae essent observanda praeciperent; unde sequitur docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis. Rabanus.

Quia sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

Chrysostomus in Matth..

Quia vero eis magna iniunxerat, erigens eorum sensus, dicit et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi; quasi dicat: ne dicatis difficile esse iniunctum negotium, ego sum vobiscum, qui omnia facio levia. Non autem cum illis solum dixit se futurum esse, sed et cum omnibus qui post illos credunt: non enim usque ad consummationem saeculi apostoli mansuri erant; sed sicut uni corpori fidelibus loquitur. Rabanus.

Ex hoc autem intelligitur quod usque ad finem saeculi non sunt defuturi in mundo qui divina mansione et in habitatione sunt digni. Chrysostomus in Matth.. Rememorat autem eis et consummationem, ut eos magis attrahat, et ne praesentia solum inspiciant, sed et futura bona, et sine fine mansura; quasi dicat: tristitia quam sustinebitis, simul cum praesenti vita consumetur, et totum saeculum in consummationem deveniet; bona autem quibus potiemini, sunt in aeternum permansura.

Beda. Quaeritur autem quare hic dicat ecce ego vobiscum sum, cum alibi dixisse legatur: vado ad eum qui me misit. Sed alia sunt quae humanitati ascribuntur, et alia quae divinitati.

Ivit ad patrem per humanitatem, manet autem cum discipulis in forma qua est patri aequalis.

Quod autem dicit usque ad consummationem saeculi, finitum pro infinito ponitur: nam qui in praesenti saeculo manet cum electis, eos protegendo, ipse post finem cum eis manebit, eos remunerando.

Hieronymus. Qui ergo usque ad consummationem saeculi cum discipulis se esse promittit, et illos ostendit semper esse victuros, et se nunquam a credentibus recessurum. Leo Papa in serm. De passione.

Qui enim ascendit in caelos, non deserit adoptatos, et ipse Deorsum confortat ad patientiam qui sursum invitat ad gloriam; cuius gloriae participes nos faciat ipse Christus rex gloriae, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.